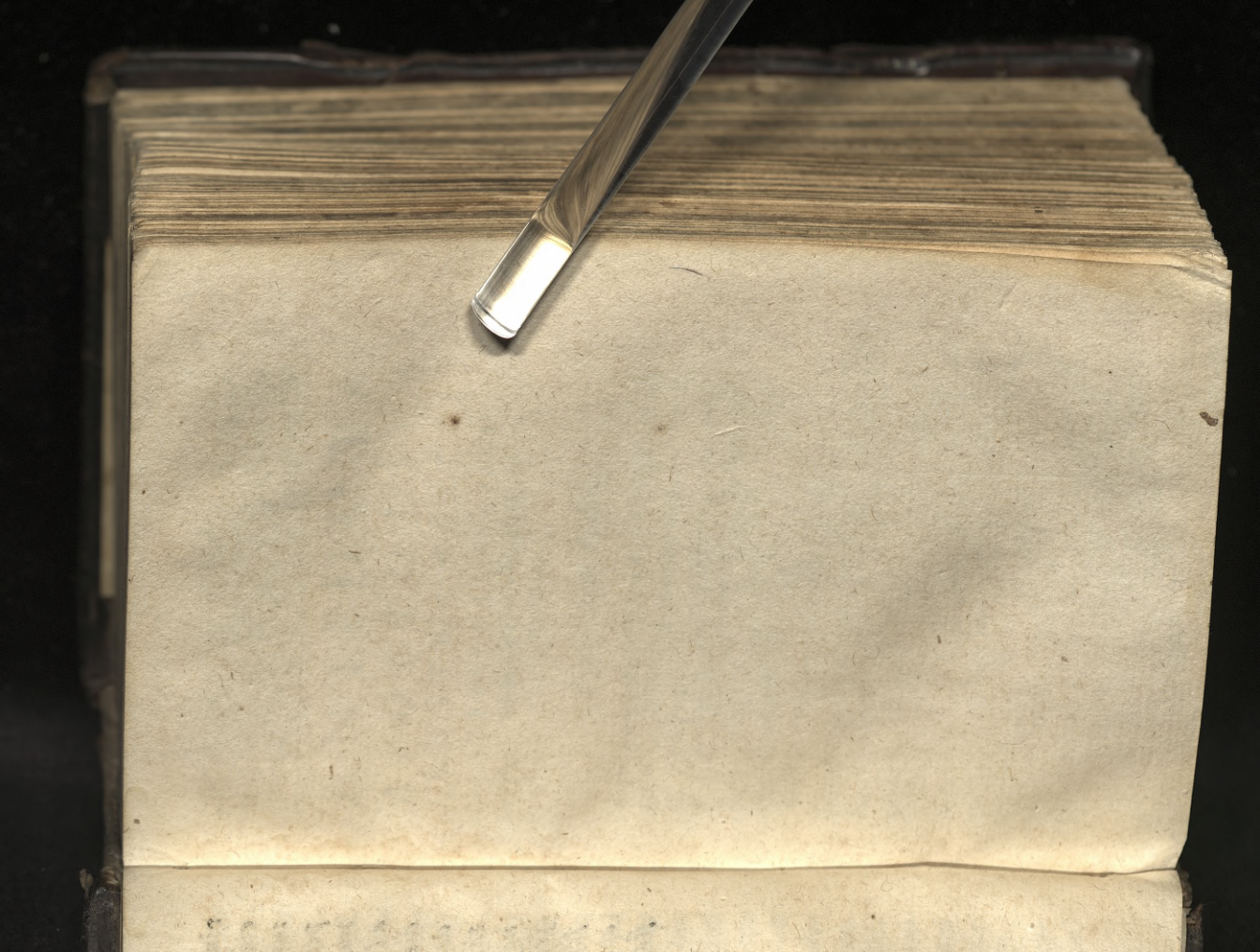

13879/2

ANTIDOTA APOSTOLICA CONTRA NOSTRI TEMPORIS HERESES in Epistolam D. Pauli ad Romanos.

Argumentum Epistolæ.

CONSTAT Epistola ad Romanos duabus præcipuè partibus, vna dogmatica vsque ad finẽ cap. 11. altera ethica vsque ad finem epistolæ. Scopus Apostoli in tota dogmatica hic est: Quia ex circuncisione credentes adhuc legalium suorũ amore tenebantur (cuius causam vide apud Origenem lib. 2. contra Celsum) ideóque partim legem cum Euangelio retinendam asserebant (quod in hac epistola principaliter Apostolum refutare commentarij D. Hieronymo & D. Ambrosio ascripti tradunt; etsi hunc errorem iam ante septem annos Concilium Apostolicum

Epistolæ scopus.

 exploserat;

Act. 15. exploserat) partim ex merito obseruatę legis ad fidem Christi se vocatos fuisse, nec nisi ex eorum genere vocandos esse opinabantur; contrà verò Gentiles propter morales virtutes & philosophiæ studium (quod nuper non in Græcia tantùm, sed & Romæ studiosiùs excoli cœperat) Christi fidem se accepisse reiectis Iudæis gloriabantur; has ob causas scopus Apostoli est, ostendere tum Iudæos tum Gentes peccatores fuisse, & sola Christi gratia iustificatos esse. Est ergo gratiæ commendatio principale quidem Apostoli argumentum, vt rectissimè docuit S. Augustinus lib. de Spiritu & lit. sed ex causis prædictis, vt idem docet Augustinus in expositione inchoata huius epistolæ, & ad Simplicianum lib. 1. q. 2.

Hunc autem suum scopum hac ratione prosequitur. Præmissa breui præfatione, & captata Romanorum beneuolentia, primò commendat virtutem seu gratiam Euangelicam, quatenus in ea iustitia fidei reuelatur olim vel penitus incognita, vel obscuriùs tradita, vel parciùs impertita; ponens in eo quasi fundamentum totius futuræ disputationis, hanc Euangelicam gratiam ostendit esse necessariam ad salutem omnibus: Gentibus quidem posteriore parte primi capitis, Iudæis verò tribus capitibus sequentibus, quæ tria capita id potissimùm docet, Iudęos neque ex lege, neque ex genere suo, neque ex circun-

Disputationis Apostolicæ series.

circunciſione fuiſſe iuſtificatos. Vnde ſequitur, non fuiſſe legis Moſaicæ vel cognitionem vel obſeruationem neceſſariam ad Euangelij fidem comparandam, multo minùs à iam credentibus legem cum Euangelio eſſe coniungendam. Ita horum capitum diſputatio id fuiſſe primarium Apoſtoli intẽtum quibuſdam perſuaſit, vt doceret, legẽ cum Euãgelio non eſſe coniungendam: quum illud potiùs intendat Apoſtolus docere, quòd legis Moſaicæ cognitio vel obſeruatio non eſſet neceſſaria ad Euangelij fidem comparãdam. Quare & in alijs 5. capitib. ſeqq. videl. à cap. 5. vſque ad cap. 9. incluſiuè Apoſtolus totus eſt in gratiæ Euangelicæ commendatione. In quinto quidem cap. ferè vſque ad finem à bonis quæ per illam ſumus conſecuti. Hinc ſub finem quinti cap. vſque ad 9 cap. à remotione malorum à quibus per illam liberati ſumus, vtpote à ſeruitute peccati in genere toto cap. 6. à ſeruitute legis ſiue mandatorũ quoad iugũ premẽs, ſiue membrorum quoad imperiũ dominãs, toto cap. 7. à damnatione tam culpæ quàm pœnæ toto cap. 8. cum appendice de adoptionis noſtræ conditione, & hæreditatis amplitudine quæ illam conditionem leuem facit, vnde & naſcitur confidentia filiorum Dei in perfecta libertate ſpiritus.

Hinc agit de ordine vocationis ad fidem, an ſcilicet ex electione gratiæ detur, an ex

præcedentium operum meritis, vt tam Iudæi quàm Gentiles, sed Iudæi maximè, opinabantur: & quidem cap. 9. sicut docet gratuitam Dei misericordiam in electos, & non iniustam reproborum reiectionem; ita quo ad Iudæos ipsos versat magis hãc quęstionem quàm soluit; Iudæorum hac in parte improbam & pertinacem curiositatem magis redarguens, quàm eorũ dubitationi respondens. In fine tamen incipit soluere, & duobus seqq. cap. magis soluit, docens, Iudæos ideo à Deo reiectos, quia nõ ex fide & gratia Mediatoris, sed ex operibus legis quærebant iustitiam: ideóque eorum reiectionẽ iustam fuisse, & lapsum inexcusabilem; non tamen vel irreparabilẽ, vel generalẽ, vel inutilem, vel denique superuacaneam. Postremò circa medium cap. 11. docet, Gentes non debere aduersus Iudæos gloriari. In parte ethica docet vsum gratiæ Christi, vt quis sit perfectus, nempe cap. 12. quo ad sanctitatem & vsum donorum Dei. cap. 13. primùm quo ad iustitiam erga proximum, ac deinde quo ad puritatem quã in seipso quisque conseruare debet: cap. 14. vt infirmos fratres nec scandalizemus nec iudicemus: cap. 15. vt eos quoque sustineamus: cuius rei occasione iterum excurrit in vocationẽ Gentium: ac deinde eodem cap. subijcit quædam familiaria ad se pertinentia. Denique vlt. cap. contexit varias salutationes, obiter monens

vt ab

vt ab hæreticis & nouis dogmatistis sibi caueant. Ita hæc vna epistola primarium fidei dogma de gratia Christi & prima peccatorum iustificatione pertractat, atque ad mores & pietatem copiosè informat.

Argumentum Capitis I.

COMMENDAT prædicationē Euangelicam tanquam ad salutem necessariam: quia iustitia Dei ex fide in ea reuelatur propter credentes, & ira Dei in ea manifestatur propter impios, maximè verò Gentium sapientes, quorum cæcitatem & vitæ turpitudinem describit.

Vers. 5. *Per quem accepimus gratiam & Apostolatum ad obediendum fidei in omnibus gentibus, &c.*

VALET hic locus contra hæreticos pro Ecclesiasticæ prædicationis authoritate, cui obediendum sit in doctrina fidei capessenda. Ait enim Apostolus, *accepisse se à Deo gratiam & Apostolatum*, id est, Apostolicam docendi & prædicandi potestatem, *ad obediendum fidei*, εἰς ὑπακοὴν πίστεως, id est, ad obedientiam fidei ingerendam *apud omnes gentes* quibus prædicaturus erat, vel vt omnes gentes ei prædicanti

Ecclesiasticæ prædicationi obediendum.

obedirent. Docet igitur vocem Ecclesię prędicantis & docentis huiusmodi à Deo datam esse, vt ei obedire, ex eáque obedientia, fidei veritatem ac doctrinam accipere omnes debeant. Hodie hæretici Ecclesiæ voci non aliter obediendum censent, nisi quatenus illa cum Scriptura consentiat, hoc est, quatenus ipsorum iudicio consentire videbitur. Alioqui enim, vtrùm cum Scriptura consentiat Ecclesiastica prædicatio, vnde tandem constare poterit, nisi vel ipsi ea de re iudicium ferant (quod est seipsos Ecclesiæ iudices cõstituere) vel ipsius Ecclesiæ iudicio ea in re acquiescant; & sic ad Ecclesiæ authoritatem obedienter susciendam iterum relabantur. In alijs locis hac de re plura diximus; dicemus & postea.

8. *Quia fides vestra annuntiatur in vniuerso mundo.*

Romanorum fides.

LAudat fidem Romanorum vt toto orbe celeberrimam: de qua suo tempore Cyprianus: *Ad Romanæ Ecclesiæ fidem Apostolico ore laudatam perfidia habere accessum non potest.* lib. 1. epist. 3. Vide D. Hieronymum in præfat. lib. 3. in epist. ad Galatas.

9. *Cui seruio in spiritu meo in Euangelio eius.*

Externa pietatis opera.

SEruitur Deo in spiritu, & adoratur Deus in spiritu (vtitur enim Apostolus verbo λατρεύω) per externa pietatis opera, vt hîc Paulus

Paulus fecit per externam Euangelij prædicationem. Ait enim: *Seruio Deo in spiritu meo in Euangelio eius*: id est, per prædicationem Euangelij eius, mihi concreditam. Sic illud Christi, *Deus adorari vult in spiritu & veritate*, intelligendum est etiam de operibus pietatis externis & cultu externo cum animi pietate interna cõiunctis, quibus Deo seruitur. Certè si Euangelium prædicando cultus Deo gratus & pretiosus Deo impenditur (quod hîc Caluinus ipse obseruauit) negari non debet, in omnibus operibus pietatis cultum Deo gratum impendi. Ioan. 4.

---

11. *Vt aliquid impertiar vobis gratiæ spiritualis ad confirmandos vos.*

OBseruãt ad hæc verba Patres (quod & obseruari potest contra hæreticos, qui Petrum Romæ prædicasse contra omnem Antiquitatis consensum pertinaciter negant;) ideo Paulum de confirmandis Romanis loqui, quia antea per Petrum ad fidem conuersi fuerant. Sic commentarij in Paulum apud Hieronymum, qui Sedulij esse videntur: *Romanos ex Petri prædicatione fidem tenentes, confirmare se velle Paulus dicit: non quòd minus accepissent à Petro, sed vt duobus Apostolis attestantibus eorum corroboraretur fides.* Idẽ scribit Chrysostomus homil. 2. in hanc epistolam, & Theodoretus in cap. 16. ad Romanos. Petrum Romæ prædicasse.

16. *Virtus Dei est ad salutem omni credenti.*

IMpegerunt in hunc locũ horũ temporum hæretici, eúmque in hunc modum peruertunt; Euangelica prædicatio est instrumentum salutis efficax & operatorium, quatenus, quum prædicatur, annuntiat promissiones in verbo, &c. Hinc etiam inferunt, Sacramenta non aliter operari quàm verbum prædicatum, nec aliud illa esse quàm testificationem diuinæ voluntatis erga nos, sicut verbi prædicatio testificatur: ideóque Sacramenta esse testimoniũ visibile & oculatum, verbum autem esse testimonium auritum: & vtrumque idem valere fide apprehensum. Hinc etiam inferunt, Sacramentum nullum esse, cui verbi prædicatio adiuncta non sit: denique formam Sacramentorũ nostrorum nihil aliud esse quàm verbum institutionis recitatum: postremò, nullam esse aliam in Ecclesia remissionem peccatorum quàm per verbum promissionis prædicatum. Hæc illi omnia insanè asserunt propter hoc verbum Pauli, *Euangelium est virtus Dei ad salutem omni credẽti.* Sed verborũ Pauli sensus germanus ac genuinus hic est: *Euangeliũ*, id est, tota doctrina & prædicatio Euangelica, quã nos Christi Apostoli docemus, *omni credenti*, id est, iã credita, & ei qui credit, nõ est vana aliqua aut historica notitia, vel de qua debeam erubescere qu asi infamis aut noxia foret, *sed est virtus*

Euangelicæ prædicationis virtus.

virtus Dei ad salutem, id est, doctrina potenter salutifera, à Deo reuelata, & ea complectēs quæ ad æternam salutem faciunt. Sicuti *Lex est virtus peccati*, vt idem Apostolus loquitur, quia per occasionem prouocat ad peccandum eum qui sola lege audita gratiā Christi non accepit; sic Euangelium est *virtus Dei ad salutem omni credenti*, quia Deus excitat & adiuuat ad bene iustēque viuēdū eos qui Euangelio credunt: & per prædicationem Euangelicam Deus in cordibus credentium salutem potēter operatur. Sic rursum alibi Apostolus loquitur: *Verbum crucis prædicamus ijs qui salui fiunt, Dei virtutē & Dei sapientiā.* Nēpe quia *placuit Deo per stultitiam prædicationis*, id est, per prædicationem Crucis, quæ Gētibus stultitia est, *saluos facere credentes.* Sed sicut Lex ipsa non per se operatur peccatū, verū hominū malitia, quæ magis nititur in vetitum; sic Euangelium prædicatum per se non operatur salutem, quum sit, quatenus ex ore prædicantis auditum, medium tantùm externū credendi, quatenus ipsa diuina veritas ipsius fidei obiectum, & id quod ad salutem credi debet, sed per fidem credentium diuino intus cooperante Spiritu est salutiferum & causa salutis. Denique Euangelium est Dei *virtus ad salutem*, quia per Euangelicam prædicationē, & cum ea extrinsecus sonante, Dei virtus intus in corde salutem operatur, vt *fides sit ex auditu* quidem *per verbum Christi* prædicatum,

1. Cor. 1.

1. Cor. 1.

Rom. 10.

Ephes. 2. *Dei tamen donum*, & ex Dei virtute, suorum ministerio cooperante. Et hunc sensum sequentia verba confirmant.

17. *Iustitia enim Dei in eo reuelatur ex fide in fidem.*

GErmanus huius loci sensus ad disputationem Apostolicam rectè intelligendam plurimum confert. Est enim ratio & confirmatio superioris sententiæ, qua dixit Apostolus, *Euangelium esse virtutem Dei ad salutem omni credenti*. Hoc quippe ita se habere probat Apostolus, eo quòd in *Euangelio*, id est, in prædicatione Euangelica, ipsa & tota Dei iustitia, *qua videlicet homines iustos facit* (vt D. Augustinus de Spiritu & lit. cap. 9. & 11. Chrysostomus quoque & Theophylactus exponunt,) & à mundo condito iustos semper fecit; quæ ideo Dei dicitur, quia ex Deo & Dei dono, nõ ex viribus humanis est; quæ etiam *ex fide in fidem fit*, id est, à fide incipit, & per fidem incremẽtum capit, & nunquam sine fide est, quia *iustus ex fide viuit*, vt Chrysostomus & alij Græci appositissimè exponunt, *reuelatur*, id est, omnibus perspicuè manifestatur & prædicatur; quum hactenus nec omnibus Gentibus sed solis Iudæis, nec apertè & copiosè sed obscurè & vmbraticè & parciùs, hæc gratiæ Dei & iustitiæ eius prædicatio & commendatio facta fuerit. Hoc autem subsumptum suum, *iustitiam Dei ex fide*

fide esse, quam Euangelium prædicat, vsque ad finē cap. 4. Apostolus prosequitur, docens omnes homines ex fide & gratia Dei iustificari, nō ex operibus legalibus aut moralibus, siue ex doctrina legis siue ex naturæ lumine profectis. Vnde hæc verba exponens August. ait: *Hæc est iustitia Dei, quæ in Testamento veteri velata, in nouo reuelatur: quæ ideo iustitia Dei dicitur, quòd impertiendo eam Deus iustos facit: sicuti Domini est salus qua saluos facit.* Et hunc suum sensum ipse Apostolus infrà cap. 3. perspicuè ponit, vbi aliqua facta digressione (ex occasione propositionis quam mox subiungit *de reuelata ira Dei de cælo*) de generali omnium hominum statu sub peccato, ad principalem suam quam hîc ponit propositionem redit, dicens: *Nunc autem sine Lege iustitia Dei manifestata, est testificata à Lege & Prophetis. Iustitia autē Dei per fidē Iesu Christi, in omnes & super omnes qui credūt in eū.* Docet quippe Apostolus (vt latiùs infrà ex Augustino ostendemus) iustitiam veram, quam Dei gratia per fidem in Christum in nobis operatur, nunc demum absque adminiculo legis veteris in Euangelica prædicatione omnibus manifestari: vt ita Euangelica doctrina ac prædicatio verè *virtus Dei* sit ad salutem omni credenti.

De Spir. & lit. cap. 11. Iustitia Dei quæ.

Videamus nunc quomodo hunc Apostoli perspicuum sensum totámque disputationem hæretici peruertunt. Theodorus Beza, Caluini sui, omniúmque Caluinistarū, adeóque

que omnium ferè huius temporis hæreticorum sententiã secutus, & huic loco presiùs ac prolixiùs insistens quàm Caluinus, vt veram per Christũ iustitiam in literis Euangelicis & Apostolicis maximéq; Paulinis reuelatam, & ab Ecclesia Christi Catholica iuxta omnium Patrum vnanimem cõsensum creditã, penitus subuertat, ab his Apostoli verbis impietatis suæ telam orditur. *Sic* (inquit) *disponendus est status huius epistolæ. Nos à Deo per vnum Christum seruari, si Euangelio crediderimus.* Hæc quidẽ est aliquo modo prima Apostoli propositio, qua dixit, *Euangelium est virtus ad salutem omni credenti*, quam explicare & probare incipit à cap. 5. vsque ad caput 9 in quibus de iustificatione nostra per Christum, alijsque redemptionis humanæ beneficijs, & eorum tum necessitate tum amplitudine pleniùs agit. *Huic propositioni* (ait Beza) *subtexitur illa, Nos sola in Christum fide iustificari.* Hic verò fallit Lectorem & mentitur Beza: nõ solùm quia hæc toties decantata propositio, *Nos sola in Christum fide iustificari*, in Paulo nusquam inuenitur; sed etiam quia vera Pauli propositio, quæ priori subtexitur, longè alia est; hæc videlicet, cuius nunc verba tractamus: *Iustitia enim Dei in Euangelio reuelatur ex fide in fidem.* Hæc apud Paulum propositio priori subtexitur, vt hæc posterior priorem probet, confirmet, illustret. Hinc enim ostendere Apostolus vult quòd *Euangelium est virtus Dei ad salutem*

ad salutem omni credenti, id est, quòd doctrina Euangelica est potenter salutifera omnibus eam credentibus, vnde sequitur illa propositio quam Beza primam ponit, *Nos à Deo per vnum Christum seruari, si Euangelio (quod Christum nobis prædicat) crediderimus*, quia in hoc Euangelio, seu in hac Euãgelica prædicatione, tota illa iustitia Dei ex fide, qua nos iustificat, seu iustos facit Deus, reuelatur ac manifestè docetur. Hæc est vera epistolæ huius dispositio quo ad partem dogmaticam quæ in cap. 11. terminatur, non illa quam Beza sibi finxit. Quam cur ita finxerit, ex sequẽtibus apparebit. *Hæc* (inquit) *diligenter consi-derata, manifestè indicant quid vocabulo iustitiæ Dei intelligatur: perfectio nimirum illa & summa integritas, qua quisquis donatus est, sistitur coram Deo ἅγιος ἀμωμος καὶ ἀνέγκλητος*, vt loquitur Paulus Coloss. 1. cap. 22. id est, *sanctus, inculpatus, & qui nullius criminis possit postulari*. Vult secundàm Pauli propositionem esse, *Nos sola in Christum fide iustificari*, vt appareat, iustitiam Dei in Euangelio reuelatam, quam Paulus secundo loco ponit, esse summam sanctitatis perfectionem in solo Christo residentem, sed nobis per fidem qua Christum apprehendimus, imputatam. Sic enim adhuc magis se explicat. *Ea igitur* (inquit) *à Paulo dicitur iustitia Dei, non modò quia gratuitum est Dei donum, idque per imputationem, aut quia hanc largiendo Deus se iustum, id est, fidelem ac veracem præstat, sed etiam*

Iustitia Dei iuxta Bezam.

etiam vt opponatur iustitiæ hominum, siue ex operibus, qua testatur Dauid nullum hominem iustificari: quũ ne pater quidem ipse credentium Abraham de ea iure posſit coram Deo gloriari, vt inquit Apostolus infrà cap. 4. Hæc Beza, fraudulenter & impiè totam Apostoli disputationem & mentem penitus corrumpens. De qua iustitia Dei Paulus hoc loco loquatur, iam ex alijs Pauli verbis & S. Augustino ostendimus. Est illa iustitia Dei, non qua Deus iustus est, sanctus, & inculpatus, multo minùs qua fidelẽ ac veracem se Deus præstat, quod ad iustitiæ mercedem pertinet, non ad ipsam in se iustitiæ donationem, aut operationem; sed quam Deus in nobis operatur, qua fit *vt peccatum in nobis non dominetur, vt non seruiamus vltrà peccato, sed iustitiæ & sanctitati*, vt infrà cap. 6. & seqq. Apostolus docebit. Hanc Dei iustitiã, quæ rectitudinem voluntatis & operum humanorum, Dei in nobis operante & adiuuante gratia, significat, Beza ad perfectissimam sanctitatem soli Deo & Christo propriam detorquet: vt, quia in nobis talis & tanta non reperitur iustitia, in Christo eam quærere, fidéque apprehendere (vt sic per fidem nobis imputetur) cogamur. Sed (vt in singulis Pauli locis infrà videbitur) nec talem sanctitatem & summam integritatem qualis in solo Christo reperta est, à nobis Paulus ad Colosſ. cap. 1. exigit; nec iustitia Dei hoc loco dicitur quæ iustitiæ hominum

Rom. 6.

Bezæ impostura.

1

2

vel ex

vel ex operibus opponitur, quatenus illi homines filij Dei sunt, & Spiritu Dei aguntur, & opera fidei operantur; nec aut imputationem aut apprehensionem (qualem cõmenti sunt hæretici) Apostolus Paulus vsquam docet; nec denique talis iustitia Dei in doctrina Euangelica homini necessaria reuelatur, *multo minùs* exhibetur, quod in verbo, *reuelari*, omnino contineri existimat Beza. Hæc (vt dixi) in singulis postea Pauli locis ostendentur, vbi & Dauidis verba, & quæ de Abraham hîc dicuntur, elucidabuntur. 3 4

Nunc tamen vno verbo ostendemus contra Bezam, iustitiam Dei hoc loco, non pro illa summa integritate soli Deo & Christo propria accipi. Paulus infrà cap. 3. quum dixisset, *Nunc sine lege iustitia Dei manifestata est*, vbi idem repetit quod hîc dixerat, reuelari in Euangelio (hoc est, *sine lege*) iustitiam Dei; vt de qua Dei iustitia loqueretur, perspicuè nos doceret, subiunxit: *Iustitia autem Dei per fidē Iesu Christi, in omnes & super omnes qui credunt in eum.* Vbi appositè Augustinus: *Sicut ista fides Christi dicta est, non qua credit Christus; sic & illa iustitia Dei, non qua iustus est Deus. Vtrumque enim nostrum est: sed ideo Dei & Christi dicitur, quòd eius nobis largitate donatur.* Hæc ille. Iustitia igitur Dei quum sit iustitia per fidem Christi, id est, quam nos habemus beneficiò fidei in Christum, siue quia credimus in Christum

Iustitiæ Dei iuxta Bezam refutatio.

De spir. & lit. cap. 9.

(hoc

(hoc enim est, *per fidem Christi*) non illam summam integritatem Deo & Christo propriam significare potest, sed illam rectitudinem quam Deus beneficio fidei nobis largitur, significare debet. Summa enim illa integritas Deo & Christo propria in ipsis & ab ipsis est, non per fidem. Iustitia autem Dei de qua Paulus loquitur, illa est, quæ *per fidem Christi* habetur, idque ab omnibus qui credunt in Christum. Hoc enim est quod dixit, *in omnes & super omnes qui credunt in eum*. Nempe ait iustitiam Dei in omnes deriuari, omnibus impertiri qui credunt in Christum: quia videlicet fides in Christum principium omnis iustitiæ Dei est; & ab ea exordiri oportet, qui iustificari vult. Summa autem illa integritas in solo Deo & Christo est, alijs non impartitur. Sic quam iustitiam Dei Paulus intelligat, ipse Paulus satis ostendit. Quod adhuc in sequentibus manifestius fiet. Ad hanc Dei iustitiam Christus in Euangelio nos hortatur, dicens: *Quærite primùm regnum Dei, & iustitiam eius*. Id sanè quærimus quod à nobis inueniri potest; & iubente Deo vt quæramus, inueniri debet. Summa illa integritas soli Deo & Christo propria à nobis inueniri non potest, ac proinde nec debet. Dei igitur *iustitia in Euangelio reuelata* non est illa summa integritas & perfectio quæ in Deo est, sed est illa huius vitæ iustitia quam Deus nobis largitur, quam in nobis suæ gratiæ admini-

Iustitia Dei in sensu Pauli ex ipso Paulo.

Matth. 6.

culo

culo operatur, qua denique iusti sumus. *Qui enim facit iustitiam, iustus est.* 1. Ioan. 3 Denique ipse Caluinus iustitiam Dei, quam hoc loco nos quærere Christus iubet, ait esse *spiritualem vitæ nouitatem in nobis*: quam nõ esse summam integritatem, nemo fortiùs quàm Caluinus docuit. Docere igitur Bezã Caluinus potuit, *Iustitiam Dei in Euangelio reuelatam*, non illam esse summam in Deo integritatem, sed nouitatem illam spiritualem quam Deus facit in nobis. Neque verò hîc cauillari pro Beza quisquam poterit, Christi verba de iustitia regni Dei, non de iustitia Dei loqui, eo quòd affirmat Caluinus *Iustitiæ nomen hoc loco tam ad Deum quàm ad regnũ eius referri posse.* Hoc enim nihil aliud erit quàm Caluini oscitantiam prodere, quũ Græcus textus inspectus manifestè doceat, iustitiæ nomen hoc loco nõ nisi ad Deũ referri posse. Sic enim habet: Ζητεῖτε δὲ πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ: vbi pronomen αὐτοῦ, eius, cum Deo conuenit, cum regno Dei conuenire non potest. Sed verba hîc apud Paulum sequentia (*Reuelatur enim ira Dei de cælo, &c.*) manifestè docebunt de ea Dei iustitia Paulum loqui, non quæ in ipso Deo est siue iusto ac sancto, siue veraci ac fideli, sed quã nos implere debemus; & quæ illi iniustitiæ opponitur quam homines impij in hac vita perpetrant. Quare illa mox seorsim contra indignissimas Bezæ corruptelas tractabi-

In Harmonia in Matth. cap. 6.

mus. Sed hîc operæ precium est aduertere, Bezano sensui Caluinum ex aduerso repugnare. *Iustitiam* (inquit) *Dei in Euangelio reuelatam, non in gratuita modò peccatorum remissione sitam esse quidam putant, sed partim quoque in regenerationis gratia. Ego autẽ nos ideo in vitam restitui interpretor, quia nos sibi gratis reconciliat Deus: quod postea fusiùs tractabimus suo loco.* Hæc ille. Adeò in illa Christi sanctitate nobis imputata hanc Dei iustitiam non ponit, vt in sola gratuita reconciliatione eam constituat. Quod & nos postea contra Caluinum examinabimus suo loco.

In cap. 3. vers. 21. & 22.

17. *Ex fide in fidem.*

HOc in loco, de qua fide iustificante Apostolus in hac epistola disputat, inquirendũ sibi & definiendum putauit Beza, vt futuris suis Paulinæ doctrinæ corruptelis certius fundamentum poneret. Nos igitur vt & impium fundamentum subuertamus, & quæ sit apud Apostolum fides iustificans, in ipso disputationis exordio explicemus, idem filum tenebimus. Sic scribit Beza: *Quid fides declaret apud Apostolum, necesse est semel explicemus, quoties quidem de fide quæritur qua iustificamur. Quidam fidem interpretantur obedientiã qua fit vt homines, sicut polliciti sunt Deo, ita etiã ipsius voluntatis præscripto viuant, sicut à Cicerone definitur, dictorum ac conuentorum cõstantia & veritas.* Sed hoc commẽtum vnde Beza acceperit,

Fides iustificans quid apud Apostolũ significet.

rit, ipse viderit. Nemo opinor Christianus, nedum Theologus, fidē iustificantem in eo vnquā sensu accipiendam vel somniauerit. Bezæ autem refutatio planè ridicula est. *De hac* (inquit) *fide Paulū non loqui vel illud ostendit, quòd vbiq; fidei opponit opera.* Atqui nō ita Apostolus fidei opponit opera, quasi fides aduersetur operibus, aut qui fide iustificatur, operibus quoque iustificari non debeat, aut vt iustitia fidei, iustitiam operum excludat, vt suis postea in Paulo locis ostendetur. Quare illa antithesis fidei & operum apud Paulum nihil facit contra illam iustificantis fidei acceptionē, quæ pro obedientia mandatorum Dei illam interpretatur. Sed eam, vt dixi, acceptionem nemo (quod sciam) tradidit. Tametsi enim fidem iustificantem non esse absque obedientia mandatorum, siue in re, siue in voto ac proposito, Catholici omnes affirmamus, tamē fidem ipsam pro tali obedientia accipi & intelligi nemo nostrū docet, quum sicut à charitate sic ab ipsa obedientia (quam facit præcipuè charitas) distinctam esse virtutem ipsam fidem vel ex Paulo dicerimus. Vide nunc tamen ex his paucis & futilibus verbis quantam & quàm vehementem conclusionem inferat Beza: *Itaque valeant Sophistæ cum qualitate sua inhærente vel infusa, quoties de iustitia Dei quæritur.* Et quantus, obsecro, quamque putidus sophista Beza, qui ex tam infirmo medio tam forti- 1. Cor. 13. Bezæ triumphus præpropertus.

ter concludit! Quia vno verbo dixerat, quòd Paulus fidei opponit opera, mox, quasi debellatum esset, triumphum canit, *Valeant Sophistæ*, &c. Sed non ita facilè qualitas inhærens vel infusa exploditur. Salua manet Apostoli doctrina, *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum S. qui datus est nobis.* Rom. 5. Hæc est qualitas inhærens & infusa, qua iustificamur non secus quàm fide, vt vel ex ipso Paulo varijs postea in locis liquidò cõstabit. Sed pergamus cũ Beza: *Alij fidem definiunt assensionem qua credimus verum esse quicquid vtrunque Testamentum nobis credendum proponit. Addunt etiam nonnulli quicquid præcipit credendum Ecclesia.* Planè addendum hoc necessariò, quia Ecclesiæ suæ Præpositis Christus dixit, *Docete omnes gentes.* Matt. 28. Docentur autem ea quæ fidei sunt. Rursum: *Prædicate vniuersæ creaturæ. Qui non crediderit, condemnabitur.* Marc. 16. Deniq; *Qui vos audit, me audit; qui vos spernit, me spernit.* Luc. 10. Sed addit & conqueritur Beza: *Neque interim definiunt quæ sunt Ecclesiæ illius legitimæ notæ, sed sub specioso hoc nomine hominibus illudunt.* Satis iam superque à Catholicis scriptoribus definitũ ac tractatũ est quæ sunt Ecclesiæ legitimæ notæ, & quàm certò ac clarè ab omnibus hæreticorum conuenticulis discriminetur. Quod vt alij *vberrimè præstiterunt, ita nos pro modulo nostro præstare conati sumus in opere nostro de Principijs fidei, totis primis 4. libris. *Bellarm. Tom. 1. Controu. Gregor. a Valentia in Analysi: Bozius de notis Ecclesiæ: Lensæus de Eccles.

Quinetiã (ait Beza) *docent satis esse*

tis esse si in genere credant homines quod credit Ecclesia, nec de singulis explicandis laborant. At Christiani contrà nullum aliud fidei obiectum agnoscunt quàm verbum Dei scriptum. Non Christiani, sed hæretici sunt qui hoc faciunt. Qui enim Ecclesiam Dei non audit siue docentē siue corripientē, debet nobis esse *sicut ethnicus & publicanus.* Ecclesiam autem verbo scripto alligari, nulla Scriptura docet. Imò *Spiritum veritatis* illi promisit Christus, qui eam *multa doceret*, quæ ipsemet ideo non docuit, *quia ea portare* discipuli eius *necdum poterant.* Ex quo Spiritu veritatis, non ex verbo scripto, prima Ecclesiæ Apostolicæ definitio sumpta est: *Visum est Spiritui S. & nobis.* Addit Beza: *Neque vllam aliam Ecclesiam quàm quæ vnius sponsi vocem audit.* Admittimus hoc libenter: sed pro Beza hoc nihil facit, aut contra nos. Catholica Ecclesia vocem vnius sponsi indesinenter audit & sequitur. Eam vocem hæretici non audiunt, sed in Scripturis loquentem nefariè corrumpunt (vt hic noster labor docebit) extra Scripturam loquentem, quasi verbo scripto sponsus alligaretur, audire recusant. *Neque fidem illam implicitam aliud esse putant quàm diabolicam ἀνεπιστημοσύνην, quia nemo rei incognitæ nisi fortasse per somnium assentitur.* Qui etiam hoc putant, si Christiani sunt, certè aut stupidi Christiani sunt, qui rem perspicuam non aduertunt; aut proterui, qui aduertere nolunt. Sed cæcus

Scriptura verbum non est solum fidei obiectum. Matt. 18.

Ioan. 14. & 15.

Act. 15.

Fides implicita defenditur.

Beza Caluinum cæcum hac in parte imitatus, pariter cum eo in foueam cecidit. Nam & ille fidem implicitam, quam docent Scholastici, *crassam & affectatam ignorantiam*, homo crassè ignarus affirmauit. At vtrique respondemus, fidem implicitam, quam docent Scholastici, in simplicioribus & idiotis Christianis etiã nunc habere locũ; neque diabolicam esse stupiditatem, vt à diabolo edoctus Beza diabolicè calumniatur, sed illam necessariam virtutem quam *simplicitatem fidei* Apostolus vocat, & de qua doctissimus Augustinus scribit: *Cæteram turbam non intelligendi viuacitas, sed credendi simplicitas saluam facit*: neque affectatam vllam esse ignorantiam (quam omnes Scholastici docent non excusare omnino, vel à toto, vel à tanto) nec versari nunc in hac Euangelij luce circa ipsa mysteria Redemptoris Christi, eiusque in nos beneficia, quæ ab omnibus explicitè credi oportere docent, sed versari circa subtiles quasdam considerationes mysteriorũ Christi, aut quædam eorum antecedentia & consequentia quæ *salua fidei compage diuersè à diuersis intelligi & explicari possunt*, ait S. Augustinus, quæ Apostolus *Sapientiam* vocat *quam inter perfectos loquimur*, & de qua idem Augustinus dicit: *In Catholica Ecclesia ad sincerissimam sapientiæ cognitionem pauci spirituales in hac vita perueniunt*. Quæ ad hanc sapientiã & mysteriorũ fidei nostræ altiorẽ intelligentiam attinent,

Instit. lib. 3. c. 2. n. 2.

2. Cor. 1.

Contra epistol. fund. c. 4.

Con. Iul. lib. 1.

2. Cor. 3.

Contra epistol. fund. c. 4.

tinêt, rudiores Christiani fide implicita credunt, & credendo tuti sunt, ac demũ propter fidei simplicitatem plurimum apud Deũ merentur. An verò, vt Beza hîc garrit, *incognitæ rei nemo assentitur, nisi fortasse per somnium?* Quomodo ergo Apostolus dicit *fidem esse argumentum rerum non apparentium?* Quantum illa verba valeant, suo loco demonstrabimus. Porrò fidẽ non in certa & explicata cognitione (vt vult Caluinus) sed in sensus nostri submissione consistere (quod ille contra Scripturas negat) olim contra Caluinum ostendimus, cuius hîc vestigijs insistens Beza Apostolo contradicit, disertè docenti, *captiuari intellectum in obsequium Christi.*

Hebr. 11.

De Iustificat. lib 2. cap. 24.

2. Cor. 10.

Atque hactenus quidem euagatus Beza, vt stomacho suo aliquid indulgeret, ad rem tandem redit, & de illa fide, qua credimus verum esse quicquid Deus credendum proponit, suam tandem sententiam profert: *Ac ne illam quidem propriè fidem esse dicunt, qua iustificati pacem habemus, quum diaboli eam etiam fidem habeant & contremiscant.* Rursum aio: Qui hoc dicunt, non Christiani, sed hæretici sunt, & quidem nouelli, nostra demũ ætate exorti. Quid enim antiqua Ecclesia Christi, fidei iustificantis nomine, & de qua Paulus tam multa disputat, intellexerit, vnus Augustinus, totius antiquitatis interpres fidelissimus, docebit. *Quærendum est* (ait Augustinus)

De Spir. & liter. cap. 31.

Fides iustificans apud Paulum quid.

quam fidem tanta conflictatione commendet Apostolus. Non enim quodlibet credere bonum est. Quod quum ostendisset, subiungit: *Nulli itaque dubium est, eam fidem ab Apostolo commendari, qua creditur Deo.* Quod adhuc latiùs atque operosiùs explicat, ne quomodolibet credere Deo, fides illa videatur, quam Apostolus iustificantem vocat. *Sed* (inquit) *adhuc est aliquid ad discernendum: quoniam & illi credunt qui sub lege sunt, & timore pœnæ iustitiam suam facere conantur. Et ideo non faciunt Dei iustitiam, quia charitas eam facit, qua non libet nisi quod licet. Sed*

Rom. 8. *non hanc fidem commendat Apostolus, qui dixit: Non accepistis spiritum seruitutis iterum in timore, sed spiritum adoptionis filiorum Dei, in quo clamamus, Abba Pater. Timor ergo ille seruilis est. Et ideo quamuis in illo, Domino credatur, non tamen iustitia diligitur, sed damnatio timetur, filij verò clamant, Abba Pater. Cùm autem clamant, aliquid petunt. Et quid petunt, nisi iustitiam, quam esuriũt & sitiunt? Huc ergo transeunt qui sub lege sunt, vt ex seruis filij fiant: nec sic tamen vt serui esse desistant, sed vt tanquam filij Domino & Patri liberaliter seruiant.* Hæc August. Docet, fidemquã Apostolus commendat, illam esse qua credimus Deo cum dilectione filiali, non cum timore seruili. Et de hac fide postea concludit

Rom. 1. repetens & inculcans: *Hæc est fides ex qua iustus*

Rom. 4. *viuit. Hæc est fides qua creditur in eum qui iustificat*

Rom. 3. *impium. Hæc est fides per quam excluditur gloriatio. Hæc est fides qua impetratur largitas spiritus:*

de qua

de qua dicitur: Nos spiritu ex fide spē iustitiæ expecta- Gal. 5.
mus. Hæc est fides qua salui fiunt, quibus dictum Ephes. 2.
est, Gratia saluati estis per fidem, &c. Postremò,
hæc est fides quæ per dilectionem operatur, non per Gal. 5.
timorem. Hæc est plena & luculenta doctissimi Augustini explicatio, id ipsum ex proposito inquirentis & disputantis, quæ sit fides ab Apostolo commendata. Hanc fidem Dæmones non habent, vt stupidus Beza obiectat: non solùm quia charitatem nō habent fidei adiunctam, vt iustificentur, sed etiam quia fidem ipsam, quæ Dei donum est, omnino non habent. Non enim quia reuelanti Deo voluntas obsequitur, sed quia euidentia rerum ipsis perspecta intellectus eorum conuincitur, credere & contremiscere dicuntur. Fides ergo iustificans apud Paulū, & qua iustificati pacem habemus, quatenus quidem disponendo iustificat, ipsa per se fides est *qua credimus Deo*, captiuantes intellectum per voluntatis assensum in obsequium eius, id est, vt omnia simpliciter credamus quæ Deus credenda proponit: quatenus verò omnino ex impijs iustos, ex filijs iræ filios Dei facit, plenéque ac perfectè iustificat, nec est fides sola absque charitate Dei & proximi, nec fides quæ ex timore bonū operatur, sed est fides quę per dilectionem operatur, vt ex Paulo Augustin. definiuit. Dæmonū fides. Fides iustificans iuxta Bezam.

Videamus nunc quam fidem Bezana perfidia in Paulo obseruauerit. *Fidem* (inquit) *de*

qua hìc quæritur, esse definimus firmam illam & constantem animi persuasionem, qua certus est apud se vnusquisque fidelium non modò verum ac firmum esse in genere verbum Dei, ac præsertim promissiones Dei de gratuita per Christum reconciliatione, sed etiam istas (vt est à Spiritu S. edoctus) credit ad se propriè ac peculiariter pertinere: qua (inquam) vniuersalem illam promissionem vitæ æternæ per sanguinem Christi omnibus credentibus acquisitæ singuli amplectuntur ac sibi ipsis applicant. Hanc vnam fidem esse dicimus, qua nos & Christi & omnium ipsius donorum, id est, omnis perfectionis, ac integritatis, summaq; illius iustitiæ faciat per gratuitã imputationẽ participes: vt verè ac in solidum per eum gratis iustificati pacem habeamus, facti hæredes Dei, ac Christi cohæredes. Deinde nos quoque per eiusdem Christi fide apprehensi Spiritum & peccato mortificati & iustitiæ viuificari dicimus, vt incipiamus velle ac facere quæ Dei sunt: & cum fide indiuiduo nexu coniungimus fiduciam, spem, patientiã, inuocationem, charitatem, ac bona opera, iustitiæ illius Dei non causas, sed effecta: quæ qui non habeat, falso ac frustra se causam illarum virtutum (id est, fidem) habere iactet. Hæc in summa est Apostolicæ doctrinæ summa, qua Dei verbo scripto, non hominum opinione aut consuetudine nititur, & Deo totam salutis nostræ gloriam vendicat.

Fidei iustificantis iuxta Bezam refutatio.

Hæc hactenus Beza: cui breuiter respondemus: Hæc fides ab illo explicata, nullo Dei verbo nititur, nec ab Apostolo vel in hac vel in

vel in alijs epistolis vsquam traditur, vt in singulis postea locis, quæ ab hæreticis eò torquentur, perspicuè demonstrabitur. Hæc fides toti veteri Ecclesiæ incognita est, & ab ea, quam doctissimus Augustinus iuxta manifesta Apostoli verba descripsit, toto cælo aberrat. Hæc fides à Lutheranorum placitis dissentit, vtpote quæ nec in obiecto, nec in subiecto, nec in actu fidei iustificantis cum illa concordat. Hæc enim Bezana descriptio ponit fidem *in ipsa animi persuasione*, quæ est actus intellectus: Lutherani volunt fidem esse voluntatis actum, applicantis sibi & apprehendentis promissiones gratuitas. Rursùm huius fidei obiectum est quidem promissio gratuita, vt apud Lutheranos, sed tanquam in verbo reuelata, & Spiritu S. obsignata, non tanquam per organum fidei apprehensa & accepta. Denique huius fidei iustificantis subiectum iuxta Bezam intellectus est, quia describit eam vt virtutē intellectualem infallibiliter adhærentem promissioni factæ, & iustitiæ iam acceptæ, in eaque conquiescentem, atque ideo iustificantem. Lutherani volunt fidem esse instrumentum & organum quo accipitur iustitia repromissa, ideoque fidem iustificare non per se, sed correlatiuè, respiciendo illud quod apprehendit. Postremò, hæc fides nec est fiducia, vt veteres voluere Lutherani; nec mendica manus apprehendens iustitiam, quam apprehen-

Caluiniana fides à Lutherana diuersa.

prehensionē sequitur fiducia, vt posterioribus Lutheranis placuit; sed talis fides, quam primus Caluinus adinuenit ac definiuit Institut. suarum lib. 3. cap. 2. Quare quum Beza hîc dicit, *Fidem definimus*, &c. intelligere lector debet, Caluinū & ego sic definimus: vel, Nos Caluini discipuli & sectatores ita definimus. Vel hoc ergo solo nomine impia & anathemate digna hæc definitio est, quia nec in verbo Dei fundata, nec ab Apostolo vsquā tradita, nec à veteribus Ecclesiæ magistris agnita, nec denique à primis istis & antiquioribus reformatoribus approbata, sed ab vno Caluino recentissimè cōtra omnes maiores suos adinuenta est. Porrò ad rem ipsam quod attinet, totam Bezanam descriptionē ex Caluini chartis desumptam, contra ipsum Caluinū olim accuratè refutauimꝰ in opere nostro de Iustificatione, quò breuitatis studio lectorem studiosum remittimus. Sed & totā illā vniuersaliū Dei promissionū in particulari applicationem, quam pariter cum Lutheranis comminiscitur hîc Beza, vanissima esse nouorum hominum commenta in nullis Scripturis fundata, sed multis Scripturis repugnantia, eodem in opere operosiùs demonstrauimus. Nunc id solùm attendat Lector, an specialis fides à Beza hîc descripta, aut gratuitæ iustitiæ imputatio, aut aliud quicquam ab eo hîc assertum, ab Apostolo Paulo vsquam describatur aut doceatur,

Lib. 2. cap. 24. & seqq.

Lib eodē cap. 15.

ceatur. Quicquid eò trahit Beza, fauente Christo perspicuè refellemus. Sanè cum fide indiuiduo nexu non coniungi virtutes illas quas hîc Beza commemorat, easdem quoque iustitiæ Dei, qua nos iustos facit, nõ effecta, sed partes & causas esse, in eodẽ de Iustificatione opere nostro diligenter ostendimus. Nõ est hîc opus actũ agere: & nũc Paulum explicamus, ex quo an commentitiam suam fidem elicere Beza possit, dispiciemus. Lib. 8. cap. 32. & lib. 5. cap. 5. & seqq.

Interim tamen huius fidei Bezanæ absurditatẽ ex ipsa eius hoc loco descriptione paucis ostendemus. Fidem suam iustificantem in eo propriè ponit Beza, quòd qui hanc habet, is *vniuersales Dei promissiones de gratuita per Christum reconciliatione credit ad se propriè ac peculiariter pertinere, illásque sibi ipsi applicat*. Hoc spectrum Beza in qua Scriptura inuenit? Suprà dixerat: *Christiani nullum aliud fidei obiectum agnoscunt quàm verbum Dei scriptũ*. Quæro igitur quod verbum Dei scriptum peculiarem hanc fidem & applicationem docet? Quæ (inquã) Scriptura dicit, Ad te Beza, Ad te Caluine, propriè ac peculiariter pertinent vniuersales illæ promissiones Dei? Si nulla Scriptura hoc dicit, fidei obiectũ secũdùm vos esse non potest. Si fidei obiectũ esse non potest, cur tu hoc fidẽ esse definis? Quæ dementia, quæ insania hæc est, primùm fidẽ ad Scripturã alligare, moxque fidẽ in eo obiecto definire, quod nulla Scriptura docet; Vidit quodammodo Bezanæ fidei absurditas.

ipse

ipse Beza insanam hãc absurditatẽ, ideóque adiecit, quasi causam huius specialis fidei, *vt est à Spiritu S. edoctus.* Sed hoc eum nihil iuuat. Nã aut in Scriptura Spiritus S. hoc eum docuit, quod ostendi nõ potest, quũ de Beza aut Caluino Scriptura nusquã loquitur, & sic eõdem res recidit; aut extra Scripturam aliqua speciali reuelatione, inspiratione, suggestione, aut testificatione Spiritus Sanctus hoc eum docuit: & tunc falsum erit, *nullum esse aliud fidei obiectũ quàm verbũ Dei scriptũ.* Nunc enim isti hæretici pro fidei obiecto habent, promissiones salutis ad se propriè & peculiariter pertinere, quod in nullo verbo scripto inuenitur. Seipsam ergo manifestè perimit ac destruit hæc fides à Beza descripta. An Paulus de tali fide disputat, quæ nullum in Scripturis fundamentum habet? Sed si verum est, vt est verissimum, nullum esse aliud fidei obiectum quàm quod Deus reuelat, siue in verbo scripto, siue per os Ecclesiæ suæ, per quam audiri voluit, inuictè sequitur, quod Beza hoc loco fidei tribuit, diabolicam esse præsumptionem. Fides enim Bezana illud credit, quod nec Scriptura nec Ecclesia docet.

Specialis fidei Spiritus S. author non est.

Quòd si verò *à Spiritu Sancto* edoctum illum esse dicat Beza, qui habet in se peculiare testimonium Spiritus S. quòd filius Dei est; primùm aduertat, hoc peculiare testimonium non esse scriptum verbum: deinde attendat,

tendat, peculiares afflatus & enthusiasmos non constituere fidem iustificãtem, quæ vna & generalis omnibus credentibus esse debet. Quis autẽ dicet mihi esse necessariò credendum, quòd Beza habet testimoniũ Spiritus Sancti in se quòd ille sit filius Dei & de numero electorum; aut illi vicissim quòd ego illud habeam? Tum videat an hæc â Spiritu Sancto extra Scripturam petita fides non rectà tendat ad Suenckfeldianorum & Superilluminatorum, qui vocantur, insaniam. Postremò, quale hoc testimonium Spiritus S. in quolibet filio Dei sit, infrà suo loco dicemus, & ad charitatem, non ad fidem, illud pertinere ostendemus. Rom. 8.

Sed nunc ex alio capite Bezanæ fidei, ἀναισθησίαν explicemus. Ait *cũ hac fide, indutuduo nexu coniungi charitatem ac bona opera, vt qui hæc non habeat, falsò ac frustra se iactet fidem habere.* Atqui hoc vnum fidem Bezanam iterũ subuertit. Si enim falsò ac frustra se iactat habere fidem qui nõ habet bona opera, siue illa sint causæ siue effecta iustitiæ, planè concidit illa fides quæ credit ad se propriè ac peculiariter pertinere promissiones Dei. Nunc enim nõ aliter illæ pertinebunt ad quempiam, nisi charitatem & bona opera habeat. Atqui hac de re nemo certus esse potest. Se (inquam) bonis operibus Deo placere nemo certò scire potest. Vnde sequetur, fidem Bezanam aut rem esse incertam, quum fide nihil certius

Charitatis necessaria adiunctio specialem fidẽ subuertit.

esse

esse debeat; aut cum bonis operibus individuo nexu non esse coniunctam. Sanè Caluinus contra hanc Bezæ hypocrisin rotundè sic scribit & consequenter: *Si ex operibus æstimandum est qualiter affectus sit erga nos Dominus, id ne tenui quidē coniectura assequi nos posse fateor.* Atqui Beza hoc loco sic ex operibus æstimat qualiter erga nos affectus sit Dominus, id est, an fidem habeamus qua credimus Deum nobis esse in particulari propitium, *vt sine bonis operibus falsò ac frustra fidem nos habere iactemus.* Nullam ergo, iuxta Caluinū, fides eius certitudinem habet, imò ne *tenui quidem coniectura salutis* hæc eius fides nititur.

Instituit. lib. 3. cap. 2. nu. 38.

Beza ex Caluino refutatur.

Deinde vbi mēs Bezæ erat, hæc quum scriberet? primùm, destruit hæc eius appendix solam fidem iustificantem. Non enim iustificat, imò ne fides quidem est (iuxta Bezæ verba) quæ bonis operibus caret. Secundò, probat necessaria ad salutem bona opera. Si enim ad salutem necessaria est fides, & fides nulla est quæ bonis operibus caret (falsò enim & frustra se iactat habere fidē qui bona opera non habet) manifestè sequitur quòd bona quoque opera sunt ad salutem necessaria. Tertiò, ostendit hæc appendix verā esse hanc synecdochen quam totiēs Beza cum alijs hæreticis reprehendit, *Fides iustificat*, id est, fides charitate formata, seu fides per dilectionem operans, iustificat. Si enim falsò se iactat fidem iustificantem habere qui bona opera

Bonorum operum necessitas conciuditur.

Fides iustificans cum charitate necessariò cōiuncta.

nà opera non habet, vera & necessaria erit hæc propositio: Ille fidem iustificantẽ verè habet, qui bona opera fidei coniuncta habet. Ex ea porrò sequitur ista: Fides verè iustificans illa fides est quæ bene operatur. Nihil hìc moramur vtra magis iustificet, fides an charitas ei coniuncta; aut vtrius potiores sint partes ad hominem iustificandum, fidei, an charitatis, quæ in diuiduo nexu illi cõiungitur. Satis nobis est, fidem non iustificare nisi charitati coniunctam, nisi bonis operibus ornatam. Ita tandem per omnia circumactus Beza illam fidem ab Apostolo commendari fatetur, quam nos Catholici, iuxta Augustini doctrinam superiùs allegatam, agnoscimus: nempe fidem nec solam, nec ex timore operantẽ, sed ex charitate operantẽ, quę spem, patientiam, inuocationem, ac bona opera habeat. Atque ita fides Bezana seipsam iterum destruxit & peremit. Sed huiusmodi pugnantia hæretici sæpe loquũtur, dum ab vna parte suas hæreses tueri, ab altera parte absurda quæ ex illis sequuntur à se amoliri conantur. Hæretici cur pugnantia loquuntur.

Descripsit primùm Beza specialẽ fidem, solis promissionibus gratuitis incumbẽtem, iuxta propriam hæresin. Adiecit de indiuiduo nexu charitatis & bonorũ operum, ne nimis absurda, Epicurea, & carnalis, illa specialis fides videretur. Sic secum pugnantia dicere coactus est. Nunc ad alia.

17. *Iustus ex fide viuit.*

MVltum hîc locus ab horum temporum hæreticis exagitatus est, vt solam ex fide iustitiam seu solam iustificantem fidem (hæreticorum hodie Helenam) stabilirent. Eius quoque tractationem Caluinus prætermittere noluit. *Authoritate* (inquit) *Propheta Abacuc probat istam fidei iustitiam. Nam ille, vbi de superborum euersione vaticinatur, simul addit, iustorum vitam in fide consistere.* Abacuc de superborum & amatorum huius mundi subuersione in sequentibus quidē post hæc verba disputat, nouum sermonem auspicatus. Sed hæc apud Abacuc sententia præcedentibus verbis (quæ de Christo vaticinantur) manifestè adhæret. *Respondit mihi Dominus, & dixit: Scribe visum, & explana eum super tabulas, vt percurrat qui legerit eam. Quia adhuc visus procul, & apparebit in finem, & non mentietur. Si moram fecerit, expecta illum; quia veniens veniet, & non tardabit. Ecce qui incredulus est, non erit recta anima eius in semetipso. Iustus autem in fide sua viuet:* id est; Qui non crediderit in venturum Messiam, morte animę morietur. Quicūq; enim iustus est, ille in fide sua, & per fidē suā, beneficio fidei suæ viuet corā Deo, verè iustus corā Deo habebitur & erit. Hîc apertus literæ propheticę sensus est. Nūc cū Caluino pergamus. *Nō viuimus autē*, inquit, *corā Deo nisi iustitia: sequitur ergo, iustitiā quoque nostrā in fide positā esse.* Sequitur sanè sic

Abac. 2.

nè sic in fide iustitiã nostrã positam esse, vt absq; ea nulla valeat iustitia. *Qui enim incredulus est* (ait Propheta) *non erit recta anima eius in semetipso*. Hoc quidem rectissimè sequitur. Nuncquid præterea velit Caluinus, attendamus. *Ac futurũ*, inquit *verbũ designat eius vitæ, de qua loquitur, solidam perpetuitatem: ac si dixisset non fore momentaneam, sed perpetuò constaturam. Nam impij falsa quoque vitæ opinione turgent: sed quum dicũt, Pax & securitas, repentinus adest interitus. Vmbra igitur est quæ nõ nisi ad momẽtum durat: fides autem sola est quæ vitæ perpetuitatem adfert. Vnde id, nisi quia nos ad Deum traducit, nostrámque in eo vitam collocat?* Attende hìc quàm malis artibus ex diuinis Scripturis impiè detortis sua placita stabilire Caluinus solet. Dixit Propheta iustum ex fide viuere, & quidem perpetuò viuere, verbo futuro vsus, *viuet*, in quo tam magnum momentum Caluinus ac Beza frustra ponunt. Sed hoc dixit, quia, nisi crediderit, non viuet, vt ex ipsis verbis iam ostendimus. Docet quoque hanc fidem, perpetuam esse debere, nec vnquam intercidere, ob quam causam Paulus in proximo mẽbro dixerat, *ex fide in fidẽ*, vt suprà explicatum est iuxta ipsius Bezæ mẽtem, quæ & eadem Caluini est. Sed quid? An propterea docet quod Caluinus callidè infarcit addítq; de suo, *Fides sola est quæ vitæ perpetuitatem adfert?* Hoc nec Propheta nec Paulus dixit. Hoc proprium Caluini fermentum est, de quo

Caluinã artes ad Script. depraũdas.

Fides ad iustitiam perpetuò necessaria.

mox plura. Quod autem subiungit, *fidem nos ad Deum traducere, nostramque in Deo vitam collocare*, verum hoc sanè est, quatenus per fidem Deum cognoscimus, & dona gratiæ, quibus iustus viuit, à Deo impetramus. Alium sensum si coquit Caluinus, falsus & impius erit. Pergamus, & reliqua Caluini videamus. *Neque enim* (inquit) *congruenter citaret Paulus hoc testimonium, nisi hæc mens Prophetæ esset, tũc nos demum stare, vbi in Deum fide recumbimus.* Mens Prophetæ erat, fidei constantis & fortis necessitatem docere. *Si moram fecerit, expecta illum; quia veniens veniet, & non tardabit. Ecce, qui incredulus est, non erit recta anima eius in semetipso.* Docet ergo Propheta cõstantẽ debere esse filiorum Israel fidem de venturo Messia mundi Saluatore: eam fidem esse adeò necessariam, vt absque ea non recta futura sit anima cuiusque in semetipso, id est, non bono loco erit: *Non placebit animæ meæ*, vertunt 70. & citat Paulus in persona Dei. *Iustus autem in fide sua viuet*; id est, sine fide non viuet, ex fide sua vitæ originem & progressum capiet. Denique, vt Caluini verbis loquamur, *tunc demum vbi in Deum fide recumbit*: quia nisi fide in Deum tendat, ei se totum committat, eius aduentum, redemptionem, & gratiam iustificantem fideliter expectet, venientémque suscipiat, iustus & saluus esse non potest. Hæc est Prophetæ mens. Videamus reliqua. *Et certè* (inquit) *vitam piorum fidei non ascripsit, nisi*

quate-

quatenus damnata mundi superbia se ad vnius Dei præsidium colligunt. Non tractat quidem hanc causam ex professo; ideóque nullam gratuitæ iustitiæ mentionem facit: sed ex fidei natura satis constat rite hoc testimonium præsenti causæ aptari. Aduerte, Lector, Caluini artem, qua diuinas Scripturas obtorto collo in suam sententiam torquet. In omnibus his verbis, quòd *fides nostram in Deo vitam collocat*, quòd *fide in Deum recumbimus*, quòd *fides ad vnius Dei præsidium pios colligit*, gratuitam iustitiam nobis à Deo imputatam tacitè significat. Hunc sensum coquit, quem sui bene intelligunt, quod illi satis erat. Iam nihil simile à Propheta tractari (*ad cuius mentem hoc testimonium à Paulo citari* fatetur) & videt & agnoscit. Cur ergo ad hunc sensum Prophetæ verba contorques, Caluine? *Ex fidei* (inquit) *natura satis constat, rite hoc testimonium præsenti causæ aptari.* Ex fidei natura videl. sicut eam Caluinus accipit, intelligit, definit. Vide ergo hæreticorum hodie summam impietatem. Fabricant sibi quandam fidei naturam, qualem quia ex Scripturis ostendere non possunt, ex ea ipsa Scripturas exponunt, ad eius regulam Scripturas deflectũt, iuxta eius sensum Scripturas loqui volunt. Propheta à Paulo citatus debet loqui de iustitia gratuita per fidem imputata, tametsi *nec eam causam tractet, nec vllam eius mentionem faciat*, quia sic habet fidei natura à Caluino definita, vt sit diuinæ bene-

Scripturas deprauãdi ars Caluiniana.

uolentiæ firma persuasio, quæ gratuitam iustitiam certissimè imputatam complectitur.

Nota. Sic omnes Scripturæ quæ de fide loquuntur, hanc gratuitam & imputatiuam iustitiam docere debẽt, quia naturam fidei nos Euangelici sic hodie intelligimus. Sic Caluinus ex suis placitis, non ex diuino contextu, diuinæ Scripturæ veritatem fingit & format. Tenemus iam cur hæretici hodie solam Scripturam, reiecto Ecclesiæ sensu, fidei regulam esse velint.

Quæ adhuc sequuntur, videamus. *Præterea (inquit) ex hac ratiocinatione necessariò colligimus mutuam fidei & Euangelij relationem. Quia enim dicitur iustus ex fide victurus, infert vitam istam per Euangelium percipi.* Hoc totũ verum est de fidei ad iustitiam necessitate, non de eius vnica & tota perfectione. Mutua est fidei & Euangelij relatio, quia fides per Euangeliũ annũciatur, & Euangeliũ in solis credentibus est virtus Dei ad salutẽ. Ita nec fides sine Euãgelica prædicatione cõparatur (*Quomodo enim credent ei quem non audierunt?*) nec Euãgelica prædicatio potenter salutifera erit, aut virtus Dei ad salutẽ, nisi credẽti, & eius voci obediẽti. *Quomodo enim inuocabunt* nomen Domini, vt salui fiãt, *in quẽ non crediderunt?* Sic ipsa quoque vita & salus per Euangelium percipitur, quatenus ipsi Euangelio creditur. Quid ex istis concludit Caluinus? *Iam (inquit) habemus statum seu cardinem principalem huius primæ partis epistolæ*

Fidei & Euangelij mutua relatio.

Rom. 10.

Status præs. epist. à Caluino confictus.

epistolæ, *Sola Dei misericordia per fidē nos iustificari. Nondum quidem hoc expressum habemus Pauli verbis, sed ex contextu pòst facilè patebit, iustitiam quæ in fide est fundata, totam Dei misericordiæ inniti.* Hęc hoc loco tota Caluini deprauatio est. Videmus nunc scopum ad quem hactenus collineauit. Statum & cardinē principalem partis dogmaticę huius epistolæ vult esse, *Sola Dei misericordia per fidem nos iustificari.* Non dicit, vt cæteri omnes nouatores dicunt, ip- Caluini astutia.
sęque postea fortiter sustinet, *sola fide iustificari*, sed, *sola Dei misericordia per fidem iustificari*: quod quidem aliquo sensu verisimum est, quatenus sola Dei misericordia & bonitas est causa principalis efficiens omnis iustificationis nostræ, & quatenus fides est vnum inter cætera Dei donum, quo à Deo donati & imbuti iustificamur coram ipso. Et hoc totum in reliquo Pauli contextu pòst facilè pàtebit, *iustitiam in fide fundari*, veluti prima eius & maximè necessaria radice; & sic fundatam *totā Dei misericordiæ inniti*, quia cætera Dei dona fidei superaddita (vt ipsa inprimis *charitas diffusa in cordibus nostris*, per quā cuiusque beneficio *fides operatur iustitiā*, vt radix sit frugifera ac salutifera, non sterilis & ad salutem prorsus inualida) non nisi Dei misericordiæ innituntur, cuius solius & prœuenienti gratia, & cooperante ac perseuerante gratuita gratia, in nobis conseruantur, augentur, perficiuntur. Hòc totum reliquæ huius no- Rom. 5. Gal. 5.

bilissimæ epistolæ contextus docebit, & hic veluti cardo principalis est dogmaticæ partis eiusdem: non autem (quod hîc insinuat tametsi apertè non proferat Calvinus, protulit autem Beza, vt nuper accepimus) sola fide hominem iustificari, quæ, secluſa omni operum iustitia ad salutem necessaria, gratuitam Christi iustitiam per imputationem accipit, hoc est, imputari sibi quantumcumque impio stultissimè & impiè præsumit. Nihil tale propheticum à Paulo citatum testimonium docuit.

Sed nunc quum hæc Prophetæ verba, *Iustus ex fide viuit*, sæpius ab Apostolo vsurpentur, eorum genuinum ac germanum sensum iuxta D. Augustini sani & sancti Doctoris explicationem proferemus. Triplex est verus & genuinus horum verborum sensus, prout tribus in locis hæc verba ab Apostolo vsurpantur. Primus sensus, & huic loco proprius, hic est: Sine fide in Mediatorem iustus non viuit, quia iustitia Dei ex fide est, nõ ex operibus absque fide; sicut alimentum hominis ex pane est, non ex potu absque pane. Sic potest dici, homo ex pane viuit, quia sine pane nõ viuit. Rursum dicit alia Scriptura: *Omni custodia serua cor tuũ, quia ex ipso vita procedit.* Ex similitudine vitæ naturalis hoc desumptum est. Sed quid? Sine capite, sine hepate, sine pulmone, sine sanguine, viuet homo, quia ex corde vita procedit? Atqui vt cor quia prin-

Triplex sensus.

1. Iustus ex fide viuit quia non sine fide.

Prou. 4.

principium vitæ est, & vltimum moritur, ex eo dicitur vita procedere: sic quia fides principium iustitiæ est, quæ prima ad iustitiam habetur, & vltima deperditur, ex fide dicitur iustus viuere. Sic exponit August. *Nostra fides, id est, Catholica fides, iustos ab iniustis non lege operū, sed ipsa lege fidei discernit, quia iustus ex fide viuit: per quam discretionē fit, vt homo ducens vitam sine crimine, cum suis tamē velut laudabilibus moribus si in Deum rectam fidem & Catholicam non teneat, ex hac vita damnandus abscedat; alius, habens quidē opera bona ex fide recta, non tamen vt ille bene moratus, saluandus emigret, propter rectam fidem quæ illi est in Deum, ex qua viuit.* Hæc ille. Eundem sensum docet in lib. de perfectione iustitiæ, & de serm. Domini in monte lib. 1. cap. 9. Alius sensus est quo apud Paulū accipitur ad Gal. 3. *Quoniam in lege nemo iustificatur apud Deum, manifestum est quia iustus ex fide viuit*: id est, ex gratia quam fides implorat, vel quæ nisi credentibus non datur. *Lex enim* (ait Augustinus) *non sperat in Deum, non petit iustitiam a Deo, etc. sed qui fecerit ea, viuet in illis.* Vnde alibi: *Dicimus lege fieri, vt Deus, cùm fieri velit, audiatur; gratia verò fieri, vt legi obediatur.* Tertius sensus est ex Propheta Abacuc, sicut Apostolus accipit ad Hebr. 10. *Adhuc aliquantulum qui venturus est veniet, & non tardabit: Iustus autem meus ex fide viuit*: id est, non ex præsentibus bonis, sed ex fide futurorum bonorum. Vnde paulò pòst: *Fides autem est sperandarum*

Contr. 2. epist. Pelag lib. 3. cap. 5.

2. Iustus ex fide quia ex gratia.

Serm. 15. de verbis Apost. Contra 2. epist. Pelag. lib. 3. cap. 4.

3. Iustus ex fide futurorum bonorum viuit.

Hebr. 11.

darum substantia rerum, &c. Fides enim hominis iam iustificati habet pro obiecto res speratas, & respicit Deum vt remuneratorem in futuro, & vt adiutorem in præsenti. Vnde Augusᵗ. *Fides ex qua iustus viuit, est qua postulat sapientiam à Deo, & postulat in fide nihil hæsitans.* Et paulò pòst: *Iustus ex fide viuens sperat vtique vitam æternam.* Rursum alio in loco: *Iustus ex fide viuit, quæ bonum, quod non videt, credendo quærit. Neque enim esset iustitia fidei, si non esset absconditum, quod prædicatum crederemus,* ait idem alibi Augustinus. Sic Christus docuit dicens: *Spiritus S. arguet mũdũ de iustitia, quia vado ad Patrem,* &c. id est, (ait Augusᵗ. ibidem) *Hæc erit iustitia vestra, vt credatis in eum quem non videtis.* In hoc ergo triplici sensu apud Paulum Iustus ex fide viuit.

De spir. & lit. c. 32.

De ciuit. Dei lib. 19 cap 4.

Enarr. in Psal. 109. Ioan. 16.

18. *Reuelatur enim ira Dei de cælo super omnem impietatem & iniustitiam hominum.*

HAc propositione confirmare Apostolus vult, quòd iustitia Dei in Euangelio reuelatur. Quum enim iustitia Dei, qua Deus credentes in eum iustos facit, omnem iniustitiam & impietatem à credentibus longissimè propellere ac remouere debeat: idem Euangelium, quod iustitiam & sanctitatem à credentibus requirit, docet erga impios & iniustos Deum suam iram ostendere, eósque iustissimis pœnis à Deo subijci. Agnoscit ipse Beza Apostolũ hoc loco istud dicere velle.

Quasi

Quasi (inquit) *hoc quoque retegatur per Euangelium. Nam proculdubio nihil æquè arguit mundum de peccato, atque lux Euangelij.* Sed quum hinc manifestè sequatur, *iustitiam Dei in Euangelio reuelatam*, non summam illam esse Dei integritatem, sed illam quam Deus nobis largitur iustitiam, & totius vitæ nouitatem, huic *iniustitiæ & impietati hominum* contrariam; statim id quod concessit, ipsáque veritas ei extorsit, nouis suis appendicibus & correctionibus penitus subuertit Beza. Subiũgit enim verbis præcedentibus: *Sed hoc tamen est secundum quid. Nimirum quia irritatus Satan furit cum suis; quum alioquin arguere peccata, potiùs ad legis quàm ad Euangelij ministerium pertineat.* Quod ait Beza irritatum Satanam furere cum suis, & ex hac parte iram Dei in Euangelio patefieri, exponit postea hunc sensum habere, quòd homines instigante Satana præcipites in peccata ruunt. Sic enim paulò pòst scribit: *Cedo vnde ira ista Dei colligitur? Ex eo quòd homines laxatis habenis in omne scelus feruntur: quod liquidò apparebit, si quis ad præscriptum legis tum naturalis, tum Moysaicæ, vitam ipsorum exigat.* Vult ergo in Euangelio iram Dei contra omnem iniustitiam reuelari quidem & patefieri, sed non ab ipso Euangelio, ad cuius ministerium non pertinet arguere peccata, verùm ab euentu, *quia Satan furit cum suis*, & homines legem violant tam naturalẽ, quàm in decalogo apud Moysem traditam. Quis

Sensus Apostolici corruptio.

non

non videt quàm insanum hoc paradoxum est, & à filo disputationis Paulinæ alienissimum? Primùm enim, quæ hæc consequentia est: Ira Dei in Euangelio reuelatur, quia Satan furit, & homines in scelera præcipites ruũt? An nõ in lege naturæ, sub lege Moysaica & passim toto orbe quũ sine Deo in hoc mundo homines vixerunt, Satan furit perpetuò cum suis, hominésque laxatis habenis in omne scelus feruntur? An propterea ira Dei reuelatur de cælo, aut iræ diuinæ de cælo apud tales homines vllus sensus est, aut vlla signa patefacta, sicut in Euangelio? Aut si apud eos quoq; omnes ira Dei de cælo reuelatur, quomodo hoc in Euãgelio fieri, quasi quiddam Euangelio proprium, aut certè in Euangelio valde illustre ac singulare, Apostolus commemorat?

Euangelium arguit peccata.

Deinde quàm absurdè & impiè dicitur, *ad Euangelij ministerium non pertinere vt arguat peccata*! Quid hoc monstri est? Christus Dominus Euangelij præco ac minister primarius non fuit? *Ad euangelizandum pauperibus à Deo Patre missus non erat*? Ille verò peccata non arguebat? Omitto Scribas, Pharisæos, reliquósque Iudæos, quorum hypocrisim, incredulitatem, variámque iniustitiam acerrimè & frequenter taxauit. Nónne in genere contra omnes impios iram Dei de cælo denuntiat? An non ira Dei de cælo est, *Ligatis manibus & pedibus mittite eum in tenebras exteriores*?

Luc. 4.

Matt. 22.

res? quod illi dictum est, qui in nuptijs Filij Dei discubuit, non habens vestem nuptialem, charitatem scilicet, & illam Dei iustitiam quæ in Euangelio reuelatur, léxque Euangelica inprimis postulat. An non ira Dei de cælo est, *Seruum inutilem proïcite in tenebras exteriores?* quod ei dictum est, qui donis gratiæ, fide, charitate, scientia, ad suum & aliorum profectũ vsus non est, sed *Dei gratiam in vacuum accepit*, nec *operatus est iustitiam in corde suo*, faciens opera bona, *quæ præparauit Deus vt ambulemus in illis*. An non ira Dei de cælo est, *Tradidit eum tortoribus, donec redderet vniuersum debitum?* quod ei dictum est, qui legem charitatis fraternæ post acceptam peccatorum remissionem violare ausus est. An non ira Dei de cælo est, *Amen dico vobis, nemo virorum illorum, qui vocati sunt, gustabit cænam meam?* quod de illis dictum est, qui partim ambitione, partim auaritia, partim carnis cura præpediti, doctrinæ Euangelicæ institutum non amplectuntur. Qua ergo fronte affirmat Beza ad Euangelij ministerium non pertinere vt arguat peccata? An non omnes Christi conciones ad pietatem hortantur, à peccato deterrent? Sed nihil est hæreticorum paradoxis absurdius, dum specialem suam fidem contra omnes Scripturas stabilire modis omnibus contendunt. Probat ergo Apostolus iustitiam Dei in Euangelio reuelari, quia ira Dei de cælo contra

Matt. 25.

2. Cor. 6.

Psal. 14. Ephes. 2.

Matt. 18.

Luc 14.

omnem

omnem iniustitiam in eodem reuelatur.

Consequentia autem quam Paulo Beza affingit, prorsus aliena & absurdissima est. Aduertit hoc ipse Beza, &, vt rei absurditatem manifestam aliquo modo vel excusaret vel tolleret, proponit ipsemet hanc difficultatem, vt eam postea dissoluat. Sic enim post præcedentia prosequitur: *Sed quorsum hoc? Assumeret enim Paulus hoc ipsum quod est in quæstione positum, nempe sitne Euangelium potentia Dei ad salutem: id est, amper Euangelium Deus exerat virtutem suam seruandis hominibus.* Atqui probauit hoc Paulus, quia *Iustitia Dei in eo reuelatur ex fide in fidem.* Reuelata enim hæc Dei iustitia ex fide, & credentibus impertita, *potentia Dei est ad salutem*, id est, valet ad saluandos credentes. Id autem quod assumpsit, videlicet *iustitiam Dei in Euangelio reuelari*, ex eo probauit Paulus, quia *ira Dei de cælo contra omnem iniustitiã* in eodem Euangelio *reuelatur.* Verè igitur Paulus assumpsit & probauit id quod est in quæstione positum, sed in proxima antecedenti propositione, non in priori illa quam Beza hîc ponit. Ait tamen Beza: *Hoc probaturus Paulus* (nempe Euangelium esse potentiam Dei ad salutem) *dixit, fidem (cuius mutua est relatio cum Euãgelij prædicatione) adferre nobis eam iustitiam quæ coram Deo nos approbet, ac proinde iter ad salutem ostendere.* Fallitur hîc egregiè & fallit lectorem Beza. Non enim Paulus, vt probaret Euangelium esse potentiam

Disput. Apostolicæ connexio.

tiam Dei ad ſalutem, dixit fidē adferre nobis eam iuſtitiā quę corā Deo nos approbet, etc. ſed vt probaret quod dixerat, *Euangelium potentiā Dei eſſe ad ſalutem*, dixit *reuelari in Euāgelio Dei iuſtitiam ex fide in fidem*. Hoc Paulus dixit, nō id quod fingit Beza. Hęc verba Pauli ſunt, non ea quę cōmentus eſt Beza. Nec dicit nec docet Paulus *fidem adferre iuſtitiā*, ſed dicit ac docet *iuſtitiā Dei ex fide in Euāgelio reuelari*. Docet quid in Euangelio reuelatur, nō quid adfert iuſtitiam. Docet ipſam *iuſtitiam Dei ex fide in Euangelio reuelari*, non quòd hæc iuſtitia Dei ſit ex fide, tanquam ex vnica & ſola perfecta cauſa, vt nunc rem accipit Beza, eo quòd videlicet iuſtitiā Dei, id eſt, ſummam illam integritatē quę in ſolo Deo eſt (ſic enim iuſtitiam Dei hoc loco expoſuit Beza) nos per fidem apprehendimus, vt nobis imputetur; (hic enim eſt Bezæ ſenſus latens) ſed quòd hæc iuſtitia Dei, videl. quā in nobis Deus facit, vt ſuprà oſtēdimus, ſit ex fide in Deum, tanquā ex vna partiali & radicali cauſa, quia omnis vera iuſtitia à fide incipit. *Iuſtitia Dei ex fide* apud Paulum nihil aliud eſt quàm iuſtitia fidei quam Deus nobis largitur, quam opponit iuſtitiæ humanæ ſeu operum humanorum, quam ſine Dei adiutorio & gratia Chriſti ſuperbi homines, ſiue ex doctrina legis vt Iudæi, ſiue ex naturæ lumine ac viribus vt Gentiles, ſibi venditant. Quod illa Pauli verba manifeſtiſsimè oſtendunt: *Vt*

Iuſtitia Dei ex fide.

inue-

Philip. 3. *inueniar in Christo non habens meam iustitiam quæ ex lege est, sed illam quæ ex fide est Christi, quæ ex Deo est iustitia in fide.* Iustitiam Dei ex fide manifestè exponit esse iustitiam fidei ex Deo: id est, ex dono Dei, vt suo loco plenius exponetur. Falsum ergo inprimis hoc est, docuisse antea Paulum *quòd fides adfert salutem*; quasi illa *vnicum* esset *salutis consequendæ instrumentum*, vt postea Beza affirmat. Sic enim ex falso & fallaci fundamento statim superextruit: *Nunc superest vt hoc probet Apostolus, nos videlicet nullo alio instrumento quàm fide hanc iustitiam consequi.* Ponamus cum Beza Apostolum hoc probare velle. Attendamus quomodo iuxta Bezæ figmentum hoc probet. *Probatur autem hoc ex hac diuisione ἀμέσῳ. Aut per fidem aliena iustitia nobis imputata iusti sumus coram Deo, aut nostra iustitia, id est, legis diuinæ obseruatione.* Primùm, vbi est apud Paulum hæc diuisio? Sanè nusquam. Si autem apud Paulum non est, quomodo ex ea Paulus aliquid probat? Deinde, quomodo est hæc diuisio ἀμεσος, id est, plena & perfecta, & in qua aliud medium inueniri nequeat? Nónne enim iusti esse possumus, & reuera sumus, iustitia quadam nec aliena per fidem imputata, nec nostra simpliciter, & qualicunque legis obseruatione, sed iustitia fidei quæ & nostra est, quia à Deo nobis donatur; & legis obseruationem indiuiduo nexu coniunctam (vt Beza fatetur) habet, non ex nostris viribus, aut legis doctri-

Apostoli intentũ Beza peruertit.

doctrina, sed ex Christi gratia, *in quo creati sumus in operibus bonis*, id est, ad opera bona facienda? Nihil ergo nisi mentitur & fallit hactenus Beza. Videamus tamen quid ex diuisione proposita inferat. Subsumit: *Atqui tota vita hominum clamat, Deum in homines è cælo iram suam effudisse.* Sit ita. Concludit: *Non sunt igitur iusti homines in sese.* Hæc eõclusio quidem de hominibus extra Christum, & necdum Christi gratia iustificatis, est vera: sed antecedentes eius propositiones, ex quibus infertur, à Paulo hoc loco nõ ponuntur. Deinde ex hac tota argumentatione, eiúsque conclusione, quid probatur, quid concluditur, vt illa propositio probetur, *Nos nullo alio instrumento quàm fide iustitiam consequi?* Quomodo sequitur: Non sunt homines iusti in sese: ergo nullo alio instrumento quàm fide iustitiam consequimur? An non sicut fidem Deus nobis largitur, qua iustitiam consequamur; sic & alias virtutes largiri potest, quibus eandem adipiscamur? Imò nónne propterea *charitatem diffudit in cordibus nostris, per Spiritum Sanctum qui datus est nobis*, vt qui iniusti & impij eramus, faciendo opera iustitiæ iusti essemus? *Qui enim facit iustitiam, iustus est*; *& beatus in facto suo erit.* Non sunt homines in sese iusti, sed per Dei gratiam, eiúsque varia dona, non per solam fidem, iusti fiunt. Habemus ergo incredibilem Bezę impudentiam, & manifestam Paulinæ disputationis in ipso suo exordio

Ephes. 2.

Fides sola instrumẽtum iustitiæ consequendæ non est.

Rom. 5.

1. Ioan. 3. Iac. 2.

Bezana flagitia.

ordio corruptelam. Mentitur Paulum probare velle, *Nos nullo alio instrumento quàm fide iustitiam consequi*. 1. Argumentationem fingit 2. qua Paulus hoc probet, cuius nullum vestigium in Pauli contextu apparet. 3. Conclusionem format quæ ad rei propositæ probationem nihil confert. 4. Et tamen concludit homo impudens : *Hoc est filum Paulinæ disputationis*.

5. Postremò (quia aliò lectorem abduxit Beza) quid hæc omnia ad hæc Pauli verba, *Reuelatur enim ira Dei de cælo*, &c. Hæc enim verba iam tractat Beza, & horum cum præcedentibus consequentiam ostendere voluit. Sed quia agnoscere noluit in Euãgelio iram Dei de cælo reuelari, peccata & impietatem ab Euangelio argui, Paulinam disputationem aliò deflexit, eiúsque filum & cursum penitus perturbauit. Quod vt accommodatius faceret, verba huius loci iterum corrumpit. Quũ enim Paulus dicat, *reuelari in Euangelio iram Dei de cælo super homines impios & iniustos*, bonus Beza vult Paulum dicere hanc iram Dei reuelari super omnes & singulos homines. *In primis* (inquit) *notandum est, hæc ita accipienda non esse, quasi aliqui sint homines qui non sint impij nec iniusti, quos Apostolus hic non arguit: sed ita potiùs, vt sciamus omnes atque adeò singulos homines ab Apostolo vtriusque sceleris coargui*. Sed Pauli verbis manifestam vim facit. Non enim ait Paulus, Reuelatur ira Dei

6. Alia verborum Pauli corruptio.

de cælo

de cælo super omnem hominem: sed sic ait, *Reuelatur ira Dei de cælo super omnem impietatem & iniustitiam hominum eorum qui veritatem in iniustitia detinent*: vbi non solùm de omnibus hominibus non loquitur, sed de solis impijs & iniustis, verùm etiam de quibusdam tantùm iniustis & impijs loquitur, nempe Gentium Philosophis & sapientibus, qui *veritatem in iniustitia detinuerunt*: id est, veritatem quam Deo reuelante cognouerũt (vnde subiungit, *Quia quod notum est Dei*, id est, quod de Deo cognosci potuit; *manifestum est in illis*, id est, illos non latuit; *Deus enim illis manifestauit*, seu notum fecit) aut loquendi libertate compressa texerunt, aut gestorum iniquitate negauerunt. Beza tamen contra apertissima Apostoli verba, quod de certa impiorum specie duntaxat dictum est, ad omnes planè homines trahi & torqueri vult.

At cur ita obsecro? *Id enim* (inquit) *ita intelligendũ esse apparet ex eo quòd instituta est disputatio non modo aduersus omnes in genere, sed sigillatim aduersus singulos homines, vt in vno Christo salutem quærant. Quod etiam docet ipsa Apostoli conclusio, quæ vniuersaliter exprimitur his verbis: Ex operibus legis nõ iustificabitur omnis caro coram illo.* Cap. 3. 20. Verum quidem est, Apostolum in sequentibus id docere, quòd Deus *concluserit omnia sub peccato, & quòd omnes egent gloria Dei*: sed ex illa conclusione aut disputatione Apostoli non sequitur Apostolum hoc loco aut in hac Beza excusatio refellitur.

sententiam idem docere, quum disertè hîc non de omnibus, sed de solis impijs, adeóque de certo impiorum genere loquatur. Multò minùs sequitur (quod Paulum hoc loco docere Beza vult, & cuius rei grátia sic hunc locum sibi deprauandum existimauit) *nullos esse homines qui non sunt impij aut iniusti.* Omnes enim certè homines in peccato inuenit Christus, vt in eo salutem omnes quærant, sed non omnes in peccatis suis relinquit Christus qui in eo salutem quærunt. Alioqui malus medicus esset, veniens sanare peccatores, & *saluũ facere quod perierat*, si adhuc in suis peccatis omnes manerent. Sed insanus & impius Beza cum alijs horum temporum hæreticis, quia peccati seruitus illis placet, & sola apprehẽdente fide saluari volunt, omnes planè homines ac singulos, etiam in Christo regeneratos, adhuc impios & iniustos esse definiunt, & ad hanc detestabilem sententiam Paulinę disputationis verba contorquent. Tenendus igitur diligenter verborum Pauli, qualem iam dedimus, verus & germanus sensus, ne hæreticorum corruptelis seducti, impijs eorum hæresibus fundamenta iaci, aut aditum aperiri sinamus.

Christus omnes in peccato inuenit, sed non relinquit.

Luc. 5. & 19.

24. Pro-

24. *Propter quod tradidit illos Deus in desideria cordis eorum.*

LOcus contra hæreticos, Caluinum maximè, qui ex his & alijs similibus S. Scripturæ verbis, Deum docet peccatorum nostrorum authorem & causam actiuam atque operatricem esse. Institut. lib. 1. cap. 18. n. 2. Sed Deum non aliter tradere quàm deserendo, aliæ Scripturæ manifestè docent, vt mox dicemus. Deus igitur tradit homines sua iam propria voluntate malos in desideria sua, quia permittit eos sequi desideria cordis sui: non suppeditando illis maiora illa auxilia gratiæ, sed propter peccata præcedétia ea iustè subtrahendo, sibi ipsis eos relinquit. Hac de causa Paulus alio in loco de ijsdem dicit: *Qui desperantes semetipsos tradiderunt impudicitiæ, in operationem immunditiæ omnis in auaritiam:* ἐν πλεονεξίᾳ: id est, vt libidini suæ certatim ac plenissimè satisfacerent. Docet propria sua mala voluntate homines seipsos tradere in [illegible]nem immunditiam, vt sic necessariò intelligamus, quod hîc dicit, *Deum tradere in passiones ignominiæ*, nõ aliter accipiendum esse, quàm quòd Dei prouidentia & iustitia permisit vt ipsi seipsos traderẽt, iuxta id quod idem Paulus in alia concione dixit, *Dimisit omnes gẽtes ingredi vias suas:* quod & alia Scriptura apertiùs dicit, *Et dimisi eos secundùm desideria cordis ipsorũ; ibunt in adinuentionibus suis.*

Deus nõ est author peccati.

Ephes. 4.

Act. 14.

Psal. 80.

S. Augusti. doctrina defenditur.

Abutuntur hæretici quibusdam Augustini disputationibus ex eius contra Iulianum lib. 3. cap. 3. & lib. de gratia & lib. arbitrio c. 20. Sed disertè in eisdem locis docet Augustinus Deum peccatum in homine nec operari, nec velle, nec simpliciter decernere, nec ad illud vllo modo excitare, sed solùm in quibusdam peccatoribus sua iudicia potenter exercere, & hominum iam malorum volũtates ad sua iusta iudicia ordinare: nempe vel ad ipsos peccantes castigandos per augmenta peccatorum, vt hîc apud Paulum; vel alios, qui hoc meruerunt, per huiusmodi peccata flagellando. Quæ omnia latiùs disputata, & loca Augustini difficillima accuratè explicata, vide in opere nostro de Iustificat. lib. 11. cap. 12. & seqq. Quo etiam in libro tota Caluini infernalis doctrina, qua Deum peccati authorem perspicuè facit, aperitur & refutatur.

Verborũ Pauli sensus germanus.

Porro si Pauli disputationem oculatiùs inspiciamus, hæc verba (*Deus tradidit illos in reprobum sensum*) nihil aliud velle intelligemus, quàm si sic dixisset, Deus illos perdidit; sicut solemus dicere, Perdidit illum argentum suum; vel, Perdiditillum ingenium suum; quia videlicet argẽto & ingenio suo ad suam perniciem abusus est. Sic enim Paulus ait: *Sicut non probauerunt Deum habere in notitia*, id est, non dignati sunt agnoscere Deum quem cognouerunt, nec colere Deum quem colendum esse sciebant, sed, vt superiùs dixerat,

rat, *veritatem Dei in iniustitia detinuerunt*, id est, veritatem de vno & vero Deo, quam tenebant, loquendi libertate compressa texerunt & dissimulauerunt, & sic notitia sua impiè admodum abusi fuerunt (de quo vide Ciceronis & Senecæ verba apud Augustinum de ciuit. Dei lib. 6. cap. 10.) *Deus tradidit illos in reprobum sensum*, id est, abusus ille notitiæ de Deo causa fuit cur traderentur & iustè dimitterentur sequi sensum reprobum, & creaturas pro creatore innumeras (vt hîc Paulus commemorat) stultissimè colerent. Quod enim Cicero de Dijs poëticis, qui saltem hominis fuerant, scripsit; *Hæc & dicuntur & creduntur stultissimè, & plena sunt vanitatis, summæque leuitatis*; hoc multò magis verum est de Dijs Ægyptiacis, & Babylonicis volucribus, quadrupedibus, & serpentibus. De natura Deorum lib. 2.

Sed hîc Bezæ in hunc locum tergiuersatio aperienda est. Caluini magistri sui vestigijs omnino vult insistere, eleganti tamen aliquo verborum fuco suam & magistri sui turpitudinem obtegere & cerussare conatur. *Tradit* (inquit) *Deus vt iustus iudex*. Verum hoc est, quia nemo sic traditur nisi ob pœnam præcedentium peccatorum, ex iusto Dei iudicio. *Cedo verò* (ait Beza) *an qui facinorosum tradit carnifici, inuitus tradit an volens?* Sanè volens, quia & Deus volens permittit, non inuitus. *An carnificum arbitrio ita exponit, vt pœnæ genus certis finibus non circunscribat?* Et hoc quoque Bezæ subterfugia occludun-tur.

Diabolus Dei carnifex est in ratione pœnæ, nō culpæ.

in Deo verum est, quatenus à Diabolo malo pœnæ vexandos vel iustos suos Deus tradit, ad maiorem ipsorum coronam, sicut S. Iob & alios innumeros, vel etiam homines impios propter demerita flagellandos dimittit. Non enim plus Diabolo permittitur, quàm diuinæ iustitiæ & voluntatis ratio postulat. Sed quoad malum culpæ, nulli fines à Deo præscribuntur, verùm vnusquisque à Diabolo, non ex Dei præscripto, sed ex propriæ voluntatis libidine superatur. Pergit Beza: *Cuius denique vi & authoritate agit carnifex? an non iudicis?* Hîc Beza cum suo Caluino, in ratione reprobi sensus & pessimorum desideriorum quibus impij traduntur, plus tribuit Deo quàm Diabolo. Ait enim carnificem, qui Diabolus est, non sua vi & authoritate, sed Dei, agere. Authoritas hac in parte nulla est, nec Dei, nec Diaboli. Non Dei, qui in traditione malorum simplici vtitur voluntate permittente, non vlla authoritate, seu cogente, seu ex aliqua necessitate determinante: non Diaboli, quia quomodocũq; impios ad malum prouocat, ex sua id malitia innata facit, non ex authoritate aut potestate illi à Deo data. Vis autem quam in Deo iudice Beza ponit, actiuam in Deo respectu peccati operationem constituit, vt cum suo Caluino authorem malorum Deum doceat.

Beza in ratione culpæ ptiores partes tribuit Deo.

Addit tamen, vt hoc à se detestabile crimen

men remoueat, & dicit: *Neque tamen, quum hæc dico, carnificis opus cum iudicis imperio cõfundo.* Dicit nebulo se hoc non facere, facit tamen. Vim enim & operationem Diaboli, *qui operatur in filijs diffidentiæ*, tribuit disertè iudici Deo. *Vi* (inquit) *iudicis agit carnifex.* Hoc est, vi & potentia Dei agit Diabolus. Beza excusatio refellitur.

Hac honesta metaphora, quum suum venenum porrexit, Catholicam sententiam persequitur. *Quorsum igitur* (inquit) *nonnulli, vt veluti laboranti iustitiæ Dei subuenant, otiosam in Deo permissionẽ imaginantur?* Nempe mauult cum Caluino Beza operosam & actiuam in Deo mali operationem ponere, quàm otiosam permissionem. Sed qui permissionem malorum culpæ in Deo ponunt, non illam otiosam ponunt. Deus enim volens, sciens, & prudẽs peccata permittit, & impios à Diabolo in varia desideria trahi & pertrahi sinit, non otiosè, vt quasi oscitanti aut nescienti aut negligenti Deo ista exciderint. Permissionem autem in Deo, nõ actionem aliquam, respectu peccati, cur Catholici & orthodoxi statuant, Beza agnoscit & dicit: *Nempe ne Deus videatur malorum author.* Omnino. Hac de causa nullam in Deo peccati operationem, sed solam vel permissionem, vel ad altiores fines ordinationem in Deo agnoscimus. Quid ad hæc Beza? *Id verò absit vt cuiquam bono vel in mentem veniat.* Ergo impius Caluinus, qui disertis verbis scripsit, non solùm Permissio malorum in Deo non est otiosa.

Inſtit. lib. 2. c 4. n. 3.

quòd *Deus per miniſtrum ſuum Satanam conſilia impiorum deſtinat quò viſum eſt, ſed etiam voluntates eorum ad malum excitat, & conatus firmat.* Impius quoque & Beza, qui Diabolum in prouocando impios ad malum, *vi & authoritate iudicis Dei agere* profitetur. Sed infernales iſti hæretici claris verbis ſuam impietatem profiteri nolunt. Satis habent vt à ſuis intelligantur. Sibi conſulunt, ne perſpicuè à nobis refellantur.

Caluin. & Beza ſuã impietatẽ profiteri non audent.

Sed pergamus cũ Beza, qui ſeipſum ádhuc magis aperiet. *Cauẽdũ eſt* (inquit) *etiã atque etiã, ne hæc præpoſtera modeſtia* (de permiſsione peccati in Deo, & ne malorũ author videatur) *in ſummam arrogantiã deſinat.* Ecce, negare Deum eſſe authorem malorum, præpoſtera modeſtia Bezæ videtur. Ergo pro ſua libertate non verebitur ille dicere, Authorem malorum eſſe Deum. Sed cur cauendum eſt ne hæc neceſſaria modeſtia (niſi Deum Diabolo parem facere velimus) in ſummam arrogantiam deſinat? *Quum enim* (inquit Beza) *Scriptura non vereatur vbique Deo dare, quòd impios excæcet, induret, ſeducat, tradat in reprobum ſenſum; præſtat certè hæc fateri, & Deo gratias agere quòd nos reſpexerit, quàm vel pro reprobis litigare, vel nullam in Deo iuſtitiam agnoſcere cuius cauſa non poſſit à nobis intelligi: denique modeſtiæ cuiuſdã prætextu magis ac magis friuolas diſtinctiones comminiſci. Hæc igitur curioſis finamus.* Hæc eſt videlicet Bezæ religio. Indigniſsima de Deo cogi-

cogitare ac dicere fas erit, si aliquid vel obscuriùs vel figuratè Scriptura loquatur; nec modestiæ ratio habenda est, vt Dei honorem tueamur; sed quicquid litera scripti verbi in cortice habet, hoc totum rotundè & simpliciter fateri oportet: vt iam authore Beza, non manus tantùm & pedes, oculos & aures, vniuersáque corporis membra Deo propriè tribuamus, sed etiam iram, dolorem, pœnitentiam, omnesque affectus humanos, quantũcunq; indignos & imperfectos, in Deo esse ingenuè fateamur, quia sic Scriptura loquitur. *Præstat* (inquit) *hæc fateri, quã pro reprobis litigare.* Quasi verò qui Deum authorem malorum non esse fortiter sustinent, pro reprobis litigent, ac non potiùs pro Dei honore, eiusque maiestatis purissima bonitate pugnent. Impius Beza reproborum, nõ Dei causam agi existimat, quando causam peccati in ipsis reprobis & authore Diabolo, non in Deo, ponendam contendimus. Sed quis magis reproborũ & Diaboli causam agit, quàm impius Caluinus & Beza, qui originem peccati non in reproborum & Diaboli malitia, sed in ipsius Dei tum decreto tum voluntate & operatione actiua ponunt, quia sic Scripturæ prima facie loquuntur? Tandem neganda quidem non est in Deo iustitia cuius causa nos latet, qui sua specialia dona multis negat & subtrahit occulto sed iusto iudicio suo: sed vt Deus malorum author dicatur,

Scripturæ literã commodè exponi Beza non patitur.

aut

aut ea propriè facere existimetur, quæ Scriptura eum facere primo aspectu ait, non occulta esset Dei iustitia, sed manifesta turpitudo, Dei bonitati intrinsecæ sic aduersa, vt tam Deum negare quàm hoc de Deo asserere liceat: quod pulchre ostendit D. Basilius in homilia de hoc argumento. Ita Beza quam impietatem claris verbis asserere non audet, eandem tamen obliquè fouere & tueri non erubescit.

Argumentum Capitis II.

INGREDITVR Apostolus communem accusationem Gentilium, qui iudicabant Iudæos legem suam non seruantes. Deinde & Iudæos de lege non seruata arguit: concludens neque ex lege scripta, nec ex lege naturæ, quempiam iustificari posse sine fide in Christum. Interim veram iustitiam operum à Deo mercedem accipere, & veros factores legis à Deo iustificari, disertissimè docet.

2. *Scimus quoniam iudicium Dei est secundùm veritatem in eos qui talia agunt.*

ANte omnia docere Apostolus vult, veram bonorum operum iustitiam à Deo flagitari, quia omnem iniustitiam iusto iudicio punit. Interim valet hic locus contra imputatiuam hereticorũ hodie iustitiam, qua

quæ docent, hominibus in statu peccati, & perpetuò peccantibus, idque ex rei veritate mortaliter peccantibus (quia inter veniale & mortale respectu iudicij diuini nullum discrimen ponendum esse affirmat Caluinus) imputari Christi iustitiam per fidem; & peccatores haberi iustos coram Deo. Destruitur quoque ex his verbis eorum imputatiua peccatorum remissio quam ponunt, docentes manere in baptizatis concupiscentiam vt peccatum, sed non imputari. *Iudicium enim Dei secundùm veritatem in eos qui malè agunt*, nec habet pro iustis qui peccatores sunt, nec peccatum quod manet sustuliſſe dici potest. Imputatiua iustitia

4. *An diuitias benitatis eius, & patientiæ, & longanimitatis contemnis, ignorans quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit?*

DOcet hic locus cooperationem liberi arbitrij cum gratia, quam semper negat Caluinus. Paulus enim docet, Gratiam & auxilium conuersionis multis sufficienter offerri quos efficaciter non conuertit, qui ipsi per duritiam cordis sui gratiæ sufficiēti, & quæ efficax fieri poterat, liberè resistunt, vt de Iudæis Stephanus dixit, *Vos semper Spiritui Sancto restitistis*: & ad eosdem Christus, *Quoties volui congregare vos sicut gallina congregat pullos suos sub alis suis, & noluistis!* Isti secundùm duritiam suam & impœnitens cor thesauri- Liberi arbitrij cū gratia Dei cooperatio. Act. 7. Matt. 23.

zabant

zabant sibi iram Dei, quæ postea erupit, euersa per Romanos Hierosolyma. Istos benignitas Dei, το χρηστον τ8 θε8 (quæ infrà cap. 11. *seueritati* De iopponitur, ideóque gratiam & misericordiam significat) ad pœnitentiam adduxit: id est, ideo data est vt adduceret, nisi illi per duritiam suam restitissent. Isti denique grauissimè peccarunt, hac Dei benignitate abutentes. Atqui nullum fuisset abusus diuinæ gratiæ peccatum, si vel voluntariè & liberè gratiam Dei non repulissent; vel talem gratiam non repulissent, cum qua de facto cõuerti potuissent. Alioqui si etiam illam gratiam accipiendo, seu eius ductum sequendo, eique consentiendo, non fuissent conuersi, mansissent in peccato absque sua culpa; saltem absque hac magna duritia & impœnitentia qua tantam Dei iram thesaurizabant. Nunc autem sua maxima culpa manserunt in peccato. Restiterunt ergo libera electione tali gratiæ, quæ eos ad pœnitentiã adducere poterat, siue quæ ad conuersionem illorum fuit ex se & per se sufficiens. Vide Origenem lib. 3. de principijs, capite 1. & Augustf. serm. 88. de tempore, & Ludouicum Molinam de concordia liberi arbitrij cum gratiæ donis, quæst. 14. art. 13. disp. 12. & quæst. 23. art. 4. & 5. disputatione 1. num. 9. & disputatione 3.

6. Red-

6. *Reddet vnicuique secundùm opera eius.*

PErspicuè hîc Apostolus docet, ex illo recto Dei iudicio esse apud eũ certam mercedem operum tam bonorũ quàm malorum (quam in solis malis hæretici agnoscunt) vt ex his verbis disputat S. August. epist. 47. de gratia & lib. arbit. cap. 8. aliisque multis in locis. Vide opus nostrum de Iustificatione lib. 10. cap. 3. & 5. & Promptuarium Catholicũ in Domin. Septuagesimæ, ad illa verba: *Voca operarios, & redde illis mercedem suam.* Merita bonorum operum. Matt. 20.

Theodorum Bezam hæc verba turbarũt. Acriter igitur contra bonorum operũ mercedem disputat, quam disertissimè hoc loco Paulus affirmat. Hominis dementiã aperire operæprecium est. *Ego* (inquit) *contrà colligo, quod disertè aiunt Dauid & noster Apostolus infrà cap. 3. vers. 20. Ergo ex operibus suis nullus hominum iustificabitur.* Sed in illis verbis nihil contra bonorum operum iustitiam doceri, eodẽ loco infrà ostendetur. Addit: *Ecquis enim adferet hæc opera, quibus vitam æternam persolui dicit Apostolus? An homines non regenerati? Atqui reuelatur ira Dei aduersus omnes homines, quia omnes peccauerunt.* Nugator dementissimus id quærit, de quo nemo Christianus vel per somnium cogitauerit. Addit: *An filij Dei? At ne Abraham quidem habet de quo glorietur coram Deo, vt infrà cap. 4. vers. 2. ostendimus.* Respon- In annot. in hunc locum.

deo,

deo, hoc Bezam ostendere non posse, vt infrà docebitur, eodem in loco. Concludit: *Ergo vnus Christus hæc adferet, factus nobis nimirum iustitia & iustificatio, quem quidem sola fide apprehendimus.* Hæc ille. Sed hoc spectrum Bezanum suis in locis refutatum dabimus. Christus factus est nobis iustitia & sanctificatio, quia per Spiritum gratiæ suæ nobis impartitum vtriusque causa efficiens est. Deinde si solus Christus illa opera adferet, quibus vitâ æternâ persolui hîc dicit Apostolus, non debuisset dicere, *Reddet vnicuique secundùm opera sua*; sed, Reddet vnicuique *secundùm opera Christi.*

Bezæ cõmẽtarius textum Pauli penitus immutat.

Sed putat Beza se omnem operum bonorum retributionem, quam disertissimè Apostolus hîc affirmat, euertere posse, quia dicit alibi Apostolus, *Quis enim dedit illi prior, & retribuetur ei?* infrà cap. 11. Sed ipsemet Beza optimè nouit hæc Pauli verba de alia retributione loqui, quàm de qua hîc Paulus loquitur. Ait enim eo in loco Beza, *obseruandũ esse hunc locum aduersus eos qui fidei vel operum præuisionem faciunt electionis causam.* Rectè sanè. Sed hoc in loco Paulus Deum retribuere vnicuique secundùm opera sua dicit quoad præmium & mercedem vitæ æternæ, non quoad electionem & vocationem primam. Prima Dei ab æterno electio & in tempore vocatio, sic prior est omni opere humano, & sic præuenit omnes in benedictione, vt

Alius Pauli locus à Beza corruptus.

hac in

hac in parte nemo sit illa prior vt retribuatur ei; id est, vt electionem suam vel vocationē primam per modum retributionis accipiat. Cæterùm electis & vocatis, & *vocationem atque electionem suam per bona opera certam facientibus* (vt Petrus loquitur) fit retributio gloriæ secundùm opera cuiusque, sicuti accipientibus *in* vacuum gratiam Dei fit retributio pœnæ iuxta opera cuiusque. Ita vtraque Pauli verba vera sunt, quia etsi in speciem contraria, de diuersa retributione loquuntur. Sed hæc est hæreticorum hodie impudentissima pertinacia; Scripturis diuinis ipsorum dogmati apertissimè repugnantibus, iudicium suum submittere nolunt, verùm, alijs Scripturis perperam intellectis, ipsas inter sese Scripturas committere contendunt. 1. Petr. 4.

Hæretici Scripturas committūt.

Sed sensum Catholicū verba in Paulo sequentia euidentissimè confirmant. Nam post sententiam generalem, hac distributione vtitur: *Iis quidem qui secundùm patientiam boni operis gloriam & honorem & incorruptionem quærunt, vitam æternā*, supple tribuet: *ijs autem qui sunt ex contentione, & qui non acquiescunt veritati, credunt autē iniquitati, ira & indignatio*, supple tribuetur. Boni quippe operis mercedem Deo remuneratori tribuit: mali operis suppliciū iustitiæ diuinæ maluit tribuere quàm Deo punienti. Sed ad hæc quid Beza? Primùm cauillatur, de *illis in quibus fides operatur*

Beza caullum impudẽtissimũ.

tur Apostolum hoc non loqui. Et quare? *Quia* (inquit) *de illis nondum disseruit.* Sed hoc est vna impudentia aliam astruere. An enim *boni operis patientia* esse potest in alio quàm in quo fides operatur?

Sed esto. Demus hoc impudẽtiæ Bezanæ. De quibus ergo loquetur Paulus? Ait: *Superest ergo vt eos alloquatur Apostolus qui Christo nondum per fidem sunt insiti. Isti verò quæ bona opera proferent?* Planè nulla quæ ad vitam æternam conferunt, de quibus Paulus loquitur. Quid ergo? Si nec de illis in quibus fides operatur, Paulus loquitur; nec de illis qui fide carent, hoc loqui potuit; de quibus tandem aut quomodo hæc verba Paulum dixisse putabimus? Hoc absurdum Beza perspexit; sed quomodo saluat, videamus. Ait: *At enim si tales nulli sunt, quales hic describit Paulus, cur hoc profert? An vt vanam aliquam ideam proponat? Minimè verò, sed vt hac proposita conditione salutis, omni ex parte quoad hominis vires ac facultates ἀδυνάτῳ impossibili, omnes sua ipsorum iustitia spoliatos ad eum adducat, à quo vno per solam fidem apprehenso, gratis iustificentur: vt ipse disertè concludit infrà cap. 3. vers. 20. 21. &c.* Quid potuit dementius dici? Paulus docet retributionem bonorum operum, quia nulla talia sunt; & vt omnes doceat hoc impossibile illis esse, vt bene per fidem operentur. Eadem responsio omnes Christi conciones Euangelicas de varijs pietatis præceptis subuer-

Dementissima textus Paulini depravatio.

et

tet; & quicquid rectè fieri iussit, ideo iussisse censendus est, quia quum à nobis præstari nequeant, ab illo pro nobis præstanda dimittamus. Præcepta sanè bonorum operum ad Christum nos adducunt, vt quod solis naturæ viribus præstare non possumus, per eius imploratam gratiam præstemus: sed ideo dari præcepta, quia nulla ratione præstari possunt, quid nisi ridiculum planéque dementem eum esse probet qui præcipit? Deus autē qui præcipit rectè facienda, ideo haud dubiè præcipit, vt fiant; sed fides docet quomodo fiant. *Ideo iubet lex* (ait S. Augustinus) *vt admoneat quid faciat fides: id est, vt cui iubetur, si nondum potest, sciat quid petat: si autē continuò potest, & obedienter facit, debet etiam scire quo donante possit.* Hæc ille. Quòd autem ait Beza suam sententiam ab Apostolo concludi infrà cap. 3. vers. 20. &c. peregregiè illū mentiri eodem loco ostendemus.

Præcepta legis quo modo ad Christum adducāt.

De Spiritu & lit. cap. 13.

13. *Non enim auditores legis iustificabuntur apud Deum, sed factores legis iustificabuntur.*

DOcet hîc Apostolus non quidem quòd sola legis mandatorum obseruatio iustificarat ante fidem vel absque fide (quo sensu cap. 4. negat Abrahā ex operibus legis iustificatum esse coram Deo) sed quòd per fidem iam iustificati, vel certē per fidē Deo in lege iubenti credentes, (tales enim sunt *auditores legis* de quibus hîc loquitur Paulus, qui audientes

Opera iustificāt.

dientes credũt, & *in lege peccauerũt*, quia, quòd crediderunt, opere nõ præstiterũt) per opera & obseruationem legis aut magis iustificantur, aut completam iustitiam consequuntur, quæ per fidem nisi inchoata fuerat. Priorem sensum sequitur S. Augustinus in lib. de Spiritu & lit. cap. 26. Posterior sensus literæ Apostolicæ magis inhærere videtur, & placet Chrysostomo alijsque Græcis. Planè enim docere Paulus vult, Iudæos, quum essent auditores legis, & omnia crederent quæ lex diceret, non propterea saluari & iustificari, eo quòd legem non seruauerunt. Moxque hac in parte Gentiles Iudæis præponit, qui absque lege scripta, per solã legẽ naturæ magistrã, ea quæ lex etiã scripta iubet (quandoquidem quicquid decalogus præcipit, excepto solo Sabbati præcepto, lex etiã naturæ docet) opere præstabant. Quare obiter hîc interponit, quòd factores legis iustificabũtur coram Deo: nõ vt doceat Gentes seruantes legẽ sine fide iustificari, sed vt doceat Iudæos audientes legẽ & credentes, sine obseruatione legis nõ iustificari. Quæ Apostoli disputatio iustificationẽ ex operibus legis in fide factis manifestè probat. Sed illam luculentius S. Iacobus explicauit, vt eo in loco dicetur.

In comment. in hunc locum.

Dicit tamen in hunc locũ Caluinus: *Qui hoc loco abutuntur ad erigendã operũ iustificationẽ, etiam puerorum cachinnis sunt dignissimi.* Solent causidici impudentes & effrontes, quũ malam

lam causam bonis rationibus tueri non pos- Caluini impudentia.
sunt, aut quum luculento aduersarij argumento premi se vident, ipsum argumentum cachinnis excipere, aduersario stupore obijcere, contra hominis cæcitatẽ & ignorantiã plenis buccis declamitare. Sed apud prudentem iudicem adeò hoc causidici impudentis causam non promouet, vt eam vel maximè lædat. Certum enim habet in probatione nebulonem deficere, quando ad cõuitia & maledicta eum conuerti videt. Idem de Caluino quilibet æquus lector censebit. Luculentissima sunt Apostoli verba. Operum iustificationem ita docent, vt non solùm *factores legis iustificari* affirment, verùm etiam *auditores legis apud Deum iustificari* negent; vbi nõ solùm operum iustitiam Apostolus ponit, sed & solius fidei iustitiam tollit. Solius quippe fidei iustitia est, audire legem & credere, sed eam nõ facere, nec ad eã faciendam astringi, vt ipse Caluinus alibi definit. Nunc hoc totum argumentũ, & qui eo vtuntur, *puerorũ cachinnis dignissimos*, impudenti vsus audacia, proclamat Caluinus. Atqui & Augustinus, & Chrysostomus, & omnes veteres tã Latini quàm Græci, in suis ad hunc locum commentarijs, operum iustificationem ex hoc loco collegerunt. Hos omnes quasi in forum productos puerorum cachinnis explodendos exponit Caluinus. Nec Apostoli verba per se clara & luculenta, nec disputatio eius Instit. lib. 3. cap. 11.

perſpicua, (qua Iudæos coram Deo non iuſtificari oſtendit, quia legem, quam vera dicere credebant, opere non complebant) nec veterum Patrum conſenſus aliud amplius apud Caluinum poſſunt, quàm *res puerorum cachinnis digniſſima.*

Audiamus tamen tantæ impudentiæ cauſam ſi quâ adfert, & quo fuco illam palliare contendit. *Hoc tantùm* (inquit) *valet præſens ſententia. Si ex lege iuſtitia quæritur, impleri legem oportere: quia in operum perfectione poſita eſt legis iuſtitia.* Et paulò pòſt: *Vrget apud Iudæos Apoſtolus legis iudiciũ, quòd nõ poſſunt per legẽ iuſtificari, niſi legem impleant; ſi tranſgrediantur, paratam mox illis maledictionem.* Dupliciter hîc lectorẽ fallit impoſtor Caluinus. Non agit hîc Apoſtolus de *legis iudicio*, nec de iuſtificatione per legem; ſed de *iudicio Dei*, & de iuſtificatione coram Deo. De iudicio Dei vide quoties in hoc capite loquatur. *Iudicium Dei eſt ſecundum veritatem in eos qui talia agunt.* Rurſum: *Exiſtimas, ô homo, quòd effugies iudicium Dei?* Adhuc iterum: *In die iræ & reuelationis iuſti iudicij Dei.* Et adhuc ſemel: *In die quum iudicabit Deus occulta hominum.* Agit ergo Apoſtolus de iudicio Dei, non de iudicio legis. Quanquam enim ſemel dixit, *Qui in lege peccauerunt, per legem iudicabuntur*, hoc tamen quoque ad Dei iudicium referendum eſt. *Per legem enim iudicari*, eſt Dei iudiciũ ex legis præſcripto, quã Deus tulit, ſubire. Docet ergo Apoſtolus toto hoc

Impoſtura Caluini duplex.

Verſ. 2.

Verſ. 3.

Verſ. 5.

Verſ. 16.

Verſ. 12.

to hoc capite, omnes qui impiè agũt, & legẽ non seruant, seu scriptam in cordibus, seu scriptam in tabulis, à Deo grauiter iudicandos, *cuius iudicium secundùm veritatem est, sine acceptione personarũ, qui reddet vnicuique secundùm opera sua: quia tribulatio & angustia super omnem* Rom. 1. *animam hominis operantis malũ, & thesaurizant iræ in die iræ & reuelationis iusti iudicij Dei.* Docet similiter Apostolus toto hoc capite, non iustificationem ex lege, vt ait Caluinus, sed iustificationem coram Deo, quam hîc ostendit sine bonis operibus nullam esse, sicuti in sequentibus docebit sine fide in Christum nullã quoque esse. Agit de iudicio Dei circa seruantes legem, non secus quàm de eodem circa transgressores legis. Propterea nõ solùm impios & malè agentes à salute excludit propter iudicium Dei contra tales, sed etiã legem seruantes saluari & coronari docet ex eodem iudicio Dei erga tales. Quare quum dixisset, *Qui reddet vnicuique secundùm opera sua*, (quod haud dubiè ad Dei iudicium pertinet,) subiungit non solùm de impiorum tribulatione & angustia, sed (priori etiam loco) de bonorum operum retributione æterna: *ijs* (inquit) *qui secundùm patientiam seu perseuerantiam boni operis gloriam, honorem, & incorruptionem quærunt, vitam æternam.* Non ergo disputat hîc Apostolus de iustificatione per legem, nec obseruationem legis ideo vrget, vt, si per legem iustificari quis velit, lex ab

Apostoli vera doctrina de iustificatione coram Deo.

eo impleri debeat, (vt callidè cõminiscitur Caluinus) sed agit de iustificatione coram Deo & in iudicio Dei, docétque ad hanc iustificationem *perseuerantiam boni operis requiri*: docet *non auditores legis apud Deum, sed factores legis iustificari*. Docet Iudæum *corde circũcisum in spiritu laudem habere apud Deum*. Obseruari debet contra Caluini versutias de salute & iustificatione in iudicio Dei & coram Deo Apostolum disputare. Quum negat Apostolus *auditores legis iustos esse apud Deum*, móxque addit *factores legis iustificari*; nónne luce clarius est, quòd apud Deum illos iustificari affirmat? Si apud Deum iustificantur, ergo Dei iudicio, non legis, iustificantur: ergo iustificatio illis tribuitur vera & absoluta, nõ iustificatio legis: ergo denique non vrget Apostolus eos non posse per legem iustificari qui legem audiunt, nisi legem impleant; sed vrget Apostolus eos non posse apud Deũ iustificari, nisi legẽ impleant, id est, omnino non posse iustificari sine legis obseruatione.

Nunc autẽ Caluinus planè ridiculam & puerorum cachinnis dignam facit Apostoli disputationem. Hanc enim illam esse fingit, *Factores legis iustificabuntur*, scilicet per legem, si illam impleant: sed legem nemo implet: ergo operum iustificatio nulla hîc statuitur, quia nulla talis inuenitur: hoc est dicere, ergo factores legis nunquam iustificabuntur; & falsum est quod Apostolus dixit, *factores legis*

Apostolicæ doctrinæ corruptio.

legis iustificari. Hunc à Caluino sensum Apostolo ascribi, verba eius proximè subsequentia declarant. *Nos verò*, inquit, *non negamus præscribi in lege absolutam iustitiam: sed quia omnes transgressionis cõuincuntur, quærendam esse dicimus aliam iustitiam. Quin ex hoc loco argumentari licet, neminem operibus iustificari. Si enim ij soli qui legem implent, per legem iustificantur; sequitur, nullum iustificari, quia nullus reperitur qui iactare queat legis complementum.* An non hæc pulchra est Caluini interpretatio, quæ Apostolum mendacem facit, & eius, quod Apostolus dixit, planè contrarium concludit? Dixit Apostolus, *factores legis iustificari.* cõcludit Caluinus, *nullum factorem legis iustificari*, quia nullus facit legem. Hæc est impia & detestabilis textus Apostolici deprauatio; quæ dum Apostoli totam disputationem aliò transfert, vt de iudicio legis eum disputare faciat, qui de iudicio Dei disputauit; & de iustificatione legis eum agere fingat, qui de iustificatione coram Deo egit; Apostolum tandem mendacij arguat, & illud eum asserere, quod fieri nõ potest, concludat. Eadem impietate hunc locum tractat in Institut. lib. 3. cap. 17. num. 13. Quæ eius eo loco disputatio, ex ijs quæ dicta sunt, deiecta manet.

Caluiniana corruptio Apostolum mendacij arguit.

Sed & impietas Caluiniana, qua legem à nemine impleri audacissimè affirmat, vno verbo ex ipso Paulo refelletur. Ait postea in

Lex impleri potest.

Rom. 13. hac epistola Paulus: *Qui diligit proximum, legem impleuit.* Ergo aut nemo vnquam dilexit proximum, aut aliquis legem impleuit. Nisi fortè & hîc quoque Apostolum mendacij arguere Caluinus velit: quod ad illum Apostoli locum, vita comite, examinabitur.

Caluini vestigijs insistens Theodorus Beza, hæc Pauli verba ad aliquam iustitiæ partem operibus decidendam facere minimè permittit. *Respondeo* (inquit) *hoc ipsum superesse quominus operibus decidas aliquam iustitiæ partem, quod tamen sophista* (illum enim sibi aduersarium proponit, Catholicos hoc nomine designans) *nusquam nisi in vno Christo inuenies: id est, vt istam iustitiam adferas. Istam si habes, profer, & sanè iustus eris ex lege. Sed quum non habeas, (nisi fortè iustior es quàm Abraham, & Apostolus ipse, clamans se non esse sibi conscium, nec tamē in hoc iustificatum) aut tibi, miser sophista, cum tuis meritis, bullis, & indulgentijs pereundū est, aut amplectenda tibi iustitia ex fide & gratia, quæ iustitiam absque lege tibi imputatā stabiliat.* Hæc ille. Sed huic hæretico nos respondemus:

Iustitia in vno Christo, quo sensu. Rom. 5. Rom. 8. Rom. 13. Tit. 3. 1. Cor. 1.

Nos in vno Christo inuenimus iustitiā, quia vnus Christus per dona gratiæ suæ, per *charitatem Dei diffusam in cordibus nostris, per Spiritū dilectionis quē accepimus, quæ dilectio implet legem,* denique *per regenerationem & renouationē Spiritus S. quem effudit in nos abunde, factus est nobis iustitia, sanctificatio, & redemptio.* Afferimus ergo iustitiam, eamque nostram, non quidē ex lege,

ex lege, id est, beneficiō legis, aut ex doctrina legis, sed iustitiam legis, id est, quam lex præscribit, eamque ex fide & gratia Christi, quia ex fide illa incipit, & per gratiam & charitatem illa perficitur. Hanc ex Deo iustitiam habemus, & hanc proferimus: nec tamen iustiores sumus quàm Abrahã & Apostolus. Nam & Abrahã ex *operibus iustificatus est*, nisi mentitur Iacobus; & Apostolus fatetur *inuenisse se iustitiam, non suam ex lege*, id est, non suis solius viribus ex doctrina legis acquisitã, sed *ex fide Christi, quæ ex Deo est*: videl. quòd iam esset *noua creatura in Christo, nō seruiens vltrà peccato, sed iustitiæ*; *nec ambulans secundùm carnem, sed secundùm spiritum*, vt sic *iustificatio legis impleretur in illo*. Talem iustitiam legis sese inuenisse & habuisse Apostolus profitetur. Quomodo autem idem Apostolus dicat, *se nihil sibi conscium, in eo tamen iustificatū non fuisse*, aut Abraham *coram Deo ex operibus non esse iustificatum*, infrà suis locis, vita comite, explicabitur. Hanc iustitiam operum & obseruationis mandatorum Dei per fidem & gratiam Christi, aut tu, miser hæretice, habere & proferre debes, aut cum tota tua apprehendente sola fide, & imputatiua iustitia, (quam nec Abraham nec Apostolus vnquam agnouerunt) pereundum tibi certò erit.

Iacob. 2.
Philip. 3.
Gal. 6.
Rom. 6.
Rom. 8.

*Apostoli doctrina de operū iustificatione magis explicatur.

*Interim clara & perspicua manent præsentia Pauli verba: *Non auditores legis iusti sunt*

apud

apud Deum: id est, nō illi iusti sunt apud Deū qui credunt vera esse quæ lex dicit, tam iubendo facere quàm promittendo facientibus vitam & salutem (audire enim hoc loco, credere est) *sed factores legis iustificabuntur*: id est, qui faciunt legem, iusti sunt; iuxta illud
1. Ioan. 3. Ioannis: *Qui facit iustitiam, iustus est.* Iudæi (ad quos hæc verba pertinere ipsemet Beza fatetur) audiebāt quidē legē, & credebant illam, sed non faciebant, quod & Christus il-
Ioan. 7. lis exprobrauit: *Nónne Moyses dedit vobis legē, & nemo ex vobis facit legem?* Contra illos ergo disputans Paulus, diserte dicit, *auditores legis non esse iustos apud Deum*, id est, solam fidem de præceptis aut promissionibus legis (lex enim non solùm iubebat, sed & promittebat salu-
Leuit. 18. tem ac vitam facientibus eam, dicens: *Qui fecerit ea homo, viuet in illis*: & *mandatum legis* fuisse *ad vitam*, id est, ad salutem consequendam
Rom. 7. institutum ac datū, Apostolus affirmat) neminem posse iustificare: quod tamen hæretici hodiè contra Apostolum docent. Nec ea negatione contentus Apostolus, qua solam fidem excludit, addit etiam pro operum iustitia affirmantem propositionem: *factores legis iustificabuntur*: id est, vt Augustinus optimè & solerter exponit, *iusti iustificabuntur*:
De Spir. & liter. cap. 26. id est, iam per fidem & gratiam Christi iustificati & iusti facti, faciendo legem magis iustificabuntur, & incrementum iustitiæ accipient. Probat ergo hic locus egregiè aliquā

iustitiæ

iustitiæ partem, eius videlicet incrementum, bonis operibus decidi. Nec sophistæ sed orthodoxi sunt (nisi etiam Augustinus sophista est) qui operum iustitiam ex his Apostoli verbis manifestè concludunt. Duo isti arietes (Caluinus & Beza) hunc locum lædere non potuerunt.

26. Nónne præputium illius in circuncisionem reputabitur?

DOcet hoc loco Apostolus, *Circuncisionẽ quidem prodesse si legem obserues*: id est; esse te Iudæum, & de illo peculio Dei, cuius signum est circuncisio, multũ prodest, si mandata legis obseruas. Sic baptismus & professio fidei Christianæ prodest, si legem & mandata Dei seruamus. Si autem præuaricatores legis sumus, circuncisio Iudæis præputium, & baptismus nobis gentilitas prophana facta est, id est, perinde cum illis & nobiscum agetur, ac si nec illi circuncisi nec nos baptizati essemus. Quinimo *si præputium*, vel Gentilis aliquis & infidelis, *seruet legem*, moraliter scilicet, & secundùm substantiã actus moraliter boni, *præputium illius in circuncisionẽ reputabitur*, id est, censebitur ipso circuncisо melior, non absolutè (quia fide caruit) sed in comparatione quadam, quatenus quoad opera præferendus est, & quatenus per illa opera condemnabit Iudæum non operantem, sicut Christus in Euangelio dixit: *Viri Niniuitæ* Sola fides non sufficit. Luc. 11.

Niniuitæ surgent, & iudicabunt nationem hanc. Vnde & Paulus hîc subiunxit : *Iudicabit id quod ex natura est præputium legem consummans, te qui per literam & circunciſionem prævaricator legis es.* Docet ergo & hic locus contra hæreticos fidem aut professionem fidei absque legis diuinæ obseruatione bonisque operibus ad salutem non sufficere. Bonus Beza illud Apostoli, τον νομον τελουσα, *legē consummans, primùm* vertit, *si seruet legem*; deinde exponit *poni in conditione quod non affirmatur.* Ne videl. hinc colligat quispiam legem ab aliquo seruari posse. Sic primùm textum corrumpit, ponendo in conditione, quod Apostolus affirmatiuè dixit: deinde ait ipsam conditionē non affirmari. Hæc est eius duplex hoc loco corruptela.

Bezæ duplex corruptela.

29. *Circunciſio cordis in Spiritu, non in literâ.*

Iustitia inhærens.

LOcus notādus pro iustitia nobis inhærente, quam hæretici hodie negant, imputatiuā substituendo. *Circunciſionem enim cordis* (ait Augustinus) *intelligit Apostolus puram ab omni illicita concupiscentia voluntatem, quæ non fit litera docente & sonante, sed Spiritu adiuuante atque sanante.* Et propter hanc iustitiam inhærentem, siue propter hanc internam cordis circunciſionē, addit Apostolus, de Iudæo in abscondito, id est, cuius pietas & iustitia habet radices in corde defixas, *cuius laus non ex hominibus, sed ex Deo*; docens videlicet, Deum laudare

De Spir. & lit. cap. 8.

laudare factores legis, non professores; & à Deo approbari veram & realem cordis puritatem, non permanentem cordis impuritatem cum imputata aliqua extrinsecus iustitia. Talis imputatio circuncisionem cordis in Spiritu penitus tollit, quia permanentem impuritatem disertè ponit.

Argumentum Cap. III.

VVlt docere, Iudæos, etsi quasdam habeant prærogatiuas, vt S. Scripturam, circuncisionem, &c. tamen in statu peccati & negotio iustificationis pares esse Gentilibus, & æquè indigere gratia Christi: ideóque vanam esse eorum iactationem de operibus legis. Duas autem initiò proponit quæstiones, vnam de Iudæorum præ cæteris Gentibus prærogatiua, de circuncisione alteram: quarum primam hoc cap. soluit, secundam cap. 4.

20. *Quia ex operibus legis non iustificabitur omnis caro coram illo.*

IN huius loci tractatione mirè satagũt hæretici, vt omnem ex bonis operibus coram Deo iustitiam longè latéque exterminent, suamque solam iustificantem fidem substituant. Caluinus satis habẽs operosè ostẽdere de operibus legis moralibus, non de ceremonijs, Paulum hîc loqui, quare aut quomodo

legis

legis mãdatorum opera non iustificant, pluribus non disputat. Hunc defectum (vt videtur) supplere volẽs Theodorus Beza, homo cæteris diligentior & accuratior, vt in Caluini schola diutius institutus, ad hãc rem perficiendam, omnem hîc lapidem mouet. Primùm ordinẽ & filum disputationis Paulinæ inuertit; postea ipsa verba peregregiè corrumpit ac deprauat. Ad primum quod attinet; fatetur hæc verba *conclusionem esse præcedentium; & ex hac conclusione pendere quod prius Paulus dixerat, totum mundum*, id est, omnes homines, *subditũ esse Deo*, siue iræ Dei obnoxium. *Ego verò*, ait Beza, *etsi hæc verissima esse confiteor, tamen puto Apostolum contrario potiùs ordine id, de quo hic agitur, ex illo colligere.* Vide vt diserte profitetur se ordinem disputationis Paulinæ inuertere. Fatetur enim verum esse (quod est verisimum) Paulum hoc loco illud concludere quod toto præcedenti cap. 2. & à principio cap. 3. huc vsque, & à maiori parte primi capitis, ab illo videlicet loco, *Reuelatur ira Dei de cælo in omnem impietatem, &c.* disputauerat: videl. & Gentium Philosophos, & omnes in communi Gentiles, qui legem naturæ non seruarũt, & ipsos Iudæos, qui suam quoque legem scriptam non custodierunt, omnes fuisse sub peccato, egere gloria Dei, seu gratia Christi. Nunc enim in hoc cap. postquã docuisset, Iudæos, tametsi quasdam haberent prærogatiuas, vt S. Scripturam,

Paulinæ disputationis ordinem Beza inuertit.

D. Pauli vera disputatio à vers. 18. cap. 1 vsque ad vers. 20. cap. 3.

pturam, legem & Prophetas tamen æquè indigere gratia Christi ac Gentiles, quia æquè peccauerant, non seruantes legem suam, de qua Dauidem conquerentem inducit, moxque infert, *ea quæ lex loquitur, iis quæ sunt in lege, legem loqui*, vt probet hæc Prophetæ verba ad ipsos Iudæos maximè pertinere; tum concludit vniuersaliter tam de Gentibus quàm de Iudæis, *vt omne os obstruatur, & subditus fiat omnis mundus Deo*, id est, omnes obnoxij sint Deo & iudicio eius. Et quare omnes Dei iudicio sint obnoxij? *Quia* (inquit) *ex operibus legis* (siue scriptæ, siue naturæ) *non iustificabitur omnis caro coram illo*, id est, nemo iustificabitur ex illis solis coram Deo. Et quare? *Per legem enim cognitio peccati*, id est, quia lex siue scripta in tabulis per modũ mandati externi, siue scripta in cordibus per modum syndereſis & testimonij ac iudicis perpetuò arguẽtis, nullum remedium peccato adfert: nisi quòd eius notitiam inducit: & facit quidem vt cognoscatur peccatum, sed non facit aut vt eius regnum ac dominium tollatur, aut vt eius reatus per remissionem & veniam deleatur. Hæc quum dixisset Apostolus, & probasset *reuelari iram Dei de cælo in omnem impietatem*, redit ad primum suum ac principale subsumptum, quo dixerat, *Iustitiam Dei in Euangelio reuelari ex fide in fidem*. Ait enim: *Nunc autem*, id est, in Euãgelica prædicatione, *sine lege*, id est, sine adiutorio legis, aut admi-

Vers. 20.

Lex quid facit & quid non facit.

Rom. 1. 18.

Rom. 1. 17.

Rom. 3. 21.

niculo operũ legis præcedentium, *iustitia Dei* (de qua priùs dixerã) *manifestata* seu reuelata *est*: nũc quidẽ toto orbe patefacta, ita tamen vt eadẽ fuerit *testificata à lege & Prophetis*, quia tum lex tum Prophetæ gratiæ Christi per Euãgelicã prædicationem propalandæ testimoniũ perhibent; *iustitia* (inquam) *Dei per fidẽ Iesu Christi*: nõ ex legis scriptæ dictamine, aut naturæ viribus: idque nõ erga solos Iudæos qui legẽ & Prophetas tenuerũt, sed *in omnes & super omnes qui credũt in eũ*: quia, vt antea ostensũ est, *omnes peccauerũt, & egẽt gloria Dei*. Hęc est hoc loco tota & perspicua Apost. disputatio.

Beza fingit Paulũ intendere quodnusquam in Paulo apparet.

Nunc, vt eam peruertat Beza, videamus. *Puto* (inquit) *Apostolum contrario potiùs ordine, id, de quo agitur, ex illo colligere*. At quidnam est *id de quo agitur?* aut quid hic Apostolo propositum vult? *Docere* (inquit Beza) *nullum hominem alia ratione quàm fide in Christum salutem consequi*. Hoc argumentum, hic scopus, hæc intentio in Apostoli verbis nusquam apparet. Vult quidem docere Apostolus, absque fide in Christum neminem salutem consequi. Ideo omnes concluſit sub peccato, qui ex lege iustificari se posse, seu scripta seu naturali, existimabant. Sed *non alia ratione quàm fide*, id est, sola fide, *omnes iustificari*. Apostolo docere propositum non fuit. Spectrum hoc est hæreticorum nostri temporis, ex vnius Lutheri insano cerebro depromptum. Aliud & longè aliud est, nõ absque fide quempiam

coram

oram Deo iustificari, aliud per solam fidem iustificari. Illud eius necessitatē absolutam, hoc eius perfectionem vnicam affirmat. Multa sunt ad rem necessaria, quæ eam non perficiunt, vt ad hominis alimentum panis, ād arborum fructus pluuia, & similia. Qui ei quod necessarium est, perfectionem tribuūt, dum vni necessario firmiter retinēdo incumbunt (puta soli pani aut soli potui) à totius rei possessione excidunt, (nempe ab aliméto) quia cætera necessaria, vnde id perficiatur quod quærunt, hac ratione negligūt & amittunt. Idē hodie hæreticis accidit in causa salutis ac iustificationis nostrę coram Deo. Quia Paulus fidei necessitatē premit, eius vnicam & sufficientē perfectionē cōcludūt. Mētitur ergo insigniter Beza in hoc suo primo fundaméto.

Fidei necessitatē in perfectionem transformāt hæretici.

Videamus tamen quæ superexstruat, vt tota eius oratione perspecta, eiúsque falsitatē & absurditate retecta, veritas ipsa magis eluceat. Hoc (inquit) *probat Paulus ex eo quod vnā fide in Christum iustificemur.* Arqui hoc esset idem probare per idem. Sinamus eum tamen paulisper, & cætera videamus. *Nos vna fide iustificari ex eo docuit Paulus, quòd necesse sit nos aut fide aut lege iustificari.* Hoc rursum Paulus non docuit, neque hoc dilemma vsquam statuit. Id tantū Apostolo proponitur, vt doceat nos fide in Christū iustificari, vtq; eius necessitatē ad salutē doceat. Iustificationem ex lege ideo Apostolus reijcit, non quia legis

Cur Paulus iustificationem ex operibus legis reijcit.

obseruatio non iustificat, sed quia absque fide in Christũ & gratiæ adiutorio (quod nisi credentibus in Christũ datur) nemo legẽ seruauit, nec Iudæus nec Gentilis. Alioqui (quod cõtra istos hæreticos & Paulinę disputationis deprauatores diligenter notandũ est) Paulus in hac ipsa disputatione præcedente, vbi pro fidei in Christũ necessitate acerrimè pugnat, ex legis tamen obseruatione homines iustificari apertissimè docuit. *Factores* (inquit) *legis iustificabuntur.* Rom. 2. 13. 29. *Circuncisio prodest, si legem obserues. Qui in abscondito Iudæus est*, in quo videl. *est circuncisio cordis in Spiritu, non litera; eius laus non ex hominibus, sed ex Deo est.* Rursum in præcedentibus legis obseruationi & bonis operibus promisit Paulus *mercedem vitæ æternæ*, quam legis obseruatio nunquam promereretur, si pars & causa aliqua iustitiæ nostræ nõ essent. Rom. 2. 6. & 7. *Reddet vnicuique secundùm opera eius: ijs qui secundùm patientiam boni operis gloriam & honorem & incorruptionem quærunt, vitam æternam.* Quid apertius dici potuit pro bonorum operum mercede, & pro iustitia legis, ijs qui seruant eam? Hoc igitur dilemma, quod fingit Beza, Paulus non posuit; videl. *quòd necesse sit aut fide aut lege iustificari*, quasi ex vtraque iustificari absurdum aut impossibile esset. Deinde superiùs cap. 1. hoc idem dilemma alijs verbis Beza posuit, vbi & illud refutatum reliquimus. Pergamus nihilominus cum Beza. *Lege vero nos non iustificari ostendit ex eo quòd nemo sit homi-*

hominum cui Deus è cælo nõ testetur se infestissimum esse. Nã ex ira colligitur iræ causa, id est, iniustitia. Cedo verò vnde hanc iniustitiam? Ex eo quòd neque Gentes naturæ legem obseruant, neque Iudæi Moysis legem. Hoc totum est verum, & hoc est quod priùs diximus, ideo Apostolum ostendere, neminem ex lege iustificari, id est, neminem Gentilem aut Iudæum absque fide Christi, quia nulli tales legem obseruant. Sed ex eo non sequitur homines ex sola fide iustificari; aut eos ex lege non iustificari, qui eam per fidem in Christum faciunt & obseruant. Perspiciendum diligenter est, in quo seipsos & alios hæretici fallunt. Pergamus cum Beza. *Hæc in summa Paulus adhuc demonstrauit, simulq; aduersus ea obiter disseruit, quæ vel hi vel illi obÿcere poterant. Nunc verò tandem ex eo quòd totum mundum probauit iræ Dei esse obnoxium, concludit quod probandum susceperat, nullum videlicet hominem ex operibus vllius legis iustificari.* Verum hoc est, vt diximus, quia nullus absque fide in Christum legem seruauit, sed omnes peccauerũt, & egent gloria Dei. In hoc (inquam) sensu verum est, Paulum concludere *neminem ex operibus vllius legis iustificari.* Quem sensum quia Beza non tenuit, aut saltem dissimulauit, vide quid inferat. *Ac ita demum sublata vna parte dilemmatis, alteram ponit: nos videlicet, quum lege non iustificemur, vna fide iustificari, ac proinde vna fide seruari, quæ quidem est ex Euangelij auditu. Ita tandem efficitur, Euangelium esse potentiam Dei* Pauli vera cõclusio.

in salutem omni credenti, in qua quæstione posuimus huius epistolæ statum. Tota eius conclusio claudicat & concidit, quia dilemma, quod fingit, Apostolus non posuit, vt iam ostensum est. Operum iustificatio reiecta non probat solius fideiiustificationē. Ideirco non sequitur hoc enthymema: *Ex operibus legis nemo iustificatur*: ergo ex vna fide omnes iustificantur. Non sequitur, inquam; quia causa cur ex operibus legis neminem iustificari Apostolus concludat, non ea est, quòd opera legis obseruata neminem possint iustificare (contrarium quippe hoc ipso loco docuerat) sed hæc est, quia absque fide Christi nec Gētes nec Iudæi legem obseruauerūt, quod Apostolus sua præcedenti disputatione demonstrauit: quo demonstrato, etiam id effectum est, *Euangelium esse potentiam Dei ad salutem omni credenti*, quia in Euangelio *reuelatur iustitia Dei ex fide*, id est, illa iustitia reuelatur, qua Deus nos iustos facit credentes in illum, quia non nisi credentibus suam gratiam impertit, vnde iustè viuatur. Hæc est vera Apostoli hoc loco disputatio, ex ipsius verbis liquidò demonstrata, quam nefariè peruertere voluit Beza, vt id ex Apostolo concluderet, quod Apostolo propositum fuisse nulla eius verba demonstrant; imò cuius contrarium disertis verbis Apostolus demonstrauerat. Atque hæc de ordine ac filo disputationis Paulinæ hactenus.

Pauli verba Beza corrūpit. Nunc quomodo ipsa Pauli verba Beza corruperit, vt verborum Pauli sensus, qualem

lem dedimus, magis ac magis illustris appareat, paucis explicandum est. *Ex operibus legis iustificari* (ait in hunc locum Beza) *significat ex eo quòd præstetur lex iustificari. Neque enim hæc possunt aut debent de operibus legis simpliciter aut absolutè intelligi, quæ vel lex naturæ vel lex Moysis præcipiunt aut vetant (quum ea sint reuera huiusmodi, vt, si quis ea præstaret, iustitiam fuerint ei meritò collatura) sed opera legis vocat eorum præstationem quæ lex præcipit, siue opera quatenus à nobis aut præstantur aut non præstantur, non autem simpliciter quatenus præcipiuntur à lege.* Videat hîc lector egregiam nefarij hominis impostura. *Non possunt* (inquit) *nec debent intelligi hoc loco opera legis simpliciter, & quatenus præcipiuntur à lege.* Quare verò nec possunt nec debent sic intelligi? *Quia* (inquit) *ea reuera eiusmodi sunt, vt, si quis ea præstaret, iustitiam ei fuerint meritò collatura.* Atqui hoc est prorsus principium petere. Hoc est dicere, Non debet sic intelligi, quia hoc facit contra me; quia hoc sententiam meã subuerteret, qua dico Paulum hoc loco docere quòd obseruatio legis non iustificat, sed sola fides. Nam si hic sensus admittatur, *Ex operibus legis nemo iustificatur*, quia opera legis, quatenus ex sola doctrina & mandato legis innotescunt, neminem iustificant; si hoc solo sensu Paulus negat ex operibus legis homines iustificari, quia doctrina legis non sufficit ad iustitiam aut executionem operum; tunc legis obseruationem

Impostura Bezæ egregia.

Paulus non remoueret à causa iustificandi, vt ego volo, sed solam doctrinam legis: ipsa verò obseruatio legis posset esse nihilominus causa iustificandi, quia reuera præstatio legis iustitiam adfert, quâ præstatione seu obseruatione ego censeo omnibus esse impossibilem, ideóque illâ quoque his Pauli verbis à iustificationis negotio remoueri volo. Videat ergo lector, & obseruet, quòd refectæ veræ interpretationis nullâ causam adfert Beza, nisi quia illa interpretatio contra ipsum facit: quod est principium petere, quo illud sibi pro absurdo concedi vult, quod non absurdum sed verum esse aduersarius dicit, & absurdi aliquid habere ipse probare debuit.

Iam verò vtrûque manifestum est, tam de operibus legis Apostolum hîc loqui quatenus præcipiuntur, quàm de illis non loqui quatenus præstantur. De illis se loqui quatenus præcipiuntur, verbis proximè sequentibus demõstrat; *Per legem enim cognitio peccati*: de illis se non loqui quatenus præstantur, aliis verbis præcedentibus aperte docuerat dicens; *Factores legis iustificabuntur*. Quare S. Augustinus, Apostoli hoc loco sensum multo, opinor, feliciùs assecutus quàm Beza, illam Pelagianorum impiam euasionem, qua dicebant *se laudare Deum iustificationis suæ authorem in eo quòd legem dedit, cuius intuitu scirent quemadmodum viuere debeant*, ex his Apostoli verbis refellit, dicens: *Nec audiunt quod legunt*,

Paulum loqui de operibus legis quatenus præcipiũtur.

Rom. 2.

De Spiritu & lit. c. 8.

legant, quia non iustificabitur ex operibus legis omnis caro coram illo. Censuit nempe Apostolum hoc sensu dicere, Ex *lege nemo iustificatur*, quia ex doctrina & auditu legis nemo iustificatur, quod volebant Pelagiani absque adiutorio specialis gratiæ. Sed & postea ne adderét & dicerent Pelagiani, *hominem quidem non iustificari per legis imperium* (quod hîc Apostolum docere fortè faterentur) *iustificari tamen per liberum arbitrium*, hanc impietatem ita refutat, vt ostendat Apostolum in sequentibus docere gratiã Christi legis doctrinæ adiungendã esse, vt sic ex legis obseruatione homo iustificetur. Quod enim Apostolus statim subiecit, *Nũc sine lege iustitia Dei manifestata est, testificata à lege & Prophetis*, exponit sic Augustinus. *Per legẽ quidẽ testificata, quia lex iubẽdo, & minãdo, & neminẽ iustificando, satis indicat dono Dei iustificari hominem per adiutorium Spiritus.* Et paulò pòst: *Iustitia Dei sine lege est, quam Deus Spiritu gratiæ credentibus confert sine adiutorio legis, id est, non adiuto à lege.* Sic ergo *ex operibus legis*, quæ nimirum ex sola legis doctrina, aut ex solo imperio & timore legis præstantur, nemo iustificatur: quia quomodocunque per illa subsidia præstantur, non verè nec sicut oportet præstãtur. Non ex radice fidei & charitatis proficiscuntur, ideoque Deo placere aut hominem coram Deo gratum ac iustum facere non possunt. Hanc vim habẽt illa verba, *ex operibus legis neminem iustificari*, quod ad opera legis attinet. Ibidem cap. 9.

De iustificandi vocabulo.

Nunc de vocabulo iustificandi quęstionem etiam hoc loco mouet Beza, vt huius loci sensum, quem cupit, lectori probabiliùs inculcet, enimque faciliùs decipiat. Quia res futuris apud Paulum disputationibus pleniùs intelligendis non parum conducet, eum hoc loco audiemus, *Quid hîc valeat iustificandi verbum* (ait Beza) *non immeritò quæritur, quum nulla grauior possit quæstio exoriri, & ab huius verbi explicatione tota pene pendeat huius controuersiæ decisio.* Primùm igitur Catholicam, vt sibi videtur, proponit sententiam. *Dicunt sophistæ, Nos fide iustificari, sic accipiendum esse, quòd credentibus* (id est, *ijs qui in genere assentiuntur verbo* Dei) *in seratur gratia, præeuntibus præparationis operibus data, qua adiuuante & cooperante induti iustitia seruamur, sicut scriptum est, Si vis ad vitam ingredi, serua mandata. Itaque apud istos fide iustificari, non declarat iustum fieri* ἐνεργείᾳ, *sed δικαιοῦσθαι; id est, gratiam accipere, cuius adiutorio postea nos ipsos iustos faciamus. Hæc illorum est doctrina.* Catholicam doctrinam, quam sophistarum vocat, nec rectè nec plenè explicauit. Dicunt Catholici, iustificandi vocabulum dupliciter accipi debere, sicut duplex est hominis iustificatio. Vna est iustificatio impij, qua homo primùm Deo reconciliatur, & fit ex impio iustus; ex filio iræ, filius Dei. Hanc primam iustificationem (sic enim distinctionis causa vocari solet) dicimus fieri ex fide qua credimus Deo, à qua necessariò incipiendum est, *quia sine fide impos-*

Iustificādi vocabulū in sensu Catholico.

Heb. 11.

impossibile est placere Deo. Ad fidem accedere debet amor Dei, odium peccati, & status præteriti, pœnitentia, spes veniæ, quibus præeuntibus præparationis operibus, ex speciali Dei auxilio profectis, *non datur* (vt ait Beza) *gratia*, quasi illorum merito daretur, sed dispositiones sunt in Scripturis requisitæ: quibus positis, aduenit forma gratiæ qua Deus gratuitò peccatorem donat, per & propter merita Christi in quem credit, quem amat, in quem sperat atque confidit; quæ sanè gratia eum formaliter iustum & Deo gratum facit. Hac gratia Dei adiuuante & cooperante cum libero hominis arbitrio iam sanati & iustificati, fiunt opera iustitiæ, seu obseruatio mandatorum Dei, qua magis iustificantur, seu iustitiæ incrementum accipiunt credentes, quæ etiam illis ad vitam æternã consequendam necessaria est, sicut scriptum est; *Si vis ad vitam ingredi,* Matt. 19. *serua mandata.* Itaque apud Catholicos fide iustificari nec ἐνεργείᾳ nec δυνάμει iustum fieri declarat, sed vnam causam iustificationis nostræ, eamque primam ac radicalem, significat. Ipsum sanè iustificari, seu ex impio iustum fieri, significat gratiam Dei habitualem accipere, seu, vt Paulus loquitur, *Spiritum Dei in-* Rom. 6. *habitantem habere*: cuius sanè adiutorio nos ipsos iustos facimus, vt Beza loquitur; id est, nostræ iustitiæ augmento & merito cooperamur, iuxta illud Apostoli, *Gratia Dei mecum.* 1. Cor. 3. Hic enim Spiritus Sanctus credentibus datus,

est

est *fons aquæ saliẽtis in vitã æternã*, id est, principium & causa copiosa bonorum operum quę perducunt ad vitam æternam. Hæc est Catholicorum doctrina de fide iustificante, breuiter & rudi minerua explicata, quantum huic loco sufficit; quam alio loco plenius & vberius per omnes eius partes explicatam & ex diuinis Scripturis cõfirmatã dedim⁹. Nũc quæ sit Bezæ & suorum sententia audiamus.

In princip. fidei in prolegõ. lib. 5.

Sed ij per quos nostra ætate Dominus veluti sepultum Christi beneficium in lucem reuocauit (ergo nouellũ & recẽs esse suũ dogma fatetur: ergo Christi beneficium de iustificatione humani generis hactenus sepultũ & ignoratũ fuisse affirmat: ergo ante hos homines nostra ætate exortos nemo Christianus, nemo saluus factus fuit: *Qui enim ignorat, ignorabitur*; & qui sine fide peccauerunt, sine fide peribunt: quæ sola ad omnia, quæcũque dicturus est Beza, refutanda sufficiunt) *quũ hæc viderent ex diametro pugnare cũ Apostoli doctrina & argumẽtis*, (non cum Apostoli doctrina, sed cũ Lutheri placitis, cui magis adhærere quàm veteri totius Christiani orbis fidei maluerũt, hoc solo nomine inprimis detestandi) *verbum, Iustificari, in hac propositione, Iustificamur fide sine operibus, siue gratis, siue sola*, (*hæc enim omnia idẽ pollẽt*) *explicãt ex Hebræorum consuetudine, pro absolui coram Dei tribunali: non quòd iusti simus in nobis ipsis* (*frustra enim Christus esset mortuus, vt colligit Apostolus ad Galat.* 2. 21.) *sed quia Christi iustitia nobis imputetur,*

Fides iustificans Caluiniana nouella.

tur, *gratis per fidem, siue quia Deus nos in Christo* ἐχαρίτωσε, Ephes. 1. 6. Hæc nouella explicatio innumera absurda habet, quæ latiùs explicata videre lector potest in opere nostro de Iustificatione, maximè in lib. 5. & prolegomenis eius. Sed vt hîc breuiter aliquid dicamus, primũ, *iustificari per fidẽ sine operibus legis*, vel *iustificari gratis per Christũ*, nõ idem pollent quod iustificari sola fide, vt hoc eodẽ cap. vbi illa duo Apostolus dicit, explicabitur. *Iustificari sine operibus legis per fidem*, significat fidẽ ad iustificationẽ esse necessariã, absque bonorũ operum executione quæ fidẽ præcedat, quia quæcũque bona opera fidẽ præcedunt, ad iustificationẽ facere aut iuuare nõ possũt. Iustificari autem sola fide in sensu Bezæ significat, vt homo iustificetur solã fidem sufficere, nec vel cũ fide iustificãte charitatẽ, pœnitẽtiam, spem veniæ, vt aliquas iustificationis causas disponentes cõcurrere, vel post fidem ad iustitiæ incremẽtum charitatis opera accedere. Qui sensus quãtum à priore longè lateque distet, nemo tam cæcus est qui non videat. *Iustificari gratis per gratiam Christi, per fidem in sanguine eius*, significat iustificari seu Deo reconciliari, *nõ ex operibus iustitiæ quæ fecimus nos*, vt alibi Paul. loquitur, *sed secũdũ suã misericordiã qua saluos nos fecit*: ad quã misericordiã tamẽ percipiẽdã fides adesse debet, nõ quidẽ sola, sed inprimis & ante omnia. Ideo adiecit Paulus, *per fidẽ in sanguine eius*: quia de fide

Iustificari sine operibus per fidem, multum differt à iustificatione per solã fidẽ.

Tit. 3.

Christi

Christi hoc loco quæstio est. Sed alius Apostolus charitatem non minùs esse necessariam docet dicēs: *Qui non diligit, manet in morte.* 1. Ioan. 3. Sic iustificatur impius, Deoque reconciliatur, non solùm per fidem in sanguine Christi, sed etiam per dilectionē Dei & proximi. Quòd autem, iustificari, exponunt pro, absolui, ex Hebræorum consuetudine, insulsè faciunt multas ob causas. Primùm, quia tametsi aliquando, tamen non semper in ipso veteri Testaméto illa vox eó sensu accipitur. Deinde, vt ibi séper hoc modo acciperetur, doctrina tamē Euāgelica & Apostolica, quæ nouā per Christū iustificationē docet, ex Hebraica verbi significatione pēdere non debet: sed vt alia multa, ita & hoc verbū in ea significatione accipere oportet quā præsens causa postulat. Tertiò, vt in ea significatione accipiatur vocabulū iustificādi, sensum tamē hæreticorum nihil adiuuat. Nā in forēsi iudicio nemo legitimè absoluitur, aut pronunciatur iustus, nisi qui reuera talis est. Esai. 5. *Væ qui iustificatis impiū*, id est, absoluitis & pronūciatis iustū qui nō est. Rursum Prou. 17. *Qui iustificat impium, & qui condemnat iustum, abominatio est.* Atqui isti in suo sensu iustificāt impios. Ait enim Beza, *Non quòd iusti simus in nobis ipsis.* Vult ergo Deum *iustificare impios*, id est, in sensu literæ Hebraicæ, eos iustos pronunciare qui non sunt. Quid nunc iuuat Bezam aut suos vocabulum iustificandi ex Hebræorum consuetudine

Iustificādi vox ab Hebræorū cōsuetudine non accipiēda.

1.

2.

3.

tudine acceptum? Sanè vt homines in se impios & iniustos Deus pro iustis habeat, (quod postea impius Beza apertè dicit, tum hoc in loco, tum infrà ad Rom. 4. 5. vbi latiùs refutabitur) non absurdè tantùm sed & impiè afferitur. Deus enim ita iustificat impios, vt non solùm absoluat eos à reatu peccatorum præteritorum, sed etiam faciat ex impijs iustos, id est, non sola remissione peccatorum (vt cũ Pelagianis sentit Beza cũ suis) sed etiã interna renouatione, qua iusti in seipsis sunt, eos iustificet; vt ex varijs postea Scripturis in Paulo maximè apparebit. Quare iudicialis huius vocabuli significatio inhærentem iustitiam in iustificatis per Christum non excludit, sed necessariò includit.

At (ait Beza) *si iusti sumus in nobis ipsis, frustra Christus esset mortuus, vt colligit Apostolus ad Gal. 2. 21. vbi ait: Si per legem iustitia, ergo gratis Christus mortuus est.* Magna & incredibilis est Bezæ & aliorum hodie hæreticorum cæcitas. Si iusti sumus in nobis ipsis, Deo nos per Christum iustificante (nam de iustificatis per Christum hæc scripsit Beza) Christus frustra mortuus esset. Quis talem dementiam non exhorrescat & execretur? An non enim prorsus contrarium necessariò sequitur? Si iustificati per Christum iusti non essemus, planè Christus frustra mortuus esset. Quid enim? An disertissimè Paulus ipse non dicit? *Dedit semetipsum pro nobis, vt nos redimeret ab omni*

Hæretico-rum hodie excitas magna.

iniqui-

Tit 2. *iniquitate, & mundaret sibi populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum.* Ecce, Christus mortuus est, non solum vt absolueret ac *redimeret ab omni iniquitate* præterita sed vt *mundaret sibi populũ acceptabilem*: id est, vt ex immũdo mundum faceret, ex impio iustum, *sectando bona opera*, quæ sunt opera iustitiæ. *Qui enim facit iustitiam, iustus est.* Alia loca sunt quæ idem manifestè docent, vt ad Colos. 1. Rom. 8. Ephes. 5. Hebr. 9. 1. Petr. 1. & 1. Ioan. 1. quæ singula suo loco tractabimus.

1. Ioan. 3.

At Paulus dicit: *Si per legẽ iustitia, ergo gratis Christus mortuus est.* Nihil hoc ad rhombum, loquitur hoc Apostolus non de iustificatis per Christum, *vt piè, iustè, ac sobriè in hoc seculo viuant*, de quibus nunc sermo est, sed de illis qui per carnalẽ legis obseruationem absque fide & gratia Christi iustificari se posse præsumebant, vt Iudæi increduli; aut saltem carnalem illam obseruationem ad iustificationem per Christum acquirendam, necessariam esse opinabantur, vt illi Galatæ ad quos Paulus scripsit. Hæc quoque verba suo loco explicabuntur. Eò se vertat lector qui plura videre desiderat.

Tit. 2.

Imputari Christi iustitiã per fidẽ, nulla Scriptura dicit.

Tandem in hoc solo ponit Beza iustificari per Christum, *quòd Christi iustitia nobis imputetur gratis per fidem.* Sed aduertat lector, omnes Pauli Epistolas, omnẽque Scripturam Apostolicam aut Euangelicam, siue aliã quamcumque voluminũ diuinorum, nusquam & nunquam

nunquam hanc imputatam iustitiam leget. Spectrum est cerebri Lutherani, quod Calvino & Bezæ placuit. Quod autem Paulus dicit, *Deus nos in Christo* ἐχαρίτωσε, *gratos fecit*, illud adeò pro imputatiua iustitia non facit, vt contra illã maximè faciat. Docent enim illa verba, Deũ nos in Christo multis gratiarum donis repleſſe, vt ſancti ac iuſti eſſemus *in nobis ipſis*. Hoc enim vis verbi ἐχαρίτωσε deſignat, quod multò plus est quàm ſi dixiſſet, ἐχαρίσατο, in gratiam recepit, vt notauit doctiſsimus Chryſoſtomus; vt ad illum locum pleniùs dicemus. Ipſa ergo iuſtificatio per fidem, quam hîc ponit ac definit Beza, non ſolùm diuinis Scripturis conformis non eſt, ſed & illis ex diametro repugnans; nec ſolùm Scripturis repugnans, ſed & in ſe abſurda & impia, vtpote quæ faciat Deum ſic iuſtificare impium, ſicut iniqui & corrupti iudices iuſtificant impios, & condemnant iuſtos.

Videamus nũc quid amplius iuſtificationi per Chriſtum tribuat. *Huius* (inquit) *iuſtificationis effectus eſt illa innouatio Spiritus, quæ in nobis nõ per opera corã Deo iuſtificandis*, (quod quidem verum eſt de prima iuſtificatione impij, vbi nulla opera iuſtificationis cauſæ efficientes aut merita ſunt, tametſi cauſæ diſponentes ſunt, vt antea dictum eſt) *ſed iam antea per fidem iuſtificatis* (non tamen per ſolã fidem, ſed per alias quoque virtutes æquè

disponentes ac fidem, vt charitatem, pœnitentiam, spem veniæ, &c.) *fructus illos iustitiæ profert, de quibus loquens Apostolus, proposito nobis Abrahamo credentiũ patre: Si Abrahã (inquit) ex operibus iustificatus fuit, habet quòd glorietur, sed non apud Deum.* Vult ergo Beza fructus iustitiæ, quos per renouationem Spiritus iam iustificati proferunt, nullo modo quempiam iustificare, quia ipse Abraham ex operibus coram Deo iustificatus nõ fuit. Atqui Abrahamum ex operibus iustificatum fuisse difertissimè Iacobus affirmat. Nec Paulus Abrahamum ex operibus in fide factis iustificatum fuisse negat, sed ait Abrahamum ex operibus simpliciter non fuisse iustificatum, intelligens opera absque fide, vt eo loco latiùs explicabimus; & tam Abraham quàm alios ex bonis operibus in fide factis coram Deo iustificari, eo in loco inuictè ostendemus. Porrò fructus iustitiæ esse quoque opera iustitiæ, & verè iustificare, id est, magis iustum facere, tum Paulus in locis iam dudũ tractatis, tum infrà in alijs tractãdis edocet: & ipse inprimis D. Ioannes, qui in Apocalypsi de bonorum operum studio dicit; *Qui iustus est, iustificetur adhuc*: & epist. 1. ait; *Qui facit iustitiam, iustus est, sicut & ille iustus est*: quæ vtraque loca postea tractabuntur.

Iustitiæ fructus iustificãt coram Deo.

Cap. 22.

Cap. 3.

Pronunciat tamẽ & concludit Beza: *Hanc doctrinam qui non complectetur, anathema erit.* Vide quid faciat cathedra Geneuensis: quæ fulmina

Arrogantia stulta.

fulmina iaculatur, quos crepitus facit, quos sibi spiritus sumit superba meretrix, contra Sponsam Christi, contra omnium maiorum fidem (hanc enim suam nouellam esse ipsemet professus est) contra diuinas Scripturas? Audet superbus hæreticus omnibus qui hactenus fuerunt toto orbe Christianis anathema dicere. Professus enim est, ab ijs hanc doctrinã tradi, qui *nostra ætate veluti sepultũ Christi beneficium in lucem reuocarunt.* Quid ergo ad huius hominis dementiam ac furorem reliquum esse potest?

Sed Bezam adhuc (vt audio) superstitem, eiusque sectatores, quibus hæ Annotationes Bezanæ magis placent quàm omnes veterũ Patrum commentarij, vno verbo monebo. *Carduus Libani misit ad cedrum quæ est in Libano,* dicens, *Da filiam tuam filio meo vxorem: transieruntq; bestiæ saltus quæ sunt in Libano, & conculcauerunt Carduum. Percutiens inualuit Geneua super Edom,* super indoctos & instabiles Ecclesiæ Catholicæ filios: & *subleuauit illam cor suum. Sit comenta gloria sua,* qua gloriatur in malitia quæ potens fuit in iniquitate: & *sedeat in domo sua.* Superbiat apud domesticos & sectarios suos. *Quare prouocat malum, vt cadat ipsa,* & magistri *sui secum?* Dicit anathema toti Ecclesiæ Christianorum. *Dilexit maledictionem, & veniet ei. Induit maledictionem sicut vestimentum, & intrauit sicut aqua in interiora eius, & sicut oleum in ossibus eius. Fiat ei sicut vesti-*

Genenẽsium arrogantia retũditur.

4. Reg. 14.

Psal. 108.

mentum quo operitur, & sicut zona qua semper præcingitur. Hoc opus eorum qui detrahunt mihi apud Dominum, & qui loquuntur mala aduersus animam meam. Hæc vox seu Christi seu Ecclesiæ eius est. Beza maledicens Ecclesiæ, quæ hactenus fuit, vniuersæ, sponso quoque eius Christo maledixit: veniet super eum maledictio: atque vtinam hactenus non venerit!

Beza duo argumenta contra seipsum proponit, & neutri respõdet.

Post ridiculum suũ anathema vnum Pauli locum sibi obijcit Beza, quasi veritatis amans, & vt lectori omnino satisfaceret. *Sed* (inquit) *nonnulli obijciunt, Apostolũ ipsum infrà cap. 5. vers. 19.* το δικαιθσθαι *interpretari* δικαιον καθίςασθαι, id est, *iustum constitui; & minimè conuenire Dei naturæ vt iniustos absoluat.* Duo proposuit contra seipsum argumẽta. Vnum, Apostoli verbum, quo de Christo infrà cap. 5. dicit: *Ita & per vnius obeditionẽ iusti constituentur multi.* Alterum rationis firmæ, quia iniustos & impios absoluere, seu iustos pronunciare qui tales nõ sunt, Dei certè naturæ, & veritati inprimis repugnat. Nunc quomodo ad hæc duo respondeat, aduertat lector. *Respondeo* (inquit) *nos fide iustos fieri, sed imputata nobis Christi iustitia; & propterea, quamuis in nobis simus iniusti, tamen vt in Christo verè iustos absolui, atque adeò remissis peccatis fieri Christi cohæredes.* Primùm ad Apostoli verba nihil respondet, ne gry quidem. Illa autem quantam vim habeant, & quàm euidenter inhærentem nobis Christi beneficio iustitiã confirment,

firment, atque imputatam subuertant, suo mox loco cap. 5. ostendemus. Deinde ad alterum etiam argumentũ nihil respondet. Non respondet, inquam, ad allatam absurditatẽ, *Dei naturæ repugnare vt iniustos absoluat*; nec quomodo cum Dei veritate & iustitia tanta absurditas subsistere queat, docet. Tantummodo stultorum aut pertinacium hominum more, conclusionẽ ex illis argumentis consequentẽ negat, suamque denuo sententiã fortiter affirmat. Ait enim rursum & repetit, *nos imputata Christi iustitia iustos fieri, & vt verè in Christo iustos absolui, quamuis simus in nobis iniusti*. Atqui hoc ipsum illud absurdũ est, quod ex illis argumentis duobus, quæ attulit, refutatũ & reiectũ fuit. Ait enim Apostolus, nos esse *constitutos iustos*, nos factos esse iustos per Christi obedientiã: ergo non imputari nobis Christi iustitiã, aut habere tãtùm pro iustis, quũ simus iniusti. Esse iustũ, & esse iniustũ, cõtraria sunt. Esse nos iustos, constitui iustos, effici iustos, ait Paulꝰ: (hoc enim totũ significat δικαίους καθίσασθαι) esse nos iniustos, ait Beza. Sic Pauli verbis nõ respondet, sed fortiter cõtradicit. Rursum, absoluere iniustos, & pronũciare iustos qui nõ sunt iusti, *Dei naturæ repugnat*. Respõdet Beza nos esse in nobis ipsis iniustos, & tamẽ quasi iustos absolui. Sic absurditatẽ allatã non soluit, sed statuit; nec expedit, sed agnoscit. Vel igitur docere hæretici debẽt quomodo ista cõtraria subsistũt, cõ

Imputatiua iustitia Paulo cõtradicit & Dei naturæ repugnat.

stitui iustum, & esse iniustum; absolui & pronunciari à Deo iustum, & non esse corã Deo iustum, quod Dei naturæ repugnat; vel vt commentitium iustificandi modũ à se ipsis hac ætate inuentum statuant, ipsa Pauli verba ad Rom. 5. 19. prorsus negare, & absurditates seu impietates potiùs Dei naturæ pugnantes apertè tueri ac defendere.

Contradictio manifesta doctrinæ Caluinianæ.

Addit adhuc aliquid Beza, quasi præcedentem impietatem moderari volens, sed reuera ei manifestè contradicens. *Quod autem attinet ad nouam vitam, siue iustitiam quam nobis inhærentem vocant, ea certè non est causa sed testis eius iustitiæ, cuius imputatione seruamur. Quoniam quisquis in Christo per fidem iustificatur, is quoque Christi Spiritu sanctificatur.* Primùm aio hanc explicationem præcedenti doctrinæ manifestè contradicere. Si enim *quisquis in Christo per fidem iustificatur*, imputata illi per fidem Christi iustitia (sic enim, iustificari in Christo per fidem, exposuit Beza) *is quoque Spiritu sanctificatur*; ergo quisquis in Christo per fidẽ iustificatur, is quoque iam in seipso non est iniustus aut impius, sed est in seipso sanctus & iustus. Quid enim? Qui Spiritu Christi sanctificatur, sanctus non erit? immundus, iniustus, impius erit? Aut Spiritus Christi aliter sanctificat, quàm per dona gratiæ suæ internam sanctitatem impertiendo, & *nouam in Christo creaturam* efficiendo, vt homo in nouitate vitæ ambulet, *vt seruiat Deo in sanctitate*

Gal. 5.

ctitate & iustitia coram illo omnibus diebus vitæ suæ, quod Zacharias propheticè prædixit futurum, dato nobis Christo? Audiat hoc loco Beza quid ipse Caluinus de hac per Spiritum Christi sanctificatione scripserit. *Christus* (inquit) *Spiritum accepit à Patre, quem in suos omnes effundat. Non enim voce tantùm vel scripto dictat quid rectum sit, sed Spiritus sui gratia intus format corda hominum ad seruandam iustitiæ regulam.* Hæc ille in Harmonia, luculenter ostendens quæ sit vera nostra sanctificatio per Spiritum Christi. Sunt ergo ex diametro ista contraria: Sumus in nobis ipsis iniusti, & sumus Spiritu Christi sanctificati. Rursum, quum per fidem iustificamur, sumus in nobis ipsis iniusti: &, quum per fidem iustificamur, Spiritu Christi sanctificamur. Sanctum & iustum esse, sanctitas & iustitia, coniuncta in Scripturis ponuntur, & idem prorsus significant. Sic absurdissimam suam hæresim circa iustitiam imputatiuam & fidem iustificantem per imputatam Christi iustitiam, absque manifesta & perspicua cõtradictione explicare hæretici non possunt.

Luc. 1.

Ad Matt. cap. 12. vers. 18.

Imputatiua iustitia sine contradictione explicari non potest.

Iam verò falsum quoque & ineptum est quod ex suorum placitis affirmat Beza, *nouã vitam siue iustitiam inhærentem, non esse causam sed testem eius iustitiæ, cuius imputatione seruamur*, id est, ex qua nobis imputata iustificamur. Hæc enim noua vita vel iustitia inhærẽs aut ipsam significat reuouationem, & per Spiri-

Iustitia inhærens est causa iustitiæ, nõ testis.

tum Christi sanctificationem (quâ agnoscit Beza) quæ in prima nostra iustificatione confertur, aut consequentè postea vitæ nouitatem & fructus iustitiæ in bonis operibus. Vtroque modo non testis sed causa iustitiæ nostræ est. In prima iustificatione causa formalis, vnde iusti & sancti & filij Dei dicimur, qui priùs filij iræ fueramus, est ipsa renouatio interna & sanctificatio nostra per Spiritum Christi, quæ partim *ex fide* constat *purificante intellectum*, partim & multò excellentiùs ex charitate *diffusa in cordibus nostris*, qua Deo per amorẽ filialem vnimur, *accepto spiritu adoptionis filiorum Dei, in quo clamamus, Abba Pater*. Causa, inquam, formalis, seu ipsa forma est iustificationis nostræ per Christum, illa vitæ nouitas, & sanctificatio per Spiritum Christi, *quem misit Deus in corda nostra*, vt Paulus docet. In consequenti vitæ nouitate & fructibus iustitiæ acceptæ, illi fructus, illa bona opera non solùm testimonia quædam sunt acceptæ iustitiæ, & inhabitantis corda nostra Spiritus Dei, sed etiam causa sunt formalis maioris iustificationis, vt ex illis magis iustificemur, magis ac magis iusti denominemur. Rursum, causa sunt meritoria salutis finalis & vitæ æternæ, quam Deus bonis iustorũ operibus misericorditer & iustè retribuit: misericorditer ex parte gratiæ ac radicis eorum, & quia remunerat supra condignum; iustè nihilominus, & *ve*

Act. 15.
Rom. 5.
Rom. 8.
Gal. 4.

iustus

iustus iudex, quia talem mercedem repromittere dignatus est: vt iam reddere quod promisit, iustitiæ diuinæ actio sit. Sic causa iustitiæ qua seruamur, iustitia inhærens, vitæ nouitas, bona iustorum opera sunt. Sic in iustificandi vocabulo explicando toto cælo errauit Beza, errauit Caluinus, quem Beza ad verbum sequitur, errant omnes hodie hæretici, eodem ferè modo rem explicantes. 2. Tim. 4.

21. *Nunc autem sine lege iustitia Dei manifestata est.* 22. *Iustitia autem Dei per fidem Iesu Christi in omnes & super omnes qui credunt in eum.*

QVamuis hæc verba in proximè præcedenti sententia obiter tractata & explicata fuerint, tamen quia hoc loco plurima sua venena inspergit Caluinus, quasique defensionis suæ cardinem pro sola fide iustificante in his verbis ponit, sicut in præcedentibus posuit Beza, contra eius venena antidotum proferemus, & omnes defensionis eius partes examinabimus. Quærit & examinat quæ sit hoc loco *iustitia Dei sine lege*, quam postea *iustitiã Dei per fidem* Christi Apostolus vocat. *Dubium* (inquit) *est qua ratione Dei iustitiam appellet, quam per fidem obtinemus: idcóne quia sola corã Deo consistit, an quòd eam nobis Dominus sua misericordia largiatur. Quoniã vtraque interpretatio bene quadrabit, neutra ex parte contendimus. Hanc ergo quam & Deus homini communicat,*

municat, & solam amplectitur, & pro iustitia agnoscit, dicit reuelatam citra legem esse, id est, sine legis adminiculo. Hæc hactenus literæ Apostolicæ non præiudicant. Sed addit instillando paulatim venenũ suum: *Vt lex pro operibus accepta intelligatur. Neque enim ad doctrinam referre conuenit, quam mox gratuitæ fidei iustitiæ testem citat. Quòd ad ceremonias quidam restringunt paulò pòst inane & frigidum esse ostendam.* Hîc legis nomine, non doctrinam legis, sed opera legis seu opera bona accipi vult, vt sine illis iustitiam Dei reuelari Paulus doceat. Ad ceremonialia quod attinet, ea ab Apostolo non intelligi manifestum est, nec vlla refutatione opuserat. At verò non opera legis, vt vult Caluinus (id est, in fide facta, de quibus semper loquimur quum ea fidei adiungenda dicimus vt saluemur, & quæ hîc Caluinus excludi vult, vt in sequentibus patebit,) sed partim opera præcedentia sine fide (vt suprà dictum est) partim ipsam doctrinam legis à Paulo hoc loco intelligi S. Augustinus interpres Caluino sanior perspicuè docet. *Iustitia* (inquit) *Dei sine lege, non sine lege manifestata est. Quomodo enim per legem testificata, si sine lege manifestata est? Sed iustitia Dei sine lege est, quam Deus Spiritu gratiæ credentibus confert sine adiutorio legis, id est, non aduto à lege. Quandoquidem per legem ostendit Deus homini infirmitatem suam, vt ad eius misericordiã per fidem confugiens sanetur.* Ecce iustitia Dei per fidem

Iustitia Dei sine lege non est iustitia sine operibus legis.

De Spiritu & lit. cap. 9.

sine

sine lege manifestari dicitur, quia vt illa per Spiritum gratiæ homini conferatur, legis doctrina efficere non potuit, legisque adiutorium imbecille & insufficiens planéque impotens erat. Caluinus, qui legis nomine, eius doctrinam intelligi negat, hanc vnam negationis suæ causam adiungit: *quia doctrinã legis gratuitæ iustitiæ testem Paulus citat.* Atqui hoc ipsum contra illum maximè facit. *Lex quippe testimonium perhibet iustitiæ fidei hoc ipso* (ait Augustinus) *quòd iubendo, & minãdo, & neminem iustificando, satis indicat dono Dei iustificari homines per adiutorium Spiritus.* Hæc ille. Non ergo idcirco *per iustitiam Dei sine lege* iustitia sine doctrina legis intelligi non debet, quia doctrinã legis gratuitæ Dei iustitiæ testẽ Paulus citat, vt Caluinus affirmat, sed prorsus econtra, idcirco illud, *sine lege*, significare debet, *sine doctrina legis*, quia lex seu doctrina legis gratuitæ Dei iustitiæ testis est: siue quia *iustitia Dei per legem testificata est*, vt Paulus loquitur, vel, vt Caluinus vertit, *testimonio legis comprobata.* Hæc enim legis testificatio, siue hoc testimonium quo lex comprobat iustitiam Dei ex fide, est ipsa doctrina legis, eiusque infirmitas & impotentia, quæ per suam infirmitatem docet nos gratuitam Dei iustitiam, nempe *quòd Dei dono per adiutorium Spiritus*, non legis adminiculo, iustificamur coram Deo.

Caluini ratio cõtra ipsum militat.

Vbi suprà.

Et totus hic sensus, ab Augustino traditus,

tus, literæ Apostolicæ perspicuè & firmiter cohæret. Quum enim dixisset Apostolus, *ex operibus legis neminem iustificari, quia per legem agnitio peccati est*, non remedium peccati, id est, opera legis, quatenus sunt opera legis, nõ fidei, quatenus ex doctrina legis proficiscuntur, non ex fide, neminem iustificare possunt coram Deo, quia lex nihil aliud quàm docet quid sit faciendum & cõuincit peccatorem, (*lex enim data est ad conuincendum, non ad sanandum*, ait alibi Augustinus) conuenienter subiunxit Apostolus: *Nunc autem*, id est, in prædicatione Euangelica; *sine lege*, id est, sine adminiculo doctrinę legis (quia omnia docet Euangelium) & sine vllo terrore iubentis legis (*non enim spiritum seruitutis accepimus iterum in timore, sed spiritum adoptionis filiorum Dei*) *reuelata est iustitia Dei per fidem Iesu Christi*: cui quidem lex & Prophetæ testimonium perhibebant: lex, suæ doctrinæ infirmitate & terrore, vt iam dictum est; *Prophetæ, quia id, quod prædixerunt, Christi impleuit aduentus*, ait loco priùs citato Augustinus. Stat igitur firmiter & literæ Apostolicæ cohæret ille sensus quę reijcit Caluinus: nec conuenire vllo modo potest ille sensus quem ponit Caluinus: nempe vt nomine legis, sine qua iustitia Dei per fidem Christi reuelatur, ipsa opera bona ex fide facta intelligantur.

Legis nomine doctrinã legis intelligi demonstratur.

Contra Faustum lib. 16. cap. 19.

De Spiritu & lit. cap. 9.

Falsò igitur & mendaciter concludit in hunc modum Caluinus: *Restat ergo, vt operum merita*

merita excludi sciamus. Vbi etiã videmus, quomodo non admiscear opera Dei misericordiæ; sed sublata & erasa omni operum opinione, solam illam statuat. Caluini conclusio mendax & impia.

Totum hoc mendacio & impietate plenum est. De mendacio & falsitate iam satis dictũ est. Impietate plenum est, *in iustitia Dei per fidem Christi*, omnem operum opinionem tollere & eradere. Quum enim iustitia Dei per fidẽ Christi hoc loco sit illa iustitia *qua Deus induit hominem quum iustificat impium*, (sicut enim fides Christi hîc dicitur, non qua credit Christus, sed qua nos credimus in Christum; sic illa Dei iustitia hîc dicitur, non qua Deus iustus est, sed qua nos ex Dei dono iusti & sancti coram ipso sumus) illa autem iustitia qua Deus nos induit quum iustificat impium, nihil aliud sit quàm illa *noua creatura in Christo*, quam Paulus describens ait, *Creati in Christo Iesu in operibus bonis, quæ Deus præparauit* (per donum gratiæ suæ, & per adiutorium Spiritus sui) *vt ambulemus in illis*; impietate & blasphemia plenum est quod Caluinus dicit, *in iustitia Dei per fidem sublatam & erasam esse omnem operum opinionem.* August. de Spir. & lit. c. 9 & epist. 120. Gal. 6. Ephes. 2.

Obseruare autem lector debet, Caluinum impostorem vafrum, vt tam apertæ impietatis inuidiam ac notam declinaret, in hac sua conclusione non vti vocabulo *iustitia Dei per fidem Christi*, quo Paulus (quem hîc exponit) vtitur, sed substituisse vocabulum *misericordiæ Dei*: quasi hîc de remissione peccatorum ageretur, Caluinus Apostoli verbum extrudit, vt suum supponat.

ageretur, (vbi opera sanè excluduntur ab omni causa & merito eius, soláque Dei misericordia cernitur) ac non de tota iustitia hominis Christiani in Euangelio reuelata, quam Paulus vocat *iustitiam Dei per fidē Christi*. In hac quidē iustitia Dei per fidē Christi, qua Deus credentes in Christum iustificat, suæque gratiæ donis iustos coram ipso & sanctos facit, magna est Dei misericordia. Aliud tamen & longè aliud est Dei misericordia, aliud ista iustitia. Illa causa, ista effectus est. Illa radix, ista fructus est. Illa principium, hæc complementum est. In illa operum nostrorum ratio nulla est, quia tota à Deo est: in hac operum ratio vel maxima est, quia, *vt in bonis operibus ambularemus*, hæc misericordia data est; & ambulando in illis, iustitiam Dei habemus in nobis. *Tam hæc iustitia Dei quàm hæc fides Christi nostra est*, ait Augustinus loco citato; *sed ideo Dei & Christi dicitur, quòd eius nobis largitate donatur*. Nūc Caluinus vt bona opera penitus tollat, & omnē eorum opinionem eradat, (sic enim loquitur) pro *Dei iustitia*, quæ in nobis & nostra est, *Dei misericordiam*, quæ extra nos est, substituit: pro effectu causam, pro fructu radicem, pro cōplemento principium vafre & veteratoriè supponit. Quod ab attento lectore diligenter notandum. Durum enim & inuidiosum satis esse aduertebat Caluinus, si apertè diceret, *in iustitia Dei per fidem* (quam ipsemet antea fatebatur

Misericordia Dei & iustitia Dei per fidem differunt.

Ephes. 2.

batur *eam esse quam homini Deus communicat) omnem operum opinionem tolli & eradi oportere.* Molliori verbo vti voluit, *misericordiæ Dei*: cui opera nostra non admiscere oportere, oratio satis honesta videtur. Quia quum de misericordia Dei agitur, semper *præuenit nos Deus in benedictionibus suis*, & opera nostra nullum illic meritū habent. Tales astutiæ Caluino familiares sunt, quibus incautos lectores capit. Pergamus iam. Psal. 111.

Augustini sententiā agnoscit Caluinus, & cōtemnit.

Neque verò me latet (ait Caluinus) *Augustinum secus exponere. Iustitiam enim Dei esse putat regenerationis gratiam, & hanc gratuitam esse fatetur, quia Dominus immerentes Spiritu suo nos renouat. Ab hac autem opera legis excludit, hoc est, quibus homines à seipsis citra renouationem conantur Deum promereri.* Ecce Augustini sententiā suæ contrariā agnoscit Caluinus, & contemnit. Quomodo autem eam in sequentibus refutet, mox videbimus. *Mihi etiam plus satis notum est, quosdam nouos speculatores hoc dogma superciliosè proferre, quasi hodie sibi reuelatum.* Sibi ipsi cōtradicit Caluinus. Si noui isti quos dicit speculatores hoc dogma, quod Augustinus docuit, protulerunt, profectò nō noui speculatores, sed tā antiqui dogmatis, quàm antiquus Augustinus est, explicatores fuerunt. Sūt autē, de quibus loquitur, Osiandrini, in quos ad hunc locum copiosè inuehitur Philippus Melanchthon. Nec hoc Augustini dogma illi proferūt, sed longè aliud,

idemque

idemque stultissimum, nempe essentiali Dei iustitia, qua ipse Deus iustus est, nos quoque ab eo iustos fieri. Quod ab Augustini doctrina diuersissimum est, quum iustitiam Dei semper illam esse neget qua ipse Deus iustus est, & illam esse semper doceat quam nobis largitur, non essentiam suam communicando, sed dona gratiæ suæ impertiendo. Nunc vt sententiam orthodoxam ab Augustino traditã, & ab Ecclesia Dei semper agnitam, conuellat Caluinus, dispiciamus.

Sed Apostolum (inquit) *omnia sine exceptione opera complecti* (in illis verbis, *sine lege*) *etiã quæ Dominus in suis efficit* (id est, ipsa opera renatorum, facta in fide, & per gratiam Christi) *ex contextu planum fiet. Nam certè regeneratus erat Abraham, & Spiritu Dei agebatur, quo tempore iustificatum fuisse operibus negat. Ergo à iustificatione hominis non opera tantùm moraliter bona, vt vulgo appellant, & quæ fiunt naturæ instinctu, excludit, sed quæcunque etiã fideles habere possunt.*

Augustini expositio de doctrina legis, non operibus, contra Caluinũ defenditur.

Primùm, obseruanda est alia Caluini impostura. Dicit, Apostolũ hoc loco, in illis verbis, *Sine lege*, omnia sine exceptione opera complecti, *ex contextu planum fieri*. Nec tamen ex contextu huius loci vnum verbũ adfert, sed ex verbis capitis sequentis disputat, quæ ad huius loci contextum non spectant. Sic primò lectorẽ fallit. Deinde, quod de Abraham adfert, proximo capite, suo loco, discutietur; planumque fiet, Abrahã ex operibus

Impostura Caluini.

iusti-

iustificatum esse, ab Apostolo negari, non quia opera in fide facta non iustificant, (vt hîc Caluinus colligit) sed quia, si Abrahami opera sine fide facta fuissẽt, eum coram Deo non iustificassent. Hic vnus de Abrahæ operibus locus, perpetuus est hæreticorũ Achilles ad iustitiam operum debellandam, & perpetuum eorum effugium atque asylum ad ea declinanda quæ pro bonorum operum iustitia apertissimè in Scripturis dicuntur. Quem ideirco (vt dixi) suo in loco accuratè expendemus.

Pergit Caluinus: *Deinde si illa est iustitiæ fidei definitio, Beati quorum remissæ sunt iniquitates, non disputatur de hoc vel illo genere operum, sed, abolito operum merito, sola peccatorum remissio iustitiæ causa ponitur.* Rursum ex præsenti contextu nihil disputat, sed ex verbis seq. capitis. Rectè autem dixit, *si illa est iustitiæ definitio*, &c. quia reuera nihil minùs quàm iustitiæ definitio, sunt illa Dauidis verba à Paulo citata, vt in proximo capite, suo proprio loco, ostendemus. Hîc enim nihil aliud Caluinus quàm ante victoriam triumphum canit; & quum in omni disputatione priùs probandum, postea ponendum & asserendum sit, Caluinus ponit antequam probet: concludit & quasi concessum sibi sumit, quod & in primis negari compertum habet, & nullo argumento comprobauit. Hæc igitur in alium locum differenda sunt, vbi, quod hîc ponit Caluinus,

Caluini argumentatio insulsa.

nus, absurdissimè poni docebitur. Alioqui conditionaliter argumentanti, *Si illa iustitia definitio est*, hoc & illud sequitur; conditionaliter & breuiter responderi potest, *Si illa iustitiæ definitio non est*, nec hoc nec illud sequitur. Pergit Caluinus:

Putant hæc duo optimè conuenire: fide iustificari hominem per Christi gratiam, & tamen operibus iustificari quæ ex regeneratione spirituali proueniãt, quia & gratuitò nos Deus renouat, & eius donum fide percipimus. Omnino Augustini hæc doctrina contra Pelagianos fuit, adeoque omnium ante & post Augustinum in Ecclesia Dei Patrum. Quid ad hoc Caluinus? *At Paulus* (inquit) *longè aliud principium sumit. Nunquam scilicet tranquillas fore conscientias, donec in solam Dei misericordiam recumbant.* Expectamus vt hoc ex Paulo probet Caluinus. Neque enim qui Augustino & alijs Patribus fidem habendam negat, eam sibi habendam esse (opinor) postulabit. Illud conatur facere. *Ideo* (inquit) *alibi postquam docuit Deum fuisse in Christo vt homines iustificaret, modum simul exprimit, non imputando illis peccata.* Modus quidem iste est quo Deus in Christo homines iustificat: sed non est totus & vnicus modus, in quo lectorem fallit Caluinus. Deus in Christo homines iustificat non solùm non imputando peccata, sed etiam intus in corde renouando, vt opera iusti tiæ proferant. Quod idem Paulus alibi Caluinum docet: *Non ex operibus iu-*

Iustificatio ex operibus gratiæ à Caluino impugnata defenditur.

Tit. 3.

stitiæ

stitiæ quæ fecimus nos, sed secundum suam misericordiam saluos nos fecit per lauacrum regenerationis (hic est remissio seu non imputatio peccatorum, qua reconciliamur Deo) *& renouationis Spiritus Sancti, quem effudit in nos abunde.* Hîc est illa regeneratio spiritualis, & gratuita renouatio interna, ex qua opera bona proueniũt, in illis qui per Christi gratiã iustificantur. Hic est alius ille modus quo Deus in Christo homines iustificat, non solùm *non imputando peccata*, sed etiam per Spiritum suum, *quem effudit in nos abunde, per abundantiam gratiæ suæ*, intus in corde renouando, *& creando in bonis operibus, vt ambulemus in illis.*

Rom. 5.

Ephes. 2.

Porrò & hîc iterum lectorem fallit Caluinus, & aliud pro alio supponit. Non enim dicit Apostolus, *Deum fuisse in Christo vt homines iustificaret, non imputando illis peccata*, sicuti eum dicere affirmat Caluinus; sed Apostolus dicit, *Deum fuisse in Christo vt homines sibi reconciliaret, non reputando illis peccata ipsorum.* Vtitur (inquam) verbo recõciliationis, non verbo iustificationis. Latiùs hæc vox patet quàm illa. Reconciliatio principium tantùm iustificationis notat, & remissionem peccatorum significat: quem propterea vnicum modum Apostolus illic posuit. Iustificatio totum Dei opus significat quo impium iustificat, non solùm non imputãdo peccata, sed etiam intus in corde renouando per Spiritum S. quem effundit abunde: & inprimis

Caluinus Apostoli verbum extrudit, vt suum supponat.

2. Cor. 5.

Rom. 5. *charitatem diffundendo in cordibus eorum per Spiritum S. qui datus est illis*, vt alibi Apostolus docet. Sic iterum Caluinus non solùm in re & doctrina Apostolica, sed etiam in verbis & litera ipsa Apostolica lectorem fallit, impostor perpetuus, & omnium, qui hac ætate scripserunt, vaferrimus, ideoque deterrimus. Sed & hæc Apostoli verba suo quoque loco tractabimus. Pergit Caluinus:

Gal. 3. 12. *Similiter ad Galatas legem fidei contrariam, quoad iustificandi effectum ideo facit, quia vitam promittit facientibus quod iubet. Atqui lex non literalem operum laruam duntaxat præcipit, sed sincerum Dei amorem. Sequitur ergo, in fidei iustitia nullum operum meritum admitti.* Breuiter respondeo (nam latiùs postea suo loco) legem ab Apostolo fidei opponi quasi contrariam quoad iustificandi effectum; legem quoque sincerum Dei amorem & internam animi iustitiam præcipere; sed non sic nec ex ea parte opponi legem fidei, *quia vitam promittit facientibus quod iubet*, vt Caluinus asserit, quasi iustitia fidei eandem vitam non promitteret ea facientibus quæ fides iubet; verùm ideo & ex ea parte opponi, quia lex iubet tantùm ac promittit tantùm, præcipiendo & promittendo; fides autem id quod iubet impetrat, id quod promittit præstat. Vtraque requirit opera tam lex quàm fides. Iustitia fidei est, *Non regnet peccatum in mortali corpore vestro*, & illa omnia quę Paulus postea cap. 6. & 8. disputabit *de lege Spiri-*

Lex quomodo fidei opponitur.

Spiritus vita (quã fides adfert, non lex) *quæ liberauit nos à lege peccati & mortis.* Sed lex extrinsecus tantùm iubet, & terret: fides in Christũ gratiam impetrat, qua id fiat, & suauiter fiat, quod lex iubet. Sequitur ergo, in fide iustitia, non (vt Caluinus dicit) *nullum operum meritum admitti*, sed omnia bonorũ operũ merita concludi. Pergit mentiri & fallere Caluinus:

Vnde cõstat friuolã esse cauillationẽ, nos in Christo iustificari, quia Spiritu renouemur, quatenus sumus Christi membra: nos fide iustificari, quia fide inseramur in Christi corpus: nos gratis iustificari, quia nihil in nobis Deus inueniat præter peccatum. Hæc omnia sanæ & orthodoxæ doctrinæ capita friuolas cauillationes cauillator friuolus vocat. Ex præcedentibus ista constare affirmat. In ea affirmatione quantũ mẽtiatur, iudicet æquus lector. Nũc sua subiũgit Caluin⁹ axiomata: *Nam ideo in Christo iustificamur, quia extra nos.* Ex parte causæ iustificationis nostræ qua formaliter iusti sumus, id est, *qua filij Dei nominamur & sumus*, vt Ioãnes loquitur, ineptũ atque ridiculum est, ab eo nos denominari quod extra nos est, aut illud nos esse quod nõ sumus ipsi, sed alius extra nos est. Addit Caluinus: *Ideo fide, quia in solam Dei misericordiam & gratuitas eius promissiones nos recumbere necesse est.* Caluinĩ axiomata refutãtur.

Contrà affirmamus, & ex Scripturis affirmamus: Ideo fide, quia *accedentẽ ad Deũ oportet credere*, quia *sine fide impossibile est placere Deo*, quia à fide exordiẽdũ est. Rursũ ideo fide, quia fides Iustificatio ex fide quare. Hebr. 11. 1

impetrat omnem gratiam, vel quatenus non nisi credentibus in Christum datur gratia, iuxta illud Christi: Ioan. 4. *Qui credit in me, fluent de de ventre eius flumina aquæ viuæ*: vel quatenus Auguſt. de Spiritu & lit. c. 3 fides *orãdo impetrat, quod lex iubẽdo imperat.* Fides enim docet cõfugere ad Christũ, & ab eo petere quod lex iubet: vt non destruatur lex per 3. fidem, sed statuatur. Denique *ideo ex fide* (ait Rom. 4. Apostolus) *vt secundùm gratiam firma sit promissio omni semini, non ei qui ex lege est solùm, sed & ei qui ex fide est Abrahæ*: id est, vt in vniuersum ad omnes, cuiuscũque nationis sunt, in Christum ex Dei gratia credentes, promissa benedictio & hæreditas cõferatur: vbi iterum fidei necessitas ad consequendam salutem ostenditur. Postremò 4. Gal. 5. *ideo fide, quia in Christo Iesu neque præputium neque circumcisio aliquid valet, sed fides per dilectionem operans*: id est, ad iustificationem & salutem per Christum consequendam, neque Gentilem neque Iudæum fuisse, quicquam ad rem facit, sed fidem habere quæ per dilectionem perficiatur. Has & alias causas cur ex fide iustificemur, Scripturæ docent. Quod autem Caluinus adfert, *ideo fide, quia in solam Dei misericordiam & gratuitas eius promissiones nos recumbere necesse est*, nec in Scripturis habetur, & valde mancum ac mutilum est. Nõ enim ideo fide iustificamur, quia in hoc vnum obiectum, quod Caluinus commemorat, recũbere aut huic vni inniti necesse sit: sed ideo fide iustificamur, quia omnem

Fides non propter vnum obiectum iustificat, sed propter multa.

omnem veritatem diuinitus inspiratam credere necesse est. Quod hoc vno argumento contra omnes Caluinistas inuictè demõstratur. Dicit Apostolus: *Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem.* Atqui confessio oris ad salutem necessaria, totam veritatem diuinitus reuelatam complectitur, nõ solam Dei misericordiam, & gratuitas eius promissiones. Ergo fides cordis ad iustitiam necessaria, id est, fides iustificans, totam veritatem diuinitus reuelatam complectitur, non solam Dei misericordiam, & gratuitas eius promissiones. Pergamus iam cum Caluino: Rom. 10.

Ideo gratis, quia nos sibi reconciliat Deus peccata sepeliendo. Istud parum aut nihil differt ab eo quòd pro orthodoxa sententia priùs allatum fuit, *ideo nos gratis iustificari, quia nihil in nobis Deus inueniat præter peccatum.* Quũ enim omnes quos Deꝰ iustificat, in peccatis inueniat, eorũ peccata sepeliendo, vel potiùs cõdonando, & non imputando ad pœnam, eos reconciliando gratis iustificat. Atque hæc est prima illa iustificatio seu reconciliatio, qua Deus iustificat impium, id est, ex impio facit iustum. De qua propriè in hac Epistola Paulus disputat, quum fide iustificari omnes docet. Displicet hoc Caluino, & reconciliationem gratuitam, qua Deus iustificat impium, perpetuam vult esse hominis iustitiam: id est, quos Deus habet pro iustis, vult esse perpe- Iustificatio gratuita.

tuò impios, qui perpetua & gratuita reconciliatione indigeant. Sic enim post gratuitã iustificationem, *qua Deus nos sibi reconciliat peccata sepeliendo*, prosequitur: *Neque verò ad iustitiæ initium id restringi potest, quemadmodum illi somniant.* Quare verò? *Nam* (inquit) *& illa definitio, Beati quorum remissæ sunt iniquitates, in Dauide locum habuit, quum diu se exercuisset in Dei cultu; & Abraham post tricesimum vocationis suæ annum, tametsi rarum exemplar sanctitatis fuerit, non habet opera quibus glorietur apud Deum: atq; ideo, quòd promissioni credit, imputatur illi in iustitiam.* Neutrum exemplum iuuat Caluini impietatem. Illa sententia, *Beati quorum remissæ sunt iniquitates*, in Dauide locum habuit, non quando in Dei cultu se exercuit (nisi fortè hoc ipsum pro iniquitate Caluinus habeat) sed quando abiecto Dei cultu, adulterio, homicidio, & superbia, numerando populum sibi subiectum, aliisque fortè grauibus criminibus Deum offendit. Abraham habuit opera quibus apud Deũ gloriari potuit, *& ex quibus iustificatus est, immolando filium suum*, nisi mentiatur Iacobus, qui hoc dicit: nec à Paulo negatur habuisse opera ex quibus iustificabatur, sed negatur iustificari ex operibus, simpliciter & per se sumptis, atque à fide seiunctis: quam ob causam fidem Abrahæ commendat, quæ cum ipsius bonis operibus coniuncta fuit. Pergit Caluinus:

Impia Caluini doctrina de perpetua filiorũ Dei impietate.

Iac. 2.

Et quum Paulus tradit Deum homines iustificare peccata non imputando, concionem recitat quæ quotidie in Ecclesia repetenda est. Verum hoc est propter multos in Ecclesia peccatores, *qui semel illuminati, &c. prolapsi sunt, rursum crucifigentes sibimetipsis Filium Dei, & ad vomitum redeuntes,* qui noua per Christum reconciliatione indigent. Sed *talis* reconciliatio in huiusmodi, nouum est iterum iustitiæ initium, *& prima si ola* denuo reddita: non est perpetua aliqua iustificationis nostræ ratio. Eadem sanè concio de peccatis quotidianis & leuioribus, quibus vita iustorum non caret, intellecta, perpetua est in Ecclesia Dei: cuius quotidiana vox est & verax, *Dimitte nobis debita nostra.* Sed non distinguit Caluinus flagitia & scelera impiorum, *quæ qui agunt, regnum Dei non possidebunt*, à lapsibus iustorum, *in quibus offendimus omnes.* Pergit Caluinus:

Hebr. 6.

Luc. 15.

Gal. 5.

Iac. 4.

Et illa pars conscientiæ, quæ operum respectu turbatur, non vnius est diei, sed in totam vitam durare debet. Monstri hîc aliquid alit Caluinus, & sententiæ suæ turpitudinem verbis concisis & obscuris (more suo) tegit. Sed eam in lucem proferemus. Carnificinam conscientiæ, qua impij homines propter opera scelerata & flagitiosa turbantur, vult Caluinus non vnius diei, sed totius vitæ humanæ esse. Quid hac sententia prodigiosius efferri potuit, loquendo de regeneratis in Christo, & fide iustificatis, de quibus nunc sermo est? Impio-

Conscientiæ carnificinam perpetuã docet Caluinus.

Ephes. 2. rum sanè hominum, *qui sine Deo in hoc mundo viuunt*, conscientia per totam fortè vitam turbatur, quia *nõ est pax impijs, & viam pacis non cognouerunt, sed quasi mare feruens cor eorum.* Atqui perpetuam conscientiæ turbationem & carnificinam in regeneratis ac iustificatis per Christum ponere, vt sic perpetua illa reconciliatione cum Deo indigeant, qua iustificat impios, id est, qua ex impijs iustos facit, nihil aliud est dicere, quàm totam hominis Christiani vitam, adeoque iustitiam fidei, perpetuum esse scelerum ac flagitiorum statum; Christi gratiam neminem in iustitia & sanctitate renouare, sed in pristinis flagitijs manentes, de die in diem, de hora in horam, Deo Patri reconciliare. Hnic prodigiosæ blasphemiæ refutandæ nõ immorabor, quam & innumeræ Scripturæ confodiunt, & ipsamet seipsam apud quemlibet pietatis amantem primo statim aspectu prodit. Audiamus iam conclusionem eius:

Esai. 48. Psal. 13. Esai. 57.

Vnde sequitur, non aliter nos esse iustos vsque ad mortem, nisi quia in solum Christum respicimus, in quo nos Deus adoptauit, & nunc acceptos habet. Ex falsis antecedentibus concludi nulla veritas potest. Ideo, reliqua disputatione falsitatis conuicta, non est quòd de conclusione laboremus: tamen, quia speciem pietatis oratio habet, laruam illam detrahemus. Non aliter sanè iusti sumus vsque ad mortem, nisi in solum Christum respiciendo, quia Deus per

Iustificatio quomodo Christum perpetuò respicit.

per Christum non solùm nos sibi reconciliat iustificans impios, (quod solum considerari Caluinus vult) sed quia iam reconciliatos, ablutos, iustificatos, *nouam in Christo facit creaturam*, dona gratiæ per Christum perpetuò subministrans, *vt in sanctitate & iustitia seruiamus Deo omnibus diebus vitæ nostræ*, & sic vsque ad mortem iusti simus, *nõ seruiendo immunditiæ, & iniquitati ad iniquitatem*, (vt Caluinus vult, cum perpetua conscientiæ turbatione) *sed seruiendo iustitiæ in sanctificationem*, vt Apostolus affirmat. Nam *in Christo Deus nos adoptauit, & nunc acceptos habet*, quia per *redẽptionem à Christo* factam *mundauit sibi populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum*, & acceptos habet, *qui faciunt voluntatem Patris eius*; adeò sanè acceptos, vt illos *pro fratribus, sororibus, & matre habeat*: non autem in suis flagitijs & sceleribus manentes, quorum conscientia propter opera turbatur, idque per totam vitam. Pergit post fallacem conclusionem, ad postremum tandem hoc loco corollarium Caluinus.

Gal. 6. Luc. 1. Rom. 6. Tit. 2. Matt. 12.

Hinc quoque refellitur eorum cauillum, qui falsi nos insimulant, quia ex Scriptura haberi asserimus nos sola fide iustificari, quum particula exclusiua nullibi in Scripturis extet. Atqui si & sine lege & extra nos est iustificatio, cur non solius misericordiæ censetur? Si solius misericordiæ est, ergo solius fidei. Hoc postremum eius corollarium adeò impiam de sola fide doctrinam non tuetur, vt

Sola fides à Caluino stabilita euertitur.

eius

eius turpitudinem vel maximè arguat. Nam nec vera sunt quæ quasi concessa sumit; nec quod ex concessis infert, vllam consequentiam habet. Non est verum quòd *sine lege est iustificatio* in sensu Caluini, id est, sine operum fidei iustitia: verum est in sensu Apostoli, *iustitiã Dei sine lege esse manifestatam*, id est, absque necessaria doctrina legis per Euãgelicam prædicationem esse toto orbe reuelatam, vt iam explicatum est: nec hoc iustitiam operum, quæ lex docet, excludit, quando ex fide Iesu Christi fiunt. Quare vt sine lege in sensu Apostoli, sic omnino cũ lege in sensu Caluini, fit in nobis iustificatio. Rursum, non est verum quòd *extra nos est* iustificatio. Iustificamur enim à Deo Saluatore nostro *per lauacrum regenerationis & renouationis Spiritus Sancti, quem effudit in nos abunde.* Hæc renouatio non est extra nos. Hæc effusio Spiritus Sancti in nos, quæ est *charitas diffusa in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis*, est maximè intra nos. Denique si extra nos est iustificatio, adeò sola fide non iustificamur, vt nec ex ipsa fide aliqua fiat iustificatio. An enim ipsa fides extra nos est? An *donum Dei in nobis* non est? An non opus est quod nos operamur? Actus fidei qua creditur in Christum, an ipsius credentis actus non est? Actus autem agentium in ipsis agentibus esse quis dubitat? Ita, vt dixi, nec vera sunt, quæ hîc Caluinus garrit, & contra eum concludunt, solam-

Iustificatio non est extra nos. Tit. 3.

Rom. 5.

Ephes. 2.

solamque eius fidem euertunt, nō stabiliunt. Quod autem infert, *cur non solius misericordiæ censebitur?* nulla est ex præmissis conclusio, quæ videlicet non secus ex contrarijs consequetur. Iustificatio enim nostra, tametsi ex lege sit, id est, ex iustitia operum fidei, qualia lex docet; & tametsi intra nos sit, id est, internam renouationem nostram in se complectatur; nihilo secius solius Dei misericordiæ censebitur. Nam opera fidei quum sint opera gratiæ Dei, & renouatio interna quum sit purum Dei donum, tametsi nec illa exerceantur ab homine, nec ista recipiatur in homine, absque ipsius hominis libera cooperatione, solius tamen misericordiæ totum erit, quia ipsa cooperatio libera non nisi per adiuuantem Dei gratiam fieri potest. Quare qui opera iustitiæ prædicant, & renouationem internam vnam iustificationis nostræ partem ponunt, totum Deo tribuunt, totum misericordiæ Dei assignant, quum tam initium quàm progressum, tam velle quàm perficere Deus operatur. Ex quibus omnibus postremū Caluini enthymema quàm insulsum ac ridiculum sit, liquidò patet. *Si solius* (inquit) *misericordiæ, ergo solius fidei est.* Iam enim demonstratum est, non solam fidem, sed & ipsa opera fidei, ipsamque tōtam renouationem internam, ex misericordia Dei prouenire. Deinde, iuxta hoc enthymema, sola fides misericordiæ Dei deputabitur:

Misericordia Dei sola solā fidem iustificantē non probat.

nec

nec vlla alia, quantumcunque bona, ex Dei misericordia promanare dicentur. Quemadmodum enim ex isto enthymemate, Si ex solo Deo est generatio arborum & plantarum, ergo solius humidi censebitur, necessariò sequetur, solum humidum Deo attribui, & alia, quæ ad generationem concurrunt, Deo tribuenda non esse, puta calidum & culturam; sic ex hoc Caluini enthymemate, *Si solius misericordiæ Dei est iustificatio, ergo solius fidei est*, sequetur necessariò solam, fidem Dei misericordiæ attribui, & alia, quæ ad iustificationem & salutem hominis concurrunt, Deo tribuenda non esse; puta ipsam charitatem, spem, pœnitentiam, totamque internam renouationem. Sed quemadmodum illud enthymema absurdum, sic hoc Caluini impium est. Quemadmodum in generatione arborum & plantarum, non solum humidū, sed & calidum, & alia cultura, ipsaque inprimis terræ bonitas ac dispositio à Deo sunt, & ab ipsius concursu generali dependent; sic in iustificatione hominis totaque eius salute procuranda, ex misericordia Dei eiusque speciali concursu & auxilio, non sola fides, sed charitas, spes, pœnitentia, aliaque necessaria, & ipsa inprimis interna renouatio nouaque regeneratio promanant. Hoc ita clarè vno verbo Paulus docuit, vt hanc impiam Caluini collectionem luculenter refutet. Ait Paulus; *Secundùm misericordiam*

Tit. 2.

cordiam suã saluos nos fecit. Sed quomodo? *Per lauacrum regenerationis & renouationis Spiritus Sancti, quem effundit in nos abunde.* Non igitur sola fides, sed tum lauacrũ seu baptismi Sacramentum, quo accepta peccatorum remissione regeneramur, tum tota interna renouatio Spiritus S. quem Deus effudit in nos abunde, id est, cuius varia dona copiosè nobis largitus est, ex Dei misericordia proueniunt. Impia igitur & prorsus insulsa est hæc postrema Caluini consequentia: *Solius misericordiæ est iustificatio, ergo solius fidei.* Atque hæc de Caluini hoc loco disputatione operosa, qua & Apostoli textum deprauare, & futuris adhuc in Paulo deprauationibus suis hoc fundamentum substernere voluit, hactenus dicta sint.

23. *Omnes peccauerunt, & egent gloria Dei.*

HAnc sententiam, quæ omnes in Christo nondum iustificatos concernit (nam de illis tam Iudæis quàm Gentibus hactenus Paulus disputauit, docens *omne os obstrui, & omnem mundum subditum esse Deo*, id est, obnoxium iræ Dei absque iustitia fidei nunc in Euangelio reuelata) impius Beza ad ipsos in Christo iustificatos contorquet. *Hoc* (inquit) *verbum ὑστερεῖσθαι propriè de ijs dicitur qui relinquuntur à tergo, ita vt ad metam peruenire non possint. Quod ijs optimè conuenit, qui Dei veritatem in iniustitia detinent, id est omnibus hominibus regeneratis*

Bezæ manifesta impietas.

neratis. Quid magis impium dici potuit, quàm omnes homines regeneratos Dei veritatem in iniustitia detinere? id est, vt suprà exposuit, *sacrilegij reos esse, quum eum, quẽ Deum esse norunt, non tamen ita vt par est colunt*: quod Apostolus (vt suprà exposuimus) de solis Philosophis Gentiliũ dixit, qui *Deum cognoscentes, eum non sicut Deum glorificauerunt*, sed creaturas nihilominus pro Creatore cum vulgo infidelium coluerunt. Sic igitur hunc locum exponit Beza: *Ad gloriam Dei, quæ hoc loco vitam æternam significat, quo minùs possint homines peruenire, testatur Apostolus omnes homines eo impediri, quòd sint peccato contaminati, vt oporteat omnes vel à gloria Dei excludi, vel aliunde integram illam puritatem ac iustitiam mutuari, quam necesse est adferat quisquis gloriæ Dei particeps esse cupit.* Hic quidem scopus est impiæ interpretationis, vt iustitiam imputatiuam statuat. Sed obseruet lector, sic nunc illam à Beza statui, vt non solùm omnes peccato contaminari asserat (quod aliquo sensu verum esse potest, propter peccata venialia, nec tamen aut veram iustitiam, aut gloriæ cælestis consecutionem illud impedit) sed etiam omnes in summo quasi impietatis gradu cõsistere. Summa enim impietas est eorum qui *veritatem Dei in iniustitia detinent*, quam plurimis verbis cap. 1. Apostolus explicauit: *Mutauerunt gloriam incorruptibilis Dei in imaginem corruptibilis hominis, &c. Propter quod tradidit*

didit eos Deus in desideria, in immunditiam, vt contumelijs afficiant corpora sua in semetipsis. Qui commutauerunt veritatem Dei in mendacium, & coluerunt, & seruierunt creaturæ potiùs quàm Creatori. Hæc omnia tum illo in loco ad omnes omnino homines Beza pertinere vult, tum hîc explicatius dicit, *etiam omnes regeneratos* in eorũ numero esse. Obseruet ergo Lector, quòd imputatiua hæreticorum iustitia, non propter defectum & imperfectionem iustitiæ nostræ, quæ totam legẽ non implet, & aliquo semper peccato contaminatur (vt alibi prætexere solent) sed propter summam turpitudinem & impietatem in omnibus regeneratis adhuc manentem, ab illis statuitur. Sic quicquid alibi de fructibus & notis iustitiæ & gratuita filiorum Dei obedientia, quasi finali causa iustificationis nostræ per Christum disputant (vt accuratè docet Caluinus in Harmonia) nihil aliud esse intelligere debemus quàm ad populũ phaleras, fucũ quendam, & hypocrisim ad Epicuream doctrinam, quam animis fouent, (de summa omnium & singulorum turpitudine & impietate) quoquo modo contegendam.

Imputatiua hæreticorũ iustitia cũ summa impietate cõsistit.

In cap. 2. Lucę vers. 73.

24. *Iustificati gratis per gratiam ipsius, &c.*

HOrum temporum hæretici ex his verbis minimè intellectis, aut certè studio deprauatis, impiè docent, omnem nostram in hac vita iustitiam nihil aliud esse, quàm gra-

Imputatiua iustitia.

tuitam imputationē redemptionis per Christum factæ, eiusque sanctitatis & iustitiæ quæ in Christo erat, nobis eā fide apprehendentibus: vt iustificari gratis hoc loco sit, habere perpetuam iustitiam coram Deo planè gratuitam, sine vllo vnquā opere nostro, quod iustitiam conferat; gratia verò sit fauor Dei, nos acceptans propter redemptionem, id est, remissionē peccatorū perpetuam per Christum semel factam, mediante fide nostra in Christum, eiusque mortem ac sanguinem. Sed toto cælo errant, seque ipsos & alios toto cælo excludunt. Nam iustificari hoc loco significat, non iustos coram Deo censeri, vt Caluinus hîc nugatur, sed reconciliari Deo, & primam iustificationem, per quam ex impio homo fit iustus, consequi. *Omnes peccauerunt* (ait Paulus) *& egent gloria Dei, iustificati gratis.* Loquitur de Gentibus & Iudæis nondum in Christo iustificatis. In hac prima iustificatione & remissione peccatorum, simulque interna renouatione, iustificamur gratis, sine præcedentibus bonis operibus quæ aliquid mereantur ad hanc consequendam iustificationem, sed non sine legitima per actus multarum virtutum dispositione: non sine fide (vt ipsi docent hæretici) non sine charitate, spe veniæ, pœnitentia, & similibus actibus ex speciali & præueniente Christi gratia procedentibus. Sic hæc verba Pauli exponit Augustinus: *Vt iusti fierent homines, merita non fuerunt;*

Iustificatio merè gratuita, est prima reconciliatio cum Deo.

Epist. 105.

fuerunt; iusti enim facti sunt cùm iustificati sunt: sed, sicut dicit Apostolus, iustificati gratis per gratiam ipsius. De huius gratiæ commendatione maximè ad Romanos Apostolica epistola loquitur. Ea est enim qua iustificatur impius: id est, fit iustus qui priùs erat impius. Hæc ille. Porrò gratiã Dei exponit S. Augustinus non fauorem Dei externum, & acceptationẽ quandam, vel, vt Caluinus fingit, ipsius Christi communicationem cum ea quæ in ipso erat iustitia nobis imputanda, sed prorsus donum internũ virtutum à Deo infusarum, quibus formaliter iusti sumus. Vnde in eadem epist. 105. *Nemo iustificatur nisi gratia Dei, non solùm remissione peccatorum* (vt volebant olim Pelagiani, volũt & hodie hæretici) *sed priùs inspiratione fidei & timoris Dei.* Rursum alio in loco: *Istam gratiam qua iustificamur, id est, qua charitas Dei infunditur in cordibus nostris per Spiritum S. qui datus est nobis, in Pelagij scriptis numquam legere potui.* Hæc ille. Sic nec in hæreticorum hodie scriptis illam gratiam vnquam legi. Iterum alio in loco: *Iustificati gratis per gratiam Christi, qua gratia in interiore homine renouato iustitia scribitur, quam culpa deleuerat.* Et adhuc apertiùs eodem in libro: *Iustificati gratis per gratiam ipsius, quia nec per legem nec per propriam voluntatem iustificamur* (scil. vt causas iustificationis nostræ, eam per modum meriti præcedentes) *sed per gratiam Christi, quia etsi sine voluntate nostra non fiat* (qua videlicet excitanti & oblatæ gratiæ assenti-

De gratia Christi, cap. 30.

De Spir. & liter. cap. 27.

De Spir. & lit. c. 6.

mur) *tamen sanat priùs gratia voluntatem* (id est, nouas illi vires tribuit) *vt sanata voluntas impleat legem*. Hæc ille. Sententia igitur Apostoli hæc est: *Omnes egent gloriâ Dei, iustificati*, seu ex impijs iusti facti, gratis absque vllo
Tit. 3. merito suo, *non ex operibus quæ fecimus nos, sed per gratiam ipsius* nos intus renouantem, quæ potissimùm charitas est, diffusa in cordibus nostris, *per redemptionem quæ est in Christo Iesu*, propter meritũ redemptionis factæ per Christũ, quæ est causa gratiæ nobis collatæ. *Non-*
Ioan. 4. *dum enim fuit Spiritus datus, quia nondum fuit Iesus glorificatus. Per fidem in sanguine ipsius*, id est, mediante fide in passionẽ & mortem Christi: non quia illa fides è verbo concepta, sola sit formalis (vt Caluinus loquitur) seu instrumentalis causa, sed quia nõ nisi credentibus in Christũ datur illa gratia Dei intus renouans atque iustificans. Et hoc totum *ad ostensionem iustitiæ suæ*, vel quam Deus exegit ad iustam redemptionem nostram, (vt præclarè ostendit Augustin. de Trinit. lib. 13. cap. 13. & seqq.) si ad postremum verbum, de sanguine Christi respexit Paulus; vel qua alios iustos facit, sicuti dici solet ostensio quædam diuitiarum, qua per hominem diuitem alij ditantur, si ad totam præcedentẽ sententiam Apostolus respexit. Sed priorem sensum sequentia in Paulo verba magis insinuant: *In sustentatione Dei, ad ostensionem iustitiæ eius in hoc tempore, vt sit ipse iustus*, non parcens filio suo,

& in-

& iustificans eum qui est ex fide Iesu Christi: id est, & pariter misericors in iustificando credentes: vt sic misericordia & veritas obuiauerint sibi, iustitia & pax osculatæ fuerint. Psal. 84. 14.

27 Exclusa est gloriatio tua, non per legem factorum, sed per legem fidei.

MVltum placuit hic locus hæreticis, qui intelligunt legem operum esse illam quæ opera præcipit, legem fidei esse illã quæ fidem præcipit. Quum igitur *lex fidei omnem gloriationem de iustitia excludat* (ait Caluinus) *iustitia operum cum iustitia fidei sociari non potest.* Hæc ille Institut. libro 3. cap. 11. num. 13. Operum iustitia.

Nec multò aliter Beza: *Lex fidei, id est, doctrina Euangelica, quæ salutem proponit sub conditione, Si crediderís; quam conditionem Dominus gratis dat vt implert posimus; opponitur legi operum, id est, omni doctrinæ quæ salutem promittit cum conditione, Si omnia feceris, quam vnus Christus pro nobis impleuit. Illa igitur omnẽ gloriationem tollit, vtpote quæ iustitiam, ac proinde salutem non acquirendam à nobis, sed ab alio nobis quæsitam donet; idq; vnum flagitat, vt donatam velimus fide recipere; denique efficiat vt velimus.* Sed contra peruersas & impias hasce Apostoli corruptiones sic disputat S. Augustinus: *Lex factorũ ipsa est quæ dicit, Non concupisces, quia per illam est cognitio peccati. Volo igitur scire si quis mihi dicere audeat, vtrùm lex fidei non dicat, Non concupisces. Si enim non dicit, quid causæ est cur non in ea positi securi atque im-* In Annotat. in hunc locum.

punè peccemus. Hoc enim & illi putauerunt Apostolum dicere, de quibus ait: Et sicut quidã dicunt nos dicere, Faciamus mala vt veniant bona, quorũ damnatio iusta est. Si autem dicit etiã ipsa lex fidei. Non concupisces, sicut tam multa præcepta Euangelica & Apostolica testificari & clamare non cessant, quare lex factorum etiam ipsa non dicitur? Aut quare per illam excluditur gloriatio, quum & per illam fiat cognitio peccati? Quid interest, breuiter dicã. Quod operũ lex minando imperat, hoc lex fidei credẽdo impetrat. Lege operũ dicit Deus, Fac quod iubeo. Lege fidei dicitur Deo, Da quod iubes. Ideo enim iubet lex, vt admoneat quid faciat fides: id est, vt cui iubetur, si nondum potest, sciat quid petat; si autem continuò potest, & obedienter facit, debet etiam scire quo donante possit. Hæc ille de Spiritu & lit. cap. 13. Et paulò pòst cap. 20. adhuc clariùs: *Non ex lege operum iustificatus est qui iam iustus est, sed ex lege fidei, qua scilicet credidit nullo modo posse sua infirmitati ad implenda, ea quæ lex factorũ iuberet, nisi diuina gratia, subueniri.* Hæc ille. Gloriatio ergo excluditur per legem fidei, quia docet fides, non ex nobis sed ex Dei gratia nos iustos fieri: &, vt alio in loco August. scribit, *quia per legem fidei quisque cognoscit, si quid bene viuit, ex Dei gratia se habere.* Per legem factorum non excluditur gloriatio; quia qui per sola opera sua sine Dei gratia se iustificari putat, in seipso gloriatur. Propter quod Apostolus alibi dixit: *Gratia saluati estis per fidem, non ex operibus, ne quis glorietur.*

Rom. 2. Lex fidei præcipit operã.

De Spiritu & lit. cap. 10.

Ephes. 2.

Hæc est

Hæc est ergo iuxta S. Augustinum gratiæ Christi prædicatorē maximum, & iuxta veteris Ecclesiæ fidem, vera oppositio inter legem factorum & legē fidei. Oppositio quam fingit Beza, vt lex fidei solam conditionem credendi, lex operum conditionem omnia faciendi ad salutem necessariam proponat, nouella est, commentitia est, & disertissimis Pauli verbis cōtradicit, qui cōditionē faciēdi non secus quàm credendi ad salutem necessariam clarissimè docet. *Si secundùm carnem vixeritis, moriemini.* Quo vno verbo omnia peccata carnis, quæ ad Gal. 5. enumerat, complectitur. *Si spiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis.* Quo vno iterum verbo omnia virtutū opera quæ spiritus aduersus carnem pugnans producit, & opera seu fructus spiritus vocat Paulus eodem in loco, vbi & illa similiter enumerat, cōplectitur. De qua perpetua pugna & militia ad salutem necessaria alibi dicit: *Nisi quis legitimè certauerit, non coronabitur.* Non est ergo Euangelica doctrina, sed Satanica; nec lex fidei, sed commentum hæreticorum; sic proponi salutem sub conditione credendi, vt excludatur conditio faciendi omnia quæ Deus iubet. Imò cū Christo apertissimè hæc impia doctrina aduersa fronte pugnat: *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata.* Hîc proponitur ad salutem necessaria cōditio omnia faciēdi quæ Deus iubet. Sed nō est hæc aut Christi aut Pauli doctri-

Bonorum operum conditio in iustitia fidei. Rom. 8.

2. Tim. 2.

Matt. 19.

na, illa lex factorũ aut illa lex operũ quam hîc legi fidei Paulus opponit, vt eruditè & sacris Scripturis conformiter exposuit Sanctus Augustinus.

Alia via incedit Caluinus vt hunc textum corrumpat, nec tã clarè & perspicuè vel expositioni S. Augustini, vel diuinis Scripturis sese opponit. *Gloriationem* (inquit) *haud dubiè excluſam dicit, quia nihil poßumus noſtrum producere, quod Dei ſit approbatione aut commendatione dignum.* Verum hoc est de omni eo quod purè nostrum est, & absque Dei gratia productum. *Quòd ſi* (inquit) *materia gloriandi eſt meritum, ſiue illud de congruo ſiue de condigno nomines, quo homo ſibi Deum conciliet, hîc vtrũque euerti vides. Neque enim hîc de imminutione vel moderatione agitur, ſed Paulus ne guttam quidem reliquam facit.* Respondeo, ad conciliationem nostram cum Deo, de qua reuera hîc Paulus propriè agit, Catholica Ecclesia nullum ponit ex parte nostra meritum, vt in Conc. Tridentino perspicuè explicatum est. Nec materia gloriandi in seipso vllum meritum est, sed bene gloriandi in Deo, iuxta illud Pauli; *Qui gloriatur, in Domino glorietur:* quod numquam diceret, si gloriari in Domino non liceret. Sequitur in Caluino: *Deinde ſi per fidem tollitur operum gloriatio, vt non poßit fides purè prædicari, quin omnia Dei miſericordiæ deferendo prorſus hominem laude ſpolier; ſequitur, nullis ad iuſtitiam conſequendam operibus nos adiuuari.*

Meritum ad primã iuſtificationem nullum.

1. Cor. 1.

uari. Hæc consequentia nulla est, futilis & inepta est. Si quidem per fidē tolleretur operum executio aut necessitas, tunc bene sequeretur, nullis ad iustitiam consequendam operibus nos adiuuari. At non idem sequitur ex sublata operum gloriatione. Per fidē tollitur operum gloriatio, id est, talia opera, de quibus homo in seipso glorietur; ideoque bene sequitur, nullis huiusmodi operibus ad iustitiam consequendam nos adiuuari, ex quibus homo in seipso glorietur, tanquam videlicet à seipso & ex seipso factis, absque adiutorio gratiæ Dei. Nunc autem opera quibus homo ad iustitiam consequendā adiuuatur, sunt opera gratiæ Dei, & quæ Deus operatur in homine, ipso cooperante homine, vt tum Dei tum hominis opera sint quæcunque bene & laudabiliter ad salutem aut iustitiam consequendā operatur homo. Sic non in sola fide, sed & in istiusmodi operibus bonis omnia Dei misericordiæ deferendo, omni laude spoliatur homo, qui in seipso gloriari aut ex seipso laudari vult. Quæ explicatio & ea quæ apud Caluinum sequuntur, futilia ac puerilia esse cauilla manifestè ostendit. *Intelligit* (inquit) *hoc loco Apostolus, si iustitia esset in lege operum, non exclusum iri nostram gloriam: sed quoniam solius fidei est, ideo nihil esse nobis arrogandum, quoniam à Deo omnia accipit fides, nihil affert præter humilē inopiæ confessionē.* Futile (inquam) & ineptum

Operum gloriatio sublata non tollit operum iustitiam.

hoc totũ esse, ea, quæ iam diximus, demonstrant. Quum enim opera ex quibus iustificamur, sunt opera gratiæ Dei in nobis, non ex sola fide, sed ex huiusmodi quoque operibus nihil est nobis arrogandum. A Deo omnia accipiunt bona opera non secus quàm fides. Bona iustorum opera, quatenus Deum authorem habent, nihil quoque afferũt præter humilem inopiæ confessionem. Nónne illa humilis inopiæ propriæ confessio est: *Domine, dabis pacem nobis: omnia enim opera nostra operatus es in nobis?* Est vox cantici noui *quod cantabitur in illa die*, vox Euangelica; qualis & illa Pauli est: *Omnia possum in eo qui me confortat.* Omnia opera iustorum illam semper humilem confessionem habent, quam Christus eos docuit, dicens: *Sine me nihil potestis facere.* Qua tamen voce adeò bona facta non excluduntur, vt paulò pòst ibidem dixerit, *Vos amici mei estis, si feceritis quæ ego præcipio vobis.* Deinde, fides ipsa nónne opus credentis est? An verò sola fides Dei donũ est? Prorsus à Deo omnia accipit, charitas, spes, cõtinentia, oratio, eleëmosyna, abstinentia, carnis mortificatio, omniaque virtutum opera non secus quàm ipsa fides. Actus quoque fidei nõ secus actus hominis est credentis in Deum, quàm charitas Dei & proximi actus hominis est Deum & proximum diligentis. Non ergo secus excluditur gloriatio nostra per veræ pietatis opera quàm per fidem. Non

Opera iustitiæ nihil sibi arrogant.

Esai 26.

Philip. 4.

Ioan. 15.

secus

secus iustitia in lege huiusmodi operũ excludit gloriationem, quàm iustitia in lege fidei. Sed lex operum per quam non excluditur gloriatio, & ex qua stulti homines gloriandi materiam accipiunt in seipsis, nõ in Domino, est illa iustitia operum, quam sine gratia Christi tã Iudæi quàm Gentiles se habuisse aut habere posse præsumebant. Et cõtra hos, horumque opera Apostolus disputat, non contra credentes in Christum iustos, eorumque bona opera ex Christi gratia producta.

Vnde illud quod adhuc subiungit Caluinus, splendidum mendacium est, & textus Apostolici manifesta corruptio. Ait enim: *Et notanda est diligenter fidei & operum antithesis, in qua sine adiectione opera vniuersaliter ponuntur, & omnia quæ fingi possunt opera comprehendit.* Iubet diligenter notari, in quo voluit lectorem suum peregregiè ludere. Fidei & operum antithesis hoc loco ex reliqua Apostoli disputatione spectanda est. Apostolus autem non vniuersaliter de omnibus quæcunque fingi possunt operibus disputat, sed de operibus Iudæorum in Christũ credere recusantium, suáque in lege & eius sola doctrina gloriantium, & de operibus Gentium qui Christi fidem negligebant; concludens postea, *vnum esse Deum qui iustificat circuncisionem ex fide, & præputium per fidem*: id est, qui sine fide neminem iustificat, quantacunque & qualiacunque opera legis, seu scriptæ, seu naturalis, sibi

Opera vniuersaliter Paulum non excludere.

sibi venditet. Deinde, si Paulus sic fidem operibus opponit, vt operum nomine *vniuersaliter omnia quæ fingi possunt opera comprehendat*, ergo & illa quoque opera cõprehenduntur,
Gal. 5. de quibus idem Paulus dixit, *fides quæ per dilectionem operatur.* Hæc enim fides opera adiuncta habet. Hæc etiam fides illa est, *quæ in Christo valet*, id est, quæ iustificat. De fide enim iustificante disputat. Quum enim dixisset, *Euacuati estis à Christo qui in lege iustificamini, à gratia excidistis*: (id est, beneficio gratiæ Christi caretis, quæ semel reuelata cũ vmbraticis illis & purè legalibus non consistit) *nos enim spiritu*, id est, spiritu gratiæ accepto, *ex fide* (hoc nobis promittente) *spem iustitiæ*, id est, speratam iustitiæ mercedem, vel ipsam iustitiam præsentis vitæ, quam speramus, *expectamus*: quum hæc, inquam, dixisset, subiungit per modum confirmationis: *Nam in Christo Iesu neque circumcisio aliquid valet*, id est, neque legalia obseruasse aut circuncisum fuisse aliquid ad iustitiam corã Deo valet; *neque præputium*, id est, neque Gentilium more moraliter vixisse; *sed fides quæ per charitatem operatur*, id est, meritò ex fide spem iustitiæ expectamus, quia illa demum fides in Christo ad iustitiam valet, quæ per virtutem charitatis operatoria fit, bonáque producit opera. Sic fides apud Paulum non omnibus quæ fingi possunt operibus opponitur, sed contrà illa opera ad iustitiã requirit, quæ charitas producit,

ducit, vel quæ per charitatem & cum charitate ipsa pariter producit.

Quæ etiam explicatio alteram hîc Caluini impostu̇ram & luculentum mendacium refutat. Sic enim hunc locum concludens ait: *Operum quidem iustitia commendatur in lege, sed fidei sua lex est, quæ nullam in operibus, qualiacunque sint, iustitiam relinquit.* Atqui disertissimè in verbis citatis docuit Apostolus, fidem in Christo iustificantem illã esse, *quæ per charitatem operatur*, id est, quæ operum iustitiam requirit. Si enim illa fides iustificat quæ per charitatem operatur; manifestè sequitur, nec solam esse fidem quæ iustificat, sed cum operibus coniunctam; nec ipsam fidẽ sine operibus iustificare, sed pariter cum illis; nec denique aliquam fidei legẽ esse quæ nullam in operibus iustitiam relinquit, sed veram illam fidei iustificantis legem esse, quæ aliquam in operibus iustitiam relinquit, quando sine operibus nullam ipsamet iustitiam adferat.

28. *Arbitramur hominem iustificari per fidem, sine operibus legis.*

LOcus ab hæreticis mirum in modum deprauatus. *Est in his verbis* (ait Beza) *conclusio argumẽti, cuius pondus si nossent sophistæ, numquam huc deuenissent vt in iustificatione vellent opera cum fide concurrere.* Hæc ille. Sed quid hîc Apostolus concludat, ex alijs Apostoli locis prius explicatis facile est intelligere. Quorum

Opera cũ fide iustificant.

rum sensum orthodoxum si hæretici tenuissent, numquam eò dementiæ deueniissent, vt ex verbis Pauli contra ipsum Paulum opera cum fide in iustificatione concurrere oportere negarent: numquam bonorum operum tam apertos se hostes profiteri ausi fuissent. Quòd enim D. Paulus opera cum fide in iustificatione cõcurrere manifestissimè doceat, ad illa eius verba ostendetur: *In Christo Iesu neque circumcisio aliquid valet, neque præputium, sed fides quæ per dilectionem operatur.* Cæterùm an hic locus operum cum fide concursum in negotio iustificationis excludat, doceat vnus Augustinus, gratiæ Christi commendator maximus; quem an pro sophista habere velit Beza, dispiciat ipse. Sic hæc verba exponit: *Hoc ideo Apostolus dixit, ne quasi de operibus nostris præsume e videremur, & merito operum nostrorum accepisse fidei gratiã; denique ne de operibus ante fidem præsumeremus* Hæc ille. Et cõtra insanã nostrorũ hæreticorũ interpretationem alio in loco sic dicit: *Homines non intelligentes quod ait ipse Apostolus, Arbitramur iustificari hominem per fidem sine operibus legis, putauerunt eum dicere, sufficere homini fidem, etiam si malè viuat, & bona opera non habeat. Quod absit vt sentiret vas electionis, &c.* Nihil ergo hic locus hæreticos iuuat, qui ex eo colligunt, totam hominis in hac vita coram Deo iustitiam, etiam post acceptam fidem, fideique Sacramentũ, quod est baptismus, in sola fide consistere, sine

Gal. 5.

In præfat. enarr. in Psalm. 31.

De gratia & lib. arb. cap. 7.

vllis

vllis bonis operibus, etiam ex fide factis, postea subsequentibus. Apostolus enim dicit hominem iustificari, id est, ex impio fieri iustum (de tali enim iustificatione toto hoc capite disputat) Deóque recõciliari per fidem in Christum absque operibus legis, vel obseruatione legali quacunque, quæ sit causa talis iustificationis. Atque ita non excludit opera ab executione iustitiæ (nisi fortè opera sine fide facta (sed excludit illa à virtute iustificandi absolutè, id est, à virtute remittendi peccata: quia remissio peccatorum per fidē fit, id est à fide incipit. Neque enim sola fides est sufficiens dispositio ad remissionem peccatorum, aut sola iustificat impiũ, quasi quæ cætera omnia impetraret ad iustitiam & renouationem necessaria (vt quidam existimarunt:) sed quia fides est necessaria & prima & maximè propria dispositio) vnde Augustinus. *Ex fide dicit Apostol. iustificari hominē, nō ex operibus, quia ipsa prima datur, ex qua impetrentur cætera quæ propriè opera nūcupantur, in quibus iuste viuitur:*) vel, quia fidei nomine ipsa gratia Christi, quæ solis credentibus datur, hoc loco accipitur, ideo ait Apostolus per fidem hominem iustificari. Alias præter fidem dispositiones necessarias aliæ Scripturæ tradiderunt, quas explicatas vide in Conc. Trident. sess. 5. cap. 6. & à nobis latiùs tractatas in opere de Iustificatione lib. 5. prolegomeno 1. (vbi etiam quo sensu fides impetrat cætera

Iustificatio per fidem sine operibus qualis, & quo sensu.

De prædestin. sanctorum, cap. 7.

Spiritus

Spiritus Sancti dona explicatur) & lib. octauo, capite trigesimo sexto.

Fidē cur Paulus vrget, nō alia.

Paulus verò non nisi fidē hoc loco vrget, siue quia illa principium & fundamentum cæterarum est, siue quia hoc eius disputatio præsens postulabat, quæ in eo tota versatur, vt fidem Christi omnibus necessariam probet: vnde concludit, *Deum iustificare circumcisionem ex fide, & præputium per fidem. Quod non ad aliquam differentiam inter Iudæos & Gentes dictum est, sed ad varietatem locutionis*, ait Augustinus. Et hanc Apostoli intentionem fuisse, nō vt legem & bona opera à ratione iustitiæ excluderet, sed vt fidē ad eā rem necessariam esse ostenderet; ipsa eius conclusio, quasique protestatio in contrarium, manifestū facit, quam diligenter aduertere captiosi hæretici debuerunt. Sic enim continuò subiunxit: *Legem ergo destruimus per fidē?* Sic enim hæretici Apostolū in verbo suo capiunt. *Absit* (inquit) *sed legem statuimus*. Quomodo autē per fidem legem statuat, non putauit necesse tunc dicere. Exponit autem sapienter Augustinus hunc in modum: *Lex non euacuatur, sed statuitur per fidem; quia fides impetrat gratiam qua lex impleatur*. Sic ergo iustificatur quidem homo & ex impio fit iustus per fidem tanquam primam & maximè necessariam dispositionem, *sine operibus legis*, vel hanc fidem præcedentibus, vel hanc iustitiam promerentibus: fides tamen opera legis non euacuat, aut ad iustificatio-

De Spir. & lit. c. 9.

De Spir. & lit. cap. 29.

ficationem hominis prorsus inania & impertinentia esse ostendit; sed fides opera legis statuit & confirmat, quia fidem in Christum prius accepta, mox impetratur gratia credentibus in eum promissa, qua legis opera impleantur, vt illis per fidem adimpletis, sic demum cœpta iustitia cõpleatur, augeatur, & perficiatur: quia *non auditores legis tantùm, sed factores legis iustificabuntur*: & *in Christo* ad salutem *neque circumcisio, neque præputium*, nec legem scriptam accepisse, nec opera legis naturæ moraliter præstitisse, *aliquid valet: sed fides quæ per dilectionem operatur*, ait alibi idem Apostolus. Rom. 2. Gal. 5.

Argumentum Cap. IIII.

TOtum caput est in commendatione fidei, & in reprobatione operum quæ fiunt sine fide: maximè in circunci-sione seu statu legis Moysaicæ, non adiuncta fide in Christum venturum. Operum iustitiam omnem & qualemcunque in hoc capite penitus subuerti, contendunt acriter hæretici: sed quàm inaniter ac falsò, Antidota hîc nostra docebunt.

2. *Si Abraham ex operibus iustificatus est, habet gloriam apud homines, sed non apud Deum.*
3. *Quid enim dicit Scriptura? Credidit Abrahã Deo, & reputatum est ei ad iustitiam.*

LOcus propter hæreticorũ hodie corruptionẽ diligenter exponẽdus. Concludũt illi ex hoc loco primũ, nulla opera Abrahæ ad iustitiã reputata esse, sed solã fidẽ. Nam etsi haberet quædã bona opera, non tamẽ ex illis gloriã apud Deũ habuisse, sed apud homines. Secundò, ad *iustificationẽ* impij, de qua hîc Apostolus disputat, *nihil* nisi fidẽ requiri, quia nihil aliud in Abrahamo nisi fides laudatur. Tertiò, fidẽ specialem illã esse quę sola ad iustitiã reputatur, quia talis erat Abrahę fides, apprehendẽs promissiones illi factas de Christo. Hæc illi. Sed horum nihil ex his verbis colligi posse breuiter ostenditur.

Abrahami opera erant ex fide: Iacob. 2. Esai. 41.

Exemplum Abrahæ ab Apostolo producitur, vt ostendat bona opera Abrahę (propter quæ, vt Iacobus & Esaias testantur, *amicus* Dei appellatus est) non fuisse opera de quibus homines gloriantur, id est, opera ex naturæ viribus, & sine fide Mediatoris eiusq; gratia, sed fuisse opera fidei, & in fide facta. Quod vt probet, hæc verba, *Credidit Abraham Deo*, &c. in medium profert. Et ne quis putaret ideo hæc verba Apostolum protulisse, vt doceret ex sola fide iustificatum fuisse corã Deo Abraham, Iacobus Apostolus disertè docet *hanc* ipsam *Scripturam tũc supplctam fuisse*, id est, plenius verificatam, quando ex operibus Abraham iustificatus est. *Fides enim* (inquit) *cooperabatur operibus illius, & ex operibus fides consummata est.* Sic & August. opera Abrahæ lau-

hæ laudat propter fidem adiunctam. *Abrahã* (inquit) *immolandum filium suum Deo cbedit. Magnum opus, sed ex fide.* Deinde sicut hîc de fide Abrahę, sic alia scriptura de zelo Phinees, qui fornicantem cum Moabitide interfecit, dicit: *Reputatum est ei in iustitiam in generatione & generationem.*

In præf. enarr. in Psal. 31.

Psal. 105.

Declamat hîc Beza contra Origenem, *quòd eum non puduerit hoc loco cæteris quoque virtutibus, vt misericordiæ, mansuetudini, humilitati tribuere, vt & ipsæ dicantur ad iustitiam reputari.* Hæc ille. Sed si impudens hæreticus Origenem hoc nomine impudentiæ accusat, quid ni & Dauidem Prophetam, & Apostolum Iacobum locis iam citatis similiter accuset? quorum ille disertissimè dicit, zelum honoris Dei ac legis diuinæ in Phinees, *reputatum fuisse ei ad iustitiam*; hîc non minùs disertè affirmat, *Abraham ex operibus iustificatum esse*, maximè ex obedientiæ opere, quum filium iubente Deo immolaret. Sed hæc est hæreticorum hodie impudentia, quòd sanctissimorum ac vetustissimorum Patrum non tantùm iudicia aspernentur, sed & pudẽdæ ignorantiæ accusare audeant, quum ipsorum pestilentes hæreses doctissimis suis scriptis retundunt. Nõ enim vnus Origenes, sed omnes Patres luculenter docent, omnia virtutum opera in fide facta ad iustitiam reputari, idque iuxta manifestas Scripturas prælegatas. Negat ergo Apostolus Abrahamũ iustificari coram Deo

Beza impudentia.

ex operibus, non simpliciter, sed quatenus sunt opera legis, de quibus toto præcedenti capite disputauit, (vnde Augustinus & alij veteres hæc Pauli verba sic legunt, *Si Abrahã ex operibus legis iustificatus est*, & sic Latini multi codices habent) & quatenus considerantur absque fide in Christum: qualia opera Abrahæ non fuerunt, sed *in fide facta*.

1. Opera intelligi quę fide carent, probatur.

Hunc esse Apostoli sensum ex varijs argumentis apparet. Primùm, quia statim adiungit, *Credidit Abraham Deo*, &c. Hoc enim testimonium idcirco Apostolum adduxisse, vt ostẽdat in Abrahami operibus affuisse fidem, docet Augustinus in præfat. enarr. Psal. 31.

2. Deinde, quia in proxima sententia facit oppositionem inter operantem cui debetur merces, & inter non operantem sed credentem. In hac enim oppositione non opponit solam fidem bonis operibus in fide factis, sicuti opinantur hæretici, sed opponit fidem operib⁹ sine recta fide & gratia Christi, vt mox ad illa verba ostendetur. Sanè Augustinus loco citato ita scribit: *Idcirco hãc oppositionem Apostolus facit, vt ostendat Abrahami opera habuisse rectam fidem adiunctam.*

In præfat. in Psal. 31.

3. Tertiò, quia negat in Abrahamo iustitiam ex operibus non simpliciter, nec coram hominibus, sed *coram Deo*. Sic enim ostendit de illis operibus se loqui, quæ humanam quidem commendationem & mercedem expectant, æternam & à Deo mercedem (quod per fidem fit)

fit) non expectant. Sic distinxit hæc verba Augustinus. *Aliud* (inquit) *est non iustificari, aliud non iustificari apud Deum. Qui omnino non iustificatur, nec illa seruat quæ temporale habent præmium, nec illa quæ æternum. Qui autem in operibus legis iustificatur, non apud Deum iustificatur, vt de Abraham dictum est, quia temporalem inde exspectat mercedem. Sed tamen etiam ista quadam, vt sic dicam, terrena est carnalisq; iustitia.* Hæc Augustinus. Dicit ergo Apostolus, Abrahamum, si ex operibus legis iustificatus esset, id est, ex huiusmodi operibus quæ non nisi temporalẽ mercedem iuxta literam legis carnalia promittentis expectaret, quòd ex huiusmodi non haberet gloriam apud Deum, sed apud homines. Sed quia Abraham ex fide omnia operabatur, & *expectabat fundamenta habentem ciuitatem, cuius artifex & conditor Deus*, vt Paulus alibi dicit; propterea eius opera etiam coram Deo gloriam habebant, & *ex illis iustificatus fuit*, vt D. Iacobus disertissimè affirmat. Quartò & postremò, hic Apostoli sensus, quem diximus, ex tota disputationis Paulinæ hoc loco serie & intentione (quam inprimis obseruare oportuit) manifestè probatur. Intendit probare Apostolus, nec Iudæos, nec Gentes, maximè autem Iudæos qui de lege gloriabantur, sine fide coram Deo iustificari vnquam potuisse. Hoc enim quum toto ferè cap. 3. præcedenti probasset, concludit: *Quoniam quidem vnus est Deus, qui iustificat circumcisionem*

In epist. ad Gal. c. 3.

Hebr. 11.

Iac. 2.

4.

Rō. 3. 30.

sionem ex fide, & præputium per fidem. Mox pro nobilissimo exemplo adfert ipsum Abrahamum, qui iustificatus est, non ex operibus legis, nec ex operibus moralibus sine fide, sed ex operibus bonis per fidem. Ideóque hoc exemplo declarato, & tribus illis modis prædictis confirmato, postea infert & concludit
Rom. 4. 9. hunc locum his verbis: *Beatitudo ergo hæc in circunciſione tantum manet, an in præputio? Dicimus enim quia reputata eſt Abrahæ fides ad iuſtitiam. Quomodo ergo reputata eſt? in circunciſione, an in præputio? Non in circunciſione, ſed in præputio.* Hæc in hoc loco Paulus, ostendens Abrahami iustitiam non ex operibus legis aut circuncisione fuisse, qui ante legem datã, & ante circũcisiõnem acceptam, iustificatus
Hebr. 11. 33. Iacob. 2. 21. & 22. est, sed ex fide fuisse: id est (vt tam ipse Paulus quàm Iacobus locis iam citatis interpretatur) *ex operibus fidei*, vel ex operibus in fide factis, & *quibus fides cooperabatur*, iustificatus est. Nullo modo igitur Apostolus excludit hoc loco à iustificatione bona opera Abrahami in fide facta, sed excludit opera legis, vel opera naturæ, sine fide facta.

Secundum quoque hæreticorum commẽtum, ex hoc loco deductum, hac eadem responsione euertitur, vbi vides non *solùm* fidem sed & opera Abrahæ reputari ad iustitiã.
Abrahæ fides cũ laudata, nõ opera. Apostolus tamen fidem commendat, quia absque ea Abrahæ opera non placuissent. Quo posito, principale eius intentum (non

iustificari

iustificari impium ex operibus sine fide) validè confirmatur. Nam si Abraham iustus, non est factus iustior ex operibus sine fide; multo magis impius non poterit fieri iustus ex operibus sine fide. Sic ad Hebr. 11. docet, Abrahamum multósque alios iustos veteris Testamenti, *fide operatos esse iustitiam*, id est, in fide Mediatoris venturi omnia sua bona opera fecisse. Hebr. 11. 33.

Ad tertium quod attinet, fides Abrahæ hoc loco (Genes. 15.) commendata, non erat fides specialis Protestantium de remissione peccatorum per Christum cõsequenda. Iam enim antea erat *amicus Dei*, & iustificatus. Nam Genes. 12. exiuerat de terra sua, iubẽte Deo; & *obediuit ex fide*, ait Apost. Rursum Genes. 12. & 13. antea promiserat Deus Abrahæ quòd in ipso *benedicerentur omnes gentes*, & quòd terram Chanaan daret semini eius. Sed & eodem cap. 15. ante hanc fidem Abrahæ ita laudatam, dixit ei Deus: *Ego protector tuus, & merces tua magna nimis*. Ergo iam iustificatus fuerat, Deoq; gratus. Postea illi iam seni promittit semen sicut stellas cæli. Cui promissioni quia credidit, *reputata est fides ei ad iustitiã*. Ille actus credendi, fuit actus iustitiæ. Et fuit hæc eius fides qualis nostra Catholica fides est: videl. assentiri omni verbo Dei. *Confortatus ex fide* (ait hîc infrà Paulus) *dans gloriam Deo, plenissimè sciens, quia quæcunque promisit Deus, potens est & facere*. Nihil

Abrahæ fides non erat fides specialis, de remiss. pecc. Esai. 41. 8. Heb 11. 8. Gen. 12. 2. & 3. & 7. Gẽ. 13. 15. Gen. 15. 1. Gen. 15. 7. Rõ. 4. 21.

hil ergo simile habuit fides Abrahę cum speciali hæreticorum fide: nec hic locus eorum hæreses de sola & speciali fide iuuare potest.

Caluini depraua-tio singularis.

Alia via incedit Caluinus, & non pro sola fide, sed pro iustitia imputatiua ex hoc loco acriter depugnat, ideóque non contra iustificationem & gloriationem ex operibus (vt cæteri hodie omnes, etiam ipse Beza hoc loco) sed contra omnem simpliciter gloriationem disputare Apostolum contendit. Hunc enim facit ex Apostoli verbis syllogismum: *Si Abraham ex operibus iustificatus est, potest suo merito gloriari. Sed non habet vnde glorietur apud Deum. Ergo non ex operibus iustificatus est.* Deinde in sequentibus apud Paulum verbis, *Credidit Abraham Deo, & reputatum est ei in iustitiã*, dicit illa verba esse *probationem minoris seu assumptionis, vbi negauit Apostolus Abrahæ esse argumentum gloriandi.* Cæterũ totam Apostoli argumentationẽ inuertit. Apostoli propositio est imperfecta ratiocinatio hypothetica, quę suo antecedẽte & conclusione cõstat, subintellecta propositione minore: quę vel ex ãtecedẽte assumitur, vel ex consequenti. Ex cõsequenti, vt in ista apud eundẽ Apostolum: *Si ex lege iustitia, ergo gratis Christus mortuꝰ est.* vbi subintelligitur assũptio rei per se certissimæ: *Sed Christus gratis non est mortuus*: ergo ex lege nõ est iustitia. Ex antecedente, vt apud eundẽ: *Si data est lex quæ posset viuificare, verè ex lege esset iustitia.* Assumptio intelligitur quã in præcedentibus

Gal. 2.

Gal. 3.

cedentibus manifestam fecit. Sed non est data vt posset viuificare: ergo ex lege non est iustitia. Eodem modo in re præsenti. *Si Abraham ex operibus iustificatus est, habet gloriam, sed non apud Deum.* Est imperfecta ratiocinatio, ex duabus partibus constãs, cui addenda est tertia, vt sit perfectus syllogismus. Quæ sanè tertia pars ex vtraque duarum assumi potest. Ex prima sic: *Sed non ex operibus iustificatus est. Ergo habet gloriam apud Deum.* Ex posteriore sic: *Sed habuit gloriam apud Deum. Ergo non ex operibus iustificatus est*, solis videlicet, & absque fide, vt iam est explicatum. Et hoc posteriori modo Apostoli syllogismũ format S. Augustinus hoc modo: *Si ex operibus iustificatus est Abraham, habet gloriam, sed nõ apud Deum. Apud Deum autem habet gloriam. Non ergo ex operibus iustificatus est.* De minori propositione ait August. quòd *ipsa est fides nostra de sancto Patriarcha, quòd placuit Deo, notumq; nobis & manifestum est quoniam Abraham apud Deum habet gloriam.* Hæc August. Nunc Caluinus neutram colligendi formam (quæ solæ legitimæ sunt) seruat, sed Apostoli ratiocinationem imperfectam penitus immutat, posteriorem eius partem alijs verbis efferens, & aliam illi faciem induens, & eam, quum vnica sit, in duo membra dissecans, vt commentitiã suam disputationem Apostolo affingat. Pro eo enim quod Apostolus dicit, *Habet gloriam, sed non apud Deum*, quæ altera est imperfecti

In præfat. enarr. in Psal. 31.

Apostoli argumentũ lacerat Caluinus.

syllogismi pars, ponit Caluinus, *Potest suo merito gloriari*: quæ Apostoli verba non sunt, sed Caluini.

Abraham habuit gloriam apud Deum.

Mox minorem affingit de suo: *Sed non habet vnde glorietur apud Deum.* Quod Apostolico sensui & fidei nostræ planè contrarium esse docuit S. August. Hoc enim Apostolus non conclusit nec asseruit ex illa conditionali antecedente, *Si ex operibus iustificatus est*; sed hoc asseruit & hoc conclusit Apostolus, *Ergo habet gloriam*, siue vnde glorietur; *sed* apud homines, *non apud Deum.* Nunc Caluinus, vt lectori persuadeat Apostoli sensum esse, quòd omnem prorsus in Abrahamo gloriationem apud Deum excludat, & quòd hoc assumere voluerit Apostolus, ex vna propositione duas conficit, & ex membro orationis integram orationem constituit. *Membrum illud* (ait Caluinus) *Sed non apud Deum, est minor propositio syllogismi.* Sanè, si Scripturas ita dilaniare illi permittatur. Membrum enim quidem seu particula illationis & consequẽtiæ Apostolicæ illud est, non autem altera imperfecti syllogismi (qualem hîc esse Caluinus fatetur) propositio, quæ in syllogismo perfecto aut pro minori assumatur aut concludatur. Apostolus quippe ex antecedente sua propositione, *Si Abraham ex operibus iustificatus est*, hoc vnum & totum infert, *Habet gloriam, sed non apud Deum*, id est, potest fortasse gloriari apud homines, *sed nõ apud Deum.*

Ita

Ita illud, *Sed non apud Deum*, gloriationis modum posita antecedēte propositione excludit. Docet quippe, Abraham, si ex operibus absque fide iustificatus est, potuisse fortasse externam laudem apud homines habere, sed nō assumit simpliciter (vt assumit Caluinus) *quòd non habuerit vnde apud Deum gloriaretur.* Imò hoc *vt ex fide notū nobis ac manifestum* (ait Augustin.) & tanquam Iudæis, quibuscum disputat, persuasissimum ponit Apostolus, quòd Abraham apud Deum gloriam habuit, appellatus videlicet *amicus Dei*, idque adeò, vt Esai. 41. Deus propter talem amoris nexum, *Deus Abraham* vocaretur; vt ex hoc posito atque confesso, ostendat veram apud Deum laudē & gloriationem ex fide nasci, qua Abraham iustificatus est, (vt in sequenti propositione docet, vbi prioris syllogismi imperfecti assumptionem probat) nō autem ex operibus absque fide. Sic totam Apostoli argumentationem penitus inuertit Caluinus, & præter omnium suorum sententiam, contra omnem apud Deum gloriationem, non autem contra iustificationem ex operibus, (eo sensu quem diximus) disputare Apostolum vult.

Caluini impudentia in deprauandis Scripturis

Videamus nunc quomodo minorem propositionem à se confictam ab Apostolo confirmari Caluinus doceat; hanc videlicet: *Non habuisse Abraham vnde apud Deum gloriaretur.* Sic ab Apostolo hanc propositionem probari scribit: *Nam si Abraham ex eo iustificatur, quòd*

imple-

amplectitur fide bonitatem Dei, sequitur nullam esse gloriam, quia nihil suum affert, nisi miseriæ agnitionem, quæ misericordiam quærat. Obseruet hîc attentè lector orthodoxus quanta impudentia & fraude Scripturas deprauet Caluinus. Primùm enim rem falsam narrat; ac deinde fallaciter concludit; mox suam consequentiam futili argumẽto substernit: *falsum est quod narrat Caluinus, Abrahã ex eo iustificari quòd fide amplectitur bonitatẽ Dei.* Hoc Apostolus non dicit: hoc Moyses, vnde suam confirmationem Apostolus accepit, non affirmat. Hoc Caluinus fingit, & de suo cerebro cõminiscitur, vt mox clariùs apparebit. Conclusio quam infert, *Vnde sequitur nullam Abrahæ esse gloriam*, fallax & inualida est. Qui enim fide amplectitur bonitatem Dei, quũ hoc sine speciali gratia facere nequeat, certè habet vnde glorietur, sed in Domino, qui hanc illi gratiam dedit. Argumentum, quo suam consequentiam firmare vult, futile est. *Quia* (inquit) *nihil suum affert, nisi miseriæ agnitionem*, &c. Est, inquam, hoc argumentum futile, primùm, quia falsum dicit; deinde, quia, si verum diceret, non probat intentum. Falsum est, eum, qui fide bonitatem Dei amplectitur, nihil suum afferre, nisi miseriæ agnitionem. Affert enim propriæ voluntatis actum & obedientiam, qua dat gloriam Deo, & credit bonum ac misericordem esse Deum. Abrahã ipse, quando credidit Deo promittenti illi semen,

men, & in illo semine omnium gentium benedictionem, duplicē actum fidei exercuit, heroicum, & magna laude dignum: quem vtrumq; Apostolus hoc capite studiosè laudat. De priori dicit: *Non est infirmatus fide,* Rō. 4. 19.
nec consideravit corpus suum emortuum, &c. De posteriori ait: *In repromissionibus etiam Dei non hæsitavit diffidentia, sed confortatus est fide, dans gloriam Deo; plenissimè sciens, sive persuasus, quia, quæcunque promisit, potens est & facere.* Rursum tam multi in Euangelio sanitatis beneficia à Christo consequuti, propter hunc animi actum quòd fide amplectebantur bonitatem Dei, ea potissimùm adepti sunt, dicēte toties Christo, *Fides tua te saluum fecit.* Nunc autē si verum esset quod in argumento ponit Caluinus, non tamen probaret intentum. Si enim qui fide bonitatem Dei amplectitur, nihil suum afferret, non diceretur credenti, *fides tua.* Rursum, si in seipso nullam gloriam haberet, in Deo tamen gloriari posset, qui talem illi fidem dedit. Sic Apostoli quum tam multos *non virtute sua* (vt Petrus protestatur) *sed in fide nominis Iesu* sanarent, de illis Act. 3. 12.
tamen signis ac prodigijs in Domino gloriabantur, magnis vocibus hoc ipso nomine Deum laudantes, quòd *extenderet manum suam* Act. 4. 30.
ad sanitates & signa & prodigia fieri per nomen filij sui Iesu. Sed actus fidei, *quo captiuatur intellectus in obsequium Christi*, est actus eximiæ virtutis, 2. Corint. 10. 5.
de quo *in Domino gloriari potest* qui illum exer- 1. Corint. 1. 30.
cet,

cet, *non autem in seipso gloriari*, id est, vt Paulus
1. Cor. 4. 7 docet, *non sic gloriari quasi non acceperit*. Talem gloriationem prohibet Scriptura, non omnem.

Pergit Caluinus: *Siquidem pro confesso præsumit fidei iustitiam subsidium esse & quasi asylum peccatori, qui operibus destituitur*. Horum nihil Apostolus hîc dicit: Caluini sunt non commentarij, sed commenta. Subsidium & asylũ peccatori fidei iustitia est, non solius, & quam fingit Caluinus, quæ diuinæ beneuolentiæ
Act. 10. 21. persuasio est, sed quam Scriptura docet, *fides*
Gal. 5. 6. *cum pœnitentia coniuncta, & per charitatem operãs*.
Iustitia inhærens. Sed probare hoc vult Caluinus. *Nã* (inquit) *si qua esset legis vel operum iustitia, in ipsis hominibus resideret*. Hoc Caluino quidem absurdum est, sed non Paulo, non alijs Scripturis, quæ inhærentem homini iustitiam perspicuè docẽt; maximè illa verba Christi ad Apostolos
Ioan. 16. suos: *Ipse Pater amat vos, quia vos amastis me, & credidistis quia à Deo exiui*. Hęc dilectio Christi & fides, quæ in Apostolis residebat, eos coram Deo gratos & iustos fecerunt. *Fide autem* (ait Caluinus) *quod sibi deest, aliunde mutuantur: ideóque aptè vocatur Imputatiua fidei iustitia*. Hæc omnia verba non textus Apostolici commentarij, sed impij Caluini commenta & venenata dogmata sunt. Nihil horum Apostolus hoc loco dicit. Imputatiuam iustitiam nulla hactenus Apostoli verba sonuerunt. *Homines fide aliunde mutuare quod sibi deest*, nec

Caluinus suis traditionibus Dei verbũ contaminat.

Apostolus,

Apostolus, nec vlla alia Scriptura dicit. Assumenta Caluini sunt, paleæ, & commenta ac traditiones humanæ, quibus purum Dei verbum fœdissimè contaminatur. Denique quid hæc omnia ad minoris probationem ex Apostolo desumptam? Horũ nihil Apostolus dixit, sed solus Caluinus garriuit. Sic lectores suos ludificat seductor, & specie Scripturas exponendi sua infarcit dogmata, sua adspergit venena, sua obtrudit placita; simplici semper affirmatione, nulla probatione vsus. Caluini impostura

Sanè non sola fides, sed omne opus bonum in fide factum, quod sibi deest, aliunde (ex Dei gratia) mutuatur: ideoque tam aptè imputatiua operum iustitia quàm imputatiua fidei iustitia vocari potest.

Venit nunc tandem ad Scripturam Moysaicam ab Apostolo citatam, quam esse vult probationem huius propositionis minoris, *Non habere Abraham vnde apud Deum glorietur. Locus* (inquit) *à Paulo citatus ex Genesi 15. 6. sumptus est: vbi verbum credendi non ad particulare aliquod dictum restringi debet, sed ad totum salutis fœdus, & adoptionis gratiam, quam dicitur Abrahã fide apprehendisse.* Nos hoc Caluino negamus, & verbum credendi ad id restringi oportere dicimus, ad quod Scriptura Moysaica illud restringit, vel certè ad quod Scriptura Apostolica illud retulit, & non extendi oportere ad id omne, ad quod quilibet hæreticus in suæ hæresis fauorem illud ampliare voluerit. Abrahæ fides laudata quale obiectum habuit.

Expecta-

Expectamus igitur, vt hoc, quod Caluinus affirmat, legitimè probet. Sic prosequitur: *Refertur quidē illic promissio seminis futuri, sed quæ in gratuita adoptione fūdata erat.* Falsum hoc est. Non enim in gratuita ipsius Abrahæ adoptione, sed in solo Dei beneplacito fundata erat promissio seminis futuri. Non quia Abraham per hanc promissionem filius adoptionis factus est, hęc futuri seminis promissio illi data est: iam enim antea, idque dudū, filius adoptionis factus fuerat, vt in præcedentibus ostensum est: maximè dicente illi ante hæc verba Deo, *Ego protector tuus, & merces tua magna nimis.* Sed nec quia antea talis erat, ideo hæc promissio illi facta est; tum quia præter Abrahamum alij iusti erant & adoptionis filij in mundo, vt Lot ipse frater Abrahæ, & vtriusque domestici; tum quia nulla vel Abrahæ vel cuiuscunque iusti iustitia causa esse potuit, vt in ea fundaretur talis & tanta promissio. Vanum igitur & falsum est quod in specie probationis attexuit Caluinus. Scriptura illa Moysaica, *Credidit Abraham Deo, & reputatum est ei in iustitiam,* de illo vno & nobilissimo actu fidei loquitur quem ibi commemorat. *Suspice cælum, & numera stellas, si potes: sic erit semen tuum. Hoc credidit Abraham, & reputatum est ei ad iustitiam.* Hunc fidei actum Apostolus in sequentibus producit, eadē Moysis verba commemorans, & subiungens; *Non est infirmatus in fide, nec con-*

Caluini ignorātia.

Gen. 15. 2.

Promissio Abrahæ facta merè gratuita.

Gen. 15. 6.

Rō. 4. 19.

sideravit

sideravit corpus suum emortuum. Abrahæ fidē ab Apostolo laudatā ad hoc obiectū restrinxit Moyses, restrinxit ipse Paulus, quia hic vnus fidei actus iustitiæ actus erat, & in iustitiam, id est, pro actu iustitiæ reputatus.

Pergit sua placita & commenta effutire Caluinus: vt quū nihil ad rem dixerit, multa tamen dixisse videatur. *Notandum* (inquit) *est, nec salutem sine Dei gratia, nec Dei gratiam sine salute promitti: rursum, nec in Dei gratiam, nec in spem salutis nos vocari, quin iustitia simul offeratur.* Quorsum hæc omnia? Quod priùs affirmat, verum est, sed ad rem præsentem nihil facit. Hæc enim promissio hoc in loco Abrahæ facta de eius semine multiplicando, ad Abrahæ salutem aut ad Dei gratiam iustificantem nihil prorsus faciebat, sed temporalis benedictio erat. Quod posteriùs affirmat, æque ad rem non pertinet. Abraham quippe hac accepta promissione multiplicandi seminis sui, nec in Dei gratiā iustificantem, nec in spem salutis vocatus est. Aliæ postea promissiones, *quòd in semine eius omnes gentes* Gen. 17. *benedicerentur, quòd pactum faceret Deus inter se & Abraham ac semen eius, essetque Deus illi & semini eius,* illæ sanè ad Dei gratiam & ad spem salutis pertinebant. Nec tamen tales promissiones vllam Abrahæ iustitiam offerebant, sed illi tanquam viro iusto quasi acceptæ iustitiæ aut præmia aut testimonia conferebantur. Caluini ergo hactenus

repetita dictata nihil ad rhombum.

Pergit tamen audacter; & quasi re bene gesta, sua iam corollaria strenuè colligit. *Hoc posito* (inquit) *videre licet eos Theologiæ principia non tenere, qui Moysis testimonium à Paulo violenter torqueri putãt.* Nõ à Paulo sed à Caluino (Paulo affingit impostor quod ipse perpetrauit) Mosis testimoniũ violenter torqueri asserimus, nec propterea Theologiæ principia nõ tenemus, sed Caluinianæ Mataiologiæ principia & commenta vana penitus negamus. At probare Caluinus vult Mosis testimoniũ à se violenter nõ torqueri: *Quia enim* (inquit) *particularis apud Moysen promissio est, rite & probè fecisse Abraham intelligunt qui crediderit, & eatenus probatum fuisse à Deo.* Planè sic rem intelligimus, sic & Paulus ipse intellexit, hãc particularem Abrahæ fidem circa promissum illi à Deo semen, in hoc ipso capite cõmendans, & tanquam insignis fidei exemplum proponens. Contra hunc intellectum quid adfert Caluinus? *Sed in eo falluntur* (inquit) *primùm quòd non animaduerterunt illud Credere ad totum complexum extendi: quare ad vnũ membrum restringi non debebat.* Hoc adhuc nulla prioris intelligentiæ refutatio est, sed simplex eius negatio. Non debuit (inquit) *intelligi particularis promissio*, quia debuit *intelligi* totum fidei complexum. Quæ refutatio talis est ac si dicerem: Quod tu dicis, falsum est; quia, quod ego dico, verum est. Hoc in more

Caluinus nihil probat, sed ponit probanda.

Caluino

Caluino alijsque hæreticis positum est, vt sua commenta noua fortiter affirmẽt, numquam legitimè probent. Et in re præsenti, totus disputationis cardo in eo vertitur, an fides Abrahæ à Moyse & Paulo prædicata, aliud obiectũ respexerit quàm quod Moses & Paulus cõmemorant, videlicet de semine suo multiplicãdo, quod ille sibi promissum obedienter & firmiter, adeóque *in spem contra spem* credidit. Affirmamus nos iuxta Scripturas: negant hæretici iuxta sua commenta & traditiones hominum. Sed quod negant, nullo argumento hactenus probant.

Pergit tamẽ Caluinus: *Præcipua autem hallucinatio est, quòd à gratia Dei testimonio non orditur.* Hanc igitur tam grauem hallucinationem nostrã perspicuè docebit hic doctor nouellus. Subiungit, vt id doceat: *Atqui hoc agit Deus, vt Abraham & suæ adoptionis & paterni fauoris reddat certiorem: sub quo æterna per Christum salus deprehenditur.* Hic punctum & neruus est totius probationis Caluinianæ, totiusque imputatiuæ iustitiæ in sensu Caluiniano hoc loco fundatæ. Sed quanta vanitate totũ nitatur, breuiter ostẽdo. Deus promittẽs Abrahæ hoc loco à Paulo citato *similis sui multiplicationẽ similem stellis cæli*, facit sanè ipsum Abraham sui paterni fauoris certiorẽ, planéque ostendit, Abraham personam esse sibi acceptam & gratam, cuius eam curam habere voluerit, non solùm vt semen eius ac

Promissio Abrahæ facta an fuerit electionis testimoniũ.

posteros multiplicaret (quod pro magno beneficio mortales accipiunt) sed etiam hoc illi prædiceret ac promitteret. Testimonium gratiæ & fauoris paterni in Deo erga Abraham præclarum hoc fuit: suæ quoque adoptionis hæc promissio Abrahamum aliquo modo certiorem reddere potuit, quatenus tanta & tam singularis promissio non leue argumentum esset de numero filiorum Dei ipsum Abraham esse, cui ea facta fuerit. Reddere (inquam) potuit. Non enim efficaciter probat, cui Deus temporale aliquod bonum promittit, (quale erat seminis multiplicatio) eum esse filium Dei. Temporalia quippe bona, ipsaque longa seminis successio, & bonis dantur & malis. Sed neque alia promissio (quæ multo plus sonat) *quòd in semine Abrahæ benedicerentur omnes gentes*, id est, quòd ex eius semine Christus nasceretur, in quo omnes benedicerentur, & quòd Deus *esset illi Deus, ac semini eius*, efficaciter probat Abraham fuisse filium adoptionis. Christum enim ex multis peccatoribus originè duxisse, & in semine Abrahæ secundùm carnem multos reprobos fuisse, perspicuè constat. Quare hæ promissiones nõ erãt ipsi Abrahæ certa & infallibilia testimonia adoptionis suæ.

Adoptionis Abrahæ testimonium non secus opera quã fides.

Testimonium adoptionis Abrahæ erat ipsius obedientia & obseruatio mãdatorum Dei non secus quàm fides promissionibus diuinis data: quod contra hæreticos huius tempo-

temporis diligenter notandum est. Prima Abrahæ facta promissio cum obedientiæ testimonio erat coniuncta. *Dixit enim Deus ad Abraham: Egredere de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui, & veni in terram quam monstrauero tibi: faciamque te in gentem magnam, & benedicam tibi, & magnificabo nomen tuum, eriſq; benedictus. Benedicam benedicentibus tibi, & maledicam maledicentibus tibi. In te benedicentur vniuersæ cognationes terræ. Egressus est itaque Abraham sicut præceperat ei Dominus.* Gen.12. An non & hoc loco testimonium à Deo accepit Abraham paterni in eũ fauoris atque adoptionis suæ? Accepit sanè: sed nec ex sola fide, nec ex operibus absque fide. Nam de hoc eius opere dicit Paulus: *Fide obediuit in locum exire quem accepturus erat in hæreditatem: & exiit, nescíens quò iret.* Hebr.11.8 Deinde ante hanc promissionem iterum Abrahæ repetitam, de qua hîc Paulus loquitur, nobilissimum diuinæ gratiæ & adoptionis suæ testimonium accepit Abrahã, quum Deus ei per visionem diceret: *Noli timere Abrahã: ego protector tuus sum, & merces tua magna nimis.* Gen.15.1. Qua accepta diuinæ gratiæ testificatione, conqueritur apud Deũ Abraham *quòd non dedisset illi semen, & quòd vernaculus eius hæres eius foret.* Quo audito, confestim Deus semẽ illi copiosum promittit, & sicut stellas cæli multiplicandum. Huic promissioni *credidit Abraham, & reputatum est illi ad iustitiam.* In hac promissione erat sanè diuini erga

Abraham fauoris præclarum teſtimonium; ſed adoptionis ſuæ in filium Dei teſtimoniũ, id eſt, quòd de numero electorum infallibiliter eſſet, (addit enim Caluinus, *Sub quo æterna per Chriſtum ſalus comprehenditur*) hæc promiſsio nõ erat. Vide igitur hoc loco Caluini impoſturam. Credidit Abraham huic promiſsioni *de multiplicando ſemine*; hæc promiſsio *adiunctum habuit diuini fauoris teſtimonium*; in diuino fauore comprehenditur æterna per Chriſtum ſalus: ergo Abraham, credens huic promiſsioni, credidit æternam ſuã per Chriſtum ſalutẽ, ſiue ſe certò per Chriſtũ ſaluũ fore. At quòd ita credidit, reputatum fuit ei in iuſtitiam: ergo propter apprehenſam fide ſalutem Abraham iuſtificatus eſt. Sic enim ſtatim infert Caluinus: *Quare Abraham credendo nihil quàm oblatam ſibi gratiam amplectitur, ne irrita ſit. Si hoc illi imputatur in iuſtitiam*; *ſequitur, non aliter eſſe iuſtum, niſi quia Dei bonitate confiſus, omnia ab ipſo ſperare audeat*. Hæc eſt Caluini ex argumentatione præcedenti collectio & concluſio. Sed argumentationis fallacia planè ridicula eſt, & huic ſimilis: Qui bene bibit, bene dormit; qui bene dormit, nil mali cogitat; qui nil mali cogitat, non peccat; qui non peccat, ſaluus erit: ergo qui bene bibit, ſaluus erit. Sic enim à primo ad vltimum procedit hoc loco Caluinus: Abrahę fides circa promiſsionem de multiplicando ſemine reputata fuit ei ad

Caluini impoſtura notanda.

ei ad iustitiam; hæc promissio diuini fauoris testimonium erat; in diuino fauore salus æterna per Christum comprehenditur; salutis æternæ fides, quatenus oblatam Dei gratiam amplectitur, reputatur ad iustitiam: ergo qui credit se saluum fore, saluus erit. Imò ait Caluinus, *nõ aliter erit aliquis iustus, & consequenter saluus, nisi quia Dei bonitate confisus, omnia ab ipso sperare audeat*: id est, nisi qui certò credit se saluũ fore. Ita Caluini collectio à primo ad vltimum plus colligit quàm illa alia ridicula collegit. Plus enim est dicere, Non aliter erit homo saluus, nisi qui credit se saluum fore; quàm dicere, Qui credit se saluum fore, is saluus erit: sicut plus est dicere, Non erit saluus, nisi qui bene bibit; quàm dicere, Qui bene bibit, saluus erit. Hæc enim propositio non excludit alia ad salutem necessaria: Caluini propositio omnia excludit alia, & in sola salutis apprehensione per fidẽ, totam salutis rationem ponit. Ita, vt dixi, magis ridicula collectio est. Atque vtinam ridicula tantùm, & non magis impia collectio foret. Altera enim illa suam ineptiã prima facie prodit, & ad argumẽtationes huius generis ineptas seriò cauendas inuenta fuisse videtur. Hæc autem Caluini astutior paulò est, & ad seducendũ in præcipuo salutis nostræ cardine, scelerate inuenta.

Caluini processus ridiculus ostẽditur.

Sed nunc similem vtramque esse quo ad ridiculum procedendi modum ostendamus.

Procedendi modus in vtraque ridiculus est, quia non est legitima causarū cum suis effectibus connexio; sed id quod per accidens ex altera consequitur, pro effectu proprio & necessario ponitur, & partiales causæ pro integris assumuntur. *Hoc in altera illa ridicula collectione demonstrare opus non est: in collectione Caluiniana demonstrabimus.*

1. Quòd promissio illa temporalis Abrahæ facta adiunctum habuit diuini fauoris testimonium, per accidens fuit: tum quia dari illa potuit sine illo fauore speciali, tum quia eiusdem promissionis participes fuerunt, qui à diuino fauore extorres & reprobi erāt. Rursum, in diuino fauore salutem æternam per Christum comprehendi, contingens est non necessarium. Multi enim diuino fauore ad tempus gaudent, qui æternam tamen per Christum salutem nō consequuntur. Deinde, quòd huius promissionis fides reputata est Abrahæ ad iustitiam, iustitiæ reputatæ partialis causa erat, non integra. Obedientia quippe Abrahæ non secus ei reputata fuit ad iustitiam quàm fides, & ex operibus iustificatus est non secus quām ex fide. Tandem promissionem hanc ipsam, quam hîc ex Mose Paulus cōmemorat, nō secus ex obedientia qua filium immolauit, quàm ex fide promissioni data, Abrahā accepit. Sic enim apertè testatur apud Mosem Deus his verbis: *Per memetipsum iuraui, dicit Dominus; quia fecisti hanc*

2.

3.

4.

Promissio facta est Abrahæ magis luculenta ex obedientia quàm ex fide.

Gen. 22. 16.

hanc rem, & non pepercisti filio tuo vnigenito propter me, benedicam tibi, & multiplicabo semẽ tuum sicut stellas cæli, & velut arenam quæ est in littore maris. Et benedicentur in semine tuo omnes gentes terræ, quia obedisti voci meæ. Ecce eandem promissionem de qua hîc loquitur Paulus, propter obedientiam voci Domini præstitam, accepit Abraham. In hac promissione diuini fauoris testimonium accepit, quia Christum ex eo nasciturum accepit. An igitur cum Caluino à primo ad vltimum concludemus, hoc modo? Propter obedientiam mandati diuini accepit Abrahã promissionem de multiplicando suo semine, Christóque de eius semine nascituro. In hac promissione fecit eum Deus suæ adoptionis & paterni fauoris certiorem. In hoc diuini fauoris testimonio æterna per Christum salus comprehenditur. Quare Abraham obediendo voci Dei nihil quàm oblatã sibi gratiam amplectitur. Ergo non aliter æternam per Christum salutem Abraham accepit, nisi quia voci Dei obediuit. Vides igitur, Christiane Lector, quòd Caluini consequentia & collectio, si bona & firma est, non secus pro sola obedientia mandatorum Dei cõcludit, quàm pro sola fide ad iustitiam reputata. Sed nec sola obedientia nec sola fides Abrahæ in causa fuit vt illas promissiones acciperet, sed partim Dei beneplacitum, vt Genes. 15. 6. apparet; partim ipsa Abrahæ obedien-

Caluini collectio pro operũ iustitia cõcludit.

Gen. 12. 1. tia, qua *de terra cognationis suæ* Deo iubente *exiuit*, cum fide cõiuncta, vt nõ obscurè inde colligi potest; partim altera illa insignis obedientia de immolato filio suo iuxta mandatum Dei, vt ipsemet Deus luculenter professus est, adeóque iureiurando firmauit. In omnibus autẽ illis promissionibus Abrahæ factis sicuti in singulis diuini fauoris testimoniũ accepit, ita in nulla earũ æternæ per Christum salutis suæ testimoniũ (quale Caluinus intelligit, videlicet infallibiliter illi conferendæ, & quòd de numero electorum esset) Abraham accepit. Sed in prima earum, Gen. 12. 1. Abrahæ obedientia & fides eluxerunt. In secunda, Gen. 15. 6. quam hìc Paulus commemorat, fidei commendationem ponit Moyses. In tertia, Gen. 22. 16. obedientiam Abrahæ laudat Deus, & propter illam obedientiam promissionem eandem cum iureiurando repetit. Imò non nisi obedientiæ Abrahæ facta est hæc promissio, apertis & disertis verbis. In secunda promissione, Gen. 15. laudatur fides Abrahæ, & reputatur ei ad iustitiã: sed nõ ponitur vt causa promissionis factæ, sicut obedientia Abrahæ, Gen. 22. Si ergo in illa promissione, vt vult Caluinus, accepit Abraham adoptionis suæ & æternæ per Christum salutis testimonium, cui testimonio credendo, & oblatam illi gratiã amplectendo, iustificatus est, ideóque sola fides amplectens Deum sibi propitium

Operum iustitiæ promissio fortiùs facta quã iustitiæ fidei.

tium iustificat, quum tamen hæc fides huius promissionis causa non fuit, sed eam iam factam consequuta est; quanto magis, quanto fortius, si in eadē promissione iterum Abrahæ facta, & iureiurādo firmata, idque *propter obedientiam Abrahæ*, quæ promissionem antecessit (vt ipse Deus attestatur) adoptionis suæ & æternæ salutis per Christum infallibiliter conferendæ testimonium accepit Abraham, sequetur, ipsam Abrahæ obedientiam, quæ hanc promissionem promerita est, vel saltem cui hæc promissio reddita à Deo est, huius æternæ per Christum salutis conferendæ causam fuisse, ideóque solā obedientiam Abrahæ voci Dei factam eum æternæ salutis participem fecisse, id est, eum coram Deo iustificasse! Breuiter sic contra Caluinum arguo: In illa promissione Abrahæ facta, aut nullum erat æternæ per Christum salutis testimonium, & Abraham illi credens per illam fidem æternæ salutis certior fieri non potuit; aut erat, & Abraham propter obedientiam illud testimonium accipiens, propter eandem obedientiam salutem accepit æternam. Eligat vtrum velit quilibet hodie Caluinista. Eadem quippe vtrobique promissio erat, nisi quòd hæc posterior amplior erat, & iureiurando firmata. Si in illa promissione priori non particulare illud quod promissum fuit, sed totum salutis complexum intelligi debet; vtrobique, & multo magis in po- Nota.

in posteriori, intelligi oportet. Si vtrobique, & in posteriori magis; profectò fortiùs probatur Abrahamum ex obedientia sua quàm ex fide sua æternam per Christum salutem consequutum esse. Ita aut *credere* hoc loco non debet extendi *ad totum complexum fidei aut salutis* (vt Caluinus vult) sed ad particularem illam promissionem restringi, vt Scriptura facit, tam Moysaica quàm Apostolica; & ita non tota Abrahæ iustitia aut salus in hac eius fide prædicatur, sed vna tantùm iustitiæ causa, & vnus iustitiæ actus, vt hactenus semper intellectus hic locus est; aut si promissio quam Abraham hîc credidit, totum salutis aut fidei complexum erat, profectò eadem promissio tum amplior, tum iureiurando firmata, propter obedientiam voci Dei Abrahæ factæ, ad totũ salutis complexum extendi quoque debet, vt sic Abraham, propter obedientiã, totam & æternam per Christum salutem consequutus fuerit: & ita hic locus non imputatiuam ex sola fide iustitiam, sed verã ac plenam ex obedientia & fide iustitiam docebit: qualem sanè docet docuitque semper Ecclesia Christi Catholica. Sic non solùm tota Caluini argumentatio disiecta iacet, sed præcipuum hodie hæreticorũ pro imputatiua iustitia fundamentum penitus corruit.

Quæ nunc in Caluino sequuntur prioris suæ cõclusionis corollaria, illâ deiectâ, nullâ egent

egent refutatione. Breuitatum notatione ea iugulabimus, *Abraham ergo* (inquit) *in promissione oblatâ sibi Dei benignitatẽ apprehendit, qua sibi iustitiam communicari sentiebat.* Respondeo: Abraham in promissione ei facta illud apprehendit quod promissio sonabat: in quâ quia nulla alienæ iustitiæ cõmunicatio audita fuit, eã sibi fieri sentire non potuit. Caluiniani cerebri inane cõmentũ hoc est. Pergit: *Hanc promissionis & fidei relationẽ necessarium est ad statuendã iustitiam intelligere: quoniã eadem est hic inter Deum & nos ratio, quæ apud Iurisconsultos inter datorem & donatarium.* Respondeo: Hanc relationẽ nec hic locus nec vlla Scriptura docet. Ad statuendam iustitiam non solùm fidei & promissionis relatio, sed fidei, & eorum omnium quæ fides aut credenda proponit, aut facienda præscribit, relatio necessaria est. Nec inter Deum & nos illa est ratio qualis apud Iurisconsultos est inter datorem & donatarium (vbi nulla planè iustitia cernitur, sed sola datoris munificentia) sed illa est ratio qualis in Scripturis diuinis legitur, inter *legitimè certantem, & iustè coronantem*; inter *operantes in vinea, & Patrem familias mercedem* singulis *rependentem*; inter *cursum consummantes, fidemq; seruantes, & iustum Iudicem iustitiæ coronam reddentem*; denique inter *seruos bonos ac fideles, & Dominum singulis remunerantem.* Sic hæretici hodie, qui solas Scripturas crepant, illam iustitiæ inter Deum & nos statuen-

Caluiniani cerebri cõmenta propria. 1.

2.

Iustitia non statuitur ex promissionis & fidei relatione.

2. Tim. 2. 5.
Matt. 20.
2. Tim. 4. 8.

Matt. 25.

ſtatuendæ formã (præcipuum fidei dogma) præſcribunt, non quam Scripturæ manifeſtè docent, ſed quam ex Iuriſconſultorum formulis ipſimet comminiſcuntur. Ita *fruſtra Deum colunt, docentes ſemper doctrinas & mandata hominum.*

3. Sed hanc rationẽ & analogiã inter Deum & nos probare vult Caluinus. *Neque enim* (inquit) *iuſtitiam aliter conſequimur, niſi quia ſicut Euangelij promiſsione nobis defertur, ita eius poſſeſsionẽ fide quaſi cernimus.* Aliud hoc eſt Caluini commentum, alia doctrina humana, nec in hoc loco fundata, etſi ex hoc loco illata, nec vſquam alibi in Scripturis tradita.

Caluini ludus. Hic Caluini ludus eſt. Vbi textu Scripturæ deprauato vnam extorſit concluſionem hæreticam, alias & alias confeſtim accumulat, corollaria multiplicat, multa & denſa venena conſpergit. Sequitur: *Quomodo conciliandus ſit Iacobi locus, qui nõ nihil cõtrarius videtur, ſuprà adnotaui, & illic Domino dante exponã.* Quomodo in eo loco cum ſenſu hæretico & Paulini textus deprauatione cõciliando fruſtra Caluinus, Beza, alijque hæretici ſudauerint, ad illum Iacobi locum, propitio Chriſto, luculenter exponam. Pergit adhuc Caluinus: *Tantùm notemus, eos, quibus iuſtitia imputatur, iuſtificari: quando hæc duo à Paulo tanquam ſynonyma ponuntur.* Sed vbi tandem hoc Paulus ponit? An hoc in loco? nihil huiuſmodi apparet. An alibi? cur vel in margine locus non

non designatur? Sed hæc Caluini impudentia est. Paulo nominatim suam insaniã affingit, nec vbi Paulus id docet vsquam ostendit. Colligit adhuc, & ait: *Vnde colligimus, non disputari quales sint in se homines, sed quo loco Deus ipsos censeat.* Quasi verò alio loco Deus homines censeat quàm quales ipsi sunt. Quasi quod in hominibus execratur Deus, dicens, *Qui iustificat impium, & condemnat iustum, vterque abominabilis est ante Deum*, hoc ipse Deus faceret, pro iustis pronuntians qui impij sunt, & pro impijs cõdemnans qui iusti sunt. Quasi Apostolus de iudicio Dei nõ dixisset: *Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, vt referat vnusquisque propria corporis prout gesserit, siue bonum, siue malũ.* Sed profectò iuxta imputatiuã Caluini iustitiam disputandũ hoc non est. Vnde colligimus, imputatiuam Caluini iustitiam cum diuinis Scripturis apertè pugnare.

Prouerb. 17.15. Imputatiua iustitia Dei iudicium tollit. 2.Cor.5.

Attamen postremum hoc suum venenum aliquo melle cõdire, & manifestam impietatem aliquo honesto fuco obtegere conatur Caluinus. *Non quòd* (inquit) *separetur à gratuito Dei fauore puritas conscientiæ, & vitæ integritas; sed quia vbi causa quæritur cur nos Deus amet, ac pro iustis agnoscat, Christum prodire necesse est, qui sua nos iustitia induat.* Cæterùm hic fucus nihil Caluinum iuuat, nec hoc melle tam pestilens venenum cõdiri potest. *Puritas conscientiæ, & vitæ integritas, non diuini.

Conscientiæ puritas causa est amoris

solùm

solùm à gratuito Dei fauore non separatus, quod tamen ipsum imputatiuã iustitiam in sensu Caluini penitus subuertit, qui, vt in variis postea locis videbimꝰ, homines in seipsis impios, impuros, immundos pro iustis apud Deũ haberi docet, totãque sanctificationem nostrã per Christum nõ aliam esse affirmat, quàm quæ in Christo residens nobis imputatur) verùm etiam causa est cur nos Deus amat, & cur nos pro iustis agnoscat. An non Christi hæc verba apertissima sunt: *Ipse Pater amat vos, quia vos me amastis, & credidistis quia à Deo exiui?* An nõ diserte Ioannes scripsit: *Qui facit iustitiã, iustus est?* An nõ Christus in extremo iudicio illos vocabit, *Benedictos Patris sui, qui opera misericordiæ fecerunt*, & ideo pro huiusmodi eos agnoscet? An non iterũ disertissimè Christus dicit: *Qui habet mandata mea, & seruat ea, ille est qui diligit me*: *Qui autem diligit me, diligetur à Patre meo?* Et iterum: *Vos amici mei estis, si feceritis quæ ego præcipio vobis?* Causa ergo cur Deus suos amat, & pro iustis agnoscit, vna inter alias est, ipsa conscientiæ puritas, vitæque integritas. Quia amant Christum, amantur à Deo; Quia faciunt iustitiam, sunt coram Deo iusti; Quia faciunt opera misericordiæ, Benedicti Patris cælestis vocantur; Quia mandata Dei faciunt, diliguntur à Deo, & amici Christi sunt. Christus quoque in his omnibus prodit, qui sua nos iustitia induat, sed quam operatur in nobis,

Infrà cap. 7. & 8.

Ioan. 16. 27.

1. Ioan. 3. 7.

Matt. 25.

Ioan. 14. 21.

Ioan. 15. 14.

Christus iustitia sua nos induit.

nobis, & qua nos iusti sumus; non quam imputat nobis, & qua ipse iustus est. Hoc Caluini commentum est, & doctrina humana. Illud diuinæ Scripturæ iam prolatæ, aliæq; permultæ quas olim protulimus, luce meridiana clariùs nos docent.

Quia hoc vno Pauli loco pro imputatiua iustitia stabilienda singulariter abusus est Caluinus, sicuti alio loco ad Rom. 3. ver. 21. 22. pro sola fide iustificãte abusus fuerat; nec secus hic copiosè & accuratè pro illa pugnauit, quàm ibi pro altera decertauit; propterea totam hoc loco Caluini disputationẽ (sicuti eo in loco feci) excutere volui. Ex huius porrò atque alterius loci tractatione prolixa facilè videt lector tũ in quàm multis peccat Caluinus, quàm absurdus & impius disputator inuenitur, vbi singula in eo expenduntur; tũ in quantã molem hęc Antidota Apostolica excrescerent, & quẽlibet penè lectorem fatigarent, si singulis expendẽdis immorari sic vellem. Sed hæc vna epistola ad Romanos similem à nobis adhuc diligentiam, propter non pauca in ea difficilia, necessariò postulabit.

4. *Ei qui operatur, merces non imputatur secundùm gratiam, sed secundùm debitum.* 5. *Ei verò qui non operatur, credenti autem in eum qui iustificat impium, reputatur fides eius ad iustitiam.*

Bonorum operum defensio.

VIsum est hodie hæreticis excludi hîc à Paulo omnem bonorum operum mercedem ac iustitiam: qui Pauli sensum vel nõ assequuntur, vel dissimulant. Ostendit quippe Paulus discrimen inter operantem sine fide & gratia Mediatoris (operanté enim opponit credenti, quæ vera oppositio non esset si iste operans cum fide quoque operaretur) & inter credentem in Mediatorem sine vllis bonis operibus fidem præcedentibus. Ait illum mercedem expectare secũdùm debitum, non secundùm gratiam, quia ex se & suis viribus se bene operatum existimat: hũc verò iustitiam consequi, id est, ex impio fieri iustum, non vllo merito suo, sed beneficio gratiæ Dei, à quo fidem aliasque ad iustitiã dispositiones accepit. Credenti enim quidem imputatur iustitia sine vllo merito bonorum operum præcedentium, sed nõ credenti tantùm, veteremq; hominem cum suis actibus nondum deponenti, vt luculenter in hunc locum docet Origenes, & omnes interpretes Græci, quos hoc nomine grauiter taxat superbus Beza, quasi illorũ iudicium Bezano capiti postponendum foret. Sed cur Augu-

stini

stini quoque interpretationem non vellicauit? Sanè vt lectori insinuaret, Augustinum non ita rem intellexisse. Cæterùm vt omnes alij Patres sic & August. hunc locũ exponit: *Ei qui operatur, id est, qui de operibus præsumit, & eorum merito sibi dicit datã esse gratiam fidei, merces non imputatur secundùm gratiam, sed secundùm debitum. Noli ergo præsumere de operibus ante fidem. Noueris quia peccatorem te fides inuenit. Sed crede in eum qui iustificat impium, vt possint bona opera tua esse opera bona.* id est, quæ moraliter videbantur bona, sint iã ex fide verè bona & cælo digna. *Incipis esse in fide per indulgentiam. Iam fides illa assumpta spe & dilectione incipit bene operari.* Hæc ille, & multò ibi plura, docés cauendam illam esse voraginem, quam multi incurrunt in gurgite flagitiorum demersi, quando audiunt illud Apostoli, *Non ex operibus, sed ex fide.* Tales sunt horum temporum hæretici. In præfat. enar. in Psal. 31.

Sed opera excludit Apostolus ante fidem, non opera post fidem. Ipsam quoque fidem commendat nec specialem, nec solam, sed cum spe & dilectione coniunctam: illam nempe *quæ per dilectionẽ operatur.* Hoc est enim *credere in Deum*; id est, amando in illum tendere. Vnde alibi August. *Quid est credere in eum qui iustificat impium? Credendo amare, credendo diligere, credendo in eum ire, & eius membris incorporari. Credimus Paulo, sed non in Paulum.* Hæc ille super illa Christi verba, *Hoc est opus Dei, vt credatis in eum quem misit ille.* Operam à gratia qualem excludit Paulus. Gal. 5. Tract. 29. in Ioan.

Sed cur Origenem & Græcos Patres superbus Beza reprehendat, videamus. *Quum* (inquit) *hæc differat Apostolus, vt superioris argumenti consecutionem probet à contrarijs, quia fidem imputare pro iustitia, & operum debitam mercedem persoluere, pugnant ex diametro, (iustificatio enim illa gratiæ est in Christo, ista verò meriti in nobis) Græci tamen scholiastæ putarunt fidei & operum mercedem inter se comparari, quòd illa multò amplius præmium habeat. Ita fit vt non modò aberrent à scopo, sed etiam fidei merito arrogent quod vnius est Christi, & gratiam Dei funditus euertant.* Hæc Beza. Sed vt in tota Apostolicæ disputationis serie turpiter errat, sic oppositionem hîc ab Apostolo factam penitus non intelligit; aut, si intellexit Beza, eam nulli hactenus intellexerunt Patres, non solùm Græci, sed nec Latini, ipséque inprimis Augustinus, qui pro gratia Dei (quâ à Græcis funditus euerti mentitur Beza) maximè pugnauit.

Græci Patres à Beza iniuriâ reprehẽsi.

Primùm enim, quum Apostolus hoc capite 4. illud vnicè agat, vt ex duabus quæstionibus initio 3. capitis propositi posteriorem dissoluat, videl. *quæ vtilitas esset circuncisionis:* ideoque initio huius capitis Abraham in exemplum proponat, ex omnibus mortalibus primum circũcisum, vt in eo viro tanto, Dei amico, & certissimè iustificato, dispiciatur an ex circuncisione illam suam iustitiam & beatitudinem consecutus esset (hanc enim ob causam, explicata Abrahæ iustitia & beatitu-

Apostoli disputatio & argumentatio explicãtur

beatitudine, infert Apostolus: *Beatitudo ergo hæc in circuncisione tantùm, an in præputio?* &c.) primò docet, eum non ex operibus legis, aut ex bonis operibus simpliciter & quomodocunque acceptis, iustificatũ fuisse (hoc quippe *apud homines* fortè *laudem haberet, sed non* semper *apud Deum*) sed ex fide, id est, vt cum D. Iacobo & S. Augustino exposuimus, ex operibus bonis in fide factis, ipsóque actu & opere fidei. Hoc igitur quum dixisset, alio quidem argumento à cõtrarijs disputat, non autem quo *consecutionem superioris argumenti probet*, vt affirmat Beza, sed quo antecedentem vel maiorem propositionem superioris argumenti confirmet. Superius enim argumentum hoc erat: Si Abraham fuisset iustificatus ex operibus bonis simpliciter acceptis, & sine fide ac gratia Christi, habuisset laudẽ apud homines, sed non apud Deum. Nunc autem habuit laudem apud Deum, idque ex fide (*credidit enim Deo, & reputatum est illi ad iustitiam*) ergo Abrahæ opera bona erant cum fide coniuncta, & non erant opera bona simpliciter & quomodolibet accepta. Sic Apostoli argumentum intellexit D. Augustinus, & ante eum D. Iacobus locis à me citatis, interpretes fide digniores quàm Beza. Hanc autem maiorem propositionem sic probat: *Ei qui operatur*, id est, qui opera moraliter bona sine fide præstat, *imputatur merces secundùm debitum, non secundùm gratiam*. Non quia sic ope-

ráti merces ſemper debetur, ſed quia ſic operans mercedem ſibi deberi exiſtimat, vel humano more tali operanti merces debetur. Et ſic talis operãs laudem habet apud homines quidem, ſed non apud Deum, qui non remunerat niſi credentes, & per gratiæ ſuæ beneficium bene operantes. *Ei verò qui non operatur*, id eſt, *ei qui bonis operibus moralibus* adhuc caret, aut de eis non præſumit, *credit tamen in eum qui iuſtificat impium*, id eſt, credendo & amando tendit in Deum iuſtificatorem, *reputatur fides ad iuſtitiam*: hoc eſt, in eo iuſtitiæ cauſa fides eſt: quia ille non ex operibus bonis, quæ aut nulla habet, aut non venditat, ſed ex fide (non ſola, ſed vel bonis operibus, vel vt minimum dilectioni Dei, pœnitentiæ, & renouationi inchoatæ coniuncta) iuſtificatur, ex impio iuſtus fit, Deóque reconciliatur. Quare pugnãt quidem ex diametro, ex operibus ſine fide mercedem debitam repoſcere, & ex fide & gratia Chriſti ſine præcedentium operum merito iuſtificari. Illud enim humanam tantũmodo iuſtitiam conſtituit, & apud homines tantùm laudem habet, ſi tamen & illam promeretur: hoc verò veram coram Deo iuſtificationem efficit, & ex impio iuſtũ facit. Cæterùm non pugnant hæc duo quæ Beza ponit: *fidem imputare pro iuſtitia, & operum debitam mercedem perſoluere.* Non pugnãt, inquam, in ſenſu Pauli, & aliarum Scripturarum, quę vtrumque docent.

Nam

Nam in prima ac principe iustificatione, qua ex impio homo fit iustus, Deóque peccator reconciliatur, *imputatur fides ad iustitiam*, quatenus fides est vna necessaria virtus ad iustificationem seu illã seu aliam quamcunque; & absque illa nemo iustificatur, nec ipse Abraham iustificatus fuit. At verò in vitæ æternæ aut aliarum à Deo mercedum retributione, operibus illa persoluitur, & vt debita merces persoluitur; sed operibus verè bonis, & in fide factis, & gratiæ Dei beneficio præstitis; debita quoque non ex ipsorum operum substantia & nuda præstantia ac dignitate, sed ex superadditã illis dignitate, quatenus Spiritu gratiæ cooperante fiunt, & filiorum Dei opera sunt. *Sic vtraq; iustificatio ex gratia Dei est*, non altera tantùm, vt Beza fingit. Posterior enim etsi *meriti sit in nobis*, vt ille ait, nõ tamen meriti ex nobis, sed meriti ex gratia: ac per hoc & ex gratia fit quòd bona opera magis iustificant, vitamque demum æternã promereantur. Optimè igitur non Græci scholiastæ tãtùm, sed & Latinorũ decus S. Augustinus, rectissimèque iudicarunt, fidei & operũ mercedem hoc loco à Paulo inter se comparari; & quòd illa multò amplius præmiũ habeat, nempe laudẽ à Deo, veráque iustitiam; quo vtroque opera sine fide carent, vt disertè in hunc locum docuit Chrysostomus. Ita fit vt *non modò aberret à scopo Apostoli* Beza (quod ille Græcis impingit) *sed etiam fidei merito deroget*,

Fides quo modo imputatur ad iustitiam.

Tit. 3.

quæ Christi in nobis opus est, *& gratiam Dei*
Gal. 6. *diffusam in nos abunde, vt simus noua creatura in Christo*, funditus euertat.

5. Qui iustificat impium.

ANimaduertenda est hoc loco glossa Bezana, qua totam suam suorumque impietatem prodit. Sic enim hæc verba exponit: *Qui iustificat impium, id est, qui eum, qui in sese est impius, facit iustum in Christo. Nam nullos pro iustis approbat Deus, nisi quos prius ac summè nõ in ipsis, sed in Christo suo, imputata Christi iustitia iustificarit.* Nec aliter hoc loco Caluinus: *Clarè definit, non quatenus meritoria virtus est fides, iustitiam nobis conferre, sed quatenus Dei gratiam nobis impetrat. Neque enim Deum modò pronuntiat datorẽ iustitiæ. sed nos iniustitiæ damnat, vt nostræ inopiæ succurrat Dei liberalitas. In summa, nemo ad fidei iustitiam perueniet, nisi qui in se erit impius. Aliena iustitia ornat nos fides, quam à Deo mendicat.* Disertis verbis vterque fatetur sic impium fide iustificari, vt tamen in sese sit impius; eosque pro iustis approbari, qui non in ipsis (Deum enim datorem iustitiæ negat Caluinus) sed imputata Christi iustitia, & per fidem mendicata, iustificantur. Qua doctrina nihil magis impiũ dici potuit. Si enim homines per Christũ iustificati, adhuc *in sese sunt impij, nec nisi aliena iustitia ornantur*; ergo nulla est in *Christo noua creatura, neq;*
Gal 6.15. Rom 7.6. *mo in nouitate spiritus ambulat, per obedientiam*

Impios pro iustis apud Deũ haberi, Caluinus ac Beza docent.

Christi

Christi nulli constituuntur iusti, in nullis *regnat* Rō. 5. 19.
gratia per iustitiam, nemo *mortuus est peccato*, *in* Rō. 6 4 6.
nouitate vitæ nemo ambulat, *vetus homo noster*
in nullo *crucifixus est*, in nullo *destruitur corpus*
peccati, sed contrà in omnibus à Christo iusti-
ficatis *regnat adhuc peccatum in mortali eorū cor-* Rom. 6.
pore, *peccatū* adhuc *illis dominatur*, nemo *conde-* 12. & 14.
lectatur legi Dei secūdùm interiorem hominem de- Rō. 7. 22.
nique *gratia regenerationis & renouationis per* Tit. 3. 5 6.
Spiritū S. quem effudit in nos abunde nullam vitæ
renouationem operata est; *Christi sanguis non* 1. Ioā. 1. 7.
emundauit conscientias nostras ab operibus mortuis;
postremò, vt infinita alia prætermittā, frustra
apparuit gratia Saluatoris nostri Dei, *erudiens* Tit. 2. 11.
nos, *vt abnegantes impietatē & secularia desideria*,
sobriè, *piè*, *& iustè viuamus in hoc seculo*. Quid
enim? An qui *noua in Christo creatura* est, id est,
in quo *fides per dilectionē operatur* (hæc enim pro
eodē Apostolus habet) adhuc in sese impius
est? An qui *abnegauit impietatem & secularia des-*
dēria, adhuc in sese impius est? An *qui iustus*
constitutus est, adhuc in sese impius est? An *cu-*
ius cōscientia ab operibus mortuis emūdata est, ad-
huc in sese suaq; conscientia impius est? An
qui *condelectatur legi Dei secundùm interiorē homi-*
nē, adhuc carnalis & impius est? An denique
in sese impius est *qui ambulat secūdùm spiritum*?
aut in quo *vetus homo crucifixus est*, & in quo
peccatū amplius non dominatur, sed *regnat gratia*
per iustitiā? Ergo qui ambulat secūdùm carnē,
& in quo regnat ac dominatur peccatū, qua

tandem ex parte in seipso inferior aut deterior erit, quàm is qui ambulat secundùm spiritum? An docent hæretici, Paulum, quũ ad Corinthios scriberet, in sese impium fuisse, sicut fornicarius ille Corinthius propter vitæ turpitudinem impius erat? Hoc illi fortasse dicere non verebũtur. Sed tam apertam impietatem, & contradictiones tam manifestas, aures Christianæ ferre non poterunt.

1. Cor. 5.

Impium iustificari quid.

Quid sit iustificari impium, doceat nos potiùs S. Augustinus quàm impurus Beza, vel impius Caluinus, qui, vt de suis turpitudinibus magis viuerent securi, *homines in sese impios* posse in Christo per fidẽ imaginariam iustificari, sibi suauiter persuadere voluerũt.

Epist. 46. *Misericordia & gratia Dei* (ait Augustinus) *conuertit hominem vt iustificetur impius, id est, ex impio fiat iustus.* Ergo non manet in sese iniustus.

Epist. 120 cap. 20. Rursum: *Credens in eum qui iustificat impiũ: id est, ex impio facit pium.* Ergo in sese non manet impius. Adhuc alio in loco: *Necessarium est homini, vt gratia Dei iustificetur impius, id est, ex impio fiat iustus.* Non ergo manet in sese iniustus.

De gratia & lib. arb. cap. 6.

In præfat. Psal. 31. *Si iustificatur impius, ex impio fit iustus.* Rursum in expositione quarũdam propositionum in epist. ad Rom. hunc locum tractans: *Quod ait Apostolus, Qui iustificat impium, hoc est, de impio iustum facit.* Et alio in loco: *Iustitia Dei est, non qua Deus iustus est, sed qua induit hominem quum iustificat impium.* Qui autem indutus

De Spir. & lit. c. 9.

dutus est iustitia, in seſe impius non est, nec ab aliena sibi imputata, sed à sua iustitia sibi per Dei dona inhærente, iustus denominatur & est. Adhuc semel: *Hæc est illa iustitia Dei, non qua ipse iustus est, sed qua nos ab eo facti.* Ibidem cap. 18. Et iterum in eodem libro apertiùs: *Quid est aliud, iustificati, quàm iusti facti ab illo qui iustificat impium, vt ex impio fiat iustus?* Cap. 26. Ac demum in Retractationibus suis, ne hanc tam constantem & perpetuã suam doctrinam reuocasse videatur: *Gratia Dei iustificamur, id est, iusti efficimur.* Lib. 2. cap. 33. Imputatiuam hæreticorum iustitiam ignorauit Paulus, ignorauit Augustinus, ignorauit hactenus tota SS. Patrum & Dei Ecclesia. *Hominem ex seſe impium pro iusto apud Deum haberi & approbari, nec ad iustitiam fidei peruenire quemquam nisi qui in se fit impius*, paradoxum dementissimum est, Epicureis non Christianis dignum. Impij quidem sunt omnes ante fidei iustitiam acceptam, & antequam à Deo iustificentur: sed qui ad iustitiam fidei iam peruenit, eaque donatus est, non est in seſe impius, sed iustus; non vetus homo, sed noua creatura; non aliena iustitia, sed sua à Deo accepta ornatur: in *quo videl. regnat gratia Christi per iustitiam*, non regnat peccatum per iniustitiam. Rō. 5. 21.

6. *Sicut*

6. *Sicut & Dauid dicit beatitudinem hominis, cui Deus accepto fert iustitiã sine operibus: 7. Beati quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata. 8. Beatus vir cui non imputauit Dominus peccatum.*

VIsus est hic locus Caluino ad solius fidei iustitiam solidè confirmandam, & ad varia orthodoxæ fidei dogmata euertenda, peridoneus. Totam eius disputationẽ subijciam, quia in ea non solùm sua placita stabilire, sed & quæ ab orthodoxis ex aduerso proferri solẽt retundere modis omnibus contendit. *Hinc* (inquit) *perspicimus, merum esse eorum cauillum, qui opera legis intra ceremonias limitãt, quando nunc opera simpliciter & sine adiecto vocat, quæ priùs dicebat opera legis. Si nemo inficiari potest simplicem & non restrictam locutionem, qualis nunc occurrit, promiscuè de opere quolibet intelligendam, id perpetuò in tota disputatione valere debet. Nihil enim minùs consentaneũ, quàm ceremonijs solis vim iustificandi adimi, quum opera indefinitè Paulus excludat.* Tota hæc fabula nihil ad rem facit. De operibus ceremonialibus Paulum hîc loqui nemo affirmat. Illa fruſtra insectatur Caluinus. Sed vafer hæreticus de operibus ante fidem, de operibus naturæ, de operibus impiorum qui necdum per fidem Deo reconciliati sunt, Paulum hîc loqui, non autem de operibus gratiæ, & post fidem, non obseruat, non attendit; illa hîc excludi non memo-

Caluini impostura

memorat. Agit hîc ergo Apostolus de quolibet quidem opere, sed ante fidem Christi acceptam, & antequam impius iustificatur. Sententia Apostoli hæc est, vt eam S. Augustinus eruditè & orthodoxè exponit: *Deus accepto fert iustitiam sine operibus. Iustitiam quam? fidei, quam bona opera non præcesserunt, quam bona opera consequuntur.* Hæc Augusᵗ. Excludit ergo Apostolus nõ solùm ceremonialia opera, sed quælibet alia opera quæ fidem præcesserunt. Hoc Caluinᵘˢ tacuit, hoc dissimulauit, de solis ceremonialibus inaniter garriens. Hæc eius prima fraus: videamus alia. *Huc* (inquit) *accedit oppositum membrum, quòd Deus homines iustificet peccatum non imputando. Quibus etiam verbis docetur, iustitiam Paulo nihil esse quàm remissionem peccatorum.* Hæc prima hæresis est quam ex hoc loco consequi Caluinus vult: In sola remissione peccatorum Christianam iustitiã consistere. At verò illud oppositum membrum, Deum homines iustificare peccatum non imputando, docet sanè, vnam primæ iustificationis seu conciliationis cum Deo partem esse, quòd Deus peccata non imputet, sed condonet: sed non docet, totam & integram iustitiam in sola remissione peccatorum consistere, vt infert Caluinus. Qua de re paulò pòst plura dicemus.

In præfat. enarr. in Psal. 31.

Peccatum non imputare, vna pars iustificationis est, non tota.

Pergit Caluinus: *Postremo, hanc quoque remissionem gratuitam esse, quia sine operibus imputatur: quod & Remissionis nomẽ indicat. Non enim remittit*

mittit creditor cui numeratū est, sed qui nomen sponte inducit mera liberalitate. Eant nunc qui delictorum veniam satisfactionibus redimere docent, à qua Paulus argumentum petit ad gratuitum iustitiæ donum asserendum. Secunda hæc hæresis est contra pœnitentiæ necessitatem; quam vt his Pauli verbis excludi doceat, valde satagit Caluinus. *Sine operibus imputatur iustitia* (ait Caluinus) *ergo sine omni satisfactione.* Putidum argumentum est. Deus quando iustificat impium, iustitiam illi confert, facitque ex impio iustum, impertito illi dono fidei quæ per charitatē operetur, nullo merito operum præcedentiū (*sine operibus iustitiæ quæ fecimus nos*) & remittit illi præterita peccata gratis per Christum; ergo nec ad remissionem peccatorum consequendam, vlla præuia pœnitentia necessaria est, quæ peccatorem disponat (& falsa ac ridicula sunt illa in Scripturis omnia quæ peccatores ad pœnitentiam hortantur) nec post veniam impetratam ad pœnam temporalem peccatis debitam exoluendam vlla satisfactio subeunda est; & falsa est Scriptura quę dicit, *De propitiato peccato noli esse securus*; ipseque Dauid aut ineptè aut etiā contra gratuitam remissionem impiè fecit, qui post peccatum illi à Deo dimissum, *lachrymis suis stratum suum rigauit, &c.*

Pœnitētię necessitas à Caluino frustra excluditur.

Tit. 3.

Eccl. 5. 5.

Psal 6. 7.

Declamat adhuc Caluinus, & hoc suū argumentum magis premit. *Quomodo* (inquit) *illis cum Paulo conueniet? Aiunt illi, operibus satisfacien-*

faciendum Dei iustitiæ, quo peccatorum veniam impetremus. Mentitur Caluinus. Operibus satisfaciendum Dei iustitiæ docent Catholici, docent Scripturæ, non ad veniã peccatorum impetrandã, sed ad pœnã peccatis iam remissis debitã, Dei iustitia sic exigẽte, persoluendam. Aut pœnitentiam cum satisfactione confundit Caluinus, aut doctrinam Catholicã studio calumniatur. Pœnitentia remissionem peccati præcedit, disponendo peccatorem: satisfactio sequitur, expiando peccatorem.

Satisfactio quo sensu requiritur.

Sed contrà ratiocinatur Paulus (ait Caluinus) *iustitiam fidei gratuitã esse, ac sine operibus, quoniã à peccatorum remissione pendeat.* Nihil hîc contrarium habetur. Iustitia fidei à remissione peccatorum pẽdet, quatenus abilla incipit, ideóque merè gratuita est, & sine operibus quæ remissionem peccatorum mereantur, sed nõ sine operibus quæ ad eam disponant. Rursum, gratuita est sine operibus satisfactorijs, quia illa remissionem consequuntur, nec ad peccati reatum tollendum, sed ad pœnam exoluendam assumuntur. *Imò* (ait Caluinus) *vitiosa esset ratiocinatio, si qua in remissione peccatorum opera intercederent.* Ita sanè si per modum meriti aut causæ efficientis intercederent, quæ gratuitum tollerent. Dispositio necessaria nihil gratuitæ remissionis imminuit, sed diuinæ bonitati in Scripturis reuelatæ inprimis conuenit; qui sic bonus est,

Iustitia fidei quatenus à peccatorũ remissione pendet.

vt sit

vt sit etiam iustus: sic liberalis est, vt etiam prudens sit; sic misericors est, vt etiam verus sit, ac seipsum negare non possit. *Dimitte nobis debita nostra*, & veluti creditor nomen sponte inducit mera liberalitate; sed hæc liberalitas ex iustitia conditionem requirit, *si nos dimittimus debitoribus nostris*. Hîc in remissione peccatorum opus charitatis fraternæ necessariò intercedit. Rursum, *similiter odio est Deo impius & impietas eius*. Sic ergo impium iustificat ex misericordia, vt ipsam impietatem impius præteritorum pœnitentiam deponat, quod sine aliquo opere deponere non potest. Ipsum enim de peccatis commissis dolere, ipsum nouæ vitæ propositũ, ipsa cum lachrymis veniæ petitio, ipsa Dei inuocatio, ipsa concepta spes veniæ, ipsa noua Dei dilectio, sine qua nec peccati odium nec veniæ spem conciperet, denique & proximi dilectio, sine qua nulla venia datur; hæc, inquã, omnia, præter actum fidei quo *credit in eum qui iustificat impium*, opera quædã animi sunt, & vix vnquam sine aliquo etiã externo opere bono, vbi id exercendi occasio se offert, quę ad remissionem peccatorum intercedũt: cum quibus tamen omnibus Deus gratuitò remittit peccata, quia non propter illa omnia, sed propter suam bonitatem remittit: sine illis tamen propter suam veritatem & iustitiam non remittit. Hæc impij hæretici non aduertunt, sed sola voce *Remissionis gratuitæ*

Remiss. pec. gratuita cum operum cõditione. Matth. 6.

Sap. 14.

aliorum

aliorum oculos fascinant, sibique ipsis oculos claudunt, ne totam Euangelicam veritatem videant.

Pergit tamen adhuc Caluinus ex his verbis alia annotare. *Nec minùs* (inquit) *ijsdem Prophetæ verbis ineptiæ Scholasticorum dissipantur de dimidia remissione. Culpa remissa pœnã retineri à Deo nugantur. Propheta autem clamat non tecta modò peccata esse, hoc est, in conspectu Dei sublata, sed etiam addit non imputari. Quomodo conueniat Deum pœnam eorum exposcere quæ non imputet?* Respondeo: Scholastici dimidiam remissionem peccatorum non docent, sed integram & plenam, quibus Deus peccata remittit. Quòd autem dimissis à Deo peccatis pœna interdum maneat exoluenda, nõ est dimissi peccati aliqua diminutio; quia pœnam illud respicit, non culpam. Peccatum duo in se habet: vnum, quòd diuidit nos à Deo, facitque filios iræ, quatenus affectus semper inordinatus est, & à Deo auersus: aliud quòd meretur pœnam, siue ipsius peccati reatus. Diuisionẽ illam, & auersionem tollit gratuita remissio, facitque filios Dei qui fuerunt filij iræ. Pœna nihilominus manere potest, quæ ex sua natura malum non est, sed æquè cadit in bonos vel probationis vel meriti causa, quàm cadit in malos iustitiæ causa. Vnde & Redemptor noster, qui sine peccato fuit, pœnas tamen peccatorum nostrorum sustinuit.

Remiss. pecc. dimidia à Scholast. non docetur.

Pœnam exposci vbi peccatum nō imputatur.

At (inquit Caluinus) *quomodo conuenit Deum pœnam eorum exposcere quæ non imputat?* Quasi verò non possit Deus culpam non imputare per misericordiam, & pœnam exposcere per iustitiam. Appositè Augustinus: *Misericordia Dei est, vt ignoscat peccanti: iustitia est, vt puniat peccatum.* Sanè ille beatus est, cui Dominus non imputat peccata ad culpam, neque ad pœnam æternam, condonando vtrumque; tametsi ea imputet ad pœnam aliquam temporalem. Deinde, *Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi, non reputans illis delicta eorum.* Deus propter Christum non imputauit peccatoribus credentibus in Christum delicta ipsorum: pœnas tamen delictorum eorum à Christo poposcit. Ita cōuenit Deum pœnam eorum exposcere quæ non imputat. Si Christo potuit imputari pœna peccati, cui nullum potuit imputari peccatum; quanto magis conciliatis cum Deo peccatoribus imputare peccatorum pœnam Deus potest, ipsa peccata non imputando! Iubet nos Christus orare: *Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.* Atqui nos debitoribus nostris legitimè dimittimus, si iniuriam passi, offensionem quidem dimittimus, satisfactionem tamē iniuriæ factæ expetimus: neque ad remittendas iniuriæ illatæ pœnas, vel de iure debitas, vel ad proximi emendationem vtiles, hoc præcepto cogimur, sed tantùm ad offensionē omnē animo deponendam,

Hom. 21. ex Hom. 50.

2. Cor. 5.

dam, & ad legē charitatis seruandā. Alioqui de iure agere nulli Christiano liceret. Pariformiter ergo & Deus nobis misericorditer dimittit, & peccata misericorditer non imputat, remittēdo nobis offensam erga illum, & in gratiam nos suam recipiendo; tametsi peccatorum, quæ remissa sunt, pœnas aliquas vel iure diuino atque humano debitas, vel ad emendationem & expurgationem nostram vtiles, nobis infligat. Ita rursum optimè conuenit, Deum nō imputare peccatum, & pœnam tamen eius exposcere.

His accedit quòd *beati illi sunt quorū remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata, & quibus Dominus non imputauit peccatum*, quia videlicet ita se gesserunt, talem pœnitentiam egerunt, vt remissa & tecta & non imputata illis peccata fuerint. Beati quorum iniquitates per humilem confessionē remissæ sunt; quorum peccata per charitatem tecta sunt. (*Charitas enim operit multitudinem peccatorum*) 1. Petr. 4. quibus aut in Christo baptizatis, aut pro Christo martyrio affectis, ad pœnā ampliùs peccatum Deus non imputat. Sic hoc loco D. Hieronymus: *Remittuntur peccata per baptismum: teguntur per charitatem: non imputantur per martyrium.* In paruis com. Sanè nō absque omni opere nostro hanc remissionem & non imputationem peccatorum fieri, quod apud Dauidem immediatè sequitur, perspicuè ostēdit. Subiungit enim: *Nec est in spiritu eius dolus*: id

In Psal. 31. est, vt exponit hoc loco Augustinus, *Qui humiliter & verè confitetur peccata sua.* Confitentibus igitur & pœnitentibus remittit Deus peccata, tegit illa, non imputat illa. Sed quia confessio & pœnitentia nō sunt remissionis merita, aut causæ efficientes, & Deus ex pura misericordia illa remittit, propterea hîc dicitur; *beatos illos esse, quibus Deus accepto fert iustitiā sine operibus: nempe iustitiam fidei* (ait B. Augustinus) *quam bona opera non præcesserunt, quam bona opera consequuntur.*

Præfat. in Psal. 31.

Quibus ita explicatis, Caluini triumphus, quem ante victoriam cecinit, in luctum illi & dedecus conuersus est. Sic enim post disputationem præcedentem, veluti præclarè re gesta, concludit: *Manet ergo salua nobis pulcherrima sententia, Iustificari fide, qui gratuita peccatorum remissione purgatus sit.* Atqui ex his, quæ dicta sunt, liquidò constat, non manere saluam, sed penitus concidere nouellam hanc & pernicioſam sententiam, quòd iustificatio ex fide seu iustitia fidei in sola gratuita peccatorum remissione consistat: illam videlicet ita præcisè accipiendo, sicut in præcedentibus accepit Caluinus.

Pergit nunc ad alia sua placita Caluinus ex his Apostoli verbis stabilienda. *Præterea* (inquit) *hinc gratuitæ iustitiæ perpetua in totam vitam duratio colligi potest.* Nō satis est Caluino primam hominis iustificationem seu reconciliationē cum Deo ita ex sola fide gratuitam consti-

constituere, vt nec ad illam pœnitentia disponat, nec in illa vlla mentis renouatio fiat, nec post illã vlla satisfactio locũ habeat, sed sola fides ex parte nostra omnia suppleat. Vult præterea in toto cursu iustitiæ Christianæ solam quoque fidem omnia præstare; & hanc Dauidis sententiã à Paulo prolatam, non ad impij tantùm iustificationem, sed ad totius quoque vitæ iustitiam pertinere; id est, hominis Christiani iustitiã hanc esse, vt semper in sese impius, impurus, immundus, sceleratus, abominabilis, accepta per fidem gratuita semper remissione, tectis semper peccatis, & non imputatis, hoc demũ modo corã Deo iustus sit. Sed hoc paradoxũ impiũ & detestabile quomodo probet videamus. *Nam* (inquit) *cũ Dauid diuturno conscientiæ suæ cruciatu fatigatus in hãc vocẽ erumpat, de experientia certè sua loquitur. Atqui iã per annos cõplures Deum coluerat. Ergo post magnos progressus tandẽ expertus miseros esse omnes qui ad Dei tribunal vocãtur, non aliã obtinendæ beatitudinis viam esse clamat, quàm si Dominus nos in gratiã recipiat, peccata non imputando. Ita probè refellitur eorũ commentum, qui fidei iustitiam non nisi initialem esse nugantur, vt deinde fideles operibus possessionem iustitiæ retineant, quam nullis meritis adepti sunt.* Vide impuri hæretici commentum impurissimum, & malæ mentis animum malum. Fingit homo ipse impurus Dauidem tota vita impurum, & *diuturno conscientiæ suæ cruciatu fatigatum*, in sola remis-

Impietatẽ perpetuã cum remiss. perpetua docet Caluinus.

Caluini doctrina execrabilis.

remissione peccatorum beatitudinem omnem ponere. Addit tamen *quòd per annos complures Deum coluerat.* Sed quid? An Deus colitur per continua scelera & flagitia? Aut *diuturno conscientiæ cruciatu* alij fatigantur, quã homines scelerati & flagitiosi, qui carnificinam illam inuiti & necessariò patiuntur? iuxta illas Scripturas, *Non est pax impijs; & viam pacis non cognouerunt:* & iterum, *Cor impij quasi mare feruens:* multáque huiusmodi. Vnde sapienter S. Augustinus: *Iussisti Domine, & ita est: vt omnis animus inordinatus ipse sibi pœna sit.* Aut ergo Deus per flagitia colitur, aut, si coluit Deum Dauid per cõplures annos, falsum est, quòd *post magnos progressus in cultu Dei, diuturno conscientiæ suæ cruciatu fatigatus* fuerit. Deinde, quid magis impium dici potuit, quàm quòd Dauid post *magnos progressus in cultu Dei per complures annos continuato, tandem expertus est miseros esse omnes qui ad tribunal Dei vocantur?* Quæ vox magis impia magisue Satanica efferri potuit? An non hæc impia & Satanica doctrina omnẽ progressũ in Dei cultu demẽtiæ & stultitiæ condẽnat? An non omnes illas Scripturas ludibrio exponit, quæ iubent *ambulare in vijs Domini, & custodire iustificationes eius* (quod nemo acriùs conatus videtur quàm ipse Dauid, vt tot⁹ ille Psalmus 118. abũde testatur) quæ iubent *contendere vt intremus per angustam portam*, quæ iubent *spiritu facta carnis mortificare, & seruire Domino*

Esai. 48. Psal. 13. Esai. 57.

Confess. lib 1. cap. 12.

Matth. 7. Rom 8. 7. Luc. 1.

Domino in sanctitate & iustitia coră ipso omnibus diebus vitæ nostræ? Omnẽ enim huncconatũ, omnem progressum, miserum & dementiæ plenum Caluinus pronuntiat. *Post magnos* (inquit) *progressus in cultu Dei expertus tandem est Dauid miseros esse eos omnes qui ad Dei tribunal vocantur.* Quid tu narras, portentũ hominis in vltimas terras deportandum? Miseri omnes illi sunt, qui post magnos in pietate progressus (nisi fortè cultũ Dei pietatem esse neges) ad tribunal Dei vocantur? Ergo hædos cum ouibus, lupos cum agnis, reprobos cum electis, homo impie, confundis? Dixit Paulus: *Oportet nos omnes manifestari ante tribunal Christi, vt recipiat vnusquisq; prout gesserit in corpore, siue bonum siue malum.* Miseri ergo, iuxtà Caluinum, erunt in vniuersum omnes, tam qui bonum in corpore gesserunt, quàm qui malum. Nam *post magnos in cultu Dei progressus, miseros tamen omnes* esse ait, *quum ad Dei tribunal vocantur.* Ergo & miseri illi erunt, quibus ad tribunal Dei stantibus dicetur, *Venite benedicti Patris mei, percipite regnum quod paratum est vobis à constitutione mundi: Esurijt enim, & dedistis mihi manducare*, &c. Miseri quoque illi erunt, quibus ad tribunal Dei vocatis, Deo videlicet cum seruis suis rationem ponente, dicetur, *Euge serue bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam: intra in gaudium Domini tui.* Iste sanè seruus bonus & fidelis magnos in Dei

Caluiniana impietas epicurea.

2. Cor. 5. 10.

Matt. 25.

Ibidem.

cultu progressus fecerat. Sed an tandem post illos progressus vocatus ad tribunal Dei miserum se esse expertus est? Et quis magis seruus bonus & fidelis quàm Propheta Dauid, cui hoc testimonium Deus ipse perhibet? *Inueni Dauid virum secundùm cor meum, qui faciat omnes voluntates meas.* Taménne Dauid *diuturno conscientiæ suæ cruciatu fatigatus, quum per annos complures Deum coluerat, expertus tandem est miseros eos omnes esse* (& seipsum inprimis) *qui ad tribunal Dei vocantur?* Ecce Iudex ipse, ad cuius tribunal vocatus est, pronuntiat eum *non miserum sed beatum* esse: nisi fortè beatus non est, qui *vir secundùm cor Dei est*; aut maior aliqua vel beatitudo vel iustitia esse possit, quàm ita Deo acceptum esse, vt *vir secundùm cor Dei* ab ipsomet Deo prædicetur. Postremò, Paulus ipse cùm iam *per complures annos Deum coluerat, & magnos progressus fecerat*, videns se vocari ad tribunal Dei, & dicēs: *Tempus resolutionis meæ instat, an tunc miserum se esse sensit? aut diuturno conscientiæ suæ cruciatu fatigatus, non aliam obtinendæ beatitudinis viam expectauit, quàm vt peccata ei non imputarentur?* Audiamus igitur vocem eius. *Bonum*, inquit, *certamen certaui, fidem seruaui, cursum consummaui, de reliquo reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi in illa die iustus Iudex.* Hæccine vox hominis miseri est, non aliam obtinendæ beatitudinis viam expectantis quàm vt non illi imputentur peccata? Siccine sanctos

A&t 13. 22.

2. Tim. 4.

ctos omnes Prophetas & Apostolos post multorum annorum in pietate progressus, conscientiæ suæ cruciatu fatigatos, in solá peccatorum nõ imputatione miseros ac miserabiles Caluinus relinquit? Sed hæc est Theologiæ Caluinianæ summa & detestabilis impietas. His ille impijs & sceleratis axiomatibus suis solam fidẽ iustificantẽ probare, eosque refellere se posse putat, *qui fidei iustitiã non nisi fidem per dilectionem operantẽ* esse rectissimè docent. An non Paulus hoc ipsum docuit dicens? *Manent ergo tria hæc, fides, spes, charitas, maior autem horum est charitas*? Si maior charitas, ergo minor est fides. Et quomodo hæc minor, & illa maior, nisi quia à fide inchoatur iustitia, in charitate perficitur? *Finis enim præcepti dilectio de corde puro*, &c. sicut *finis legis Christus*, quia videlicet charitate lex perficitur: vel, vt Apostolus loquitur, *plenitudo legis dilectio*; sicut Christi gratia legem implet hac in cordibus nostris diffusa charitate qua lex impleatur. Quod totum optimè intelligens August. ita scribit: *Incipit esse in fide per indulgentiam. Iam fides illa, assumpta spe & dilectione, incipit bene operari.*

1. Cor. 13. Rom. 13. Rom. 10. Rom. 13.

Ad verba Dauidis quod attinet, certũ est in eius persona dici, qui in aliquo graui scelere, aut in multis sceleribus Dei misericordiam expertus, suam & aliorum felicitatem prædicat, quibus talem misericordiam Deus præstitit. Titulus Psalmi est, *Ipsi Dauid intel-*

lectus: id est, Psalmus qui docet quomodo ipse Dauid suum peccatū intellexerit, agnouerit, deplorauerit. Prædicat igitur Dauid in sua persona eorum felicitatem, qui ex grauibus flagitijs emersi veniam à Deo impetrarunt. Quæ felicitas vt non nisi secundaria est, (quum prima felicitas sit, illa venia non indigere, seruata innocētia) ita nec tota peccatoris recōciliati beatitudo est, sed partialis & initialis tantùm. Quare pro eo tempore accipi debet, quo de peccatis suis in Scriptura commemoratis venia accepta, Deo gratias agit, illosque ex parte beatos ac felices prædicat, qui singulari Dei misericordia magnorum scelerum veniam impetrarunt, non autem pro toto illo tempore quo per complures annos, adeóque in reliquo toto vitæ suæ cursu (vt apparet) Deum sincerè coluerat, *facientes omnes voluntates Dei*, ideóque pronunciatus *vir secundùm cor Dei*. Ita hic locus nihil minùs docet, quàm in sola hac remissione peccatorum totam & perpetuam hominis Christiani iustitiam consistere. Est quidem aliqua perpetua peccatorum remissio homini etiam iusto necessaria, vnde omnes clamant, *Dimitte nobis debita nostra*, sed illa alterius generis est, & non nisi leuium delictorum, quæ à Deo hominem non separant, venia ac remissio est: quod alio in loco latius explicatum dedimus.

Act. 13.

De Iustificat. lib. 12.

Quia facilè vidit Caluinus quid contra hanc

hanc fœdam diuinæ Scripturæ deprauationem obijci posſit ac ſoleat, illud totum ſtudioſè amoliri conatur, vt ſolius remiſsionis peccatorum iuſtitiã, in peccati fauorẽ, homo impius modis omnibus conſtabiliret. Ac primùm aduertebat, beatitudinem non ſecus operib⁹ bonis ab ipſo Dauide & in alijs Scripturis attribui quàm remiſsioni peccatorũ: vnde neceſſariò conſequitur, beatitudinem remiſsioni peccatorũ attributã non niſi partialẽ & ex parte eſſe, aliaq; adhuc in Scripturis cõmendari quæ beatos & iuſtos mortales faciant, nõ ſecus quàm gratuita peccatorum remiſsio: ſimiliter bona opera in iuſtitiã reputari nõ ſecus quàm fidẽ. His ergo omnibus occurrere volẽs, ita præcedẽtibus ſubiungit: *Quòd autem opera interdum in iuſtitiam imputari, & aliæ quoque beatitudines recenſentur, nihil de Pauli ſententia detrahit. Refert Pſalmus imputatum eſſe Phinees ſacerdoti Domini in iuſtitiam, quòd ſumpto de ſcortatore & meretrice ſupplicio vindicarit opprobrium Iſraelis. Nempe hominẽ audimus facinus iuſtum edidiſſe, ſed vno facto perſonam non iuſtificari ſcimus.* Ergo iuxta Caluinum mentitur Scriptura, quæ hoc vno facto eum iuſtificari ſcripſit; ait enim: *Reputatum eſt ei in iuſtitiam à generatione in generationem.* Sic ergo contra Caluinum arguo: Aut reputari in iuſtitiam ſignificat iuſtificatum eſſe, & ſic Phinees, cui *hoc factum reputatũ fuit in iuſtitiam*, ex illo facto iuſtificatus eſt; aut non ſignificat

iuſti-

iustificatum esse, & sic Abraham, *cui fides reputata est ad iustitiã*, ex illa fide nõ iustificatus est. Quòd Phinees ex zelo legis Dei adulterantem cum Madianitide interfecit, vnum fuit & singulare factum: quòd Abraham promittenti Deo *seminis sui* multiplicationem credidit, *vnus fuit & singularis* fidei actus. *Vterque actus reputatus fuit in iustitiam. Ergo aut vterque actus iustificauit, aut neuter.* Sed probare contendit Caluinus ex vno facto personam iustificari non posse. *Requiritur enim perfecta & numeris suis omnibus consummata obedientia, vt sonat promissio, Qui fecerit hæc, viuet in ipsis.* Respondeo: Requiritur etiam perfecta & numeris suis omnibus consummata fides, qualis Pauli erat, *credentis omnibus quæ in lege & Prophetis scripta sunt.* Et quemadmodũ omnia facienda sunt quæ Deus iubet, sic omnia credenda sunt quæ Deus loquitur. Nihilominus sicut actus fidei in eo quod creditur exercetur, & quilibet actus fidei in iustitiam reputatur, non secus quàm fides Abrahæ; sic bonum opus in qualibet virtute exercetur, & quodlibet bonum opus in iustitiam reputatur, non secus quàm zelus Phinees. Sed quemadmodum ratione obiecti quod creditur, excellentior interdum fidei actus est, & in maiorem iustitiam reputatur; sic ratione obiecti, circa quod actus virtutis versatur, opus bonum excellentius interdum producitur, & in maiorem

Vnum opus potest iustificare.

Act. 24. 14.

iorem

iorem similiter iustitiam reputatur. Denique situt qui vnũ fidei obiectũ credit, ideo ex illa fide iustificatur, quia paratus est omnia credere quæ promittit Deus, tametsi de facto omnia non credat, quia omnia non audiuit aut didicit; sic ex vno bono opere homo iustificatur, quia affectum habet omnia præstandi, tametsi de facto omnia non præstet; quia aut occasio aut facultas omnia præstandi nõ datur. Et hanc ob causam, tã vni bono operi quàm vni actui fidei Paulus in vna & eadem sententia salutem tribuit. *Si confitearis* (inquit) *in ore tuo Dominum Iesum, & in corde tuo credideris quòd Deus eũ suscitauit à mortuis, saluus eris.* Oris confessio vnus actus externus est, circa vnum Christi præceptum. Credere Christum à mortuis resurrexisse, vnus fidei actus circa vnum fidei obiectũ est. Scriptura igitur nõ solùm totius legis, sed etiam cuiuslibet præcepti obseruationi salutem promittit, & iustitiam attribuit. Ratio est, quia nemo vnum Dei præceptũ vt oportet præstat, qui non totam legem animo & affectu obseruat. Nam & nemo est qui aliquod fidei obiectum vt oportet credit, qui non omnibus fidei obiectis animo & affectu assentiatur. Postremò, vtraque Scriptura est vera, tam illa quæ vnius præcepti obseruationi salutem promittit, aut iustitiam tribuit, quàm illa quæ totius legis executioni eandem addidit. Non est vna neganda propter Rom. 10.

pter alteram, sicut hic facit Caluinus.

Ne tamen negare videatur alteram, quæ eius instituto aduersatur, eam glossare contendit, quia & hoc sibi necessarium videbat. Ait igitur: *Quomodo ergo imputatur illi hæc vltio in iustitiam? Certè iustificatum priùs gratuita Dei gratia oportuit. Qui enim iam Christi iustitia sunt induti, ij non sibi modò propitium habent Deum, sed operibus quoque suis, quorum macula & næui Christi puritate obteguntur, ne in rationem veniãt; vnde nullis sordibus infecta opera iusta reputantur. Non aliter quã huiusmodi indulgentia placere Deo quodlibet humanum opus palàm est. Quòd si fidei iustitia vnica causa est, cur iusta opera habeantur; vide quàm insulsè arguant, quia iustitia operibus tribuatur, non solam esse fidei iustitiã. Ego autem inuictum argumentum oppono contrà, iniustitiæ damnatum iri opera omnia, nisi sola fide homo iustificetur.* Hæc ille. Atqui tota hæc Caluini euasio tam longè petita nihil eum iuuabit. Tota eius speculatio & inuictũ quod vocat argumentum in fumos statim euanescet. Summa speculationis eius est, Phinees fuisse priùs hominem Dei gratia iustificatum; quod ei facilè concedo: iustificatus autem quum esset, id est, in sensu Caluini, Christi iustitia indutus, hanc Christi iustitiã eius operibus alioqui maculosis & immundis nitorem & puritatem attulisse, vt sic nullis sordibus infecta, iusta reputarentur. Sed hoc totũ Caluino negamus. Neque ille vel minimo verbulo

Caluini inuictum argumentũ in fumos euanescit.

bulo paradoxum hoc ex Lutheri dictatis petitum, planéque absurdissimũ, probat. Primùm, iustificari in Christo, negamus idem esse, quod, Christi iustitia indutũ esse: Christi iustitia solus ipse Christus indutus est. Christus nos iustificat, non iustitia qua ipse iustus est, sed qua nos induit *fide purificans corda nostra, & charitate diffusa in cordibus nostris per Spiritum S. qui datus est nobis.* Christũ quidem *in baptismo induimus*, vt Paulus docet, nõ eius iustitia vestiti, sed eius gratia donati, vt facti *noua creatura moriamur peccato, & viuamus iustitiæ.* Quare hoc figmentum Caluinianum, vt doctrinam ac traditionem humanã, quam nulla Scriptura docet, penitus reijcimus, & propriam in vnoquoque iustitiam, propriam fidem, spem, charitatem, aliáque Dei dona iuxta Scripturas agnoscimus. Rursum quòd operum bonorum immunditiem ac sordes Christi iustitia tegat, vt alterum simile figmentum, sola Caluini assertione firmatum, similiter reijcimus. Imperfectio varia, qua opera iustorũ laborant, non Christi iustitia tegitur, sed Christi misericordia ignoscitur.

Iustificari in Christo non est Christi iustitia indui. Act. 15. Rom. 5. Gal. 4. Gal. 6. Rom. 6.

Iam verò quòd ex his infert Caluinus, fidei iustitiam vnicam esse causam cur iusta opera haberentur, multò adhuc dementiùs dicitur. Non sola fides, sed charitas quoque causa est cur opera iusta habeantur. Nec sola fides, nec sola charitas, sed vtraque coniuncta. Nulla placent Deo opera sine fide, nulla item

Fides non est sola causa operum iustorum.

la item quæ non ex charitatis radice pullulant. Factum hoc Phinees si non ex pio zelo & charitate erga Deũ, sed ex amaro zelo, & vel ex odio proximi, vel ex vana gloria, aut alio quouis malo affectu profectum fuisset, non in iustitiam, sed in graue peccatum reputatum fuisset. Scrutemur Scripturas, & videamus an hoc factum Phinees propter vnicã fidei iustitiam reputatum fuerit in iustitiam, vt affirmat Caluinus, an potiùs propter ipsam charitatem & zelum honoris Dei. Sic de eo legimus quum iam recenter patratum fuisset: Dixit ad Moysem Deus: *Phinees auertit iram meã à filijs Israel, quia zelo meo commotus est contra eos, vt non delerem filios Israel in zelo meo.* Laudatur in eo zelus Dei, vt causa & radix facti. Sic de eo scribit Ecclesiasticus: *Phinees tertius in gloria est, imitando Aaron in timore Domini. In bonitate & alacritate animæ suæ placuit Deo Israel.* Sic de eo loquitur Mathathias Machabæorum pater: *Phinees pater noster, zelando zelum Dei, accepit testamentum sacerdotij æterni.* Addit denique Psalmista, quòd *reputatum fuit ei in iustitiam in generatione & generationem.* Non ergo fidei iustitia vnica causa fuit cur hoc factum Phinees iustum haberetur, sed zelus ex amore Dei & populi sui profectus (vnde dixit Ecclesiasticus, *Stetit in reuerentia gentis suæ*) proxima & præcipua causa erat, cur hoc opus reputatum fuerit ei in iustitiam. Inuictum Caluini argumentum

Phinees iustitia ex charitatis radice orta est.

Num. 25. 11.

Eccl. 45. 28.

1. Mach. 2. 54.

Psal. 105.

Eccl. 45.

mentum deuictum & deiectum iacet, quo sic triumphabundus arguit, *iniustitiæ damnatum iri opera omnia, nisi sola fide homo iustificetur.* Phinees non sola fide, sed hoc eius zeloso opere iustificatus est, quia hoc illi opus (non sola fides) ad iustitiam reputatum est.

Sed nunc ego contra Caluinistas omnes hoc (nisi fallor) inuictum argumentum propono, *iniustitiæ damnatum iri opera omnia, si sola fide nitantur*, si sola charitas absit. Apostoli enim irrefragabilis sententia est: *Si distribuero* 1. Cor. 13. *in cibos pauperum omnes facultates meas, & si tradidero corpus meum vt ardeam* (quorum illud in in Confessoribus, hoc in Martyribus præcipuum quoddam opus est) *charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest.* Sed nũc reliqua Caluini audiamus:

Simile est de beatitudine. Pronuntiantur beati qui timent Dominum, qui ambulant in vijs eius, qui meditantur in eius legem die ac nocte Sed quia nemo id præstat qua decet perfectione, vt Dei mandato ad plenum respondeat; irritæ sunt omnes eiusmodi benedictiones, donec purificati ac mundati peccatorum remissione, beati reddimur: atque ita quidem, vt capaces fiamus eius beatitudinis, quam Dominus ob studium legis ac bona opera seruis suis pollicetur. Ergo & operum iustitia, effectus est iustitiæ fidei; & beatitudo ex operibus, effectus beatitudinis quæ sita est in peccatorum remissione. Si causa destrui ab effectu suo nec debet nec potest; importunè facturi sint, si qui studeant fidei iustitiam per opera subuertere. Hæc

Caluinus lectores Iudificat.

ille, nihil quàm simplicem lectorem Iudificans, & pertinaciâ hæreticis propriam in seipso cõmonstrans. Non enim qui iuxta Scripturas manifestissimas atque creberrimas in

Operum iustitia fidei iustitiã non subuertit.

bonis operibus, Dei cultu, mandatorum obseruatione, beatitudinem atque iustitiam ponunt, fidei *iustitiam per opera subuertunt*, sed tam *bonorum operum iustitiam* quàm *fidei iustitiam in Scripturis doceri affirmãt*. Non vna alteram destruit, sed iuxta Scripturas vtraque vera est, & altera alteram confirmat. Nam & *fides ex operibus consummatur* (ait Iacobus) itemque *per charitatem operatur* (ait Paulus) & opera *sine fide placere Deo non possunt*.

Iac. 2. Gal. 5. Heb. 11.

Operum iustitia non est effectus iustitiæ fidei.

Neque verò operum iustitia effectus est iustitiæ fidei, sed cum illa coniuncta, & vtraque ad iustificationẽ concurrunt. Nam non secus *fides sine operibus inanis ac mortua est*, quàm opera sine fide sterilia & coram Deo infructuosa sunt. Antecedit sanè remissio peccatorum per fidem omnem operum iustitiam, (quia conciliari Deo per Christum oportet, cuius opera beatum ac iustum operantem faciunt) sed vt prima quædam iustificatio secundam, vt principiũ antecedit progressum & incrementum, non vt causa effectum. Remissio peccatorum, respectu consequentis iustitiæ operum, est causa sine qua non, causa tenuissima maximéque impropria (sicut priuatio tenebrarum est causa lucis succedentis)

sed

sed non est causa efficiens: in quo fallit lectorem Caluinus. Iustitiæ operum causa efficiens per modũ radicis & principij, est quidem fides (non ipsa remissio peccatorum per fidem) est quoque charitas; & sanè magis charitas: quia *fides per charitatem operatur*, non charitas per fidem, sed in fide, aut cum fide: ideóque omnium bonorum operum vna radix est *fides*, alia charitas, sed proxima & magis actiua ipsa charitas, quæ propterea omnium virtutum forma est, & principium actiuum. *Fortis vt mors dilectio*, ait Scriptura. Fides sanè dicit, Oportet sic fieri; quia videt quid sit agendum. Spes dicit, Expedit sic fieri; quia videt quale præmium proponitur. Charitas autem dicit, Volo facere; quia ardet amore, *condelectatur legi*, & suauia iam ei Dei mandata sunt, *onus leue, & iugum suaue*; vt propterea Apostolus dixerit, *Plenitudo legis dilectio*: &, *Qui diligit proximum, legem impleuit.* Sic omnis iustitiæ operum causa efficiens est ipsa charitas; sed *diffusa in cordibus nostris per Spiritum S. qui datus est nobis.* Iustitia fidei in sensu Caluini, id est, gratuita remissio peccatorum, præcedit vt necessaria subiecti dispositio: & vt ipsemet Caluinus loquitur, nesciens quid dicat, *facit vt capaces fiamus eius beatitudinis, quã Dominus bonis operibus pollicetur.* Nõ enim bona opera corã Deo bona essent, aut beatum ac iustum facerent, nisi filiorum Dei opera essent, & conciliatio cũ Deo præ-

Gal. 5.
Cant. 8. 6.
Rom. 7.
Matt. 11.
Rom. 13.
Rom. 5.

ceſsiſſet. Manet tamen remiſsio peccatorum facta frequenter ſterilis, & nullâ operum iuſtitiam producit: quia *accepto ſancto mandato conuertuntur retrorſum, & ſicut canes reuertuntur ad vomitum.* Manet ergo firmum, eſſe quandam beatitudinem & iuſtitiam operum, & in Scripturis non ſecus beatos dici atque eſſe, *qui ambulant in via Domini*, quàm quibus *remiſſæ ſunt iniquitates.* Diſtinctæ ſunt iſtæ beatitudines. Hæc initialis tantùm; illa perfecta & formalis. Hæc nos Deo conciliat, & impedimenta iuſtitiæ tollit; illa nos coram Deo gratos & iuſtos conſtituit. Hæc denique ſordes aufert; illa ornat, & coronam iuſtitiæ à iuſto Iudice accipit. Sed hæc confundit Caluinus; confundunt & alij hodie hæretici; ſiue ex ignorantia, ſiue ex malitia, ipſi viderint. 2. Pet. 2.

Caluinus tandem volens hoc loco omnibus modis lectori ſuo ſatisfacere, & hâc pulcherrimam (vt vocat) ſententiam de beatitudine ac iuſtitia noſtra in ſola remiſsione peccatorum poſita firmam atque immotam relinquere, vnam adhuc ſibi difficultatē proponit, & eam remouere cōtendit. *Sed cur non liceat (dicet quiſpiam) teſtimonijs illis contendere, operibus hominem iuſtificari ac beatum reddi? Verbà enim Scripturæ non magis ſonant fide iuſtificari hominem, & Dei miſericordia beatum eſſe, quàm operibus.* Bona hæc eſt & neceſſaria difficultas; ſed cò adhuc maior erit, ſi addamus, Scripturas

pturas multo frequentiùs multoque apertiùs sonare, ex bonis operibus beatos nos reddi, quàm ex remissione peccatorum. Nam ad misericordiam Dei quod attinet, elucet illa non secus in bonis operibus quàm in fide, nõ secus in iustitia operum quàm in iustitia fidei siue ex fide; quum vtraque Dei dona sint, & ex Dei gratia ortum suum habeant. Sed ad remissionem peccatorum quod attinet, hic ferè vnicus apud Dauidem locus est, qui beatitudinem in ea ponat. In iustitia verò operum, in meditatione ac executione legis diuinæ, in custodiendis mandatis Dei, & iustificationibus eius, in timore Domini, beatitudinem poni, in vno Psalmo 118. plusquam centies Dauid affirmat: in alijs quoque Psalmis permultis idem repetit sexcẽtis penè in locis. Sed & Christus Dominus in prima illa sua diuinissima & prolixa concione, quum varias beatitudines recenseat, omnes ad bonorum operum iustitiam pertinent, ad remissionem peccatorum nulla. Meritò igitur hunc scrupum proponit Caluinus, cur tot & tantis testimonijs diuinarum Scripturarum non liceat contendere, ex bonis operibus hominem iustificari ac beatum reddi. Videamus nunc quomodo hunc scrupum eximat, & difficultatem soluat. *Nempe* (inquit) *considerandа hic est tam series causarum, quàm gratiæ Dei dispensatio. Quia enim locum non habet quicquid pronuntiatur de operum vel iustitia vel beatitudine,*

Misericordia Dei non secus in operibus quàm in fide.

Matt. 5. & 6.

titudine, nisi vnica hæc fidei iustitia præcesserit, & sola partes omnes impleat, hanc erigi ac stabiliri oportet, vt illa tanquam fructus ex arbore inde nascatur & emergat. Hæc solutio ac responsio nihil in effectu nouum adfert, nihil nisi quod iam à Caluino dictum ac à nobis refutatum est. Grauiter quidem prædicat, *considerandam esse seriem causarum, & gratiæ Dei dispensationem:* sed de gratiæ Dei dispensatione ne verbum quidem subiungit. Illa quippe consideratio iustitiam bonorū operum, quæ ex vberrima gratiæ Dei dispensatione nascuntur, vel maximè commendat, confirmat & stabilit. De serie causarum nihil aliud dicit quàm quod iam dixerat, operum iustitiam, sine fidei iustitia locum habere non posse: quod quo sensu & quatenus verum sit, iam explicatum dedimus. Nam quod hîc de nouo addit, *iustitiam fidei solam*, id est, solam remissionem peccatorum, (quod ille vocabulum studio declinat, & iustitiam fidei, quę multò latiùs patet, eius loco vafre supponit) *partes omnes implere*, ab eo audacter dicitur, sed abeo vno verbo non probatur, quia nullo modo probari posse facilè aduertebat. Si sola remissio peccatorum omnes beatitudinis ac iustitiæ partes implet, ergo nullam beatitudinis partem bona opera implent. Si nullam, ergo falsa sunt illa testimonia omnia, quæ bonis operibus beatitudinem tribuunt. *Imò* (ait Calpinus) *erigenda ac stabilienda est hæc beatitudo remissionis*

Caluini hypocrisis & impostura.

Remissio pecc. sola non beatificat.

missionis peccatorum, quia ex hac nascitur altera beatitudo sicut fructus ex arbore. Quæ eius conclusio duplici vanitate laborat. Vanũ est & falsum, ex remissione peccatorum veluti ex arbore nasci beatitudinẽ bonorum operum. Ex priuatione quid nasci potest? aut pura negatio quid tandẽ ponit? Arbor bonorum operum, & beatitudinis atque iustitię eorum (vt in præcedentibus ostensum est) nec remissio peccatorũ est, nec sola fides, sed multò magis ipsa charitas. Remissio peccatorũ non arbor aliqua est in agro cordis plantata, aut ad fructificandũ apta, sed tantummodo veluti agri à sentibus & spinis perpurgatio, vt semini fidei aliorumque donorum Dei recipiendo animus idoneus factus, bonorum operum iustitiam proferat. Qui nunc iustitię operum arborẽ aut radicẽ remissionẽ peccatorũ affirmat, nõ secus delirat quàm qui fructuum in agro crescẽtium arborẽ aut radicẽ vocet factã terræ perpurgationẽ, & spinarum aliarumque pessimarum herbarum, quibus obrutus ager fuerat, extirpationem. Vanum rursus est & ineptum, si beatitudinis bonorum operũ arbor & radix esset remissio peccatorum, *erigendam propterea & stabiliendam*, id est, tãquam solã & plenam beatitudinẽ commendandã esse *remissionem peccatorum.* Haud dubiè enim non secus cõmendandi sunt fructus quã arbor, quũ arbor sit propter fructus, non fructus propter arborem: nec qui arbo-

Non est arbor aut radix bonorum operum.

rem & fructus in agro possidet, in ipsa arbore sed in fructibus emolumentum suum ponit. Si remissio peccatorum arbor est beata, & bona opera fructus beati, quũ arbor possit esse sterilis, fructus autẽ per se vtilitatem adferant; quis non videt beatitudinem bonorum operum magis propriè, plenè, ac perfectè talem esse, quàm beatitudinem remissionis peccatorum? Et clarum ex Scripturis est, bona opera *placita esse coram Deo*, & amplissimã mercedẽ accipere. Remissio peccatorum solius diuinæ misericordię opus est, & eum, cui facta est, in via beatitudinis ac iustitiæ ponit, non in termino; principium beatitudinis adfert, non perfectionem aut complementum: denique quum sola per se consideratur, capacẽ potius iustitiæ facit quàm iustum: sicut depulsæ tenebræ locum luci relinquunt, nõ illuminant; & stirpitus euulsæ spinæ agrum ferendæ segeti idoneum reddunt, non ipsam segetẽ proferunt. Sed quia, quibus Deus remittit peccata, eisdẽ nouam gratiæ & donorum lucẽ impertit, propterea ipsa quoque remissio ex adiuncto beatum ac iustum facit. Sic ipsa Caluini explicatio totum intentum eius subuertit. Inde enim sequitur, magis esse erigendam & stabiliendam bonorum operũ beatitudinem quàm solius remissionis peccatorum, quia hæc arbor est, illa fructus. Atque ita difficultatem propositam non sustulit Caluinus, sed auxit. Manet enim

1. Ioan. 3. 22.
2. Cor. 5. 9.
Coloss. 3. 20.
Heb. 12. 28.

Caluini explicatio ipsum refutat.

enim non solũ firma beatitudo & iustitia bonorũ operũ toties in Scripturis cõmẽdata, sed ipsa remissione peccatorum magis illustris, propria, & vera iustitia esse demonstratur.

Sed hoc constituto, alia ex parte nostra difficultas moueri potest, cur Apostolus hoc loco hanc beatitudinem solam ponit ac recenset, tacita illa varia ac multiplici bonorum operum beatitudine, ab ipso maximè Dauide prædicata? Ad hoc respondeo, certis & grauibus ex causis Apostolũ id fecisse. Primum, quia scopus eius est & intentio hoc loco de prima ad Christi fidem conuersione tam Iudæorum quàm Gentium, & de impij iustificatione agere. In hac autem impij iustificatione in primis & ante omnia necessaria est peccatorum per Christũ remissio. Deinde, quia, vt nunc hominum status est, remissio peccatorum iustificationi est necessaria, sicut homini ægro necessaria est medicina. Alioqui quis dubitat maximè beatos illos esse qui nunquam peccauerunt, vt Angelos bonos omnes, vt Christum Redemptorem, *qui peccatum non fecit*, vt Deum super omnia benedictũ, qui ita iustus est, vt peccare non possit? Tertiò id facit Apostolus, vt ostendat non solùm illos iustos coram Deo esse posse, qui accepta semel remissione peccatorum, postea in multis magnisque virtutibus iustitiam auxerunt, sed etiam illos qui recenter ad Deum conuersi nihil hactenus

Remiss. pecc. cur Paulus beatitud. solùm ponit.

1.

2.

1. Petr. 3.

3.

boni operis ex fide egerunt, quos videlicet fides bonorum operũ fœcunda ante partum iustificauit: quamquam sola fides illam fœcunditatem non habet, sed fides charitate formata. Quartò, Apostolus volens ex instituto ostendere *iustificationem* hominis esse merè gratuitam, affert exempli causa remissionem *peccatorum in iustificatione impij*, quæ *sine vlla dubitatione* est *merè gratuita*, & *sine qua nullus* post primi parentis lapsum iustus esse potest. His de causis illam solam beatitudinem ex Dauide cõmemorat Apostolus, quæ ex remissione peccatorum nascitur: non quasi vnicam & perfectam, nec vt alias in Scripturis positas hac vna excluderet ac remoueret. Alias tacet, sed non remouet: quia non omnia vbique & semper, sed suis quæque locis dicenda & ponenda sunt. 4.

Iam verò & alia ex parte circa posteriora huius loci verba hæreticis occurrendum est. Nam propter illa verba, *Beatus homo cui non imputauit Dominus peccatum*, colligunt illi peccatorum remissionem (quæ iuxta Caluinum est tota fidei iustitia) nõ esse tamen verã, sed imputatiuam tantùm; & manentia peccata tegi, non tolli. Sic Martinus Chemnitius Lutheranus, sic alij, ob eam maximè causam vt probent concupiscentiam in renatis sic manere, vt sit adhuc verè ac propriè peccatum, & ex se damnatione dignum. Atqui probat sanè hic locus, ad iustitiam humanam

Peccat. remiss non imputatiua, sed vera.

post

post lapsum pertinere vt nō imputetur peccatū, verùm non probat ex eo solo quòd non imputatur, peccatum remitti. Imò vltra hoc quòd non imputatur, planè tollitur; & quia tollitur, ideo non imputatur. Quòd aliæ Scripturæ perspicuè docent. *Ecce Agnus Dei, qui tollit peccata mundi.* Ioan. 1. Rursum: *Tulit quod contra nos erat chirographum,* id est, peccati reatum & debitum, *& affixit illud Cruci.* Coloss. 2. Nempe quia *interfecit inimicitias* (id est, peccata) *in semetipso per Crucem.* Ephes. 2. Vide plura in opusculo nostro de Iustificatione. Lib. 3. c. 8.

9. *Dicimus quia reputata est Abrahæ fides ad iustitiam.*

SVnt iam hæc verba contrà Caluini corruptelas superiùs explicata, qui magna adhibita Scripturæ violentia pro fide Abrahę remissionem peccatorum substituit. Alij vocabulum fidei ad illius vnici obiecti apprehensionem torquentes, quasi fides Abrahæ ad iustitiam reputata circa illud vnum versata fuisset (quod vanum esse suprà ostendimus) colligunt ex his verbis, totam nostram iustitiā, quæ similis Abrahæ esse debet, nihil aliud esse quàm gratuitam quandā imputationem & acceptationem à parte Dei propter fidem nostram in Christum, qua beneficium redemptionis per illum factæ apprehendimus. Opinantur enim ideo solam fidē pro iustitia imputari, quia illa sola gratuitum

Dei

Dei donum est, & quasi mendica manus apprehendens per puram gratiam beneficium redemptionis. Imputari autem vel reputari ad iustitiam aiunt, quo ex se iustitiæ vim aut virtutē non habet, sed quod pro huiusmodi à Deo acceptatur. Sed cōtra hæc obserua duo.

Apprehēsio per fidem res imaginaria.

Primùm quòd non sola fides aut quælibet apprehensio per fidem (quæ res imaginaria est, quum fides potiùs iudicij res sit, iudicans id esse verum quod apprehendit per intellectus assensum, quàm apprehensio aliqua, quæ præexigitur ad fidem, sed non ipsa fides est, quum multi infideles ea quæ sunt fidei apprehendant, sed non credant) est res gratuita aut gratuitum Dei donum, verùm & aliæ omnes virtutes, quibus iustificamur, gratuita Dei dona sunt, & ab auxilio supernaturali, ideóq; gratuitæ Dei bonitatis respectum habent nō secus quàm fides. Charitatis, spei, pœnitētiæ, timoris actus, vt ex impio quis iustificetur, actus sūt ex speciali Dei auxilio producti, nō secus quàm actus fidei. Harum virtutum habitus dona Dei sunt, quibus opera iustitiæ exercemus, non secus quàm fidei habitus. Rursus, credere non secus est opus nostrum (etsi sit opus Dei) quàm diligere, *etsi charitas diffusa sit in cordibus nostris per Spiritum S. qui datus est nobis.* Ideo in Euangelio toties dicitur: *Fides tua te saluum fecit.* Vnde non est magis mendica manus fides quàm charitas, nec minùs mendica manus charitas quàm fides. Nec minùs

Virtutes omnes theologicæ non secus gratuitæ quā fides.

Rom. 5.

minùs suum aliquid adfert qui ex fide iustificatur, quàm qui ex charitate; aut plus suũ aliquid adfert qui ex charitate iustificatur, quàm qui ex fide. Vtrumq; Dei opus est per auxilium gratiæ, vtrumque est nostrum opus per concursum liberi arbitrij.

Iustitia reputata iustis, est iustitia illis inhærens.

Secundò, obserua reputationis aut imputationis vocabulum non excludere veram inhærentiam virtutis aut iustitię quæ dicitur reputari. Quod enim hîc Paulus dicit, *Abrahæ reputatã esse fidem ad iustitiam*, hoc idem alibi dixit tum de Abraham, tum de alijs veteribus iustis, *Fide operati sunt iustitiam.* Rursum, sicut hîc infrà dicit, *Reputabitur & nobis credentibus ad iustitiam*; sic postea dicit, sæpeque repetit, *Iustificati ex fide*; & antea dixit, *Iustificari per fidem.* Sicut ergo iustificari ex operibus vel per opera intelligunt hæretici inhærentem nobis operibus iustitiam ex qua formaliter iusti sumus (quam quia admittere nolunt, nec prius recipiunt) sic necessariò iustificari ex fide & per fidem (quod libenter recipimus) eodem modo intelligere debent, ex actu fidei formaliter hominem coram Deo iustum esse. Reputatur ergo ad iustitiã, quod verę iustitiæ opus est. *Iudicium enim Dei secundùm veritatem est.* Quare Iacobus post illa verba, *Reputatum est Abrahæ ad iustitiam*, adiecit, *Et amicus Dei appellatus est*: id est, coram Deo. Denique suprà: *Nónne præputium illius in circuncisionem reputabitur?* id est, pro circuncisione

Hebr. 11.

Rom. 5.

Rom. 3.

Rom. 2.

Iacob. 2.

Rom. 2.

sione habebitur? hoc est, coram Deo iustificabitur? Sequitur enim: *Circumcisio cordis, cuius laus ex Deo est.* Postremò, & in hoc cap. dixerat: *Et qui operatur, imputatur merces secundùm debitum*: vbi vox *imputatur* per catachresim accepta, significat, rependitur. Sic *reputari* dicitur *fides ad iustitiam*, quia verè iustificat.

Ver. 4.

11. *Et signum accepit circumcisionis, signaculum iustitiæ fidei quæ est in præputio.*

Sacramẽtorum efficacia propria defenditur.

IN his Pauli verbis mirabiliter se oblectãt hæretici, & validum se argumentum deprehendisse iactitant, quo probent, totam Sacramentorum nouæ legis rationem, vim, effectum, & vsum, nihil aliud esse quàm vt sint *signacula iustitiæ fidei*, & vt obsignent, certoque quasi appositio sigillo confirment eius gratiæ aut doni veritatem, quæ vel antea per fidem habita est, vel in externo Sacramenti signo repræsentatur; sicuti circumcisio ab Apostolo hîc dicitur fuisse *signaculum iustitiæ Abrahæ*, vel potiùs obsignasse iustitiam Abrahæ, ex fide priùs & in præputio acceptam. Quã ob causam Theodorus Beza hoc loco, reiecta disertis verbis veterum Patrum interpretatione, de sua noua luce circa huius loci intelligentiam insolenter exultat, & hunc in modum disputat: *Quid magnificentius dici de vllo Sacramento posset?* Itaque qui *veteris fœderis Sacramenta à nostris reipsa distinguunt, nunquam videntur Christi officium quàm latè pateat cognosse.*

Bezana de Sacramẽtorum effectu sententia.

Vocarat

Vocarat Paulus circunciſionẽ ſignum, quod ad externam ceremoniam attinet. Nunc illius ſubſtantiam & effectum explicat, id eſt, quorſum adhibeatur, nempe iuſtitiæ fidei, qua in ipſius Chriſti poſſeſſionem mittimur, non ſimpliciter ſignificandæ, ſed vnà etiam obſignandæ; quatenus videlicet Spiritus S. reipſa id intus præſtat, quod externa ceremonia, prædicationi verbi coniuncta, oculis repræſentat. Hanc interpretationem ſi quis cum ijs contulerit, quæ non Origenes modò, ſed nonnulli etiã ex Patribus alioquin pietate & eruditione clariſſimi in hũc locum ſcripſerũt, comperiet profectò quantam veritatis lucem Dominus in nos omnium hominum maximè indignos noſtra memoria effuderit. Bezæ lux noua.

Hæc ille incredibili impudentia pariter ac ſtultitia. Quæ maior impudentia eſſe poteſt, quàm homines nouos, paucos, turbulentos, qui nihil authoritate dignum proferre poſſunt, nouam & ſingularem Scripturarum intelligentiam ſibi venditare, contra omniũ, qui hactenus in Eccleſia Chriſti à tot ſeculis docuerunt, doctiſſimorum & antiquiſsimorum Patrum ſententiã? Nam quod *nonnullos ex Patribus* dicit Beza, omnes dicere debuit, quum hanc eius explicationem nemo hactenus ex Patribus tradiderit. Alioqui *de tanta veritatis luce in ipſos homines* verè *indignos* (hoc enim vnum veriſsimè dixit) *à Domino effuſa* gloriari non potuit. Quæ inaniſsima iactantia eo vanior eſt quòd, in quos hæc tanta lux effuſa dicitur, ſoli ſint Caluiniſtæ, quum ab

hac

hac obsignatione iustitiæ fidei & promissionis antegressę vt proprio Sacramentorum effectu (quod ex hoc loco colligit Beza iuxta dictata Caluini) Lutherani omnes magistri penitus abhorreãt, & * Martinus Chemnitius inter *fanaticas horum temporum opiniones* de vsu & effectu Sacramentorum illam sententiam ponit; qui etiam Lutheranorum sententiam hanc esse docet, Sacramentorum proprium esse, vt sint organum seu medium per quod Deus offert, exhibet, & applicat beneficia redemptoris. Atqui de accepta Euangelij luce non secus gloriantur Lutherani, omnesque hodie sectæ quàm Caluinistæ. Hac igitur Bezæ impudenti iactantia nihil impudentius.

Caluinistarum de Sacramẽtorum effectu doctrina à Lutheranis, damnata.

* In exã. Concil. Trid.

Sed nũc quanta sit eorum quæ garrit stultitia, vel impietas, potiùs attendamus. *Quid* (inquit) *magnificentius dici de vllo Sacramento posset?* Nempe vt sit signaculum iustitiæ fidei non simpliciter significandæ, sed vnà etiam obsignandæ; quatenus Spiritus S. reipsa id intus præstat, quod externa ceremonia, verbi prædicationi coniuncta, repræsentat. *Hoc* est Caluinianum mysterium in circuncisionis signaculo fundatum, ab omnibus hactenus Patribus ignoratum, in quo tot sunt absurda quot verba. Circuncisionem vocari à Paulo *signaculum iustitiæ fidei Abrahæ*, quam habuit in præputio, sic hactenus intellexerũt omnes Ecclesiarum magistri, & diuinarum Scriptu-

Circũcisio cur & quomodo signaculũ iustitiæ fidei in Abrahã.

Scripturarum interpretes, vt dicerent, circuncisionem, quum signum esset fœderis & pacti *inter Deum & semen Abrahæ*, quasi illius populi ab alijs populis omnibus distinctiuũ, vnum tamen Abraham, qui omnium primus id signum accepit, quia antea manens in præputio & nondum circuncisus, vir iustus erat, Deo charus, fide & obedientia in Deum admodum illustris, Deoque certo promissionis fœdere coniunctus, quòd in illius semine benedicerentur omnes gentes, id est, ex eius posteris nasceretur Christus redẽptor mundi, per quem omnes benedicerentur, circuncisionis signum accepisse, non quidem vt simplex signum promissionis aut fœderis inter Deum & ipsum, de qua iam per fidem suam in Deum certior factus fuerat, sed præterea vt signaculum quoddam siue characterem siue notam illustrem illius iustitiæ fidei, quæ in ipso dudum fuerat, non quam Spiritus S. re ipsa intus ei præstitit, quando hanc externam ceremoniam accepit. Abrahamum per hanc externam ceremoniam aliquid à Spiritu S. intus in animo accepisse, quod illa ceremonia repræsentaret, nulla Scriptura dicit, nulla ratio, nulla authoritas docet. Quum Abraham circuncisionem accepit, cum hac externa ceremonia nulla fuit verbi prædicatio coniuncta, quam ex dictatis Caluini circuncisioni adiungit Beza. Confestim enim post præceptum Domini de circuncisione ac-

ceptū, se & suos circūcidebat: quod his verbis narrat Scriptura: *Cumq; finitus esset sermo Dei loquentis cum eo, ascendit Deus ab Abraham,* id est, disparuit. *Tulit autem Abraham Ismaël filium suum, & omnes vernaculos domus suæ, & circuncidit carnem præputij sui in ipsa die.* Cur autē, & in quem finem, & in cuius rei significationem *Abraham* ipse iam ex fide iustificatus, circuncisionem acceperit tanquam signaculum iustitiæ fidei, manifestè tum historia Geneseos tum Apostoli disputatio docet. In historia Geneseos toto illo cap. 17. vbi circuncisio primùm à Deo instituta & ab Abrahamo suscepta fuit, causa huius circuncisionis præcipiendæ & suscipiendæ hæc ponitur, quia Abraham pater multarum gentium futurus erat. Sic enim Deus loquitur: *Ego sum, & ponam pactum meum tecum* (id est, signum pacti, circuncisionē, vt ex sequentibus manifestè patet) *eriscq; pater multarum gentium: nec vltrà vocabitur nomē tuum Abram, sed appellaberis Abraham, quia patrem multarum gentium constituite.* Nempe in signum multiplicandi seminis Abrahæ in illo capite promissi, & in his verbis (*Pater multarum gentium*) expressi, Abraham in generationis membro, tametsi propemodum centenarius, circuncisionem primus accepit.

Genes. 17.

Cur Abraham circuncisionē accepit tanquam signaculū iustitiæ.

Gen. 17.4.

Vers. 10. *Hoc est pactū meum,* &c. *Circuncidetur,* &c.

Cæterùm quia esse patrem multarum gētium, præter illam literalem significationem multiplicandi seminis Abrahæ iuxta numerum

rum arenæ maris, spiritualem quoque habet significationem, quòd *pater sit omnium credentium per præputium*, id est, omnium præter circuncisionem acceptam credentium, vt Apostolus hîc dicit: ostendit Apostolus, hanc Abrahæ paternitatem non in circũcisione, aut per illam, aut propter illam accidisse, sed propter fidẽ quam ante circuncisionẽ habuit: vt sic esset tum pater carnalis omnium circuncisorum, tum etiam pater spiritualis omnium in Christum credentium. Sic enim disertè Apostolus dicit: *Et sit pater circuncisionis*, id est, Iudæorum, *non ijs tantùm qui sunt ex circuncisione*, id est, non ijs tantùm qui solummodo sunt circuncisi, & carnaliter Iudæi, *sed & ijs qui sectantur vestigia fidei quæ est in præputio patris nostri Abrahæ*: id est, illis quoque qui præter circuncisionem credunt in Messiam: quod est tam esse patrem spiritualem ex imitatione eiusdem fidei quàm esse patrem carnalem ex propagatione eiusdem seminis. Quum igitur scopus Apostoli esset, ostendere Abraham ex fide fuisse iustificatum, & non ex operibus legis (idcirco enim dixit, *Quomodo reputata est fides ad iustitiam, in circuncisione, an in præputio? Non in circuncisione, sed in præputio*) huic autẽ iustitiæ fidei in præputio repugnare videretur ipsa circuncisio quam ipse Abraham accepit, idque post illa verba Genes. 15. *Credidit Abraham Deo, & reputatum est ei ad iustitiã*, ostendere vult Apostolus

quare Abrahã iam per fidem iustificatus circuncisionem nihilominus acceperit. Idcirco enim continuò subiungit, hanc taciram Iudæorum obiectionem remouens: *Et signum accepit circuncisionis, signaculum iustitiæ fidei quæ est in præputio, vt sit pater omnium credentium per præputium, & sit pater circuncisionis*, &c. Quorum verborum simplicissimus & apertus hic sensus est: Ideo Abraham iam iustificatus ex fide, circuncisus nihilominus fuit, & hãc circuncisionem quasi nouam notam & characterem accepit, (non quæ repræsentaret aliquam Spiritus Sancti donationem, fidem videlicet, *reipsa tunc præstitã*, vt Beza imaginatur) sed, vt Apostolus ipse disertè dixit, *iustitiæ fidei quæ est in præputio*, id est, quam Abraham habuit in præputio necdum circũcisus, vt per illam notam acceptam (ait ipse Apostolus) *sit pater omnium credentiũ per præputium, & sit pater circuncisionis*: id est, vt ipse iam circuncisus, & antea ex fide iustificatus, sicut per antecedentem fidem fuit pater omnium credentium, etiam non circuncisorum, sic per hanc circuncisionem acceptã, ipsorum quoque circuncisorum, id est, Iudæorum omnium pater esset credentiũ in Christum.

Circuncisio cur vocatur signaculum.

Vocat autẽ Apostolus *circuncisionis signum*, vel signum illud quod est circuncisio. *signaculum iustitiæ fidei*, quæ iam in Abraham erat ante hoc signum acceptum, non vt illam Abrahami iustitiam quasi sigillo obsignaret, sed vt

sed vt illam simpliciter testificaretur, & illius testimonium esset: vt Græci interpretes, Chrysostomus, Theodoretus, Oecumenius, & alij exponunt. Vox quippe σφραγίδειν cùm significet tam insignire & notare, quàm obsignare & confirmare, hæretici hodie in vocis latitudine ludentes, deserta & reiecta veterum omnium interpretatione, non pro testimonio, nota, charactere, sed pro sigillo & imaginaria sua obsignatione accipi volunt. In quo figmento suo quàm multipliciter falluntur, & fallunt, nunc breuiter explicabo.

Signaculum apud Paulum nõ significat sigillum aut obsignationem in sensu hæreticorum.

Primùm, Sacramenta nouæ legis, quæ per omnia volunt huic signaculo circunciſionis conuenire (ait enim Beza, *Quid magnificentius de vllo Sacramento dici potuit?*) statuunt nihil aliud esse quàm signacula, sigilla, & obsignationes illius iustitiæ fidei, quam Spiritus Sanctus re ipsa præstat, & quam Sacramenti ceremonia repræsentat. Atqui vt hoc verum esset (quod postea stultitiæ & dementiæ plenum ostendemus) nihil hoc figmentũ commune habet cum signaculo circunciſionis in Abraham. Nam cum illo signaculo vel cum illa eius circunciſione, nullam fidei iustitiam Spiritus Sanctus re ipsa Abrahamo contulit. Contradicit enim disertè Apostolus, dicens fuisse *signaculũ iustitiæ fidei*, τῆς ἐν τῇ ἀκροβυστίᾳ, id est, vt Beza vertit, *quæ fuerat in præputio*; & dicit subaudiri articulum, γενομένης. Quæ

vna explicatio omnem eius speculationem subuertit. Si enim circuncisio Abrahami fuit signaculum iustitiæ olim in præputio acceptæ, & nostra Sacramenta non aliam rationem aut vim habent, quã habuit hæc Abrahami circuncisio (propterea enim Beza dicit, *veteris fœderis Sacramenta à nostris re ipsa non distingui*; & rursum, de *nullo Sacramento magnificentius aliquid dici posse*, quàm quòd huiusmodi signácula sunt, qualis erat Abrahamo sua circuncisio) euidentissimè sequitur, nostra Sacramenta nõ obsignare aliquam iustitiam fidei, qua *in ipsius Christi possessionem mittimur*, & quam *Spiritus Sanctus reipsa præstat quod ceremonia externa repræsentat*, sed obsignare debere in nobis iustitiam fidei olim acceptam, & olim à Spiritu Sancto donatam, vt sic ceremonia externa cuiuslibet Sacramenti nostri non repræsentet aliquid quod reipsa Spiritus Sanctus præstat, sed aliquid repræsentet olim acceptum, & antea nobis collatum: Quæ propria Caluini doctrina est, vnde suã accepit Beza. Sic enim definit: *Sacramentum est externum symbolum quo benevolentiæ erga nos suæ promissiones conscientijs nostris Dominus obsignat, ad sustinendam fidei nostræ imbecillitatẽ; nosq; vicissim pietatem erga eum nostram testamur.* Vult Sacramentum obsignare promisiones antegressas, non repræsentare aliquid à Spiritu Sancto reipsa præstitum, idque ad fidei iam adeptæ imbecillitatem sustinendam, non ad aliquod

Bezana explicatio Caluino contraria.

Institut. lib. 4. cap. 14. num. 1.

aliquod fidei donum à Spiritu Sancto cum Sacramento aut in illo aut per illud accipiendum. Quare postea addit, *Apostolum manifestè hoc loco contendere, fuisse Abrahamo circumcisionem eius pacti obsignationem, cuius fide fuerat antea iustificatus.* Quæ tota explicatio vt propiùs accedit ad sensum Apostoli quoad iustitiam fidei priùs acceptam; ita Bezanæ explicationi prorsus contraria est, quæ signaculi huius & obsignationis rationem in eo ponit, *vt Spiritus Sanctus reipsa ad intus præstet, quod externa ceremonia oculis repræsentat.* Ita Beza dum aliquid videri vult Sacramentis nostris tribuere, & aliquam in eis gratiæ obsignationem inuenire, nec Apostoli sensum tenet, nec magistri sui ac communem suorum doctrinam, adeoque sui ipsius, quam alio loco tradit, sequitur. Et tamen hæc illi explicatio ita placuit, ita solida ac singularis visa est, vt de omnium Patrum hactenus cæcitate, & de sua singulari luce declamandum sibi duxerit.

Ibidem num. 3.

Confess. Heluetica cap. 17. Beza confess. fidei cap. 4.

Sed non hæc sola est explicationis eius absurditas: alias euoluemus. Vanum quippe & stolidum figmentum est, quod iuxta Caluini præscriptum hîc ait Beza, *Sacramentorum nouæ legis substantiam & effectum esse, vt iustitiam fidei non simpliciter significent, sed vnà etiam obsignent*: antea videlicet iam acceptam, iuxta Caluini definitionem, ipsiusque Bezæ explicationem loco citato: quod

paucis argumentis, sed luce meridiana clarioribus breuissimè demonstratur.

Instit. lib. 3. cap. 2. num 9. Obsignatio Sacr. iuxta Caluinum refutatur.

Primùm, multi reprobi accipiunt Sacramenta, qui tamen iuxta Caluini doctrinam veram fidem, & consequenter iustitiam fidei nunquam habent. *Ergo aut Sacramenti effectus non est obsignatio iustitiæ acceptæ, aut est huiusmodi obsignatio falsa, vana, & mendax: quod diuinis Sacramentis tribui sine blasphemia non potest.* Eadem absurditas in illis Sacramẽtis est quæ indignè vel ab indignis accipiuntur, quos omni Christi participatione carere idem Caluinus docet. In his enim omnibus erit obsignatio falsa & sigillum mendax ipsum Sacramentum. Deinde, quia Sacramenta sic sigilla esse voluit, vt diuinas promissiones nobis cõfirment, sicuti diplomata regia appenso Regis sigillo confirmantur, hæc illos absurda consequentur. Primùm, quòd sicuti diploma regium vim non habet, aut fidem non facit, nisi appenso sigillo; sic promissiones Dei in verbo vim non habebunt, neque credentur, nisi adhibito Sacramẽto. Atqui hoc falsum, ergo & prius. Promissiones Dei in Scriptura ex se vim habere, & solius fidei beneficio apprehendi, nec ipse Caluinus negauerit. Præterea, sigillũ diplomati appensum, non ex ipso diplomate, sed ex persona Regis, cuius sigillũ est, authoritatẽ accipit; Sacramenta autẽ, iuxta Caluinũ & Bezã, ex verbo promissionis

In Ioan. cap. 6. ver. 54.

Sigillum Caluinianum in Sacram. euertitur.

quod

quod diplomatis instar est, omnẽ vim suã accipiunt. Vana ergo est cõparatio. Rursum, sigillum regiũ aptũ natũ est ad confirmandas quascũque regias donationes, imò ad quamcunque eius voluntatẽ obsignandam. Sacramenta autẽ si obsignant, non nisi vnũ certum gratiæ beneficium Sacramento propriũ obsignare possunt: alioqui vnicũ aliquod Sacramentum ad omnia sufficeret. Nulla ergo similitudo Sacramenti & sigilli. Has nobis difficultates expediat qui potest Caluinista.

Sacramẽta non possunt obsignare iustitiam fidei acceptam.

Iam verò si non nisi iustitiam fidei acceptam, *qua in ipsius Christi possessionem mittimur*, vt hîc Beza loquitur, Sacramenta nostra obsignant, quorsum aut in quem finem ista obsignatio? Aut enim in Christi possessionem (quem habentes omnia habemus) sola fidei iustitia iam nos misit, & sacramentalis obsignatio planè friuola & inanis est; aut in eam nõ misit, & mentitur hîc Beza. Decantatum quoque illud, *Sola fides iustificat*, vel quod in fidei definitione Caluinus ponit, *vt certa sit notitia & persuasio beneuolentiæ Dei erga nos, per Spiritum S. in cordibus nostris obsignata*, penitus falsum figmentum erit. Si enim per fidem ipsam, habemus persuasionem certam promissionum Dei & beneuolentiæ eius erga nos in cordibus obsignatam, ad quid alia hæc per Sacramentũ obsignatio? Quorsum hæc sigillorum multiplicatio? Aut prius illud fidei firmum erat, & hoc alterum superfluum

fluum est; aut infirmum erat, & hoc alterum quoque infirmum censeri debet. Quæ enim ratio est vt obsignatio per Sacramentum firmior ac certior sit, quàm obsignatio per Spiritum S. Imò quomodo non summa ratio docet certius ac firmius esse debere, aut profectò nõ minùs certum ac firmum, quod *Spiritus S. in cordibus nostris obsignat*, quàm quod Sacramentum externum oculis aut manibus nostris obsignat. Vana ergo & superflua tota hæc sacramentalis sigilli speculatio est.

Sacramẽta fidei cõfirmandæ non subseruiunt. Instit. lib. 4. cap. 14. num. 1.

Dicent ad fidei infirmitatẽ subleuandam, obsignationem hanc sacramentalem accedere. Sic enim definit Caluinus, *Sacramentũ esse externum symbolum, quo benevolentia erga nos suæ promissiones conscientijs nostris Dominus obsignat, ad sustinendam fidei nostræ imbecillitatem.* Sed imaginariam hanc infirmæ fidei subleuationem ex ipsis Caluini principijs facilè refellemus. Si enim statuitur in electis (nã illorum *vnicam fidem* agnoscit Caluinus, vt suprà accepimus) fidei imbecillitas nouo aliquo sigillo subleuanda; falsa est illa Caluini definitio antedicta, quòd fides est *certa notitia & persuasio benevolentiæ Dei erga nos.* Si enim certa persuasio, quomodo imbecillis est apprehensio? Aut si imbecillis est in aliquibus apprehensio, quomodo est in omnibus certa persuasio? Definitio enim toti definito competere debet: & definitione fidei qui caret, fide-

fidelis non est, nec fidem habere dicendus est. Rursum, si est fides infirma & imbecillis electorum, specialis & iustificans electorum fides languida & infirma esse poterit. At infirma fides, imperfecta fides erit. Non ergo iustificabit. Si enim bona opera ideo iustificare neminem posse hæretici concludunt, quia imperfecta sunt legis obseruatio; ex fide quoque neminē iustificari posse nos concludemus, quia imperfecta & languida est omnis etiā electorū fides. Omnes quippe electi Sacramentis indigent, & Sacramētorū vsus atque effectus est, vt imbecillem fidem quasi noua quædam signacula sustentēt atq; confirment. Sed & Caluinus ipse propterea affirmat, *fidei perfectionem neminem in hac vita assequutum fuisse*. Et alio in loco: *Quū nusquam perfecta extet fides, sequitur ex parte omnes esse incredulos*. Sicuti ergo Caluinus ex obseruatione legis neminem iustificari posse ideo concludit, quia legem perfectè nemo hactenus obseruauit; sic ex fide neminem iustificari posse rectissimè cōcludemus, quia fidei perfectionem nemo vnquam in hac vita assequutus est. Excipiet hîc fortasse Caluinista, legis quidem obseruationem perfectam requiri vt ex ea quis iustificetur, fidei autem perfectionē minimè hoc modo requiri. Sed meminisse talis debet, sicut vna Scriptura de operibus dicit, *Diliges Deum ex toto corde tuo*; sic alia Scriptura de fide dicit, *Si credis ex toto corde*,

Iustificari ex fide iuxta Caluini principia nemo potest.

Instit. lib. 4. cap. 14. num. 7.

In Harm. Fuang ad cap. 17. Matth.

Luc. 10.

Act. 8.

corde, licet te baptizari. Non ergo ad fidei imbecillitatem subleuandam (quam & perfectam esse, Caluinus in definitione fidei docet; & perfectam esse debere, quo ad eius intensionē & firmitatem, Scriptura affirmat) imaginaria hæc Sacramentorum obsignatio *institituta fuisse* censeri debet. Vana ergo & friuola est, planéque *inane figmentū*, & cerebri Caluiniani spectrum, *quod pro singulari quadam luce hac demum ætate, senescente iam mundo, sibi ac suis hominibus indignissimis, diuinitus reuelatum esse* Beza hoc loco, quasi somnia sua narrans, declamitat.

Addit tamen adhuc homo vanissimus, *eos qui veteris fœderis Sacramenta à nostris reipsa distinguunt, Christi officium quàm latè pateat nunquam cognouisse.* Quid ergo? Tam latè patet Christi officiū, vt omnia legalia in Christi Ecclesia obtinere debeant? Si enim quia latissimè patet Christi officium, eius Sacramenta à veteribus distingui non debent, eadem quoque ex causa ceremonias & iudicialia Ecclesiæ Christianæ à veteribus distingui non oportet. Si eadem vtrobique Sacramenta, nec re ipsa distincta; eædem quoque erūt ceremoniæ, eadem vtrobique iudicia, totaque politia Ecclesiastica. Quæ enim maior ratio Sacramentorum quàm ceremoniarum & obseruationum reliquarum? Omnia legalia sunt. & veteris populi propria, & ex Dei ore profecta. Si Christi officium est, eadem

Iudaica Bezæ doctrina de paritate Sacram. vet. & nouorum.

dem habere Sacramenta cum veteri populo; officium quoque eiusdem erit, eadem habere ceremonias, eadem legalia omnia. An quicquam dementius dici potuit? An Iudæus quispiam plus à nobis postularet? An non toti Iudaismo Bezana hæc demētia fenestram aperit? Quid? Ad officium Christi pertinet eadem habere reipsa Sacramenta cum veteri populo? O cæcas hæreticorum mentes! An non Christus *melioris Testamenti mediator, quod in melioribus promissionibus sanctum est*, meliora & præstantiora Sacramenta afferre debuit? An non vt sacrificium infinitè præstantius & excellentius dedit, sic Sacramenta longè alia multóque præstantiora dare debuit? Ergo falsa est tota Apostoli ad Hebræos disputatio de singulari & excellenti Christi sacrificio & sacerdotio, primùm ab officio & fine eius, toto cap. 5. deinde ab æternitate & solemnitate, cap. 7. postea ab hostiæ excellentia & perfectione, cap. 9. ac postremò à fructu & effectu eius amplissimo, cap. 10. Aut nescit Beza, ex sacerdotij & sacrificij dignitate & differentia, ceremoniarum & Sacramentorum dignitatē ac differentiam promanare & consequi, alterúmque alteri respondere? An rursum falsa erit tota ipsius Christi disputatio Ioan. c. 6. quòd panis, quem ille daturus erat, veteris populi Manna longissimè antecellebat?

Hebr. 8.

Christi officium legalia non complectitur, sed superexcellit.

Prorsus nesciunt hæretici quàm latè pateat

Sacramentorũ differentia à Christi excellẽtia dependet.

teat officium Christi, qui nostra Sacramenta à vetteribus reipsa non distinguunt. Tam enim latè patet Christi officiũ, dignitas, excellentia, vt quia *lex per Moysem, gratia autem & veritas per Iesum Christum*, omnia vetera Sacramenta, etiam ipsa circuncisio, *egena & infirma fuerint elementa*, iustitiæ carnis, & *quibus auferri peccata, aut conscientia purgari non poterant*; in nouis autẽ Sacramentis à Christo institutis, baptismus quidem *sit lauacrum regenerationis & renouationis per Spiritum sanctum*, Eucharistia sit *participatio corporis & sanguinis Domini*, *per impositionem manuũ presbyterij accipiatur gratia non negligenda* ab illis qui accipiunt, per pœnitentiam *remittantur in cælo peccata quæcunque remittuntur in terris*: denique in omnibus Sacramentis aliqua spiritualis gratia conferatur, qualem nulla vetera conferebant. Satis esse hæc pauca possunt ad Bezanæ dementiæ vanitatem omnium oculis subijciendã. Sic qua in re maximam sibi lucem venditabat, in ea re penè talpa cæcior deprehensus est.

Hebr. 9. & 10.

Tit. 2.

1. Cor. 10.

1. Tim. 3.

Ioan. 20.

11. *Vt sit pater omnium credentium per præputium, vt reputetur & illis ad iustitiam.*

Abrahæ exemplo iustitia imputatiua non statuitur, sed euertitur.

RApit hîc argumentum Caluinus, ad solius fidei iustitiam statuendam. *Nota* (inquit) *quomodo Abrahæ circuncisio fidem nostram confirmet de iustitia gratuita. Est enim obsignatio iustitiæ fidei, vt nobis quoque credentibus iustitia imputetur.*

imputetur. Si fides Caluiniana de iustitia gratuita, id est, in sola remissione peccatorum posita (hæc enim illa est) ex Abrahæ circuncisione confirmatur, profectò nulla prorsus erit. Nam, vt iam demonstratum est, circũcisio Abrahæ nihil minùs quàm iustitiam gratuitam in sensu Caluini aut repræsentabat, aut testabatur, aut (vt Caluinus vult) obsignabat. *Signaculum erat iustitiæ fidei*, id est, illustre testimonium præcedentis in eo iustitiæ: quæ ab Apostolo iustitia fidei vocatur, quia obedientia, aliaque opera Abrahæ bona, cum fide erant coniuncta. In huius iustitiæ non operum tantùm bonorum, sed & fidei testimonium accepit circuncisionem, quæ & pactum inter ipsum semenque eius & Deum, & nasciturum ex eo semen benedictũ significabat. Voluit autem Deus in vno Abraham iustitiam fidei, qua priùs Deo placebat, hoc signaculo externo attestari, *vt pater esset* (ait Apostolus) *tum omnium credentium per præputium*, id est, sine circuncisione (quia ante circuncisionem iustitia fidei iustus erat) *tum omnium circũcisorum*: (quia & ipse quoque circuncidebatur) sed tum horum tum illorum pater esset, si tam hi quàm illi insisterẽt vestigijs fidei qua Abraham pollebat necdũ circuncisus; vt sic vtrisque iustitia fidei, qualis in Abraham erat, imputaretur: id est, vt vtrique tam Gentiles quàm Iudæi imitantes fidem Abrahæ, & *facientes opera Abrahæ*, iusti- Tom. 6.

ficaren-

ficarentur coram Deo, sicut ille iustificatus fuit.

Caluini ratiuncula duplici errore stolida.

Caluini autem ratiuncula duplici errore laborat. Nec enim hæc circuncisio Abrahæ obsignatio erat qua sanciretur certitudo gratiæ Dei (vt hîc Caluinus loquitur) aut qua Spiritus S. re ipsa id præstaret quod illa cerimonia repræsentabat, vt Beza dicebat, sed erat (vt iam ostendimus) testimonium præexistétis in ipso Abraham iustitiæ fidei. Rursum, non ideo Abraham per hoc signaculum declaratus est *pater omnium credentium per præputium, vt credentibus* in sensu Caluini *iustitia imputaretur*, id est, solam Dei beneuolentiam & gratuitam remissionem per fidem apprehendentes, hoc vno & solo modo iustificarétur, sed vt Gentiles omnes non circuncisi, habentes iustitiam fidei quæ erat in Abrahá, reputarentur iusti corá Deo sicut Abraham. Illa autem iustitia fidei in Abraham nec soliùs fidei iustitia erat, sed obedientiæ quoque; nec talis fidei quam fingit Caluinus, sed talis quam Scriptura commemorauit, vt superiùs copiosè explicatum est. Quæ sanè fides eo loco commemorata, vbi reputata dicitur ad iustitiam, tametsi vnum obiectum respiciebat de multiplicando semine, tamen quia cum illo vno obiecto omnia alia credere parata erat quæcunque diceret Deus, ideo pleniſsimè (quantum ex parte fidei) iustificabat. Abrahæ autē fidem talem tunc fuisse,

Vers. 2. huius capitis.

ipse

ipse Apostolus in sequētibus annotauit. Laudans enim postea fidem Abrahæ, quum dixisset, *Confortatus est fide, dans gloriam Deo*; adiecit, *Plenissimè sciens*, seu penitus persuasus ex fide, *quia, quæcunque promisit Deus, potens est & facere*. Propter hanc generalem fidem iustificatus est Abraham: vnde statim subiungit, *Ideo & reputatum est illi ad iustitiam*. Hæc quoque generalis fides, non specialis aliqua à nobis exigitur, vt imitemur fidē Abrahæ. Vnde statim Apostolus præcedentibus adiecit: *Non est autem tantùm scriptum propter ipsum, quia reputatū est illi ad iustitiā* (scilicet credenti sibi seni semē esse nasciturū, & quicquid prę-terea promitteret Deus) *sed & propter nos, quibus reputabitur credentibus in eum qui suscitauit Iesum Christum à mortuis, qui traditus est propter delicta nostra, & resurrexit propter iustificationem nostram*: nec hæc tātùm credentibus, sed & quicquid præterea aut promittit Deus aut dicit, nobisque credendū proponit. Nam nec hæc sola credētibus reputabitur fides ad iustitiam, nec in his solis sola remissio peccatorum continetur (quam Christus meruit, *moriens propter delicta nostra*, ex qua sola iustificari hæretici volūt) sed & illa iustificatio etiā exprimitur, propter quam resurrexit Christus; id est, quam sua resurrectione ex mortuis significauit, quæ est tota vitæ nouitas, ad quā resurgere oportere qui baptizantur in Christo, paulò pòst Apostolus docebit.

13. *Non per legem promißio Abrahæ aut ſemini eius vt hæres eſſet mundi, ſed per iuſtitiam fidei.*

HÆc verba, *per legem*, perperā exponit Beza: *hoc eſt, per præſtita aliqua opera, aut addita implendæ legis conditione.* Quæ gloſſa ſic opponit legem iuſtitiæ fidei hoc loco, quaſi iuſtitia fidei, cui facta eſt promiſsio benedictionis, implendæ legis conditionem penitus excluderet. Hanc enim cōditionem ferre non poſſunt libertini horum temporum hæretici. Quare & Caluinus hoc loco in eodem luto hærens dicit, ſententiæ Apoſtolicæ ſummam hanc eſſe; *Abrahæ promiſſam fuiſſe hæreditatem, non quia legis obſeruatione id eſt promeritus, ſed quia fide iuſtitiam adeptus erat.* Cæterùm Paulus nec per legem implendæ legis conditionem intelligit, nec iuſtitiam fidei docet ab huiuſmodi conditione liberam. Legis nomine intelligit hoc loco, vt ipſemet Beza hoc loco exponit, *aut legem naturæ, aut legem Moyſi*: & rectè, quia per neutram illarum facta eſt promiſsio Abrahæ: id eſt; nec lex naturæ ſolis naturæ viribus præſtita, nec lex Moyſis per ſolam externam illam doctrinam & legiſlationē, in cauſa fuit vt Abrahæ promitteret Deus hæreditatē mundi, id eſt, eſſe patrem omnium credentium per omnes gentes ac nationes in mundo: ſed iuſtitia fidei in ipſo Abrahā cauſa erat per quā facta eſt tam nobilis promiſsio. Iuſtitia autē fidei in Abraham nō erat vna aut ſola fides, vt ſemper ſomniāt hæretici; ſed erat partim

Legis nomine quid Paulus intelligat

partim iustitia operũ bonorũ eius in fide facta, vt aliæ Scripturæ docẽt, partim ipsum opus fidei eius quo credidit promittenti Deo, quod hîc disertè tractat Apostolus, vt ad rem præsentem maximè spectans. Obedientiã Abrahæ, qua filium immolauit, fuisse iustitiam fidei in eo, *quia fides cooperabatur operibus illius, & ex operibus consummata est fides eius*, docet D. Iacobus verbis disertissimis. Huic quoque obedientiæ Abrahæ, non tantùm fidei Abrahæ, eadem promissio, quòd esset hæres mundi, facta est; dicit enim Scriptura: *Per memetipsum iuraui, dicit Dominus, quia fecisti hanc rem, & non pepercisti vnigenito tuo propter me, benedicam tibi, & multiplicabo semen tuum sicut stellas cæli, & velut arenam quæ est in littore maris: possidebit semen tuum portas inimicorum tuorum; & benedicentur in semine tuo omnes gentes terræ, quia obedisti voci meæ.* Ecce apertissimè non vni fidei, vt semper volunt hæretici, sed ipsi quoque obedientiæ Abrahæ facta est promissio *vt esset hæres mũdi*, atq; adeò vt Christus de illo nasceretur. *Benedicẽtur in semine tuo*, id est, in Christo ex te oriundo, *omnes gentes, quia obedisti voci meæ.* Hæc est iustitia fidei in Abraham, non solùm credere quod Deus promittit, sed etiam obedire mandato quod Deus iubet. Hæc iustitia fidei non excludit opera præstita, vt voluit Beza; nec spiritualem vitæ sanctitatem, vt vult Caluinus; sed illa maximè includit: quia omnium bonorum

Iac. 2.

Gen. 22.

Obedientiæ Abrahæ promissiones factæ iust.

operũ & spiritualis vitæ sanctitatis initium & radix fides est; ideóque maximè propter fidem, quam fortissimam habuit, obediuit Abraham Deo. Sic idem Paulus docet Abraham *ex fide operatum esse iustitiam, & egressum terram cognationis suæ iubente Deo, etiam nescientem quò iret.* Sic opera Abrahæ facienda esse, vt filij Abrahæ simus, Christus ipse docuit; sicut fidem Abrahæ imitandam esse, vt filij Abrahæ simus, Paulus hîc docet. Ait enim Iudæis: *Si filij Abrahæ estis, opera Abrahæ facite.* Non ergo opera Abrahæ excludit fides Abrahę; nec conditionẽ implendæ legis, hoc est, obediendi mandatis Dei per spiritualem vitæ sanctitatem, excludit iustitia fidei in Abraham, qui hanc conditionem exactissimè impleuit. Denique quòd iustitia fidei operum bonorum executionem necessariam non excludat, ad alia Pauli loca ex doctissimo Augustino docuimus, ac docebimus deinceps.

Heb. 11.

Ioan. 8.

Iustitia fidei includit conditionem implendæ legis.

Postremò, quòd lex hoc loco legis mandatorum obedientiam nõ significat, perspicuo hoc argumento probatur. *Per legem* (ait Paulus) *non est facta Abrahæ promissio vt esset hæres mundi.* Sed per obedientiam mandato Dei præstitam facta est Abrahæ promissio, *vt esset hæres mundi*, vt verba ex Genes. cap. 22. iam citata manifestè affirmant. Ergo Paulus per legem, obedientiam legis non intellexit. Restat ergo vt legis nomine legẽ intelligat, quoad

Per legem obedientiæ facta est promissio.

quoad externam eius doctrinam, per quam fit cognitio peccati, sed non remedium aut victoria peccati, sicuti hactenus intellexit, posteáque cap. 7. magis perspicuè docet: atque adeò in secundo post versu, quem propterea proximo exponemus loco, tametsi non proximè sequatur, sed versus adhuc intermedius nobis tractandus erit.

15. *Lex iram operatur: vbi enim non est lex, nec præuaricatio.*

HIc apertè Paulus docet, quid per legem intellexit quum diceret, *Non enim per legem promissio Abrahæ, &c.* Quis enim aliquando dixerit, quòd obedientia legis iram Dei operatur, quum omnes Scripturæ clament præuaricatores legis diuinæ iram Dei promereri? Et ne quis tam dementem sensum somniaret, addit Paulus, cur *lex iram operetur.* Rom. 7. *Vbi enim* (inquit) *non est lex, nec præuaricatio.* Est igitur lex *mandatum* quidem *bonum, & iustum, & sanctum, & quod erat ad vitã*, id est, *quod qui faceret, viueret in eo*, sed per occasionẽ factum est ad mortẽ: nõ *quia lex* ipsa nobis *facta est mors*, sed *quia peccatũ, vt appareat peccatũ, per bonum operatũ est nobis mortẽ, vt fiat supra modũ peccans peccatum per mandatum*: hoc est, *occasione accepta per mandatum seduxit nos, & per illud occidit.* Quomodo peccatum per mandatum seducit homines & occidit, nisi quia quantò seueriùs iubet bonũ, & strictiùs prohibet malum,

lum, tantò homines peccatores nituntur magis in vetitum, libentiùs peccant, & grauiùs offendunt, quàm si nescirent legem? Iubet enim tantùm lex, non adiuuat. Iustitia fidei iubet quoque, sed adiuuat præterea. *Fides enim orando impetrat, quod lex iubendo imperat*, ait Augustinus de Spiritu & litera. Cap. 9.

14. *Si enim qui ex lege hæredes sunt, exinanita est fides, abolita est promissio.*

AFfert hîc glossam Beza non minùs pestilentem & impiam quàm absurdam & ineptam: *Si ij demum sunt hæredes qui legem impleuerint; siue si ad hoc, vt aliquis censeatur in hæreditatem Abraham, requiratur legis impletio; inanis est fides ac promissio, id est, frustra promissioni creditur, & frustra fit promissio. Nam tantum abest vt hanc conditionem aliquis præstare posset, vt contrà (sicut antè primis tribus capitibus penè integris est demonstratum) lex nihil aliud quàm peccata hominum coarguat, ipsorum quidem vitio, non legis.* Hæc tota speculatio Bezana ex eo principio oritur, quòd per legem hîc à Paulo legis obedientiam semper intelligi velit, quod in præcedentibus euidenter refutatum dedimus. Sanè Abraham ex legis obedientia hæredem fuisse, & quia *obediuit voci Domini*, benedictionem & hæreditatem consequutũ esse, Dei ad illum verba Gen. 22. quæ suprà produximus, luculenter ostendunt. Non est ergo inanis fides, aut abolita promissio

Ex legis obedientia Abraham hæres factus

Abrahæ

Abrahæ facta, si ex obedientia mandatorum Abraham hæres fuit, (propter hanc enim hęres fuit non secus quàm propter fidem) sed inanis est fides & abolita promissio Abrahæ facta, si vel soli legis Moysaicæ cultores, vel soli factores legis absque fide & gratia Christi (hunc enim duplicem sensum Patres afferunt) promissionem Abrahæ factam consequerentur. Et vt in priori sententia per legem non obedientiam legis, sed externam doctrinam & terrorē legis intellexit, quemadmodum in sequenti sententia (vt iam explicatum est) manifestè docuit; sic in hac media inter vtramque sententia eodem modo legē intellexisse dubitari non debet.

Caluinus & Beza seipsos refutant.

Deniq; agnoscit Beza in proximo versu, vbi Paulus ait, *Non ei qui ex lege solum, sed & ei qui ex fide est Abrahæ*, nomine legis intelligi, *circuncisum esse, & legi Moysis initiatum*. Sic & Caluinus: *Significat hic simpliciter gentem Iudaicam, cui lex Domini tradita fuerat*. Cur igitur in proximè præcedētibus versiculis aliter Paulum vterq; intelligit? maximè quum fateatur & scribat Beza, in *his verbis conclusionem præcedentium esse à versu 13. ad hunc vsque locum*? Caluinus quoque *absolutionē argumenti Apostolici* hæc verba vocet? Seipsos sanè suasque præcedentes impias glossas confutauit vterque egregiè. Si enim hæc verba versu 16. posita, cōclusio sunt præcedentium à versu 13. ad hunc vsque locum, id est, trium proximè

præcedentium versuum quos iam tractauimus, quomodo fieri potest, vt in tribus præcedentibus versibus 13. 14. & 15. legem acceperit Paulus *pro legis impletione & obedientia*, hîc verò ver. 16. in ipsa conclusione, legem acceperit *pro legis professione externa, pro circumcisione, & esse imitatum legi Moysis*? Quid? an ille rectè Paulum exponit, qui conclusionem eius à præmissis & antecedentibus planè diuersam & contrariam constituit? Quomodo concludit nunc Paulus antecedentem disputationem de professione legis Moysaicæ, si in tota antecedéti disputatione, non de eius singulari professione, sed de tota in vniuersum legis obedientia disputauit? An sophistam, planéque ineptissimum sophistam, facient Paulum Caluinus & Beza, vt quùm hactenus de cane domestico disputauerit, nunc de cane qui sydus est eum concludere affirment? Non enim secus canis sydus cæleste, à cane animali viuente differt, quàm externa professio legis Moysaicæ à vera legis obedientia discrepat. Professio legis Moysaicæ, & *ex lege esse*, Iudæum esse, circunciſum esse, quasi signum tantùm erat & signaculum iustitiæ, non vera aliqua iustitia: sed obediétia legis & mãdatorum Dei ex fide adeò vera iustitia est & iustitia fidei, vt huic non secus quàm fidei hæreditatis promissio ipsi Abrahæ facta fuerit, nobisque fiat sequentibus vestigia patris nostri Abrahæ, non quoad fidem tan-

tantùm, sed & quoad opera eius, vt suprà ex diuinis Scripturis ostensum est. Totam hãc Apostoli disputationem latiùs à nobis explicatam vide in Opere de Iustificatione lib. 8. cap. 16.

Premit paulò aliter multoque fortiùs hæc verba Caluinus, cui veritatis fortiùs asserendæ causa respondebo. *Ab impossibili* (inquit) *vel absurdo arguit, non promissam fuisse Abrahæ quam à Deo gratiam obtinuit, ex pacto legali, vel operum intuitu, quia si interposita esset hæc conditio, Deum eos solos dignari adoptione qui merentur, vel qui legem præstant, nemo confidere auderet ad se pertinere.* Bis hîc corrumpit Apostolum, semel in verbo *legis*, quasi illa obedientiam legis significaret; quod iam refutatum dedimus circa glossam Bezæ, qui Caluini vestigijs insistẽs in eundem lapidem impegit. Secundò in verbo *fidei*, Paulum corrumpit, quasi illa confidentiam & fiduciam notaret, quum planum sit Apostolum de fide hîc loqui quatenus legi opponitur, & de qua hactenus disputauit, & quam in Abrahã hactenus commendauit. Dixerat Apostolus *fidem reputatam esse Abrahæ in iustitiam, non in circunciſione, sed in præputio*, vt postea circunciſus, per signaculum iustitiæ fidei quod acceperat, pater esset omniũ credentiũ, tam in circunciſione quàm in præputio. Hoc ipsum iterũ volẽs probare, ait promiſsionẽ illi factã *quòd esset hæres mundi*, non per legem fuisse, id est,

Caluini propria hoc loco corruptela.

Fides hic apud Paulum non significat fiduciam.

non propter professionem legis Moysaicæ quoad ceremonialia, aut etiam naturalis absque fide, sed per iustitiã fidei. Vtroque in loco fides ac iustitia fidei legi Moysaicæ ac etiã naturali sine gratia Christi opponitur. Neq; ipse Caluinus in præcedẽtibus hactenus sententijs fidem pro confidentia aut certitudine gratiæ accepit, sed pro fide promissionũ, tametsi (vtiam ostẽdimus) absurdè & impiè. Nunc autem quum in his verbis prioris suæ sententiæ confirmationem ponat Apostolus, de lege, de fide, de promissione; necesse est vt eo in sensu loquatur, quo hactenus loquutus est. Ait igitur pro maiori confirmatione ac robore eorum quæ dixerat: *Si enim ij qui ex lege hæredes sunt*, id est, illi qui solam legem profitentur & agnoscũt, hæreditatis Abrahæ promissæ participes sunt, *exinanita est fides*, id est, vana fuit fides Abrahæ & iustitia fidei in in illo, nec opus fuit fide aut fidei iustitia, quã tamen in Abraham Scriptura singulariter commendat: abolita quoque esset promissio, quę videlicet illi propter iustitiam fidei facta est. Planum est igitur & perspicuum, de fide hîc loqui Apostolum, sicut priùs locutus erat, & de ea fide fideique iustitia quam hactenus in Abraham commendauit. Hæc autem nihil minùs fuit quàm fiducia Caluiniana, aut certitudo gratiæ quam hîc affirmat, vt in locis præcedentibus accuratè demonstrauimus.

Nunc

Nunc Caluinus pro fidei iustitia, quæ est *fides per dilectionem operans*, in Abrahamo maximè elucens, confidentiam sine vlla legis obseruatione supponit: atque ita suam textus Apostolici deprauationem prosequitur: *Quis enim tantæ sibi perfectionis est conscius, vt sibi hæreditatem ex legis iustitia deberi statuat?* Sanè nemo, nisi Iudæus, legis iustitiam sine fide mediatoris venditans. Sequitur: *Exinanita ergo fides esset, quia impossibilis conditio non modò suspensas & anxias teneret animas, sed trepidationē quoque incuteret.* Sine fide & gratia Christi legis iustitia impossibilis conditio est. Sed qui gratiam Christi accepit, potuit dicere, *Omnia possum in eo qui me confortat.* Sequitur: *Ita euanescceret promissionum effectus, quia nihil prosunt nisi fide acceptæ.* Ex sola legis iustitia sine fide & gratia Christi euanescerent sanè promissionū effectus, quia nihil prosūt sine fide acceptę, sed fide per charitatē operāte; neq; enim fide tantùm acceptę, id est, creditæ prodesse possunt, quia promissiones salutis conditionales sunt *(Si Spiritu facta carnis mortificauerittis, viuetis)* Quare conditionibus illis fidei beneficio adimpletis, quatenus fides orando impetrat id quod lex iubendo imperat, per fidem acceptæ prosunt. Sequitur in Caluino: *Quòd si ad hanc viuam rationem auscultandam aduersarijs nostris aures essent, non magno negotio dirimeretur quod inter nos est certamen.* Sanè si ad manifestissimam Scripturæ Apostolicæ

Gal. 5.

Philip. 4.

Promissiones sine fide quo modo nō prosunt.

Rom. 8.

ſtolicæ deprauationē à Caluino hic factam, auſcultandam aures nobis eſſent, non eſſet ampliùs pro fide orthodoxa decertandum; ſed hîc Caluino, alibi alijs hæreticis ſingula diuinæ Scripturæ verba pro libito peruertendi ſine vlla contradictione plena poteſtas daretur. Nos autem non ad corruptiones Caluinianas auſcultandas aures habemus, ſed Dei ſingulari beneficio ad illas refutandas vires accepimus.

Pergit adhuc Caluinus: pergamus & nos: *Præſumit Apoſtolus pro re indubia, nequaquam Dei promiſſionibus conſtare ſuam efficaciam, niſi certa animi fiducia eas recipimus.* Præſumit Caluinus ſenſum Apoſtolo pro indubio affingere, de quo Apoſtolus hoc loco ne per ſomniū quidem cogitauit, niſi aliter cogitaſſe præſumatur quàm ſcripſit. De promiſsione Abrahæ facta, non de omnibus Dei promiſsionibus, & de fide ſeu fidei iuſtitia quæ Abrahæ fuit, non de certa aliqua fiducia, loquitur hîc Apoſtolus.

Legis obſeruatio ad ſalutē neceſſaria Matt. 19. Rom. 2.

Sequitur: *Quid autem futurū eſt ſi legis obſeruatione fundetur hominum ſalus?* Id futurum eſt quod Chriſtus dixit: *Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata.* Item quod Apoſtolus paulò antè dixerat: *Non auditores legis iuſti ſunt apud Deum, ſed factores legis iuſtificabuntur.* Denique nec obſeruationem legis opponit hîc Apoſtolus fidei, nec fidei nomine fiduciam Caluinianam intelligit.

Sequi-

Sequitur: *Conscientiæ nihil habebunt certitudinis, sed perpetuæ inquietudine vexatæ tandem desperationi succumbent.* Qui ex fide legem obseruat, illam habebit certitudinem quam habuit ipse Paulus quum diceret: *Bonum certamen certaui, cursum consummaui, fidem seruaui: reposita est mihi corona iustitiæ,* &c. Et iterum: *Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ, quòd in simplicitate cordis & in sinceritate Dei, &c. conuersati sumus in hoc mundo.* Quã etiam sanctus ille Ioannes docuit: *Si cor nostrum nos non reprehenderit, fiduciam habemus apud Deum.* Impiorum sanè hæreticorum conscientiæ, qui *latã viam ambulare* desiderant, nec putant necessarium esse *vt contendant intrare per angustam portam*, ad omnem obseruationis mandatorum Dei strepitum exhorrescunt, nec animo quieto esse possunt, nisi sola fiducia & certitudine beneuolentiæ diuinæ absque vlla boni operis necessitate fruantur, nihil mirum si inquietudine vexatæ tandem desperationi succumbant; quali desperatione Caluinum ipsum oppressum ex hac vita decessisse affirmant illi qui morienti affuerunt.

Necessitas seruandæ legis non facit conscientias inquietas. 2. Tim. 4. 2. Cor. 1. 1. Ioan. 4. Matt. 7. Conscientiæ hæreticorum. Ioan Har. Hieron. Bolsec.

Sequitur: *Promissio inde ipsa sine fructu euanesceret, cuius complementum à re impossibili pendebit.* Sanè ita, si impijs hæreticis credere volumus impossibilem esse dilectionem Dei & proximi, *in quibus duobus mandatis tota lex pendet*; impossibile esse vt *spiritu facta carnis mortificemus*,

Legis obseruatio non est impossibilis. Matt. 22. Rom. 8.

mus, quod qui non facit, moritur, & promissionis beneficio caret; impossibile esse vt peccata carnis deuitet, *qualia qui agunt, regnũ Dei non possidebunt*; impossibile esse *dimittere debitoribus nostris*, quum non aliter tamen dimittat nobis Deus debita nostra. Bonus Christianus Caluinus, qui hæc omnia promissionis diuinæ complementa impossibilia statuit, & Christum redemptorem, eiusq; Apostolos iniquissimos & mendaces exactores facit. Sequitur in Caluino: *Eant nunc qui miseram plebem docent bonis operibus sibi salutem comparare, quũ Paulus disertè pronuntiet, abolitam esse promissionem si in opera recumbat.* Ergo Christus, ergo Paulus ipse abire in malam rem à Caluino iubentur, qui in verbis luculentissimis iam citatis efficacissimè docent, omnes qui salui esse volunt, bonis operibus, mandatorum obseruatione, dilectione Dei & proximi, mortificatione operum carnis, mutua offensarum ignoscentia, salutem sibi comparare. Abire quoque iubetur tota ferè Euangelica & Apostolica doctrina, quæ bonis operibus salutem esse comparandam locis innumeris, peneque (exceptis paucis in hac epistola & in altera ad Galatas capitibus) nihil aliud docet. Absit autem Paulum aut Christum aut sibi aut tot alijs innumeris diuinæ Scripturæ documentis contraria docere. Abolitam esse promissionem hæreditatis vni Abrahæ factam dicit Paulus, q eius hæreditatis

Gal. 4. Matth. 6.

Caluinus bona opera facesse iubet.

reditatis illi soli participes essent qui *ex lege erant*, id est, qui aut legem scriptam acceperant, quam Abraham numquam accepit, aut ex lege naturæ sola sine fide Deum colerent, quum Abrahæ iustitia ex fide esset, non ex operibus sine fide. Sequitur adhuc in Caluino: *Sed apprimè cognitu necessariũ est illud, fidem in nihilum redigi, si operibus fulciatur.* Sed quis hoc dicit? An Paulus? cuius alibi hæc sunt verba: *In Christo Iesu valet fides quæ per dilectionem operatur.* Si fides quæ per dilectionem operatur, in Christo ad salutem valet; certè non fides, si operibus fulciatur, in nihilum redigitur; sed contrà, nisi operibus fulciatur fides, prorsus in nihilum redigitur. Non enim valet in Christo, nisi operetur. Vnde & Iacobus apertis verbis dixit: *Fides sine operibus mortua est.* Si sine illis mortua est; sanè, vt viuat, illis fulciri debet. Hoc igitur apprimè cognitu necessarium est, impium Caluinum sic Pauli textum deprauare, vt eum sibi ex diametro contrarium docere compellat.

Gal. 5. Fides in nihilum redigitur nisi operibus fulciatur.

Iac. 2.

Nunc hoc suo, non Pauli, axiomate posito, suum, non Pauli, colligit corrollarium. *Nam & inde* (inquit) *discimus quid sit fides, & qualem oporteat esse operum iustitiam, cui securè confidere possint homines.* Inde discimus, id est, ex Caluini corruptela discimus, quid sit fides Caluiniana, non Christiana. Et quænam illa tandem est? *Perire fidem docet Apostolus, nisi in Dei bonitate securè acquiescit anima.* Relegatur

tur totus Apostoli textus. Nusquam hoc dicit, nusquam hoc docet. De animæ securitate, de Dei bonitate, nihil penitus dicit. Et quomodo docet quod non dicit? Sed hæc est hæreticorum execranda impietas. Ad Scripturas appellant. Eas quum in manus acceperint, vertunt, inuertunt, conuertunt, peruertunt, vt volunt. Mox adorant opera manuum suarum Commenta sua, inuersos ac peruersos sensus suos, pro diuinis verbis obtrudunt. Christum dicere, Apostolum docere, Scripturam loqui affirmant, quod ipsimet ex malè sano cerebro suo illis affinxerunt. Sic hoc loco Caluinus, moxq; concludit: *Non est ergo fides aut Dei aut veritatis eius nuda cognitio* (quod illi libenter concedimus) *ac ne simplex quidem persuasio quòd Deus sit, quòd verbum eius sit veritas* (hoc illi negamus, si persuasionis nomine firmũ assensum intelligat) *sed diuinæ misericordiæ certa notitia ex Euangelio concepta, quæ pacem apud Deum acrequiem cõciliet.* Hæc fidei Caluinianæ definitio est, quam alibi refutatam & iugulatam reliquimus. Hæc definitio non ex verbis Apostoli quæ iam tractat, sed ex corruptissimo cerebro suo homo singulariter vanus ac impius (aliter quippe Lutherani & alij hodie sectarij eam definiunt) deprompta est. Sic ille hunc locum, quasi eculeis subiectum, miserum detorsit & dilaniauit in modum, vt sicuti ex præcedentibus textibus solam fidem iusti-

Hæreticorum hodie execranda impietas.

De Iustificat. lib. 8. cap. 24.

iustificantem, imputatiuam iustitiam, & solam remissionem peccatorum, stabilire & firmare omni studio & contentione nisus est, sic ex hoc loco certitudinem gratiæ, alteram solius fidei prolem, alterum huius ætatis portentum, fabricaret ac roboraret. Visa est enim diuinissima hæc Apostoli ad Romanos epistola nostræ ætatis hæreticis ad varia sua noua idola ac portenta opinionum fabricanda, instrumenta & arma fortissima suppeditare. Quod non nisi cum perspicua Apostolici textus deprauatione aggressos illos fuisse, Caluinus ac Beza, cæterorum omnium principes, hactenus indicarunt, & in sequentibus adhuc indicabunt magis: si vota nostra secundet Deus, detque perficere quod dedit velle.

16. *Ideo ex fide, vt secundùm gratiam firma sit promissio omni semini.*

ADmodum peruersè hæretici hodie hæc verba exponunt. Ideo ex fide (inquiùt) consequimur hæreditatem, fide scilicet speciali apprehendente promissiones, & certò statuente hæreditatem sibi promissam suam fore, quia non potest esse firma talis promissio gratuita in conscientijs fidelium, nisi ex fide esset, & non ex lege, id est, non ex vlla obligatione seruandæ legis, aut conditione legis obseruatæ. Talis enim conditio vel obligatio redderet illam nobis prorsus incer- Chemnitius & alij.

R tissimam

tissimam, cùm nemo legem seruet totam & perfectè sicut oportet Hæc illi. Sed peruertunt totum Apostoli sensum, qui talis est: Ideo ex fide pendet promissio benedictionis in Christo, & non ex lege, vt sit firma omni semini, id est, vt sit generalis, & ad omnes omnium gentium electos se extendat, non vt conscientijs singulorum sit firma, de qua re nihil hîc Apostolus disputat. Ideo hæretici hunc locum citantes, illa vltima verba *(omni semini)* vt plurimum omittunt. Et esset sanè parum firma promissio de redemptione gratuita per Christum, si à conditione adimpletæ priùs legis, aut operum præcedentium merito penderet. Sed hoc nemo Catholicus dicit, etsi à quadam necessaria in adultis dispositione, cuius vna pars fides est, eam depẽdere certissimè credit Catholica Ecclesia. Caluinus hîc fidem pro certitudine gratiæ accipiens, sicuti in præcedẽtibus, *Vide* (inquit) *vt Apostolus fidem ex firma stabilitq; certitudine æstimans, hæsitantiam ac dubitationem pro incredulitate ducat, qua & fides aboleatur, & abrogetur promissio.* Atqui Apostolus promissionis diuinæ firmitatem docere volens, respectu latitudinis eius, non vt à singulis certa fiducia apprehendatur, sed vt à Deo secundùm ipsius gratiam ac propositum in vniuersum omnibus electis conferatur, docet illam non debuisse *ex lege esse*, ne sic ad solos Iudæos illa pertineret, *sed ex fide*; quia ad fidem omnes

Promissio hæreditatis cur ex fide, non ex lege.

nationes

nationes vocandæ erant, & omne semen Abrahæ per imitationem fidei Abrahæ censendum fuit. Quare & Caluinus particulam illam, *omni semini*, penitus hoc loco neglexit.

25. *Traditus est propter delicta nostra, & resurrexit propter iustificationem nostram.*

Iustificatio ex bonis operibus.

DOcet luculenter hic locus, iustificationem nostram, ex ipsius Pauli sententia, nec ex sola fide, nec ex sola remissione peccatorum quam fides apprehendit, consistere; sed ex ipsa vitæ nouitate, bonisque operibus quæ in Christo regenerati præstare debent. *Christus traditus est propter delicta nostra*, vt nos peccato moriamur, deposito veteri homine cum actibus suis. Resurrexit autem *vt nos cum illo resurgamus in nouitate vitæ*, quod postea in 6. capite latè Apostolus prosequitur. Hanc nouitatem vitæ, quam Christi resurrectio partim significat, partim etiã efficit, cuiusq; partim significatio & documentum (vt in 6. cap. docet) partim causa efficiens est, vt hîc affirmat, *Iustificationẽ nostram* vocat Apostolus: quia videlicet ex hac nouitate vitæ iustificamur & iusti sumus coram Deo. De significatione dicit S. Augustinus: *Nostram ex morte veteri, qua in peccato mortui fueramus, renouiscentem vitam noua sua resurrectione signauit.* Et paulò pòst pulchre ex Scripturis docet, quomodo, quæ à Christo gesta sunt, varia in nobis gerenda significabant. *Quicquid* (inquit)

Resurrectio Christi nostrã iustificationẽ significauit.

In Enchirid. c. 41.

Cap. 53.

gestum est, in cruce Christi, in sepultura, in resurrectione tertia die, in ascensione in cælum, & sede ad dexteram Patris, ita gestum est, vt his rebus non tantum mystice dictis sed etiam gestis configuraretur vita Christiana quæ hic geritur. Nam propter eius
Gal. 5. *Crucem dictum est, Qui Iesu Christi sunt, carnem suam crucifixerunt cum vitijs & concupiscentijs. Propter sepulturam, Consepulti sumus cum Christo per baptismum in mortem. Propter resurrectionem,*
Rom. 6. *Vt quemadmodum Christus resurrexit à mortuis per gloriam Patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. Propter ascensionem, sedemq; ad dexteram*
Coloss. 3. *Patris, Si consurrexistis cum Christo, quæ sursum sunt quærite, vbi Christus est ad dexteram Dei Patris: quæ sursum sunt sapite, non quæ sunt super terram.* Hæc Augustinus de significatione, nec imaginaria aliqua, quæ id significet quod in conceptu sit, non in re, sed vera ac solida.
Cap. 52. Vnde in præcedenti cap. dixit: *Quemadmodum in Christo vera mors facta est, sic in nobis vera remissio peccatorum; & quemadmodum in illo vera resurrectio, ita in nobis vera iustificatio.* Hæc iterum Augustinus. Hoc autem in loco docet Apostolus, quòd sicut *propter delicta nostra mortuus est Christus*, finisque & effectus mortis eius fuit remissio delictorum nobis procuranda; sic *propter iustificationem nostram resurrexit*, finisque & effectus resurrectionis Dominicæ erat nostra iustificatio.

Non est quidem dubitandum quin mors Christi tam internæ nouitatis & regenera-

tionis

tionis nostræ per modum meriti, quàm remissionis peccatorum per modũ precij causa efficiens fuerit, quia *mortuus est propter delicta nostra*, non solùm pro eorum pœnis satisfaciendo, vt fieret præteritorum remissio, sed etiam diuini Spiritus gratiam pro nobis promerendo, quæ & peccata extingueret atque depelleret, & nouam in nobis iustitiam operaretur. Cæterùm quia hæc diuini Spiritus gratia non propter solam mortẽ Christi, sed etiam propter ipsam resurrectionẽ Domini (vt hîc Paulus loquitur) vel saltem nõ nisi post illa, conferenda nobis erat; vnde D. Ioannes de hac gratia dixit, *Nondũ erat Spiritus datus, quia Iesus nondum erat glorificatus*; propterea ipsi quoque resurrectioni Dominicæ tanquam effectus causæ, ac finis medio, vitæ nouitas (*quæ est resurrectio nobis congrua*, ait Augustin[9]) attribuitur. Vnde & iterũ alibi Paulus: *Si Christus non resurrexit, inanis est fides vestra, & adhuc estis in peccatis vestris*. Duo igitur nos hic locus docet: resurrectionis Dominicæ finem ac scopum fuisse nostram totius vitę nouitatem (quod in 6. capite docebit latiùs) & hanc vitæ nouitatem, esse *iustificationẽ nostrã*, id est, nos ex hac vitæ nouitate, sanctitate, puritate, ex fuga peccati, mandatorum obseruatione, bonis in fide operibus, verè iustificari, verè iustos coram Deo reputari.

Resurrectio Christi quomodo causa iustificationis nostræ.

Ioan. 7.

De Spir. & lit. c. 29.

1. Cor. 15.

Quid nunc ad hæc tam luculenta verba

Caluini lucta cõtra Paulũ.

Caluinus? In omnem se partem vertit, veritatis Euangelicæ iuratus hostis, vt tam luculentum iustificationis nostræ testimonium eludat. *Non possum* (inquit) *illis assentiri, qui secundum hoc membrũ ad vitæ nouitatem referunt.* Et quare hoc, quum ipsius Apostoli hæc verba sint, *Vt quomodo Christus surrexit à mortuis per gloriam Patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus?* *Nam* (inquit) Caluinus *de ea nondum cœpit agere Apostolus.* Atqui vt plenius postea de ea agat, hîc viam sternit, & absoluta illa disputatione de fidei iustificantis necessitate, ad alterã iustificationis nostræ partem, de vitę nouitate, sanctitate, ac iustitia, se parat. Quam idcirco statim in proximo capite aggreditur, de effectibus gratiæ Christi disputans; sed de hac vitæ nouitate, quã Christi resurrectio tum significãdo docuit, tum efficiẽdo attulit, in altero mox capite plenius disserit. Deinde, vt de ea nec hîc nec postea quicquam amplius ageret Apostolus; quis tamen ignorat, diuinas Scripturas, præter principale argumentũ quod tractãt, multa obiter dicere atque asserere, prout Spiritus Sanctus dedit eloqui illis? Friuola igitur & nugatoria hæc exceptio est.

Rom. 6. 4.

Exceptio friuola.

Caluinus assumit, non probat.

Addit aliam: *Deinde, certum est eodem pertinere vtrumque membrum.* At vnde aut quare hoc certum est? more suo assumit semper quod probandum erat. An non verè contrarium certo certius est? Sicut distinctæ res

fuerunt

fuerunt mors & resurrectio Christi; sic distinctos effectus eis tribuit hoc loco Paulus, & vtrumque ad duo distincta refert. Videamus tamen quid ex eo quod assumit infert Caluinus. Proinde (inquit) *si iustificatio renouationem significet, propter peccata fuisse mortuum, eo sensu dictum esset, vt nobis mortificandæ carnis gratiam acquireret, quod nemo concedit.* Vide impostoris nequitiam pariter & astutiam. *Quod nemo concedit*, ait. Nempe quia ille cum suis sodalibus ac nouis nostri temporis sectarijs concedere hoc non vult, ait, *Nemo concedit.* Astutia serpentina hæc fuit. Sequitur nequitia. Nam Christum propter peccata nostra eo sensu mortuum esse, vt non solùm peccatorum remissionem, sed & præterea mortificandæ carnis gratiam omnibus in eum credentibus impetraret, omnes illæ Scripturæ diserti simè testantur, quæ docent redemptionem per Christum factam non solùm fuisse à reatu & pœna peccatis debita, *sublatis inimicitijs inter nos & Deum*, & sublato *chirographo decreti quod contra nos erat*, sed etiã ab ipso peccato ac seruitute eius, vt non amplius *serui peccati essemus, sed liberi iustitiæ.* Hoc in seq. cap. docebit Paulus, sed in epist. ad Titum clarissimis verbis hoc docuit dicens: *Dedit semetipsum pro nobis, vt nos redimeret ab omni iniquitate* (quod quia adhuc de sola remissione peccati intelligi potest, addit:) *& mundaret sibi populum acceptabilem, sectatorem bonorum*

Caluini impostura aperitur.

Christi mors mortificationis gratiã acquisiuit.

Ephes. 2.

Coloss. 2.

Rom. 6.

Tit. 2.

norum operum. Effectus ergo passionis Dominicæ, qua dedit semetipsum propter delicta nostra, *est mundare sibi populum sectatorem bonorum operum.* Non autem aliter populus eius mundatur ad sectanda bona opera, quàm per *mortificandæ carnis gratiam*, vt *Spiritu Dei facta carnis mortificentur, & vt ambulet secundùm Spiritum, non secundùm carnem.* Quicunque ergo Scripturis diuinis fidem habet, concedere omninò debet, *tradi Christum propter delicta nostra,* etiam hunc sensum habere, *vt mortificandæ carnis gratiam nobis acquireret.* Quare tametsi vtrumque membrum eodem pertineat, iustificatio nihilominus, propter quam Christus resurrexit, renouationem significabit, propter quam procurandam Christus morti traditus est. Tam enim mors quàm resurrectio Christi, & mors eius magis propriè (vt nuper diximus) vtrumque procurauit.

Rom. 8.

Friuolis ergo Caluini exceptionibus depulsis, videamus quem ille his verbis sensum affingat. *Ergo* (inquit) *quemadmodum mortuum dicit propter peccata, quia soluta in mortem peccatorum pœna nos à mortis calamitate liberauit; ita nunc dicitur suscitatus ad nostram iustificationem, quoniam sua resurrectione vitã nobis solidè instauravit.* Quid hîc mortem Caluinus dicat, quid vitam, sequentia eius verba elucidant: *Primùm enim manu Dei percussus est, vt in persona peccatoris peccati miseria defungeretur: deinde in vitæ regnum*

Caluini expositio propria absurdissima.

num exaltatus est, vt iustitia ac vita suos donaret. De iustificatione ergo imputatiua adhuc loquitur: atque hoc ipsum cõfirmabit quod statim sequetur proximo capite. Hæc ille. Ergo mortis nomine dãnationem intelligit; vitæ verò, iustitiam Christi nobis imputatam. Sed nec vitæ nomine apud Paulum aut alibi in Scripturis imputatiua iustitia vnquã vocatur; nec aliquid vitale est talis iustitia, sed nuda denominatio, eaque inanis; nec iustificationẽ propter quã Christũ resurrexisse Paulus hîc dicit, probauit Caluinus ita debere accipi; nam quæ ad probandum attulit, futilia fuisse ostẽdimus. Sed super hæc omnia tam crassa & apertè mẽdax hæc interpretatio Caluiniana est, vt ipsimet Paulo aperto ore contradicat. Paulus enim, vt suprà attulimus, infrà dicit: *Vt quomodo Christus resurrexit à mortuis per gloriã Patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus.* Ostendit vitam resurrectione Christi nobis instauratam, non esse aliquam ipsius iustitiam nobis imputatam, sed esse nouitatem vitæ in nobis, & quam nos ambulando in ea exercemus, quã illa resurrectio partim significat & docet, partim effecit & procurauit.

1. Caluini expositio Paulo cõtradicit.

Rom. 6.

2. Resurrectio Christi iustitia nostra imputatiua esse nõ potest.

Præterea, quum resurrectio Christi à mortuis nullus fuerit iustitiæ actus, sed gloriæ ipsius demonstratio, illa nobis ad iustitiam imputari non nisi stultissimè dicitur. Si enim Christi iustitia nobis ad complementum iustitiæ esset imputanda, necessariò ipsius iu-

3.

stitiæ in Christo aut actus aut habitus intelligi debet. Propterea quum de iustitia sua imputatiua fabulantur hæretici, de Christi morte ac passione inprimis, tum de toto legis complemento per Christum pro nobis præstito fabulari solent. Atqui resurrectio Christi quam, *quæso, legis partem impleuit? cuius mandati executio erat loco nostro præstita? aut quis iustitiæ actus nobis imputandus? Quid hîc narrat Caluinus? Iustificatio nostra, propter quam Christus resurrexit, est iustitia imputatiua, & nobis imputatiuè donata, ad vitæ nostræ complementum, eamque solidè in nobis instaurandam?* Ergo sicut in reliqua Christi iustitia imputatiua nos legem implere, Deo pro peccatis satisfacere, obedientiam, quam lex flagitat, perficere non possumus nec tenemur, quia Christi obedientia, satisfactio, totáque legis iustitia cumulatissimè ab eo præstita nobis imputatur; eodem modo nec nos resurgere à mortuis poterimus, vt cum Christo regnemus, quia eius resurrectio nobis imputatur, eius resurrectio vitam nostram solidè instaurat, non aliquid nobis conferendo, sed suam nouam gloriæ vitam nobis imputãdo. Huc tendit, in hoc resoluitur præclara Caluini hoc in loco interpretatio. Sed hac illi cæcitate meritò percutiuntur, qui ad fulgentem in diuinis Scripturis veritatem, lucéque meridiana clariorem, vltro oculos claudentes,

tes, in tenebris palpant; suique cerebri commenta prosequentes, in maximas absurditatũ foueas cæci cadunt. Propter quam enim iustificationem nostram Christus resurrexit, alia ipsius Pauli verba à nobis prolata luculentissimè docuerunt. An autem iustitiam imputatiuam proximo capite Paulus confirmet, in eo videbimus. Sanè proximi capitis disputatione iustitiam imputatiuam efficacissimè iugulari, donante Deo ostendemus.

Caluinus sibi ex diametro cõtrarius.

Cæterùm hac Caluini disputatione & præsentis textus deprauatione lecta, quis vnquã existimaret, ipsummet postea Caluinum prorsus sibi contraria docere? Hoc in loco, vt quod Paulus dixit, *Resurrexit propter iustificationem nostram*, ad vitæ nouitatem nullo modo pertinere ostenderet, ait primùm, *vtrunque membrum, traditus est propter delicta nostra & resurrexit propter iustificationẽ nostrã*, eodem pertinere; moxque infert, *Proinde si iustificatio* (in posteriori membro) *renouationem significet, propter peccata fuisse mortuum* (in priori membro) *eo sensu dictũ esset, vt nobis mortificandæ carnis gratiam acquireret, quod nemo concedit*, id est, quod tanquam absurdissimè dictum reijciendũ censet. Hæc in hoc loco Caluinus. At verò idem Caluinus infrà ad cap. 6. huius epistolæ ad Rom. ad vers. 4. tractans illa verba Apostoli, *Consepulti sumus ei per baptismum in mortem, vt quomodo Christus surrexit à mortuis*

per

per gloriam Patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus, hunc in modum scribit: *Hæc est huius loci doctrina, quòd mors Christi efficax est ad nequitiam carnis nostræ extinguendã ac profligandam, resurrectio verò ad suscitandam melioris naturæ nouitatem.* Videat nunc Lector an non disertissimè illud ipsemet concedit, de quo antea dixit, *Nemo concedit*. Hîc dicit mortem Christi *efficacẽ esse ad nequitiã carnis nostræ extinguendam & profligandam*. Ibi negauit quòd eadem Christi mors *mortificandæ carnis gratiam acquireret*. Imò plus hîc dicit, quàm ibi negauit. Plus enim est, efficacem esse mortem Christi, quàm gratiam acquirere: plus etiam, carnis nequitiã extinguere & profligare, quàm carnem mortificare. Rursum, quum hoc loco resurrectionem Christi vitam nobis instaurare doceat, iustitia imputatiua suos donando; in verbis iam ex cap. 6. citatis affirmat resurrectionem Domini efficacem esse ad suscitandam melioris naturæ nouitatem. Et iterum verbis clarissimis idem repetit: *Hæc duo* (inquit) *inter se individuo nexu cohærent, veterem hominem Christi morte aboleri, vt eius resurrectio iustitiã instauret, nosq; efficiat nouas creaturas*. An non iterum quod hîc de Christi resurrectione disertè negauit, in alio loco prorsus confitetur, adeoque Christi resurrectionem renouationis nostræ causam efficacem statuit? Ait enim, *nosque efficiat nouas creaturas*.

Quo

Quo teneam vultus mutantem Protea nodo?

Aut cui assimilabo impostorem hunc? Audiui de ariolo quodam apud nostros, qui quum in nobili quadam familia ariolandi & de futuris diuinandi artem sibi vendicaret, & rogatus à quodam ex domesticis aliquò profecturo, serenáne illa dies futura esset annon, vt pallium secum aut deferret aut non deferret, ei respondisset pluuiam haud dubiè eo die casuram, ideóque consultum fore vt omnino pallio se muniat; altero verò idem interrogante, contrarium respondisset, tempus planè serenum, nec pallio opus fore; vtroque hominis consilium sequuto, quum posterior bene complutus domum rediens, cum ariolo expostularet, deceptum se ab illo nequiter fuisse; respondit ei nebulo: Malè me intellexisti: planè contrarium tibi dixeram; cuius rei fidem mihi faciet sodalis tuus, quem disertè monui tempus fore pluuiosum. Quo id attestante, suam adhuc in familia fidem & existimationem ariolus tutatus est, altero illo bene complutoab omnibus derisо. Eundem hîc ludum impostor iste Caluinus ludit. Ad diuersos Apostoli textus de eadem re quasi interrogatus, diuersa respondet. Rogatus cap. 4. an illud Apostoli verbum, *Resurrexit propter iustificationem nostram*, de nouitate vitæ, quam Christi resurrectio aut docet aut efficit, intelligen-

Caluinus ariolo impostori cõparatus.

telligendum sit, negat prorsus, & pluuiam minatur, vt illic operosè respondere & quasi pallio defensionis veritatem munire necesse nobis fuerit. Rogatus cap. 6. an illa Apostoli verba, *Vt quemadmodum Christus surrexit à mortuis, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus*, doceant quòd per Christi resurrectionem iustitia instauretur, & nouæ creaturæ credentes efficiantur, affirmat rotundè, & omnia serena pronunciat, vt priorem suam comminationem & veritatis negationem non nisi ridiculam fuisse appareat. Sic impostor iste suam apud suos fidem & authoritatem tuetur, vt si à nobis vrgeatur veram & orthodoxam sententiam ad Rom. 6. tradidisse, respondeat quòd eum non intelligimus, quia ad Rom. 4. prorsus contrarium docuerat. Cæterùm sic se res haber. Hîc ad Rom. 4. verba minùs clara & aperta voluit (quantum in ipso erat) eludere, &, quàm diu aliquo fuco se iuuare potuit, reluctari. Sed ad Rom. 6. verba textus clarissima ad ipsam veritatem pleno ore pronunciandam eũ vel inuitum adegerunt: quod eo in loco iterum annotabimus.

Argu-

Argumentum Cap. V.

PAVLVS hîc effectus gratiæ Christi & bona iustificatorũ enumerat: quod vt pleniùs ac subtiliùs faciat, comparationem instituit inter Christum & Adamum; inter dona Christi & delictum Adami: cuius recta intelligentia iustitiam nobis à Christo collatam mirificè illustrat. Porrò quum bona iustificatorũ ampliſsima enumerat, de illis solùm iustificatis loqui censendus est, qui in accepta iustitia perseuerant.

1. *Iustificati ergo ex fide, pacem habeamus apud Deum, per Dominum nostrum Iesum Christum.*

AButuntur his verbis hæretici, ad certitudinem gratiæ, quam ponunt, confirmandam; quasi doceret Paulus, solam ex fide iustificationem ad pacem & securitatem de certa cuiusque salute sufficere. Ideoque legere volunt, *Habemus*, iuxta quædam Græca exemplaria; non, *Habeamus*. Sed neutra lectio hæreticos iuuat: quanquam & nostram sequitur Græcus Chrysostomus, multisque verbis exponit exhortationem hanc esse, nõ assertionem. Pax enim hoc loco nihil aliud quàm bonum reconciliationis nostræ cum Deo significat, quam certè in iustificatione cõsequimur, sed non semper retinemus in pecca- Certitudo gratiæ.

peccata grauiora relapsi. Porrò tametsi Apostolus doceret, habere omnes iustificatos, hoc ipso quo iustificantur, pacem illam & securitatem cordis quam ponũt heretici, non tamen doceret eos eandem semper habere, nisi in quantum & quamdiu manẽt perseuerantes in iustitia. Beza nihilominus, enumeratis huius loci expositionibus varijs, & superbè (suo more) reiectis, nullo argumento refutatis, suam tandem his verbis tradit: *Superest vera illa pax mundo incognita, de qua hîc agit Apostolus, id est, incredibilis illa & constantissima mentis recreatio, qua fit vt de beneuolentia Dei securus homo, superatis conscientiæ terroribus, clamet cũ Dauide, Dominus illuminatio mea & salus mea: quem timebo?* Quasi Dauid propter conscientię terrores solis impijs proprios (*Viam enim pacis non cognouerunt*) hoc dixerit, ac nõ prorsus propter hostes eius externos. Vnde dicit, *quem timebo?* Non ait, quid timebo? quod in sensu Bezæ dicendum fuit. Sed demus pacis nomine Apostolum hoc velle intelligere: Hæc enim certè pax si non propriè hîc intelligitur, saltem effectus eius est quæ hîc intelligitur. Nam ex reconciliatione nostra cum Deo, quam per Christum iustificati consequimur, sequitur animi illa securitas & fiducia, qua Deum nobis propitium & protectorem esse minimè dubitamus. Sed hanc pacem & securitatem quid tandem generat? Subiungit Beza: *Vna fides, quæ verbo ipsius Dei*

Bezæ corruptio.

Psal. 13.

nixa Christum veram iustitiam apprehendit, hanc pacem adfert. Sed hæc vna fides Christum vt veram cuiusque credentis iustitiam apprehendens, nec à Paulo docetur, nec in vllo verbo Dei, vt Beza hîc comminiscitur, reperiri potest: &, ne longè abeamus, hoc ipso in capite à Paulo refutatur, vbi pax & securitas beneuolentiæ Dei erga nos, non vni fidei, sed charitati inprimis aliisque virtutibus tribuitur. Quæ loca à Beza sicco pede prætermissa iam tractabimus.

3. *Gloriamur in tribulationibus, scientes quòd*
4. *tribulatio patientiam operatur, patiētia autem probationem, probatio verò spem: spes autem*
5. *non confundit, quia charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis.*

DOcet in his verbis luculenter Paulus, quid tandem illud sit quod pacem nostram cum Deo adfert, & propter quod gloriamur, magnáque lætitia afficimur. *Gloriamur* enim hoc loco apud Paulum significat (vt ipse Beza exponit) nō modò quòd æquo animo & moderato sumus, sed etiam *magna lætitia perfusi, nobis placemus de hæreditate cælesti quæ nos manet.* Vnde autem gloriamur? Dixerat ante Apostolus, *Gloriamur in spe gloriæ filiorum Dei.* Sed vnde hæc spes gloriæ in nobis? An ex eo solùm quòd Christi iustitiam nobis imputatam fide apprehendimus? Nihil vers. 2.

huiusmodi apud Paulum, qui fidem apprehendentem aut iustitiam Christi imputatam nunquam nominat. Ostendit ergo vnde hæc spes gloriæ; docens nos non in nuda & imaginaria spe, sed in spe bonis operibus nixa, hanc gloriationem tenere. *Gloriamur* (inquit) *in tribulationibus*: quæ vox latissimè patet, nec solùm externas hostium fidei persecutiones denotat, sed etiam quæcunque à mundo, à carne, à diabolo patimur, dū contra illa fortiter pugnamus. Huiusmodi tribulationum longam catenam texit Paulus 2. Cor. 11. Sed quare in illis gloriamur, quæ etiam impijs magna ex parte sunt communes? *Scientes* (inquit) *quòd tribulatio patientiam operatur*. Hic certè tribulationis fructus & effectus est in filijs Dei, quum apud impios tribulatio non patientiā, sed desperationes, murmura, blasphemias, generet. Sed tribulatio timentium Deum *patientiam operatur*, quia huiusmodi sciunt, omnem tribulationem vel ad iustam peccati pœnam, vel ad maiorem pietatis coronam infligi. Patientia autem quid facit? *Patientia* (inquit) *probationem operatur*, id est, patientia probatio quædam est certumque argumentum seu experimentum quòd filij Dei sumus. *Si enim extra disciplinam sumus, ergo adulteri non filij sumus*, vt alibi Paulus ait. Probatio verò hæc quid demum boni adfert? *Probatio* (inquit) *spem operatur*, id est, generat, confortat, & auget spem nostram in Deum.

Gloriatio & fiducia fidelium bonis operibus nititur.

Heb. 13.

Sed

Sed hæc ſpes an incerta eſt, aut fallere nos poteſt? Minimè verò. *Spes* (inquit) *non confundit*, id eſt, non ſuffundit pudore, ſicut ſpes falſa. Et quare non confundit? quare firma & indubitata illa ſpes eſt, quam probatio per patientiam boni operis adfert? An quia ipſa bona opera in ſe, & in quantum à nobis proficiſcuntur, talem ſpem generant? An quia ſpes & fiducia noſtra in Deū, noſtris operibus, aut noſtræ patiētię, quatenus à nobis eſt, nititur atque fundatur? Minimè gentium. Rationem ſubiungit Paulus. *Quia* (inquit) *charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum S. qui datus eſt nobis*: id eſt, quia radix & origo huius probationis ac patientiæ in filijs Dei eſt donum charitatis, qua facit nos Deus dilectores ſui, in cordibus noſtris effuſum, id eſt, largiter & copioſè impertitum, idque *per Spiritum S. qui datus eſt nobis*. Non quia etiam per Deum Patrem, ac Filium Dei, hoc donum non detur, ſed quia Spiritui Sancto, quatenus eſt amor Patris & Filij, & ab vtroq; procedens, charitatis & amoris dona appropriantur.

Ad hoc verbum (quum in cæteris tacuerit) non nihil commouetur Beza, & quia contra imputatam ex fide iuſtitiam, proq́ue inhærenti charitatis cæterarumq́ue virtutum iuſtitia plurimum facit, ſuo veneno inficiendum putauit. *Paſsiuè* (inquit) *hoc accipiendum eſſe de ea charitate qua nos Deus complectitur,*

non modò ostendit argumenti series, quum de constantiæ nostræ fundamento hic agatur, sed etiam Paulus ipse explicat infrà, vers. 8. vbi dicitur, Commendat autẽ charitatẽ suã Deus in nobis, &c. Totum hoc ab optimo suo parente Caluino accepit Beza, qui dilectionem hoc loco non actiuè sed passiuè accipi eisdem penè verbis affirmat, & eisdem argumentis probat. Addit tamen Caluinus *hallucinari Augustinum, qui aliter exposuit*: quod sibi melius tacendum putauit Beza. Veruntamen vtrique hæretico, in fauorem suæ hæresis textum deprauanti, vnum opponemus Augustinũ ante has controuersias natum, ideoque interpretem magis indifferentẽ, vt cęteram in eo clarissimo Doctore taceam. Longa & accurata disputatione quærens & inuestigans S. Augustinus *quæ sit illa fides quam tanta conflictatione commendat Apostolus*, post multas & varias illius fidei explicationes (quarum nulla est apprehendens Christi iustitiam imputatam, quam nostri hæretici sibi cõfinxerunt) addit & istam: *Postremò, hæc est fides quæ per dilectionem operatur, non per timorem; nõ formidando pœnam, sed amãdo iustitiam. Vnde ergo ista dilectio id est, charitas per quam fides operatur, nisi vnde illam fides ipsa impetrauit? Neque enim esset in nobis, quantacumque sit in nobis, nisi diffunderetur in cordibus nostris per Spiritum S. qui datus est nobis. Charitas quippe Dei dicta est diffundi in cordibus nostris, non qua nos ipse diligit, sed qua nos facit dilectores suos: sicut iustitia*

Charitas diffusa in cordibus nostris est illa qua diligimus Deum.

De spir. & litera cap. 31.

Augustini explicatio contra Cal. & Bezam.

iustitia Dei, qua iusti eius munere efficimur; & Domini salus, qua nos saluos facit; & fides Iesu Christi, qua nos fideles facit. Hæc est iustitia Dei, quam non solum docet per legis præceptum, verumetiam dat per Spiritus donum. Hæc Augustinus, tum ex alijs Scripturarum locutionibus, tum ex natura iustificantis fidei, eius videl. *quæ per dilectionem operatur*, luculenter ostendens charitatem Dei diffusam in cordibus nostris non esse vt Caluinus ac Beza affirmant, charitatem passiuè acceptam, qua nos à Deo diligimur, sed esse charitatem in nobis & in nostris cordibus, qua nos Deum diligimus, actiuam & operantem iustitiæ.

Et quis nisi absurdissimè dicat, *diffundi in cordibus nostris*, quod extra nos est, & in solo Deo est? Mouit etiam Caluinum hæc vox *diffusa*. *Multam* (inquit) *emphasim habet. Significat enim adeò vberem esse diuini in nos amoris reuelationem, vt corda nostra impleat.* Ecce, fecit hoc verbum vt charitatem hanc in nobis esse, nostraque corda illa impleri fateretur: sed quoad notitiam tantùm eius, non quoad gustum. De quo eius commẽto mox videbimus. Tenendum interim est de charitate hîc Paulum loqui, *qua corda nostra impleat.* Charitas enim qua Deus nos complectitur, sic Dei est, vt in solo Deo sit; sicut amor amantis in amante est, non in ipso amato, qui frequenter amantem non redamat, sed odit. Charitas autem Dei, quam Paulus hîc prædicat tanquam fi-

Probatur ex litera Apostolica.

ductiæ & spei nostræ fundamentum, sic Dei est, vt à Deo quidem authore sit, ideoque Dei, sed nostra quoque, quia *in ipsis cordibus nostris diffusa*, qua nos ipsum Deũ diligimus, estque propriũ & primarium donum Spiritus S. qui datus est nobis. Quod eodem in libro explicans Augustinus sic scribit: *Hoc donum Spiritus Sancti est, quòd diffunditur charitas in cordibus nostris: charitas non quælibet, sed charitas Dei, de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta, ex qua iustus in hac peregrinatione viuit.*

Cap. 27.

Charitas actiua nobis inhærens, est lex scripta in cordibus.

Denique charitas Dei diffusa in cordibus nostris adeò in nobis est, non in Deo, tametsi à Deo, vt per hanc charitatem nobis inhærentem & immanentem, donec per peccatũ illam excutimus, & Spiritum S. à nobis expellimus, leges Dei scribantur in cordibus nostris; quod noui Testaméti & fœderis proprium donum esse, post Ieremiam Paulus docuit. Quod his verbis eodem in opere explicat Augustinus: *Quid sunt leges Dei ab ipso Deo scriptæ in cordibus nostris, nisi ipsa præsentia Spiritus S. qui est digitus Dei, qua præsente diffunditur charitas in cordibus nostris; quæ est plenitudo legis, & præcepti finis?* Hanc totam præsentiam Spiritus S. in nobis, quæ tamen tanta est, vt propterea *Deus nos inhabitare* dicatur, nosque *Spiritum Dei inhabitantem* habere, & *templa Dei* esse, negant impij hæretici cum Pelagianis antiquis. De quibus sic conqueritur Augustinus. *Istam gratiam, qua iustificamur, id est, qua charitas*

Cap. 21.

Rom. 8.

De grat. Christi cap. 30.

tas Dei diffunditur in cordibus nostris per Spiritum Sanctum qui datus est nobis, in Pelagij & Cælestij scriptis, quæcunque legere potui, nusquam eos inueni quemadmodum confitenda est confiteri. Hæc ille. Eandem nec hodie in hæreticorum scriptis facilè inuenias, & Caluinus ac Beza, vbi clarissimis verbis ab Apostolo ponitur, eam confiteri detrectant, & explicatione peruersa Apostoli verba corrumpunt.

Sed cur ita sensum verborum manifestum corrumpit post Caluinum Beza, duas causas adfert ex Caluino Beza, quę dissimulandæ non sunt. Prima est, quia *argumenti series hoc ostendit, quum de constantiæ nostræ fundamento hic agatur.* Atqui hæc ipsa ratio pro literali verborum sensu à nobis ex Augustino iam explicato fortissimè militat. Cõstantię enim nostræ, qua in tribulationibus patientiâ seruantes probamur esse filij Dei, ideóque spem gloriæ filiorum Dei concipimus, adeóque spem firmam quæ non cõfundit, quod aliud fundamentum est, quàm ardens illa in nobis Dei dilectio, ab ipso Deo cordibus nostris immissa, & infusa, quæ facit vt Deum vnicè diligentes, pro eius amore & beneplacito quascunque tribulationes patienter toleremus? Quis nescit quanta sit amoris vis & efficacia, siue ad bonum, si bonus ac pius amor est, à Spiritu Sancto datus; sine ad malum, si impurus & impius amor est, à spiritu maligno suggestus, vel à carne propria excitatus?

Argumẽta Caluini & Bezæ refutantur.

Obiectio At, inquies, fundamentum omnis virtutis in nobis Dei potiùs erga nos dilectio est, qua nos in filio suo, credentes in eum, diligit atq; complectitur. Et huius erga nos amoris Dei fiducia maximæ nobis cõsolationis loco est.

Respons. Fundamentum haud dubiè, id est, causa eademque primaria & excellens Dei erga nos fauor ac clementia est omnium eorum, quæ in nobis bona sunt aut esse possunt. Sed causa horum omniũ principaliter efficiens Dei in nos amor est, causa meritoria Christus per ea quæ pro nobis fecit ac passus est, causa formalis ipsa proximéque efficiens diffusa Dei charitas in nobis, quæ facit nos dilectores Dei, & qua Deum ipsum diligimus. Sicut enim vnus ignis est, qui & in se ardet, & alia ardere facit; sic vna & eadem charitas in nobis est, qua & Deum diligimus, & quæ facit vt Deum diligamus. Omnes istæ causæ fundamenti nomen habere possunt, quatenus ad omnem patientiam sanctam ac virtutis operationem omnes concurrunt. Sed qui vnam ponit, alias propterea negare non debet; nec quum vnam causam Scriptura ponit, aut illam solam ponere putanda est, aut ad aliam trahi debet quàm loco præsenti intendit ac tradit. In quo frequẽter hodie hæretici peccant, Scripturasque corrumpunt, vt nũc hoc loco Beza: quod ex altera, quam attexit, causa manifestum fiet.

Secundam causam ponit Beza, quia Paulus

lus ipse explicat infrà vers. 8. se de charitate illa loqui qua Deus nos cõplectitur. Ait enim ibi: *Commendat autem charitatem suam Deus in nobis; quoniam, quũ adhuc peccatores essemus, Christus pro nobis mortuus est.* Verissimum est, hoc quidem in loco de ea charitate Dei Paulum loqui quæ in ipso Deo est, & qua nos diligit: sed quemadmodũ modus loquendi diuersus hoc loco, & argumenti series manifestè hunc sensum tradit; ita aduertere debuit Beza, modũ loquendi alium in alio præcedentiloco, alium necessariò sensum postulare. Hîc dicit Paulus, *Commendat charitatem suam Deus*: quod nisi de propria Dei charitate intelligi non potest. Ibi dicitur, *Charitas Dei diffusa in cordibus nostris*: quod non nisi de charitate quæ nobis inest, nostraque propria est, intelligi potest. Dei tamen dicitur, quia à Deo est, quod Paulus ipse explicat addens, *Per Spiritum S. qui datus est nobis.* Alterum Bezæ argumentũ refutatum.

Deinde argumenti & disputationis Paulinæ seriem aduertere debuit Beza. Quum enim spei nostræ & fortitudinis vnam causam posuisset Paulus, ipsã in nobis dilectionem Dei à Deo nobis donatam; nunc aliam addit ex parte Christi ipsem nostram confirmãtis. *Vt quid enim* (vel potiùs præterea, ἔτι γαρ) *Christus, quũ adhuc infirmi essemus*, id est, ad tribulationes ferendas & ad patientiam boni operis valde debiles, *secundùm tempus*, seu tempore opportuno & illi placito, *pro impijs* Apostolicæ disputationis series.

mortuus est? Hanc igitur Christi charitatem in nos amplificans, addit, *Commendat charitatem suam Deus in nobis*, &c. moxq; infert quod intendebat: *Multo igitur magis nunc iustificati in sanguine ipsius, salui erimus ab ira per ipsum.* Et hanc collectionem sanè fortissimam adhuc in sequentibus vrget magis. Volens igitur aliam rationem & causam spei ac patientiæ nostræ inducere, Dei videlicet & Christi erga nos eximiam charitatem; quid mirum, si, sicuti ab vna causa ad aliam transit, sic ab vna charitate in aliam digreditur? Nihil igitur hæc duplex Bezæ coniectura, seu affectatum potiùs seducendi studium, contra liquidissimum sermonis Apostolici sensum facit.

Charitas fiduciæ cordis fundamēnum.

Quibus ita explicatis, illud quoq; perspicuum fit, non in vna fide, Christi iustitiam apprehendente, pacem & securitatem cordis de diuina erga nos beneuolentia consistere, vt hæretici pestilentissimè docent; sed iuxta euidentem Apostoli doctrinam, hãc pacem & gloriationem nostram in varia patientia ac probatione sitam esse, spemque ex bonis operibus conceptam ideo non confundere, quia charitate Dei flagrant corda nostra, tanquã certissimo testimonio Spiritus Dei habitantis in nobis, & totius pietatis radice ac principio proximo.

Caluini proprium cõmentũ refellitur.

Sed nunc proprium Caluini commentum de notitia & reuelatione charitatis Dei erga nos,

nos, quam hoc loco per charitatẽ Dei significari vult, excutiendum est. Hæc (inquit) *diuinæ erga nos dilectionis notitia cordibus nostris instillata est per Spiritum Dei. Solus enim Spiritus potest eam patefacere. Et multam habet emphasim participium, diffusa: significat enim adeò vberem esse diuini in nos amoris reuelationem, vt corda nostra impleat.* Totam hanc interpretationem meritò explodimus, primò, vt nouellam ac prophanam atque à doctissimo Scripturarum interprete Augustino disertè reiectam: deinde, quia tametsi aliqui Patres de dilectione Dei erga nos hæc verba exponunt, vt Origenes, Chrysostomus, Theodoretus, Oecumenius, Sedulius in hunc locum, tamen nec de notitia & reuelatione charitatis, sed de ipsa Dei charitate locum intelligunt, & præterea ijdem omnes de charitate qua nos Deum diligimus exponunt, vt de vtraque intelligi possit. Cæterùm *de notitia ac reuelatione dilectionis Dei erga nos, eiusque in nobis persuasione*, vt postea Caluinus addit, nemo hactenus exposuit; ne ipse quidem Philippus Melanchthon, qui *ipsam dilectionẽ Dei intelligendam* affirmat, & addit: *Et simul verum est, tunc in corde vicissim accẽdi dilectionem nostram erga Deum.* Qui sensus quia Caluino totus displicuit, totius virtutis & pietatis cordibus humanis à Deo instillatæ iurato hosti, non ipsam *dilectionem Dei*, vt Paulus loquitur, sed quandam eius notitiam ac reuelationem,

Caluinus Apostoli verbum extrudit vt suum supponat.

qua

qua persuasi sunt fideles à Deo se amari, de suo cerebro supponit. Atqui de ipsa *charitate Dei* Paulus loquitur, nō de aliqua eius notitia & persuasione. Hāc dicit *in cordibus nostris diffusam*, & vt Caluinus loquitur, *instillatā esse*. Notitia autē aut persuasio non est aliquid cordibus instillatum aut diffusum, sed est alicuius

Notitia & persuasio Caluiniana refellitur.

1. doni aut boni instillati atque diffusi effectus,
2. nota, ac testimonium. Deinde hæc diffusio in cordibus fieri dicitur *per Spiritum S. qui datus est nobis*, id est, per aliquod donum Spiritus Sancti. *Neque enim datur nobis* Spiritus Sanctus essentialiter tantùm, sed dari dicitur quum aliquod eius donum datur. Accipere Spiritum S. in Scripturis dicuntur, qui aliquod eius donum acceperunt. Et in die Pentecostes donis illis tam virtutis ac fortitudinis internæ quàm linguarum externis in Apostolos diffusis, pronunciat Petrus cōpletam esse prophetiam quæ dixit, *Effundam in vos Spiritum meum*. Charitas igitur *diffusa in cordibus nostris per Spiritum S. qui datus est nobis*, est aliquod donum nobis datum, & vicissim à nobis acceptum (hæc enim mutuam relationem necessariò habent) ac per hoc nobis inhærens. Dilectio autem Dei nobis inhærēs illa sola est, qua nos ex dono gratiæ eius eum diligim⁹, & quia diligimus, omnia pro amore eius aduersa toleram⁹. *Valida enim sicuti mors*

Cant. 8.

3. *dilectio*. Quātacunque persuasio diuini amoris erga nos, nisi nos vicissim Deū diligeremus,

mus, tristitiã in rebus aduersis non mitigaret. Imò talis persuasio in multis qui Deum non diligunt, tristitiam auget. Existimant enim, quãtò magis à Deo diliguntur, tantò minùs debere se aduersa pati, tantò magis ab omnibus rebus aduersis à Deo se custodiri ac protegi oportere. Dilectio autem ipsius Dei, in nobis Dei munere inhærens, omnia per se tristissima in dulcedinẽ cõuertit. Vnde Paulus: *In his omnibus superamus propter eũ qui dilexit nos*, id est, propter amorem eius qui nos prior dilexit, suaque in nos dilectione hunc in nobis amorem, hanc malorũ tolerantiã effecit. Notitia autẽ & reuelatio aut persuasio diuini erga nos amoris absque nostra in Deũ dilectione (qualem persuasionẽ Caluinus ponit, ideoque ponit, vt omnem inhærentem nobis Dei charitatem hac arte eludat) murmura & difficultates parit, non patientiam ac tolerantiam malorum. Ita suo nouello sensu totum Apostolicæ disputationis filum implicatum & contortum Caluinus reliquit. Rom. 8.

Præterea dilectio in Scripturis & ex rei natura affectũ significat voluntatis proprium & ipsius diligentis, seu Dei erga nos, seu nostrum erga Deum. Atqui notitia, reuelatio, persuasio nullum affectum voluntatis significat, sed quendam intellectus actũ. Postremò, si charitas hoc loco *non actiuè sed passiuè capienda est* (vt Caluinus affirmat) notitiam aut persuasionem quæ nos actu consoletur, 4. 5.

quæ

quæ tristitiam in rebus aduersis mitiget, quæ crucis exercitia temperet (quod totum Caluinus hîc dicit) significare non potest. Quicquid enim nos cõsolatur, actiuum est, & agit in nobis, non patitur; quicquid mitigat, quicquid temperat dolores, agens aliquod est, non patiens. Ita vndique absurdissima Caluini deprauatio retunditur.

18. *Igitur sicut per vnius delictum in omnes homines in condemnationem; sic & per vnius iustitiam in omnes homines in iustificationem vitæ.*
19. *Sicut enim per inobedientiam vnius hominis peccatores constituti sunt multi; ita & per vnius obeditionem iusti constituentur multi.*

IN hac duplici sententia conclusio disputationis Apostolicæ de comparatione inter Christum & Adam, quam à versu 12. inceperat, continetur, & anantapodoton illud siue hiatus & sermo interruptus versus 12. *Sicut per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertransijt*, in his duobus versibus 18. & 19. completur, plenaque ac perfecta antithesis ostenditur. Et prius quidem huius antithesis membrum de peccato Adæ, quod omnes ab eo propagati contraxerunt, omnes hodie nobiscum hæretici agnoscunt, nisi quòd in eo enormiter aggrauando modum excesserunt, de quo in opere nostro de Iustificat. lib. 1. & 2. disputauimus. Alterum verò cõpara-

parationis Apostolicæ membrum, *de vnius Christi iustitia quæ in omnes homines in iustificationem vitæ peruasit, & per quam iusti constituentur multi*, maxima hodie cum illis controuersia est. Quare totam hanc antithesim Apostolicam ex parte posterioris huius membri insigniter corrumpit in suis ad hunc locum annotationibus Theodorus Beza, Caluinum & alios huius temporis hæreticos imitatus. Quem Bezam hoc loco excutiemus, quia multo copiosiùs & accuratiùs hunc locum tractat quàm Caluinus. Sic ergo scribit: *Aggreditur nunc Apostolus alterum caput imputatæ Christi iustitiæ: & hæc est tota collatio iniustitiæ Adami & iustitiæ Christi, illius videlicet per propagationem, istius verò per imputationem nobiscum communicatæ. Iustitia Christi hoc loco merum est Dei donũ nobis imputatum, non autem inhærens, ne quis me putet de nostra regeneratione hæc differere.* Et paulò pòst: *Confertur Adamus cum Christo tum in re simili, tum in contraria. Similes enim sunt in eo quod vterque, quod suum est, cum suis communicat: sed in eo planè dissimiles, quòd ille peccatũ in suos natura deriuat in mortem, Christus verò suam iustitiam cum suis per gratiam communicat in vitam.* Rursum paulò inferiùs: *De reatu Adami propagatione propriè agit hic Apostolus, cui opponitur imputatio obedientiæ Christi, quæ per imputationem cum fidelibus communicata, eos etiam imputata iustitia induit.* Tandem concludit: *Vetustus ille sophistarum error, qui pro imputata iustitia inhæ-*

Apostolicæ disputationis corruptio Bezana.

inhærentem qualitatem substituunt, tantus est, tamque execrandus omnibus, vt nihil æquè fugiendum putem. Hæc Beza, totam antithesis ac comparationis Apostolicæ vim ex posteriori eius parte nefariè & execrandè corrumpens. Tota quippe Apostoli disputatio, & hæc maximè conclusio, veram & inhærentem nobis iustitiam per Christum impertitam luculentissimè probat. Ait enim Apostolus quòd *sicut per vnius Adami delictum & inobedientiam omnes homines condemnati sunt*, & peccatores constituti; sic *per vnius Christi iustitiam & obedientiam omnes homines* iustificationem vitæ consequuti, & *iusti constituti sunt*. At verò per Adami delictum omnes homines sic peccatores constituti sunt, vt verè & realiter omnes ex eo propagati nascantur peccatores, nec per imputationem inobedientiæ Adami, sed ex vero reatu singulis inhærente, *filij iræ* (vt Paulus alibi dicit) & veri peccatores sint. Hanc partem comparationis vt omnes hodie hæretici ambabus vlnis amplectuntur, & peccati originalis ab Adamo contracti grauitatem supra modum exaggerant (vt olim contra eos disputando ostendimus) sic & ipse Beza hoc loco agnoscit, scribens *omnes homines planè reos nasci, contracta iam inde à primo parente culpa.* Caluinus quoque his verbis: *Peccato Adæ non per solam imputationem damnamur, sed ideo quia & culpæ sumus rei, quatenus natura nostra in illo vitiata iniquitatis reatu constringitur.* Ergo si col-

Apostolica disputatio explicatur.

Ephes. 2.

De Iustific. lib. 1. cap. 13.

si collatio Apostoli vera est, per iustitiam & obedientiam vnius Christi omnes in eo renati sic iusti constituti sunt, vt inhærentem iustitiam habeant, verèque & realiter iusti sint. Propagationi carnali ex Adã, per quam culpa non imputatur, sed verè contrahitur (vt Beza & Caluinus agnoscunt) respondet spiritualis regeneratio in Christo (quam hîc ab Apostolo intelligi negat Beza, sed necessariò intelligenda est, vt vera ac perfecta sit collatio) per quam iusti constituuntur qui regenerantur. *Dedit enim eis potestatem filios Dei fieri* (non reputari aut haberi tantùm) *qui ex Deo nati sunt.* Et rursum: *Videte qualem charitatẽ dedit nobis Deus, vt filij Dei nominemur & simus.* Quare sicut per inobedientiam Adæ peccatores nominamur & sumus, non nominamur aut reputamur tantùm: sic per obedientiam Christi iusti nominamur & sumus, non nominamur aut reputamur tantùm. Contractæ igitur per Adamum culpæ, verè singulis ex eo natis inhærenti, respondet data per Christum iustitia, omnibus ex eo renatis verè inhærens. Propter hanc verè inhærentem iustitiam, Christi beneficio nobis impertitam, dicit Apostolus, *Iusti constituentur multi*: non dicit, deputabuntur iusti. Ioan. 1. 1. Ioan. 4.

Vtitur vocabulo ad inhærentẽ iustitiam explicandam accommodatissimo, καταστάθησονται. Cuius vocabuli vim prorsus hoc loco dissimulat Beza, in aliarum dictionum pro-

prietate & energia explicanda curiosissimus. Sed frequens eius in Scripturis vsus manifestè docet hoc vocabulo significari non imputationem aut denominationem externam, sed veram & inhærentem acquisitionem ac possessionem. Vtitur eodem vocabulo Lucas: *Super omnia bona sua constituet eum:* καταστήσει αὐτὸν & post Dauidem Paulus, vel eius interpres Clemens, *Constituit eum super omnia opera manuũ suarum:* κατέστησας. An hæc constitutio imaginaria aliqua & imputatitia ac non vera & realis fuit? Deinde quod Iacobus dicit, *Qui amicus huius mundi esse vult, inimicus Dei cõstituitur,* καθίσταται, veram ac realem Dei inimicitiam non designat? An mundi amatores inimici Dei habentur quidem & reputantur, verè tamen & in sese amici Dei sunt, sicut de iustis statuit Beza quòd in sese impij coram Deo iusti reputantur? Sic enim illud Apostoli, *Qui iustificat impium,* impius ille corruptor Pauli exposuit, vt suprà ostendimus. Sed quemadmodum nemini dubium est, amatores mundi inimicos Dei ita constitui, vt verè tales sint, & vera turpitudine imbuti, propter quã inimici Dei sunt; sic omni dubio procul certum est, per obedientiam Christi ita iustos constitui credentes in eum, vt verè iusti sint, veráque fide & charitate aliisque virtutibus imbuti, propter quas iusti sunt.

Vocabuli Apostolici vis & proprietas inhærentem iustitiam probat.

Cap. 12.

Hebr. 2.

Iac. 2.

Rom. 4.

Deinde antithesis ista & cõparatio Apostolica

stolica in hoc etiam cõsistit & cohæret, quòd sicut inobedientia & delictum Adæ causa fuit non imputatitia aliqua condemnationis nostræ aut peccati in nobis, sed efficiens quædam ex antecedente voluntate Dei, qui iustitiam Adamo dedit, vt per illum toto generi daret si in ea perseuerasset, à toto genere auferret si caderet, tametsi quoad illũ inuoluntaria; sic Christi iustitia & obedientia, id est, meritum passionis eius, in qua *humiliauit semetipsum, factus obediens Patri vsque ad mortem.* (hæc enim est Christi iustitia de qua hîc Paulus loquitur, summa illa in Cruce obedientia, nõ tota Christi iustitia aut habitualis, aut actualis, qua totã legem exactissimè impleuit, vt cõminiscuntur hæretici) est causa iustificationis nostræ, non imputatitia aliqua, sed meritoria, maximéque volũtaria. Nam vt *nondum erat Spiritus gratiæ datus, donec Christus esset glorificatus*; sic eo semel glorificato, *effusus est abunde*, in Apostolos primùm ipso die Pentecostes, ac demũ in alios omnes in Christo baptizatos, idque ad aliquod tempus, cum visibili signo variorum donorum. In hunc quippe finem, & ad hunc effectũ in credẽtibus omnibus producendum, *dedit semetipsum pro nobis, vt mũdaret sibi populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum.* Sic per Christi obedientiã iusti constituti sunt multi: non quòd Christi iustitia aut obedientia illis imputetur, sed quòd per hanc eius obedien-

Antithesis Apostolica magis explicatur.

Philipp. 2.

Ioan. 4.

Tit. 2.

Tit. 2.

tiam gratia diuini Spiritus illis communicetur, per quam fiunt sectatores bonorum operum.

Gratia bonorum operum mater, donum Christi contra Adami delictum.

Hanc gratiam bonorum operum matrem nobis à Christo impartiri, & hoc esse donum Dei quod delicto Adami Paulus opponit, eius disputatio manifestè docet: *Non sicut per vnum peccatum, ita & donum. Nam iudicium quidem ex vno in condemnationem, gratia autem ex multis delictis in iustificationem.* Hæc quidem est aliqua gratiæ Christi commendatio, multo felicioris peccato Adæ, quia Adam vno peccato potuit omnes perdere; Christus autem non hoc vnum tantùm peccatum ex eo contractum, sed & omnia alia delicta deleuit, vt iustificentur credentes in eum. Sed maior est commendatio quę sequitur: *Si enim in vnius delicto mors regnauit per vnũ; multo magis, abundantiam gratiæ & donationis & iustitiæ accipientes, in vita regnabunt per vnum Iesum Christum.*

Gratiæ abundantia per Christum.

Abundantiam gratiæ, siue gratiam exuberantem dicit, quia non solùm ad interitum peccati, sed etiã ad profectum virtutis data est. Quare ad illam abundantem gratiam exponendam adiunxit, *& donationis iustitiæ*; και της δωρεας της δικαιοσυνης. Nam illud secundum, &, in nostro textu, non habetur in Græco, & iuxta Bezam perperã ponitur in Latino: quod certè pro nobis plus facit. Hæc enim donatio, seu hoc donum iustitiæ, est ipsa iustitia nobis donata, &

ta, & à nobis accepta. Hæc enim duo, dare & accipere, correlatiuè se habent. Quare impostor Beza vocabulum *donationis* à vocabulo *iustitiæ* diuellit, & iustitiæ nomine ait *iustitiã Christi intelligi fidelibus imputatam, non autem qualitatem homini inhærentem : quod* (inquit) *indicat vocabulum* περισσείας, abundantiæ, *nisi quis opera supererogationis velit ex Satanæ officina inuehere.* Homo impudẽs ex vocabulo abundantiæ iustitiam imputatiuam vult inferre, quasi nulla esse possit verè nobis inhærens gratiæ Dei abundantia. Quod si ita est, mentitur alibi idem Paulus, qui de Spiritu gratiæ dicit, *quem effudit in nos abunde*. Neque enim vox illa περισσεια, *abundantia*, cum iustitia, sed cum gratia à Paulo in hoc ad Rom. loco coniungitur. Dicit, *abundantiam gratiæ & donationem iustitiæ*. Sed & si iustitiæ abundantiam Apostolus dixisset, an de vera fidelium ipsorum iustitia hoc intelligi absurdum putat Beza, vt necessariò ad imputatam nobis Christi iustitiam refugiendum sit? Audiat ergo alias Scripturas quæ eodem περισσειας vocabulo *abundantiam iustitiæ* seu variarum virtutũ, vnde iusti sumus, apertè docẽt. Idem Paulus sic scribit: *Vt abundetis in spe, & virtute Spiritus Sancti:* εἰς τὸ περισσεύειν ὑμᾶς. Quid aliud est abundare in virtute Spiritus Sancti, quã abũdare in iustitia ex potẽti virtute & gratia Spiritus S. qui datus est nobis, *diffusa charitate* idque *abunde in cordibus nostris?* Rursum idem

Bezæ impostura.

Tit. 3.

Iustitiæ inhærẽtis abundantia probatur.

Rom. 15.

Rom. 5. Tit. 2.

1.Cor.15. Paulus: *Itaque, fratres mei dilecti, stabiles estote & immobiles, abundantes in opere Domini semper, scientes quòd labor vester non est inanis in Domino:* περισσεύοντες ἐν τῷ ἔργῳ τοῦ Κυρίου. Quid aliud est abundare in opere Dñi, quàm abundare in iustitia per bona opera ad gloriã & cultum Dei susceptã? An verò mentitus est Paulus

2. Cor. 8. quum iterum ad eosdem scriberet, *Sicut in omnibus abundatis* (ἐν παντὶ περισσεύετε) *fide & sermone & scientia & omni sollicitudine & charitate vestra in nos, vt & in hac gratia abundetis?* Aut si verè abundabant non fide tantùm aliisque donis, sed & ipsa charitate, iustitiæ abundantiam hanc in illis fuisse negare quis potest? Deinde, quòd hortatur vt etiam in gratia eleemosynaria abundent, nónne apertè

Opus supererogationis. ad opus quoddam supererogationis eos hortatur, videlicet ad quod ex nullo Dei mandato obstricti fuerãt? An hanc quoque Pauli doctrinam *ex Satanæ officina inuectam* fuisse blasphemabit Beza?

Sed alias Scripturas audiamus. Ait ad

2. Cor. 9. eosdem Corinthios Paulus: *Potens est Deus omnem gratiam abundare facere in vobis* (περισσεῦσαι εἰς ὑμᾶς) *vt in omnibus semper omnem sufficientiam habentes, abundetis in omne opus bonum:* περισσεύητε εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν. Ecce, hæc est *abundantia gratiæ, & donatio iustitiæ* (quam hoc loco Paulus à Christo nobis exhiberi affirmat) *abundare in omne opus bonum:* quod est abundare in operibus iustitiæ, quæ quidem

à Chri-

à Christo & eius gratia procedunt, sed in nobis & nostra sunt. Eodem ferè modo ad Thessalonicenses Paulus scribit: *Vos autem Dominus multiplicet & abundare faciat* (καὶ πλεονάσαι) *charitatem vestram in invicem & in omnes, quemadmodum & nos in vobis*, id est, quemadmodum nostra charitas abundat erga vos: *ad confirmanda corda vestra sine querela in sanctitate, ante Deum & Patrem nostrum*. An hoc Pauli votum inane fuit, aut de suæ charitatis abūdantia mentitus est? Deinde, an non apertissimè docet hanc charitatis abundantiam in hunc finem à Deo fidelibus dari, vt confirmentur seu roborentur, εἰς τὸ στηρίξαι corda fidelium contra peccata & contra aduersa sine querela? ἀμέμπτους, id est, *vt sine crimine* viuāt, & ea vitę puritate, vt nihil sit quòd iustè de illis quispiā cōqueratur, aut vnde eos meritò reprehendat, ἐν ἁγιωσύνῃ, *in sanctitate*, idque *ante Deum Patrē nostrum in aduentu Domini nostri Iesu Christi cum omnibus Sanctis eius. Amen.* 1. Thess. 3.

Hæc est vera iustitia inhærens, vera vitæ puritas & sanctitas, etiam coram Deo, ex vnius charitatis abundantia cordibus nostris diffusa dimanans: quæ vna corda nostra confirmat & roborat, tanquam primarium donum Spiritus Sancti paracleti nostri. Huic igitur voto & comprecationi suæ exhortationem subiūgit Apostolus: *De cætero, fratres, rogamus vos & obsecramus in Domino Iesu, vt quemadmodum accepistis à nobis quomodo oporteat* Iustitia inhærens.

vos ambulare, & placere Deo, sic & ambuletis, vt abundetis magis: ἵνα περισσεύητε μᾶλλον. Hortatur eos in bonis operibus magis ac magis abundare, vt Deo placeant. Vocabulum igitur περισσείας iustitiam imputatiuam nullo modo probat, sed iustitiam inhærentem iuxta perpetuam Pauli doctrinam luculenter demonstrat.

August. de pecc. mer. & remiss. lib. 1. cap. 11. Antithesis vera inter Christum & Adam.

Porrò hæc vna sententia, quã ita corrumpere voluit Beza, antithesim inter Christum & Adam à contrario vtrinque effectu perspicuè ostendit. *Sicut vnius delicto mors regnauit per vnum*, id est, propter vnius Adami peccatum omnes mortui sunt, *quàtenus ita dominatur in hominibus reatus peccati, vt ad mortem secundam trahat*, ait Augustinus; *sic per vnum Iesum Christum* (mediante illa *abundantia gratiæ, & donatione iustitiæ*, quam Apostolus interponit) *in vita regnabunt*; id est, vt exponit Augustinus, *tanta iustitia hominibus donatur, vt cùm Adam consenserit ad peccatum suadenti, non cedant isti etiam cogenti.* Per Adæ igitur delictum dominatur in homine peccatum, sed per abundantiam gratiæ & donationẽ iustitiæ, quam per Christum accipimus, nos dominamur peccato, vt postea Paulus dicit. Hoc est *in vita regnare per Christũ*, scilicet in vita gratiæ regnũ & victoriam obtinere contra diabolum quomodolibet cogentem, contra carnem, contr a mundum. Nam & ideo adhuc inferiùs addit Apostolus, volens se intelligi de accepta non imputata

Ibidem cap. 13.

Infrà c. 6.

putata iustitia, ideo *superabundasse gratiam, vt sicut regnauit peccatum in mortem, ita & gratia regnet per iustitiam in vitam æternam.* Gratia autem regnat per iustitiam, quia per operationem iustitiæ luculenter apparet, quòd *non regnat peccatū in mortali corpore nostro*, sed regnat ipsa gratia, mater & effectrix bonorum operum. Hanc consecutionem Paulus disertissimè docet infrà cap. 6. *Peccatum vobis non dominabitur.* Causam subiungit: *Non enim estis sub lege, sed sub gratia.* Vbi docet hunc esse propriè effectum gratiæ regnantis, vt peccati dominium tollat, & iustitiam operetur. Quem sensum ab Augustino traditum amplectitur illo loco Beza. Quo maior eiusdem hoc loco impudentia, qui gratiam regnantem per iustitiā sic exponit: *Gratiā* (inquit) *vocat Paulus gratuitam iustitiæ Christi imputationem.* Qua etiam impudentia & fallendi libidine infrà ad vers. 20. vbi Paulus dicit, *Superabundauit gratia*, exponit Beza: *Gratiam vocat gratuitam iustitiæ imputationem.* Atqui nec vnquam Paulus de tali imputatione loquitur (atque adeò in vniuersa Scriptura *iustitiæ Christi imputatio* non legitur, sed figmentum est hæreticorum nostri temporis) nec vsquam clariùs contra fictitiam illam imputationem disputauit quàm hoc loco: *Accipere abundantiam gratiæ, donari nobis iustitiā, gratiam in nobis regnare per iustitiam; iustos nos constitui per Christum, sicut per Adamum constituti fuimus*

Gratia quomodo regnat per iustitiam.

Rom 6. 16.

Annot. ad vers. 16.

Bezæ impudens corruptela.

peccatores; (quæ omnia in hac disputatione Apostolus dixit) gratuitæ imputationi alienæ iustitiæ ex diametro repugnãt. Quod imputatur extrinsecus, non accipitur intrinsecus; non donatur; non constituit aut ponit aliquid in eo cui imputatur: denique non regnat gratia in nobis per alienã iustitiam, sed per nostram, sicut *regnat peccatum in corpore nostro* non per aliena peccata, *sed per nostra, obediendo concupiscentijs eius.* Sicut aliud est, esse in nobis peccatum, aliud regnare; quum illud de solo originali vel fomite & causa peccati intelligi possit, hoc verò non nisi de actuali & dominante peccato, sequẽdo concupiscentias eius, intelligi debeat: sic aliud est, esse in nobis gratiam Dei; aliud, gratiam regnare per iustitiam. Esse enim in nobis gratia Dei intelligi potest necdum operans, sed fœta & grauida bonorum operum: quam tamen aliqui ad opus non educunt, *accipientes in vacuum gratiam Dei.* Sed *regnare gratiam per iustitiam*, nullo modo intelligi potest, nisi quatenus iustitiæ opera producit, & ex hoc effectu regnum ac vim suam in nobis demonstrat. Quare gratuita alienæ iustitiæ imputatio huic Pauli loco omnium minimè conuenire potuit. Sed satis habuit Beza vno verbo hoc suum venenum spargere, totamque Apostolicæ disputationis puritatem inficere, verbi autem sui nullam rationem adfert, quia nec adferri potest, tota

Imputatiua iustitia euertitur.

Rom 6. vers. 12.

2. Cor. 5.

Gratia per iustitiam regnans, est operatrix iustitiæ.

tota reclamante litera Apostolica.

Iam verò quia Beza in huius loci expositione meritò reprehendit Erasmum, quòd Origenem potiùs quàm Augustinum sequi maluerit, & addit, *vnum penè Augustinum, à Pelagianis videlicet excitatum, hunc locum rectè tractasse*; quo modo Augustinus antithesim hanc inter Adamum & Christum à Paulo hoc loco agitatam intellexerit, audiamus. Sanè inhærentem nobis per Christum iustitiam ab Apostolo hoc loco doceri luculentissimè docet. Ait Beza, *rectè prorsus obseruasse Augustinum contra Pelagianos, si per Adamum peccatores sumus per solam imitationem peccati eius, nos per Christum sola quoque imitatione fieri iustos.* Sed nō rectè obseruauit Beza quid præterea Augustinus dicat, quando sola imitatione iustos nos fieri negat. Sic enim scribit Augustinus: *Christum imitantur sancti eius ad sequendam iustitiam: vnde & idem Apostolus dicit, Imitatores mei estote, sicut & ego Christi. Sed præter hanc imitationem, gratia eius illuminationem iustificationemque nostram etiam intrinsecus operatur. Sicut ergo ille in quo omnes viuificabuntur, præterquam quòd se ad iustitiam exemplum imitantibus præbuit, dat etiam sui Spiritus occultissimam fidelibus gratiam, quam latenter infundit & paruulis; sic & ille in quo omnes moriuntur, præterquam quòd eis, qui præceptum Domini voluntate transgrediuntur, imitationis exemplum est, occulta etiam tabe concupiscentiæ suæ tabificauit in se omnes de sua stirpe venientes.*

Augustini doctrina ad quem Beza appellat.

Annot. ad vers. 12.

De pecc. mer. & remiss. lib. 1. c. 4.

Hæc

Hęc ille. Non igitur sola imitatio Christi facit iustum, sicut nec sola imitatio Adami facit peccatorem. Sed tamen sicut qui Adamũ imitatur, ex eo peccator fit; sic qui Christum imitatur, ex eo iustus est. Cæterùm sicut præter imitationem Adami est in omnibus nondum renatis occulta ex Adamo corruptio, quæ sola eos peccatores constituit; & ad peccatum inclinatio, cui consentientes grauiùs peccant, & impietatem augent: sic præter imitationem Christi, est in omnibus in Christo renatis occulta renouatio per occultissimam Spiritus gratiam illis impartitã atque abunde infusam, quæ eos primùm iustificat, & ex impijs iustos, ex filijs iræ filios Dei facit, & cui postea cooperantes atque ex insito semine fructificantes, iustitiam augent, magisque ac magis iustificantur. Hanc occultam communicationem gratiæ, occultæ per Adamum corruptioni oppositam, quæ nos ita iustificat, sicut altera condemnauit, in hac Apostoli disputatione iterum intelligit Augustinus. Tractans enim hæc Apostoli verba de peccato per vnum hominẽ intrante, in quo omnes peccauerunt, ait: *Legimus iustificari in Christo qui credunt in eum, propter occultam communicationem & inspirationem gratiæ spiritualis, qua quisquis hæret Domino, vnus spiritus est, quamuis eum & imitentur sancti eius.* Et iterum paulò pòst: *Si propterea Christus vnus est in quo omnes iustificentur, quia non sola eius imita-*

Vbi suprà cap. 10.

Cap. 25.

imitatio iustos facit, sed per Spiritum regenerans gratia; propterea & Adam vnus est in quo omnes peccauerunt, quia non sola eius imitatio peccatores facit, sed per carnem generãs pœna. Nempe vtrobique omnes in Christo iustificantur, & omnes in Adam peccauerunt: quia vt Adam omnibus peccati quod singulis inhæret, & à singulis contrahitur, causa fuit, per propagationem carnalem occulta nobis tabe & corruptione communicata; sic Christus omnibus iustitiæ quæ singulis inhæret, & à singulis accipitur, causa fuit, per generationem spiritualem occulta nobis gratia & renouatione communicata. Sic Apostolum intellexit Augustinus, quem penè solũ hunc locum rectè tractasse agnoscit Beza. Quibus ita explicatis, quàm nihil hîc prorsus de imputata aliqua Christi iustitia Apostolus disputet, quàm diserte & luculenter inhærentem nobis iustitiã (quam tantopere execratur execrandus ipse Beza) Apostolica hęc antithesis inter Christum & Adamum confirmet ac corroboret, luce meridiana clarius factum est.

Communicatio peccati & iustitiæ fictitia.

Fictitia Bezæ antithesis penitus vana & impia ostenditur, ex ea parte qua dicit, *Christum & Adamum in eo similes esse, quòd vterque, quod suum est, cum suis communicat.* Non enim Adamus *suum peccatum* ab eo propagatis *communicat*, vt Beza exponit; sed suam ex peccato corruptionem & occultam tabem, vt

D. Augu-

D. Augustinus docuit. Tenenda est Apostoli sententia, *Omnes in Adam peccauerunt*. Peccauerunt autem contrahendo peccatum, & sic contrahendo, vt ipsi peccatores constituerentur. Quare est in singulis propriũ peccatum originale, & singuli singulas maculas & culpas habent originales. *Si* suum peccatum *Adam omnibus ab eo propagatis communicasset, vnicum tantùm esset in illis omnibus peccatum vnde peccatores dicerentur; sicut vnicam Christi iustitiam in omnibus in eo renatis, vnde iusti dicantur, ponunt hæretici. Nunc autem attentè aduertere debebant, nõ vnum aut vnicum esse originale peccatum in omnibus, sed in singulis vnum tale esse, & singulos originaliter peccasse, singulos ex illo vno peccatores constitui, denique singulos filios iræ esse; non quia peccatum quod perpetrauit Adam, illorum propriè est, aut illis imputatur, sed quia peccatum Adæ illorum originaliter est, & ab Adam originem accepit ac causam, quod ab illo nascentes contrahunt. Quare non dicit Apostolus quòd vnius Adami inobedientia peccatores constituit multos (sic enim videretur, quod suum est, id est, suam inobedientiam, alijs communicasse, vt ab ea sola omnes denominarétur peccatores, vtcunque in se tales nõ essent; sicut à sola Christi iustitia denominari nos iustos, licet impij in nobis ipsis simus, apertè in superioribus docuit *Beza) sed dicit, quòd

Christus & Adam sunt causæ originales non formales.

*Ann. ad Rom. 4. vers. 5.

quòd *per inobedientiam Adæ constituti sunt peccatores multi*. Similiter non dicit, quòd obedientia Christi constituit iustos, sed quòd *per obedientiam Christi multi constituti sunt iusti*. Vterque vt causa efficiens atque originalis ponitur, non vt causa formalis. Inobedientia Adæ non est nostra formaliter, vt ille actus inobedientiæ Adami nobis imputetur, nosq; propterea solùm inobedientes dicamur quia ille non obediuit, nulla alia in nobis culpæ macula inhærente; quod totum hæretici fatentur. Similiter ergo dicendum est: Obedientia Christi non est nostra formaliter, vt eius obedientia totaque iustitia nobis imputetur, nosq; propterea solùm iusti & obedientes Deo censeamur quia Christus obediuit & iustus fuit, nulla alia in nobis inhærente veri nominis iustitia, propter quam iusti nominemur & simus; quod totum hæretici fateri debent, vt antithesis Apostolica, ipsaque verborum proprietas, & simplex atque apertus literæ Apostolicæ sensus retineatur.

Similitudo Christi & Adami vera.

Porrò ex hac explicatione, varia & pudenda Bezæ glossemata, quibus totũ Pauli contextum impiè deprauat, manifestè reuincuntur. Quod Paulus dicit ver. 18. *Per vnius iustitiã in omnes homines in iustificationẽ vitæ*, δι ενος δικαιωματος εις παντας ανθρωπους εις δικαιωσιν ζωης, vertit ille hoc modo: *Per vnam iustificationem in omnes homines ad iustificationem vitæ*. Ita duo diuersa Pauli verba, quæ ipsemet

Bezæ varia glossemata refutantur.

Beza

Beza affirmat *non rem eandem significare, ne manis quædam argutia tribuatur Apostolo*, eandem tamen vocem conuertit, quasi nihil differrent, sed rem eandem significarent. Móxque expositionem adfert à suo malè sano cerebro inuentam, & à sensu Apostoli iam à nobis vberiùs explicato latissimè differentem: δι' ἑνὸς δικαιώματος (quod noster interpres, *per iustitiam vnius Christi*, ille, per vnam iustificationem, vertit) *Ipsam* (inquit) *iustificationis nostræ materiam hîc declarat ab effectu, nempe ipsius Christi obedientiam, cuius imputatio nos iustos in ipso facit, quam paulò antè vocauit* χάρισμα, *quòd Deus gratis eam nobis largiatur.* Triplex est in hac expositione impostura, Δικαίωμα sanè hoc loco, id est, *vnius Christi iustitia*, vt vetus interpres vertit, est ipsa Christi obedientia: sed illa obedientia & iustitia Christi, non est materia iustificationis nostræ ab effectu, id est, nō est res & materia illa quæ nos iustos facit, sed est causa iustificationis nostræ efficiens; sicut *Adami delictum* (quod huic iustitiæ opponit Paulus) non est materia condemnationis nostræ ab effectu, id est, non est res illa & materia quæ nos condemnat aut reos facit coram Deo, sed est causa condemnationis nostrę, quatenus ab eo propagati delictum illud contrahimus. Deinde, huius iustitię Christi imputatio nō facit nos iustos in Christo, vt Beza dicit; sicuti nec imputatio delicti Adæ facit nos reos coram Deo,

Christi obediētia non est materia iustificationis nostræ.

Deo, vt iam antea explicatum est. Imputationem hanc semper asserit & fingit Beza, sed in Scripturis nunquam illam ostendit. Tertiò, hanc imputationem Paulus non vocauit antea χαρισμα, gratiam, quum de hac imputatione non sit hactenus loquutus. Sed gratia seu χαρισμα quam Paulus in hoc capite opponit τῷ κρίματι, iudicio ex vno Adam inuecto ver. 16. significat propriè beneficium redẽptionis, quod multa delicta condonat & delet ad iustificationem, quum iudicium per Adamum inuectum ex vno tãtùm delicto valuerit ad condemnationem: dicit enim Paulus; *Sed non sicut per vnum peccatum*, seu peccantem, *ita & donum. Nam iudicium quidem ex vno*, supple peccato originali, vt exponit August. epist. 89. *in condemnationem, gratia autem ex multis delictis* (quæ videl. ipsi originali adiecimus) *ad iustificationem.* Mox q; in sequenti sententia hoc, quod iam dixerat, confirmat Apostolus, explicans illud χαρισμα, illam gratiã, & manifestè ostendens de qua gratia loquebatur, dicens: *Si enim in vnius delicto mors regnauit per vnum, multo magis abundantiam gratiæ, & donationis, & iustitiæ accipientes, in vita regnabunt per vnum Iesum Christum.* Ecce, exponit hîc Apostolus, *gratiam ex multis delictis ad iustificationem*, esse *abundantiã gratiæ & donationis iustitiæ, &c.* Sed hanc inhærentem esse iustitiam, superiùs luculẽter ostensum est. Ergo hoc nomine

Rom. 5. 15.

imputatiuam iustitiam intelligere non potuit. Sic triplex hoc loco Bezæ impostura triplexque mendacium manifestè conspicitur.

Imputatiuæ iustitiæ fundamentum euertitur.

Iam ad alterum Pauli verbum veniamus. Δικαίωσις verò (ait Beza) τῷ κατακριματι, *id est, damnatoriæ sententiæ, opponitur.* Verum quidem hoc est. Sed quid ex eo inferat Beza, aduertamus: *Quemadmodum igitur reatum consequitur condemnatio, ita etiam per fidem imputata nobis Christi iustitia in reatus vicem succedens, quem ipsius sanguis eluit, efficit vt à Deo iusti declaremur, ac proinde vitã æternam consequamur.* Tota hæc speculatio ex ipsis Pauli verbis clarissimè refellitur. Primùm enim iustificatio, δικαίωσις, hoc loco cõdemnationi oppositа, vocatur à Paulo δικαίωσις ζωῆς, *iustificatio vitæ*, id est, vt ipse Beza postea exponit, *iustificatio vitalis seu viuifica*: id est, effectꝰ τοῦ ἑνὸς δικαιώματος, vnius Christi iustitiæ & obedientiæ. De hac enim dixit Paulus: *Per vnius iustitiam in omnes homines in iustificationem vitæ.* Quemadmodũ ergo ipsa condemnatio ex delicto Adæ inuecta, verum reatum habet adiunctum, propter quem peccatores iustè condemnantur; sic iustificatio vitalis & viuifica, per Christi obedientiã procurata, veram iustitiam & sanctitatem inhærentem habet adiunctam, propter quam iustificati in Christo verè iusti nominantur & sunt. Hanc esse Pauli veram & genuinam sententiam, & hunc esse huius oppo-

oppositionis sensum, in sequenti statim sententia Paulus explicatiùs ostendit, subiungens: *Sicut enim per inobedientiam vnius hominis (Adæ) peccatores constituti sunt multi*, verè filij iræ & rei coram Deo; *sic & per vnius obedientiam* (id est, Christi obedientiã & iustitiam) *iusti constituentur multi*, qui verè tales in seipsis erunt, non ex seipsis, vt antea ostensum est. Imputata igitur aliqua iustitia non opponitur condemnationi à Paulo, qui, *constitui* & fieri *iustum*, huic condemnationi opponit; sed fingitur à Beza. Deinde, *imputata iustitia non potest in reatus vicem succedere*, quum reatus ponat in peccatore iniustitiam & impietatem inhærentem, imputatiua autem iustitia omnem inhærentem iustitiam penitus excludat. Debet autem contrariorum par esse ratio, nisi fortè contra totam Apostoli disputationem dicere velit Beza, fortius fuisse delictum & inobedientiam vnius Adæ ad reatum & iniustitiam ab omnibus ex eo generatis contrahendum, quàm iustitiam & obeditionẽ vnius Christi ad veram iustitiam omnibus in eo regeneratis cõferendam. Rursum, nulla imputata iustitia efficere potest vt à Deo iusti declaremur, quia *Dei iudicium est secundùm veritatem*, vt antea Paulus docuit. Quibus aliena imputatur iustitia, & nulla propria inhæret, secundùm veritatem non sunt iusti, sed, vt ipse Beza antea fassus est, *in seipsis* (hoc est, reuera) *iniusti & impij*. Postremò,

Imputata iustitia nõ potest in reatus vicem succedere.

Apostolicæ Scripturæ per Bezã corruptela.

stremò, Paulus nõ dicit per Christi iustitiam aliquos declarari iustos, sed *multos constitui iustos*. Adeò tota Bezę explicatio summæ impietatis plena est, ac disputationi Paulinæ ex diametro aduersa. Sed sic inuerti, peruerti, corrũpi, deprauari Paulus debuit, vt imputatiua hæreticorum iustitia quoquo tandem modo fabricetur. Sic enim præcedentibus subiungit Beza: *Id autẽ ego diserè annotandum putaui, non modò vt inter δικαίωμα & δικαίωσιν quod sit hoc loco discrimen ostenderem, sed etiam vt intelligeret lector in hoc capite δικαίωσιν aliquid amplius declarare quàm in superiore. Nam peccatorum remissione (id est, imputata Christi satisfactione) dicimur iustificari, id est, persoluta per illum pœna vt insontes absolui: obedientia verò Christi imputata etiam iusti declaramur, vt ex ipsa legis formula vitam æternam petere possimus, quum Christus, quem fide possidemus, omnem iustitiam nobis impleuerit.* Ecce, profitetur se distinguere (in sensu à se conficto & disputationi Paulinæ prorsus contrario) discrimen inter δικαίωμα & δικαίωσιν, inter iustitiam seu redemptionem Christi, & iustificationẽ viuificã, quam assequimur per illã redemptionẽ, vt intelligeremus in priori esse imputatã satisfactionẽ & absolutionem à pœna, in posteriori verò esse imputatam nobis Christi obedientiam, ex cuius imputatione iusti declaramur. Sed quia huic distinctioni manifestè repugnare videbat eiusdem verbi δικαίωσις vsum in præcedenti

cedenti Pauli disputatione; ne ex illa commentum eius præsens refutetur, occupatione vtitur, affirmans aliter eo loco à Paulo hoc verbũ vsurpari, & aliter hoc loco: quod ab eo impudenter asseritur, nulla ratione firmatur. Clarum enim & perspicuum est, Paulum eo in loco, in fine cap. 4. eadem prorsus collatione facta inter Christi iustitiã, seu δικαίωμα nostrãque δικαιωσιν seu iustificationem ex ea consecutam, eodem in sensu hoc verbo vti. Ait enim illic de Christo: *Mortuus est propter delicta nostra.* Hæc est vnius hominis iustitia, de qua Paulus hoc loco loquitur; hæc est Christi satisfactio nobis imputata; hæc est absolutio à pœna, & prior illa iustificationis nostræ pars ex remissione peccatorum: *Et resurrexit propter iustificationem nostram*, δια την δικαίωσιν ἡμῶν, id est, tum quia sua resurrectione renouationẽ nostram internam, secundùm quam in nouitate ambulamus, expresit, vt Paulum infrà cap. 6. docere ostendimus: tum quia non nisi post resurrectionem Christi dona Spiritus Sancti seu nouam regenerationem nostram accepimus, iuxta illud D. Ioannis: *Nondum erat Spiritus S. datus, quia nondum erat Iesus glorificatus.* Paulus sibi vtroque loco similis & conformis, δικαίωσιν iustificationem nostram vitalem ac viuificam ab ipsa Christi iustitia & obediẽtia distinguit, vt effectum à sua causa; & hoc vocabulo, regenerationis gratiam,

Bezæ corruptela alia refutatur.

Ioan. 4.

qua formaliter iustificamur, merito obedientiæ Christi nobis collatam, designat. Δικαίωμα seu iustitia hoc loco vnius hominis est, & solius Christi, sicut ἁμάρτημα, delictum quod illi opponitur, solius Adæ fuit: sed δικαίωσις ζωῆς, iustificatio vitalis quæ ex illa Christi iustitia nobis confertur, in nobis est beneficio Christi, Christi gratia regeneratis, nosque ex ea *iusti constituimur* coram Deo, vt Paulus loquitur; sicuti κατακριμα, condemnatio quæ ex delicto Adæ prouenit, in omnes & super omnes illos est, qui ex eo carnaliter propagantur, & ex ea rei coram Deo peccatores constituuntur & filij iræ. Illa enim condemnatio ex Adæ delicto consequuta, est vera corruptio & mors animæ, quam ipse Adam primus sensit, comedens de ligno vetito; non est aliqua imputata corruptio. Sic iustificatio per Christi iustitiam collata, est vita animæ & interna renouatio nostra, non aliqua imputata nobis & extra nos iustitia Christi, vnde declaremur iusti, tametsi in nobis ipsis simus iniusti & impij, vt impiè Beza docet. Nihil magis vel imputatiuam hæreticorum iustitiam subuertit, vel veram & inhærentem nobis Christi beneficio iustitiam probat, quàm hæc inter Christum & Adamum comparatio Apostolica. In ea igitur egregiè deprauãda gnauiter laborare, & Caluini hac in parte negligentiam sarcire Beza voluit.

Argu-

Argumentum Cap. VI.

DOCET hoc capite Apostolus, nō sic gratiam abundasse, & omnia delicta condonasse, vt iustificatus per gratiā Christi, ad æternā perueniat salutem absq; displicentia veteris vitæ, & absq; bonis operibus nouæ vitæ. Effectū quippe gratiæ & iustitiæ Christi hunc esse copiosius docet, nō quòd sanctificationē Christi apprehēdamus, vt Caluinus affirmat, sed quòd liberet nos à seruitute & dominio peccati, vt in nouitate vitæ ambulātes, sic demum per vnius Christi iustitiā multi iustificentur, id est, iusti constituantur. Sic nostri tēporis solam iustificātem fidem & imputatam iustitiam hoc caput singulariter euertit: quod loca à nobis cōtra Caluini corruptelas excussa luculēter docebunt.

2. *Qui mortui sumus peccato, quomodo adhuc viuemus in illo?*

ANte omnia docere Apostolus vult, per abundantem Christi gratiam non id effici vt maneamus in peccato, perpetuam à Christi gratia remissionē peccati expectātes, peccati, inquam, adhuc (quoad consensum ipsum & actum) dominantis & regnantis in nobis (quæ ipsissima est hæreticorum hodie sententia; vt partim ex ijs quæ Caluinus & Beza iā dixerunt, partim ex ijs quæ hoc & sequenti capite dicturi sunt, manifestū fit) sed

contrà, vt per Christi gratiam mortui peccato, nunquã ampliùs viuamus in illo. *Mortuus porrò peccato* (ait ipsemet hoc loco Beza) *ab Apostolo dicitur, quisquis virtutis Christi particeps ita est factus, vt natiua illa corruptio sit in eo emortua, id est, vigore illo suo. (qui translatitiè vita peccati dicitur) extincto, fructus illos amarissimos non edat. Contrà verò viuere dicitur peccato & iniustitiæ, quisquis est in carne: id est, quemcunque Spiritus Dei à natiuæ corruptionis seruitute non asseruit.* Hæc ille. Nec dissimiliter Caluinus. *Toto* (inquit) *hoc capite differet Apostolus, perperam eos Christum discerpere, qui gratuitam ab ipso iustitiam nobis donari fingunt absque vitæ nouitate.* Et paulò pòst: *Sic res habet; nunquam sine regenerationis dono reconciliari Deo fideles: imò in hunc finem nos iustificari, vt deinde vitæ puritate Deum colamus. Nec verò Christus aliter sua expiatione Deum reddit nobis propitium, quàm dum nos facit Spiritus sui participes, qui nos in sanctam vitam renouat.* Hæc omnia Caluinus. Placet hæc aduersariorum confessio, quia expositionem adfert Paulinæ disputationi prorsus conformem. Ex ea verò consequitur, gratiæ Christi hunc esse effectum, vt vita ac vigore peccati in nobis emortuo atque extincto, non iam ampliùs illi viuamus, sed ab eius seruitute ac dominio liberemur. Quo constituto, sequitur, interiorem hominem nostrum ita renouari, vt iam Deo viuat totus, ideoque noua iustitia induatur, qua Deo

Gratiæ Christi effectus ab aduersarijs agnitus.

Deo placeat, vitamque æternam consequatur, vt ex Paulo postea perspicuum fiet.

3. *Quicumque baptizati sumus in Christo Iesu, in mortẽ ipsius baptizati sumus,* 4. *Consepulti igitur sumus cũ illo per baptismum in mortẽ, vt quomodo Christus resurrexit à mortuis per gloriam Patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus.*

DOcere Apostolus vult cur & quomodo mortui sumus peccato, vt non iam amplius viuamus in illo. Probat autem illud ab effectu baptismi nostri. In ipso enim baptismo *in mortem Christi baptizati sumus*: id est, vt seq. versu exponit, *consepulti sumus cum Christo per baptismum in mortem quandam*, peccati videlicet; &, vt proximè seq. versu magis seipsum exponit, *complantati* seu coinsiti sumus *similitudini mortis eius*, id est, per mortem peccati ex parte nostra in baptismo similitudinem quandã mortis Christi expressimus; idque ita ad viuum expressimus, vt huic similitudini quasi coinsiti cum Christo simus, vt morti peccati quasi trunco vitali pariter cum Christo insiti, non secus moriamur peccato, quàm ille mortuus est semel carni & mundo. *Insitio* (ait Caluinus) *non exempli tantùm conformitatem designat, sed arcanam coniunctionem per quam cum ipso coaluimus, ita vt nos Spiritu suo vegetans, eius virtutem in nos transfundat.* Hæc imputatiuam iustitiam destruunt, quæ non Christi Spiritu vegetari,

sed eius iustitia, quæ extra nos est, vestiri, &, vt Caluinus in argumento huius capitis loquutus est, *Christi iustitiã induere*; nec eius virtutem in nos transfundi, cui correlatiuum est, virtutem Christi nobis inhærere (virtus autem Christi, est virtus spiritualis nouæ vitæ efficax) sed iustitiã imputari docet. Hæc obiter. Vt ad Apostolum redeamus, similitudo mortis nostræ in baptismo cum morte Christi in Cruce hæc est, (sicuti ipse Apostolus in seqq. exponit) quòd in Baptismo *vetus homo noster crucifixus est, & corpus peccati destructum* (catenus videlicet) *vt vltrà non seruiamus peccato*, & hoc sensu *mortui simus peccato, & viuentes* Deo, sicuti in Cruce Christus *semel mortuus est peccato*, id est, ad peccata nostra sufficienter expianda: iuxta illud Petri, *Christus semel pro peccatis nostris mortuus est, vt offerret nos Deo, mortificatos quidem carne, viuificatos autem spiritu.* Sed Petrus effectum mortis Christi docuit, Paulus hoc loco similitudinem mortis Christi, cui per mortẽ peccati interimur & commorimur, prosequitur. Quare huius loci commentarius illa Pauli verba sunt: *Si Christus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt; vt & qui viuit, iam non sibi viuat, sed ei qui pro ipsis mortuus est & resurrexit.* Item illa Petri verba: *Christo in carne passo, & vos eadem cogitatione armamini; quia qui passus est in carne, desijt a peccatis.* Sed hanc consequentiam & similitudinem Paulus altiùs & sub-

Mors in baptismo qualis.

2. Cor. 5.

1. Petr. 4.

& sublimiùs ab ipso baptismo nostro repetit, quia illic mors Christi nobis applicata, suâ in nobis efficaciam exeruit, & mori peccato incipimus, vt in nouitate vitæ postmodum ambulemus. Et addit, si in baptismo nostro peccato verè mortui fuimus, & morti Christi penitus complantati, seu intimè assimilati, quòd *similitudini quoque resurrectionis eius complantabimur*, seu coinsiti & intimè assimilati, in nouitate vitæ ambulabimus, *viuentes Deo* per gratiam, sicut ille viuit Deo in gloria. Vera quippe peccati mors, veram profert vitam iustitiæ. Et hanc ob causam hortantur frequentissimè Patres, vt illa verba nostra in baptismo, *Abrenuncio tibi Satana*, quibus verbis nos mori peccato profitemur, perpetuò ante oculos habeamus: Origenes homil. 12. in Numeros, Augustinus de Symbolo ad Catechumenos lib. 2. cap. 1. Ambrosius de ijs qui initiantur mysterijs cap. 2. Basilius in lib. de Spiritu S. cap. 11. Docet porrò hic locus, pro eo quod hæretici docent, (nominatim Caluinus) *quoties lapsi fuerimus, repetendam esse memoriam baptismi, & hac armandum animum, vt de remissione peccatorum certus securusq; sit*, planè contrarium: nempe ideo repetendam esse memoriam baptismi, ne iterum in peccata relabamur, ne *vltrà seruiamus peccato*, & vt meminerimus in baptismo consepultos nos esse cũ Christo in mortem peccati. Adeò commenta Caluiniana Apo-

Abrenunciatio Satanæ in baptismo.

Institt. lib. 4. c. 15. n. 3.

na Apostolicæ doctrinæ ex diametro repugnant.

Sed & hîc rursum in huius loci explicatione accipienda est Bezæ confessio. Ea enim nobis contra ipsum postea Bezam non inutilis erit. Ad illa Pauli verba de Christo, *Quòd mortuus est peccato, mortuus est semel*, ita scribit: *Ostendit ex hac capitis & membrorum collatione Apostolus hoc loco, in ijs qui per Christum verè sanctificati sunt, peccatum semel mori, id est, ita vt pristinas illas vires nunquam recipiat, sed quotidie tanquam corpus in sepulchro corrumpatur, donec funditus intereat. Quod si perpetuus est mortis peccati progressus, perpetuum est quoque viuificationis incrementum, quum sit mutua inter mortificationem veteris hominis & instaurationem noui non modò relatio, sed etiam proportio.* Moxque explicat, *Christum idcirco mortuum esse peccato semel, vt semel in nihilum redigat peccatum in nobis.* Quæ quidem explicatio tametsi Pauli sensum hoc loco non attingit (vt suprà ostendimus) veram tamen doctrinam continet alijs in locis à Paulo traditam. Hæc interim à nobis retinenda sunt, fateri nobiscum Bezam, gratiæ Christi hunc effectum esse, vt peccati vires in nobis eneruet, quotidieque corrumpat, donec funditus intereat. Sic superiùs, *crucifixos nos esse cum Christo, vt destruatur corpus peccati*, rectissimè exponit, *esse regenerationem intra nos per Spiritum Christi reipsa inchoatam.* Hæc quippe *regeneratio intra nos reipsa per Spiritum*

Peccati mors in renatis à Beza agnita.

vitum Christi inchoata, est illa iustitia inhærens quam Beza superiùs execrabatur, & quam Catholica docet Ecclesia, imputatiuæ iustitiæ prorsus contraria. Neque eius inchoatio aut veritatem iustitiæ aut perfectionẽ, viatori conuenientem, vllo modo tollit aut imminuit, vt in opere nostro de Iustificatione latissimè demonstratum est. Accipienda quoque & retinenda diligenter hoc loco est Caluini confessio, quam ipsa textus Apostolici perspicuitas illi extorsit. *Hæc duo* (inquit) *inter se indiuiduo nexu cohærent, veterem hominem Christi morte aboleri, vt eius resurrectio Christi mortem instauret, nósque efficiat nouas creaturas. Et certe quum nobis in vitam datus sit Christus, quorsum referret nos cum ipso emori, nisi vt resurgamus in meliorem vitam? Ideoq; non alia ratione quod in nobis est mortale occidit, nisi vt verè nos viuificet. Nec mors Christi exemplaris tantùm vice est, quod Christianis omnibus conueniat imitari: sed hæc est Apostoli doctrina, quòd mors Christi efficax est ad nequitiam carnis nostræ extinguendam & profligandam. Resurrectio verò ad suscitandam melioris naturæ nouitatem: quodq; per baptismum in istius gratiæ participationem cooptamur.* Hæc hoc loco Caluinus, imputatiuam suam iustitiam, & ea quæ in versu vltimo cap. 4. dixerat, disertissimè refutans.

Lib. 6. cap. 6. & seq.

Caluinus seipsum refutat.

12. Non

12. *Non ergo regnet peccatum in mortali corpore vestro, vt obediatis concupiscentijs eius.*

HÆc Apostoli adhortatio ex præcedenti disputatione dependens, docet sic in Christo baptizatos mori peccato debere, vt peccatum in illorum corpore amplius non regnet. Non dicit, vt non sit, vel vt non habitet peccatum in corpore nostro mortali: Rom. 7. proximo enim capite docebit, esse quidem *peccatum in carne*, id est, esse variam sensualitatem & fomitem perpetuum in carne hac per Adami delictum corrupta (quam vno verbo *concupiscentiam* vocat) sed non esse *in mente quæ legi Dei condelectatur, & seruitei.* Sed dicit hîc Apostolus, *vt peccatum non regnet*, vt vetustas origine contracta imperium in mentem non obtineat, vnde ipsa mens concupiscentijs & inordinatis desiderijs obediat, victa videlicet à peccato, & imperio ac dominio eius subiecta. Qui status impiorum hominum est, quos Christi Spiritus necdum regenerauit: vnde ipsemet Caluinus docet, *regeneratis per Christum virtutem Spiritus à Deo subministrari, qua superiores in certamine victoresq; fiant.* Instit. lib. 3. cap. 3. num. 11. Hæc quum luce meridiana clariora sint, videamus quã hoc loco glossam bonus Beza apponit. *Commodùm* (inquit) *hæc adhortatio subijcitur præcedentibus, vt intelligamus quatenus simus mortui peccato, quamdiu hoc versamur.* * Bezæ nefandissima corruptela. *Hactenus* nimirum, *vt reluctetur quidem Spiritus,*

sed

sed tamẽ non vincat. Hîc iam suam impietatem & verborum præcedentium hypocrisim prodit Beza. Si enim *mori peccato* hactenus tantùm intelligitur, *vt reluctetur quidem Spiritus peccato, sed ipse tamẽ Spiritus non vincat peccatum*; falsum erit quod priùs dixit, *in ijs qua per Christum sanctificantur, peccatum semel ita mori, vt pristinas vires nunquam recipiat, sed quotidie corrumpatur.* Si enim vincit peccatum reluctantem Spiritum, profectò pristinas suas vires retinet peccatum, & nunquam corrumpitur. Rursum, si *Spiritus reluctãs non vincit* peccatum in carne, necesse est vt peccatũ in carne vincat Spiritum reluctantem. Si vincit peccatum, ergo regnat peccatum. Sic Apostolo contradicit glossa Bezana. Quid est enim regnare, nisi vincere? aut quis magis regnat in hostili solo, quàm qui hostem in pugna vincit? Quæ iure gladij & iure belli tenentur regna, fortissimo iure tenentur. Sanè Caluinus nihilo melior, sed astutior, scribit hoc loco, *in mortificanda carne profectum hunc esse, vt regnum illi ademptum Spiritui Sancto cedat.* ver. 7. Deinde, vbi est *illa regeneratio intra nos per Spiritum Christi reipsa inchoata* (vt modò Beza dixit) si Spiritum Christi reluctantem peccatum in corpore vincit? aut si Spiritus Christi reluctatur quidem peccato, sed non vincat? Si enim non vincit, succumbit. Si succumbit Spiritus, nulla est vel inchoata per Spiritum regeneratio, sed manet generationis corruptę vetustas:

1. Beza à seipso refutatur.

2. Bezæ glossa Apostoli verbis contradictoria.

3. Beza iterũ sibi contrarius.

vetuſtas: cuius hoc proprium eſt, vincere reluctantem Spiritum, & efficere vt concupiſcentijs eius obediatur. Præterea *ſi Spiritus reluctatur, ſed non vincit* peccatum in corpore; ergo concupiſcentijs corporis obedit, & obtemperat. Quomodo igitur regeneratos in Chriſto hortatur Paulus, *vt non regnet in illorum corpore peccatum, & vt non obediant concupiſcentijs carnis?* An ad id hortatur Apoſtolus quod nunquam fiet? Cur non etiam hortetur eos aſſumptis alis volare, & ſic in cœlum conſcendere? Prorſus enim carnalibus iſtis & Epicureis hęreticis perinde videtur fieri poſſe vt homo in cœlum euolet aſſumptis alis, quàm vt peccatum in corpore vincat beneficio gratiæ Chriſti. Volunt enim Spiritum reluctari peccato, ſed nunquam vincere, quod adhuc in ſeq. cap. Caluinus ipſe clarius enunciabit. Et quis, niſi deploratæ nequitiæ nebulo, ſenſualitati ſuæ & concupiſcentijs carnis aliquo modo non reluctatur; & vel ſolo rationis dictamine admonitus, turpiter ſe facere videt ac verecundatur, quãdo carnis ſuæ deſiderijs morem gerit? Sed Caluiniſtæ hodie probè ſe defunctos exiſtimant, ſi pungente concupiſcentia carnis, aliquatenus reluctentur, & facti turpitudinem indicio Spiritus agnoſcant, ab ipſa tamen concupiſcentia ſuauiter ſe vinci patiantur. Sic enim Apoſtolicæ doctrinæ ſatisfaciunt, ſic peccatum non regnat in corpore ipſorum, ſic concupiſ-

4.

5.

6.

7. Caluiniſtarũ hodie ſuauis pugna contra peccatum.

cupiscentijs carnis non obediunt, si post aliquam luctam vincat caro, vincat peccatum, vincat concupiscentia. *Reluctatur enim Spiritus, sed non vincit.* Itáne verò Apostolus hoc loco nequissimos homines ad aliquam luctam & ad aliquem peccati scrupum hortatur, permittens interim vt Spiritu in illis reluctante vincat peccatum? An non ad baptizatos & regeneratos hęc verba scripsit, adeoque regenerationis in illis gratiã, fructus, effectus describit? Sed video Bezam vno verbo quasi verecundia tactum, totam sodalium suorum fœdam doctrinam circa electorum peccata renouare, quam initio huius schismatis apertiùs protulerũt. Summa hæc est, vt Gulielmus Tindallus contra Thomam Morum à multis annis sustinuit: Electi non possunt peccare, quia semen Dei in illis manet, nisi vehementissima tentatione animum ad tempus pulsante: qua durante quasi altè dormitat animus, ideoque non peccat. Exemplum adferunt de Dauidis adulterio & homicidio, & de Apostolorum infidelitate tẽpore passionis Christi. Quòd in talibus tentationibus non consentiunt peccato, tametsi actui peccati: vel si consentiunt peccato, non ita consentiunt vt velint seruire peccato: vel si fortè ad tempus seruiunt, tamen non excutiunt prorsus obedientiæ & amoris iugum erga legem Dei: vel certè ex destinata malitia illud non excutiunt,

8.

9.

In confutatione Tindallic. art. quòd electi peccant & nõ peccant.

Electi nõ peccant apud Caluinistas.

cutiunt, sed ex fragilitate : quia *reluctantem Spiritum vincit caro*. Quæ vltima tandē huius processus resolutio, Bezæ hīc sententia est. Hæc enim sententia Bezana si vera esset, & non regnare peccatum, vel non obedire concupiscētijs carnis, nihil aliud esset, quàm *Spiritu reluctari vincente carne*; profectò omnia peccata in illis excusationem habebunt, *qui cum aliquo scrupo & cum aliqua luctâ Spiritus seruiunt peccato. Tales autem omnes omnino sunt qui aliquam de Deo cognitionē habent. Sic inuenta est ratio quæ omnia fidelium & credentium peccata iustificet, quia reluctāte Spiritu victi sunt: ideoque non regnauit in illis peccatum. Sic denique imputatiuæ iustitiæ inuenta est causa necessaria. Quum enim reluctetur in regeneratis Spiritus, sed non vincat peccatum, ideoque ex peccati fuga aut vitæ puritate nulla coram Deo iustitia expectari possit; necessariò ponenda est imputatio iustitiæ Christi, qua iusti declaremur, tametsi impij simus. Hæc est Bezanæ expositionis hoc loco varia impietas & turpitudo.

*Hoc posteà docebit Calu. cap. seq. vers. 19.

Beza omnium suorum peccata iustificat.

Imputatiuæ iustitiæ fœdum fundamētum.

Sed contra Bezanam impietatē, qui personam diutius agere non potuit, sed, excussa larua, seipsum totumque animi sui sensum prodere voluit, audiamus hoc loco Caluini conciones, de regno gratiæ Christi in nobis, & victoria peccati. Ad illa Pauli verba, *Vetus homo noster crucifixus est, vt non vltrà seruiamus peccato,*

Caluini conciones de victoria peccati. Vers. 6.

peccato, ita scribit: *Hinc sequitur, nos, quamdiu sumus filij Adæ, ac nihil quàm homines, peccato sic esse mancipatos, vt nihil possimus aliud quàm peccare; Christo verò insitos, à misera hac necessitate liberari: non quòd statim desinamus in totum peccare, sed vt simus tandem in pugna superiores.* Agnoscit Spiritum esse carne superiorem in regeneratis. Ad illa Pauli verba, *Qui enim mortuus est, iustificatus est à peccato*, sic exponit: *Iustificatum accipe pro absoluto, & à seruitute vindicato.* Ad illa verba, *Si verò mortui sumus cum Christo, credimus quòd & viuemus cum illo*, ita scribit: *Docere vult hanc vitæ nouitatem totæ vitæ esse Christianis persequendam.* Et paulò pòst: *Si in cœnum nostrum reuoluimur, Christum abnegamus: cuius nisi per vitæ nouitatem consortes esse non possumus, sicut ipse vitâ incorruptibilem gerit.* Obseruatione hîc dignum est, adstruere Caluinum vitæ nouitatem ad salutem esse necessariam, quia nisi per eam Christi consortes esse non possumus. Atqui in vitæ nouitate, tota carnis mortificatio, tota Spiritus contra carnem victoria, tota legis mandatorum obseruatio consistit. Vrget quoque in hac sententia verbum *credendi*, vt nouitatis huius maiorem necessitatem demonstret. *Verbum* (inquit) *credendi denotat hîc tractari fidei doctrinam quæ in promissionibus sit fundata, ac si dictum esset: Statuere debent fideles, ita se Christi beneficio secundùm carnem esse mortuos, vt vitæ nouitatem idem Christus vsque ad finem continuet, in perpetuo*

Vers. 7.

Vers. 8.

Vitæ nouitas ad salutem necessaria iuxta Caluinum.

videl. vitæ nouæ cursu, quamdiu in mundo peregrinamur. Ecce, vitæ nouitas per totum vitæ cursum adeò certa & necessaria est, vt hæc sit vna promissionum quam fides respicere debet, vt iustificet. *Si* enim fides promissionum iustificat, promittitur autem Christi beneficio non secus vitæ nouitas quàm peccatorum remissio, idque adeò, vt hæc sit fructus ac finis alterius, (quemadmodum in præcedentibus disertè Caluinus docet,) profectò fidei iustificantis obiectum non erit sola remissio peccatorum, sed etiam vitæ nouitas, & tam hæc quàm illa nos corã Deo iustificabit: imò magis hæc quàm illa; tum quia hæc formæ rationem habet, illa priuationis; tum quia vnũquodque propter quid, & illud magis.

Fides iustificans vitæ nouitatem respicit.

Sed & iterũ ad illa Pauli verba non minùs vrgentia, *Sed neque exhibeatis membra vestra arma iniquitatis peccato, sed exhibete vos Deo tanquam ex mortuis viuentes, & membra vestra arma iustitiæ Deo,* magno cum pietatis zelo ita loquitur Caluinus: *Viderint hic quo iure Christianum nomen fastuosè obtendant, quorum singula membra tanquam Satanæ prostibula in omnem fœditatem perpetrandam parata sunt. Contrà nunc iubet Apostolus vt nos totos sistamus Deo: nempe vt ab omni vagatione mentem atque animum coërcentes, in quam nos abstrahunt carnis cupiditates, vnius Dei nutum intueamur, ad excipienda ipsius iussa simus intenti, ad exequenda eius mandata simus accincti:*

Ver. 13.

Dei mandata & possibilia & necessaria agnoscit Caluinus.

membra

membra quoque nostra illius arbitrio destinata sint ac consecrata: vt nihil quàm eius gloriam spirent omnes animæ ac corporis nostri facultates. Et ratio additur, quia non frustra Dominus, abolita priore vita, in aliam nos creauit, quam actiones debent comitari. Hæc Caluinus. Quid verius, quid sanctius dici potuit? Nam & cupiditates frenandas, & Dei mandata exequēda, & omnes animæ vires ad Dei gloriā destinandas, iuxta totam legis ac perfectę in Deum charitatis obedientiam, docet: & hæc omnia *iubere* Apostolū affirmat (*Nunc iubet Apostolus*) ac denique in nouam vitam à Christo creatos esse, vt hæc præstare posimus, cōfitetur. Ita nunc mandata Dei sunt factu possibilia, ad obseruandum necessaria; vtque fiant ac obseruentur, accipitur gratia. Quibus si addas quòd Apostolus membra nostra diuino cultui exhibita, vocat *arma iustitiæ Deo*, id est, instrumēta peragendæ iustitiæ coram Deo, siue opera in conspectu Dei iusta (Vnde & superiùs Caluinus dixit, quòd *resurrectio Christi iustitiam instaurat, quatenus efficit nouas creaturas*) nihil ferè ad totam de operum iustitia doctrinam Catholicam desiderari videbitur. Sed tota hæc Caluini tam sancta declamatio, vbi cætera omnia excussa fuerint, in eandem cum Beza impietatem resoluet. Talem tamen verborum sanctitatem hic locus postulabat, talem veritatis cōfessionem verba ipsa Pauli homini extorquebant: nec

Ad ver. 4.

Caluini sycophantia.

voluit tam citò personam deponere. Alibi id tempestiuè facturus est, sicut nunc in proximo versiculo videbimus.

14 *Peccatum vobis non dominabitur: non enim estis sub lege, sed sub gratia.*

AD hunc locum, deposita non nihil larua, natiuam suam speciem nobis exhibet Caluinus. Quum enim huius loci varias interpretationes cerneret, eam elegit, nō quæ toti hîc Apostolicæ doctrinæ, suisque ipsius explicationibus iam recitatis, conformis esset, sed quæ veluti petulca vacca bonū lac antea expressum improba literæ Apostolicæ deprauatione veluti calcibus subuerteret. *Non esse* (inquit) *sub lege, significat non tantùm mortuā litera nobis præscribi quod nos in reatum adducat, cuia ad præstandum sumus impares* (quod priùs clariùs dixerat, *subiectos esse legis literæ, quæ animū non renouat*) *sed etiam obnoxios nos amplius non esse legi, quatenus exigit perfectā iustitiam, edicta morte omnibus qui ab vlla parte declinauerint. Sub gratiæ nomine similiter intelligimus vtram que redemptionis partem: hoc est, remissionem peccatorum, qua iustitiam Deus nobis imputat; & sanctificationem Spiritus, per quem ad bona opera nos reformat.* Hæc ille. Ecce, iam gratiam Christi, quam vt causam Apostolus adfert cur peccatum nobis non dominabitur, in remissione peccatorum qua imputatur iustitia, & in sanctificatione Spiritus, ponit Caluinus; simul-

que

que non esse nos obnoxios rigori legis affirmat. Qua duplici sententia verum quidem peccati dominium in regeneratis (posita eius propria causa effectrice) ponere videtur: sed interim à legis obseruatione exacta liberatos nos esse docet: quam tamen ad proximè præcedentem versiculum ita docuit, *vt iubere nos Apostolum dixerit, ab omni cupiditatum vagatione mentem coërcere, omnesq; animæ ac corporis nostri facultates ad exequendæ Dei mandata accingere.* Ad eandem libertatem à legis regula & præscripto alibi quoque hunc locum detorquet Caluinus. *De hac libertate* (inquit) *illustris est locus in epist. ad Rom. vbi Paulus ratiocinatur peccatum non debere nobis dominari, quia non sumus sub lege, sed sub gratia. Quum enim fideles hortatus esset ne peccatum in eorum mortali corpore regnaret, neue exhiberent membra sua arma iniquitatis peccato, sed Deo se deuouerent tanquam ex mortuis viuentes, & membra sua arma iustitiæ Deo; illi verò contrà obijcere possent, se adhuc carnem secum ferre plenam concupiscentijs, & peccatum in se habitare: subijcit eam consolationem à legis libertate, ac si diceret: tametsi nondum extinctum peccatum, necdum iustitiam in se viuere planè sentiant, non tamen esse cur formident, & animo deijciantur, quasi Deum semper offensum habeant ob peccati reliquias, quando per gratiam à lege sunt manumissi, ne eius regulâ sua opera examinentur.* Hæc Caluinus. Exponit non esse sub lege, liberatum esse & manumissum à stricta obseruatione legis, vt non

Caluinus sibi contrarius.

Inst. lib. 3. cap. 19. num. 6.

Caluini varia corruptela.

iam ad legis regulam opera noſtra examinari debeant. Sic alibi iterum hæc verba exponit, *non eſſe ſub lege*, id eſt, *liberatos eſſe à rigore legis, vt Chriſto cohæreamus.* Quo etiam in loco, peccatum non dominari, aut non regnare in nobis, hunc ſenſum habere docet, quòd peccatum non damnabit nos adhærentes Chriſto, & promiſsioni eius de remiſsione peccatorum in baptiſmo. *Quamdiu* (inquit) *in hoc carcere corporis noſtri clauſi degimus, habitabunt in nobis reliquiæ peccati. Sed ſi promiſsionem in baptiſmo nobis à Deo datam,* (de plena ſolidaq; remiſsione illic facta tam culpæ quàm pœnæ, vt paulò priùs loquebatur) *fide tenemus, non dominabuntur nec regnabunt.* Sic non dominari nobis peccatum, iuxta Caluinum nihil aliud eſt quàm condonari nobis peccatum; & non eſſe ſub lege, nihil aliud quàm non ſubiacere maledictioni legis, quia ad eius regulam non obligamur. Sed bene ſe res habet, quòd tota hæc deprauatio Caluiniana alijs Caluiniſtis diſplicet, & à parente filij recedunt. Theodorus enim Beza, qui Caluinum vocat *optimum parentem ſuum*, eam totam reijcit his verbis: *Putant plerique, ſub lege non eſſe, idem declarare atque legis maledictioni non amplius eſſe obnoxium, quum Chriſtus factus ſit maledictio pro nobis. Sed hoc certè pertinet ad peccatorum remiſsionem. Hic verò agitur de mortificatione peccati, & iuſtitia in nobis per Chriſti Spiritum inchoata: neque ſpectatur dominatio peccati quatenus imputatur vel non imputatur,*

Inſtit. lib. 4. cap. 15. num. 12.

Ibidem num. 11.

num. 10.

Caluini deprauatio à Beza reijcitur.

ſed

sed quatenus viget aut non viget in nobis. Hæc ille contra Caluini explicationem superiùs allatam, qui, *non dominari peccatum*, pro condonari, & non imputari, disertè exponit; & *non esse sub lege*, liberatum esse à rigore legis. Hac itaque reiecta optimo iure sententia, quia à tota disputatione Pauli hoc loco penitus aberrat, vt rectè annotauit Beza, aliam idem subiungit: *Itaque alij explicare malunt, Sub lege non estis, sed sub gratia*, id est, *Non iam estis ea conditione qua olim, quum vos lex reos faceret tuendo, non adiuuando*; vt explicat Augustinus. Hãc verò sententiam vt simplicissimam & maximè accommodatam amplector: sed ita, vt paulò aliter explicem quàm soleant. Valet enim consequutio, *nos aduersus peccatum potituros victoria, quum non simus sub lege, quatenus est virtus peccati, vt eius occasione magis præuaricemur, sed sub gratia, id est, Spiritu Christi donati, cuius freti virtute, reliquias etiam peccati iam inermis penitus profligemus*: idq; ita esse explicandum liquet ex Gal. 5. D. 23. & 24. Nempe vbi Apostolus dicit, *aduersus huiusmodi non est lex. Qui autem sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitijs & concupiscentijs.* Hæc Beza, paulò quidem aliter quàm ex Augustino doceri solet (voluit quippe aliquid singulariter sapere) sed Augustini sententiam ita probans, vt eam hoc loco accommodatissimam vocet, & deprauationi Caluinianæ meritò anteponat. Apostolus quippe ideo totus in hoc capite est in exhortatione ad pietatem,

Augustini expositio accommodatissima.

Peccatum quo sensu non dominatur regeneratis.

ad mortificationē carnis & vitæ nouitatem, quia licet peccatum ante baptismum nostrū, vbi *mortui sumus peccato*, vixit in membris nostris, *regnauit & abundauit*, vt in præcedenti capite docuit, nunc tamen, *consepultis nobis cum Christo in baptismo, peccatum amplius non dominabitur*, quia ratione baptismi, vbi *Christum induimus*, & Spiritus eius participes facti sumus, nō sumus amplius *sub lege*, id est, nō iam ampli⁹ sicut filij veteris Testamēti metu pœnæ subdimur legi, quales *aut nō seruant, aut non*

Cont. 2. epist. Pel. lib. 3. c. 4

nisi carnaliter & seruiliter seruant legem, ideóque *in animo non seruant* (ait Augustinus) *sed sumus sub*

Rom. 8.

gratia, quia accepimus *Spiritum adoptionis filiorum Dei*, Spiritum Christi, Spiritum gratiæ, quales liberè & alacriter ideóque verè & ex animo seruant legem, adeóque efficaciter ex operāte Christi gratia (vt ipse metalibi Caluinus docet) virtutes operantur legi conformes: ideo non sub lege sed cū lege sunt, idem volentes quod lex vult, vt latè docet August.

Tract. 3.

in Ioannem. *Interrogamus Apostolum* (ait Augustinus) *& dicit nobis: Quoniam non sumus sub lege, sed sub gratia. Misit ergo filium suum factum sub lege, vt eos, qui sub lege erant, redimeret, vt adoptionem filiorum reciperemus. Et vnde facti erant homines sub lege? Non implendo legem. Qui enim legem implet, non est sub lege, sed cum lege. Qui autem sub lege est, non subleuatur sed premitur lege. Omnes itaque homines sub lege constitutos reos facit lex, & ad hoc illis super caput est, vt ostendat eis*

peccatum,

peccatum, non tollat. Lex ergo iubet, dator legis miseretur. Quare homines facti rei sub lege, implorauerunt liberatoris auxilium. Hæc ibi Augustinus, exponens quid sit esse sub lege. Quid autem sit esse sub gratia, alibi enarrat. *Quatuor* (inquit) *gradus hominis distinguamus: Ante legem, sub lege, sub gratia, in pace. Ante legem sequimur concupiscentiam carnis: sub lege trahimur cum ea: sub gratia nec sequimur eam, nec trahimur ab ea: in pace nulla est concupiscentia carnis. Ante legẽ ergo nõ pugnamus, quia & peccamus & approbamus peccata: sub lege pugnamus, sed vincimur: sub gratia, quæ donat peccata præterita, & conãtem adiuuat, & tribuit charitatem iustitiæ, & aufert timorẽ, homo iã mente seruit legi Dei, quamuis carne seruiat legi peccati; non enim obaudit desiderio peccati. Quia ergo non consentimus desiderijs prauis, in gratia sumus, & non regnat peccatum in nobis.* Hæc ibi Augustinus, verbis Apostolicis sententiã afferens accommodatissimam & verissimam. Quæ Augustini expositio probatur inuictè ex illis Apostoli verbis: *Si Spiritu ducimini, non estis sub lege.* Id est: Si Dei Spiritus in vobis dominatur, qui amoris & dilectionis est, non amplius seruiliter legẽ timeris; nec timore supplicij, sed amore iustitiæ, eã seruatis: vt iterum alibi docet Augustinus.

In expositione quadrundam propositr. in epist. ad Rom.

Gal. 5. 18.

Vno tamen argumento hanc S. Augustini expositionem infirmare contendit Caluinus, quod dissimulandum non est. *Si recipimus* (inquit) *hunc sensum, quorsum illa quæ sta-*

Denat. & grat. c 57. Caluini disputatio cõtra Augustini sensum refellitur.

tim

tim sequitur interrogatio pertinebit? Quid ergo? Peccabimus, quia non sumus sub lege sed sub gratia? Absit. Nunquam certè quæstionem eiusmodi subiecisset Apostolus, nisi intellexisset nos à legis rigore esse absolutos, ne amplius summo iure Deus nobiscum agat. Quare non est dubium, quin aliquam hîc à lege Domini manumissionem indicare voluerit. Hæc ille. Respondeo: Apostolus eiusmodi quæstionem subiecit, non quòd in præcedentibus verbis aliquam reuera aut saltem tantam ac talem à legis rigore manumissionem intelligeret, aut intelligi vellet, qualem Caluinus fingit, sed quia talem ex forma verborũ intelligi posse præuidebat. Verba quippe secundùm vulgarem loquutionis modum ita sonare videntur, quasi nulli amplius legi subiecti essemus. Sed hunc vulgarem sensum remouere volens Apostolus, ex quo videlicet summa sequeretur peccandi licentia, hãc quæstionem subiungit: *Quid ergo? peccabimus, quia non sumus sub lege?* Id est: An ideo vel in eo sensu dixi nos non esse sub lege, vt sublato legis vinculo, aut etiam rigore perfectionis, ab ea manumitteremur; &, tali manumissione facta, maiori cum licentia peccaremus? Absit. Non eo sensu hæc dixi, nec ita crassè ac vulgariter accipi mea verba volo: altior & sublimior est verborum meorum sensus: dico nos *non esse sub lege, sed sub gratia*, sensu planè contrario: nempe, quia *peccatũ nobis non dominabitur* (quæ Apostoli verba in

Apostolicæ disputationis sensus latè explicatur.

suo commentario Caluinus omnino non attigit:) id est, quia non iam peccabimus, sed peccati victoriam obtinebimus. Sic ergo mea verba intelligi debent, sicut causa dicendi postulat. Si, non esse sub lege, significat manumitti à lege; profectò tunc, soluto vinculo legis, liberas habenas peccatum habebit, & prorsus dominabitur. Peccatū enim nihil est aliud quàm legis transgressio. Vbi autem lex non obligat, transgressio in peccatum non deputatur. Ego autem contrarium dixi, fore videlicet *vt peccatum non dominaretur* amplius in nobis; id est, non vigeret, non imperiū obtineret, idq; cōformiter præcedentibus meis verbis, *Non regnet peccatum in mortali corpore vestro*; & alijs varijs sententijs meis: vt nulla planè tibi data fuerit occasio huiusmodi sensum verbis meis affingendi. Quare iterum repeto, te nunc debere obedire iustitiæ, sicut ante gratiam acceptam obediuisti peccato; & te à peccato quidem liberatum esse, nō autem à lege, aut à rigore legis. Attende mea verba quæ sequuntur: *Nescitis quoniam cui exhibetis vos seruos ad obediendum, serui estis eius cui obeditis? siue peccati ad mortem, siue obeditionis ad iustitiam?* An putas quòd quum dixerim, *Peccatum vobis non dominabitur*, id est, non obedietis non seruietis peccato, non regnabit nec dominabitur in vobis peccatum; vellem statim contrarium dicere, debere vos obedire peccato, & non obedire

Caluinus textum sibi aduersantem dissimulat.

Vers. 12.

Vers. 16.

iustitiæ,

iustitiæ, sublato vinculo legis, subijciēdo hāc causam, *quia nō estis sub lege, sed sub gratia?* Non potuisti attendere illos esse sub lege, quibus lex quasi eorū ceruicib⁹ cū flagello imminēs seuerè & rigidè imperat, nō vitio aut natura aliqua legis per se rigorosę, sed vitio eorū qui suis cupiditatib⁹ dediti exhorrēt omnē legis doctrinā, & ad vocem legis terrentur, veluti praui pueri, qui ludo magis quàm literis afficiuntur, ad vocem pædagogi sui ea iubentis quæ ex seipsis ad puerorū profectū apprimè faciunt, sed illis deprauatis rigorosa & ardua & terribilia videntur. Dixi ergo *peccatū nobis non dominari*, nec legē, quæ vetat peccatum, duram aut rigorosam nobis videri, quia non sumus sub lege, nō sumus sub terrore legis, nō terret, non minatur, non aspera nobis amplius videtur lex, *sed sumus sub gratia*, sumus filij gratiæ, filij adoptionis; *non accepimus spiritum seruitutis iterū in timore, sed spiritū adoptionis filiorum Dei, in quo clamamus, Abba Pater*: in quo amamus Deum vt Patrem, non timemus vt Dominum; ideoque voluntatem Patris alacriter exequimur; *nec iam grauia nobis sunt eius mandata, sed onus leue, & iugum suaue.* Quare nolite esse ingrati huic gratiæ Dei. Ego sanè vestro omnium nomine, *gratias ago Deo, quòd fuistis serui peccati*, & experti estis quàm misera sit peccati seruitus: tunc videlicet quando lex vos terrebat, & rigorosa visa est, & præuaricationem augebat, *obedistis*

Sub lege esse, quid.

Rō. 8. 15.

1. Ioan. 4.

Matth. 11.

Vers. 17.

estis autem ex corde in eam formã doctrinæ in quæ traditi estis: id est, nouam doctrinæ formam, quæ docet vos amare Deum vt filios, nõ timere vt seruos, & quę Christi gratiã prædicauit, liberantem vos à lege mortis & à lege peccati, obedienter & ex corde, suauiter atq; alacriter accepistis. Atque ita, *liberati à peccato* Vers. 18.
serui facti estis iustitiæ. Liberati & manumissi estis nõ à lege, aut à rigore legis, quæ vetat peccata, sed ab ipso peccato, & à trãsgressione legis; non quia lex ampliùs nõ obligat, sed quia legẽ iam obediẽter & studiosè seruatis, *serui facti iustitiæ*, quasique nouã seruitutẽ, sed multo feliciorem & iucundiorem, ingressi.
Humanum dico propter infirmitatẽ vestram: id est, Vers. 19.
non quòd hæc aliqua vera sit seruitus, quæ sũma libertas est; sed hominũ more loquor, idque propter infirmitatem vestrã, quia necdum satis spirituales estis, vt intelligatis seruire Deo, regnare; & seruire iustitiæ, summã libertatem esse. Sic Apostoli sensus ex tota eius disputatione intelligendus est. Caluinus eum Apostolo sensum affinxit, qui intentioni eius ex diametro repugnat, nec à S. Augustino monitus cauere voluit: vnde & meritò illũ hoc loco Beza deseruit, optima ratione nixus, quia non de remissione peccatorum (de qua in his verbis loqui Apostolum Caluinus vult, vt ex eius verbis citatis patet) sed de regenerationis gratia toto hoc capite Apostolus disputat.

Notan-

Caluini astutia retegitur.

Notanda est autem in huius loci commentario Caluini astutia. Hîc enim docere Apostolum ait, *ideo sub lege nos non esse, quia legi amplius non sumus obnoxij, quatenus exigit perfectam iustitiam, edicta morte omnibus qui ab vlla parte declinauerint.* Qui sanè modus loquendi non videtur tollere totam obligationem legis quoad eius mandata seruanda, sed tantummodo perfectum seruandi modum, in quo est perfecta iustitia; & quia *in gratia constituti* (sicuti postea loquitur) *liberati sumus à rigida legis exactione*, vt videlicet multę imperfectiones nostræ nobis condonentur per gratiam Christi. Qui quidem sensus nec manumissionem à lege docet, vt suprà loquutus est; nec obligationem seruandi mandata tollit: imò multis alijs Caluini exceptionibus hic sensus occurrit, easq; soluit, quibus dicere solet ad mandatorum obseruationem neminem ex gratia Christi teneri, quia eorum obseruatio, quum perfecta esse debeat ac numeris omnibus absoluta, planè impossibilis est. Nunc enim disertè agnoscit, *non esse nos obnoxios legi, quatenus exigit perfectam iustitiam*: & hoc ideo, quia in gratia sumus constituti. Manet ergo lex & ad obseruandum possibilis, & in pristina sua obligatione, solo perfectionis rigore sublato. Hæc quidem ille hoc loco astutè, vti dixi (tametsi obiter & imprudenter aliud suum principale axioma destruxerit) propter huius

Legis iustitiam perfectã non exigi agnoscit Caluinus.

huius loci circunstantias, quæ ad talem moderationem eum compellebant. Atqui in sua Institutione, vbi seorsim hæc verba tractat, vult planè ex illis colligere, non à rigore tantùm legis, sed ab ipsa prorsus lege liberatos nos esse. Nam ad secundam libertatis Christianæ partem probandam, quam in eo ponit, vt *conscientiæ non quasi legis necessitate coactæ legi obsequantur, sed à legis iugo liberæ, voluntati Dei vltro obediant*, his Pauli verbis abutitur, & omnem planè manumissionem à lege (non à rigore tantùm legis) ex illis probare contendit. Vult enim conscientias fidelium nullo modo ita legi obedire, quasi obedire teneantur; non sic legi obsequi, quasi vlla legis iubentis necessitate cogantur. Et hanc libertatis Christianæ secundam partem *pendere* dicit *à prima*, qua statuit, *in causa iustificationis coram Deo totam legis iustitiam obliuisci nos debere*; *ac sic quidem, vt nulla prorsus operum ratio habeatur*. Ita hanc disputationem Apostolicam, quæ (iuxta ipsius Caluini commentarios & conciones in superiori textu recitatas) totius vitæ nouitatem iubet, & ita iubet, vt sine ea participes mortis Christi nõ simus, nunc sic peruertit Caluinus, vt huiusmodi vitæ nouitatem nec iuberi, nec ad salutem necessariam esse, ex ipsa eadem disputatione probare cõtendat. Vnde sequitur, aut in eadem disputatione contraria Apostolum docere, aut Apostoli verba ab impio Caluino

Aperta Caluini impietas de libertate carnis.

Instit. lib. 3. cap. 19. num. 4.

Ibidem num. 2.

Apostolicæ scripturæ deprauatæ conuincitur Caluinus.

fœdissimè depravari. Vtrum probabilius sit, lectori iudicandum relinquo.

Tenemus nunc cur Apostolus dixerit nos *non esse sub lege, sed sub gratia*: nec in illis verbis aut obligationem aut rigorem legis, sed terrorem tantùm & iugum seruile tolli; quia gratia facit nos liberè seruire iustitiæ, qui absque gratia aut serui sumus peccati, tota lege neglecta; aut legem nisi seruiliter seruamus, ideoque non seruamus, vt S. Augustinus sapienter nos docuit. Tam exactè nunc à Christianis seruanda lex est, quàm priùs à Iudæis seruanda erat. Sed ad hanc exactam & perfectam legis obseruationem non ea pertinent quæ Caluinus pertinere existimauit, nempe omni prorsus carere concupiscentia, aut Deũ ex toto corde totaliter, & quantum diligi potest, diligere: quod alio in loco contra Caluinum demonstrauimus. Sed & illud hoc loco contra Caluinum obseruãdum, eum hoc quidem loco gratiæ nomine intelligere non solùm remissionem peccatorum, sed etiam *sanctificationem Spiritus, per quem ad bona opera nos reformat*. Ad hanc veram cõfessionem loci perspicuitas eum compulit. At qui in sua Institutione hoc ipso nomine D. Augustinum reprehendit, *quòd gratiam ad sanctificationem refert, qua in vitæ nouitatem per Spiritum regeneramur*. Sed quid? mendaces magistri hoc vnum non meminerunt: Mendacem oportet esse memorem.

In Matth. cap. 22.

Instit. lib. 3 cap. 11. num. 15.

Docet

Docet postremò hic locus, quòd in operibus pietatis domini sumus actionum nostrarum, non secus quàm in operibus naturæ. Nam si peccatum nobis sub gratia non dominabitur, profectò nos per gratiam dominabimur illi: id est, poterimus ei resistere, & eius tentationem superare, nosque à malo auertere, & consequenter ad bonum conuertere libera prorsus electione nostra, & libero voluntatis imperio, quantacumque tandem tentatione pulsemur ad malum, aut etiam gratia moueamur ad bonum. Idem docuit Scriptura, statim post naturam peccato corruptam; dicente Deo ad Cain, *Subter te erit appetitus tuus, & tu dominaberis illius.* Quod illum tamen non solius naturæ viribus, sed diuinæ simul gratiæ beneficio præstare potuisse, dubitari non debet: Ita nec natura illum ad malum compellere potuit, nec gratia ad bonum compellere voluit, libera homini electione in vtroque relicta.

20. *Quum serui eratis peccati, liberi eratis iustitiæ.*

THeodorus Beza, Pauli corruptor pessimus, hæc verba sic exponit: *Eratis peccati iugo prorsus mancipati. Hoc autem quum ita se habeat, miror qua tandem fronte audeant sophistæ suum liberum arbitrium tueri, liberum sane iustitiæ, seruum autem peccati, vt illis toties exprobrat Augustinus.* Hæc Beza. Quis hîc non exi- Liberi arbitrij defensio.

stimet Augustinum propter hæc Apostoli verba liberum arbitrium negare? Audiatur igitur Augustinus; & quomodo hæc verba intelligat, loquatur ipse: *Liberum* (inquit) *arbitrium vsqueadeo in peccatore non perijt, vt per illud peccet maximè, qui cum delectatione peccant, & amore peccati hoc eis placet quod eis libet*; vnde & Apostolus: *Cùm essetis (inquit) serui peccati, liberi eratis iustitiæ. Ecce ostenduntur etiam peccato minimè potuisse nisi alia libertate seruire. Liberi ergo à iustitia non sunt, nisi arbitrio voluntatis: liberi autem à peccato non fiunt, nisi gratia Saluatoris. Propter quod admirabilis Doctor verba etiam ipsa discreuit: Cùm enim serui essetis peccati, liberi fuistis iustitiæ. Nunc autem liberati à peccato, serui autem facti Deo, habetis fructum vestrum in sanctificationem.* Hæc Augustinus, quem inter sophistas ponere debet Beza, si sophistæ illi sunt qui his verbis Pauli stantibus liberum tuentur arbitriũ. Nec Augustinus liberi arbitrij assertores pro sophistis habet; sed liberi arbitrij destructores pro manifestis hæreticis pronunciat his verbis: *Est liberum arbitrium: quod quisquis esse negauerit, Catholicus non est.* Et alio in loco plenius: *Fides sanè Catholica neque liberum arbitrium negat, siue in vitam malam, siue in vitam bonam: neque tantum ei tribuit, vt sine gratia Dei valeat aliquid.* Idem alijs multis in locis docet: de corrept. & gratia cap. 1. de peccatorum meritis & remissione lib. 2. cap. 18. de gratia Christi cap. 47. de gratia &

Contra 2 epist. Pel. lib. 1. c. 2.

Hypogn. lib. 3.

Epist. 47.

tia & libero arbitrio cap. 4. Sophista igitur & hæreticus Beza, qui liberum nostrum negat arbitrium, quod toties illi exprobrat Augustinus. Quomodo autem peccator omnis absque Christi gratia seruus peccati est, & quæ sit illa seruitus adeoque necessitas peccandi, quam sine gratia Christi contra Pelagianos Augustinus sæpe inculcat, vide studiosè explicatum in opere nostro de Iustificatione. Lib. 2. cap. 10.

19. *Exhibete membra vestra seruire iustitiæ in sanctificationem.*

HÆretici hodie ex his Apostoli verbis omnem legis obedientiã & bonorum operum executionem, esse quidem sanctificationem quandam, qualis regeneratos deceat, sed non esse vllam in conspectu Dei & veri nominis iustitiam, docent. Apostolus autem hoc loco nomine sanctificationis veri nominis iustitiam intelligit. Opponit enim illam iniquitati τῇ ἀνομίᾳ: quæ est legis transgressio, &, vt Caluinus hîc exponit *vniuersalis vitæ corruptio*. Ideóque talem intelligit sanctificationem, quæ ex iusta legis obseruatione nascatur. Vnde Caluinus ipse hoc loco: *Iustitiam* (inquit) *pro lege & regula iustè viuendi positam interpretor, cuius finis est sanctificatio.* Deinde, sanctificationem & iustificationem Apostolica Scriptura aut pro eodem accipit, aut indiuiduo nexu coniungit. Sanctificatio & iustificatio idem sonant.

Sic quod hîc dixit, *Habetis fructum vestrum in*
Rom. 8. *sanctificationem*; alijs verbis alibi repetit, *Spiritus viuit propter iustificationem*, quam ibi opponit peccato, propter quod corpus mortuum est; sicut hîc opponit sanctificationem operibus immunditiæ & peccati. Rursum
2. Cor. 7. quod Paulus dixit, *Mundantes nos ab omni inquinamento carnis & spiritus, perficientes sanctificationem*;
2. Petr. 2. alijs verbis dixit Petrus, *eos qui inquinationibus mundi implicati sunt, deserere vitam iustitiæ*. Postremò, Apostolus non solùm di-
1. Cor. 6. xit, *nos ablutos esse, & sanctificatos esse*, sed etiam *iustificatos esse in nomine Christi*. Ita hæc euasio & hic fucus honestus de sanctificatione quã agnoscunt, illorum impiam doctrinam de sola fide iustificante nihil iuuat. His adde, quòd hanc sanctificationem sic inchoare tantùm in suis electis Deum, totoque vitæ curriculo ita lentè in eo progredi docent, vt nihilominus in seipsis peccatores semper sint, & rei coram Deo, propter ipsam concupiscentiam coram Deo damnabilem. Sic enim Caluinus accuratè docet, Instit. lib. 3. cap. 3. num. 11. & seqq. vt apud illũ homi-nem tota nostra sanctificatio nihil sit aliud quàm vera immunditia & coram Deo damnabilis; vtcunque eum aliter hîc loqui Scriptura Apostolica coëgit.

23. Gra-

23. *Gratia autem Dei vita æterna.*

CONtra meritum vitæ æternæ ex his verbis ita disputant hæretici: Vel ex solis operum meritis, vel ex sola gratia datur vita æterna. Si enim ex operibus, iam non est gratia. Ergo Apostolus, qui docet eam ex gratia dari hoc loco, negat illam ex merito dari. Quam etiã ob causam non infert Apostolus, Stipendium iustitiæ vita æterna, sicuti dixerat, *Stipendium peccati mors*; sed infert, *Gratia Dei vita æterna*. Hæc illi. Atqui illis respondebit S. Augustinus: *Non infert Apostolus* (inquit) *Stipendium iustitiæ vita æterna, quod tamen rectè potuisset dicere; sed infert, Gratia Dei vita æterna: vt intelligamus, ipsa bona opera, quibus æterna redditur vita, ad Dei gratiam pertinere.* Hæc ille. Apostolus ergo in commendatione gratiæ hoc loco totus, id quod est ex parte gratiæ, radicem videlicet tam iustitiæ quàm vitæ æternæ, commendare & in medium afferre voluit. Vide plura in Augustino tum loco citato, tum epist. 105. & in Enchir. cap. 107. Quamquam quum priùs dixit finem iustitiæ seu sanctificationis nostræ esse vitam æternam, satis apertè docuit vitam æternam vt stipendium aut mercedem dari. Nam τέλος hoc loco, seu finis, tum mercedem tum vectigal significare potest, vt ipsemet annotauit Beza; idque contra Caluinum, qui illud putat non esse ex men-

Merita operum.

De grat. & lib. arb. cap. 8. & 9.

Beza Caluinum corrigit.

te Apostoli: eam videlicet ob causam ne vita æterna videatur tributum iustitiæ, id est, ne veritas Apostolica eius hæresim infamaret. Sed Caluinum Beza correxit. Quin & ipse Caluinus ad illa Petri verba, *Reportantes finem fidei vestræ, salutem animarum vestrarum, Potest* (inquit) *pro fine legi, Merces.* Sic quum de fide agitur, vox, finis, mercedem Caluino significabit; quum de bonis operibus agitur, significare hoc non potest. Ita ille Scripturas sincerè scilicet tractat.

1. Petr. 1.

Argumentum Cap. VII.

DE legis vsu vberiùs disputat, rationem assignans cur à lege soluti sumus, (quod obiter priùs dixerat) quia homini carnali non nisi ad condemnationē valebat. Quod ne in legis contumeliam vergeret, docet culpa nostra factum esse, vt in mortis materiā cederet quod ad vitam datum erat. Exin Spiritus & carnis luctam in filijs Dei describit. Vbi ostendit quòd non solùm peccatum, sed neque lex ipsa prohibens peccatum, dominatur ampliùs in renatis, nec terret, aut tyrannicè imperat, sed delectat: quòd si lex non dominatur, multò minùs peccatum. Nam & si pugnat in membris, tamen non viuit, non vincit, non dominatur in mente. Et per hoc,

& si

& si iustus ex parte, & secundùm quid, carnalis est; ex potiori tamen sui parte, & simpliciter, spiritualis est.

4. *Vos mortificati estis legi per corpus Christi, vt sitis alterius, qui ex mortuis resurrexit, vt fructificemus Deo.*

QVum doceat Apostolus, legem quasi virum quendam vxori imperantem mortuam esse per corpus Christi, id est, per mortem in Christi corpore interuenientem, quę legis imperium ac seruitutem sustulit per efficaciam & virtutem Spiritus ex merito mortis eius credentibus in Christũ communicatam, vsus videlicet inuersione quadam verborum ad sermonis asperitatem leniendam, quia legem esse mortuam (quod, vt ordine similitudinem contexeret, dicere debuit) Iudæis, quos alloquitur, durus sermo videbatur, quod ipse hîc Caluinus iuxta veteres interpretes rectè obseruauit, etsi Beza post eum aliter sapere voluit, hanc mortem legis vafre iterum propter nimiam loci euidentiam exponit Caluinus. Quum enim affirmet, de sola lege ceremoniali, aut quæ Mosis ministerio propria erat, Paulum hîc loqui, negetque eum de lege mandatorum disputare (in quo prorsus ab eo & meritò dissentit Beza, quum ea, quæ proximè sequuntur, de lege mandatorũ necessariò intelligẽda sint, ipseque intelligat Caluinus) vult do-

Lex per Christi corpus mortua.

Beza Caluino contrarius.

Beza Caluinum corrigit. A vers. 17. & infrà.

cere legem mandatorum nõ esse nobis mortuam per mortem Christi; quod quomodo contra ipsum pulchre faciat, simulque quo sensu legem mandatorum per Christi mortem nobis credentibus mortuam esse Paulus doceat, explicabimus. *Tenendum est* (ait Caluinus) *Paulum eam dumtaxat partem, quæ propria est Mosis ministerio, hic attingere. Nam quatenus decem præceptis tradidit Deus quid rectum sit, vitam que nostram instituit, nulla somnianda est nobis legis abrogatio, quia vigere perpetuò debet Dei voluntas. Itaque diligenter meminerimus, non esse hanc à iustitia, quæ in lege docetur, solutionem, sed à rigida exactione, & ea, quæ inde sequitur, maledictione. Non ergo bene viuendi regula, quam lex præscribit, abrogata est, sed qualitas illa quæ libertati per Christum partæ opponitur: nempe dum summam perfectionem requirit, &, quia non præstamus, constringit nos sub æternæ mortis reatu.* Hæc ille. Duo dicit: vnum, nullam esse somniandam legis abrogationem; alterum, à rigida legis exactione, quatenus summam perfection in requirit, solutos nos esse, quia hæc qualitas libertati per Christum partæ opponitur. Horum prius verissimum quidem est, sed alteri & perpetuæ tam Caluini quàm aliorum hæreticorum doctrinæ aduersatur, qua constantissimè docet legem abrogari, non solùm quoad summam eius perfectionem, sed & quoad necessariam eius obseruationem; & in hoc legem Euangelio opponi,

Caluinus sibi contrarius.

opponi, quòd lex iubet facere, Euangelium iubet credere. Quod *alijs in locis explicatum dedimus, & in præcedenti cap. ad vers. 14. Caluini verba protulimus, quibus docet, libertatem Christianam in eo consistere, quòd *conscientiæ fidelium voluntati Dei vltro obedire debent; sed non legi obsequi, quasi vlla legis necessitate coactæ*. Si nulla igitur legis necessitas ad obsequium cogit, profectò lex abrogatur. Abrogatur enim illa lex, cui amplius obsequi non est necesse. Potest quidem iustus ea facere quæ lex dicit, non quia lex dicit, sed quia ex Dei amore ea facere vult, tametsi lex non diceret, nec vllum de ea re mandatum haberet; & hoc sensu *iusto lex non est posita*: sicut sano medicina non est posita, nec opus est sanis medico. Cæterum tamen, sicut non propterea medicorum præcepta abrogãtur, sed ægris sunt necessaria; sic nõ propterea lex mandatorum abrogatur, sed *lex iniustis posita est, & non subditis* (ait Apostolus) vt qui à via iustitiæ aberrantes, legis freno indigent, legis imperio ad bene viuendum coarctentur. Sed & iustus ipse, tametsi vltro obediat voluntati Dei, agnoscit se tamen ad hanc obedientiam teneri; sicuti qui vltro crederet Deum esse plenum misericordia, & remuneratorem omnibus inquirentibus se, credere tamen hoc ipsum tenetur, quia Scripturæ diuinitus inspiratæ illud docent: nec propterea Scripturarum authoritas illi abrogatur.

*In præambulo Antidot. Euangel. in Matthæum.

1. Tim. 1.

Obedientia vltronea non tollit obligationem legis.

rogatur. Hoc ergo prius alijs Caluini placitis disertè repugnat.

Alterum quod dicit, tum in se falsum est, tum à mente & sensu Apostoli hoc loco alienissimum est. Falsum est, à rigida legis exactione, quatenus summam perfectionem docet, per mortem Christi nos esse solutos, duabus ex causis. *Primùm, quia summam illam perfectionem quam Caluinus somniat, vt ipsa praua desideria lex prohibeat, & ad dilectionem Dei totalem nos obliget, lex nõ exigit, vt alibi satis dictum est: mox adhuc infrà aliquid dicetur.* Deinde, quia perfectissima legis obseruatio, quoad omnia eius mandata præstanda, & omnia quæ prohibet deuitanda, adeò per mortem Christi non tollitur, vt tum ipsa mors Christi exuberantem gratiam dederit qua tota lex seruetur, tum Christus ipse in Euangelio exactissimam legis obseruationem diligenter & accuratè præceperit in sermone prolixo apud Matthæum. Quorum prius ipsa Apostoli verba proximè subsequentia ex parte docent. *Ait enim Apostolus, legem nobis esse mortuam per mortem Christi, vt quasi veteri marito mortuo nouum accipientes, vni Christo coniungamur, cui vni viro alibi dixit despondisse se suos quasi virginem castam exhibere Christo. Ait enim: Vt sitis alterius, qui ex mortuis resurrexit, vt fructificemus Deo.* Despondemur autẽ per fidem Christo resurgẽti quasi alteri viro, mortua

Christi mors à rigida legis exactione in sensu Caluini nõ liberat

Ad ver. 7.

Matth. 5.

2. Cor. 11. 2. Christo viro quomodo despondemur.

mortua iam nobis lege; vt quemadmodum vxor consummato matrimonio fructificat viro, sic nos copulati Christo, & semine gratiæ accepto (videlicet per mortem eius facti participes Spiritus Dei, qui nos in sanctam vitam renouat) fructificemus per bona opera Deo. Sunt autem hi fructus bonorum operum, & tota renouatio nostra, ipsa inprimis mandatorum Dei obseruatio, vt *per bona opera nostra glorificetur Deus.* Est ergo nobis in Christo regeneratis, Christóque desponsatis, & Spiritus eius participationem nactis, lex mandatorum mortua, nec quoad eius abrogationem, nec à iustitia quæ in lege est solutionem (vt optimè hoc loco Caluinus annotauit, disputatione tota Apostolica ad eam confessionem adactus) nec quoad eius rigidam exactionem, in quantum summam perfectionem requirit, qualis à nobis præstari non potest, sed quoad illam legis rigidã exactionẽ, quæ nihil nisi iubens terret & comminatur; & quoad illam legis qualitatem, quæ nihil nisi literam legis audientibus, & illi soli inhærentibus, seruiliter imperat, & seruilem extorquet obedientiam. Quoad hunc rigorem, lex nobis mortua est, nec amplius terret; non est amplius virtus peccati, non auget præuaricationem, denique non est amplius rigidus exactor, aut durus pædagogus, nobis (inquam) Christo desponsatis, Christi Spiritu donatis, & mortis eius beneficium

Matth. 6.

Lex mandatorum quomodo nobis mortua.

Vide August. contra Faustũ libr. 15. cap. 8.

ficium expertis. Hunc esse germanum Apostoli sensum, sequentes versiculi commonstrabunt.

5. *Quum enim essemus in carne, passiones peccatorum, quæ per legem sunt, operabantur in membris nostris, vt fructificarent morti.*

Legis vita in carnalibus.

HÆc est vita legis in ijs qui in carne sunt, id est, qui carnaliter viuunt; videlicet, vt per legem iubentem, nec adiuuantem, passiones peccatorum operentur, id est, cupiditas peccandi magis ebulliat ac flagret in membris carnalium: quorum proprium est niti in vetitum, & ex occasione mandati (vt in sequentibus clarissimè docet) acriùs & vehementiùs peccare. *Peccatum* (inquit) id est, praua concupiscentia in me relicta; *occasione accepta per mandatum*, id est, magis irritata ad peccandum; *seduxit me*, id est, *auxit cupiditatem peccandi, & grauiorem reddidit iniquitatem peccati (vbi enim non est lex, ibi nec præuaricatio) & per illud occidit.* Quum ergo hæc sit vita legis in carnalibus, certissimum est quòd mors legis contraria est huic vitæ: vt illis mortua lex ab Apostolo dicatur, *in* quorum membris tales passiones per legem non operantur: id est, in quibus lex non est amplius virtus peccati, non amplius auget concupiscentiã, non amplius seducit per mãdatum, id est, occasione accepta per mandatum. Illis autem lex non est virtus peccati, & in illis

Infiàv. 11.

* Sic Aug. de Spir. & lit. cap. 14.

Lex quibus mortua.

in illis concupiscentiam non irritat nec auget lex, qui libenter & liberè faciunt legem; non in illis qui ab eius perfecta obseruatione & rigore perfectionis manumitti & liberari volunt. De tali libertate à perfecta obedientia legis aut de tali rigida exactione, quoad perfectam obseruationem legis, Apostolus hoc loco nihil prorsus loquitur, nihil insinuat, nihil admonet. Rursum, liberari velle à perfecta obedientia, est prorsus adhuc esse in carne; & passiones peccatorum per legem adhuc in tali voluntate operantur. Est quippe hæc vox, est hic affectus eorum quibus lex rigida, ardua, dura videtur; idque adeò dura, vt impossibilis ad obseruandum videatur. In illis lex adhuc viuit, non est mortua: Legis (inquam) illa qualitas seruilis, & rigida exactio, adhuc in illis viuit. Nolunt enim se obligari ad legis obseruationem tanquam rem ad salutem necessariam. Clamant miseri: Durus est hic mandatorum sermo, quis potest eum ferre? vel potiùs, vt *serui pigri*, Matth. 25 accusant Dominum legislatorem *vt hominem durum & austerum, qui metit vbi non seminauit, & congregat vbi non sparsit*; id est, quasi ibi exigat lucrum & fructum operum, vbi non dedit operandi auxilium. Omnibus huiusmodi lex adhuc viuit, & passiones peccatorum per legem operantur in membris eorum vt fructificent morti. Quibus autem lex mortua est, nec ampliùs rigidus exactor, sed bo-

Lex quibus viuit.

nus &

nus & necessarius magister videtur; illi non sunt in carne, sed in Spiritu; nec passiones peccatorum per legem, sed affectiones virtutum per gratiam in illis operantur; quia Spiritus Christi participes facti sunt, & fructificant Deo.

Apostolici sensus manifesta corruptio.

Quid nunc Caluinus ad hunc locum, qui prioris sententiæ exegeticus est, eamque exponit? *Ostendit (inquit) quàm perperam legis zelotæ sub eius imperio adhuc detineant fideles. Quamdiu enim dominatur ac viget literalis legis doctrina absque Christi Spiritu, non cohibetur carnis lasciuia, sed potius ebullit.* Est manifesta sensus Apostolici corruptio, eademque absurda. Putat semper (aut potius putare se fingit, quia alia via loci euidentiam pro morte legis, quoad seruilem eius timorem, à quo sensu abhorret, euadere non potuit) loqui hîc Apostolum de lege ceremoniali, quũ statim in sequentibus versiculis, prosequens Apostolus hanc disputationem, de lege mandatorum se loqui apertissimè demonstret. Hæc enim quum de lege dixisset, quòd *mortificati sumus legi, quòd passiones peccatorum per legem operantur in nobis*, denique *quòd soluti sumus à lege mortis*, quæ omnia legem valde perstringere ac traducere videbantur, subiungit: *Quid ergo dicemus? Lex peccatum est?* id est, peccati propria causa? *Absit. Sed peccatum non cognoui, nisi per legem. Nam concupiscentiam nescieba, nisi lex diceret, Non concupisces.* Manifestum iam

Apostolũ de lege mandatorum loqui probatur.

facit

facit aduertere & videre volenti, de qua lege hactenus loquutus est. Alioqui quàm ridiculum foret, ad obiectionem factam de lege ceremoniali, responsum formare de lege mandatorum & morali, ad quam præceptũ hoc pertinet, *Non concupisces* ! Caluinus ergo de lege ceremoniali hæc & præcedentia Apostoli verba exponens, sensum eius deprauat; vt meritò Beza ipsemet ab eo hac in parte recesserit. Deinde absurdum est, quòd dominante ac vigente literali legis doctrina absque Christi Spiritu, non cohibetur carnis lasciuia, sed ebullit. Absurdum, inquam, est, literali legis doctrinæ vigenti carnis lasciuiã tribuere, vt (sicut Apostolus loquitur) *per legem* ceremonialem *passiones peccatorum* operentur *in membris carnalium*. Non enim satis est dicere, iuxta Apostoli sententiam, vigente literali legis ceremonialis doctrina absq; Christi Spiritu, lasciuiã carnis ebullire: quum idem sit verũ de vigente lege naturæ absque Christi Spiritu. Vtrobique enim causa tota lasciuiæ ebullientis, est absentia Spiritus Christi, sine quo carnis lasciuia non prohibetur, sed ex natura corrupta ebullit. Sed Apostolus de illa lege loquitur, non solùm cum qua, sed *per quam passiones peccatorum operantur in nobis*: id est, quæ sit aliqua causa ebulliẽtis lasciuiæ carnis; causa autẽ non propria, sed (vt postea explicat) *per occasionem*, quatenus videlicet naturæ hominis corru-

Caluiniani sensus absurditas.

ptio, accepta illa lege absque Spiritu Christi magis irritata fuit ad peccandum. Quum autem lex ceremonialis nec vllũ peccatum prohibeat, nec vllam virtutem præcipiat, sed exteriùs tantùm cultus præscribat, qui absque interno aliquo virtutis actu (non quidem ad meritum, & vt sint virtutũ opera, sed) legitimè exerceri poterant, illa lex per occasionem ad peccandum in moralibus irritare, & sic præuaricationem augere non potuit. Absurda igitur est Caluini hoc loco sensus Apostolici deprauatio. Quare quod postea de hac lege Caluinus subijcit, exponens illa verba, *Passiones peccatorum per legem operabantur, hoc est, legis opus, si non accesserit interior ille magister Spiritus, corda nostra magis accendere, vt in prauas cupiditates ebullitant*, de lege mandatorum diserti simè exponit postea Apostolus, sicuti iam suprà ostendimus. De lege ceremoniali nec vnum hîc verbũ Apostolus facit, nec vllo modo verum hoc esse potest. Qui enim ceremonias legales nõ nisi literaliter seruabant, *quamquam signa rerum spiritualium* (ait S. Augustinus) *pro ipsis rebus obseruabant; nescientes quò referrentur, id tamen institum habebant, quòd tali seruitute vni omnium, quem non videbant, placerent Deo.* Erat igitur literalis illa legis custodia cultus aliquis Dei, sed legalis; nec sine Spiritu Christi ad prauas cupiditates accendebat, sed sine spirituali intellectu in seruitute & pædagogia legali populum

De doct. Christ. lib. 3. c. 6.

pulum tantisper detinebat, huiusmodi tamen quæ esset veri Dei cultus, verus ac legitimus, non impius aut miserabilis, qualis Gentium erat, vt eodem in loco demonstrat Augustinus. Sed erunt hæc omnia ex ijs, quæ proximè sequuntur, clariora : vbi & causa ostenderur, cur à lege mandatorũ ad legem ceremonialem Apostoli verba deflectere ac detorquere Caluinus voluerit.

6. *Nunc autem soluti sumus à lege mortis, in qua detinebamur ; ita vt seruiamus in nouitate Spiritus, & non in vetustate literæ.*

QVomodo antea dixerat *passiones peccatorum per legem operari in membris carnalium*, nunc à contrario demonstrat, ab illis videlicet qui non sunt carnales, sed spirituales. *Nunc autem* (inquit) id est, per Spiritũ Christi, quem accepimus, & cui iam desponsati sumus quasi nouo marito ; *soluti sumus à lege mortis*, id est, liberati sumus à lege quatenus erat mortifera & litera occidens, iubens & non adiuuans, ideóque præuaricationẽ augens ; *in qua detinebamur*, id est, sub qua ante gratiam Christi seruiliter detenti sumus, quasique sub iugũ missi, eius terrore animos nostros semper occupante atque turbante. Nunc autem *ita* liberati sumus, *vt seruiamus Deo*, voluntatẽ eius facientes, legisque mandata seruantes ; *nõ in vetustate literæ*, id est, non in ea carnalitate veteris hominis, quam sola

A lege mortis quomodo soluti.

litera legis per occasionē occidēs auxit in nobis (hoc enim in sequentibus versiculis suprà citatis apertè demonstrat) *sed in nouitate Spiritus*, id est, in ea mentis renouatione quā Spiritus Christi, *Spiritus Sanctus, per charitatem in cordibus nostris diffusam* operatur in nobis. Rom. 5.

Quid hîc Caluinus? Ait *nos tum à lege solui, quum ab eius rigida exactione & maledictione absolutos, Spiritu suo nos imbuit Deus, quo in vijs suis ambulemus.* At quid hoc ad legem ceremonialem, de qua hîc loqui Apostolū vult? Quis ignorat ab illa lege nos in totum solui ac liberari, ita vt nulla iam nos ceremonia legalis astringat, nō solùm à rigida eius exactione, quatenus summam perfectionem requirebat, vt nihil planè eorum, quæ lex præscripserat, intermitti debuerit? Deinde, qui illam legem ceremonialem exactissimè seruabant, & sub eius rigida exactione & maledictione cōtra transgressores viuebant, Spiritu S. non carebant, vt in vijs Dei ambularent. Nisi fortè aut nullos tempore veteris Testamenti in vijs Dei ambulasse, aut absq; Spiritu Dei ambulare potuisse, cū veterib⁹ Pelagianis existimet Caluinus. Hîc ergo per legem mortis à qua soluti sumus, aut legem mandatorum, quoad eius rigidam & seruilem exactionem, necessariò intelligere, aut planè absurdissima dicere debet Caluinus. Iam ad illa Apostoli verba, *In nouitate Spiritus, Spiritum literæ opponit* (ait Caluinus) *quia*

Lex ceremonialis nullo modo obligat.

Legis ceremonialis rigida exactio non carebat Spiritu Sancto.

quia antequam ad Dei voluntatem voluntas nostra per Spiritum S. formata sit, non habemus in lege nisi externam literam, quæ frenum quidem extrinsecus nostris actionibus injicit, concupiscentiæ autem nostræ furorem minimè cohibet. Veriſsima hæc ſunt. Sed de lege mandatorum, quatenus per externam ſolummodo doctrinam terret tantùm, frenatque ex timore pœnæ actiones externas, ne liberæ tranſgreſsioni habenæ laxentur, animi verò appetitum ſenſualem non cohibet, non coërcet, hoc totum intelligi debere, quis non videt? quis nõ aduertit? Ceremoniæ legales nullum frenum externis noſtris actionibus, quas praua concupiſcentia excitabat, inijciebãt; nec circa huiuſmodi actiones aut frenandas aut laxandas vllo modo verſabantur. Qui maximè in veteri populo ſpirituales ac ſancti erant, vt ſancti Prophetæ, & ipſe inprimis Dauid Propheta regius, ceremonias Moſaicas exactiſsimè ſeruabant; & tabernaculum aut templum frequentabant, feſta, ſacrificia à Moſe præſcripta religioſiſsimè celebrabãt: de quo nemo dubitare poteſt. Non ergo illarum rigida exactio ſpirituali nouitati cõtraria erat, aut vllum prorſus impedimentum. Ita Caluinus ipſe textũ Apoſtoli aliter exponere non potuit, niſi ea diceret, quæ ad legem mandatorum, quatenus ſeruiliter imperando mortifera erat, neceſſariò pertinent.

Spiritus nouitas vetuſtati literę quo modo opponitur.

Denique per legem mortis hoc loco le-

Legis rigida exactio est seruilis timor legis.

gem mandatorum, iuxta illam rigidæ exactionis qualitatẽ quam toties diximus, Apostolum intellexisse, illa eius verba paulò pòst sequentia luculenter demonstrant: *Inuentum est mihi mandatum quod erat ad vitam hoc esse ad mortem.* Hæc est lex mortis, à qua soluti sumus per gratiam Christi. *Mandatum sanctum, & iustum, & bonum est* (ait Apostolus) nec ipsum per se factum est nobis mors. *Sed peccatum, vt appareat peccatum,* id est, fomes ipse peccati & sensualitas naturæ deprauatæ vt quanta in nobis esset, manifestum fieret; *per bonum operatum est mortem,* id est, quod erat in se bonum, vertit in malum; *vt fiat supra modum peccans peccatũ per mandatum,* id est, vt manifestetur tota malitia peccati quod ex mandato sancto maiorem accepit præuaricandi libidinem; sicut aranea naturam suam venenatam in eo maximè ostendit, quòd ex suauissimo flore venenum hauriat; & hæretici, ipseque inprimis hoc loco Caluinus, pertinaciam suam & fallẽdi libidinem in eo maximè ostendunt, quòd ex ipsis diuinissimis Scripturis suos errores hauriunt, vt fit supra modum errans error per Scripturas. Lex ergo, id quod iustum ac sanctum est præcipiens, per se bona ac sancta est; sed infirmis & corruptis animis nõdum Spiritu Christi imbutis & gratia sanatis, causa mortis est, & noxia, sed non mala. Quod apta admodum similitudine expressit S. Augustinus hunc

locum

locum pertractans. *Quod* (inquit) *est oculis sanitas ad videndum solem, hoc est gratia mentibus ad implendam legem. Et sicut oculi sani non solis delectationi moriuntur, sed illis ictibus asperis radiorum, quibus reuerberati, in densiores tenebras pellebantur; sic anima quæ per charitatem Spiritus sancti facta est, non iustitiæ legis mortua dicitur, sed illi reatui & prænaricationi, quam lex per literam, cùm gratia defuit, faciebat.* Hæc ille. Sed totum hunc sensum legis mandatorum per occasionem mortiferę, & liberationis nostrę per Christum ab eadem eius qualitate mortifera & accidentali malo, quem tam perspicuè docet Apostolus, fugit quasi à facie colubri Caluinus, fugiunt & alij hæretici, ne veram libertatem ex gratia Christi nobis collatam, spiritualem & sanctam, qua *liberè seruimus iustitiæ*, vllo modo agnoscant; suamque commentitiam libertatem, penitus carnalem & impiam, vt nullo legis vinculo conscientię obligentur, substituant. Ad quam impietatem luculentiùs retegendam, verumq; ac germanũ Apostoli sensum à corruptelis Caluinianis vindicandũ, hæc Apostoli loca accuratè ad literam tractare voluimus.

Contra Faustum lib. 15. c. 8.

Notandum verò quòd in sequentibus sententijs, *Quid ergo dicemus? Lex peccatum est? &c.* de lege *mandatorum agere Apostolum* agnoscit Caluinus. Sed quomodo ab altera lege ceremoniali, de qua hactenus toto hoc capite agere Apostolum voluit, ad hanc mandato-

Caluini tergiuersatio ex ipsomet refellitur.

rum deflexerit, aut quomodo de illa prius disputãs, nũc de hac quæstionẽ moueat Apostolus, nihil prorsus adfert Caluinus, quia nec adferre potuit, quũ luce clarius sit, de eadem nunc lege Apostolum quærere, an illa peccatum sit, id est, vt ipsemet Caluinus exponit, *an illi culpa peccati imputari debeat*, cõtra quãtam multa prius in hanc sententiam dixisse visus erat, dicens quòd *per illam passiones peccatorũ operabantur*, & quòd illa esset *lex mortis in qua detinebamur*. Ita Caluini silentium ad oculum demonstrat, studio illum & ex destinata malitia veritatem orthodoxam declinasse, nouumque figmentum suum de lege ceremoniali substituisse.

7. *Concupiscentiam nesciebam, nisi lex diceret, Non concupisces.*

Concupiscentia in decalogo prohibita quæ:

QVia doctrinam de concupiscentia vehementer deprauarunt moderni hæretici, obseruandum est, concupiscentiam hoc loco & in decalogo prohibitam, nec esse ipsam concupiscibilitatem, quæ pars animæ concupiscibilis dicitur, estque potentia naturalis tam ad bonum quàm ad malum indifferens, qua etiam primus homo in statu innocentiæ non caruit; nec esse solam carnalem concupiscentiam, quæ proprio nomine libido dicitur (quamuis etiam cuiuscunque cupiditatis hoc sit generale vocabulum, vt lib. 14. cap. 15. de Ciuitate Dei docet August.)

1.

2.

gust.) nec esse totam sensualitatem, *vt sensualem animi motum secluſum à ratione significat*, sicut eam definit Augustinus de Trinitate lib. 12. cap. 12. quæ totam inferiorum virium rebellionem & deprauationem ex peccato originali inuectam complectitur, quæ vocatur infrà *lex membrorum*, quia est impetus quidam sensualitatis, in brutis quidem dominans, ideóque simpliciter lex, in homine originali iustitia destituto pœnaliter eũ consequens, vt docet S. Thom. 1.2. q. 91. ar. 6. Hanc suprà cap. 6. vocauit Apostolus *corpus peccati*, propter passiones peccatorum quæ operantur in corpore. Infrà quoque vocat *legem peccati*, quia inclinat ad omne ferè peccatum. Vocatur etiam *vetus homo qui corrũpitur secundũ desideria erroris*, id est, falsa: & interdũ *caro*, vt ibi, *Caro cõcupiscit aduersus spiritum:* quia quicquid carnaliter & secundũ carnem fit, ad hanc corruptionem & sensualitatem spectat: quam & August. vocat *radicem peruersi amoris & erroris, ex qua innumera mala proueniunt*; & tandem *fomitem peccati*, epist. 29. & alibi sæpe. Sed concupiscentia & sensualitas hoc loco pro eius malis fructibus accipitur; non quidem omnibus, sed quos per consensum superioris rationis parit: vt sic nec ipsam in se habitualiter inhærentem concupiscentiam significet, *à qua tentatur vnusquisque*, vt Iacobus docet; nec etiã primum eius motum & actum, seu, vt Iacobus loquitur,

3. Ephes. 4. Gal. 5. De ciuit. Dei lib. 22. cap. 22. Iacob. 1. 4.

partum (*quum enim conceperit, parit peccatum*) sed huiusmodi eius partũ & actum, qui (per consensum) *consummatus generat mortem.* Vide Lib. 6. c. 8 Augustinum ita distinguentem contra Iulianum Hanc enim per se concupiscentiam seu sensualitatẽ, eiusque primos motus & desideria praua decalogus per modũ obligationis nõ prohibet, sed actũ & cõsensum interioré, quẽ nulla lex humana punit, quéque magni peccatores absque prohibente lege peccata esse nesciunt. Quæ quidẽ praua desideria primíque motus in nondũ renatis per Christum iuxta Augustini doctrinã quodammodo peccata sunt, cuius causam assignat epistola 23. quia *vnum adhuc cum Adamo sunt*, à quo illa traxerũt. Quę tamẽ eius doctrina sic intelligenda est, vt tales inuoluntarij motus propriè peccata nõ sint, & homo infidelis huiusmodi motus sentiens, sed non consentiens, hoc præceptũ, *Non concupisces*, nouo semper peccato non violet; sed quòd tales motus, quum peccati originalis in infideli nõdum remissi fructus sint, peccati quandã rationẽ induant, sicuti pollutio nocturna ex praua cogitatione diurna orta peccati rationem indueret, vtcunque inuoluntaria, & non per se nouum peccatum. Sed hæc concupiscentia in ipsis nondum renatis, quatenus culpabilis sit, & in peccatum potiùs imputetur quàm propriè peccatum sit, olim distinctiùs explicatum dedimus in opere nostro de Iustificatione

Cont. Iul. lib. 6. c. 5.

Concupiscentiæ primi motus in nõ renatis quomodo peccata.

tione lib. 1. cap. 12. & lib. 3 cap. 3. & 5. Aliquo tamen sensu etiam ipsis renatis hæc ipsa in se concupiscentia, quoad primos eius motus prauaque desideria, in hoc præcepto continetur, non quòd sub pœna peccati mortalis aut venialis obliget hoc præceptũ, nisi quoad mentẽ & interiorẽ eius consensum (quo sensu Augustinus rectè negat hoc præceptũ ad presentẽ vitã pertinere, de Spiritu & lit. c. vltimo, & contra 2. epist. Pelag. lib. 3 c. 7.) sed quòd doceat naturæ morbũ & quærere medicũ, & ad quotidianũ profectũ docendo incitet; quod multis in locis docet Augustinus de nupt. & cõcup. lib. 1. cap. 29 epist. 200. & in libro de perfectione iustitiæ & alibi.

Concupiscentiæ primi motus quomodo prohibentur.

Caluinus suum hîc iudicium interponit S. Augustino aduersa fronte contrarium *Hoc* (inquit) *vltimo præcepto, Non concupisces, tantam à nobis integritatem Deus exigit, vt nulla nos vitiosa cupiditas ad malum sollicitet, vtcunque non accedat consensus.* Sed huius nouellæ sentẽtiæ, planeque absurdissimæ, & D Iacobi verbis citatis contrariæ, quam rationem adfert? Hanc vnicam, *quòd in superioribus decalogi præceptis damnauerat haud dubiè Deus quoscunque prauos affectus animi nostri concipiunt, hîc autem ipsos appetitus quibus titillamur.* Quæ ratiuncula nihil probat. Tametsi* enim præcepta illa, *Non furtum facies, Non mœchaberis, Non occides*, mentalem haud dubiè mœchiam & homicidium aut furtũ solo animo deliberatum

*Caluini ratiuncula propter quam S. Augustino se opponit, refellitur.

tum non ſecus quàm externos actus prohibuerunt; tamen quia Iudæi homines, valde literales & craſsi, non ita illa verba intellecturi erant, additum erat hoc vltimum præceptum contra mœchiam mentalem, & rei alienæ concupiſcentiam ſolam. Quod adeò verũ eſt, vt propterea Iudæi nec ipſam alienę vxoris concupiſcentiam, aut alienæ rei appetitionẽ alia ratione quàm quatenus cum iniuria proximi coniunctæ erant, nec in homicidij prohibitione omnem animi prauum ex ea parte affectum prohiberi exiſtimauerint. Hac enim de cauſa docuit Chriſtus Iudęos in prima ſua prolixa concione, mentalem mœchiam in vniuerſum prohiberi, omnemque prauum contra proximũ affectum, omnem iram & contumeliam contra legem Dei eſſe: fruſtra ſanè id facturus, ſi in ſingulis illis præceptis hæc omnia comprehendi priùs intellexiſſent. Deinde, propterea diſtinctis præceptis in decalogo mechia mentalis & furti concupiſcentia diſtinctè prohibentur, quia magis ſunt homines ad libidinem & auaritiam procliues, quàm ad iram; magiſque illa duo quaſi naturalia & minùs vitioſa putamus (quia altera ad ſpeciei, altera ad indiuidui conſeruationẽ ſpectat) quàm odium illud proximi quod ad cædem prorumpit, aut ad eam perpetrandam commouet. Sanè Ioſephus, homo Iudæus, & Iudaitarum legum peritiſsimus, Polybium hiſtoricum

Præcepto poſtremo cur auaritia & mœchia mẽtalis prohibita.

ricum hoc nomine reprehendit, quòd Antiochum ideo miserabiliter perijsse scribat, quia Dianæ templum diripere vellet. *Nam* (inquit) *voluisse tantùm ac non etiam perfecisse sacrilegium, non videtur res digna supplicio.* Hæc ludæus ille. Vnde facile est colligere, quomodo legem suam Iudæi intellexerint, sacrilegia non secus quàm homicidia, furta, adulteria, prohibentem. In illo igitur præcepto, *Non concupisces*, ipsi praui affectus deliberati mœchiæ & furti distinctè & disertè per modum interdicti obligantis prohibentur, non ipsa praua desideria quæ inuoluntariè surgunt, & absque consensu transeunt. Antiquit. Iud. lib. 12. c. 13.

Sed quid? an ipsos appetitus primos absque consensu in hoc præcepto sic prohiberi existimat Caluinus, sicuti in alijs præceptis præcedentibus affectus praui deliberati haud secus quàm actus externi prohibentur? Ad hoc respondet: *Paulus se reatum suum deprehendisse ex hoc latenti morbo dicit. Vnde sequitur, quicunque eo laborant, minimè esse excusabiles, nisi quatenus culpam Deus ignoscit. Tenenda interim est illa distinctio inter prauas libidines quæ ad consensum vsq; perueniunt, & concupiscentiam quæ sic corda titillat & afficit, vt in medio impulsu subsistat.* Et paulò superiùs dixerat: *Multum inter deliberatam voluntatem interest, & appetitus quibus delectamur.* Statuit ergo ipsos primos impulsus damnabiles esse (sicuti alibi loquitur) & inexcusabiles, vt hîc dicit: tenendam tamen esse

esse distinctionem inter illos & consensum illis datum. Atqui quæ sit hæc distinctio, quod discrimen, impostor non dicit, non aperit. Coëgit enim summa ratio aliquam distinctionem agnoscere. Et quidem iuxta Lutheranos, qui inter veniale & mortale peccatũ aliquo modo distinguũt, etsi præposterè (vt alibi ostendimus) hæc distinctio aliquo modo retineri potest: sed iuxta Caluini doctrinam, quæ totam hanc distinctionem subsannat, omnéque peccatum ex sua natura damnabile ac lethale esse pronunciat, nec veniale peccatum nisi ab euentu agnoscit, id est, cui per Christi gratiam venia facta est, tota hæc distinctio non nisi fucus & fabula est. Nec aliam ob causam huius distinctionis hoc loco mentionẽ fecit Caluinus, quàm vt lectori fucum faceret, planeque illuderet. Distinctio vera inter vtrumq; est, quòd ipsa praua desideria absque consensu nulla prorsus peccata sunt, quæ reũ hominẽ teneant, sed vitia naturæ corruptæ, consensus autem adiectus veri nominis peccatum facit, idque pro subiectæ materiæ diuersitate, vel ex imperfectione actus, peccatũ aut veniale, aut mortale. Qua de re alibi plura disputauimus.

De Iustificat. lib. 12. cap. 7.

Vbi suprà c. 2 & seq.

9. Ego

9. *Ego autem viuebam sine lege aliquando.*

DVpliciter hunc locum corrumpit Caluinus. Primùm, quoad vitam sine lege, de qua Apostolus loquitur: tum de persona eius in qua loquitur. Ad prius quod attinet. *Istud* (inquit) *viuebam, habet propriam connotationem: quia absentia legis faciebat vt viueret, hoc est, inflatus iustitiæ suæ fiducia, vitam sibi arrogaret, quum tamen esset mortuus.* Quo sensu vix quicquam absurdius fingi potuit. Inflatum esse iustitiæ suæ fiducia apud Paulum, eum propriè significat, qui in lege & per opera legis iustitiam quærit, nõ in fide, neque in gratia Christi. Ideo docet, *non per legem factorum, sed per legem fidei exclusam esse gloriationem.* Quia videlicet illi propriè in seipsis gloriantur, qui in lege factorum fiduciam quærunt. Eandé quoque ob causam, vt *omne os obstruatur*, id est, vt nemo iustitiæ suæ fiducia infletur, pronunciat, *quòd ex operibus legis non iustificabitur omnis caro*, tum in hac epistola, tum ad Galatas. Viuere autem sine lege, hoc loco non aliquam iustitiæ propriæ opinionem, sed altissimũ omnis iustitiæ neglectum atque contemptum significat: quod verba proximè præcedentia satis ostendunt: *Sine lege peccatum mortuum erat*, id est: Vbi nulla lex redarguebat peccatum, nullus erat peccati sensus, nulla conscientia. Moxq; hoc ostendit non in persona sua (quæ secunda est Caluini

Caluini sensus absurdissimus refellitur.

Rom. 3.

Sine lege viuere, quid significet.

uini

uini hoc loco corruptio) sed in persona maximorum peccatorum, qui ante legem scriptam sine conscientia peccati viuunt, idque adeò, vt legem naturæ in cordibus scriptam penitus obliuiscantur, de quibus statim subiungit: *Sed cùm veniſſet mandatum, peccatum reuixit*, id est, patefactum est, mihique magis innotuit. Vnde antea dixerat, *Peccatum non cognoui nisi per legem.* Sine lege ergo adeò propriæ iustitiæ fiduciam non habent peccatores, vt absque vlla iustitiæ cura aut consideratione toti peccatis indulgeant, sine vllo aut sensu aut conscientia peccati.

Vers. 10.

Vers. 7.

Sed probare conatur Caluinus Paulum in sua persona hæc verba dixisse. *Quamuis* (inquit) *fuerit eruditus à puero in doctrina legis, tamẽ illa erat literalis Theologia, quæ suos discipulos non humiliat.* Quo verbo damnat omnes (quotquot erant) Iudæos eruditos in lege, inter quos tamen fuerunt, etiam ipso Christi tempore, Zacharias ille cum vxore Elisabetha, *ambo iusti ante Deum*, Luc. 1. *Simeon iustus*, Nathanael verè Israelita, Ioan. 1. & alij sine dubio innumeri. Sed & hoc suum paradoxum, cum insigni calumnia coniunctum, probare vult. *Nam* (inquit) *sicut alibi dicit velum interpositum esse, ne lucem vitæ in lege conspiciant Iudæi* (2. Cor. 3. 14.) *sic etiam Paulus ipse, quantisper Spiritu Christi vacuus velatos habuit oculos, sibi in externa iustitiæ larua placuit.* Atqui illud velamen, de quo ibi Paulus loquitur, incredulitatis velamen erat

Caluini alia corruptela.

erat propagato iam Euangelio Christi, non aliqua externa iustitiæ larua. Neque Paulus ante notitiam Christi, externã tantùm habuit iustitiæ laruam, sed ex adiutorio Spiritus S. quo veteres iusti non carebant, seruiuit Deo in iustitia & sanctitate: nisi fortè impio Caluino magis hac in re credendum sit quàm ipsimet Paulo: qui de seipso hunc in modum scribit, nõ vanæ iactantiæ causa, sed ad necessariam authoritatis suæ tutelam: *Secundùm iustitiam quæ in lege est, conuersatus sum sine querela.* Et iterũ: *Gratias ago Deo, cui seruio à progenitoribus meis in cõscientia pura.* Et rursum: *Ego omni conscientia bona conuersatus sum ante Deum vsque in hodiernum diem.* Non ergo sic viuebat aliquando Paulus sine lege, vt eruditus in doctrina legis externam iustitiæ laruam retineret, quasi totus interea peccato immersus, *sepositæ legis cogitatione peccaret, & sic sopitum in eo peccatũ esset, vt ei propè mortuũ videretur. Conuersatus est secundùm iustitiã quæ in lege est*: ergo non fuit in eo seposita cogitatio legis, neque sine lege viuebat. *Seruiuit Deo in conscientia pura*: ergo non in externa iustitiæ larua. *Conuersatus est in omni conscientia bona ante Deum*; ergo veram coram Deo, non externam tantùm, iustitiam coluit. Rursum Paulus hoc loco (ait Caluinus) *de ebria confidentia loquitur, in qua desident hypocritæ, dum sibi adulantur, quia ad peccata sua conniuent. Nam & ipsi Paulo detexit mandatum quanta prauitate scaterent intima cor-*

Paulus ante notitiam Christi iustus.

Philip. 3. 2. Tim. 1.

Act. 23.

dis sui, & simul occidit. At quomodo talis ebria confidentia, talis hypocritica desidia, tanta prauitas in intimo cordis scatens, in Paulum caderet, *conuersatum sine querela secundùm iustitiam quæ in lege est*, id est, qualem lex docet iusta, & sancta, & bona? Non dicit iustitiam ex lege, quasi ex sola doctrina legis sine Spiritu Dei literalem iustitiam tenuisset. Denique talem suam iustitiam describit, qualem in personis Zachariæ & Elisabeth hæ Euangelium commemorat, dicens: *Ambo iusti erant ante Deum, ambulantes in omnibus mandatis & iustificationibus Domini, sine querela.* Deinde hypocritica desidia *non seruit Deo in conscientia pura*, sicuti de se Apostolus affirmat. Postremò, qui *in omni conscientia bona conuersatur ante Deũ*, eius intima cordis prauitate non scatet, sed planè pura sunt. Quomodo ergo dubitari potest Paulum de sua persona in his verbis non loqui, sed de illo hominum statu qui sine sensu & conscientia peccati quasi exleges viuunt, aut nulla lege accepta, aut omni cogitatione legis sepolita, sopita, & obrutæ?

Caluinianæ corruptelæ causa notanda.

Sed quare Caluinus totum hunc locum tam manifestum duplici corruptela deprauare voluit? Hanc vnam ob causam, ne veram Apostolicæ disputationis lineam tenẽdo fateri cogeretur, legem externam peccati causam seu occasionem potiùs esse, quatenus sine gratia Christi terret, non delectat; docet, non adiuuat; conuincit peccatorem,

non

non iustificat: quia comminatur, & seruili timore sub iugo tenet, irritando magis concupiscentiam, & præuaricationem augendo. Hoc nũquam ex Pauli litera agnoscere Caluinus vult, ne verum gratiæ effectum fateri cogatur, quæ hunc terrorem tollit, & *praua in directa, aspera in vias planas conuertit*, sicuti de Christi gratia prædictum fuit. In hunc finem, & vt commentitiũ suum legis rigorem, quoad perfectam eius obseruationem (quam nulla Scriptura docet) stabiliat, hæc ita verba deprauauit, deprauaturus mox & alia, vt in proximo textu videbimus. Luc. 3.

9. *Sed cùm venisset mandatum, peccatum reuixit.*
10. *Ego autem mortuus sum, & inuentum est mihi mandatũ quod erat ad vitã, hoc esse ad mortem.*

PErgit Apostolus in eo peccatore describendo qui sine sensu & cõscientia peccati vitam agens, omni scelere & maleficio contaminatam, tandem audito mandato Dei peccatum prohibente, pœnasque peccato comminante, pro eo quòd Dei voluntatem amplecti & à peccato desistere debuit, magis ad peccandum irritatus, & maior præuaricator effectus est. *Cùm*, inquit, *venisset mandatum*, id est, intelligere legem Dei cœpissem; *peccatum reuixit*, id est, iam mihi innotescere cœpit, meque vehemẽter arguere, sensum mihi & conscientiam peccati acerbã ingerere. *Ego autem mortuus sum*, id est, mor-

Peccatoris descriptio, qui audito mandato magis peccat.

tuum me esse mortiq; destinatum cognoui, quia victus à peccato, victus à dulcedine & consuetudine peccati, prohibente lege magis ad peccãdum exarsi. Atque hoc demum modo, *mandatũ quod erat ad vitam*, id est, quod mihi ideo datũ erat, vt *faciendo illud viuerem in eo*, vitámque æternã acquirerem (dixit enim legislator, *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata*) *fuit iam mihi ad mortem*, id est, mortis ac dãnationis meæ tum testimonium certius, tum occasio vehementior; non sanè vitio legis, sed vitio prauitatis meæ, quod in sequenti versiculo perspicuè docebit.

Matth. 19

Caluinus textum sibi aduersantem dissimulat.

Hîc Caluinus, agnoscens quidem adueniente mandato reuixisse peccatum, id est, per legem detectum & patefactum esse, (prętermisso penitus quod Paulus subiungit, *Ego autem mortuus sum*, nec illorum verborum vlla prorsus explicatione allata,) *Mandatum fuisse ad mortẽ*, hoc sensu exponit: *Quia nemo est nostrũ qui legi obtẽperet, non potest afferre nisi mortem*. Qui sensus Apostoli verbis contradicit. Dicit enim Apostolus, *datũ esse mandatum ad vitam*. Potest igitur dare vitam, nec semper affert mortem. Potest, inquam, non ex se sed per gratiam Christi, id est, per fidem in Christum, *quæ per dilectionem operatur*, beneque operando mandata seruat. Nemo sanè hominum est qui absque gratia Christi legi obtemperat; falsum tamen est, quòd *non potest afferre nisi mortem*, quia cũ gratia Christi affert

Caluinus Paulo cõtradicit.

Gal. 5.

affert vitam. Sed quo sensu Apostolus dixerit, *mandatum esse ad mortem*, iam proxima eius verba lucidissimè declarãt: quæ etiã idcirco Caluinus deprauat, vt iam videbimus.

11. *Nam peccatum, occasione accepta per mandatum, seduxit me, & per illud occidit.*

AIt Apostolus mandatum factum esse ad mortem, non quia nisi mortem adfert, vt impia Caluini glossa habet; sed quia *peccatum*, id est, prauitas vitiosa cordis humani, *occasione accepta per mandatum*, id est, magis irritata per mandatum (nam *desiderij prohibiti fructus dulcior est*, ait Augustinus hunc locum exponẽs) *seduxit hominem*, id est, auxit peccandi desiderium; *& per illud occidit*, id est, per tale desiderium occasione mandati excitatum, augendo peccatũ, animæ mortem attulit. Sic non quia lex afferre vitam non potuit, sed quia prauitas humana, sine grãtia Christi, legis mãdato abutitur, factum est mandatum per occasionem ad mortem. Et sic *peccatum apparuit peccatũ*, (ait in sequentibus Apostolus) id est, suam prauitatem & peruersitatem detexit, *per id, quod bonum erat, operando mortem, vt esset supra modum peccãs peccatum per mandatum.*

In expos. quarundã propositi. in epist. ad Rom.

Vers. 13.

Hîc Caluinus corruptelis suis gnauiter insistens, nec occasionem per mandatum acceptam, qualis fuerit, vno verbo enarrat; nec quomodo peccatum, occasione accepta per

Caluin. textus sibi aduersantes dissimulat.

mandatum, hominem legi rebellem occidit, vno verbo attingit ; sed vtriusque explicatione alto silentio inuoluta, in verbo, *seduxit me*, seductorem agit strenuum. Ac primùm illud verbum vertit, *abduxit me à via* : deinde cur ita verterit, vel potiùs peruerterit, simulque commentitium suum sensum his verbis adiungit : *Quia* (inquit) *tunc demum errorem sentire incipimus, vbi Dominus alta voce nos coarguit ; meritò dicit Paulus, vbi peccatum à lege detegitur, nos à via abduci. Ergo verbum* ἐξηπάτησε *non de re ipsa, sed de notitia exponi debet : quia scilicet ex lege palàm fit quantum à recto cursu discesserimus. Ideo necessariò vertendum fuit, à via abducere, quia hinc peccatoribus, qui securè antea pergebant, tædium & displicentia sui, dum se ad mortem properasse intelligunt, postquam peccati fœditas à lege in medium producta est.* Hæc ille. Vult Apostolum dicere, peccatum nos abduxisse à via vbi primùm audiuit mandatũ. Sed quare aut quomodo ? *Quia* (inquit) *palàm nobis fecit quantum à recto cursu discesserimus.* Atqui nec peccatũ hoc patefacit, sed lex ; (vnde superiùs dixit, *Peccatum nõ cognoui, nisi per legẽ* :) nec qui hoc patefacit, seu peccatũ seu lex, abducit à via, sed potiùs reducit in viã quãtũ ex se est. Aberranti enim à recto cursu qui errorem patefacit, id agit, vt errore relicto in rectam viã redeat. Absurdissimè igitur dixit, quòd peccatũ per mandatum abducit à via, quia mandatum patefacit errorem ; tum quia non

Vers. 7.

Caluiniana corruptelæ duplex refutatio.

sic

sic *peccatū seduceret*, vel abduceret à via (quod Apostolus dicit) sed lex: (& sic lex quoq; occideret per seipsā, quia per mandatū occidit) tū quia peccatū non patefacit errorē, sed (vt ipsemet fatetur) lex & mandatū hoc præstat.

Vide igitur quot modis textum corrumpit. Quod Apostolus dixit, *Peccatum seduxit me*, hoc Caluinus dicit, *Lex seduxit me*; id est, abduxit à via, manifestando peccatum. Deinde, quod Apostolus de seductione & occisione dixit, vt peccati prauitatem ac vitiositatem ostenderet, hoc Caluinus tacita occisione (quia ibi glossam non inuenit) pro seductione, quæ vitium & vituperium notat, supponit *abductionem à via per erroris manifestationem*, quæ virtus & laudabilis res est. Abducere enim à via, *non rem ipsam* (ait Caluinus) *sed notitiam significat*: id est, non errorem, sed notitiam erroris: quæ haud dubiè salubris est, & vitam ac salutem, nō mortem, adfert: ideo de verbo, *occidit*, nihil dicere voluit. Cæterūm Apostolus de peccato dixit, non solū, *seduxit me*, sed etiā, *& per illud occidit*, id est, occasione mādati seducēdo, fallendo, illiciendo occidit. Vnūquemq; enim sua sensualitas fallit, siue (vt scribit Iacobus) *vnusquisq; à sua concupiscētia abstractus & illectus tentatur ad malum*. Quare iterū in verbo seduxit, ἐξηπατησε με, planè lectorē seduxit, & à via veritatis ab duxit Calu. Nō enim significat vox illa aut hoc loco aut alibi vsquam in Paulo,

Textus Apostolici corrupte, & varia. 1. 2. 3.

aut iuxta proprietatem verbi, *abducere errantem à via per manifestationem erroris*, sicuti hîc Caluinus exponit, sed propriè significat seducere, fallere, illicere ac pellicere in errorẽ.

Rom. 16. Apud Paulum quum de hæreticis dicit, *Per benedictiones & dulces sermones seducunt corda in-*
2. Cor. 11. *nocentium*; & iterum, *Sicut serpens seduxit Euam*
2. Thess. 2 *in astutia sua*; & rursum, *Nemo seducat aut decipiat*
1. Cor. 3. *vos vllo modo*; ac tandem, *Nemo se seducat*; legitur semper hoc verbum ἐξαπατᾶν, nec alio vnquam in sensu eo vtitur Paulus, aut alia noui Testamenti Scriptura. Impius ergo seductor & impostor Caluinus, qui ne propriam legis qualitatem, à qua per Christum liberati sumus, agnoscat, nempe peccati regno per gratiam sublato, per mandatũ ampliùs non irritari concupiscentiam, aut durum nobis, graue, & odiosum ampliùs videri mandatum, tam fœdè, tam turpiter, tam multas Scripturas Apostolicas hoc vno in capite deprauauit. Notanda quoque versutia qua in principio expositionis citatæ vsus est. *Meritò* (inquit) *dicit Paulus, vbi peccatum à lege detegitur, nos à via abduci.* At Paulus non ita imperſonaliter loquutus est, quasi dubium relinquens quid illud esset quod nos à via abduceret; sed disertis & apertis verbis dixit, *Peccatum me seduxit, & occidit.* Sed sic Caluinus ambiguè loqui Paulum fecit, vt postea probabiliùs inferret Paulum loqui non de ipsa seductione & occisione animæ,

4.

quam

quam peccatum, occasione accepta per mandatum, operatur, sed de alia quadam abductione à via quæ fit per mandatum ipsum, quatenus errorem peccatorũ illis patefacit. Sic omnia impostoris verba diligenter expendenda sunt, qui ab eius impostoris aut ipsemet cauere, aut alios præmunire desiderat.

13. *Peccatum, vt appareat peccatum, per bonum operatum est mihi mortem, vt fiat supra modum peccans peccatum per mandatum.*

COncludit hîc Apostolus illam difficultatem, quæ ex eius verbis quòd *per legem passiones peccatorum operantur* in homine carnali, & quòd legem mandatorum *legem mortis* vocauit, nasci poterat. Hactenus docuit, non legem per se aut peccatum operari, aut mortem adferre; sed ipsum in nobis peccatum, adueniente mandato, nos magis seducere, & ad peccandum allicere, atque ita per ipsum mandatum nos occidere. Quærit igitur, si per mandatum peccatum nos occidit, quum mandatum sit sanctum, & iustum, & bonum, *an id quod bonum est, mihi factum est mors?* Et respondet, *Absit. Sed peccatum, vt appareat peccatum*, id est, vt, quanta sit eius deprauatio, magis eluceſceret, (sicuti antea exposuimus) *per bonũ*, id est, per mandatum, quod sanctum ac bonum est, *operatum est mihi mortem. Tunc enim apparet peccatum*

Lex bona quomodo fiat lex mortis.

In expos. quarundam propos. in epist. ad Rom.

(ait Augustinus hunc locum pertractans) *quod latebat sine lege, & tunc se mortuum quisque cognoscit, quum illud quod rectè præceptum esse confitetur, implere non potest; & prævaricationis crimine ampliùs peccat, quàm si non prohibeatur. Hoc est quod in consequentibus dicit, Vt fiat supra modum peccans peccatum per mandatum; quod ante mandatum minus erat: quia vbi non est lex, nec prævaricatio.* Hæc Augustinus. Et alibi: *Litera prohibens peccatum non iustificat hominem, sed potiùs occidit, augendo concupiscentiam & iniquitatem, prævaricationem cumulando, nisi liberet gratia, &c.* Sic lex bona & sancta, fit homini absque gratia *litera occidens*, & mors animæ; non vitio legis, sed vitio prauitatis humanæ, quę sine gratia quò magis à malo coërcetur, eò magis nititur in vetitum, suámque exerit peccandi libidinem.

De Spir. & litera. cap. 14.

Caluinus ad hæc verba, quæ totum Apostoli sensum clarissimè aperiunt, ab Apostoli sententia lectorem suum longissimè abducit. *Sensus* (inquit) *est, oportuisse per legem detegi peccati atrocitatem.* Hoc primum non est simpliciter verum. Non enim *oportuit* (propriè loquendo) *per legem detegi peccati atrocitatem*; neque ideo data est lex vt peccati atrocitatem detegeret (data quippe est ad vitam, & vt *faciens eam viueret in ea*) sed ipsa peccati & sensualitatis nostræ prauitas, præter institutum legis, aut legislatoris mentem, suam ipsius atrocitatem dato mandato prodidit.

Peccatum per legem detegi, nō erat legis finis.

Et, quod

Et, quod Augustinus alicubi scribit, *Lex data est vt conuinceret peccatorem*, illud (*vt*) consequutionem notat, non causam, vt in diuinis Scripturis frequentissimè. Non est igitur simpliciter verum, oportuisse per legem detegi peccati atrocitatem, quasi illud causa, finis, aut proprius vsus esset datæ legis. Videamus tamen quomodo hoc Caluinus probet, aut quid ex eo inferre velit. *Quia* (inquit) *nisi peccatum immani quodam vel enormi* (vt loquuntur) *excessu prorumperet, non agnosceretur peccatum.* Demus hoc in magnis peccatoribus ita se habere, eos peccati sensu non affici, nisi in atrocibus delictis: tamen tum alij innumeri peccatores absque hoc atroci excessu, lumine rationis nondum ita obliterato, sua agnoscunt peccata, nec deserere tamen volunt (quorum illa est apud Ethnicum poëtam vox: *Video meliora, proboq́; Deteriora sequor:*) tum etsi in omnibus omnino peccatoribus hoc locum haberet, non ob eam tamen causam per ipsam legem detegi oportuit peccati atrocitatem: sed satis erat quòd data lege ad alium finem, nempe ad vitam, non ad mortem, ipsummet peccatum ex occasione legis atrocius fieret, suamque ipsius prauitatem proderet. Et hoc quidem Apostolus disertè docuit, non id quod Caluinus finxit.

Contra Faustum lib. 16. cap. 19.

Caluini probatio insulsa.

Sed age. Sit ita, oportuisse per legem detegi peccati atrocitatem; nec agnosci peccatum,

catum, nisi immani quodam excessu prorumpat. Quid ex eo infert Caluinus, vt sensum Apostoli explicet? *Excessus* (inquit) *hic eò se violentiùs profundit, dum vitam conuertit in mortẽ. Itaque tunc excusationi locus tollitur.* Sit hoc totum verum. Sed quid est *vitam conuertere in mortem*? Aut quomodo excessus, in quem peccatum prorupit, vitam conuertit in mortem? Aut quid hîc vitæ, quid mortis nomine intelligit? Nónne planè lectorem ludificat, &, generali quodam sermone detentum, à sensu textus Apostoli longissimè abducit? ac denique, relictis Apostoli verbis, sui cerebri somnium narrat? Dicit quidem peccatũ eò se profudisse, vt vitam conuerteret in mortem, & hunc esse immanem illum excessum, quò nisi prorumpat peccatum, non agnoscitur: sed quid sit hoc ipsum, vitam conuertere in mortem, aut quomodo excessus peccati hoc facit, vt hoc excessu patrato atrocitas peccati per legem detegeretur, nihil explicat, nihil exponit; sed sicut dolosus versatur in generalibus, sic ille generali sermone vsus, dolos nectit, & lectorem ludificat. Nam aut intelligit, excessum & enormitatem peccati vitam conuertere in mortẽ, id est, mandatum conuertere in præuaricationem, quia dato mandato magis præuaricatur, & magis præuaricando suam atrocitatem & prauitatem magis manifestat, qui sensus orthodoxus est, ab Augustino traditus, & ex li-

Caluinus lectorem ludificat.

1.

ex litera necessariò colligẽdus, & tunc apertè hoc dicere ac declarare Caluinus debuit;
aut aliquid aliud illis verbis generalibus intellectum voluit, quod tamen apertè dicere 2.
reformidauit; aut denique nihil dicendo 3.
quod apertè intelligi possit, locum sibi maximè aduersum, (obiecta hac lectori suo caligine & verborum fumo) per has tenebras fugere, & hac arte euadere voluit. Manifestũ ac certum est, Caluinum hoc loco nec veram textus intelligentiam dicere voluisse, quia placitis suis apertè repugnabat, vt suprà accepimus; nec alijs suis cauillationibus, quomodo lex mortem operatur, hoc in loco vti ausum fuisse, quia textus apertissimè reclamat; ideoque hanc mediam viam tenuisse, vt inani verborum strepitu vsus, nihil nisi generaliter diceret, debuisse per legẽ detegi peccati excessum, quia sine hoc excessu peccatũ non agnoscitur. Hunc autẽ excessum eo se violentiùs profundere, id est, apertiùs prodere ac demonstrare, dum vitã conuertit in mortẽ; quod quid aut quale sit, diuinandum lectori relinquit: nec quod res est dicens, quia præcedentes eius varias corruptiones illa res euerteret; nec quod sentit dicens, quia hic vnus locus totum eius sensum apertè conuelleret ac conuinceret. His ille fraudibus, his technis ac dolis malis impostor vtitur, vt manifestas Scripturas, quum probabiliter corrumpere non potest, saltem eludat, inanes

ac

ac inefficaces reddat. Quod orthodoxum lectorem diligenter aduertere operæ precium erit.

Cõcupiscentia in renatis verum peccatum non est.

Sed & illud hoc loco obseruandum est, horum temporum hæreticos propter vocabulum, *peccatum*, quo in hoc capite toties ab Apostolo ipsa concupiscentia eiusque primi motus designantur, pertinaciter sustinere etiam in renatis hanc concupiscentiam, eiusque quoslibet motus, etiam absque consensu deliberato veri nominis peccata esse, ideóq; hominem semper peccare, vel certè semper in peccato esse coram Deo, & quantum ex se est, etsi propter vmbraculum gratiæ tegatur, & non imputetur. Sed interprete Sancto Augustino, quem hæretici hodie in hoc argumenti genere libenter audiunt, quamuis ab Apostolo ita vocetur, tamen veri nominis peccatum non est; sed ideo sic vocatur, *quia ex peccato facta est, sicuti scriptura manus dicitur; vel quia ad peccatum mouet, vt frigus pigrum vocatur*. Vide illum libro 1. cap. 13. contra duas epist. Pelag. Alias verò huius rei probationes vide in opere nostro de Iustificatione lib. 3. cap. 3.

14. *Scimus enim quia lex spiritualis est: ego autem carnalis sum, venundatus sub peccato.*

Lex quo sensu spiritualis.

QVo sensu Apostolus hîc legem spiritualem vocet, quum varijs ex causis spiritualis dici queat, vel quia à Spiritu Sancto est,

est, vel quia spiritus nostri directiua est, vel quia cultores eius spirituales facit, vel denique quia non nisi à spiritualibus impletur, (quem sensum reddit S. Augustinus) disputatio ipsa Apostoli docere nos potest ac debet. Pergit probare legis innocentiam ac sanctitatem; necillâ ex se vel causam mortis esse, vel ad peccandum illicere; sed ipsum in nobis peccatum, sensualitatem ac prauitatem naturæ nostræ, illam esse quæ ad peccandum prouocat, & impedit quo minùs lex tota perficiatur. Lex igitur spiritualis est, nihil nisi spiritualem, purum, ac sanctum Dei cultum docet. *Ego autem carnalis sum* (ait in sua & hominis etiam regenerati persona Apostolus) & *venundatus sub peccato*: id est, vt in sequentibus copiosè explicat, carnè & sensualitatem gero legi rebellem.

In expos. quarundā propos. in epist. ad Rom.

Totum hunc sensum corrumpit nequiter Caluinus. *Sensus* (inquit) *est*: *Lex cælestē quandam & Angelicam iustitiam requirit, in qua nœuus nullus appareat, ad cuius munditiem nihil desideretur: ego autem carnalis homo nihil possum quàm illi aduersari.* Duo dicit, & in vtroque fallit ac fallitur. Prius de cælesti & Angelica iustitia quod narrat, apertè falsum est, quum non Angelis sed hominibus lex lata fuerit. Distinguere oportuit de fine legis & de obligatione legis. Legis haud dubiè finis est, nos ita perfectos ac spirituales reddere, vt Angelis tandem æquales simus: sublata videlicet ipsa concu-

Lex ad Angelicā iustitiam non obligat.

concupiscentia, & quolibet prauo motu, propter quæ ipsi in hac vita spirituales adhuc carnales sunt. Et hoc respectu non nisi in altera vita legem impleri, quia non nisi in altera vita perfectio Angelica requiritur, S. Augustinus locis dudum citatis docuit. Posterius quod dicit, dupliciter falsum est; tum quia Apostolus in his verbis non ponit legis & naturæ corruptæ nudam comparationem, sed in persona sua & hominis regenerati etiam in hoc versiculo loquitur, sicuti in sequentibus vsque ad finem capitis eum loqui Caluinus agnoscit: tum quia falsum est, hominem extra gratiam nihil posse quàm legi aduersari, id est, nihil quàm perpetuò peccare: *quod non est huius loci operosiùs exquirere. Sed Apostolum in hoc versiculo de seipso loqui non secus quàm in sequentibus, ideóque non esse in his verbis, legis, quoad perfectionem Angelicam, & naturæ corruptæ oppositionem; sed legis puritati, hominis infirmitatem opponi, sequens proximè versiculus, qui huius præcedentis causam reddit, ad oculum demonstrat, *Quod enim operor, non intelligo.* Ostendit se esse carnalem, quia quod operatur, non intelligit. Eadem ergo persona est quam hîc carnalem vocat, & de qua in sequentibus loquitur. Et hoc modo Chemnitius cum suis Lutheranis totum contextum de Pauli persona exponunt.

* Vide opus nostrum de Iustificat. lib. 2.

Sed

Sed hîc iam quæritur quomodo Paulus se carnalem vocat, adeóque venundatum sub peccato. Ex hoc enim infert Chemnitius, homines in Christo regeneratos, etsi ex parte mentis iustos, tamen ex parte carnis iniustos, ideóque nullo modo simpliciter iustos per bona opera esse. Sed breuiter cum Augustino respondemus, distinguendum esse inter hominem ex parte carnalē, & totum carnalem. *Quicunque* (ait Augustinus) *carnalibus concupiscentijs cedis atque consentis, totus carnalis es tu. Si autem concupiscis quidem, quod lex vetat cùm dicit, Non concupisces, seruas tamen aliud quod lex etiā iubet, Posti cōcupiscentias tuas non eas mente spiritualis es, carne carnalis.* Hæc ille: & iterum alio in loco plenius: *Nunquid Apostolus, quum hæc scriberet, carnalis fuit, an secundum corpus hoc dicit? Adhuc enim erat in corpore mortis huius nondum facto spirituali, quod alibi dicit, Seminatur corpus animale, surget corpus spirituale. Tunc enim ex toto se, id est, ex vtraque parte qua constat, spiritualis homo erit, quando etiam spirituale corpus erit. Neque enim absurdū est, vt sit in illa vita etiam caro spiritualis, si potuit esse in hac vita, in his qui adhuc carnalia sapiunt, etiam spiritus ipse carnalis. Sic ergo ideo dixit, Ego autem carnalis sum, quia nondum spirituale corpus habebat Apostolus; sicut posset dicere, Ego autem mortalis sum. Quod vtiq; non nisi secundum corpus intelligeretur dixisse, quod nondum fuerat immortalitate vestitum.* Hæc ille. Carnalis igitur est vir iustus, & spiritualis;

Iustus quomodo carnalis.

Serm. 3. de verb. Apostoli.

Cōtra 2. epist. Pelag lib. 1. cap. 10.

quia necdum est totus spiritualis, quatenus adhuc corpus habet, non spirituale, & quod spiritui per omnia obediat, sed corpus carnale motibus carnis adhuc subiectum, sicuti & corpus mortale corruptioni obnoxium.

Iustus quomodo venundatus sub peccato.

Rursum, quod in Apostolo sequitur, *Venundatus sub peccato*, nõ in sensu Caluini, quòd nihil aliud possit quàm peccare, & legi aduersari, sed quòd adhuc corpus gerat à corruptione non redemptum, idem exponit Augustinus his verbis: *Item quod adiunxit Apostolus, Venundatus sub peccato, ne quisquam eum nondum redemptum Christi sanguine existimet, etiam hoc secundùm illud potest intelligi, quod alibi ait: Et nos primitias Spiritus habentes, & ipsi in nobismet ingemiscimus, adoptionem expectantes, redemptionem corporis nostri. Si enim secundùm hoc se dicit venundatum sub peccato, quòd adhuc non est redemptum à corruptione corpus eius, vel venundatum aliquando in prima transgressione præcepti, vt haberet corpus corruptibile quod aggrauat animã; quid prohibet Apostolum intelligi de seipso dicere, quod itadicit, vt etiam in ipso posset intelligi?* Hæc iterum Augustinus: cuius vna explicatio, Chemnitij cauillationi satisfacere potest ac debet.

Ibidem loco posteriùs citato.

15. Quod

15. *Quod enim operor, non intelligo. Non enim quod volo, hoc ago; sed quod odi, illud facio.*
16. *Si autem quod nolo, illud facio; consentio legi quoniam bona est.*

PErgit Apostolus in legis sanctitate & puritate probanda. Qui enim illam ex infirmitate carnis, non ex animi deliberata pranitate transgrediuntur, hoc ipsum quod ex carnis infirmitate operantur, *non intelligunt*, id est, non approbant, vt post Augustinum interpretatur ipse Caluinus; sed contrà, id quod faciũt ex carnis infirmitate, oderunt ac detestantur ex Spiritus sanitate. *Quod* (inquit) *odi, illud facio.* Vnde statim infert, *Si quod nolo*, id est, quod odi & vellem non facere, *illud facio*; hoc ipso meo odio & affectu contrario, *consentio legi quoniam bona est*, id est, mea ipsa hæc lucta & contradictio in meipso manifestè docet legem esse bonam, sanctam, ac iustam, me autem adhuc esse carnalem, nec hoc agere quod volo.

Concupiscentiã iustus nõ probat, sed odit.

Duplex hic iam quæstio oritur. Prima, quid illud est, de quo Apostolus in persona sua, hominisque cuiuslibet in Christo regenerati, dicit, *Non quod volo, hoc ago; sed quod odi, illud facio*; & iterum, *Quod nolo, illud facio.* Quid est obiectum illud quod Apostolus vult agere & non agit; rursum quod odit, & non vult facere, facit tamen? Altera quæstio est de huius nolentis facere, & tamen facientis, subiecto.

Quæstio duplex necessaria. 1. 2.

subiecto. Ad priorem quæstionem quod attinet, Caluinus, quid totum illud obiectum sit, hoc modo exponit: *Queritur dumtaxat se, quod cupit, non posse præstare, vt ea qua decet alacritate bonum persequatur, quia tenetur quodammodo alligatus: rursum, deficere in quo minimè vellet, quia carnis imbecillitate claudicat. Non facit igitur bonum quod vult pium pectus, quia non iusta strenuitate insistit: facit malum quod non vult, quia stare desiderat, & labitur, vel saltem vacillat.* Ponit ergo Caluinus bonũ quod regeneratus vult agere, & non agit, in perfecta, constanti, & alacri legis obseruantia: malum quod odit, sed facit tamen, ponit in imperfecta obseruatione, in imbecillitate, in defectibus iustorum. Hoc non prorsus malè diceretur (tametsi minimè ad sensum Apostoli) si per obseruationem legis imperfectam, vel ipsum imperfectum agendi modum, quia non satis alacriter nec iusta strenuitate plerumque bono operi insistitur, vel defectus & lapsus quotidianos iustorum intelligeret. Nunc autem (quod aduertere lector debet) Caluinus per hæc omnia intelligit, quascunque legis transgressiones, & quælibet peccata, quàm diu adest aliquis adhuc boni affectus, aliquod desiderium placendi Deo, aliquis conatus ad legem obseruandam. Sic enim hoc loco Caluinus scribit: *Paulus sub transgressione legis omnes piorum lapsus intelligit, qui nec Dei timorem nec studium rectè agendi illis excutiunt.*

Bonum q̃ regenerat. vult & nõ facit, q̃ uid sit.

Caluini sensus impius.

cutiunt. Itaque negat se facere quod lex exigit, quia non præstat omnibus numeris, sed quodammodo satisfecit in suo conatu. Hæc ille. Censet ergo planè Caluinus, Apostolum hîc seipsum & alios iustos ita describere carnales, vt timorẽ quidem Dei habeant, studiumque rectè agendi, & aliquos conatus, legem tamen transgrediantur, & transgrediendo legẽ, faciãt quod oderunt, & nolunt facere, quia adhuc timẽt Deum, & conantur rectè facere. Sic iuxta Caluinum docebit Apostolus, neminem impium esse, nisi qui in profundum impietatis deuenerit, de qua dicit Scriptura; *Impius, quum in profundum venerit peccatorum, contemnit.* Ille enim solus Dei timore excidit, ille solus studium rectè agendi excussit, & conatum omnem deposuit. Alij innumeri peccatores, etiam cum studio rectè agendi, & aliquo timore Dei, multa scelera & flagitia committunt, atque impij sunt. Nempe hoc est quod iuxta Caluinianæ doctrinę mysteria suprà ex Beza audiuimus, *mortuos nos esse peccato quamdiu in hac vita versamur, quatenus reluctatur quidem Spiritus, sed tamen non vincit.* Quamdiu ergo aliqua lucta est in animo credentis, quamdiu aliquo peccati odio aut Dei timore afficitur, tametsi succũbat semper Spiritus, & vincat peccatũ, illi Caluino & Bezæ iusti sunt, quia consentiunt legi quòd bona est, & malum, quod faciunt, oderunt. Sic iterum Caluinus hoc loco ait,

Impius nemo iuxta Caluinũ, nisi in summo gradu impius. Prou. 18.

Ad cap. 6. ad Rom. vers. 12.

eorum corda in lege acquiescere, & oblectari eius iustitia, qui transgressionem ipsam odio habent. Vbi tamē aliqua distinctione adhibita suam impietatem obtegere conatur. Distinguit consensum in legis bonitatē *qui ex iudicio rationis oritur*, qualem Ethnici interdum habent, quorum illa vox est,

Caluiniana distinctio ad obtegendam impietatem.

Quæ nocitura sequar, fugiā quæ profore credam,

à consensu *qui ex pio in Deum affectu oritur. Illi* (inquit) *coacti subscribunt in Dei iustitiam, à qua sunt alioqui prorsus aliena voluntate: at pius serio quoque & promptissimo pectoris desiderio consentit legis bonitati, quia nihil mallet quàm in cælum euolare.* Vbi notanda est ratio quam subiungit. Non dicit quia nihil mallet quàm legem seruare; qui certè verè piorū affectus est, idemque nō leuis aliquis ac debilis affectus (quem Scholastici velleitatem vocant) sed constans, firmus, ac deliberatus affectus, ex puro ac firmo Dei amore promanans. Non hoc dicit Caluinus, quod dicere planè debuit; quia talem affectum nec in seipso deprehendit, nec in suis desiderauit: sed illud dicit, quod tam in suis quàm in seipso facilè reperiri posse non dubitauit, quodque etiam in ipsis Ethnicis reperitur, *quia nihil mallet quàm in cælū euolare.* Quis demum enim hoc semper non vellet, quum beatitudinis appetitus vnicuique naturalis sit ac necessarius, eò quòd rationem finis habet? Non ergo distinxit Caluinus consensum in legis bonitatē siue odium peccati

Caluini velata versutia expanditur.

cati in suis, quos fingit, iustis, ab illo cõsensu & odio quæ cadunt in ipsos Ethnicos neèdum pessimos, sed aliquo adhuc aut virtutis amore aut Dei timore tactos. Denique ponit pro iustis, in quorum persona Paulus loquitur, quoslibet legis transgressores, qui necdum desperatissimè tales sunt, videlicet qui adhuc Dei timorem aut rectè agendi studiũ nõ excusserunt. De hoc genere iustorum quos sibi finxit Caluiniana hæresis, in medijs sceleribus ac flagitijsiustos, plura alibi diximus, in Antidotis nostris Euangelicis. Hæc ergo Caluini expositio quàm execrabilem doctrinam foueat, facilè lector videt.

Iustitia Caluiniana.

Ad Ioan. cap. 10. ver. 28.

Audiamus nunc saniorem interpretem B. Augustinum, qui nos doceat quid illud sit quod Apostolus in persona iusti dicit se facere & nolle facere, imò odisse quod facit. *Non quod volo, ago; sed quod odi, illud facio. Quid facio? Concupisco. Etsi concupiscentiæ non consentio, etsi post concupiscentias meas non eo, tamen adhuc concupisco: & vtique etiã in ipsa parte ego sum*: quod ad alteram quæstionem pertinet, de qua in seq. versiculo. Et iterũ alio in loco pleniùs: *An fortè metuimus ea quæ sequuntur: Quod enim operor, ignoro: non enim quod volo, hoc ago; sed quod odi, illud facio: ne fortè ex his verbis quispiam consentire carnis concupiscentiæ ad opera mala suspicetur Apostolum? Sed considerandum est quod adiungit: Si autem quod nolo, hoc facio; consentio legi quia bona est. Magis enim se dicit legi consentire*

Serm. 5. de verb. Apostoli.

Contra 2. epist. Pelag. lib. 1. cap. 10.

tire quàm carnis concupiſcentiæ. Hanc enim peccati nomine appellat. Facere ergo ſe dixit & operari non affectu conſentiendi & implendi (qui ſunt veræ tranſgreſsiones legis quas ponit Caluinus) *ſed ipſo motu concupiſcendi. Hinc ergo* (*inquit*) *conſentio legi quia bona eſt; conſentio, quia nolo quod illa non vult.* Hæc ille. Qui tranſgreditur legem, tametſi cum Dei timore & ſtudio rectè agendi hoc facit (imperfecto videlicet aliquo & debili timore ac ſtudio, nam cum firmo Dei timore & conſtanti ſtudio rectè agendi conſiſtere tranſgreſsio non poteſt) profectò ille dicere non poteſt, *Nolo quod lex non vult*, quia vult quod lex non vult. Vult enim tranſgredi & de facto tranſgreditur legem. Sic iterum Caluiniana expoſitio ſeipſam deſtruit, & orthodoxa expoſitio, quam tradit S. Auguſt., euidenter cõfirmatur. Obiectum ergo operis eius quod dum iuſtus facit, *odit & non vult facere*, nihil aliud eſt, quàm ipſum concupiſcere, ſeu primus concupiſcentiæ motus abſque vllo eius conſenſu. Hunc enim ipſum morũ lex prohibet, non quidem per modum obligationis, vt voluit ſuprà Caluinus (vnde tanto facilius in ſententiam Auguſtini tranſire debuit, & agnoſcere quod de ipſo concupiſcentiæ motu, quem à lege prohiberi Apoſtolus ſuprà dixerat, adhuc diſputat) ſed per modum doctrinæ, quia finis & perfectio legis eſt, vt omni concupiſcentia praua careamus; quod

Bonum quod iuſtus non vult facere, eſt, cõcupiſcere.

nec

nec in hac vita impletur, sed in altera; nec ad huius vitæ iustitiam pertinet, sed alterius; vt idem Augustinus frequenter docet: ideoq; cum tali concupiscentia ac motibus huiusmodi stare iustitia ac sanctitas potest: quod in hac disputatione docet diserte Apostolus, concludens, *nihil damnationis esse ijs qui in Christo sunt, qui non secundùm carnem ambulant*, id est, qui concupiscentiæ suę motibus nõ consentiunt, nec secundùm illos operantur. Hęc quæ diximus de priori quæstione, adhuc in sequentibus magis eluceſcent. Rom. 8. 1.

17. *Nunc autem iam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum.* 18. *Scio enim quia non habitat in me, hoc est, in carne meâ, bonum.*

His in verbis alteram quæstionẽ de subiecto nolentis malum facere, & tamen facientis, expedire vult Apostolus. Quia enim actus humani voluntarij sunt, & à voluntate aut eliciti aut imperati, ideoq; quod homo vult & potest facere, id facit; quod autem non vult facere, non facit; explicare vult cur de seipso vno & eodẽ dixerit, *Quod nolo, id facio.* Dicit ergo, *Non ego illud operor, sed quòd habitat in me peccatum.* Quod adhuc quia obscuriùs dicitur, (quia peccatum operantis non nisi in ipso operante est; & peccatum quod habitat in homine, non aliter habitare videtur, quàm quia homo illud peccatum Quæstio altera, cuius illa vox est, *Quod nolo, illud facio.*

operatur; & sic aut nulla aut obscura hîc distinctio apparet; vt melius & clarius intelligeretur, adiecit: *Scio enim quia non habitat in me, hoc est, in carne mea, bonum.* Quibus verbis manifestè docet, peccatum illud, cui hanc operationem prauam, faciendi quod non voluit facere (id est, *concupiscendi*, vt iâ ostensum est) attribuit, esse in carne eius. Subiectum ergo illud quod in homine renato concupiscit, caro est.

Ver. 18.

Concupiscentiæ subiectũ caro.

Nunc autem alia quæstio esse potest, quid Apostolus nomine carnis intelligat. Caro enim vel ipsum inferiorem & carnalem appetitum, qui menti & superiori rationi repugnat; vel carnalem aliquem & inordinatum affectum in ipsa mente ac superiori ratione, quam voluntatem seu voluntatis consensum dicimꝰ (qui affectus prauus ac vitiosus recto ac spirituali opponitur) significare posse videtur. Cæterùm Apostolus ne in hoc ambiguo quispiam hæreret, verbis clarissimis, quid carnis nomine intelligeret, explicare voluit: *Condelector* (inquit) *legi Dei secundùm interiorem hominem. Video autem aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati, quæ est in membris meis.* Hîc Apostolus verbis admodum perspicuis explicare voluit, quæ illa subiecta essent *nolentis malum facere*, & tamen *facientis*, in eodem homine iusto ac regenerato, *volentis bonum facere, & facientis malum quod non vult facere:*

Caro cõcupiscens quid significet.

Ver. 22.

facere: item quid *carnis* nomine intelligat, quum dixerat, *in carne sua bonum non habitare*: & dicit se carnem intelligere quæ menti repugnat, & affectum qui in membris habitat, repugnantē voluntati quæ mētis est propria.

Quatuor affectus seu voluntates sub nomine 4. legum ponit: quarum duæ duabus bellum quasi incessanter indicunt: legem Dei iubentis ab omni peccato abstinere, cui lex mentis siue homo interior (loquendo de homine iusto) semper consentit, condelectatur, & sese conformat: sed istis duabus bonis legibus aliæ duæ malæ contradicunt; lex peccati cōtra legem Dei, & lex in membris contra legem mentis pugnat: & sicuti lex mentis & homo interior in homine iusto obsequitur legi Dei, & vult bonum agere quod lex præcipit, vult omni prorsus concupiscentia prauóque desiderio carere; sic lex membrorum & homo exterior, caro ipsa, secundùm suum corruptum appetitum captiuat & captiuū trahit hominem ad legem peccati, vt id semper faciat quod lex Dei prohibet, id est, *vt concupiscat*, vt motus quosdā habeat carnales, prauos, inordinatos. Ad illos vsque motus, ad illum actum concupiscendi, trahit hominem lex membrorum, lex carnis, appetitus carnalis, seu caro. Sic exposuit ipsemet Apostolus quid nomine carnis intellexerit, quum diceret, *Non habitat in carne mea bonum.* Leges quatuor apud Paulum.

Videa-

Videamus nunc quomodo Caluinus hoc totum intellexerit, vel potiùs studio deprauandi Scripturas, & ad sua nefaria dogmata detorquendi, intelligere voluerit. Prorsus Apostoli verbis contrarium docet, & sedem carnis, de qua Apostolus loquitur, in ipsa mente ac voluntate ponit, quam vult in ipsis iustis, ipsóque Apostolo Paulo, ex parte legi Dei consentire, ex parte reluctari, ex parte spiritualem, ex parte carnalem esse; vt sic concludat, nec legem ab aliquo regenerato vnquã seruari, nec ex operibus bonis aut legis obseruantia aliquem coram Deo iustũ censeri; illud denique quod iustus nolens facit, & cum odio facti facit, esse plenos cõsensus in malum, non solùm motus quosdam aut desideria mali quibus consensus non præbetur. Nunc verba eius aduertite: *Istud* (inquit) *velle & nolle* (dicente Apostolo, *Non quod volo bonum, hoc ago; sed quod odi malum, hoc facio*) *ad spiritum referre oportet, qui primas in fidelibus tenere debet. Est quidem & sua carni voluntas; sed Paulus, quod præcipuo cordis affectu appetebat, vocat voluntatem: quod cum eo pugnabat, id vocat suæ voluntati contrarium.* Rursum paulò pòst ad illa verba, *Iam non ego operor illud*, ita scribit: *Paulus hic negat se totum à peccato occupari, imò ab eius seruitute se eximit, ac si diceret in aliqua tantùm animæ suæ parte residere peccatum.* Ecce sedem & subiectum facientis malum quod non vult, & nõ facientis bonum quod vult,

Carnis sedes iuxta Caluinum in mente renati.

vult, ponit ipsum *Pauli spiritum*, & aliquam *animæ eius partem*. Sed quæ sequuntur, absurdissimam hominis sententiam clarius indicabunt. Exponens illa verba, *Non habitat in me, hoc est, in carne mea, bonum*; sic illa deprauat: *Nomine carnis semper comprehendit omnes naturæ humanæ dotes, ac omnino quicquid in homine est, excepta Spiritus sanctificatione: quemadmodum Spiritus vocabulo, quod illi opponere solet, significat partem animæ quam Spiritus Dei à malitia repurgatam sic reformxit, vt in ea refulgeat Dei imago. Vtrumque igitur nomen, nempe tam carnis quàm Spiritus, in animam competit; sed alterum, qua parte est regenerata; altera, qua naturalem adhuc affectum retinet.* Hæc ille. Quum Apostolus ponat carnem in membris carnalibus, ille ponit in anima. Quum Apostolus opponat carni ipsam mentem, dicens, *Mente seruio legi Dei, carne autem legi peccati*; ille in ipsa mẽte carnem ponit, vt tam mente seruiat regeneratus legi pecati quàm carne. Est enim caro pars mentis, pars spiritus, pars animæ, iuxta Caluinum: qui ignorare non debuit apud Paulum animam quidem, mentem, spiritum, ita distingui, vt hæc sanè illius sint non ipsa semper anima, quod & Augustinus diligenter docet, nunquam verò pro carne aut parte hominis carnali in homine regenerato animam accipi. Iam verò si in ipso spiritu & anima & voluntate hominis regenerati (voluntas enim actio spiritus & animæ est)

Pauli & Caluini sententiæ cõtrariæ.

Vers. 25.

1. Thess. 5. Ephes. 4.

De orig. animæ lib. 4. cap. 21.

mæ est) adhuc caro quædam est à malitia nondum repurgata, sed naturalem affectum retinens; quid aliud sequetur, *nisi quòd* in eadem hominis iusti anima *iuxta spiritum* ac mentem, virtus & vitium, *iustitia* & peccatum, Deus & diabolus inhabitat? Sic nullum peccatum *Spiritum S.* excutiet, sed cum quolibet *peccato Spiritus S.* habitabit. *In vna animæ parte Spiritus S. in alia parte spiritus nequam. In hoc videlicet sensu*, iuxta doctrinam Caluinianã, qui opera diaboli faciunt, filij Dei esse possunt, vt alibi explicauimus. Anima quippe & spiritu qua parte regenerati sunt, filij Dei erunt, legi consentient, condelectabuntur, & seruient, facientes quod lex iubet: sed ex qua parte necdum regenerati, nec à malitia repurgati, naturalem adhuc affectum (qui non nisi totus vitiosus est iuxta Caluinum) retinent, filij diaboli erunt, legi repugnabunt, contradicent, non seruient, sed eam transgredientur & violabunt. Inuenta est ratio qua cum omnibus suis flagitijs & sceleribus se filios Dei esse persuadebũt sibi Caluinistæ. Quum enim flagitia ac scelera perpetrant, non desinent esse regenerati à Christo, & filij Dei, & consentientes legi Dei, qualem hîc se Apostolus describit, quia illorum spiritus ea perpetrat ex ea parte quæ necdum à malitia repurgata est, sed affectum naturalem retinet: ab altera autem parte, qui agnoscũt se

In Antid. Euangel. Ioan cap. 20.28.

Caluinistę in medijs sceleribus filij Dei.

se peccare, nec timorē Dei aut studiū virtutis penitus excusserunt, consentiunt legi, & condelectantur illi, & illam iusti personā sustinent quā hīc Apostolus describit. Hæc est Caluinianę expositionis absurditas & impietas: quæ adhuc magis in sequētibus patebit. Infrà ad ver. 22.

Audiamus nunc saniorem Apostoli interpretem S. Augustinum, quid carnis nomine ab Apostolo intelligi iudicauerit. Ita hunc locum tractat: *Deinde dicit Apostolus: Nunc autem iam non ego operor illud, sed id quod habitat in me peccatum. Quid est, nunc autem, nisi, iam nunc sub gratia, quæ liberauit delectationem voluntatis à consensione cupiditatis? Non enim melius intelligitur, Non ego operor, nisi quia non consentit exhibere membra sua arma iniquitatis peccato. Nam si & concupiscit, & consentit, & agit, quomodo non ipse illud operatur, etiam si se operari doleat, & vinci grauiter ingemiscat?* Probat efficaciter S. Doctor ex illis verbis Apostoli, *Non ego operor illud*, nullum esse in anima aut spiritu hominis consensum in malum, nec vllā operationem mali. Si animæ Apostoli opus esset facere malum quod nō vult facere, profectò ipse Apostolus illud faceret, illud verè operaretur, & falsum esset quod dixerat, *Non ego operor illud.* Illud quippe vnusquisque facit seu bonum seu malum, quod ex voluntate & animæ suæ propria operatione facit. Non ergo hæc dicens Apostolus, *in aliqua tantùm anima sua parte residere peccatum dicit*, vt

Carnis nomine quid August. intelligat. Contra 2. epist. Pelag. lib. 1. cap. 10.

Caluini corruptela efficaciter refellitur.

Cal-

Caluinus modò expoſuit; ſed prorſus in nulla animæ ſuæ parte illud reſidere oſtendit. Si enim in vlla eius parte reſideret, ſi ex vlla animæ operatione illud peccatum prodiret, negari non poſſet, nec deberet, quòd ipſe operaretur illud. Negat autem ſe operari. Non ergo in vlla animæ parte reſidet. Quare Apoſtolus interiecta diſtinctione, de ſe & de carne ſua, iterum concludit: *Si quod nolo*, ſupple voluntate animæ & deliberata; *illud facio*, id eſt, concupiſco; *iam non ego operor illud, ſed quod habitat in me peccatum*, id eſt, nulla pars animæ meę, nulla voluntas mea hoc operatur, ſed fomes ille peccati in carne mea habitans. Vnde alibi Auguſtinus hæc verba paraphraſticè reddens: *Nunc autem, accepta iam gratia, non ego operor illud. Libera eſt mens, caro captiua.* Sed erunt iſta clariora ex ſequentibus Apoſtoli verbis, vbi & Caluinianæ corruptionis impietas magis eluceſcet.

Verſ. 20.

Serm. 5. de verb. Apoſtoli.

18. *Nam velle adiacet mihi, perficere autem bonum non inuenio.* 19. *Non enim quod volo bonum, hoc facio; ſed quod nolo malum, hoc ago.* 20. *Si autem quod nolo, illud facio; iam non ego operor illud, ſed quod habitat in me peccatum. Inueni igitur legem volenti mihi facere bonum; quoniam mihi malum adiacet.*

INtegra Apoſtoli argumentatio ſimul ponenda fuit. Idem enim quod dixerat repeten-

petendo, & (vt ait Augustinus) *quasi tardissimos de somno excitando*, ostendit causam cur malum quod nō vult facere, & facit tamen, non ipsemet facit, nec ipsemet operatur, vt illi illud malum in culpam imputetur, aut ille propterea legi diuinæ rebellis ac inobediens censeatur. Ait igitur: *Velle adiacet mihi.* Quid velle, nisi id prorsus quod postea se dicit non inuenire? nempe *perficere bonum.* Dicit ergo: Desiderium perfectionis habeo, sed perfectionem boni, seu *perficere bonum, in me non inuenio.* Et quare, ô Sancte Apostole, hāc boni perfectionem in teipso non inueniſti? *Non enim quod volo bonum, hoc facio; sed quod nolo malum, hoc ago.* Id est: Idcirco perficere bonum non inuenio, quia adhuc cōcupiſco, quod certè malum ago, sed nolo agere. Et quomodo agis tu quod omnino non vis agere? An volūtas tua cogi potest vt hoc agas, quod omnino agere non vis? Respondet ipsemet, & ostendit se hoc totum propriè non agere, quia non voluntas eius sed caro & inferior appetitus facit. *Si* (inquit) *quod nolo, illud facio, iam non ego operor illud*: id est, manifestum est à mea voluntate alienum hoc esse quod facio, quia nolo illud facere. Quomodo ergo aut vnde hoc facis? *Sed quod habitat in me peccatum*, id est, peccatrix illa natura carnis meæ, de qua prius dixi, *Non habitat in me, hoc est, in carne mea, bonum*, illa iuxta suum appetitū sibi proprium hoc facit,

Bonum quod iustus vult & non perficit, quid & quale.

illa concupiſcit, illa deſiderat, illa mouet. Nihil enim aliud facere poteſt, nullã aliam actionem caro eiuſque appetitus habent, quàm vt appetant ſibi conuenientia, vt concupiſcant, vt moueant. Ad effectum *nihil* producere poſſunt ſine voluntatis conſenſu. Hunc conſenſum quia Apoſtolus non adhibuit, propterea dixit; *Quod nolo, illud facio*: & ex eo mox infert; *Ergo ego non operor illud*: ego non concupiſco, ſed caro mea: ego non repugno legi, ſed caro mea: ego non facio malum, ſed caro mea. *Sic volenti mihi facere bonum, volenti non concupiſcere, inueni legem*, id eſt, vel motum contrarium, qui eſt lex peccati in lege membrorũ, per quem & ex quo malum mihi adiacet; vel legem Dei quæ illud bonum diceret, ac me doceret; ſimulque inueni per experientiam *malũ quod mihi adiacet*, id eſt, infirmitatem carnis mihi coniunctam & inhærentem, quæ impedit ne illud bonum, quod lex dicit, fiat, & facit concupiſcere. Sic hunc locum S. Auguſtinus tractauit: *Quod Apoſtolus dixit, Velle adiacet mihi, perficere autem bonum non inuenio; hoc ideo dictum eſt, quia tunc perficitur bonum, quando deſideria mala nulla ſunt; ſicut tunc perficitur malum, quãdo malis deſiderijs obeditur. Quando autem ſunt deſideria, & eis non obeditur; nec malum perficitur, quia non eis obeditur; nec bonum, quia ſunt: ſed fit ex aliqua parte bonum, quia concupiſcentiæ malo non conſentitur; & ex aliqua parte remanet malum,*

De nupt. & cõcup. libro 1. cap. 29.

quia

quia vel concupiscitur. Ideo ergo Apostolus non ait, facere bonum sibi non adiacere, sed, perficere. Multum enim boni facit, qui facit quod scriptum est, Post concupiscentias tuas non eas: sed non perficit, quia non implet quod scriptum est, Non concupiscas. Ad hoc ergo dicit lex, Non concupisces, vt nos in hoc morbo iacere inuenientes, medicinam gratiæ quæreremus, & in eo præcepto securemus, & quò debeamus in hac mortalitate perficiendo conari, & quò possit à nobis in illa immortalitate beatissima peruenire. Hæc ille: & paulò pòst seq capite, exponens illa verba, *Inueni legem mihi volenti facere bonum, quoniam malum mihi adiacet,* Hoc est (inquit) *Inuenio mihi legem esse bonum volenti facere quod lex vult: quoniam non ipsi legi quæ dicit, Non concupisces, sed mihi adiacet malum quod nolo, quia & nolens concupisco.* Hæc Augustinus. Cap. 30.

Sed quid ad hæc verba Caluinus? Omnia inuertit, & in alium longè sensum detorquet. Colligere & concludere ex hoc loco vult, nulla esse iustorum opera bona absque peccato, vel, quod idem est, in omni opere bono iustum peccare, quum Apostoli conclusio sit prorsus contraria: videlicet se non peccare; & malum quod facit, non seipsum operari aut facere, sed carnis in eo vitiositatem, quæ malè concupiscere & malos motus ciere non desinit. Quam ob causam conclusionem suam confirmando ait, *Condelector enim legi secundùm interiorem hominem*, &c. ex qua parte nullum vitium ponit. *Video* Caluinus conclusionē Apostolo cōtrariam infert. Vers. 22.

autem aliam legem in membris meis, &c. & in ea parte malum quod nolens facit, ponit, quia illa pars repugnat legi mentis, & interiori homini, secundùm quem condelectatur legi Dei, & malum non facit, quia nulli malo consentit. Huic (vt dixi) conclusioni & confirmationi Apostolicæ ex diametro aduersatur Caluini hoc loco deprauatio, &, quam ex ea infert, conclusio: sic enim hunc locum inuertit: *Quum Apostolus dicit, Velle adiacet mihi, efficaciam operis negat respondere voluntati, quia remoram iniicit caro, ne exactè faciat quod facit.* At Apostolus aliter dicit, *Non enim quod volo bonum, hoc facio*, id est, impedit caro, ne omnino faciam illud bonum quod volo facere. Non dicit, *ne exactè faciam*, sed, ne faciam. Quare hæc Apostoli verba, *Non enim quod volo bonum, hoc facio*, quia sensum Caluini manifestè refutabant, intacta & indiscussa relinquit Caluinus. Alteram partem ita inuertit: *Facit malum quod non vult, quia non modò impedit sua fideles caro, ne celeriter currant, sed opponit etiam multa obstacula ad quæ impingunt. Non faciunt igitur, quia non implẽt qua decet alacritate.* Quid non faciunt, Caluine? bonum ne an malum? Tu de malo nunc disputas quod facere se dicit Apostolus, & non vult facere. De quo igitur concludis, *Non faciunt igitur*, &c.? de malo? Absurdum. Non enim malum aliqua alacritate implendum, sed tota alacritate fugiendum est. De bono? Cur non

Corrupte la Caluiniana iustitiæ operum impossibilis fundamentum.

Caluinus textus sibi aduersantes dissimulat.

Caluini technæ euoluuntur.

non igitur apertè ponis? Planè quia aperta falsitas seipsam statim prodidisset: Apostolus enim dicit se *non facere bonum quod vult facere*: dicit se omnino illud bonum non facere, non dicit se illud bonum exactè non perficere: & addit se malum facere quod huic bono est contrarium, tametsi nolens faciat. Non de bono perfecto, aut malo imperfecto, in his verbis disputat, sed de bono & malo quæ in seipsis talia sunt. Dicit se vnum facere quod non vult, & alterum non facere quod vult. Si bonum quod non facit, est imperfecta & tarda quædam ac stupida boni operatio, cuius alacritatem caro impedit; tunc malum quod facit, erit quoque imperfecta quædã & stupida mali operatio. Quomodo enim bonum quod vult facere, tardũ, stupidum, & imperfectum erit; malum autem quod non vult facere, tardum similiter & imperfectum non erit? Nisi fortè in ipso Apostolo plus valeat ac maiorem vim habeat non velle quàm velle, aut fortior in eo sit propensio ad malum quàm ad bonum; denique non solùm Spiritus non vincat aliquãdo carnem, sed ipsa caro vincat perpetuò Spiritum. An hoc Caluinus docere vult? Pulchre sanè, vt Apostolum relinquat non solùm in carne carnalem, sed etiam in mẽte, id est, totum carnalem, nulla ex parte spiritualem.

Videamus sequentia, an non verè talem

Apostolum hîc Caluinus describat. *Proinde* (inquit) *hoc velle, cuius meminit Paulus, fidei propitutudo est, dum pios format Spiritus S. vt præstò sint, suaq; membra exhibere studeant ad præstandum Deo obsequium. Quia verò impar est facultas, se reperire negat Paulus quod optandum esset, nempe boni desiderij effectum.* Ecce ingenuè fatetur, Paulum hîc velle bonum, *vt studeat quidem exhibere membra sua ad præstandum Deo obsequium, sed non reperire Paulum huius desiderij effectum:* id est, Paulum reuera non exhibere membra sua ad præstandum Deo obsequium, sed contrà *exhibere membra sua arma iniquitatis peccato.* Sic enim prosequitur Caluinus: *Eodem spectat quæ proximè sequitur confessio, eum non facere bonum quod cupit, sed potius malum quod non vult; quia scilicet fideles, quamlibet rectè animati sunt, propria tamen infirmitatis sibi conscij, nullum à se opus proficisci culpa vacuum censent. Nam quum Paulus non de paucis delictis piorum hîc agat, sed in genere totum vitæ eorum cursum designet; colligimus, optima semper eorum opera aliqua vitij macula fœdari, vt nulla speranda sit merces, nisi quatenus illis Deus ignoscit.* Hæc Caluinus. Vult Paulum & pios omnes in toto vitæ suæ cursu habere studium & desiderium virtutis, sed huius studij ac desiderij effectum nunquam consequi, vt propterea in optimis operibus eorum, seu potius in optimis conatibus ac desiderijs eorum, opera maculosa proferant, quæ à Deo semper ignosci debeant; id est,

Nota lector impijssima doctrinã.

Paulus iuxta Caluinum nullum opus bonum fecit.

id est, vera peccata, nec nisi peccata sint.

Sed contra tam impiam ac prophanam sententiã nõ solùm Apostolico sensui ex diametro contrariam, vt iam ostendimus, sed & diuinæ gratiæ cõtumelioſam, (vt quę nõ aliter Spiritu Dei nos refingit secundùm Caluinum) nec aliter nos renouat, abluit, mundat, ac nouas creaturas facit, nisi vt semper ex parte operũ immundi, maculosi fœdi, sine vllo boni desiderij effectu maneamus,) cõtra, inquam, totam hãc violẽtiam & profanã sensus Apostolici deprauationẽ, illa sola Apostoli verba inuictè valẽt, eamq; inuictè refutant, quibus dixit, & dicẽdo ex præmissis cõcludit: *Iam non ego operor illud.* Si enim Apostolus, aut quilibet pius, non operatur illud malũ quod nolens facit; profectò nec illi imputari potest illud malum, vt perpetua venia opus sit; nec tale malum aliqua erit in operibus iustorum bonis macula; quando illud ipsi non operantur. Et hoc volens Apostolus dicere, sęque ab omni peccato & macula circa hoc malum immunem esse docere, sic argumentando conclusit: *Si autem quod nolo, illud facio; iam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum.* Illud factum mihi imputari non debet: illud factũ in meis bonis operibus, quibus *seruio legi Dei secundùm mentẽ & interiorẽ hominẽ*, nulla macula erit, quia hoc factũ meũ factũ non est, *nec ego operor illud*, sed est factum carnis meæ; & peccatum, quod habitat in carne

Caluini impia sententia refutatur.

Vers. 20.

Vers. 20.

Caluinus textus sibi aduersantes dissimulat.

mea, operatur illud. Et quia hæc sententia ad totam Caluini expositionem subuertendam perspicuè & efficaciter facit, eam impostor leuissimè attigit, & postremum eius membrum, *Sed quod habitat in me peccatum*, penitus non attigit. Sic enim prosequitur hunc locum: *Tandem repetit Paulus illam sententiam, quatenus præditus est cælesti luce, iustitiæ legis se fidum esse testem ac subscriptorem.* Atqui illa sententia, vt iam satis ostensum est, non solum ostendit, Paulum, quatenus præditus est cælesti luce, subscribere iustitiæ legis, & agnoscere legem esse bonam (quam subscriptionem tribuit Caluinus ipsis Ethnicis, videntibus meliora, & deteriora sequentibus) sed ostendit illum non operari illud malum de quo dixerat, *Quod nolo malum, illud facio*; & præterea ostendit, quòd *peccatum habitans in carne sua*, id est, vitiositas relicta in carne, operatur illud malum, id est, concupiscit & instigat ad malum. Hoc totum impostor Caluinus silentio inuoluit, &, ne ad illa verba nihil dixisse videretur, aliud dixit, quod ad rem præsentẽ non pertinebat. Ad rem sanè Caluini, id est, ad nefaria eius dogmata stabilienda aliquo modo illud pertinet. Sic enim ex eo infert: *Vnde sequitur, si nobis constaret pura naturæ integritas, legem non fore mortiferã.* Quid ergo? Quia illa naturæ integritas nõ restituitur per Christũ, vt omni prauo motu careat, ergo lex manet nobis mortifera? Quorsum ergo

Paulo nõ plus virtutis tribuit Caluinus quàm Ethnicis.

ergo hactenus disputauit Apostolus, legem iam non esse nobis ampliùs mortiferam? *non esse nos sub lege* quatenus mortifera? *non detineri nos ampliùs sub lege mortis, in qua antea detinebamur?* Videat lector quomodo totam Apostoli disputationem ita sursum deorsum vertit & inuertit Caluinus, vt prorsus contrarium ei concludat quod Apostolus toto hoc capite probare voluit. Corruptelarum Caluinianarum scopus.

Addit adhuc: *Nec verò per se aduersam homini qui sana mente præditus à peccato abhorret; verùm sanitas à cæleſti medico est.* Aut hîc fatetur Caluinus Christum cælestem medicum sanitatem menti nostræ attulisse, qua non solùm abhorreamus à peccato, sed & ipsum peccatum superemus, iuxta illud Apostoli, *Peccatum vobis non dominabitur*, vt sic lex nobis non sit aduersa, sed grata & iucunda, quia *condelectamur illi*; & tunc fateri debet, etiam absque pura naturæ integritate legem non esse mortiferam, (quod antea negauit) nec solùm regeneratos *subscribere iustitiæ legis*, agnoscendo illam esse bonam, ac veræ iustitiæ regulam, sed etiam implere ac facere illam; & habere *boni sui desiderij effectum*; (quod etiam antea negauit) aut hanc sanitatē à cæleſti medico Christo nobis verè collatā esse negat; vt sensus illorum verborum, *Sanitas à cæleſti medico est*, hic demum sit, in Christo esse omnem iustitiam, & mentis sanitatem, qua legem impleuit, non autem in nobis vllam Caluinus ex suis verbis refutatur. Rom. 6.

esse: quibus videlicet imputari Christi iustitia potest, sed vnicuique sua impertiri aut conferri non potest: & secundùm hunc sensum homines regenerati nondum sunt in seipsis sana mente præditi, nondum ipsi à peccato abhorrent, sed manet illis lex Dei aduersa atque mortifera. Vtrum libet sensum eligat Caluinista, videt Caluinum impia & execranda docere. Sed in more Caluino est, quum punctum hæreticæ suæ sententiæ attingit, concisè loqui, & paucissimis vti verbis: vt â suis quidem intelligi vtcumque queat, ab orthodoxis verò, qui spiritū Caluini non habent, aut difficulter aut non omnino (quod ille maximè desiderabat) intelligatur. Hæc quum sæpe in Caluino occurrant, semel atque iterum admonuisse lectorem oportuit.

Caluini techna vsitata.

Sed reuocemus iterum ad incudem illa Caluini verba, in quibus deprauationis totius circa hunc locū punctum & cardo versatur, nempe Apostolum hoc sensu velle bonum, & non facere, *quia studet quidem sua membra exhibere ad obsequium præstandum Deo, formante cor suum Spiritu Sancto: sed quia impar est facultas, reperire se negat Paulus quod optandum esset, nempe boni desiderij effectum.* Ergo secundùm Caluinum Paulus, & quilibet pius, habent bona desideria exequendi virtutes quas lex iubet, & vitandi peccata quæ lex prohibet, sed non habent desideriorum suorum effectus;

Caluini doctrina omnem virtutis actionem negat, omnis peccati operationem ponit.

effectus; id est, reuera nec virtutes exequuntur, nec peccata deuitant, *quod optandum esset*, quia ad obsequium præstandum *Deo impar illis facultas adest*: id est, debita facultate carent, præstare non possunt. Sic illa nunc impia & teterrima vox ex ore Caluini auditur, quam à nullo vnquam Christiano audiri potuisse indicauit S. Augustinus: *Si Apostolus* (inquit) *de seipso dicit, Non quod volo bonum, hoc ago; sed quod odi malum, illud facio; quid sumus intellecturi fratres mei? Itáne Apostolus Paulus nolebat, verbi gratia, facere adulterium, & faciebat adulterium? nolebat esse auarus, & erat auarus? Quis autem nostrûm audeat se induere tali blasphemia, vt de Apostolo hoc sentiat?* Atqui audet hoc totum Caluinus, qui negat Paulum *reperisse boni desiderij effectum*. Bonum autem in primis desiderium est, non velle adulterari, nõ velle auarum esse. Habuit hæc bona desideria Paulus, sed non habuit effectum. Fuit ergo adulter, fuit auarus. Quare contra hanc blasphemiam subiungit paulò pòst Augustinus: *Si Apostolus ipse est in cuius persona hæc dicuntur,* (adhuc enim disputando rem ventilabat) *non sic intelligamus quod dixit, Non quod volo bonum, hoc ago; sed quod odi malum, illud facio; tanquam velit esse castus, & esset adulter; aut velit esse misericors, & esset crudelis; aut velit esse pius, & esset impius. Non ad hoc illa verba accipimus. Sed ad quid? Volo non concupiscere, & non concupisco.* Hæc Augustinus. Hic sensus nullam impietatem

Serm. 5. de verb. Apostoli.

Paulus iuxta Caluinum fuit adulter, auarus, &c.

tatem, nullam blasphemiam, nullum peccati patrocinium habet, quæ omnia Caluini sensus habet. Rursum in eodem sermone Augustinus. *Velle adiacet mihi, perficere autem bonum non. Non adiacet perficere, adiacet velle. Non dixit facere, sed perficere. Num enim nihil facis? Rebellat concupiscentia, & non consentis: delectat vxor aliena, & non attendis: mentem auertis, in secretarium mentis intras. Vides foris strepentem concupiscentiam. Profer aduersus eã sententiã, mundãs conscientiam. Nolo, inquis; non facio. Puta quia delectat. Non facio, habeo cui condelecter. Condelector enim legi Dei secundùm interiorem hominem. Quid tu de carne tua tumultuaris? Quid delectationes stultas, fluxas, vanas, noxias, tumultuosè suggeris, & eas quasi garrula mihi narras? Condelector legi Dei, non ex me, sed ex gratia Dei. Tu concupiscentia in carne tumultuaris: mentem tibi non subdis. In Deo sperabo; non timebo quid faciat mihi caro: hoc est, mente non consentiente tumultuatur caro. In Deo sperabo; non timebo quid faciat mihi caro, sicut nec aliena, ita nec mea. Qui ergo in se hoc agit, nihil facit? Multum facit, magnum est quod facit, sed tamen non perficit. Quid est enim perficere? Vbi est, mors, contentio tua? id est, omni concupiscentiæ cõtentione carere, à qua sola mors liberat.* Audiamus adhuc semel sanctissimũ Augustinum, cuius saluberrima verba tanquam antidota contra Caluini venena idonea & efficacia, ab omnibus orthodoxis libenter audiuntur: **Agit aliquid concupiscentia carnis, etiam quando non*

B. Augustini explicatio luculẽta.

*De nup. & conc. lib. 1. cap. 27.

non exhibetur ei vel cordis assensus vbi regnet, vel membra vel armæ quibus impleatur quod iubet: Agit autem quid, nisi desideria mala & turpia? Hinc Apostolus velut ex suæ personæ introductione nos instituit, dicens: Non enim quod volo bonum, hoc ago; sed quod odi malum, illud facio: id est, concupisco: quia & nollet hoc facere, vt esset omni ex parte perfectus. Verùm quia concupiscere nolebat, & tamen concupiscebat, sed eidem concupiscentiæ nequaquam consentiendo seruiebat, adiunxit atque ait: Nunc autem iam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum. Multum autem fallitur homo, qui Cap. 28. *consentiens concupiscentiæ carnis suæ, & quod illa desiderat decernens facere & statuens* (talis autem iuxta Caluinum ipse Apostolus fuit, qui sui boni desiderij, quo voluit haud dubiè non consentire carnis concupiscentiæ, effectum non habuit) *putat sibi adhuc dicendum, Non ego operor illud, etiam si oderit* (quod etiam odium peccati ponit in suo iusto Caluinus) *quia consensit. Simul enim est vtrumque: & ipse odit, quia malum esse nouit; & ipse facit, quia facere decreuit. Qui ergo dicit, Iam non ego operor illud, sed quod* Cap. 29. *habitat in me peccatum; si tantummodo concupiscit, verum dicit: non si cordis consensione decernit, aut etiam corporis ministerio perficit. Deinde adiungit Apostolus, Velle adiacet mihi, perficere autē bonum non inuenio: quod ideo dictum est, quia tunc perficitur bonum, quando desideria mala nulla sunt, sicut tunc perficitur malum, quando malis desiderijs obeditur. Quando autem sunt desideria, sed non eis obeditur;*

tur; nec malum perficitur, quia non eis obeditur; nec bonũ, quia sunt: sed fit ex aliqua parte bonum, quia concupiscentiæ malæ non consentitur; & ex aliqua parte remanet malum quia vel concupiscitur. Ideo ergo Apostolus non ait facere bonum sibi non adiacere, sed, perficere. Multum enim boni facit, qui post concupiscentias suas non ambulat: sed non perficit bonum, quia non implet quod scriptum est, Non concupiscas. Hæc Augustinus, cuius disputationẽ paulò prolixius protuli, vt, quibus nostra antecedẽs refutatio satisfacere nõ potuit, tanti Doctoris satisfaciat. Quod autẽ Augustinus dixit nõ impleri quod scriptũ est, *Non concupiscas*, intelligendum est non quoad obligationem, sed quoad finem præcepti & doctrinæ perfectionem, sicuti sequentia statim eius verba ostendunt paulò superiùs à nobis citata, ideóque hoc loco non repetenda.

22. *Condelector enim legi secundum interiorem hominem.* 23. *Video autem aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati, quæ est in membris meis.*

CONfirmant hæc verba præcedentem conclusionem; totamque Apostoli disputationem à versu 14. huc vsque elucidant, quasique commentario adhibito illustrant. Quod perspicuis verbis explicantem Augustinum audiamus: *Lex bonum est volenti facere: adiacet autem malum ex concupiscentia;*

Contra 2. epist. Pel. lib. 1 c 10.

centia, cui non consentit qui dicit, *Iam ego non operor illud. Apertiùs autem quod sequitur verumque declarat: Condelector enim legi Dei secundùm interiorem hominem: video autem aliam legem in membris meis.* Et alio in loco: *Ista condelectatio legi Dei secundùm interiorem hominem de magna venit nobis gratia Dei. In ea quippe condelectatione interior noster homo renouatur de die in diem, cùm in ea proficit perseueranter. Non enim timor est torquens, sed amor libens. Ibi sumus veraciter liberi, vbi non delectamur inuiti. Verùm illud quod ait, Video aliam legem in membris meis, repugnantē legi mentis meæ, ipsa est, de qua loquimur, concupiscentia, lex peccati in carne peccati.* Hîc sunt ergo illa duo de quibus antea obscuriùs dixerat, *Non quod volo bonum, hoc ago; sed quod odi malum, illud facio*: vnum, quod vult bonum, & non vult malum; alterum; quod non facit bonum, sed malum. Quod vult bonum, & non vult malum, est interior homo, & lex mentis, quæ condelectatur legi Dei dicenti, *Non concupisces.* Hæc enim lex mentis, hic interior homo, vult hoc bonum quod lex dicit, videlicet, *non concupiscere*, sed omni concupiscentia carere. Non vult etiam malum quod lex prohibet: non vult concupiscere. Quod verò non facit bonum, sed malum, est *lex membrorum* quæ semper concupiscit malum, & repugnat legi mentis delectatæ in bono, volentique non concupiscere; & sic repugnat, vt eam *captiuet in lege peccati*, id est,

De nupt. & cōcup. libro 1. cap. 30.

Paulus seipsum explicat.

id est, faciat eam concupiscere, & motibus concupiscentiæ obnoxiam; si illa verba, *captiuantem me*, intelligas de toto homine; vt ita sensus sit, interprete Augustino: *Aut captiuantem me, id est, captiuare conantem, & ad consentiendum implendumque cogentem, aut potius (quod non habet controuersiam) captiuantem secundùm carnem, quam nisi teneret carnalis concupiscentia, quam legem peccati vocat, non vique in ea vllum illicitum desiderium, cui mens obedire non debeat, commoueret.* Lex ergo membrorum repugnans legi mentis, captiuat hominem iustum in lege peccati, quatenus facit eum vel inuitum concupiscere, prauos motus ac praua desideria habere quæ habere nollet. Potest tamen illud, *captiuantem me*, non de toto homine, sed de sola carne optimè intelligi; quod his verbis explicat Augustinus: *Quanquam paulò superiùs & ipse Apostolus Paulus, quomodo rectè potuerit de carne sua dicere, captiuantem me, satis euidenter aperuit. Cùm enim dixisset, Scio enim quia non habitat in me, idipsum exponens adiunxit & ait, hoc est, in carne mea, bonum. Hæc ergo captiuatur sub lege peccati, in qua non habitat bonum, hoc est, caro ipsa captiuatur. Carnem autem nunc appellauit, vbi est morbidus quidam carnis affectus, non ipsam corporis conformationem.* Hæc ille. Rursum alio in loco: *Sicut illa duo, ego autem carnalis sum, & venundatus sub peccato, exposuimus propter carnem adhuc corruptibilem dicta; sic & hoc potest intelligi, vt, captiuantem me, dixe-*

De nupt. & cõcup. lib. 1. c. 30

Lex mẽbrorum quomodo captiuat iustum.

Ibidem cap. 31.

Contra 2. epist. Pel. lib. 1. cap. 10.

tit

rit carne, non mente; motione, non consensione; & ideò captiuantem me, quia in ipsa carne non est aliena natura, sed nostra. Sicut ergo exposuit ipse Apostolus quid dixerit, Scio quia non habitat in me, hoc est, in carne mea, bonum; sic iam ex illius expositione hunc locum debemus accipere, tanquam dixerit; captiuantem me, hoc est, carnem meam, in lege peccati quæ est in membris meis. Hæc iterum ille. Vtcumq; autem illud, *captiuantem me*, intelligas, siue quòd mens ipsa captiuetur, siue quòd sola caro; illa captiuatio sub lege peccati nihil amplius dicit, quàm concupiscendi prauosque motus & praua desideria habendi necessitatẽ ineuitabilem, quamdiu sumus in corpore mortis huius, id est, in hoc mortali & corruptibili corpore. Hæc autem captiuatio in lege peccati, seu carnis, seu ipsius mentis, non impedit mentem & interiorem hominem condelectari legi Dei, velle non concupiscere, ideoque multò magis multoque certiùs concupiscẽtijs ipsis non obedire, nec velle vnquam obedire. Qui enim non vult concupiscere, & hoc ipsum ægerrimè fert quòd vel concupiscat, primosque mali motus sentiat, multò fortiùs ipsis concupiscentijs obedire non vult. Ideirco enim vellet non concupiscere, ne illi aliquando obrepat consensus in malum. Talem hîc seipsum & in sua persona iustos omnes in Christo regeneratos describit Apostolus, qui ab ipsa etiam concupiscentia abhorrent, qui, iuxta quod

Captiuatio seu mentis seu carnis non impedit veram iustitiam.

lex dicit, vellent omnino non concupiscere, & legi vetanti ipsum concupiscere condelectantur secundùm interiorem hominem, Dei videlicet gratia renouatum. Sic mentem habent liberam ab omni consensione in malum, licet carnem gerant captiuam ad concupiscendum id quod malum est.

Caluinus luce verbi Dei extinguit.

Quid hîc Caluinus in tam dilucida Apostoli explicatione? Iterum tenebras offundit, & luce verbi Dei extinguit. *Ideo (inquit) Paulus ait se captiuũ à carne sua vinciri, quia quòd titillatur adhuc prauis concupiscentijs & commouetur, id coactio est respectu spiritualis desiderij quod prorsus resistit.* Verum quidem hoc est, sed non est totum quod Paulus dicit. Non tantùm coactionem docet ex parte carnis cui spirituale desiderium resistit, quod nihil aliud est quàm *legem mentis repugnare legi membrorum*; sed præterea docet, legem mentis *condelectari legi Dei*, id est, non velle prauis concupiscentijs titillari, ideoque multò magis non velle illis consentire aut obedire, in quo consistit Christiani hominis iustitia: cuius hostis acerrimus Caluinus eam penitus hoc loco silẽtio inuoluere voluit. Nec inuoluere silẽtio contentus, eã penitus fermento suo pessimo corrumpit. Ponit enim iterũ in eadẽ hominis mente carnẽ & spiritũ, & liquidissimam hoc loco Apostoli distinctionem confundit. Sic enim scribit: *Notãda est diligenter hoc loco acceptio interioris hominis & membrorũ: quam plurimi quũ*

Iustitia Christiani hominis.

male

malè intelligerent, ad hunc scopulum impegerunt. Interior igitur homo nõ anima simpliciter dicitur, sed spiritualis eius pars, quæ à Deo regenerata est. Membrorũ vocabulum residuam alteram partẽ significat. Nam vt anima est pars excellentior hominis, corpus inferior; ita spiritus superior est carne. Hac ergo ratione, quia spiritus locũ animæ tenet in homine, caro autem, id est, corrupta & vitiata anima corporis, ille interioris hominis, hæc membrorum nomen obtinet. Hæc ille. Magna est huius hæretici impudentia, magna & effrons audacia, planeque talis, quæ omnes suos lectores quasi fungos & stipites futuros existimans, illis in os & faciem apertè illudit. An non aperta illusio est, ponere carnem in anima, membra in mente? An non ipsi Apostolo illudit, qui distinxit disertissimis verbis legem membrorum à lege mentis? *Inuenio* (inquit) *legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ.* Si lex membrorum repugnat legi mentis, nec mẽs nisi in anima est, vel potiùs ipsa anima; quomodo dicit Caluinus *quòd residua pars animæ membrorum vocabulo significatur?* An vna animæ pars alteri repugnat? Planè, ait Caluinus, quia *vna pars animæ regenerata est, & illa vocatur spiritus, altera pars non regenerata* (nam hoc adiungi necesse est) *membrorum vocabulum sortitur.* Qualis hæc profana & inaudita verborum nouitas? Ergo anima à Deo regenerata, tota non regeneratur? Ergo homo à Deo iustificatus, qui non nisi ex parte animæ iustificatur,

Caluini impudentia singularis.

Anima tota nec regeneratur, nec saluatur, iuxta Caluinum.

tur (iustitiæ quippe capax corpus non est) ab vna parte iustificatur, ab altera non? Tali ergo iustificato ex hac vita decedente, an vna pars animę ad superos euolabit, altera ad inferos descendet? vna beatitudinis æternæ particeps erit, altera gehennæ pœnis æternis cruciabitur? *Si enim nisi vna pars regeneratur, profectò nisi vna iustificatur. Si nisi vna pars iustificatur, profectò nisi vna saluatur.* An non suos lectores stipites & fungos putauit Caluinus, qui hæc tam apertè absurda non aduerterent?

Caluiniæ doctrinæ absurda.

Deinde, si caro in regeneratis est anima vitiata & corrupta, quid erit in eisdem ipsa caro propriè dicta, & carnis propriè dictæ sensualitas? In regeneratis aut purgatur illa sensualitas, aut non purgatur. Si purgatur, anima felicior sensualitas est, quæ non nisi ex vna sui parte purgatur. Si non purgatur, quo illam nomine vocabimus, vt ab altera carne, quæ pars animæ vitiata est, eã distinguamus? Aut fortè in regeneratis nulla est sensualitas carnis propriè dictæ, sed à carne in animam tota transiuit, vt in eius parte non regenerata resideret? Quis talia absurda, nisi in schola Caluini, audiret? Quis ignorat in tota Apostolica Scriptura, spiritum à carne, mentem à membris, interiorem hominẽ ab exteriori ita distingui, vt non vnius rei partes diuersæ, sed res essent ipsæ diuersæ, quarum vna alteri imperaret, & vna contra

alteram

alteram inceſſanter bellum gereret? Quod aduertens S. Auguſtinus, ita ſcribit: *Ego ſum in carne, ego ſum in mente: ſed magis ego ſum in mente quàm in carne. Mens enim regit, caro regitur: & magis ſum ego in eo quod rego, quàm in eo in quo regor.* Rurſum: *Ex parte meliori ſpiritualis ſum, ex parte inferiori carnalis.* Quæ melior, niſi anima? quæ inferior, niſi caro propriè dicta? An etiam ex anima & carne tanquam duabus integris compoſiti partibus conſtare totum hominem negabit Caluinus? An ex ſola anima eum conſtare dicet, quarum vna pars ipſa caro ſit? Serm. 5. de verb. Apoſtoli.

Sed hîc Caluinum ſuum iuuare Beza voluit. Græcos enim Patres à Pelagianis non vexatos reprehendit, *quòd diſcrimen hominis exterioris & interioris, ſpiritus & carnis, in diſtributione facultatum hominis, mentis & carnis, ſuperioris ac inferioris rationis, conſiſtere docuerint.* Atqui Auguſtinus à Pelagianis exercitatiſſimus idem clariſsimè docuit loco iam ac verbis poſtremò citatis. Et hoc ſenſu Apoſtoli verba intellexit atque expoſuit, quibus dixit: *Mente ſeruio legi Dei, carne autem legi peccati.* Sed nec Auguſtinus nec Græci Patres de homine Chriſtiano & regenerato loquentes, mentem aut ſuperiorem rationem pro naturali tantùm hominis facultate accipiunt, quando illis vocabulis interiorẽ hominem aut ſpiritum (quatenus carni & exteriori homini opponitur) deſignant: ſed men- Verſ. 22. cap. 7. ad Rom. Interioris & exterioris hominis diſtinctio.

tem Dei gratia illustratam atque adiutam, superiorem quoque rationem spiritualibus à Deo donis exornatam. Sed quid Patrum iudicium quærimus hac in re? An non Apostolus exteriorem hominem & interiorem sic alibi opponit, vt ille carnem ab anima distinctam, hic verò ipsam propriè animam & superiorem rationem significet? Sic enim scribit: *Licet is qui foris est noster homo corrumpitur, tamen is qui intus est renouatur de die in diem.* 2. Cor. 4. 16. Hîc disertè hominem exteriorem pro ipso corpore & carne ab anima distincta accipit, varijs afflictionibus vexatum & infirmatum: interiorem verò hominem pro ipsa anima, nouas quotidie gratiæ vires, nouum decus resumente; vt afflictiones illas fortiùs toleret, ac tolerando purior reddatur. Non fuit huius loci oblitus Caluinus. Quid ergo respondet? *Alio* (inquit) *sensu capitur exterior homo 2. ad Cor. 4. 16. sed præsentis loci circunstantia, quam posui expositionem necessariò exigit.* Sed quæ est hæc huius loci circunstantia? aut quare illa talem expositionem necessariò exigit? Neutrum dicit, neutrum demonstrat, neutrum probat. Sola assertione vtitur, tâta impudentia, quanta vix dici potest. Sic iterum Apostolo, sic suis lectoribus perfricta fronte illudit. Sed & illa singularis quoque impudentia est, quòd ait, *acceptionem interioris hominis & membrorum, plurimos, quum male intelligerent, ad hunc scopulum impegisse.* Impegit ergo

Caluini singularis impudentia.

ergo Augustinus, impegerunt omnes hactenus interpretes; impegit & Paulus ipse, qui acceptionem à Caluino impugnatam alio in loco secutus est. Sanè sicut Arianus aliquis diceret, Hæc verba, *Verbum caro factum est*, plurimi malè intelligentes, ad hunc scopulum impegerunt, vt Christum esse filium Dei naturalem crederent; aut Pelagianus aliquis diceret, Illa verba, *Gratia salui facti estis ex fide, & hoc non ex vobis, Dei enim donum est*, plurimi malè intelligentes, ad hunc scopulum impegerunt, vt fidem donum esse Dei existimarent; aut Manichæus aliquis diceret, Illa verba, *De filio Dei ex semine Dauid secundùm carnem*, plurimi malè intelligentes, in hunc scopulum incidérunt; aut postremò quilibet hæreticus ad diuinæ Scripturæ verba suis hæresibus apertè repugnantia diceret, plurimos, illa verba malè intelligentes, ad illum scopulum impegisse. Quàm enim clarè & perspicuè ex Scripturis citatis Christus verus Deî filius, & simul verus ac naturalis homo, fidesque verum Dei donum contra prænominatos hæreticos probatur; tam clarè & perspicuè lex mentis & homo interior, totam hominis regenerati animam; lex verò membrorum captiuans in lege peccati, hominẽ exteriorẽ & corruptibile hoc corpus concupiscẽtijs & vitijs obnoxiũ significare, ex hîs Pauli verbis probatur. Sed solet Caluinus, quando maximè mentitur & fallit, tunc

Ioan. 1.

Ephes. 2.

Rom. 1.

Caluini astus.

maximam verborum confidentiam, audaciam, impudentiam adhibere.

25. *Itaque ipse ego mente seruio legi Dei, carne autem legi peccati.*

CONclusio & epilogus totius disputationis est de statu hominis regenerati in corpore mortis huius adhuc constituti: à quo se liberari postulat, &, donec liberetur, miserum se agnoscit. *Mortem corporis* (ait Caluinus) *vocat massam peccati, vel congeriem ex qua totus homo conflatus est: nisi quod in Paulo tantùm manebant reliquæ peccati, quarum vinculis captiuus detinebatur.* Præposterè rursum & ineptè. Si enim reliquijs peccati adhuc captiuus detinebatur Paulus, & hæ reliquiæ animam ac mentem eius occupabant, vt in præcedentibus explicauit; falsum erit quod Paulus statim concludit: *Mente seruio legi Dei, carne autem legi peccati.* Et quid ni? dicet Caluinus. *Hac enim exceptione,* (*carne autem legi peccati,*) *fatetur se ita esse Deo addictum, vt reptans in terra multis sordibus inquinetur.* Hæc est impuri hæretici impura blasphemia. Paulus, *cuius conuersatio in cœlis erat,* iuxta Caluinum *reptat in terra,* qui in *simplicitate & sinceritate Dei, & non in sapientia carnali, sed in gratia Dei conuersatus fuit in hoc mundo,* & *in quo Christus viuebat,* iuxta Caluinum *multis sordibus inquinatus est.* Quomodo ergo cupiuit Paulus *dissolui & esse cum Christo,* vtique in cœlo, *quò nihil coinquinatum intra-*

Caluini in Paulum maledicentia.

Philipp. 3. 20.

2. Cor. 1. 12.

Gal. 2.

Philipp. 1. 23.

Apocal. 21. 27.

intrabit, si adhuc multis sordibus inquinatus erat? Sed sordidus hæreticus, & fœda libidine plenus, innumerisq; peccatorum sordibus inquinatissimus, arrogantia, maleuolentia, vindictæ cupiditate, honoris & diuitiarum appetentia fœdatus, vt vitæ eius historia testatur, cauteriata conscientia diuinas Scripturas deprauans, mentiendi & fallendi nulla conscientia tactus (vt tam varia iam experientia mõstrauit) suo malè toruo pede Sanctum Apostolum metitur.

Hoc igitur relicto impostore, & mendaci magistro, Sanctissimũ Augustinum iterum in hæc verba audiamus. Primùm, de corpore mortis, à quo liberari Apostolus cupit, sapienter in hunc modum scribit: *Quid hîc aliud intellecturi sumus, nisi quia corpus, quod corrumpitur, aggrauat animam? Cùm ergo idipsum corpus iam incorruptibile recipietur, plena erit liberatio à corpore mortis huius, à quo non liberantur qui sunt ad pœnam resurrecturi. Ad corpus ergo mortis huius intelligitur pertinere, vt alia lex in membris repugnet quidem legi mentis, dum caro concupiscit aduersus spiritum, etsi mentem non subiuget, quia & spiritus concupiscit aduersus carnem. Atque ita, quãuis lex ipsa peccati captiuum teneat aliquid carnis, vnde resistat legi mentis; non tamen regnat in nostro licet mortali corpore, si non obeditur desiderijs eius.* Hæc ille, qui alio in loco idem latiùs & prolixiùs prosequitur. Illa verò alia verba Apostoli, *Mente seruio legi Dei, carne autem*

De nupt. & concupisc. lib. 1. cap. 31.

Serm. 5. de verb. Apostoli in fine.

Ibidem. tem legi peccati, sic (ait Augustinus) *intelligenda sunt: Mente seruio legi Dei, non consentiendo legi peccati: carne autem seruio legi peccati, habendo desideria peccati; quibus etsi non consentio, nondum tamen penitus careo.* Hæc ille. Nullæ hîc sordes, nulla inquinamenta, nihil humi reptâs in Apostolo apparet. Desideria praua quibus Apostolus non caruit, quia illis non consensit, non fuerunt illę sordes, quibus iustitia mentis, qua Deo seruiuit, macularetur; sed erant virtutis materia, qua *gloriosa certamina* Con. Iul. libro 2. *exercebat*, vt alibi loquitur Augustinus. Sic stimulus carnis ab Apostolo sublatus non 2. Cor. 12. fuit, non vt illo sordidaretur, sed *vt virtus eius in infirmitate perficeretur*, ad quod sufficiebat illi gratia Christi. Voluit in hoc capite Caluinus omnium bonorum operũ immunditiem ponere, actionem tollere, effectum destruere: sed dum hoc facit, disputationem Apostolicam fœdissimè contaminare, deprauare, inuertere coactus est.

Argumentum Cap. VIII.

PROSEQVITVR Apostolus effectus gratiæ, veramque per Christum à seruitute peccati liberationem; eiusque liberationis dignitatem, amplitudinem, ac felicitatem multis verbis describit. Docet primùm, omnes Christo insertos extra

tra damnationis periculum esse, non (vt Caluinus in huius capitis argumento blasphemat) *vtcunq; onerati sunt adhuc peccatis*, sed contrà qui peccati onus deposuerunt, ambulantes secundùm Spiritum, non secundùm carnem. Quem in renatis nobilissimum effectum probat in sequentibus, tam à Spiritu Christi, quàm à beneficio mortis Christi. Et huius rei demonstrationi totus incumbens, de Spiritu Dei in filijs Dei disputat; non ad fiduciæ nostræ certitudinem, vt falsò narrat Caluinus, confirmandam, sed ad mortificationem carnis & tolerantiã malorum perficiendam. Hanc enim conditionẽ adoptioni nostræ appositam attingens, eam ex magnitudine hæreditatis fortiter perferendam docet. Cui veluti remedium oportunum confidentiam filiorum Dei subtexit, seipsum in exemplum proponens.

1. *Nihil nunc damnationis ijs qui sunt in Christo Iesu, qui non secundùm carnem ambulant, sed secundùm Spiritum.*

SVstinent hodie pertinaciter hæretici, ipsam concupiscentiam seu sensualitatem, eiusque primos motus, esse in renatis verè peccata damnatione digna, sed non imputari illis, quia in Christo sunt, hoc est, quia baptizati sunt. Atqui Apostolus damnationem hoc loco remouet non simpliciter ab ijs qui in Christo sunt, sed qui sic in Christo sunt,

sunt, vt non secundùm carnẽ ambulent, id est, qui sensualitatem aut legẽ peccati in carne consentiendo nõ sequuntur. *Non damnantur* (ait Augustinus) *nisi qui concupiscentiæ consentiunt ad malum.* Et hanc quidem conditionem agnoscit Caluinus, sed ita, vt suo fermento illam corrumpat, ne iustitiæ & sanctitatis necessitatẽ *in iustificatis* per Christum agnoscere cogatur. Primùm enim, ait hic tria ab Apostolo poni, quum non nisi vnum ponatur. *Tria* (inquit) *simul coniungit Apostolus, imperfectionem qua semper laborant fideles, Dei indulgentiam in ea condonanda, regenerationem Spiritus, & hoc postremũ ne quis carni suæ indulgeat: vt ergo frusti a sibi blandiatur homo carnalis, si de emendãda vita nihil sollicitus huius gratiæ prætextu impunitatem sibi promittat; ita habent trepidæ piorum cõscientiæ inuictum propugnaculum, quòd, dum in Christo manent, sciunt se esse extra omne damnationis periculum.* Moxque exponens illa verba, *secundùm Spiritum ambulare*, ait eos hoc præstare, *qui in domanda & mortificanda carne sedulò laborant, vt appareat studiũ pietatis in ipsis regnare.* Multis modis lectorẽ fallit, & Apostoli sensum corrumpit. Primùm, quia Apostolus hoc loco nec *de aliqua Dei indulgentia imperfectiones fidelium condonante* vnum verbum loquitur, nec *de imperfectione qua fideles laborant*, sed de corruptione qua laborant, de concupiscentiæ motibus in carne relictis hactenus loquutus est Apostolus, vt illos motus pra-

Contra 2. epist. Pel. libro 1. cap. 11.

Regenerati in Christo ex qua causa non damnantur.

Paulo duo affingit Caluinus quæ nõ dixit.

uos

uos seu illam legem membrorum doceat nihil damnationis afferre regeneratis in Christo; non quia & quatenus regenerati sunt, sed quia & quatenus regenerati illis non consentiunt, & secundùm Spiritum ambulant, id est, ea faciũt & ea operantur (ambulare enim operationem connotat) quæ Spiritus Dei suggerit, aut quę Spiritus regeneratis dictat & amat; *non secundùm carnem*, non obsequuntur desiderijs carnis. Ideo non obest, non damnat cõcupiscentia aut lex membrorum, quia non regnat in corpore mortali, non dominatur, non secundùm eius motus viuitur. Cur autem aut ex qua radice hoc prouenìat, in sequenti versiculo docebit. Rursum in eo Apostolũ nequiter deprauat Caluinus, quòd regenerationem Spiritus, & ambulare secundùm Spiritum, ponit in solo studio pietatis, non autem in ipsis bonis operibus. Astutè enim loquitur Caluinus, & eum secundùm Spiritum ambulare sentit, non secundùm carnem, qui tametsi faciat opera carnis, *& reluctantem Spiritum caro vincat*, (vt Beza clarè loquitur) vel (vt Caluinus antea loquutus est) *non mueniat boni desiderij effectum, quia impar ad hoc facultas adest, studet tamen membra sua ad obsequiũ Dei præstandum exhibere, & in omnibus suis lapsibus Dei timorẽ aut studium rectè agendi nondum excutit*: de quo superiori capite multa diximus. Tale *studium pietatis* ponit hoc loco Caluinus, non autem

Pauli sensum corrũpit Caluinus.

Ad Rõ. 6. vers. 12. Ad Rõ 7. vers. 19. & 20.

execu-

executionem bonorum operum, & veram peccati fugam. Quare iterum tertiò fallit, dicens huiusmodi piorum conscientias inuictum hoc loco propugnaculum habere, *quòd, dum in Christo manent, sciunt se esse extra omne damnationis periculum.* Non enim hoc loco de tali propugnaculo aliquid dicitur, sed ab illis solis omne damnationis periculum remouetur, *qui secundùm Spiritum ambulant, non secundùm carnem.* Nec qui in Christo manent in sensu Caluini, id est, qui per solam fidem Christo adhærent, cum aliquo studio & desiderio pietatis, quod non consequatur effectum, sed qui sic in Christo manent, *vt non secundùm carnem ambulent, sed secundùm Spiritum*, qui faciunt legẽ, & seruant mandata Dei, illi demum inuictum habent propugnaculum, & extra omne damnationis periculum sunt. *Qui dicit se in Christo manere, debet, sicut Christus ambulauit, & ipse ambulare. Qui manet in me* (ait Christus) *& ego in eo, hic fert fructum multum.* Multum fructum fert, non solùm studium pietatis habet. Imò nisi desiderio pietatis respondeat effectus (quod ipsi Paulo Caluinus negauit) nisi fructum bonorum operum adferat, vide quid dicat Christus: *Omnem palmitem in me non ferentem fructum, tollet eum Pater meus.* Vbi ergo vmbraculum Caluinianum cum sola fide, & aliquo pietatis studio penitus inefficaci? Adiecit verò Apostolus, *Iis, qui sunt in Christo Iesu*, quia hoc

Conscientiarũ propugnaculũ à Caluino confictum.

1. Ioan. 2.

Ioan. 15.

Ibidem.

hoc ipsum ambulare secundùm Spiritum nemo potest, qui non sit in Christo Iesu; quod & ipse Christus eodem loco docuit, quo de necessarijs faciendis fructibus suos admonuit. Quùm enim dixisset, *Qui manet in me, hic fert fructum multum*; adiecit, *Sine me nihil potestis facere.* Et hunc genuinum, germanum, ac fluentem Apostoli sensum reliqua adhuc apud eum proximè sequentia luculentiùs demonstrabunt. Ibidem.

2. *Lex enim Spiritus vitæ in Christo Iesu liberauit me à lege peccati & mortis.*

HÆc liberatio à lege peccati dupliciter intelligi potest, vel ab ipso concupiscentiæ reatu, eiusque prauis motibus, vt nec imputentur regeneratis, & præterea minuãtur in proficiẽtibus; vel à cõsensu & obedientia mentis in huiusmodi concupiscentiam eiusque motus. Vtrumque sensum tradit Augustinus; priorem his verbis: *Liberauit: quomodo? nisi quia concupiscentiæ reatum, peccatorum omnium facta remissione, lex Spiritus vitæ in Christo dissoluit; vt quamuis adhuc maneat, & de die in diem magis magisq; minuatur, in peccatum tamen non imputetur?* Posteriorem sensum alio in loco sequitur his verbis: *Lex Spiritus vitæ in Christo Iesu liberauit te à lege peccati & mortis, ne scilicet consensionem tuam concupiscentia sibi vindicet carnis.* Vterque sensus verus est, & cum præcedentibus cohæret. Nam ratio duplex redditur: Lex peccati dupliciter dissoluitur. De nupt. & concupisc. lib. 1. cap. 32. Contra 2. epist. Pel. libro 1. cap. 19.

redditur : vna, respectu illorum verborum, *Nihil nunc damnationis*, &c. quia lex Spiritus vitæ motus illos secundùm carnem fecit amplius non damnabiles ; altera, respectu eius quod dixerat, *Qui non ambulant secundùm carnem*, eáque magis propria ; quia *lex Spiritus vitæ*, id est, diuini Spiritus efficacia & regenerationis gratia à dominio legis peccati, à consensionibus in eius motus prauos, nos liberos atque immunes reddidit.

Torsit hic locus tam Caluinum quàm Bezam, quia inhærentem iustitiam per veram peccati victoriam luculenter probat, & imputatiuam subuertit. Quare miris artibus ac technis veritatem perspicuam eludere conantur. Primùm vterque per *legem Spiritus vitæ* intelligunt Dei Spiritum nos viuificantem, seu regenerationis gratiam. *Legem Spiritus vitæ, id est, viuificam* (ait Caluinus) *impropriè vocat Dei Spiritum, qui animũ nostrum Christi sanguine aspergit, non tantùm vt à peccati labe emundet, sed in veram puritatem sanctificet.* *Legem Spiritus vitæ* (ait Beza) *intelligo Spiritus S. efficaciam (vt in superiori versiculo ambulare secundùm Spiritum) qua peccatum ipsaq; adeò mors mortificatur ; denique regenerationis gratiam intelligo, cui opponitur carnis corruptio.* Vterque quoque per legem peccati, carnis corruptionem intelligit : & Beza quidem in oppositione quam agnoscit ; Caluinus his verbis : *Legem peccati & mortis appellat carnis imperium, & quæ*

Lex Spiritus vitæ quid.

&, quamde sequitur, mortis tyrannidem. Ex his ergo quis nisi sensum orthodoxum colligi posse existimaret? Et sanè Caluinus eum ingenuè tradere videri voluit his verbis: *Sententia igitur est: Quòd lex Dei homines condemnat, id fit, quia quamdiu per sub legis obligatione* adde, seruili) *manent, peccati seruitute premuntur: atque ita rei sunt mortis. Spiritus autem Christi, dum inordinatas carnis cupiditates corrigendo legem peccati in nobis abolet, simul à reatu mortis nos vindicat.* In his verbis Caluinum orthodoxè & Augustinianę expositioni cõformitet dicere quis tandem dubitauerit? Sed audiantur reliqua, & impostoris technæ ac fraudes apparebunt. *Si quis* (inquit) *excipiat, veniam ergo, qua sepeliuntur nostra delicta, à regeneratione pendere, facilis solutio est, non assignari causam à Paulo sed modum tradi dumtaxat quo soluimur à reatu. Negat autem Paulus legis doctrinâ id nos consequi; sed dum Spiritu Dei renouamur, simul etiam iustificari gratuita venia, ne peccati maledictio in nos amplius recumbat. Perinde ergo valet hæc sententia, ac si dixisset Paulus, regenerationis gratiam ab imputatione iustitiæ non disiungi.* Aperuit nonnihil ludum quem hactenus lusit. Dixit antea sensum verbotum Pauli esse, *quòd Dei Spiritus vitalis ac viuificus in veram puritatem nos sanctificando, à carnis imperio nos liberaret; & inordinatas carnis cupiditates corrigendo, legem peccati in nobis aboleret.* Nunc dicit hoc totum *non esse causam* cur nihil damnationis in regeneratis sit secundum

Caluini imposturæ.

Prima impostura.

Spiritum ambulantibus, sed esse *modum dumtaxat* quo à damnationis reatu fideles liberantur. Atqui Apostolus hanc liberationem à lege peccati per Spiritũ Dei ponit vt causam eius quod priùs dixerat : sic enim subintulit : *Lex enim* (vide particulam causalem) *Spiritus vitæ in Christo Iesu liberauit me à lege peccati*. Si ergo illorum proprie verborum respectu (*Nihil nunc damnationis, &c.*) hunc alterum versiculum subiecit Apostolus, vt Caluinus hîc supponit, non modum dumtaxat sed veram causam ac rationem subiecit, cur nihil nunc damnationis sit in ijs qui sunt in Christo Iesu. Verius tamẽ & certius est quòd hoc versiculo rationem reddere Apostolus voluerit, non illorum verborum, sed cur hâc quasi conditionem illis verbis adiecerit, *Iis qui non secundum carnem ambulant, sed secundùm Spiritum*. Ne enim hoc cuiquam aut non posse fieri aut graue esse videretur (qui hæreticorum hodie proprius morbus est) ostendit donum gratiæ vnde hoc fiat : quia videlicet Spiritus Dei viuificans à lege peccati (quæ facit ambulare secundùm carnem) nos liberauit, *inordinatas carnis cupiditates corrigendo*, vt Caluinus loquitur, *& in veram puritatem sanctificando*. Sic hæc Caluini solutio nulla est.

Secunda impostura.

Sed grauiùs fallit in ijs quæ sequuntur, vbi dixit, *Pauli hoc loco sententiam esse, regenerationis gratiam ab imputatione iustitiæ non disiungi*. In his verbis totum coquitur Caluini venenum,

num, quod in Bezæ verbis magis ebulijt, vt mox videbimus. Sensus enim Caluini est, reatum peccati in regeneratis aboleri, siue nihil damnationis esse in renatis, non quia aut quatenus Spiritum regenerationis habent, quo carnis cupiditates corriguntur, ambulantque secundùm Spiritum, (vt prima facie legẽti eius verba videtur) sed quia & quatenus Christi iustitia illis imputatur, a qua imputatione nõ seiũgitur regenerationis gratia hoc est iuxta Caluinũ, studiũ quoddã pietatis, sed inefficax: vt propterea non regenerationis gratia, non lex Spiritus vitæ, sit causa sublatæ damnationis, aut ambulandi secundùm Spiritum, sed imputata Christi iustitia. Talem ergo ludum lusit, vt, postquam visus esset Apostoli sensum optimè tradere, nunc Apostolico sensui prorsus contrarium concludat, id est, non eos extra damnationis periculum esse, *qui secundùm Spiritum ambulãt, & quos lex Spiritus vitæ liberauit à lege peccati*, (quæ sunt Apostoli verba) id est, ab imperio carnis; sed quibus Christi iustitia imputatur, de qua imputatione nullum hîc Apostoli verbum, nullum vestigium apparet. Ita quod in textu non est, concludit Caluinus, vt quod in textu est, penitus eludat atque euacuet.

Regenerationis gratia, iuxta Caluinum, studium pietatis inefficax.

Caluini resolutio Pauli verbis prorsus contraria.

Sed magis hoc perspicuè ac rotundè facit Beza. Quum enim dixisset, *per legem Spiritus vitæ*, hoc loco, *gratiam regenerationis intelligi & Spiritus S. efficaciam, qua peccatum in nobis mortificatur*

ficatur (quibus nihil aut verius aut clarius dici potuit) monet lectorem, *in huius regenerationis consideratione quiddam peculiare spectandum esse*; quod paulò pòst his verbis explicat: *Explico* (inquit) *ista de reliqua iustificationis nostræ parte, quæ consistit in sanctificatione ipsa Iesu Christi nobis imputata, vt opponat Apostolus legem Spiritus vitæ quæ in Christi carne est perfecta & absoluta, nostræ illi, quæ quum in nobis sit inchoata, non potest salutis nostræ causa sed testimonium potiùs dici. Itaque non dubito quin supplendus sit articulus, perinde ac si scriptum sit:* τὸ πνεύματος τῆς ζωῆς τῆς ἐν χριστῷ Ἰησοῦ. Hæc ille. Primùm homo profanus audet textui Apostolico adijcere, eumque supplere, vt sensum ab Apostoli verbis prorsus alienum stabiliat. Addit enim articulum τῆς, vt vita spiritualis, de qua hîc Apostolus loquitur, ipsius Christi propria, non autem nostra, (quos perpetuò carnales esse vult) censeatur. Sic latens Caluini venenum è latebris extraxit, apertè docens, legem Spiritus-vitæ, de qua hîc Apostolus loquitur, nihil in nobis efficaciter operari, neque nos in *veram puritatem sanctificare, aut à carnis imperio nos verè liberare, inordinatas carnis cupiditates in nobis corrigendo,* (quod totũ Caluinus dixit, ipseque Beza confirmauit) dicens per legem Spiritus vitæ, *ipsam Spiritus Sancti efficaciam, qua peccatum in nobis mortificatur, intelligi,* sed tantummodo nobis per Christum imputari, quatenus quę in illo erat ve-

Beza textui infarcit quod textum inuertat.

ra

ra sanctificatio & iustitia, illa nobis imputatur. Hoc etiam alibi Caluinus perspicuè docet, vt bene intellexit Beza, nimirũ *totam Spiritus Sancti operationem & efficaciam, qua reformat nos Deus in vitæ sanctitatem*, non per se & immediatè sed *per meritum filij sui Deum nobis imperture, quatenus filij sui (in quo totam Spiritus plenitudinem deposuit) iustitiam & sanctitatem nobis imputat.* Tenemus iam quem ludum hîc luserit Caluinus, simulque Beza, nisi quòd iste ludi mysteria paulò crassiùs aperuit, & totam turbauit fabulam. Spiritus Sancti efficaciam & regenerationis gratiam non in nobis, *qui regeneramur & renouamur per Spiritum Sanctum, quem effudit in nos abunde Deus* (hæc enim, ait Beza, *salutis causa esse non potest*), sed in vno Christo ponunt, vt illa, quæ in solo Christo fuit, nobis imputetur. Sic iterum Apostoli verba ita egregiè torturæ atque eculeis subiecerunt, vt confessionem ab eo ipsis verbis penitus contrariã extorserint atque expresserint, nõ iã adulteratores sed carnifices verbi Dei. Sed quid? vt vno verbo cũ Beza agamus. Si per legẽ Spiritus vitæ *regenerationis gratia, cui opponitur carnis corruptio, intelligitur*, (sic enim dixit) qua mente, qua fronte illã in Christo ponit, vt nobis imputetur? An aliqua fuit in Christo carnis corruptio, aut praua cogitatio, quæ per regenerationis gratiam corrigenda ac delenda fuerat? Si nulla fuit carnis corruptio, quæ tandem in illo re-

Instituit. lib. 3. c. 11. num. 12.

Caluini ac Bezæ ludus.

Tit. 3. v. 5. & 6.

generationis gratia, aut ad carnis cupiditates abolendas Spiritus Sancti efficacia esse potuit? Non enim hîc Apostolus de pura illa & pacata iustitia loquitur, qualis in solo Christo fuit, sed de militari (vt sic dicam) & pugnante iustitia loquitur, quam Spiritus S. sic operatur, vt à lege peccati liberando, & carnis concupiscentias edomando, eam perficiat. Quòd si nulla talis gratia in Christo fuit; quomodo, quod in illo non erat, nobis imputari potest? Sed doctrinæ nefariæ absurditas seipsâ satis prodit, nec vlla amplius refutatione eget.

3. *Nam quod impossibile erat legi, in quo infirmabatur per carnem, Deus filium suum mittens in*
similitudinem carnis peccati, & de peccato
4. *damnauit peccatum in carne; vt iustificatio legis impleretur in nobis, qui non secundùm carnem ambulamus, sed secundùm Spiritum.*

EST expolitio siue illustratio & luculenta confirmatio eius quod priùs dixerat, *legem Spiritus vitæ in Christo liberasse nos à lege peccati & mortis.* Quum autem in illis verbis docere Paulus voluerit *diuini Spiritus efficaciam, ad inordinatas carnis cupiditates in nobis corrigendas; & ipsam regenerationis nostræ gratiam, vt in veram puritatem sanctificaremur*; quemadmodum Caluinus ipse & Beza exposuerunt: luce meridiana clarius est, regenerationis nostræ gratiam, qua fit vt secundùm Spiritum

tum ambulemus, non secundùm carnem, in his verbis ab Apostolo confirmari. Ex eo autem capite confirmatur, quòd hanc gratiam, quia lex eam præstare non poterat, Christus beneficio suæ passionis nobis procurauit. Hunc sensum ipsa verba luculentissimè tradunt. *Nam* (inquit Apostolus) id est, vt intelligatis, firmiterque credatis, *legem Spiritus vitæ in Christo Iesu liberasse nos à lege peccati*, id est, ab imperio & corruptione carnis; *quod impossibile erat legi*, id est, quam vim ac facultatem carnis imperio resistendi, legisque præcepta, quibus caro repugnabat, seruandi, ipsa lex præstare & donare non poterat; *in quo infirmabatur per carnem*, id est, quatenus, vel eò quòd, quia, (hoc enim valet ἐν ᾧ, & sic Caluinus ipse vertit) ratione carnalitatis & & sensualitatis humanæ lex facta est infirma & inualida ad implendum ea quæ iussit, iuxta id quod paulò antè dixi; *Cùm eramus in carne*, seu carnaliter affecti *(qui enim secundùm carnem sunt, quæ carnis sunt sapiunt) passiones peccatorum, quæ per legem erant*, id est, occasione legis iubentis acriùs feruebant, *operabantur in membris nostris, vt fructificarent morti*: quod ergo lex facere non potuit, quia incidit in homines carnales, & data carnalibus est vt medicum quærerent, hoc vt fieret, vt huic malo succurreretur (tale quid enim necessariò intelligendum est) *Deus* humani generis misertus, *mittens*, vel postquam misisset, πέμψας,

Legis impletio per Christi gratiam luculêter probatur.

Rom. 7. 5.

Rom. 8. 5.

filium suum in similitudinem carnis peccati, id est, verum quidem hominem, sed absque peccato, *& de peccato*, περὶ ἁμαρτίας, id est, idque
Ioã. 1. 29. pro peccato, & ad peccati remedium, *vt tol-*
1 Ioã. 3. 8. *lat peccata mundi, & dissoluat opera diaboli* (sicut cõtra Caluinum probabilius exponit Beza) sic, inquam, Deus, & in hunc finem, suum fi-
Rõ. 6. 12. lium mittens, *damnauit peccatum in carne*, id est, aboleuit & dominio suo mulctauit peccatum in carne nostra, *vt non regnaret in mortali corpore nostro* (de eo enim damnati peccati genere, & non de expiatione eius, aut satisfactione pro peccato, Paulum loqui, probabilius est) *vt iustificatio legis impleretur in nobis*, id est, in eum finem sustulit peccati dominium, vel, si alia interpretatio magis placet (vtraque enim Apostoli intentum probat) in eum finem *de peccato*, id est, per hostiam & victimam expiatricem, *damnauit peccatum*, id est, deleuit, condonari fecit, *in carne*, sua videlicet in sacrificium oblata; vt beneficio sacrificij huius ac redemptionis factæ, *iustificatio legis*, id est, iustitia quam lex præscribit & exigit, (sic enim tam Beza ipse quàm Caluinus intelligunt) *impleretur in nobis*, id est, à nobis perficeretur & seruaretur; à nobis, inquam, non simpliciter peccatorum remissionem consequutis, & credentibus tantum, (nihil enim adhuc istud ad legis iustitiam implendam) *sed ambulantibus* (τοῖς περιπατοῦσιν) *non secundùm carnem*, non secundùm veterem hominem,

hominem, non secundùm pristinos carnales affectus, & iuxta ea quæ lex carnis nobis suggerit, *sed secundùm Spiritum*, id est, iuxta Spiritum gratiæ *corda nostra inhabitantem*, vt in sequentibus versiculis Apostolus iterum atque iterum docet. *Vos* (inquit) *non estis in carne*, (*qui enim in carne sunt, quæ carnis sunt sapiunt*) *sed in Spiritu: si tamen Spiritus Dei habitat in vobis.* Quod omnino oportet fieri, si verè in Christo regenerati estis. *Qui enim Spiritum Christi non habet, hic non est eius*; hic in Christo regeneratus non est. *Quòd si Spiritus eius qui suscitauit Iesum à mortuis*, (id est, ipse Dei Spiritus) *habitat in vobis*, per dona videlicet gratiarum, & maximè *per charitatem diffusam in cordibus vestris per Spiritum S. qui datus est vobis*, tunc ille ipse Dei Spiritus, *qui suscitauit Iesum à mortuis* (in figuram, typum, ac signum, & etiam vt causa resuscitationis nostræ à statu peccati & mortis quam iustificationem vestram voco,) *viuificabit & mortalia corpora vestra, propter inhabitantem Spiritum eius in vobis*, id est, *liberabit vos à corpore mortis huius*, vt sine vllo carnali motu (quo non carebunt qui ad damnationem resurgunt) resurgatis; vt sic donis spiritualibus hîc acceptis, dona corporis sibi respondeant; cesseteque tandem hæc lex peccati. *Ergo debitores sumus* (interim dum hîc viuimus) *non carni, vt secundùm carnem viuamus*; sed planè Spiritui, vt secundùm illum ambulemus. *Debitores*, inquam, *sumus*,

Infrà v. 11

Ver 9.

Ver. 11.

Rom. 5. 5.

Rō. 4. 25.

Rō. 7. 24.

Ver. 12.

& necessariò hoc nobis incumbit, non vt aliquid conueniens tantùm aut congruens, Deique filijs dignum, sed vt ad salutem acceptam conseruandam, & ad electionem certam ac firmam reddendam necessarium. *Si enim*
Ver. 13. *secundùm carnem vixeritis, moriemini; si autem Spiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis.* Sed modus adhibendus est. Toto quippe hoc capite id agit Apostolus, vt doceat Christi
Gratia Christi præstat quod lex præstare nō potuit gratiam id præstitisse, quod lex præstare non potuit: vt doceat ambulando secundùm Spiritum, iustificationem legis à nobis Spiritu gratiæ donatis impleri, quam à Christi fide alieni implere nunquam potuerunt, possunt, aut poterunt. Deniqueyt doceat, legis obedientiam, & ambulationem secundùm Spiritum, nō solùm nobis esse possibilem factu, sed & ad faciendum necessariam; non solùm præstari à nobis posse, sed & præstari debere. Hoc enim vltima ex Apostolo citata verba luculenter affirmant. Quod ne cui durum videatur, præstandi possibilitatem & facultatem subiungit. *Non enim accepistis iterum Spi-*
Ver. 15. *ritum seruitutis in timore*, id est, non iuxta statum veteris legis solum terrorem, solum imperium, solam maledictionem & comminationem legis, quam seruiliter timeretis, audiuistis; *sed accepistis Spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba Pater.* Hic Spiritus
Rō. 13. 10. Gal. 3. 22. dilectionis facit implerilegem, quia *plenitudo legis dilectio. Hæc est promissio ex fide Iesu Christi*

data credentibus: id est, hoc est donum Spiritus & beneficium gratiæ credentibus promissum, *donec induamini virtute ex alto.* Ex hac promissione, ait Augustinus, *hoc est, ex Dei beneficio ipsa lex impletur, sine qua promissione prævaricatores fecit.* Et paulò pòst: *Lex ergo data est, vt gratia quæreretur: gratia data est vt lex impleretur. Neque enim suo vitio non implebatur lex, sed vitio prudentiæ carnis. Quod vitium per legem demonstrandum, per gratiam sanandum fuit. Quod enim impossibile erat legi,* &c. Vbi Augustinus ex hoc textu nostro probat, quia lex cum prudentia carnis coniuncta impleri non potuit, gratiam datam esse, quæ iustificationem legis impleret: quia gratiæ Christi participes, & Spiritum eius inhabitantem habentes, ambulant secundùm Spiritum, non secundùm carnem. Eodem modo contra Pelagianos hunc locum tractat D. Hieronymus in epist. ad Ctesiphontem, vt Dei mandata per Christi gratiam esse possibilia probet. Hic est huius loci perspicuus, germanus, fluens ac genuinus sensus, ex toto literæ Apostolicæ contextu subsequente confirmatus & doctissimorum Patrum iudicio probatus. Luc. 24. 49. De Spirit. & lit. cap. 19.

Alia prorsus via ambulat Caluinus, alium ac diuersissimum sensum Apostoli verbis affingit. Suas quoque partes agit Beza, ne penitus à tergo relinquatur. *Sequitur expolitio* (ait Caluinus) *seu probationis illustratio, quòd scilicet Dominus gratuita sua misericordia nos in*

Christo

Christo iustificauit, id quod legi erat impossibile. Ad imputatiuam iustitiam confirmandam, quæ hoc maximè loco (vt præcedentia conuincunt) iugulatur, hunc ipsum locum obtorto collo pertrahere totis ingenij viribus conatur. *De gratuita* (inquit) *iustificatione, vel de venia qua Deus sibi nos reconciliat, hic tractari, ex postrema clausula licet colligere, vbi adiungit: Qui secundùm Spiritum, non secundùm carnem, ambulamus.* An aliquid potuit impudentius dici? Ambulare secundùm Spiritum & Spiritu facta carnis mortificare, an aliquid commune habet cum venia qua Deus sibi nos reconciliauit, id est, cũ remissione peccatorum nobis per Christum acquisita? An fortè quia coniuncta hæc semper sunt, & nexu indiuiduo copulata, vt cuicũque Deus gratuitò remittit peccata, tum eundem noua gratia exornet, qua possit ambulare secũdùm Spiritum, tum illa accepta gratia sic ambulare teneatur, ideo Caluinus, quod de hoc posteriori dictum est, ad illud quoque prius valere vult? Est quidem ita, gratuitam remissionem peccatorum & nouam regenerantem gratiam ad hominis iustificationem necessariò concurrere, nec vnam sine altera perfici; quod contra Caluinum valet plurimum, qui in sola hac gratuita venia, cum Christi iustitia nobis imputata, totam iustificationem nostram perpetuò ponit, secluſa regenerationis gratia vt aliqua iustificationis parte

Caluini impudentia proiecta.

aut

aut causa: non tamen propterea quicquid de vno dicitur, ad alterum pertinet, quum res inter se distinctæ admodum sint; sicut depulsio tenebrarum ab ipsa noua luce inducta toto genere differt; quum hæc noua forma sit, dans nouum quoddam esse rei, illa priuatio tantùm veteris formæ sit, nihil ponens in re. Ex illa ergo clausula adiuncta, quæ regenerantis gratiæ effectum luce meridiana clariùs denotat, quo tandem modo colligere licet de gratuita peccatorum venia in his verbis tractari?

Probare paradoxum suum Caluinus vult. *Nam* (inquit) *si docere vellet Paulus Spiritu regenerationis nos instrui ad vincendum peccatum, quorsum ista additio?* An compos hîc mentis suæ Caluinus erat? Quid enim magis efficaciter docet, Spiritu regenerationis nos instrui ad vincendum peccatum, quàm hæc ipsa additio, *Iis qui non secundùm carnem ambulant, sed secundùm Spiritum?* Quid enim tandem aliud est, quid aliud significat, quid aliud humano conceptui diuinis literis imbuto repræsentat oratio illa, *Spiritu regenerationis instrui ad vincendum peccatum*, quàm beneficio eiusdem Spiritus *non ambulare secundum carnem*, in quo propriè vincitur peccatum, *sed ambulare secundùm Spiritum*, qui regenerantis gratiæ proprius effectus est. *Peccatum vobis non dominabitur* (ait Apostolus) *non enim estis sub lege, sed sub gratia.* Quis autem sub gratia est, nisi qui

Ambulare secundùm Spiritum, est vincere peccatū.

Rō. 6. 14.

qui regenerantis gratiæ Spiritum accepit? *Si enim Spiritu ducimini, non estis sub lege.* Hoc ipsum ergo, *Spiritu duci, & ambulare secundùm Spiritum, non secundùm carnem*; proprius effectus, proprium argumentum est regenerantis gratiæ, ad vincendum peccatum datæ. Qua igitur mente, quo sensu, quo iudicio, nisi planè aut insano, suique parum compote, aut prorsus immodesto & effronti, dixit Calvinus: *Si docere vellet Paulus Spiritu regenerationis nos instrui, ad vincendum peccatum; quorsum ista additio, Iis qui non secundùm carnem ambulant, sed secundùm Spiritum?* Planè enim propterea hæc additio facta est, propterea illa clausula adiuncta est, vt doceret Paulus, Spiritu regenerationis nos instrui ac donari, ad vincendum peccatum. Ille enim demùm peccatum feliciter vincit, qui non secundùm carnem ambulat, quæ nil nisi peccata suggerit; sed secundùm Spiritum, qui semper peccato resistit. Imò verò si docere hoc loco voluisset Paulus, quòd Dominus gratuita sua misericordia nos iustificauit; aut si de gratuita iustificatione, vel de venia qua Deus nos sibi reconciliat, Paulus hîc tractaret (quod vtrumque Calvinus affirmat) profectò post illa verba, *Vt iustificatio legis impleretur in nobis*, non hanc clausulam adiecisset, *Qui non secundùm carnem ambulamus, sed secundùm Spiritum*, quæ nihil ad gratuitam veniam pertinet; sed hanc adiecisset ex mente Calvini, qui gratuitam

Apostoli clausula incredibiliter à Calvino detorta.

tuitam per Christum remissionē peccatorum fide apprehendimus. Imò *optimè conuenit* (ait Caluinus) *postquam gratuitā remissionem pollicitus est fidelibus, doctrinam hanc ad eos restringi, qui pœnitentiā fidei adiungūt, nec abutūtur Dei misericordia ad carnis licentiam.* Planè hoc optimè conueniret, si fateretur Caluinus talē doctrinam de gratuita remissione verè & necessariò ad eos restringi, *qui secundùm Spiritū ambulant, non secundùm carnem*, id est, non alios hac gratuita remissione frui atque gaudere, nisi qui ea accepta *ambulant secundùm Spiritum, Spiritu facta carnis mortificant, Deoq; seruiunt in iustitia & sanctitate*: quæ sunt Pauli & Euāgelij verba. Nūc autem hoc totū Caluinus necessariū esse ad salutē negat, & sic doctrinā de grātuita remissione peccatorū ad hāc clausulā nō astringit.

Deinde, cur Caluinus Apostoli verba non seruat? Cur non dicit ad eos restringi hanc doctrinā de gratuita remissione, *qui secundùm Spiritum ambulant*? Cur eorum verborum loco substituit, *pœnitentiam fidei adiunctam*? Hæc enim pœnitentia, fidei adiuncta, reconciliationis gratuitæ præparatio & principium est: *secundùm Spiritum ambulare*, fructus eius est, & acceptæ gratiæ conseruandæ necessaria conditio. Præterea, *non abuti Dei misericordia ad carnis licentiam*, nihil aliud dicit quàm incongruum aliquid & inconueniens. Non dicit aliquid gratuitæ remissioni retinēdæ & conseruandæ necessariò coniunctum, quale id

Pauli verbis præter itis sua vafre suppo nit Caluinus.

quod

quod Apostolus dicit, *secundùm Spiritum ambulare*. Quare si Apostolus de gratuita remissione loqueretur illa clausula, *Iis qui ambulant secundùm Spiritum*, non obstante hac friuola Caluini tergiuersatione, prorsus esset ad eam impertinens.

Addit adhuc Caluinus: *Deinde notanda est causæ redditio. Docet enim Apostolus quomodo gratia Christi nos à reatu absoluat.* Si hunc modum illa clausula docet, & causam reddit gratuitæ remissionis; planè & inuictè contra totam reliquam Caluini doctrinam sequitur, quòd *ambulare secundùm Spiritum* sit causa remissionis peccatorum, & modus ille quo Christus à reatu absoluat: id est, vt non alios absoluat, quàm qui ambulant secùndùm Spiritum. Cæterùm nec nos Catholici ita sentire debemus, nec ipse Caluinus ita sentit, qui ne ad conseruationem quidem aut augmentum iustitiæ hanc conditionem ambulandi secundùm Spiritum admittit, sed solam fidem ad gratuitam remissionem peccatorum obtinendam requirit. Qua igitur nũc mente, quo iudicio dicit verba illa, *Iis qui ambulant secundùm Spiritum*, modum esse quo gratia Christi à reatu nos absoluit, & causæ redditionem cur absoluat? Sed vsus est impostor hac audacia & confidentia, vt turbato rei nouitate & absurditate lectoris animo caliginem offunderet, ne perspicuam ante oculos veritatem aduerteret. Est enim luce meridia-

Caluiniana impostura causa.

meridiana clarius, illam clausulam, *Iis qui non secundùm carnem ambulant, sed secundùm Spiritum*, causæ redditionem esse & modum quo *iustificatio legis impleatur*, quæ verba Apostoli sunt; & ad quam legis obseruationem illa clausula proprijssimè pertinet: quũ de gratuita remissione peccatorum nullum hîc ab Apostolo verbum fiat: quod etiam ipse Beza contra Caluinum annotare voluit. *Non* (inquit) *mihi facilè persuaserim de peccatorum expiatione hîc agi. Est enim pars illa iam pridem ab Apostolo explicata, adeò vt à versu 12. cap. 5. aliud argumentum sit exorsus.* Quamquam tamẽ etsi in illis verbis, *Damnauit peccatum in carne*, expiatio peccati in carne Christi facta intelligatur, nullo modo propterea sequitur, postremam illam clausulam ad gratuitam peccatorum remissionem referri debere. Tam enim illa clausula, quàm quod eam proximè antecedit, *Vt iustificatio legis impleatur in nobis*, effectus est expiationis peccatorum in corpore Christi factæ, vt hæc sola eiusdem Pauli verba luculenter demonstrant: *Nunc autem reconciliauit in corpore carnis eius per mortem, exhibere vos sanctos, & immaculatos, & irreprehensibiles coram ipso.* Hic effectus ac fructus fuit expiationis peccatorũ in cruce factæ, quam & hic Apostolus luculenter tradere voluit, dicens: *Vt iustificatio legis impleretur in nobis.* Sed quomodo, aut quibus? *Iis qui non secundùm carnem sed secundùm Spiritum ambulant.*

Beza Caluinum corrigit.

Coloss. 1. 22.

Non contentus in exordio tractationis huius loci hanc caliginem lectoris oculis offundere Caluinus, ipsamet verba postea exponens, maiores tenebras inducere molitur. *Qui* (inquit) *intelligunt Spiritu Christi renouatos legem implere, commentū à sensu Pauli penitus alienum afferunt,* Quî sic? *Neque enim eousque proficiunt fideles quamdiu peregrinantur in mundo, vt iustificatio in illis plena sit & integra.* Atqui, ô bone, si eousque proficiunt fideles vt ambulent secundùm Spiritum, non secundùm carnem; iustificatio legis, id est, vt ipsemet tuus exponit Beza, *id ipsum quod requirit lex,* in illis impletur. Quòd si nullos etiam tales esse asserueris, fateri necessariò debes nullos posse saluari qui operandi tēpus habent: ait enim in eodē hoc capite idem Apostolus de vtroque huius clausulæ membro: *Si secundùm carnem vixeritis, moriemini: si Spiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis.* Aut per te nullus hoc potest, & nemo viuet, sed omnes moriētur in peccatis suis; aut si aliquis potest, quisquis ille est, legem impleuit. In illis enim iustificatio legis impletur, id est, illi faciunt idipsum quod lex requirit, *qui non secundùm carnē ambulant, sed secundùm Spiritū.* Ergo falsū, absurdum, & impium est quod sub rationis specie adfert Caluinus, vt probet cōmentum esse à Pauli sensu alienum, qui ex hoc loco intelligunt Spiritu Christi renouatos legem implere.

Legis iustificationem impleri ostēditur.

Rom. 8. 13.

Vnde

Vnde & totum quod copiosè infert, penitus concidit. *Ergo* (inquit) *hoc ad veniam referre necesse est: quia dum nobis accepta fertur Christi obedientia, legi satisfactum est, vt pro iustis censeamur. Perfectio enim quam lex exigit, ideo in carne Christi fuit exhibita, ne amplius ad nos damnandos vigeat eius rigor.* Hæc est antiqua Caluini cantilena, seu blasphemia potius, suprà refutata: quam hîc repetere voluit, quum nec vnum hîc verbum sit quod eam significet, vt ab altera saluberrima & perspicua Apostoli doctrina lectoris animum abduceret. Cauteriata conscientia sciens & volens Scripturam deprauat Caluinus, suosque lectores sciens & volès in errorem abducit. Quo ego flagitio ac sacrilegio vix vllum execrabilius esse existimo.

Cõclusio Caluiniana ex falsis mediis nulla.

Caluini conscientia cauteriata.

Sed cur ergo Apostolus de regenerantis ac renouantis gratiæ effectu subiecit, *in illis impleri iustificationem legis, qui secundùm Spiritum ambulant?* &c. Quid hoc ad obedientiæ Christi confictam imputationem? vult & huic quæstioni satisfacere. *Quia* (inquit) *suam iustitiam nullis communicat Christus, nisi quos Spiritus sui vinculo sibi coniungit, additur iterum regeneratio, ne putetur Christus peccati esse minister.* Scilicet hoc est hæreticorum ingenium: modò aliquid adferre queant quod vel minimam probabilitatis speciè habeat, apertissimum Scripturarum sensum nullo Dei timore, nulla conscientiæ tacti, deprauant. Christus proculdubio

Hæreticorum ingenium.

culdubio nullis peccata remittit, nisi quos Spiritus sui vinculo sibi coniungit: quod iterum valet contra Caluinum plurimum, qui in sola remissione peccatorum, absque vlla necessaria cum Christi Spiritu coniunctione (quæ non fit nisi per illius Spiritus, gratiæ & donorum eius participationem) hominis iustificationem ac salutē ponit. Christi autem *iustitia, obedientia, legis adimpletio*, si nobis communicari, id est, imputari debeat, (nullum enim aliud communicationis genus Caluinus agnoscit) vt hac communicatione imputatiua iustificemur & saluemur, prorsus ad salutem & iustificationem impertinens est, aliam cum Christo coniunctionem habere quàm per fidem, qua hanc Christi iustitiam apprehendimus. Et hæc est perpetua, constans, & firma tā Caluini quàm omnium hodie hæreticorum sententia. Quòd si reuera Christi iustitia nemini imputetur, *nisi ipse secundùm Spiritum ambulet, & Spiritu facta carnis mortificet* (hæc enim sunt verba Pauli quæ semper fugit Caluinus, & alia generalia substituit) planè & inuictè sequitur, non ex sola imputata Christi iustitia nos saluari, aut coram Deo iustificari, sed adesse oportere præterea bona pietatis opera, quæ illi faciunt *qui secundùm Spiritum ambulant, idq; ne putetur Christus peccati esse minister*, vt Caluinus hîc loquitur. Sic non tantùm bonorum operum necessitas, sed &

Caluinus ex suis refutatur.

Imputatiua iustitia euertitur.

sed & iustificatio ex illis coram Deo ex ipsa Caluini confessione concluditur. Cæterùm de aliqua Christi iustitia, aut obedientia, qua legi satisfactum est, posteaq; nobis accepta fertur, nihil hîc prorsus Apostolus loquitur. Caluinianum fermentum est, quo verbum Dei (docens doctrinas & mandata hominum, quæ à Luthero, Bucero, Melanchthone, & alijs didicerat,) nefariè contaminat. Apostoli sententia hæc est: *Quia impossibile erat* vt lex homines saluaret, eò quòd in homines carnales incidens, infirma & inualida ad salutẽ facta est, Dei misericordia & Christi beneficio factum est, vt iustitia, quam lex requirit ad vitam ac salutem, impleretur in hominibus, non iam carnalibus, sed spiritualibus, *qui non secundùm carnem ambulant, sed secundùm Spiritum.*

Bezæ corruptelæ examinãtur.

Sed nunc vt ad huius tam insignis loci deprauationem Beza cooperatus fuerit, suaq; partes post Caluinum egerit, videamus. *Condemnauit* (inquit) *peccatum in carne, id est, nullum in nos ius habere declarauit.* Probè hoc quidem, & contra Caluini sensum, vt suprà accepimus. Sed nunc quid his verbis intelligat, audi: *Nam imputatâ Christi iustitiâ, peccatum pro nihilo habetur, quamuis supersint eius reliquiæ in nobis.* Rotundè Beza id, quod sui sentiunt, effutiuit. Caluini hypocrisim (*non alijs iustitiam Christi communicari, nisi qui Spiritus vinculo Christo cõiuncti, secundùm Spiritum ambulant, non*

Beza Caluini hypocrisim propalauit.

secundùm carnem) execratus Beza, apertè & rotundè dicit, *imputatâ semel nobis Christi iustitiâ peccatum pro nihilo haberi, quamuis supersint eius reliquiæ in nobis*: id est, nulla iam ampliùs peccata aut peccatorũ reliquias nobis obesse posse, vt hoc sensu *nullum in nos ius habeat peccatum*, quia non potest ampliùs nos condemnare, aut nobis ad mortem imputari. Et sic illa verba, *Peccatum vobis nõ dominabitur*, scholia Vatabli, è schola Geneuensi non à Vatablo profecta, hunc in modum exponunt: *Non damnabimini propter peccatum: quia non estis sub lege. Esse enim sub lege, est, damnari sententia legis in conscientia: Sub gratia esse, est, conscientiam certissimam esse, omne peccatum nobis remissum esse Dei benignitate.* Hæc illa scholia. Sanè tum Beza, tum Caluinus, ad illa verba, *Peccatum vobis non dominabitur*, nihil prorsus annotant, nihil dicunt. Satius iudicarunt sua venena silentio occultare, quàm aut illa propalare, aut verum sensum aliquid dicendo adferre. Nunc tamen Beza non ampliùs dissimulandum ratus, exponit sic Christum *damnasse peccatum in carne nostra*, vt illud iam *nullum ius in nos habeat*, id est, nos damnare non possit; quia Christi iustitiâ nobis imputatâ, *peccatum iam pro nihilo habetur*. Ita nunc iuxta huius bestiæ sanctimoniam, renatus in Christo, & credens in eum, Christique iustitiam sibi imputatam fide forti apprehendens, fornicetur, inebrietur, omni spurcitia contaminetur:

Vatabli scholia è schola Geneuẽsi prognata.

Caluinus textum sibi aduersantem dissimulat.

tur: *peccatum pro nihilo habetur*; *vtcunque supersint reliquiæ eius in nobis*; id est, vtcunque semper mortaliter peccemus. Nulla enim apud Bezam, iuxta magistri sui Caluini doctrinam, venialium & mortalium peccatorum distinctio; sed omnia in sua natura mortalia sunt.

Cæterùm, iuxta hanc tam apertam Bezanam impietatem, manet ingens quæstio, cur Apostolus adiecerit, *Iis qui non secundùm carnem ambulant, sed secundùm Spiritum*. Hunc nodum soluere cupiens Beza ait, *appositè hoc Apostolum subiecisse, vt intelligamus quod verissimũ est, frustra de fide ac Christo apprehenso gloriari, qui reipsa non ostendunt se Christi Spiritus esse participes. Hæc igitur iustitia per Christum in nobis inchoata, testis est nos in Christo esse*. Sed hîc Beza improbum illum ariolum agit de quo *nuper diximus, qui vt fidem suã apud domesticos tueatur, alteri pluuiam, alteri serenitatem prædixit, vt ab alterutro de mendacio ac fraude conuictus, alterius testimonio se defendat, quasi ab altero malè intellectus; quum contrarium sibi à bono ariolo prædictum esse, alter iuramento firmabit. Sic bonus Beza lectores hîc suos pugnantibus assertionibus ludificat, vt qui alterutra eum premere velit, siue orthodox⁹ in prima, siue sodalis quispiam suus in secunda, habeat vnde se tueatur, alteri dicens quòd malè eum intellexerit, quum apertè contrarium affirmauerit.

*Supra ad Rom. 4. in fine.

Beza pugnãtibus assertionibus lectores ludificat.

Hîc enîm si premit Bezã orthodoxus, quòd necessitatem bene operandi tollat, & liberam peccandi licentiam ponat, dicens *peccatum in renatis per Christum pro nihilo habert*, respondebit se à nobis malè intellectum, quia postea fatetur, *frustra de fide ac Christo apprehenso gloriari, qui reipsa non ostendat se Christi Spiritus esse participem, idque per iustitiam in seipso inchoatam, ambulans secundùm Spiritum*, &c. Quòd si ab altera parte à sodali aliquo suo prematur, cur hanc iustitiæ inchoatæ & ambulandi secundùm Spiritum necessitatem talem posuerit, vt absque ea frustra de fide & Christo apprehenso glorietur; respondebit molliter, salua adhuc esse omnia, & soli fidei nihil esse præiudicatum; quia antea præmisit, *imputatâ semel nobis Christi iustitiâ, peccatum pro nihilo haberi*: aliquid tamen hîc fuisse dicendum propter tam aperta Apostoli verba in contrarium, & ad aliquê fucum Papistis faciendũ. Hunc ille ludũ ludit. Quis enim nõ videt quàm apertè pugnãtia vno ferè & eodem halitu, in vna & eadem Apostoli sententia loquatur? Si enim *iustitia in nobis inchoata* veri nominis iustitia coram Deo non est, sed *testis tantùm* quòd in Christo sumus, *nec* (vt suprà ad illa verba, *In Christo Iesu*, dixit) *salutis nostræ causa, sed testimonium*; falsum est illud alterum, *frustra de fide & Christo apprehenso gloriari qui reipsa non ostendit*, id est, qui per iustitiam inchoatam, & ambulando secundùm

Vers. 1. cap. 2.

dùm Spiritum, non ostendit, *se Christi Spiritus participem esse*. Planè enim non frustra sed meritò & solidè de inuenta salute gloriatur, qui nulla salutis causa indiget; habetque omnia ad salutem suam necessaria. *Si peccatum pro nihilo habetur*, peccati fuga quæ est *non ambulare secundum carnem*, non est illi necessaria. Si non est necessaria, etiam si illa careat, modò Christi iustitia imputata per fidem gaudeat, saluus est, iustus est, de fide & Christo apprehenso gloriari potest. Sed & impiam hanc doctrinam suam priori loco positam magis adhuc manifestat Beza. *Non* (inquit) *idcirco nulla in nobis est condemnatio, quia iustitia sit in nobis inchoata* (hoc est, quia secundùm Spiritum ambulamus, & reipsa ostendimus quòd Christi Spiritus participes sumus) *sed quia in Christo sumus, in quo plenè sumus sanctificati*: eius videlicet iustitiâ nobis imputatâ. Vide ergo apertam impietatem. Si iustitia inchoata à damnatione nõ liberat quũ in nobis est, profectò nec damnationem adferet si à nobis abest. Quòd si, quum abest, nullam damnationem adfert, profectò, qui ea caret, de sua sola fide & Christo apprehenso meritò gloriari potest: nec ad dãnationem deuitandam necesse est vt Christi Spiritus participem se esse reipsa ostendat. Absque hac participatione reali saluus est. Ita planè Epicuream doctrinam docet Beza, docet Caluinus: sed illud docere videri nolunt: ad quã

Bezanæ doctrinæ aperta impietas.

hoc loco dissimulationem, hæc Apostoli verba longè clarissima eos compulerunt.

9. *Vos in carne non estis, sed in Spiritu: si tamen Spiritus Dei habitat in vobis. Qui enim Spiritum Christi non habet, hic non est eius.*

SVbiungit hoc Apostolus (ait Caluinus) *vt ostendat quàm necessaria sit in Christianis carnis abnegatio. Regnum Spiritus, est carnis abolitio. In quibus nõ regnat Spiritus, illi ad Christũ non pertinent. Ergo Christiani non sunt qui carni seruiunt. Christum enim à Spiritu suo qui diuellunt, eum faciunt mortuo simulachro vel cadaueri similem. Ac semper tenendum est illud Apostoli consilium, gratuitam peccatorum remissionem à Spiritu regenerationis non posse seiungi: quia hoc esset quasi Christum discerpere.* Placet omnino hic Caluini commentarius, quia & bonorum operum necessitatem ad salutem docet, sicut Pauli hoc loco sententia habet; & præterea non separari à gratuita peccatorum remissione totius vitæ innocentiam ac puritatem affirmat: quorum vtrunque solam fidem iustificantem ac saluantem, quæ solam gratuitam peccatorum remissionem cum iustitia Christi imputata apprehendit, penitus subuertit. Nam & priùs ad illa verba, *Si tamen Spiritus Dei habitat in vobis*, commentatur Caluinus hoc modo: *Correctio est appositè subiecta, qua excitantur vt seipsos propiùs examinent, ne Christi nomen frustra prætendant. Hæc autem est certissima*

Imputatiua iustitia à Caluino reprobata.

nota

nota qua discernuntur filij Dei à filijs mundi, si Dei Spiritu ad innocentiam ac sanctitatem regenerati sunt. Optimè hæc omnia, & vt ad germanum Apostoli sensum, sic ad alia hæreticorum placita, de sola fide & imputatiua iustitia, & legis seruandæ impossibilitate, & omnium operum nostrorum perpetua immunditie, alijsque similibus, penitus subuertenda plurimum valent.

Hæc quum ita sint, videtamen quid Caluinus inferat vt lectoris animum aliò longissimè abducat, & saluberrimæ huic Apostolicæ doctrinæ aliquid veneni immisceat. *Id* (inquit) *si verum est, mirum est ab Euangelij aduersarijs nos arrogantiæ insimulari, quòd Christi Spiritum in nobis habitantem agnoscere audemus.* Planè nõ arrogantiæ tantùm, sed & summæ dementiæ atque impietatis vos omnes insimulamus, qui certitudinem salutis de fide vobis pollicemini propter Spiritum Christi in vobis, vti asseritis, inhabitantem. Quare autem id vobis ita mirum videtur? *Nam* (inquit) *aut Christum abnegare conuenit, aut fateri per eius Spiritum esse Christianos.* De ea re quis dubitat? Sed quid hoc ad rhombum? Per Spiritũ Dei homines fiunt Christiani: Ergo negare nõ debemus quin Caluinistæ habeãt Spiritũ Dei; neque eos insimulare debemus, quòd audeant agnoscere Spiritum Christi illis inhabitantem. Talem consequentiam quis puer non irrideret? quis, qui vel primis

Caluini puerilis argumentatio.

mis labris disserendi artem attigisset, è schola non exsibilaret? Inter antecedens & consequens quàm multa hîc media desiderantur. Antecedens hoc est: Per Spiritum Dei homines fiunt Christiani. Consequens est: Ergo Caluinistæ habent Spiritum Dei. Quis
1. non videt hîc desiderari primum hoc medium? Sed Caluinistæ sunt Christiani. Deinde huius medij probationem, quòd reuera tales sunt. *Nam excitantur hîc ab Apostolo Romani* (vt ipsemet scribit Caluinus) *vt seipsos propiùs examinent, ne Christiani nomen frustra prætendant.*
3. Tum, si tales modò sunt, an tales perpetuò futuri sint. Sic enim Spiritum Dei sibi venditant Caluinistæ, tantaque certitudine fidei, vt eo nunquam carere sese præsumant.
4. Postremò, etiam si tales perpetuò futuri sint, an hoc omnibus nobis certò constet, idque de fide. His demum positis, valebit hoc consequens, vera erit hæc conclusio: *Ergo negare non debemus quin Caluinistæ habeant Spiritum Dei.* Nũc autem illis quatuor medijs prætermissis, quæ etiam nunquam probari poterunt, concludit se habere Spiritum Dei, neque hoc à nobis negari oportere. Et videte quanta fiducia eos, qui hoc negant, quasi atrocissimi sceleris conuictos traducat. *Horribile* (inquit) *auditu, homines sic à diuino verbo defecisse, vt non modò Christianos se esse iactent absque Dei Spiritu, sed fidem quoque aliorum irrideant. Atqui hæc Papistarum est philosophia.* Magnum

Caluini tonitrua putida ac ridicula.

gnum hic tonitru, magnus verborum strepitus: sed nec grando nec pluuia sequitur. Hominis impudentia maior est quàm quæ meis verbis exprimi queat. Supponit duo: vnum, *negare nos per Spiritum Dei fieri Christianos.* Atqui hoc tuum antecedens, Caluine, nemo Christianus negat. Sed turpissimum tuum consequens cur meritò explodimus, iam lector intelligit. Alterum, quòd horum hominum fidem, qui audent sibi Spiritum Christi inhabitantem venditare, irridemus. Atqui non fidem, sed præsumptionem impiam, temerariam, falsam, putidissima hîc cauillatione fundatam, non irridemus modò, vt stultitiæ ac dementiæ plenam; sed execramur quoque, vt multarum animarum pestem certissimam. Et hæc est non philosophia modò, sed & Theologia nostra, qua turpissimos Caluini paralogismos, & diuinæ Scripturæ deprauationes fœdissimas, Dei beneficio deprehendimus, aperimus, iugulamus.

12. *Si secundùm carnem vixeritis, moriemini.*
13. *Si Spiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis.*

Bonorum operum ad salutẽ necessitas.

EST hic locus valde perspicuus, illustris, & efficax, tum ad bonorum operum necessitatem & efficaciam demonstrandam, tum ad solius fidei iustificationem profligandam. Nam & disertè ait, *qui secundùm carnem viuunt, morituros*, quos propterea sola fides à morte eripere

eripere non potest; & non minùs disertè addit, eos *qui Spiritu facta carnis mortificant*, id est, qui secundùm Spiritum ambulant, & opera spiritualia proferunt, *victuros*, seu vitam æternam adepturos; vt propterea ad vitam æternam consequendam bonorum operum executio tum necessaria sit, tum efficax. Caluinus ipse veritatem hanc orthodoxam aliqua ex parte & specie tenus profiteri ex loci euidentia cõpulsus est. Sed in fauorem suæ hæresis totam Apostoli doctrinã mira quadam arte & astutia penit⁹ subuertit. *Addit* (inquit) *Apostolus comminationem, quo acriùs torporem illis omnem excutiat. Qua etiam probè refelluntur qui iustificationem fidei iactant sine Christi Spiritu. Quanquam sua ipsorum conscientia plus satis redarguuntur: quia nulla est in Deum fiducia, vbi non sit & amor iustitiæ. Verum est quidem, nos sola Dei misericordia iustificari in Christo; sed æquè & istud verum ac certum, omnes qui iustificantur, vocari à Domino vt dignè sua vocatione viuant. Discant ergo fideles, nõ in iustitiã modò, sed in sanctificationem quoque Christum amplecti, sicuti in vtrumque finem nobis datus est, ne mutila sua fide eum lacerent.*

Pauli clarissima verba qua arte eludit Caluinus.

Hæc ille ad priorem versiculum. Quid ad posteriorem dicat, mox videbimus. Valde quippe artificiosè vtrumque tractat; quasique lupum auribus tenens, nec nullam veritatem dicere audet, nec totam veritatem profiteri vult: Apostolo apertè contradicere formidat, suæ tamen hæresis causam deserere

renoluit. Vt Apostolo ipsíque veritati manifestæ quadamtenus sermonem suum accommodaret, concionatur *torporem hîc omnem pigris excuti, probè eos refelli qui iustificationem fidei iactant sine Christi Spiritu*, vbi suos propiùs pupugisse visus est; denique *à suis ipsorum conscientijs redargui, qui sine amore iustitiæ fiduciam concipiunt*. Hæc contra eos, *qui secundùm carnem viuunt*, quasi ex Apostoli sententia concionatur. Vt tamen illis parcat, totam in eos Apostoli sententiam non pronunciat. Apostolus ait huiusmodi *morituros*, id est, nullam apud Deum salutem consequuturos. Hoc Caluinus sibi tacendum putauit, ne *vitam secundùm carnem*, id est, vitam peccato deditam, & bonis operibus vacuam, nimiùm contra suos, in sola fide salutem sibi pollicentes, prægrauaret. Satis habuit eos verbis duriusculis excipere, & quasi homines *pigros*, *absurdos*, *& parum consideratos* redarguere: *mortem* illis certò imminentem proponere supersedit. Sic vbi aliquid pro veritate dicere videtur, nec illam totam dicit, &, quod in ea præcipuum erat, alto silentio inuoluit. Et hoc totum est quod pro vera Apostoli sententia dicere voluit. Quod tamen exiguum, ne suam ac suorum causam læderet, quam hoc in loco plurimum laborare & fatiscere videbat, eius patrocinium studiosè aggreditur. *Verum* (inquit) *est nos sola Dei misericordia iustificari in Christo*. Quod ad primam illam iustificationem

Pauli verba primũ mitigat & extenuat.

Techna Caluiniana.

Pauli verba conatur eludere.

nem seu iustificationis exordium attinet, verum est, & quoad illius iustificationis causam propriam & efficientem. Nam causa ad illam necessariò disponens in adultis, multa alia requirit, fidem, pœnitentiam, charitatem, spem veniæ, odium peccati, propositum nouæ vitæ, & his similia. Ita illa Caluini propositio multa modificatione indiget. Deinde, de hac *iustificatione Apostolus hîc non loquitur, quia ipsis iam iustificatis loquitur,* eosque docet quid illis necessariò faciendum incumbat, vt iustificationem, vitam, ac salutem adeptam conseruent, & ne semel iustificati nihilominus moriantur. Ait enim: *Si secundùm carnem vixeritis, moriemini.* Hæc igitur adhuc Caluini propositio ad Apostoli hoc loco sensum prorsus impertinens est. Audiamus reliqua: *Sed æquè & istud verum ac certum, omnes qui iustificantur, vocati à Domino vt digne sua vocatione viuant.* Non solùm ad hoc *vocantur*, & inuitantur quasi ad rem honestã, laudabilem, & *vocatione Christiana dignam*; huc enim tendit Caluini oratio ab Apostoli verbis valde diuersa) sed sub periculo damnationis æternæ illis iniungitur, *vt secundùm carnem non viuant, sed secundum Spiritum*; vt desideria carnis non sequantur, sed legis mandata, quæ tota spiritualis est, obedienter ferrent: vtpote certò *morituri* si illud perpetrant, & certò *victuri* si istud præstêt. Vtrumque enim hoc hic locus dicit. Tenemus

Pauli verba iterum extenuat.

nunc

nunc quantum Caluinus ab Apostoli sententia recedat, & quantopere illam extenuauerit, vt solius fidei iustificationi ac saluti hoc in loco grauissimè periclitanti succurreret.

Videamus reliqua: *Discant ergo fideles, non in iustitiam modò sed in sanctificationem quoque Christum amplecti, sicuti in vtrumque finem nobis datus est, ne mutila sua fide eum lacerent.* Qui in Caluini dogmatibus ac technis versatus non est, prorsus iudicaret, Caluinum hoc loco dicere, non solùm iustitiam Christi ad remissionem peccatorum nobis imputatâ fide amplectendam esse, sed eius quoque sanctificationem retinendam esse, quam Spiritus eius gratia in regeneratis operatur, vt sic *non secundùm carnem viuamus*, quia in vtrumque finem nobis datus est, tum vt eius iustitia ad remissionem peccatorum nobis imputaretur, tum vt per regenerantem gratiam Spiritus eius participes facti, innocentiam & sanctitatem vitæ retineremus. Sed Caluini sensus longè alius est: & ita loquitur, vt à suis quidem intelligatur, alios verò lectores verbis ambiguis prorsus ludificet, & naso suspendat adunco. Caluini enim vera sententia est, Christum nos in sanctificationē amplecti debere, non solùm in iustitiā, quia non solùm Christi iustitia qua pro peccatis nostris Deo satisfecit, sed etiā tota eius sanctificatio, tota eius obedientia, puritas, integritas, nobis per

Caluini tectum & mellitum venenum expanditur.

Technæ Caluinianæ.

fidem illam apprehendentibus imputatur. Propterea adiecit (quod sui bene intelligũt) *ne mutila sua fide Christum lacerent*: id est, ne iustitiam quidem Christi quoad peccatorum remissionem fide apprehendant, sanctificationem autem & totam Christi puritatem, ex qua illis imputata iusti coram Deo habeantur, eadem fide nõ apprehendant. Hoc suos fideles monet Caluinus vt discant & attendant, & sic hæc Apostoli verba minùs timeant, quibus dicit, *Si secundùm carnem vixeritis, moriemini.* Christi quippe sanctificationẽ, qui secundùm carnem non vixit, & (vt paulò antè dixit) *cuius obedientia nobis accepta fertur, vt sic legi satisfiat, nosq; pro iustis censeamur*, si fide apprehenderint, futurum esse vt non moriantur, sed viuant. Illam autem, quam dixi, Caluini sententiam, *nos Christum in sanctificationem amplecti*, sicuti hîc loquitur, adeoq; per Christum sanctificari, quia eius sanctitas & puritas nobis imputatur, ipsius Caluini veram & genuinam esse, hæc eius alibi verba docebunt. *Quare* (inquit) *fide iustificamur? Quia fide apprehendimus Christi iustitiam, qua vna Deo reconciliamur. Hanc verò apprehendere non potes, quin & sanctificationem simul apprehendas. Datus est enim nobis in iustitiam, sapientiam, sanctificationem, redemptionem. Nullum ergo Christus iustificat, quem non simul sanctificat. Vis ergo iustitiam in Christo adipisci? Christum antè possideas oportet. Possidere autem non potes, quin*

Ad huius cap. ver. 4.

Instit. lib. 3. cap. 16. num. 1

fias

fias sanctificationis eius particeps: quia in frusta discerpi non potest. Quum ergo hæc beneficia, non nisi seipsum erogando, fruenda nobis concedat, vtrumq; simul largitur; alterum nunquam sine altero. Hæc Caluinus. Tenemus nunc quid sit iuxta Caluinum, *Christum in sanctificationem amplecti, ne mutila sit fides nostra*: nimirum, vt eius sanctificationem fide apprehendamus, sicuti iustitiam apprehendimus. Vtrumque autem dat, non per aliqua dona nobis inhærentia, sed *seipsum nobis erogando*: quem fide totum apprehendendo totum nostrum facimus, totum possidemus, vt sic iusti ac sancti coram Deo habeamur. Quod ergo Apostolus hîc dixit, *Si secundùm carnem vixeritis, moriemini*, secundùm Caluinum sic intelligi debet: Si Christi sanctificationem & puritatem, qui secundùm carnem non vixit, fide non amplectimini, vt fides vestra integra sit, nõ mutila, moriemini. Proh Deum immortalem! Quid est diuinam Scripturam sacrilega audacia, scientem ac volentem, ludibrio exponere, si hoc non est? Quid est impostorem nefarium agere, si hoc non est? Quid est *in nequitia & astutia circumuenire*, si hoc non est? Declamandi hîc locus non est. Relegantur quæ priùs tam sanctè concionari videbatur, & attendatur in qualem & quam fœtidum fumum totum resoluitur, ac postremò ab Apostoli sententia quàm longè latéque discessit.

Pauli verba in sensu Caluini.

Verbi Dei corruptela sacrilega.

Ephes. 4.

Nunc vt ad alterum huius textus versiculum, *Si autem Spiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis*, lectorē ludat, & diuinæ Scripturæ verba corrumpat, videamus. *Ita* (inquit) *temperat Apostolus sententiam, vt non deijciat animum pys, qui sibi multa adhuc infirmita is conscij sunt.* Nempe visus Caluino Apostolus est in priori versiculo nimis rigidus ac seuerus, dicens: *Si secundùm carnem vixeritis, moriemini.* Caluino adhuc carnali, & sub lege posito, vox illa legē, mandatū, & comminationem sonans, dura, rigida, & aspera visa est. Vult ergo nunc Apostolum in his verbis hanc *sententiam suam temperare*: idque ne fortè *pijs* Caluinistis, sola fide vitam sibi polliceri & secundùm carnem viuere assuetis, *animum illa verba deijcerent*. Quomodo ergo sententiam hîc suam temperat Apostolus? *Nam* (inquit) *vtcumq; peccatis sumus adhuc obnoxij, nihilo tamen minùs vitam nobis promittit, modò carnis mortificandæ studium prosequamur. Neque enim exactè requirit carnis interitum, sed tantùm eniti nos iubet ad domandas eius libidines.* Nónne præclara hæc Caluini oratio est? præclarus commētarius? Nónne iterum sciens ac volens cauteriata conscientia Scripturam Apostolicam depraua? Nónne sensum verbis Apostolicis prorsus contrarium adfert? Apostolus dixerat: *Si secundùm carnem vixeritis, moriemini.* Minimè, ait Caluinus; & serpentis antiqui vocem mutuatus, *Nequaquam*, inquit, *morte moriemini.*

Raulus Caluino nimis rigidus ac seuerus.

Cal. cauteriata conscientia Apostolum deprauat.

Gen. 3.

Vtcumque

Vtcunque peccatis estis obnoxij, nihilo tamen minùs viuetis: & vitam hîc in præsentibus verbis *promittit Apostolus, modò carnis mortificandæ studium prosequamini.* Sed quid si hoc studium non succedat? Quid si *boni desiderij effectus non sequatur, quia impar facultas est, nec reperimus in nobis quod optandum erat,* sicuti nuper de ipso Paulo dixerat? Salua res est, ait Caluinus, modò *studium* adhibeas. *Non enim exactè requirit carnis interitum, sed tantùm eniti nos iubet ad domandas carnis libidines.* Nimirum (quod Beza apertis verbis dixit) vt *reluctetur quidem Spiritus, sed non vincat.* Itaque quantiscunque sceleribus ac flagitijs de facto contaminemini, modò *studium virtutis* non deponatis, id est, malletis illa scelera ac flagitia non perpetrare, *& cum aliquo Dei timore & peccati odio illa perpetratis,* (sic enim & nuper dixerat) id est, si non ad extremam impietatem prolabamini, de qua scriptum est, *Impius, quum in profundũ venerit, contemnet,* adhuc vita viuetis: quia hunc tantùm pium conatum, *eniti ad domandam carnem,* non autem ipsam peccati victoriam, *non interitum carnis exactè requirit.* Patitur Apostolus adhuc vinere & vigere in vobis peccatum, modò ex parte vestra aliqua semper maneat pugna, aliquod studium pietatis. Sic paulò antè dixerat, *Nulla est in Deum fiducia, vbi non est amor iustitiæ.* Amorẽ iustitiæ, studium virtutis dicit, non ipsam iustitiam, aut virtutis opus. Hæc est tota Caluini aperta

Suprà ad Rom. 7. vers. 15.

Suprà ad Rom. 6. vers. 12.

Suprà ad Rom. 7. vers. 19. Prou. 18.

Suprà ad Rom. 8. vers. 12.

Techna Caluiniana.

& nuda ſententia, quam ille (more ſuo) homo fallendi peritiſsimus, paucis & conciſè proferre voluit, vt eius turpitudo minùs aduerteretur, totaque oratio magis honeſta videretur. Nunc autem tota eius ſententia penitus introſpecta, & in lucem extracta, manifeſtat eius impietatem (quam etiã alio in loco patefecimus) & præſentis loci execrabilem corruptionem quis non videt? Apoſtolus quippe non de ſtudio aut conatu aut amore tantùm iuſtitiæ loquitur, eoque inani & impoſsibili, qualem Caluinus fingit; ſed de effectu & interitu atque victoria peccati loquitur. *Non quidem carnis interitum exactè requirit*, (vt Caluinus vafre loquitur) id eſt, totius concupiſcentiæ extinctionem (ad hanc quippe penitus extinguendam, ſopiendam, perimendam, perpetua eſt iuſtorum in hac vita pugna & lucta, quæ non niſi in altera vita ſuum effectum & plenam victoriam aſſequetur) ſed *operum carnis interitum* Apoſtolus exactè exigit. Non dicit, Si carnem mortificaueritis (in quo fallit lectorem Caluinus) ſed dicit, *Si acta carnis*, τας πραξεις τȣ σωματος (quę *actiones corporis* Beza vertit) *mortificaueritis, viuetis*. Eadē autē ſunt facta carnis, & opera carnis, ſeu actiones corporis, in Scriptura Euãgelica: pro eodem, inquam, vſurpantur, εργα της σαρκος και πραξεις τȣ σωματος. Reddet vnicuique ſecundũ opera eius; κατα την πραξιν αυτȣ. Exuentes veterem hominem cũ actibus

Caluinus pro operibus carnis carnē ſubſtituit.

Mat. 16.

Coloſſ. 3.

bus suis; σὺν ταῖς πράξεσιν αὐτῶ. *Confitentes & annunciantes actus suos*; τὰς πράξεις αὐτῶν. Quæ igitur facta carnis, seu opera carnis, seu quos actus corporis mortificandos Apostolus intelligat, ipse nos docebit. *Manifesta* (inquit) *sunt opera carnis, fornicatio, immunditia, luxuria, idolorũ seruitus, veneficia, inimicitiæ, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, dissensiones, sectæ, inuidiæ, homicidia, ebrietates, comessationes, & his similia; quæ qui agũt, regnum Dei non consequentur.* Hæc sunt *facta carnis, quæ si mortificauerimus, viuemus.* Hæc facta carnis penitus in nobis occidenda sunt, & horum interitum exactè Paulus requirit, vt coram Deo viuamus. Non satis est *enixi ad ista edomanda*, aut *studium* ad illa mortificanda adferre, sed cum effectu illa mortificanda sunt, penitusque perimenda, vt coram Deo viuamus. Non debemus huiusmodi *peccatis esse obnoxij*, vt Caluinus permittit, quia qui *talia agunt, regnum Dei non possidebunt*, non viuent, morte morientur: quicquid serpens Caluinus blandè in contrarium suggerat; vt sicut serpens seduxit Euam blando illo sermone, *Nequaquam morte moriemini*, sic ille suos lectores seducat blandis illis verbis: *Vtcunque peccatis sumus obnoxij, nihilo tamen minùs vitam nobis promittit, modò carnis mortificandæ studium prosequamur.* Hi sunt seductoris Caluini *dulces sermones & benedictiones, quibus seducit corda innocentium.* Apostolus vitam promittit, ipsa *facta carnis*, ipsa peccata quæ ex carne oriuntur,

Act. 19.

Gal. 5. 19.

Caluinus serpenti diabolo similimus.

Rom. 16.

Pauli doctrina & Caluini corrupte la obseruanda.

tur, penitus occidentibus & *mortificantibus*; non autem defideria huiusmodi peccatorum occidere tota vita conantibus, ipsaque interim peccata perpetrãtibus, & qui illis perpetuò obnoxij sunt. Mortificandi verbum hoc loco, θανατοῦτε, propriè occidere & morti tradere significat, in quo sensu tum in Euangelio semper (*Matth. 26. ver. 58. & 27. ver. 1. Marc. 14. ver. 1. Luc. 21. ver. 16.*) tum apud Paulum alibi accipitur: *Vt castigati, sed nõ mortificati*: ὡς παιδευόμενοι καὶ μὴ θανατούμενοι. De vera igitur morte veroq; interitu operũ carnis loquitur hîc Apostol⁹, in quo cõsistit nouitas & sanctificatio nostra inchoata. Audiamus Augustinum hæc Pauli verba sapienter explicantem. Citato toto hoc loco quem nunc tractamus: *Hoc (inquit) est opus vestrũ in hac vita, actiones carnis Spiritu mortificare, quotidie affligere, minuere, frenare, interimere. Quàm multos enim proficientes non iã delectant quæ antea delectabant! Quando ergo delectabat & nõ consentiebatur, mortificabatur: quia iã non delectat, mortificatũ est. Calca mortuũ, transi ad viuũ. Calca iacentem, conflige cũ resistente. Mortua enim est vna delectatio, sed viuit altera, & illã, dum nõ consentis, mortificas: cum cœperit omnino nõ delectare, mortificasti. Hæc est actio nostra, hæc est militia nostra.* Hic est huius loci sensus germanus, hæc doctrina saluberrima: quam versipelli sua blanditie hostis pietatis Caluinus penitus eludere & inanem reddere voluit. Facta carnis, à quibus omnes iusti abstinent,

2. Cor. 6 9.

Serm. 13. de verb. Apost.

Caluini artes.

abstinet, vertit in desideria, quibus nemo iustus caret; & ipsam mortificationē actu præstandam, in mortificandi studium ac conatum inefficacem. Hæc eius artes sunt.

14. *Quicunque enim Spiritu Dei aguntur, hi filij Dei sunt.*

PRobatio eius est quod proximè præcessit. Ne enim quis, audito quòd Spiritu facta carnis mortificare oportet, vel id sibi difficile existimaret ex ignauia, vel id se suis viribꝰ præstare posse putaret ex præsumptione; vtrique malo occurrit Apostolus, docēs nec humanis viribus id fieri, sed Spiritu Dei; nec Dei Spiritu carere posse, qui filij Dei sunt. Certa enim filiorum Dei nota, certa felicitas, & Dei erga eos dignatio est, vt Spiritum Dei habeāt, atque ab eo in carnis mortificatione perpetuò agantur, id est, adiuuentur; atque ita adiuuentur, vt ipsi agant quoque, & agenti eos gratiæ libera electione vel cooperentur, (vt in sermone prælegato prolixè & copiosè hunc locum pertractans docet S. Augustinus) vel etiam ab agente gratia deficiant ad seipsos, vt idem docet Augustinus alibi.

Carnis facta mortificandi facultas.

Serm. 13. de verb. Apostoli. In enchirid. c. 64.

Caluinus hunc etiam locum nefariè corrumpit, & scopum ac sensum Apostoli esse ait, *vt his verbis fideles animentur ad indubiā salutis suæ fiduciam.* Atqui de hac fiducia nihil hactenus toto hoc capite disputauit Apostolus.

Caluini corruptela ex ipso probatur Caluino.

Et fatetur Caluinus, hæc verba *probationem continere eius quod proximè præcesſit.* Vnde ſic contra Caluinũ ratiocinamur: Hæc ſententia *probatio eius eſt quod proximè præceſſit*: Sed in eo quod proximè præceſsit, *de ſalutis indubia fiducia* nihil prorſus actum aut dictum eſt, verùm de factis carnis *Spiritu* mortificandis: Ergo hic locus non ad animandos fideles de aliqua ſalutis fiducia, ſed ad animandos fideles ad ſtrenuã carnis ſuæ mortificationem propriè & vnicè valet. Obſeruet autem lector, quòd ex hac ſimplici ac nuda aſſertione, nulla ratione, nullo argumento firmata, imò quam euidens ratio falſam conuicit, perinde ac ſi fortiſsima demonſtratione probata res eſſet, aut in verbis Apoſtolicis euidenter cõſpiceretur, à tota diſputatione Apoſtolica lectoris animum abducit, & tam hanc quàm ſubſequentes ſententias ad ſenſum ab Apoſtoli verbis totoque hîc ſcopo & intento alieniſsimis violẽter contorquet. Mox quippe in hac ſententia vide quàm citò concludat, & cornutum ſtruat ſyllogiſmum. *Summa* (inquit) *huc redit: Filij Dei ſunt, quicunque Spiritu Dei aguntur: Omnes filij Dei ſunt hæredes vitæ æternæ: Ergo certi de vita æterna eſſe debent, quicunque aguntur Spiritu Dei.* Ponit in concluſione quod nec propoſitio nec aſſumptio cõtinebat: vt propterea talis concluſio non ex mediis aſſumptis, ſed ex cerebro diſputantis capta fuerit. De certitudine, inquam, vitæ æternæ

Concluſiones Caluini impudẽtiſſimæ.

Caluini cornutus paralogiſmus.

æternæ nec maior nec minor propositio loquitur, sed sola conclusio. Quod tale in disputando vitium est, quo vix turpius accidere possit. Cæterùm seruatis Caluini medijs hæc est recta & legitima argumentatio: Non sunt hæredes vitæ æternę nisi filij Dei: Omnes filij Dei Spiritu Dei aguntur: Ergo omnes hæredes vitæ æternæ Spiritu Dei aguntur. Hæc conclusio & ex illis medijs rectè consequitur, & vera est, quia media assumpta vera sunt. Debẽt omnes hæredes vitæ æternæ, vt, quod sperant, certò assequantur (neque enim in hac vita nisi *secũdùm spem hæredes* sunt) Spiritu Dei agi, non spiritu carnis suæ, vt secundùm Dei Spiritum viuant, facta carnis mortificantes; non secundùm carnem, opera carnis perpetrantes. Vnde iterum certitudo gratiæ, quam ex hoc loco quasi ex pumice aquã haurire voluit Caluinus, ex huius loci circunstantia manifestè refellitur. *Nam si ex operibus æstimandum qualiter affectus sit erga nos Dominus* (ait ipse Caluinus) *id ne tenui quidem coniectura assequi nos posse fateor.* Atqui hîc opera secundùm Spiritum necessariò requiruntur, vt in superiori sentẽtia, quam ista confirmat, ostensum est. Sed huiusmodi paralogismis, & diuinæ Scripturæ manifestis corruptelis, nititur Caluiniana hodie & Lutherana certitudo gratiæ.

Tit. 3.

Certitudo gratiæ euertitur.

Institut. lib. 3. c. 2. num. 38.

15. Non

15. *Non enim accepistis Spiritum seruitutis iterum in timore, sed accepistis Spiritum adoptionis filiorum Dei, in quo clamamus, Abba Pater.*

Carnis opera mortificandi facultatis datę radix & ratio.

CONfirmat hîc Apostolus datam à Deo facultatem veris fidelibus, & per Christum regeneratis, ambulâdi secundùm Spiritum, & Spiritu facta carnis mortificandi: quia legem Dei, quæ iubet facta carnis mortificare, & ambulare secundùm Spiritum, non secundùm carnem, non iam, vt in statu veteris populi, cum seruili timore, sed cum delectatione & amore filiali audimus: Spiritum quippe dilectionis accepimus, non seruilis timoris, & ex hoc dilectionis Spiritu Deum vt Patrem compellamus, colimus, amamus. Sed audiatur potiùs S. Augustinus germanum horum verborum sensum explicans: *Videte quid hinc subiunxerit Apostolus cum diceret, Quotquot Spiritu Dei aguntur, hi filij Dei sunt; quia qui Spiritu Dei aguntur, charitate aguntur, statim adiunxit. Non accepistis Spiritum seruitutis iterum in timore. Quid est, Iterum? Sicut in monte Sina accepistis Spiritum seruitutis in timore. Dicit aliquis: Alius est Spiritus seruitutis, alius Spiritus libertatis. Si alius esset, non diceret Apostolus, Iterum. Idem ergo Spiritus, sed in tabulis lapideis in timore, in tabulis cordis in dilectione, vt non serui sed filij simus. Qui enim adhuc ideo bene agit quia pœnam timet, Deum non amat, non est*

Serm. 13. de verb. Apost.

inter

inter filios. Timor seruus est, charitas libera est: &, vt sic dicamus, timor est seruus charitatis. Hæc ille; & alio loco breuius: *Non accepimus Spiritum seruitutis*, &c. *id est, vt fides in nobis sit quæ per dilectionem operatur, non tam timendo pœnam, quàm amando iustitiam.* Docet igitur Apostolus, non secundùm carnem viuendum esse, sed Spiritu facta carnis mortificanda; quia si filij Dei sumus, Spiritu Dei agimur, mouemur, excitamur, adiuuamur, vt hoc totum præstemus. Esse autem nos filios Dei inde patet, *quia Spiritum adoptionis filiorum Dei accepimus, in quo* Spiritu, & per quem Spiritum, *clamamus, Abba Pater*: Deum vt Patrem colimus, amamus, inuocamus. Quid autē Apostolus intelligi voluit per Spiritum adoptionis, per oppositum docuit, *non Spiritum seruitutis in timore.* Ergo vt timor designat Spiritū seruitutis, facitque hominem ex timore pœnæ aliquo modo legem seruare, ideóque maxima cum difficultate seruare, *quia inuitus facit, ideóque animo & verè non facit nec verè seruat legem*, vt alibi docet Augustinus: sic ab altera parte amor seu charitas designat Spiritum adoptionis; *diffusa videlicet in cordibus nostris per Spiritum S. qui datus est nobis*, facitque hominem amando legem, & (vt Apostolus loquitur) *condelectando legi*, tota mente alacriter & cordialiter seruire legi Dei, facta carnis mortificare, secundùm Spiritum non secundùm carnem viuere & ambulare, vt sic coram

Epist. 120. cap. 21.

Rom. 5.

Deo

Deo viuant, nõ moriantur. Ad hunc sensum totum disputationis Apostolicæ filum nos rectè & perspicuè ducit.

Quid nunc ad hæc verba Caluinus? *Confirmat* (inquit) *nunc Apostolus illam fiducia certitudinem, in qua fideles acquiescere nuper iussit.* Fallit, mentitur, aberrat. De hac fiduciæ certitudine nihil hactenus Apostolus loquutus est, vt contra Caluinum demonstrauimus. Eam igitur his verbis confirmare nõ potuit. Videamus tamen quomodo præsentem saltem textum eò contorquet. *Huius* (inquit) *fiducia certam fidem nobis fieri docet à Spiritu adoptionis, qui nobis fiduciam precandi non dictaret, nisi gratuitam veniam obsignando.* Spectra hæc sunt cerebri Caluiniani, & idola quæ sibi ipse fabricauit. Spiritus adoptionis facit nos clamare, Abba Pater, & Deum Patrem inuocare: Ergo, quatenus sic oramus, cũ illa *fiducia* precamur quæ gratuitam veniam nobis obsignet. Hæc est Caluini hoc loco consequentia, quæ innumera habet vitia. Primùm, quũ dicitur, *In quo clamamus, Abba Pater*, oratio aut inuocatio Dei necessariò non intelligitur, sed hoc tantùm, quòd Deũ amamus vt Patrem, vt charitatis affectum, non precandi fiduciam, illa verba designent, sicuti ex Augustino explicatum audiuimus, ipsáque antithesis Apostolica manifestè docuit. Deinde, etsi fiduciam orandi hæc verba complectantur, non tamen huiusmodi fiduciam *quæ gratuitam*

Certitudo fiduciæ ab Apostolo non docetur.

1.

2.

tuitã veniã obsignet, in sensu Caluini: id est, qua certò credamus nos esse de numero electorũ, nec à venia peccatorum semel data excidere posse. Talem fiduciam, talem veniæ obsignationẽ Scriptura non docet, nec in isto contextu aliquid est quod eã nobis quoquo modo insinuet. Præterea, multi inuocant Deum ex præsumptione, nõ ex pia fiducia, vt propterea simplex inuocatio piam precandi fiduciam non cõcludat. Iudæi quippe Christo dicebant: *Nos vnum Patrem habemus Deum.* Sed Christus illis respondit: *Vos ex patre Diabolo estis.* Rursus, hæc fiducia precandi Deum ex charitatis radice oritur, qui propriè est Spiritus adoptionis, seu donum illud diuini Spiritus quo adoptamur, iuxta illud D. Ioannis: *Videte qualem charitatem dedit nobis Deus, vt filij Dei nominemur & simus.* Nisi ergo charitatis opera & huius radicis fructus appareant, non pia fiducia sed temeraria præsumptione Deum inuocamus. Postremò (non enim omnia hoc loco dicenda sunt) hoc ipsum *quòd clamamus, Abba Pater*, timorem filialem & & reuerentiam studiumque colendi Deum in nobis generat, non autem certam salutis fiduciam: nisi nos inaniter terret diuina Scriptura, quæ sic habet: *Si Patrem inuocatis Deum, qui sine acceptione personarum iudicat secundùm vniuscuiusque opus, in timore incolatus vestri tempore conuersamini.* Quæ verba quantum valeant, suo loco explicauimus. Hæc sunt

Precandi fiducia certitudinẽ gratiæ nõ probat 3. Ioan 8. 41 Ibidẽ 44. 4. 1. Ioã. 3. 1. 5. 1. Petr. 1. 17.

sunt consequentiæ Caluinianæ vitia.

Videamus quæ adhuc garrit, vt hunc locum in hæresis suę fauorem detorqueat. *Quo hanc rem* (inquit) id est, hanc indubiam salutis fiduciã, *magis illustret Apostolus, duplicẽ Spiritum statuit; alterũ seruitutis appellat, quẽ ex lege cõcipere posſimus; alterum adoptionis, qui ex Euangelio est. Illum dicit fuisse olim datum in timorem; hunc in securitatem hodie dari.* Sic Caluinus. *At* vbi *securitatis* verbum in tota Scriptura, nedum apud Paulũ, nedum in hac epistola, nedum hoc in loco, legit Caluinus? Spiritum adoptionis, esse *Spiritum securitatis*, quæ vnquam Scriptura dixit? quis tandẽ ex Ecclesiæ Patribus docuit? Sed hæc est Caluini ars, hæc astutia, hæc audacia. Quod ipse dici vellet, hoc Paulum, hoc Scripturam dicere affirmat. Nos verò, qui Spiritũ adoptionis filiorum Dei, Spiritum dilectionis interpretamur, iuxta Scripturas hoc dicimus, iuxta nobilissimum Ecclesiæ lumen Augustinum exposuimus, iuxta textus Apostolici necessariam consequentiam asserimus, vt ex præcedentibus liquet. Sic Apostolus duplicem Spiritum statuens, Caluinianam fiduciam non illustrauit, sed subuertit. Dilectio enim, quæ operibus bonis carere non potest, Caluini fiduciã, quæ operibus bonis carere vult, non secus ac lux tenebras, aut ardor frigus, aut ignis aquam, penitus fugat, expellit, extinguit.

Securitatis verbũ affingit Paulo Caluinus.

Caluini artes.

16. Ipse

16. *Ipse enim Spiritus testimonium reddit spiritui nostro quòd sumus filij Dei.*

TImidiùs hoc loco & frigidiùs hæc verba tractauit Caluinus, quàm vel alij horum temporũ hæretici, vel ipsemet alibi. Fortasse quia certitudinem gratiæ, quam ex hoc loco certissimè colligi posse opinantur, satis in præcedentibus confirmatã existimabat. Quare hîc corollaria ponit, rem ipsam non insequitur. Attendamus ergo quæ vel alij, vel ipse alibi, ex his verbis colligũt. Testimoniũ Spiritus (aiunt illi) infallibile est, & de fide: At verò hîc à Paulo Spiritus testimonium habere dicimur, quòd sumus filij Dei: Illud ergo tanquam ex fide certum ac firmum habere debemus. Sed magis rem vrget Caluinus, idque ea vehementia, vt nusquam ferè acriùs contra nos insurgat. *Exclamãt* (inquit) *Papistæ, non vacare magna temeritate quòd de Spiritu Dei sic audeamus gloriari. Quis* (inquit) *credat tantum esse istorum stuporem, qui orbis magistri haberi volunt, vt in primis religionis elementis adeò turpiter impingant? Mihi certè credibile non esset, nisi testarentur quæ extant eorum scripta.* Hæc ille quasi præfatus. Sed nos flammis istis ita crepitantibus facilè frigidam suffundemus. Nusquam enim insulsiùs ratiocinatur Caluinus, aut putidiùs disputat, quàm vbi audaciss imè aduersarium increpat. *Paulus* (inquit) *eos demum filios Dei pronunciat, qui eius Spiritu*

Chemnitij collectio.

Instit. lib. 3. cap. 2. num. 39.

Caluinistes.

ritu aguntur: bi agi proprio spiritu, diuino autem vacuos esse volunt, qui sunt filij Dei. Respondeo mentiri Caluinum. Proprio spiritu agitur qui aut secundùm carnem ambulat, aut proprijs viribus legem implere præsumit. Hoc Catholici non docent, sed damnant. Diuino Spiritu agitur, qui Spiritu Christi particeps, eius gratiæ ductu facta carnis mortificat. Hoc Spiritu vacuos esse Dei filios nō volunt Catholici, sed vult Caluin⁹, qui aliū Dei Spiritū substituit quo filij Dei agātur, de quo Paulus nihil docuit, vt antea ostensum est. Pergit Caluinus: *Paulus Deum à nobis Patrē appellari docet, Spiritu talē vocē dictante, qui solus testimonium reddere potest spiritui nostro quòd filij Dei sumus: hi, tametsi à Dei inuocatione non arcent, Spiritū tamen abstrahunt, cuius ductu rite inuocandus erat.* Respondeo: Catholici Spiritū Dei non abstrahunt, de quo Paulus loquitur, Spiritū videlicet dilectionis, vt antea firmatum est, cuius ductu rite inuocatur & colitur Deus: sed spiritū illū abstrahunt quē sibi Caluinus finxit, videlicet, qui omnibus & singulis filijs Dei certitudine fidei attestetur, esse illos filios Dei. Non enim vel solus Spiritus S. testimoniū hoc reddit, vt hîc Caluinus affirmat; vel testimoniū quod reddit, fidei testimoniū est. Nō prius, quia verbū testificādi hoc loco (vt ipse etiā Caluinus in cōmentario annotauit) vox composita est, *συμμαρτυρεῖ*, quod Beza vertit, *testatur vnà cum spiritu nostro*, vt non so-

Caluini putidum mendacium.

Aliud.

Testimonium adoptionis non est à solo Spiritu S.

lus

lus Dei Spiritus, sed & charitas Dei diffusa per Spiritum in cordibus nostris, ipsaque nostra Dei dilectio, affectus noster pius ac sanctus, quem Dei Spiritus in nobis operatus est, spiritui seu animo nostro testificetur quòd sumus filij Dei. Qui sentit se purè diligere Deum, habet in se quoddã testimonium quòd sit filius Dei. *Qui enim manet in charitate, manet in Deo, & Deus in illo.* Qui autẽ se purè diligere Deũ sentit, ex operibus charitatis illud sentire debet, nõ aliter. *Probatio quippe dilectionis, est exhibitio operis.* Sicut nõ est ignis, nisi vbi omnia quæ attingit calefiunt; sic non est charitas, nisi vbi ad omnia quæ diligi debent, aliquod dilectionis opus profertur.

1. Ioan. 4. 16.

Gregor. homil. 26. in Euang.

Hinc etiam patet posterius, quòd testimonium Spiritus hoc loco non est testimonium fidei, aut de fide certum. Non enim est aliquod verbum expressum, aut reuelatio aliqua, sed est experimentum charitatis operumque eius in nobis, quod nobis testatur, tum Spiritum Dei esse in nobis illius charitatis largitorem & operum cooperatorem, tum propter Spiritum inhabitantem esse nos filios Dei. Tale ergo diuini Spiritus testimoniũ, quia cũ nostro quodã testimonio coniunctum est; nec in futurum aliquam certitudinẽ afferre potest, quia mutabilis est hominum voluntas, & deficere à Spiritu Dei possunt qui Spiritu Dei aguntur, vt iuxta Scripturas diserte docuit August in Enchiridio

Adoptionis testimonium nõ est de fide certũ.

Cap. 64. (loco nuper citato) nec præsentis gratiæ testimoniũ de fide afferre potest, quũ nihil de fide credendũ sit quod verbo Dei non reueletur, fideique ac verbi Dei perpetua sit relatio.

Pergit Caluinus: *Paulus Christi seruos esse negat, qui non aguntur Spiritu Christi: Hi Christianismum confingunt Spiritu Christi non indigentem.* Idem repetit quod priùs dixerat, rhetoricando, non disputando. Quare & eadem responsio his verbis aptanda. Obserua autem quòd omnes istæ antitheses Caluinianæ quibus probare voluit in primis religionis elementis Catholicos omnes turpiter impingere, vno falso principio nituntur, quod sibi assumit, non probat: videlicet *Spiritu Dei agi*, hunc sensum habere, *indubiam salutis fiduciam ac certitudinem à Spiritu Dei intus loquente concipere.* Quod antea refutatum dedimus. Ex eodem falso principio, omnia quæ postea accumulat, petuntur: *Ioannem dicere, Ex Spiritu quẽ dedit nobis, scimus quòd manet in nobis Dei Filius: Christi promissiones in dubium reuocari, dum seruii Dei sine ipsius Spiritu haberi volumus, quem super suos omnes effusurum se denunciauit: Spiritui sancto iniurios nos esse, qui fidem, opus eius peculiare, ab eo separamus.* Nam in his omnibus, Spiritum Dei certitudinis gratiæ testimonium esse, stultissimè præsumit; quum certum sit, in his locis omnibus non fiduciam Caluinianam, sed ipsam inprimis dilectionem Dei in cordibus nostris diffusam designari.

Caluinus ex vno falso principio multa colligit absurda.

1. Ioan. 3. 24.

1.

2.

Esai. 44. 3.

3.

nari. Ioannes ita loquitur: *Qui seruat mandata eius, in illo manet, & ipse in eo: & in hoc scimus quoniam manet in nobis, de Spiritu quem dedit nobis.* Si ex obseruatione mandatorum scimus Spiritum Dei nobis esse datum, & manere in nobis; quis non videt quàm hic Dei Spiritus à Caluiniana fiducia longissimè abest? Hæc enim fiducia ipso Caluino teste, vt suprà accepimus, penitus concidit, si vlla operum ratio habenda est. Esaiæ verba hæc sunt: *Effundam aquas super sitientem, & fluenta super aridam: effundam Spiritum meum super semen tuum, & benedictionem meam super stirpem tuam.* Quis hîc non videt de donis gratiarum Prophetam loqui, quæ per Christum nobis collata sunt? de quibus in Euangelio dixit, *Qui bibit ex aqua quam ego dabo ei, fiet ei fons aquæ salientis in vitam æternam.* Hic fons est scaturigo bonorum quæ assequuntur vitam æternam, ipsa charitas diffusa in cordibus nostris, per quam bene operamur. Postremò, fides quæ peculiare opus est Spiritus S. non est fiducia Caluiniana, sed est *fides per dilectionem operans*, quæ sola in Christo valet. Ita, vti dixi, nusquam putidiùs aut insulsiùs disputauit Caluinus, quàm hoc loco, vbi audaciſsimè & procaciſsimè Catholicos accusat. Sic improbi causidici, vbi in causæ defensione maximè deficiunt, ibi magis frontem exporrigũt, acriori clamore Iudices obtũdunt, & lateribus suis maius negotium faciunt.

Ad 1.

Mandatorum obseruatio testimoniũ adoptionis.

Ad 2.

Ioan. 4.

Ad 3.

Gal. 5.

17 *Si filij, & hæredes: hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi: si tamen compatimur, vt & conglorificemur.*

VIsum est nostri temporis hæreticis propter hec Apostoli verba vitam æternam sic esse hæreditate sola Dei benignitate filijs collatam, vt per modum mercedis aut iustæ retributionis secundùm operum merita à iusto Iudice non rependatur. *Filijs destinata est hæreditas (ait hîc Caluinus:) quando igitur nos sibi in filios Deus adoptauit, simul hæreditatem quoque destinauit nobis.* Similiter & alij arguunt. Cæterùm ratio hæreditatis nihil officit veritati mercedis. Iustificari peccatorem à Deo, & filium adoptionis fieri, includit ius ad vitam æternam, quæ paterna hæreditas est: quod hîc Apostolus insinuat dicens, *Si filij, & hæredes.* Sed quis dubitat, filium, seu naturalem seu adoptiuum, ad hæreditatem paternam non aliter ius habere, quàm sub illis adoptionis conditionibus, quas pater aut leges præscribunt? vbi ergo tales conditiones apponuntur, quod filius à patre consequitur, duplici titulo possidebit; hæreditatis, quatenus filius; iustæ mercedis, quatenus sub tali conditione adoptatus. An verò Deus sic nos in filios adoptauit, & hæredes vitæ æternæ constituit, vt nulla conditio apponeretur huius hæreditatis adeundæ? Non longè abeundum est. Apostolus, nequis hoc vel leui-

Hæreditatis ratio mercedis veritati nō officit.

Adoptioni nostræ in filios conditio apponitur.

ter

ter existimaret, in proximis verbis conditionem apponit: *Si tamen cõpatimur, vt & cõglorificemur.* Quid ad hanc conditionem Caluinus? *Varia* (inquit) *sunt huius loci interpretationes.* Opinor sanè varias eum legisse sodalium suorum, Melanchthonis, Bullingeri, Buceri (quorum se commentarios vidisse in præfatione commemorat) in hunc locum cauillationes; ne hæc conditio vel soli fidei (quæ illorum est Helena) præiudicare, vel bonorum operum necessitatem commendare videretur. Sed quid post tam varias cauillationes ipse Caluinus? *Mihi* (inquit) *iste sensus præ alijs omnibus arridet, nos Christi cohæredes esse, modo ad cernendam hæreditatem eadem qua ipse via progressus est, ipsum sequamur.* Conditionem ergo hæreditatis titulo appositam ingenuè agnoscit Caluinus, eamque vt necessariam. Ait enim: *Christus per crucem gloriæ possessionem adijt, ergo & nobis eo modo adeunda est.* Laudo hominis ingenuitatẽ. Sed quomodo sodalium suorum timori occurret, qui hanc interpretationem velis remisque fugiunt? Non vult illis deesse. *Non est timẽdum* (inquit) *quod verentur quidam, ne sic gloriæ æternæ causam laboribus nostris transferibat Paulus.* Confidenter sanè & audacter dictum; & in magnam spem suorum animos erigit. Sed quare, Caluine, timendum hoc non est? *Siquidem* (inquit) *hæc loquendi formula Scripturæ insolita non est.* Atqui hoc maiorem timorem incutit. Si

Cõdemnõem Caluinus agnoscit.

enim hæc loquendi formula insolita Scripturæ non est, imò frequens admodum est; quo id frequentius Scriptura dicit, eo certius magisq; indubitatum haberi debet. Sed profer tãdem illud quo tuos à metu liberas, necampliùs suspensos tene. *Ordinem (inquit) potiùs quem in salute nobis dispensanda sequitur Dominus, quàm causam, denotat.* Aliquid, Caluine, dicis; sed nescio an quod omnem sodalibus tuis metũ excutiat, & difficultatem eximat. Siue enim ordinem siue causam hæc loquendi formula denotat, quum hic ordo necessarius sit, (vti fassus es) tui autem sodales non secus necessitatem bonorum operum fugiant quàm meritum, illorum profectò formidinem ac metum non sustulisti, sed auxisti potiùs. Ita tu cæteris quidem confidentior, sed nihilo aut melior, aut sanior, aut felicior.

Cõditionem eludere conatur.

Attamen quomodo id, quod de ordine & causa distinguis, probas Caluine? Neq; enim tua nuda assertio aut sodalibus tuis aliter interpretantibus, aut nobis satisfacere debet. Probo, ais. *Nam* (inquis) *antehac satis asseruit gratuitam Dei misericordiam cõtra operum merita: nunc, dum ad patientiam nos hortatur, non disputat vnde nobis proueniat salus, sed quomodo suos Deus gubernet.* Ista fortasse, Caluine, tuis aliquo modo satisfecerint, qui, quod verum esse volunt, cuiuslibet argumenti specie persuaderi sibi sinunt, sicuti quamlibet excusationem

fationem admittit, qui placari cupit. Sed nulli profectò aut æquo aut prudenti lectori satisfacere ista possunt. Quod de gratuita Dei misericordia narras contra operum merita ab Apostolo antehac asserta, merum delirium & nugamentum esse accuratè contra tuas perfidas corruptelas antehac ostendimus. Nec contra operum merita vel vnum verbũ disputauit hactenus Paulus, sed contra opera legis scripræ & naturæ absque fide & gratia Christi multa diuinissimè disseruit; ipsa verò iustorum opera varijs in locis (vti nos commonstrauimus) stabiliuit: Nec gratuita Dei misericordia bonorum operum meritis quicquam aduersatur; tum quia illa gratuita misericordia à Paulo asserta circa peccatorum remissionem & primam iustificationem versata est, non circa præmium gloriæ, de quo hîc loquitur; tum quia ipsa gloriæ corona, tametsi iusta merces, in misericordia tamen & miserationibus redditur, vt alibi ostensum est. Quod postea subiungis, Paulum hîc *non disputare vnde prouenial salus, sed quomodo suos Deus gubernet*, nulla est tuæ assertionis probatio, sed est eiusdem sub alijs verbis repetitio. *Non disputare vnde prouenial salus*, quid aliud est quàm *non docere causam salutis*, quod priùs dixisti? *Disputare quomodo Deus suos gubernat*, quid aliud est quàm *ordinem denotare quẽ Dominus in salute suorum disponendam sequitur*, quod itidem priùs dixeras?

Caluini delirium.

Misericordia Dei gratuita operum meritis non aduersatur.

Caluinus lectores ludificat.

Ita planè lectores suos impostor ludificat, & naso suspendit adunco. Causam paradoxi sui allaturus non nisi idem ipsum alijs verbis reperit; veluti si improbus hospes reiectum semel à mensa cibum, eundem nouo condimẽto & fuco apparatum pro alio cibi genere hospitibus apponeret. Sic seducuntur qui Caluino aures præbent, seductori pessimo.

Nunc verò, relictis Caluini corruptelis, sanam & germanam huius loci doctrinam explicemus. Planè Apostolus non ordinem tantùm, sed & causam salutis necessariam his verbis docet, hæreditatem videlicet & gloriam nobis repromissam non nisi conditionatam esse. *Si Christo compatimur, si crucem nostram post Christũ quotidie baiulamus* (vt Christus ipse à suis exigit) *si Spiritu facta carnis mortificauerimus, si non secundùm carnẽ sed secundùm Spiritum ambulauerimus, denique si mandata Dei seruamus.* Sed conditionẽ agnoscit Caluinus, agnoscit & Beza hoc loco: causam autẽ salutis aliquã in hac conditione poni, negat vterque. Atqui vt ius hæreditatis non excludat operum merita; & pro necessitate bonorum operum; sufficit necessariæ conditionis ratio, quam hîc agnoscit Caluinus. Necessariam dico ex hypothesi posita hac Dei ordinatione. Nec obstat, aliquos absque hac conditione saluari, seu paruulos baptizatos seu alios recẽter conuersos ex hac vita sublatos. Sicuti enim restitutio obligat debitorem, & est

Operis boni patientia non ordo sed causa salutis est. Luc. 19. Rom. 8. Matt. 19. Ioan. 15.

& est necessaria generaliter loquendo tametsi in casu necessaria non sit, nec obliget debitorem vbi debitor non habet vnde restituat; sic omnino compati Christo, & per patientiam boni operis hæreditatem cælestem adire, conditio necessaria est; & obligat omnes filios Dei generaliter loquendo, tametsi in casu non obliget, quum nec operandi nec patiendi cum Christo tempus aliquod datur, ideoque facultas adimitur. Et istis quidem vita æterna est mera gratia & pura hæreditas; sicut alijs ita est gratia & hæreditas, vt etiam sit merces & corona: quod vtrumque in parabola de operarijs in vinea Christus docuit, soluens nouissimis eundem denarium quem primis, *qui pondus & æstum diei sustinuerunt*, vt erudite exponit Gregorius Nazanzenus. Ita sola conditionis necessitas argumento est, non excludi à vita æterna rationem meriti, quia hæreditas est

Conditio bonorum operum generaliter necessaria.

Matt. 22.

Orat. in S. lauacrum.

Nunc autem & hanc conditionem vim causæ habere ostendemus; & patientiam boni operis adeũdæ hæreditatis cælestis causam esse, non ordinem tantùm. Ac primùm, quum ipso capite illæ phrases Paulinæ consimiles, *Si tamen Spiritus Dei habitat in vobis*; *Si secundùm carnem vixeritis, morietmini*; ac demum in præsenti sententia, *Si filij, & hæredes*; causam denotant, vt Spiritus Dei inhabitans vera causa sit cur credentes in carne non viuant; vita secundùm carnem, vera causa sit mortis;

Bonorum operum conditio vim causæ habet.

mortis, esse Dei filium, vera causa sit quòd talis sit hæres Dei: cur tandem, obsecro, hæc quoque particula, *Si compatimur, & conglorificabimur*, veræ etiam causæ, non ordinis tantùm, rationē nō habebit? Nihil planè obstat, nihil impedit, nisi quòd hæretici Scripturas sanctas secundùm sua placita loqui volunt: vt eadem loquendi forma, quum ipsis videtur, causæ vim habeat; quum non videtur, non habeat. Qua hominum audacia & impietate nihil magis impium.

Deinde, cùm Apostolus hanc conditionem inferat ex eo quòd *Christo cohæredes* sumus, videamus an Christi passiones gloriæ & exaltationis ipsius causa nō fuerint. Sanè ipse Christus dixit: *Oportuit Christum pati, & ita intrare in gloriam suam.* Atqui hîc cōditionem quidem necessariam & ordinē poni, causam autem non poni, cauillabitur fortè Caluinus. Audiamus igitur quid Paulus de eadem Christi passione scribat: *Humiliauit semetipsum, factus obediens Patri vsque ad mortē, mortem autem crucis. Propter quod & Deus exaltauit illum, & dedit illi nomen quod est super omne nomen*, &c. Quid apertius, quid luculentius dici potuit? *Propter quod*, ait Paulus, id est, propter tantam humilitatem, & tam acerbam passionē, Deus exaltauit illum. Causa igitur exaltationis erat passio. Aut si hæc verba causam non explicant, quę tandem verba illam explicare poterint? *Christo* igitur *cohæredes*, si compa-

Luc. 24.

Philip. 2.

compatimur, conglorificabimur: vt quemadmodum glorificationis in Christo nõ ordo tantùm aut modus, sed veri nominis causa (quã etiam disertè explicat Esaias Propheta) fuit eius amara passio; sic, vt nos cum Christo glorificemur, passiones nostrę & cruces in hac vita, totáque boni operis patientia, quà videlicet, accepto *verbi semine fructum facimus in patientia*, non ordinis tantùm sed & veræ causæ rationem habent. Hanc causam in die retributionis Iudex ac Dominus noster exponet, etiam hæreditatis titulo adiuncto, quando dicturus est, *Venite benedicti Patris mei, Possidete*, seu iure hæreditatis accipite, κληρονομεῖτε, *paratum vobis regnum*, &c. *Esurui enim, & dedistis mihi manducare*: & quæ sequuntur. Quæ misericordiæ opera veram causam aditæ hæreditatis esse, illo in loco contra Caluini cauillationes ostendimus. Hæc pauca pro multis huic demonstrationi satis esse possunt.

Cap. 53. 12.

Luc. 8.

Matt. 25.

In Antidoris Euãgelicis.

18. *Non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis.*

SOlet hic locus à vulgo Protestantũ contra merita patientiæ boni operis respectu vitæ æternæ proferri: quia causa aut meritum esse nequit, quod nullam habet dignitatem seu valorem ei respõdentem, cuius causa aut meritũ esse dicitur: quũ nec vllus effectus

fectus causam suã excedat, nec meritum esse possit quod ad mercedem proportionẽ non habeat. Sed hãc leuiculam obiectionẽ neglexit Caluinus, nec attigit Beza; aliam non minùs leuiculam ac ridiculam accusationem eius loco ponentes; *Scholasticos ex his verbis male intellectis distinctionem friuolam congrui & condigni hausisse.* Nec enim illa distinctio friuola est, sed necessaria; nec ex hoc loco illa hauritur, sed in hoc loco satis insinuatur.

Condigni & cõgrui distinctio.

Cæterùm quum Apostolus nõ de condignitate aut ratione meriti, sed de condignitate ac ratione æqualitatis inter passiones præsentes & gloriam futuram in his verbis loquatur, & hoc solùm doceat, id quòd dixerat, *Si compatimur, & conglorificabimur*, duram nobis ac arduam conditionem videri non debere; eò quòd si cum magnitudine gloriæ, nostræ passiones conferantur, leuissimi momenti habere debeant, nullâque sit inter futuram gloriam & illas comparatio, (quem sensum Caluinus amplectitur, & olim Patres docuerunt, Chrysostomus, Theodoretus, Oecumenius in hunc locum, S. quoque Augustinus, & post eum D. Thomas) non erat cur hæc verba contra merita bonorum operum reliqui Protestantes ventilarent. Semen non æquiualet arbori magnitudine; causa tamen & principium aliquod arboris est. Paucorum annorum militia non æquiualet multorum annorum paci & opulentiæ qua

Augustin. de ciuit. Dei lib 5. cap. 18. Tho. 2.2. q. 100. art. 1.

Merita bonorum operum.

inter-

interdum fruuntur milites: imò omnem penè laborem, qui nisi momentaneus est, honor & gloria etiam huius seculi longè superat, iuxta illud, πονος απει, δοξα μένει, & tamen tam militiæ diuturna cum pace prosperitas, quàm breuis laboris honor diuturnus, vera merces est. Sic bona opera *saliunt in vitam aeternam*; & *id quod leue ac momentaneum est tribulationis nostræ, æternum gloriæ pondus operatur in nobis*: id est, efficaciter acquirit, vt eleganter exponit S. Augustinus super illa verba, *Qui fingit laborem in præcepto.* Ioan. 4. 14. 2. Cor. 17. Enarr. in Psal. 93.

24. *Spe salui facti sumus.*

OBseruandum hîc venit, salutē nostram attribui spei, sicut alijs in locis fidei, charitati, mortificationi carnis, bonis operibus. Nempe quum sicut virtus ex tota causa est, sic & ad vnum effectum producendum multa concurrunt, tum parti integrali tota virtus, tum causæ partiali totus effectus sæpe admodum in Scripturis tribuitur: non quia cætera negantur, sed quia non omnia vno & eodem loco dici necesse est. De hac Synecdoche Scripturis sanctis visitatissima sæpe admonet S. Augustinus. Dicit vna Scriptura; *Omnis qui credit, natus est ex Deo*: dicit alia; *Omnis qui diligit, natus est ex Deo.* Rursum dicit vna Scriptura; *Iustus ex fide viuit*: dicit hîc alia Scriptura; *Spe salui facti sumus*: dicit rursum alia; *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata.* Saluris causæ aliæ præter fidem. De fide & operibus cap. 13. 23. 25. De nat. & grat. c. 68. 1. Ioan. 5. 1. Ioan. 4. Rom 2. Matt. 19.

data. Hæc vna res non obseruata, vel neglecta, frequentem hæreticis errandi & in errorem mittendi occasionem dedit. Sanè horum verborum tractationem tùm Caluinus tum Beza penitus intactam reliquerunt. Nullas quippe Scripturas libenter pertractant, quæ alteri salutem tribuunt quàm soli fidei.

38. *Quis accusabit aduersus electos Dei? Deus qui iustificat? Quis est qui condemnet? Christus Iesus, qui mortuus est, imò & qui resurrexit, qui & est ad dexteram Dei, & interpellat pro nobis?*

SEnsus horum verborum satis perspicuus & clarus est, siue totum per interrogationem legatur, vt noster textus habet, & legendum esse iudicat Augustinus; vt interrogationes percontationi subiectæ negationis vim habeant; siue quod percontationi subijcitur, affirmatiuè legatur, subaudito verbo est, (vt Nouatores volunt, Caluinus, Beza, & alij) quę tamē lectio in idem recidit, videlicet electos & ab accusatione & à condemnatione liberos esse; quia, nè iustè accusentur, Deus illos iustificauit; &, ne omnino condemnentur, Christi mors, resurrectio, gloria, & perpetua apud Patrem interpellatio potentissimè effecerunt. Per mortem enim Christi, remissa sunt illis peccata; per resurrectionem, vitæ nouitas ac iustitia illis est collata;

De doctr. Christian. lib. 3. c. 3.

Electorum certa salus.

collata; per gloriam cælestem, via illis ad cælum est parata; per interpellationem perpetuam, leuiora illis peccata condonantur, vt Ioannes disertè docuit dicens, *Si quis peccauerit, aduocatum habemus apud Patrem, Christum Iesum.* Sensus igitur satis clarus ac manifestus est, in firma ac fida Dei custodia esse electos, *vt omnia illis cooperentur in bonum* (quod prius dixerat) & vt à charitate Dei nihil illos abstrahere possit, vt mox in sequentibus dicet. 1. Ioan. 2. Rō. 8. 28.

Hîc tamen aliquid sui fermenti inspergere veneficus Caluinus voluit. *Animaduertendum* (inquit) *hîc est, quod sæpe antehac monuimus, Paulo nihil esse aliud iustificari, quàm Dei sententia absolutos pro iustis haberi.* Hoc quidem sæpe Caluinus monuit, sed falsò & frustra id ab eo factum esse nos eum admonuimus. Putat tamen hoc demū loco se illud euincere posse, vt maiori admonitione non sit opus. *Neque verò* (inquit) *difficile est in præsenti loco id euincere, vbi argumentatur à positione vnius contrarij ad alterius destructionem; siquidem absoluere, & in reos recipere, contraria sunt. Itaque nullam aduersus nos accusationem admittet Deus, quia omni culpa nos absoluit.* Hæc ille. Paulum hîc argumentari à positione vnius contrarij ad alterius destructionem, verum est, ideoque nequiter Caluinus antitheses hoc loco Apostolicas peni- tus transponit, vt quod priori interrogationi subijcitur, seruiat secundæ, & vicissim, quod secundæ subijcitur, respondeat primæ: *quia* Iustificari aliud quã absolui. Apostolicas antitheses corrigit Caluinus.

(inquit Caluinus) Dei *absolutio condemnationi*, & *Christi patrocinium accusationi respondet*; *vt propterea debuerit Paulus hæc duo membra sic potiùs inter se opponere*: *Quis accusabit? Christus est qui intercedit. Quis condemnabit? Deus est qui iustificat. Non enim satis exactè in suas partes digestæ antitheses videntur.* Hæc Caluinus, & hanc transpositionem laudat Beza, sub nomine *doctissimi interpretis*, qui hoc semper vocabulo in suis Annotationibus Caluinum intelligit, sicuti nos, quum Apostolum absolutè dicimus, Paulum notamus. Ita se isti muli mutuò scabunt. Sed quæ est hæc vtriusque arrogantia, antitheses Apostolicas corrigere, trãsponere, & *non satis exactè digestas* asserere, deniq; Apostolum docere quomodo potiùs *debuerit antithesum membra inter se opponere?* Sed quare hæc transpositio inuenta est? vt probabiliùs doceret per iustificationem hoc loco nihil nisi absolutionem significari. Verè enim condemnationi opponitur absolutio. Non vult ergo Caluinus Paulũ dicere quod dicit, *Quis accusabit? Deus qui iustificat?* sed hoc dicere, *Quis condemnabit? Deus est qui iustificat*, id est, absoluit. Sed quis volet magis Caluini iudicio credere quàm Pauli? Textum igitur Caluini legant & sequantur Caluinistæ, vt ille eorum Apostolus fiat. Nos, Ecclesiæ Apostolicæ filij, Apostoli textum & antitheses ab eo sapienter digestas tenebimus.

Caluini & Bezæ non ferenda arrogantia.

Textu

Textu ergo & lectione Apostolica retenta, videamus an Dei iustificatio, accusationi opposita, Dei absolutionem significare debeat. Omnino, ait Caluinus. *Siquidem absoluere, & in reos recipere, contraria sunt.* Verum quidem hoc est: sed nunquid Paulus hæc inter se hoc loco opponit? An ille hæc verba habet: *Quis in reos recipiet? Deus est qui iustificat*, id est (vt ille vult) absoluit? Si iuxta transpositionē à seipso factam, pro eo quod Paulus dixit? *Quis condemnabit?* reponit hęc verba, *Quis in reos recipiet?* quod quidē aliquo modo æquipollet; illam reijcimus, vt Caluini textum, non Apostoli. Si iuxta ordinem à Paulo seruatum, pro eo quod ille dixit, *Quis accusabit aduersus electos?* hæc verba reponit, *Quis electos in reos recipiet?* dicimus ista nullo modo æquiualere, sed penitus esse diuersa. Nō enim qui accusat, in reos recipit, sed reos peragit seu constituit; & vt à Iudice in reos recipiantur, atque pro reis condemnentur, satagit. Hoc tamen in illis verbis Caluinum dicere voluisse, sequentia apud eum verba insinuant: *Itáque nullam aduersus nos accusationem admittet Deus, quia omni culpa nos absoluit.* Cæterùm quis non videt, *accusare, & accusationem admittere*, adeò eandem rem non significare, vt ad diuersas planè personas illa pertineant? Qui enim accusat, actor est: qui accusationem admittit, Iudex est; siue eo nomine intelligas simplicem causæ cognitionē

Accusare non est condemnare.

& examen, siue accusationis factæ & criminis intentati approbationem. Vtroque enim modo admittitur accusatio, siue vt audiatur, siue vt approbetur, & pro actore iudicetur. Libenter autem Caluinus in ambiguis ludit, vt imperitum lectorem ludificet, doctum fatiget, & aliquam elabendi rimam inueniat, nisi vndique concluſus & contusus herbam porrigere cogatur. Dico igitur, absoluere, & in reos recipere, siue accusationem sic admittere, vt ea approbetur, &, qui reus ab actore constituitur, pro huiusmodi à Iudice habeatur (quod verè est condemnare) verè esse contraria; sed hanc oppositionem Apostolum non facere, qui in primo iugo non condemnationem & iustificationem, sed accusationem & iustificationem opponit. Dico rursum, absoluere, & in reos recipere, siue accusationem sic admittere, vt illa simpliciter audiatur, non esse contraria (eo quippe modo admittitur accusatio, siue absolutio sequatur, siue condemnatio) ideoque ex primo oppositionis iugo probari non posse, verbo iustificandi, absolutionem significari, sed antithesim seu oppositionem Apostolicã in proprijs terminis accipi debere sicuti sonat; hoc modo: *Quis accusabit aduersus electos Dei?* Id est, quis iustam & legitimam accusandi materiam habebit? Nam de facto electos Dei à diabolo perpetuò accusari, certum est, nisi mentiatur ille qui de

Caluini ludus.

diabolo

diabolo dixit: *Hic est accusator fratrum nostrorum, qui accusat illos ante Deum die ac nocte.* Apoc. 12. 10. Sed iustè, legitimè, & meritò electos Dei accusare nec ille nec totus mundus potest, quia *Deus est qui iustificat*, id est, qui illos iustitia & sanctitate donauit; vt nulla totius mundi aut diaboli accusatio aliquod illis crimen accusatione dignum impingere queat.

De condemnatione & absolutione in altero iugo agitur. *Quis est qui condemnet?* Sanè nemo. Quare? Quia Christus sua morte illorum peccata expiauit, & pro quotidianis delictis quotidie interpellat, ac demum futuram eorum felicitatem & gloriam sua resurrectione & præsenti apud Patrem gloria luculenter demonstrauit. Iustificandi igitur verbum hoc loco eam significationem necessariò habebit, quam hactenus apud Paulum habuit, id est, iustitia à Deo donari, siue ex fide, siue ex legis obseruatione, ambulando secundùm Spiritum, non secundùm carnem. Vtrumque enim Apostolus in præcedentibus docuit, & vtroque modo iustificamur gratis per gratiam Christi Contra electos à Deo iustificatos, fide bonisque operibus ornatos, nulla accusatio vim habebit: vt verbo iustificādi non ipsa absolutio, sed causa absoluendi, siue irritæ & falsæ accusationis ratio notetur; quasi diceret, Frustra à diabolo & mundo accusantur, qui à Deo *per Christum in Spiritu Sancto iustificati sunt, abluti* 1. Cor. 6. 11. Iustificatio causam absolutionis notat, nō est ipsa.

sunt, sanctificati sunt, vt alibi Apostolus loquitur. Sed vide nunc qualem Dei iustificationem Caluinus hîc ponit, vt absoluendi verbum in textum intrudat. *Diabolus* (inquit) *accusator est piorum omnium: lex ipsa Dei, & propria etiam conscientia, eos redarguit: sed apud eum Iudicem qui eos iustificat, absoluit, & pro iustis habet, nihil hæc omnia proficiunt.* Sic iuxta Caluinum diabolus piorum omnium accusator, non erit ampliùs diabolus, id est, calumniator & mendax (quod diaboli nomen sonat) sed erit accusator iustus & verax. Si enim quos ille pios accusat, *eos ipsa lex Dei & propria conscientia redarguit*, profectò verus eorum accusator erit. Non enim nisi ob legis transgressionem accusabit, nec alia obijciet crimina quàm quorum propria conscientia reos redarguit. Videte qualem facit Apostoli sententiam. *Quis accusabit aduersus electos Dei, quos lex Dei & propria eorum conscientia redarguit? Deus est qui tales iustificat, absoluit, & pro iustis habet.* An aliquid magis impium dici aut doceri potuit? Si enim diuina Scriptura *abominabile vtrumque dicit, qui condemnat iustum, & qui iustificat impium*; quanta Caluini blasphemia est, quòd ipse Deus *iustificat impios*, id est, absoluit impios, & habet pro iustis! Scimus à Deo iustificari impium, vt ex impio iustus fiat, ex reprobo electus, ex legis transgressore factor legis, ex immundo mundus, & ex impuro sanctus; *ereptus de potestate tenebrarum, vt trans-*

Caluinus diabolum iustificat.

Apostoli sententiã abominabilem reddit Caluinus.

Prouer. 17. 15.

Impius quo sensu à Deo iustificatur. Col. 1. 13. 1. Ioan. 3. 14.

transferatur in regnum dilectionis Filij Dei: sed vt Deus iustificet impiũ, id est, absoluat impiũ veluti iustum, & habeat impium pro iusto, hoc quum Scriptura in homine quouis pro abominabili habeat, de Deo iustissimo Iudice sine blasphemia cogitari non potest. Sed tales blasphemias Caluiniana coquit Theologia.

Caluini mendaciũm audax

Istis blasphemijs addit nobile mendaciũ, cũ magna fatuitate & temeritate cõiunctum. *Electos* (inquit) *sic nominat Paulus, vt nihil addubitet se in ipsorũ esse numero. Neque id ex speciali reuelatione (quemadmodum sophistæ quidam mentiuntur) sed ex communi piorum omnium sensu.* Quomodo hoc probat Caluinus, aut vnde id nobis facit probabile? Ne vno quidem verbo confirmat. Dixit, & abijt. Quare qua hoc ab illo facilitate dictũ est, eadẽ à nobis facilitate contemnitur. Nec mandata & doctrinas hominum attendimus, sed quid Dei verbum nos doceat.

Nunc huic audaci mẽdacio aliud subnectit magis pernicioſum. *Quod ergo hîc de electis dicitur, vnusquisque piorum exemplo Pauli ad se trahat.* Hæc est certitudo gratiæ Caluiniana, ex prorsus cerebri commentis enata; nec aliud fundamentum habens, quàm quod illi temere & falsò præsupponunt. Supponunt de Paulo, quòd nihil addubitet se ponere in electorum numero, absque vlla speciali reuelatione. Deinde supponunt, vnumquemque exem-

Certitudinis gratiæ fundamẽtum.

plo Pauli idem ad se trahere oportere. Ista supponunt, non probant. Ex istis suppositis, penitus incertis, inanibus, falsis, suam sibi fabricant gratiæ certitudinẽ. Atqui nos non incertum aliquid supponendo, sed ex certo Dei verbo disputando, atque adeò ex ipsis Pauli verbis, hoc eorum commentum refellimus. Ait enim Paulus: *Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo, ne fortè, cùm alijs prædicauero, ipse reprobus efficiar.*

1. Cor. 9. 27.

Audiamus quid adhuc Caluinus disputet: *Alioqui non modò frigida esset doctrina, sed penitus mortua iaceret, si electionem sepeliret in arcano Dei consilio. Sed quum sciamus datâ operâ hìc proferri quod piorum vnusquisque ad se accommodare debeat, non dubium est, nos omnes ad vocationis nostræ examen adduci, vt statuamus nos esse Dei filios.*

Electio in Dei solius arcano iudicio manet.

Hæc ille. Caluino frigida adeóque mortua doctrina videtur, si electio in arcano Dei consilio cõclusa maneat, vel, vt odiosè loquitur, *sepeliatur*. Paulus ergo frigidam & mortuam doctrinam tradidit, quum acriter multisque verbis doceret, non esse ante tempus iudicandum, non solùm de alijs, sed neque de nobis ipsis. *Sed neque* (inquit) *meipsum iudico. Qui autem iudicat me, Dominus est. Itaque, fratres, nolite ante tempus iudicare*, scilicet vel alios, vel vos ipsos: nisi fortè, quod Paulo non licuit, illis licuisse arbitremur. Docet ergo, neminem posse de seipso iudicare, an coram Deo iustificatus sit. De eo enim loquitur: *Nihil*

1. Cor. 4. 4. & 5.

1. Cor. 4. 4

mihi

mihi conscius sum, sed non in hoc iustificatus sum. Si ergo Paulus seipsum iudicare non potuit, nec debuit, esset ne iustificatus an non, sed solius Dei hoc esse iudicium affirmat; neque id in hac vita, sed tunc demum, *quando illuminabit abscondita tenebrarum, vt tunc laus sit vnicuique à Deo*: quantus impostor, quàm mendax & nequam Caluinus est, qui hanc *frigidam & mortuam doctrinam* vocat! Quis enim se de numero electorum esse statuere potest, qui de numero iustificatorum se esse statuere non potest? An aliqui fortè electi sunt, qui non sint iustificati? Atqui *quos prædestinauit, hos & vocauit; quos autem vocauit, hos & iustificauit.* Si ergo Paulus seipsum iudicare non potuit an esset iustificatus, sed solus Dominus hoc iudicare debuit, (*Qui autem iudicat me, Dominus est*) inuictè contra Caluinum concluditur, Paulum seipsum iudicare non potuisse, an esset electus. Sed audax & cæcus hæreticus quid effutiat, quid garriat, non videt. Hanc autem doctrinam, de electione cuiusque in arcano Dei consilio repositа, & nemini mortalium in hac vita (absque speciali priuilegio) cognita vel explorata, non mortuam & frigidam sed saluberrimam & necessariam doctrinam esse, docuit sapienter contra Caluinum S. Augustinus. Cuius verba in Antidotis nostris Euangelicis nuper protulimus, & vitandæ prolixitatis causa (prolixiora enim sunt) hic prætermitti-

1. Cor. 4. 5

Rō. 8. 30.

1. Cor. 4. 4

De corrept. & grat. c. 13. Ad Ioan. cap. 10. ver. 28.

mus. Quibus ita explicatis, conclusionis Caluinianæ absurditas palpandam se præbet, qua ait, *nos omnes hoc loco ad vocationis nostræ examen adduci, vt statuamus nos esse Dei filios.* Vocamur hîc certè ad hoc examen, vt illud discutiamus, nos quoque ipsos diligenter inspiciamus, & *probemus num simus in fide, num cor nostrum nos non reprehendat, vt fiduciam habeamus apud Deum*, num opera nostra *placita sint coram Deo*: non quidem vt propterea *statuamus nos esse filios Dei* in sensu Caluini, id est, certitudine fidei credamus nos esse de numero electorum, (quod est *iudicare nos ipsos ante tempus*) sed vt de electione nostra bonâ spem concipiamus. Sumus enim adhuc *hæredes secundùm spem, & hac spe salui facti sumus*, id est, hæc spes ad salutem nobis necessaria est, fortis, & firma; non autem certitudo aliqua fidei cui subesse falsum non potest. Certitudo autem fidei à certitudine spei quantum differat, alio in loco explicatum dedimus.

2. Cor. 13. 5. 1. Ioan. 3. 21. & 22. 1. Cor. 4. 4 Tit. 3. 7. Rō. 8. 24.

In opere de Iustificat. lib. 9. cap. 11.

38. *Certus sum quòd neque mors, neque vita, neque Angeli, neque Principatus, neque Virtutes, &c. neque vlla creatura poterit nos separare à charitate Dei quæ est in Christo Iesu.*

Certitudo gratiæ à Paulo non docetur.

HVnc etiam locū Caluinus magna confidentia pro sua quam finxit, & tantopere adamauit, gratiæ ac beneuolentiæ diuinæ fixa atq; immota certitudine, plurimum valere

valere iudicauit. *Sensus* (inquit) *est, non esse metuendum ne adoptionis fidem deleat quantumuis diuturna malorum continuatio. Itaque istud Scholasticis non obscurè repugnat: qui neminem definali perseuerantia certum esse nugantur, nisi specialis reuelationis beneficio, quod rarissimum ipsi faciunt. Quo dogmate destruitur tota fides: quæ certè nulla est, nisi ad vsque mortem & post mortem quoque extendatur. Nos autem contrà oportet confidere, quòd qui cœpit in nobis opus bonum, perficiet vsque in diem Domini Iesu.* Hæc ille; qui & alibi in hęc verba scribit: *Fidelis non est, qui non possit suæ salutis securitati innixus cum Paulo dicere, Certus sum quòd neque mors, neque vita, &c. & diuinæ erga se beneuolentiæ promissione fretus indubitatam salutis expectationem præsumere.* Hæciterum ille. Idem cæteri hodie hæretici omnes. Nec alius locus est in quo magis pro suo hoc dogmate planè vanissimo & pestifero exultant. Sed facilis & in promptu solutio est. Verbum Pauli, *Certus sum*, πεπεισμαι, quod Caluinus vertit, *Persuasus sum*, Beza, *Persuasum mihi est*, à quo vno verbo tota vis argumenti pendet, non habet illam vim & energiam quam illi sibi ineptè persuadent. Non dicit aliquam fidei certitudinem cui subesse falsum nequeat, sed moralem tantùm confidentiam, spem, atque fiduciam bonam. Hoc autem non ex coniectura dici, sed ex certa & liquida veritate, frequens huius verbi apud Paulum vsus demonstrauit. Infrà hac eadem epistola, ad

Instit. lib. 3. cap. 2.

quos

Rō.15.14. quos scribit, ita loquitur: *Certus sum & ego ipse de vobis, quoniam & ipsi pleni estis dilectione, repleti omni scientia*, &c. vtitur verbo, πέπεισμαι, & vertit Beza, *Persuasum habeo*. Sed quid? An dicent hæretici Paulum certitudine fidei aut infallibili istud cognouisse? Atqui de infallibili certitudine ait Paulus: *Nemo nouit quid sit in homine, nisi Spiritus hominis qui in ipso est*. Rursum quum Timotheo scribit Paulus, *Recordationem accipiens eius fidei quæ est in te non ficta, quæ & habitauit primùm in auia tua Loide & matre tua Eunice, certus sum autem quòd & in te*, πέπεισμαι δ' ὅτι καὶ ἐν σοί. An Paulus certitudine fidei persuasus erat in Timotheo eandem fidem non fictam habitasse, quæ in parentibus eius habitauerat? Ergo Pauli exemplo (vt hîc colligit Caluinus) certi esse debemus omnes non solùm de salute nostra propria, sed & de aliorum omnium quos ad fidem vocatos videmus. Adhuc semel quum ad Hebræos post terribilem comminationem contra eos qui accepto baptismo prolapsi sunt, subiungit, *Confidimus autem de vobis meliora, vt viciniora saluti, tametsi ita loquimur*, vtitur verbo πεπείσμεθα, quod noster interpres optimè vertit *Confidimus*, Beza & Caluinus, *Persuasimus nobis*. An enim dubitari potest, de bona spe & confidentia Apostolum ista loquutum esse? Si persuasionem illam & fidei certitudinem intellexisset, quam hoc loco intelligi vult Caluinus; post illam terribilem commina-

2. Cor. 2. 11.

2. Tim. 1. 5.

Hebr. 6. 9.

minationem, si eos consolari voluit, debuisset Apostolus dicere huiusmodi comminationes ad illos non pertinere, imò potiùs huiusmodi comminationes, dum ad electos scriberet (si eos hîc pro electis habere voluit) penitus prætermittere oportebat. Huius ergo verbi apud Paulum vsus non aliquam persuasionem ex fide, sed bonam confidentiam ex spe & charitate ortam manifestè significat. Sanè sicut in locis citatis respectu Romanorum, Timothei, & Hebræorum, ad quos scripsit, vtitur verbo πεπεισμαι, quod certam persuasionem significare Caluinus & Beza volunt, ita ad Philippenses de eadem prorsus perseuerantiæ & salutis confidentia scribens, vtitur verbo πέποιθα in media voce, quod ipsemet semper Beza, sicut noster interpres perpetuò vertit, *Confido*, præterquam hoc vno ad Philippenses loco, vbi Paulus ait: **Confidens hoc ipsum, quia qui cœpit in vobis opus bonum, perficiet vsque in diem Christi.* Vbi Beza vertit, *Persuasum habens hoc ipsum*; & Caluinus, *Hoc ipsũ persuasus.* Atqui in alijs locis omnibus, 2. Cor. 1. 9. & 2. Cor. 2. 3. & 2. Cor. 10. 7. & ad Rom. 2. 19. & ad Philip. 2. 24. & 3. 4. & 2. Thess. 3. 4. vertunt semper, *Confido & Confidimus*, quod Paulus habet πέποιθα & πεποιθότες. Imò vt iniqua & partialis Bezæ versio magis appareat, vbi Paulus habet, οἶδα καὶ πεπεισμαι ἐν κυρίῳ, noster interpres, *Scio & confido in Domino*, Beza vertens,

Phil. 1. 6. *πεποιθως.

Caluinus & Beza perfidi Scripturarum versores.

Rō. 15. 14.

tens, *Scio & persuasus sum in Domino*, nostrum interpretem reprehendit, quòd verbum πεπεισμαι pro verbo πεποιθα verterit, &, cõfido, posuerit, pro, certus aut persuasus sum. Hîc ergo Beza fatetur verbi πεποιθα propriam significationem esse, *Confido*. Cur ergo Beza deserta verbi (vt existimat) proprietate, quam (vti diximus) *in tam multis alijs* locis retinuit, hoc vno *in loco* ad *Philipp.* 1. vertit, *Persuasum habens*. Sanè in fauorem suæ hæresis, qua volunt vnumquemque vocatum sibi certò persuadere, *quòd qui cœpit in eis bonum opus, perficiet*; vt in huius loci commentario, quem nunc tractamus, admonuit Caluinus. Sicilli ergo in diuinis Scripturis non secus ac in Homero aut Sophocle vertendo ludunt, & ludificant lectores suos. Interea, ad rem præsentem quod attinet, certum est ex frequenti vsu huius verbi, πεπεισμαι, non aliquam fidei certitudinẽ aut persuasionem ex fide, sed bonam tantummodo spem & confidentiam denotari. In loco ad Rom. 15. fidei quidem certitudinem notat, quia de dogmate fidei agit Paulus; sed additur alia dictio, οἶδα, quod certam scientiam notat. Quo verbo vsus est D. Petrus, quum diceret:

2. Petr. 1. 14. *Certus sum*, εἰδὼς, *quòd velox est depositio tabernaculi mei, secundùm quod & Dominus Iesus Christus significauit mihi*. Hîc quia certa & infallibilis erat reuelatio, ponitur verbum εἰδὼς. non πεπεισμαι. Sanè pro eo quod noster interpres

terpres habet, *Certus sum*, &c. commentarij Ambrosij hoc loco & Diuus Hieronymus in epist. ad Algasiam legunt, *Confido autem*, &c. Quæst. 9.

Deinde obseruandum est, cur Paulus hãc tantam confidentiam perseuerantiæ ac salutis sue conceperit? An, vt hæretici hodie, ex sola fide Christi iustitiam apprehendente; dum ipsi in suis sordibus & peccatis manent, cum aliquo bono desiderio, sed absque desiderij effectu; & Spiritu quidem contra carnem reluctante, sed qui non vincat; quales Caluinus & Beza suos electos describunt? Minimè gentium. Diuinus Apostolus iuxta præcedentem suam doctrinam hac eadem epistola traditam, qua dixerat, *Gloriamur in tribulationibus, scientes quòd tribulatio patientiam operatur, patientia autem probationem, probatio verò spem, spes autem non confundit*, quasi idem hoc loco repetens, vbi commemorauerat nullo tribulationis genere se à Christo hactenus separari potuisse, *non angustia, non fame, non periculo, non persecutione, non gladio, quia tota die mortificatus fuerat pro Christo velut ouis occisionis*, id est, perpetuis afflictionibus exercitatus, *sed in his omnibus superauerat propter Christum*, id est, propter vehementem in eo Christi dilectionem, qui priùs eum dilexerat; ex istis omnibus tanquam optimis beatæ perseuerantiæ indicijs & argumentis, & quia *spes non confundit*, concludit, *Certus sum*, &c. id est, certa mihi in Domino spes

Salutis cõfidentiam cur Paulus cõceperit.

Suprà Rõ. 6. & 7.

Rom. 5. 3.

est,

Psal. 118. 116. Philip. 1. 6 est, quæ *non confundet me ab expectatione mea, quòd qui cœpit in me tam bonum opus*, tam variam patientiam & probationem, *perficiet quoque vsque in diem Christi*. Hæc est germana Apostoli sententia, ex alijs eius in eundem penè sensum verbis collecta. Hæc spes, certitudo, confidentia Paulina in illis laudabilis erit, qui imitatores Pauli facti, similia passi & simili constantia vsi fuerint: denique qui *ad altissimum illum charitatis gradum* peruenerint, quo Apostolum, quum hæc diceret, peruenisse annotarunt ad hæc verba SS. Patres, D.* Augustinus, † Chrysostomus, ‡ Bernardus, & alij. Quem tamen gradum defectibilem adhuc fuisse, tum ipse Paulus ad Corinthios scribens satis ostendit, "*Castigans corpus suum, ne forte reprobus efficeretur*; & iterum ad Philippenses, affirmans se *necdum comprehendisse*, sed adhuc *destinatum bravium persequi, & ea quæ sunt retrò oblitum, ad ea quæ antè erant*, quæq; adhuc illi de erat, *se extendere, si quo modo occurrat ad resurrectionē quæ est ex mortuis*; tum eleganter loco citato annotauit D. Bernard. his verbis: *Multa* (inquit) *hic posuit Apostolus quæ illum à charitate Dei separare non poterant, non tamen adijciens, Nec nos ipsi. Nulla quippe creatura nos à Deo auellere potest: soli id deserere possumus propria voluntate.* Non ergo certitudinem & persuasionem Caluinianam, quæ mera præsumptio est, sola inani fide nixa (*inanis* quippe adeoque *mortua est omnis fides sine bonis operibus*) sed

* De grat. & lib arb. cap. 17.
† In comment. in hūc locū.
‡ In serm. de duplici baptis.
" 1 Cor. 9. Philip. 3.
Iacob. 2.

piorum

piorum & iustorum, qui multa pro Christo passi, in multa patientia & pietate, in longa iustitia & sanctitate Deo suo seruierunt, sanctam fiduciam & confidentiam, spem bonam ac firmam, docuit hoc loco diuinus Apostolus. Vnde orthodoxæ doctrinæ, neminem de sua salute certitudine fidei certum esse posse absque speciali Dei reuelatione, hæc Apostoli verba (vt garrit Caluinus) non repugnant. Nec talis doctrina fidem destruit, quæ aliud obiectum non habet, quàm quod Deus loquitur & reuelat, sed Caluiniana præsumptio tam fidem quàm bonos mores pernicio-sissimè euertit. Mirum autem est, fidem Caluinianam *etiam post mortem extendi* (vt hic Caluinus affirmat) quum Apostolus dicat, *Cùm venerit quod perfectum est*, id est, aperta Dei visio, *euacuabitur quod ex parte est*, id est, ipsa fides, *quæ nisi per speculum & in ænigmate videt, tunc autem facie ad faciem.* Solius charitatis hæc laus & perfectio est, quòd etiam post mortem extenditur. *Charitas nunquam excidit*, ait ibidem Apostolus. Et confidere quidem oportet, quòd *qui cœpit in nobis opus bonum, perficiet vsq; in diem Domini Iesu*, sicuti hîc concludit Caluinus; sed illud nobis certitudine fidei polliceri atque præsumere Apostolus non docuit. Aliud est bona spes & confidentia piorum, quam patientia boni operis & varia probatio in illis operatur; aliud certitudo Caluiniana, quæ sola fide & præsumpta electione

1. Cor. 13.

Philip. 1. 6

nititur, vt ante tempus iudicet vnusquisque, Deique sibi munus arroget. 2. Tim. 2. 19. *Nouit enim Dominus qui sunt eius*, nõ nouit homo. Ratio subijcitur: *Habens signaculũ hoc, Recedat ab iniquitate omnis qui inuocat nomen Domini*. Hoc signaculum an penes nos sit, nos certò scire non possumus: quia 1. Cor. 4. 4 *etsi nihil nobis conscij sumus, non tamen in hoc iustificati sumus*. Ita omnia Caluini, erroris & mendacij plena sunt.

Argumentum Cap. IX.

APOSTOLVS hoc capite & duobus sequentibus de occultis Dei iudicijs circa decursum Ecclesiæ ab Abraham vsque ad consummationem seculi disserit; & tria docet. Primùm, *quòd* Ecclesiam populumque sibi dilectum *in posteris* Abrahã per lineam Isaac & Iacob, non per lineam Ismaelis & Esau elegerit. Secundò, quòd *in* aduentu Christi maxima pars filiorum Israel, ad quos peculiariter erat missus, ex propria incredulitate corruerit, eorumque loco Gentes subintrauerint in Ecclesiam: quibus etiam ruinam minatur, nisi in fide permanserint. Tertiò, quòd circa consummationem seculi, post vocationem & ingressum Gentium *in* Ecclesiam, Iudæi etiam vocandi & ad fidem conuertendi sunt. Circa primum autem quod huic capiti proprium

priumest, de ordine vocationis ad fidem inquirit: an scilicet ex electione gratiæ detur, an ex præcedentium operum meritis, vt tam Iudæi quàm Gentiles, sed Iudæi magis opinabantur. Quam sanè quæstionem altissimam ita tractat, vt tametsi docear in genere gratuitam Dei misericordiam in electos, & non iniustam reproborum reiectionem, tamen quoad Iudæos ipsos versetur magis hoc in capite quàm soluat: Iudæorum hac in parte improbam & pertinacem curiositatem magis redarguens, quàm eorum dubitationi respondens. In fine tamē capitis incipit soluere, & duobus sequentibus magis soluit; docens, Iudæos ideo à Deo reiectos, quia non ex fide & gratia Mediatoris, sed ex operibus legis quærebant iustitiam; ideoque eorum reiectionem iustam fuisse & laptum inexcusabilem.

11. *Quum nondum nati essent, nec quicquam boni aut mali egissent, (vt secundum electionem*
propositum Dei maneret,) non ex operibus
12. *sed ex vocante dictum est: Maior seruiet mi-*
13. *nori. sicut scriptum est: Iacob dilexi, Esau autem odio habui.*

PRopositum Apostolo fuit, Iudæorum fidelium querimonijs de totius penè populi miseranda reiectione (quorum ita pauci in Christum credebant, quum numerosissima esset Gentiliū fideliū multitudo) occur-

Dei promissiones Abrahæ factas nō excidisse.

rere. Suspicabantur illi Dei verbū excidisse, & promissiones Dei semini Abrahæ factas irritas iā atque inanes factas fuisse. Hanc temerariā opinionē, quæ & in Dei iniuriā vergebat, eorū animis eximere hoc loco Apostolus vult. Præfatus igitur de ardētissima sua in illos charitate, adeò vt pro eorū salute *optaret anathema à Christo esse*, simulque nobilissimas quasdā illius populi prærogatiuas recensens, ad id, quod eos maximè pungebat, hoc ordine veniens ait: *Non autē quòd exciderit verbū Dei*: id est, Non sic optaui esse anathema pro Iudæis, nec sic eorū casum deploro, quasi promissiones Dei illi populo factas in vniuersum excidisse arbitrer. *Non enim omnes qui ex Israel, ij sunt Israelitæ; neque qui semen sunt Abrahæ, omnes filij*. id est, In hoc se decipiunt sibique falsò blandiuntur fratres mei, quòd promissiones Dei de venturo Messia, & de futura per illum benedictione & hæreditate, ipsi Abrahæ & semini eius factas, soli carnali Abrahæ semini factas arbitrantur. *Non enim qui secundùm carnem* ex Israel propagati, *ij sunt*

Ioan.2. *veri Israelitæ*, in spiritu & in fide; qualis Nathanael ille erat à Christo laudatus; neque

Rom.8. quicumque ex carnali semine Abrahæ generati sunt, illi sunt filij Abrahæ. Nam & Ismael ex semine Abrahæ erat, non tamen filius

Ioan.8. promissionis, quia nec Abrahæ fidem sequebatur, nec Abrahæ opera faciebat. *Sed in Isaac vocabitur tibi semen*, dixit Abrahæ Deus. *id est*:

Non

Non qui filij carnis, hi filij Dei; sed qui filij sunt promissionis, æstimantur in semine. Hoc est dicere: Non sola carnalis generatio ex Abraha facit filium Dei per fidē & opera, qualis Abraham erat: sed qui filij Abrahæ sunt secundùm spiritum & ex fide, illi æstimantur in semine Abrahæ. *Qui enim ex fide sunt, ij sunt filij Abrahæ; & qui ex fide sunt, benedicentur cum fideli Abraha*, ait alibi Apostolus: vt filius promissionis nihil sit aliud apud Paulum quàm filius gratiæ, filius per fidē, vtique quæ per dilectionē operatur. Si ergo carnaliter ex Abraham generati, sed fidem & opera Abrahæ non imitati, promissum Abrahæ semen, in quo omnes benedicerentur, id est, Messiam ipsum & Christum non sunt complexi; si à salute per illum & benedictione exciderūt, nō ideo hoc factum est, quia Dei promissio excidit, sed quia illi tales non sunt, quibus ipsa promissio data est. Gal. 3. v. 7 & 9. Filius promissionis quis.

Quam suam expositionem verisimam, sed Iudæis inexpectatam, volens adhuc magis ac magis confirmare Apostolus, ita prosequitur: *Promissionis enim verbum hoc est, Secundùm hoc tempus veniam, & erit Saræ filius.* id est, Ex promissione natus est Abrahæ Isaac, ideóque ex beneficio gratiæ, non ex virtute naturali. Sed quare hoc? An quia ipsa carnalis generatio futurorum credentium ex huiusmodi promissione semper postea proueniret? Nihil minus. Sed ideo hic primus

Isaac cur ex promissione natus.

Abrahæ filius, verus ac fidelis futurus, ex promissione & beneficio gratiæ nascitur. vt intelligeremus electos Dei. & populum credentem, & veros filios Abrahæ futuros filios gratiæ, non naturæ; futuros ex imitatione fidei & bonorum operum Abrahæ, non ex solo carnali semine eius. Quod mox Apostolus alio exemplo magis illustri probat. Ne enim fortè putarent Iudæi, quia Sara erat libera & Agar ancilla, propterea inter Isaac & Ismaelem ex ea parte discrimen natum esse, vt ille filius ac liber, hic quasi seruus haberetur, addit Apostolus: *Non solùm autem illa*, (Sara) *sed & Rebecca ex vno cõcubitu habens Isaac patris nostri*, supple, simile exemplum nobis præbet, quòd non carnalis generatio filium Dei facit, sed promissio, & gratiæ Dei beneficium. *Cùm enim nondum nati fuissent, aut aliquid boni egissent aut mali*, id est, ab æterno Dei

Iacob & Esau comparatio historica.

consilio, antequam nati essent reipsa, aut aliquid reipsa fecissent (hoc enim dixerat Deus Rebeccæ antequam duo illi fratres nascerentur, quumque adhuc in vtero eos gestaret) *vt secundum electionem propositum Dei maneret*, id est, vt iuxta factam à Deo electionẽ promissio eius fixa maneret; *non ex operibus*, supple ipsius Iacob aut posterorum eius vel antea actis vel præuisis, ita vt ipsa præuisio causa aut origo fuerit electionis; *sed ex vocante*, id est, ex solo Dei beneplacito, & libera eius vocatione; *dictum est ei*, scil. Rebeccæ matri

Gen. 25.

vtriusq-

vtriusque; *Quia maior seruiet minori*, id est, populus & posteri maioris filij seruient populo & posteris minoris filij, Idumæi Israelitis. Nam ipse Esau numquam seruiuit Iacobo, sed contrà, Iacob ipsius Esau potentiam veritus, eius gratiam expetiuit, & cum suis liberis ab Esau remotissimus semper vixit. Gen. 32. & 33.

Sicut scriptum est, id est, de qua prælatione minoris populi scripsit Propheta Malachias; Mal. 1. 2. *Iacob dilexi, Esau autem odio habui.* Quia *posui montes Esau in solitudinem, & hæreditatem eius in dracones deserti.* Idumæos Deus despexit, Israelitas in populum ac peculium suum delegit. Fecit vt Idumæorum vrbes, quę in montibus conditæ fuerant, à Chaldæis vastarentur, & draconibus deserti habitandæ traderentur: de quo multa Abdias Propheta. Sed posteros Iacob non ita Deus penitus abiecit, ideóque ad tempus in captiuitatem abductos, in terram suam & veri Dei cultũ reduxit: de cuius reductionis beneficio Deus hîc per Malachiam posteros Iacob, ingratum populum, admonuit. Ostendit igitur Apostolus etiam hoc exemplo, *quòd Dei promissio non exciderit*, quia posteris Iacob vero semini Abrahæ, qui fidem & cultum veri Dei retinuerunt, illa promissio gratiæ seruata est, vt esset populus & peculium Dei. Hoc sensu, quoad historiæ literam, *maior seruijt minori, & Iacob Deus dilexit, Esau odio habuit.*

Sed quia hæc litera allegoricum haud du-

Iacob dilectio spiritualis.

biè se sum habuit de spirituali dilectione ipsius Iacob & posterorum eius, item de spirituali reiectione ipsius Esau; ad illum sensum assurgens hoc loco Apostolus, altius hanc distinctionem considerat; & ostendit, Deum ex suo beneplacito alios diligere, alios odio habere, alijs misereri, alios indurare. Vnde statim mota difficultate super huiusmodi distinctionem, quasi quædã esset apud Deum iniquitas, *si secundum propositum* & beneplacitum suum, *vt ex electione Dei firmum maneret*, alios diligeret, alios odio haberet, idque non ex operibus, aut aliqua eorum consideratione. *sed ex vocante*, id est, ex libera Dei electione; hanc difficultatem apertis verbis non statim soluit, sed ad tempus augere videtur. Affert enim consimilem Dei ex Mose

Exod. 33. 19.

sententiã, *Miserebor cuius misereor, & misericordiã præstabo cuius miserebor*. id est: Mea misericordia ex meo beneplacito pendet; siue eam cõsideres in multitudine æqualiter peccantiũ, quorum alijs Deus parcit, alijs non parcit (in quo sensu apud Moysen hæc verba dicta sunt) siue per accõmodationẽ Apostoli eam spectes in distributione auxiliorũ gratiæ; quibus quum omnes indigeant, nõ tamẽ æqualiter omnes ea accipiunt, sed alij plura, alij pauciora, ex mero Dei beneplacito. Moxq; cõcludit: *Igitur non est volẽtis, neque currentis, sed Dei miserentis*. id est: Principium salutis, electio & vocatio ad fidem (nam de ea nunc Apostolus agit cõtra

Misericordia Dei ex solo beneplacito duplex.

tra Iudæos de vocatione Gentium suaque reiectione obloquentes) ipsaque auxiliorum gratiæ præordinatio cum quibus peccator conuertendus præuidetur, non ex aliqua hominis præuia voluntate aut conatu, sed ex sola Dei misericordia promanat. Mox interposito Pharaonis exemplo, quem inter cæteros fines ad suæ iustitiæ demonstrationem Deus in regnum euexit, & populi sui persecutorem esse permisit (quod exemplū ideo afferre Apostolus videtur, vt in re simili liberas Dei actiones ostenderet) idem rursum concludit dicens: *Ergo cuius vult, miseretur; & quem vult, indurat*, id est: Cui vult, dat congrua gratiæ suæ auxilia, & quem vult, ad sui nominis fidem efficaciter vocat: quibus vult, illa congrua gratiæ auxilia negat, sed nemini sufficientia, quibus ipse Pharao non caruit. *Nam contra misericordissimam Dei voluntatem libero suo arbitrio Pharao pugnauit*, ait Augustinus & verba Scripturæ idem docent: *Adhuc non vis dimittere populum meum?* & iterum: *Ingrauauit Pharao cor suum*. Indurare igitur hoc loco, & odio habere, nihil aliud significant quàm Deum minùs diligere, & maiorem gratiam negare. Diligere quoque & misereri, nihil aliud significant, quàm Deum ex suo beneplacito corda hominum gratia sua speciali præuenire, maioribus gratiæ auxilijs donare. Quæ distinctio carnalibus hominibus iniquitas quędam apud Deum videbatur.

Exod. 9. 16.

Pharaonis exemplū quòd spectat.

De prædest. & grat. c. 15.

Exod. 9. 16
Exod. 9. 17
Exod. 10. 3
Exod. 8. 15

Indurare & misereri quid hoc loco significāt.

batur. Vnde eorum nomine iterum obijcit Paulus: *Dicis itaque mihi: Quid adhuc queritur? voluntati enim eius quis resistit?* id est: Si Deus ei, quem obdurat, non vult ea auxilia gratiæ conferre cum quibus præuidet conuertendum, sed alia minùs congrua (tametsi sufficientia) cum quibus re ipsa non conuertetur, eritq; obduratus; quid adhuc contra impios obduratos conqueritur Deus? Quare eos hoc nomine in Scripturis redarguit, castigat, reprobat? Hanc & audacem & iniustam quæstionem retundit Paulus dicens: *O homo, tu quis es, qui respondeas Deo?* & sequentia, quæ postea seorsim explicabimus.

Hac nunc explicatione facta (quæ postea confirmabitur magis) videamus quid in hoc difficillimo loco veneni asperserint Caluinus ac Beza. Hic enim nunc instituti nostri scopus est. Primùm, in tota hac Apostoli disputatione Apostolum de ipsa electione ad gloriam seorsim accepta, & de reprobatione ad pœnam æternam tractare arbitrantur. *Quemadmodum* (inquit Caluinus) *gentẽ Israeliticam à reliquis omnibus populis separat fœderis benedictio; ita quoque eius gentis homines Dei electio discernit, dum alios ad salutem prædestinat, alios ad æternam damnationem.* Hoc primum in Caluino non admodum reprehendimus. Habet enim & orthodoxos quosdam interpretes idem secum sentientes. Sed vtrosque falli, totus Apostoli hoc loco scopus facilè demonstrat, qui

qui de prima vocatione tam Iudæorum quã Gentium ad fidem Christi disputat, quia illa tunc versabatur inter vtrosque quæstio. Illa quoque Apostoli verba, *Cuius vult, miseretur; & quem vult, indurat*; ad primos prædestinationis ac reprobationis effectus pertinere perspicuum est: maximè verbum, *indurat*, non ad damnationem ipsam æternam, sed præsentem gratiæ Dei negationem & peccandi permissionem, vel (vt Caluinus vult) peccandi necessariam impulsionem, manifestè pertinet. Neque D. Augustinus hæc verba contra Pelagianam impietatem sæpissime tractans, electionem ac prædestinationem hoc loco pro electione ad gloriam, sicuti nec odium aut reprobationem pro æterna damnatione vnquam accipit; sed illam quidem pro *præparatione ad gratiam*, hanc verò pro gratiæ negatione, pro permissione peccati, & non velle misereri, perpetuò accipit. Nam & quæstio inter ipsum & Pelagium, de gratia erat, non de vita æterna. Gratiam secundùm merita dari, ideoque à Deo ad gratiam vocari & eligi secundùm merita, voluit impius Pelagius: Gloriam ex meritis dari, sustinet semper disertissimè Augustinus. Cæterùm demus, quæ hîc Apostolus disputat, ad omnes simul prædestinationis ac reprobationis effectus accommodari posse. Nunc de vtraque quid Caluinus statuat, attendamus. Ac primùm de ipsa prædestinatione ad hæc Apo-

Electio ad gloriam à Paulo hoc loco non tractatur.

stoli

ſtoli verba, tum de reprobatione ad alia Apoſtoli verba ſubſequentia.

Singulis (inquit) *propè verbis vrget gratuitam Dei electionem. Nam ſi opera locum haberent, dicendum erat, vt operibus conſtet ſua remuneratio. Ipſe autem opponit Dei propoſitũ, quod ſolo eius beneplacito continetur.* Reſpondeo: Iſtud hoc loco dicere non fuit neceſſe, quia altiorem ſalutis cauſam attingere Apoſtolus voluit. Scribit hoc loco Caluinus: *Verum quidem eſt, propinquam reprobationis cauſam eſſe, quia ſumus omnes in Adam maledicti: tamen vt diſcamus in nudo & ſimplici Dei beneplacito acquieſcere, ab hoc quoque intuitu nos tantiſper Paulus ſubducit, donec hanc doctrinam ſtabilierit, Deum in ſuo arbitrio ſatis iuſtam eligendi & reprobandi habere cauſam.* Hæc ille. Idem de prædeſtinatione & gratuita electione ad gloriam obſeruare debuit Caluinus, propinquam electionis ad gloriam cauſam eſſe, quòd ſumus in Chriſto benedicti, & eius gratia iuſtificati. Hunc enim ordinem Paulus ſeruauit, *Quos autem iuſtificauit, hos & glorificauit.* Propinqua igitur & proxima cauſa glorificationis ſecundùm propoſitum Dei (nam de tali Apoſtolus ibi loquitur) eſt ipſa iuſtificatio per fidem & bona opera: tamen vt diſcamus altiorem glorificationis cauſam agnoſcere, quæ eſt ipſa Dei electio & prædeſtinatio (*quos enim prædeſtinauit, hos & vocauit, & iuſtificauit, & glorificauit*) ab intuitu præſentis iuſtificationis per fidem & opera tantiſper

Electionis ad gloriã propinquæ cauſæ. Rom. 8.

per

per nos Paulus subducit, donec hanc doctrinam stabilierit, Deum in sua æterna præscientia satis iustam eligendi aut reprobandi habere causam. Ideoque hoc loco Paulus dixit, vt propositū Dei *secundùm electionē maneret*; & non dixit, *vt operibus constet sua remuneratio*. Alijs verò in locis idem Apostolus apertissimè hoc dicit: *Qui reddet vnicuique secundùm opera eius: ijs quidem qui secundùm patientiam boni operis gloriam & honorem & incorruptionem quærunt, vitam æternam: ijs autem qui sunt ex contentione, & non acquiescunt veritati, ira & indignatio*. Et alibi: *Vt recipiat vnusquisque prout gessit in corpore suo, siue bonum siue malum*. Sed de hac re plura postea. Putidum ergo Caluini argumentum est, in gratuita Dei electione ad gloriam nullum locū opera habere; quia Paulus hîc de operibus nihil loquitur sed de solo Dei proposito. Imò quum omnes passim Scripturæ de consequutione vel amissione vitæ æternæ loquentes, operum rationem semper adferant, quia hîc Paulus nullam operum rationem ponit, non leue argumentum est, eum non de decreto Dei ad gloriam, sed de decreto Dei ad primam gratiam conferendam loqui. Addit Caluinus: *Ac ne vlla ea de re controuersia maneret, sustulit omnem dubitationem, addita illa particula, Secundùm electionem*. Hæc particula probat, Dei propositum seu firmum decretum de alijs eligendis, alijs reprobandis, ex Dei electione pendere, vt prima &

Rō. 2. 6.

1. Cor. 3.

Electio Dei suprema causa.

ma & altissima causa. Et quidem quoad auxilia gratiæ peccatoribus impartienda vel neganda, & primam vocationem, vnica causa; quoad ipsam vitam æternam conferendam, vel æternam pœnam inferendam, nec prima nec vnicâ causa: quia vt in reproborum damnatione proximam causam agnoscit Caluinus ipsum peccatum in homine, sic in electorum glorificatione agnoscere necessariò debet proximam & propriam causam ipsam esse in tempore iustificationem, vt ipse nos Paulus docuit loco citato. Manet ergo *Dei propositum secundùm electionem*, quia propositi illius diuini prima & suprema causa electio diuina erat. Pergit Caluinus: *Deinde & tertia: Non ex operibus, sed ex vocante. Nunc ergo animos propiùs aduertamus ad eius contextum. Si ex eo stabilitur Dei propositum secundùm electionem, quod antequam nascãtur fratres, & aliquid vel boni vel mali designẽt, alter reijcitur, alter assumitur; ergo si quis velit eorũ operibus causam discriminis tribuere, propositũ Dei sic euerteretur.* Primùm obserua in toto hoc cõtextu Paulũ adhuc non loqui de electione Iacob & de reiectione Esau, sed tantùm de illo discrimine, *Maior seruiet minori*; & docere ad literam hanc prælationẽ populi minoris ex Dei electione ortum habuisse, non ex operibus quibus hanc electionem promeruerit. Sed hanc minoris populi prælationem merè gratuitam non fuisse electionem ad gloriam, de qua sola hîc Apostolum loqui

Minoris populi prælatio non fuit electio ad gloriam.

loqui Caluinus vult, ex eo manifestè patet, quòd nec totus ille populus salutem est assecutus, sed multi exciderunt, vt hîc Apostolus docet, quia *non omnes filij Iacob filij promissionis erant*, nec solus ille populus ad Dei electionem, quæ ad salutẽ & gloriam est, pertinebat. Nam ex posteris Esau & Ismael (quum non in illo sed in Isaac vocabatur Abrahæ semen) Iob ille vir sanctissimus fuit, filius Zaræ, qui fuit Ragual filij Esau ex Basemath filia Ismael, vt deducit iuxta Scripturas D. Chrysostomus. Multi quoque alij proselytæ & aduenæ non ex semine Iacob ad veri Dei cultum accesserunt, & facti sunt filij promissionis. Nam & exeuntibus Aegyptum filijs Israel, multi Aegyptij sese adiunxerunt, qui postea circuncisi verum Deum coluerunt. Prælatio igitur minoris populi iuxta illa verba, *Maior seruiet minori*, non erat electio ad gloriam vel ad gratiam secundùm propositum Dei, aut illi populo generalis, aut ad illum solum restricta; sed illi soli censebantur in semine, & promissionis filij erant, qui fidem & opera Abrahæ, Isaac, & Iacob imitati fuerunt.

Gene. 36. vers. 33.

Homil. 5. de pœnitentia.

Sed esto, demus Caluino etiam ad hæc Apostoli verba pertinere id quod sequitur, *Iacob dilexi, Esau autem odio habui*. Demus quoque hanc dilectionem Iacob ad ipsius personam pertinere, eiusque electionem. *Ergo*, ait Caluinus, *si quis velit eorum operibus causam*

discri-

discriminis tribuere, propositum Dei sic euerteretur.
Primùm respondeo, Apostolum hîc loqui de electione ad gratiam, & de prima vocatione ad fidem; quæ ita merè gratuita est, & ex solo Dei beneplacito pendet, vt operum præcedentium nulla planè sit habenda ratio. Dico ad ipsam primæ gratiæ collationem, qua præuenit peccatores Deus. *De ipsa gratia* (ait Augustinus hæc verba tractans) *satis agebat Apostolus, & ideo filios promissionis commendabat.* Sapienter expendit totam Apostoli disputationem esse de filijs promissionis & eorum electione. Quos autem filios promissionis Apostolus vocat, iã ex ipso Apostolo ostendimus. Qui videl. fide tales sunt; id est, qui iam ad fidẽ secundùm propositum Dei vocati sunt. Idem rursus Apostolus docet ad Ephes. cap. 1. Quum enim dixisset, *Elegit nos in ipso ante constitutionem mundi*; vt de qua electione loquatur intelligeremus, addit, *Vt essemus sancti & immaculati in conspectu eius in charitate: qui prædestinauit nos in adoptionem filiorum per Iesum Christum in ipsum, secundùm propositũ voluntatis suæ.* Hæc adoptio filiorũ, prima gratia est, qua ex filijs iræ filij Dei fiunt: & hęc est electio secundùm propositum voluntatis Dei. *Hæc non ex operibus, sed ex vocante* Deo est. De hac iterum Paulus dixit: *Non ex operibus iustitiæ quæ fecimus nos, sed secundùm suam misericordiam saluos nos fecit, per lauacrum regenerationis & renouationis Spiritus S. quem effudit in nos*

Epist. 105.

Gal. 3.

Ephes. 1.

Tit. 3.

in nos abunde. Ad hanc igitur adoptionem filiorum Dei, ad hanc primam salutem quæ in baptismo credentibus confertur, quod attinet, cur hodie & per omnes ætates aliquæ gentes vocantur, aliquæ non, aut olim tam pauci Iudæi tam multi Gentiles vocabãtur, si quis velit eorum operibus causam discriminis tribuere, *propositum Dei secundùm electionem*, id est, gratuitam & fixam Dei electionem subuerteret.

Sed age, demus etiam hoc Caluino, de ipsa electione ad gloriã, & de omnibus simul prædestinationis effectibus, Apostolum hoc loco intelligi velle; & adijciamus quæ adhuc Caluinus subtexit, vt totam eius disputationem teneamus. *Iam quod subiungit Apostolus; Non ex operibus, sed ex vocante; significat non ex parte operum, sed solius vocationis. Vult enim omnem operum considerationem excludere. Habemus ergo, totam electionis nostræ firmitudinem in solo Dei proposito esse conclusam: nihil hic valere merita, quæ nihil nisi in mortem possunt: non respici dignitatem, quæ nulla est, verùm solam Dei benignitatem regnare. Proinde falsum est, ac verbo Dei contrarium dogma, Deum, prout vnumquemque gratia sua dignum vel indignum præuidet, ita vel eligere vel reprobare.* Hæc Caluinus. Oratio est ex multis mendacijs & cauillationibus consuta. Quod postremò narrat (vt ordine retrogrado agamus) putida cauillatio est, si sententiã, quam ponit, Catholicis impingit, contra quos dis-

Præuisio operum in electione quo sensu falsa, quo sensu vera.

putare solet. *Deũ* enim, *prout vnumquemq; gratia sua dignum vel indignũ præuidet, ita vel eligere vel reprobare*, non nisi Pelagianorum dogma fuit, ideoque & falsum & execrandũ. Deum autem, prout vnumquemq; gratia sua rectè vel malè vsurũ præuidet, ita vel eligere vel reprobare, plurimorũ Catholicorũ dogma est, verum & salutare, si rectè intelligatur, sicuti mox explicabimus. Quod ait, *nihil valere merita nisi ad mortẽ, nec respici personarũ dignitatem*, id est, iustitiã & sanctitatẽ, respectu vitæ æternę consequendæ, duæ sunt infames hæreses, diuinis Scripturis ex diametro cõtrariæ.

Merita ad vitam valent. 1. Tim. 4. 8. Matth. 19. Rõ. 8. 13.

Si enim merita nihil nisi ad mortẽ valẽt, falsum est quod Apostolus dixit, *Pietas ad omnia vtilis est, habens promissionem vitæ præsentis & futuræ*: & quod Christ⁹ dixit, *Si vis ad vitã ingredi, serua mandata*: & iterum quod Paulus habet, *Si Spiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis*, vt alia innumera prætermittã. Rursum, si ad cõferendam vitam ęternã *Deus hominum dignitatem non respicit, quæ nulla est*; falsum erit quod Apostolus dixit, *Si filij, & hæredes*: sed perinde erit ad vitã æternã à Deo accipiendã, siue sit filius Dei, siue sit filius iræ. Esse autem filium Dei, dignitatẽ esse singularẽ, negare Caluinus nõ

Hominũ dignitas respicitur Rõ. 8. 17.

Ioan. 1.

potest, qui ad illa Ioãnis verba, *Dedit eis potestatem filios Dei fieri*, potestatẽ pro dignitate & præstãtia accipi vult, iuxta vim verbi ἐξουσία, quo Ioannes vsus est. Porrò* si *tota salutis nostræ firmitudo in solo Dei proposito est cõclusa*, multum

* Salutis certitudo non in solo Dei proposito

tum fefellit nos Apostolus Petrus quũ scri- 2. Pet. 1.
beret, *Satagite vt per bona opera vocationẽ & electionem vestrã certã faciatis.* Si Petro credimus, salutis nostræ atque adeò electionis ipsius certitudo in bonorum operũ studio, non in solo Dei proposito, est conclusa. Ita rursum aliud hîc effutiuit Caluinus, diuinis Scripturis aduersa fronte repugnans. Iã quod primo loco dixit, & vnde hæc alia tam multa tam falsa deduxit, *velle Paulum omnem operum considerationem excludere*, vel hoc solo nomine suspectum nobis esse debet, quòd eo posito, tam multa diuinis Scripturis cõtraria subsequuntur. Quæ enim propositio ducit ad inconueniens, illa veritati conuenire non potest. At vrget hîc Caluinus: Paulus apertè dixit, *Non ex operibus, sed ex vocante*; ergo significat, non ex parte operum, sed solius vocationis Dei, fieri electionem. Respondere breuissimè & verissimè possumus, non ex operibus fieri electionem quasi ex causa ipsius electionis meritoria, aut efficiente, & hoc Apostolum velle dicere. Hanc enim vim illud, *ex*, apud Paulum habet, vt causam agentem & principium rei significet. Sed adhuc longè amplius Caluino damus, & fatemur opera bona præuisa diuinæ electionis ad omnes prædestinationis effectus nec causam efficientem nec vllã prorsus causam aut rationem quomodocumque mouentem, propter quam Deus prædestinaret, sed nec originem prædesti-

Opera quo sensu excludũtur.

destinationis esse, aut mensuram effectuum eius, nec denique conditionem sine qua non prædestinasset. Falsum nihilominus est, in ipsa electione ac prædestinatione omnem operum considerationem excluſam fuisse. Quod quomodo intelligi debeat, nunc explicabimus.

Operum præscientia in prædestinatione qualis & quo modo.

Deum altitudine intellectus sui omnia ab æterno præsciuisse, nõ solũ opera hominum bona ac mala, sed etiam opera sua in quibuscumque rebus creandis, dubitari non potest. Hunc autem diuinum intellectum non ea tantùm quæ futura erant, sed quæ per omnipotentiam suam fieri poterant, pariter præsciuisse, omni etiam dubio caret. Porrò eorum, quæ fieri poterant, præscientiam, eorum, quæ actu futura erant, præuisionem antecessisse negari non potest, quũ ille sit actus intellectus diuini necessarius, hic autem voluntarius; ex eo nimirum voluntatis actu, quo, quæ futura erant, libera sua voluntate determinauit vel permisit. Sicut ergo in omnibus alijs rebus, ita in humanis actionibus, non solùm futuras omnes, quales actu futuræ erant, præcognouit, sed etiam quales futuræ essent, si talia & talia illis auxilia darentur, aut in tali ac tali ordine disponerentur. Quam Dei præscientiam conditionalium liberarum Scholastici vocant: & hanc in Deo esse, Scripturæ nos docent. Dauid consulens Dominum de aduentu Saulis, cuius

1. Reg 23.

cuius rumor ferebatur, responsū accepit, quòd venturus Saul esset, & quòd traditurі eum erant viri Ceilam in manus Saul. Dauide autem ex hoc Dei responso fugiente, neutrum eorum factum est. Sic de Tyrijs & Sidonijs Matt. 11. dixit Christus futuram eorum pœnitentiam si illic miracula facta fuissent. Sic Ieremiæ Ierem. 38. Deus de Gentili populo dixit: *Si mitterem te ad eos, ipsi audirent te.* In hac ergo æterna sua præscientia Deus videns quid quisque hominum facturus esset, si talis rerum ordo & cursus poneretur, ipsisque hominibus talia & talia gratiæ suæ auxilia Deus impartiret, cùm quosdam videret talibus auxilijs gratiæ suæ, si darentur, per ipsius gratię adiutorium, libereque arbitrij concursum, rectè & perseueranter vsuros, hæc auxilia ex suo beneplacito præparauit, & conferre statuit: & hæc præparatio, prædestinatio eorum erat, quos per præscientiam illam hypotheticam nouerat ex illis auxilijs salutem adepturos. Non (vti dixi) quòd talis Dei præscientia fuerit aliqua causa prædestinationis factæ, (nam habita illa præscientia ex hypothesi, pro sua tantùm libera voluntate & ex suo solo beneplacito decreuit Deus dare bene vsuris illa media atque auxilia gratiæ sufficientia & congrua, & consequenter ad vitam quoque æternam prædestinauit) sed ipsam prædestinationem talis præscientia necessariò antecessit. Cuius hæc certa & perspicua causa dari

Præscientia conditionaliũ prædestinationem præcessit.

potest. Sicut talis præscientia in Deo non fuisset absque futuro de facto bono vsu talis gratiæ si daretur, (non enim quia futurum bonum vsum præsciuit Deus, ideo futurus erat; sed quia talis vsus ex libero voluntatis influxu verè futurus erat, ideo enim futurum Deus præsciuit) sic absque præscientia eiusdem boni vsus *præparatio illorũ auxiliorum non fortiretur rationẽ prædestinationis circa ipsos prædestinatos, sed solius prouidentiæ rationẽ retineret.* Nam sola ratio conferendi his & illis talia media & auxilia gratiæ, absque præuiso ipso eorum vsu qualis futurus sit, est tantùm prouidentia Dei circa homines ad beatitudinem perducẽdos, & communis tam reprobis quàm prædestinatis. Prædestinatio verò quæ superaddit prouidentiæ, præscientiam illam futuri certi vsus certiq́ue rerum exitus includit: vt vbi bonus vsus præscitur, & ex puro Dei beneplacito acceptatur, prædestinatio consequatur. Facit ergo hæc præscientia in Deo, vt quæ ex solo suo beneplacito ad beatitudinẽ media conferre determinat, prædestinationis rationem habeant, eiusque effectus sint. Quare hanc Dei præscientiam cum prædestinatione diuina coniunctam esse, Scripturæ Apostolicæ manifestè docent. *Quos præsciuit* (ait Paulus) *& prædestinauit conformes fieri imagini filij sui.* Rom. 8. Rom. 11. Rursum: *Non repulit Deus plebem suam, quam præsciuit.* 1. Pet. 1. Petrus quoque: *Electis aduenis secundùm*

dùm præscientiam Dei Patris. De hac Dei præscientia cum prædestinatione coniuncta, plura postea dicemus; & eam ab Augustino constanter agnitam fuisse, contra Caluinum ostendemus. Infrà cap. 11. ver. 2.

Nunc ex Scripturis futuræ cooperationis humanæ respectum, ideoque aliquam operum humanorum considerationem in ipsa Dei prædestinatione habitam fuisse, vno argumento docebimus. Deus ab æterno non aliter de rebus omnibus decreuit vt in tempore fierent, quàm ficut postea executioni mandantur. Quod circa salutem humanam vel potissimum locum habere, negari non potest: alioqui nulla esset conformitas exequutionis effectuum prædestinationis diuinæ cum eiusdem decreto; nec etiam certitudo aliqua, quæ tamen hac in re est maxima: vanumque esset quod docet Scriptura, *Sapientiam Dei attingere à fine vsque ad finem fortiter, & disponere omnia suauiter.* Quare D. *Augustinus, & post eum † Fulgentius, ac post vtrumque D. ‡ Thomas apertè asserunt, Deum in tempore non aliter homines saluare, quàm ab æterno saluos facere decreuit. Docet sanè axioma "philosophicũ, quòd omnibus modis, quibus se res habet ad esse, ijsdẽ se habet ad cognosci. Iam verò Scripturæ manifestissimè docent, absque conditione cooperationis humanæ neminem adultũ à Deo saluari, ipsumque hominem suæ saluti cooperari debere.

Operum futurorũ consideratio in electione probatur.

Sap. 7. 8.

* De bono perseuer. c. 23.
† De Incarnat. & grat cap. vltimo.
‡ 1. p. q. 23. art. 5.
" Metaph. lib 2. cap. 1. 5.

Operum conditio ad salutẽ requiritur.

bere Prius his Scripturarum testimonijs docetur, *Si Spiritu facta carnis mortificaueritis, vi-*
Rom. 8. *uetis. Si vis ad vitam ingredi, serua mandata. Sic*
Matt. 19. *quis diligit me, sermonem meum seruabit, & Pater*
Ioan. 14. *meus diliget eum, & ad eum veniemus*, &c. Et de ipso prædestinationis mysterio loquens Pau-
2. Tim. 2. lus, ac dicens, *Firmum fundamentum Dei stat, habēs hoc signaculum, Nouit Dominus qui sunt eius*, hanc appendicem subnectit: *Discedat ab iniquitate omnis qui inuocat nomen Domini.* Vocatis
Ioan. 15. suis & electis Apostolis dicit Christus: *Ma-*
4. 6. 10. *nete in me, & ego in vobis manebo. Si quis in me non manserit, mittetur foras. Si præcepta mea seruaueritis manebitis in dilectione mea.* Vocatis &
Rom. 11. electis Gentibus Paulus dicit: *Vide bonitatem & seueritatem Dei: in eos quidem qui ceciderunt, seueritatem, in te autem bonitatem Dei, si permanseris in bonitate, alioquin & tu excidēris. Sed & illi si non permanserint in incredulitate, inserentur.*
2. Tim. 2. Et iterum ad Timotheum, vbi dixisset esse *in magna domo Dei*, quæ est Ecclesia, *vasa quadā in honorem, & quædam in contumeliam*, quæ in hoc capite Paulus pro electis & reprobis ponit, adiecit, *Si quis se emundauerit ab istis*, id est, apparens reprobus, ab impietate, propter quam talis apparet, sese expurgauerit; *erit vas in honorem*, &c. In his & multis alijs Scripturis in ipsis electis Dei ad salutem, conditio salutis apponitur, quam à Deo, quum in tempore fieri deberet, ab æterno præuisam fuisse, & ipsi suæ prædestinationi coniunctā, sicut

ficut cum eius effectu coniuncta est, propter causam antedictam negari non potest. Posterius quod diximus de necessaria cuiusque ad salutem suam cooperatione, innumeræ quoque Scripturæ docent, quarum hîc pauças proferemus: *Conuertimini ad me, & salui eritis.* *Laua à malitia cor tuum, vt salua sias. Facite vobis cor nouum, & spiritum nouum.* Quod alijs verbis Christus dixit: *Facite arborem bonam, & fructus eius bonos. Sic currite, vt comprehendatis. Cum metu & tremore vestram salutem operamini. Hoc faciens, teipsum saluum facies.* Et maximè quod ex Petro attulimus: *Satagite vt per bona opera certam vestram vocationem & electionem faciatis.* Postremò, quod de Christi merito, per quod saluamur, Paulus dixit: *Christus per passionem consummatus, factus est causa salutis omnibus obtemperantibus sibi.* Quum ergo & homo ipse suæ saluti cooperari debeat, & hæc cooperationis conditio saluādis adultis imposita sit, dubitari nō debet, Deū, quos adultos ad salutem prædestinauit, huiusmodi in illis cooperationē futurā præuidisse, & cum eiusdē præscientia coniuncta adultos omnes prædestinasse. Adeò falsum est Caluini axioma, *Paulum in electorum prædestinatione omnem planè operum considerationē excludere velle.* Neque enim tam multis & perspicuis Scripturis Paulus contrarius esse potest. Atque hæc de Caluini sententia hactenus, ad prædestinationem electorum quod attinet. In

Saluti sua cooperari quisque adultus debet. Isa. 45. Ierem 4. Ezech. 18. Matth. 7. 1. Cor 9. Philipp. 2. 1. Tim. 4. 2. Petr 1. Hebr. 5.

qua etsi operum præscientiam ponimus, non tamen eam prædestinationis causam aut originem facimus, sed à solo Dei beneplacito ac libera voluntate prædestinationem promanare agnoscimus. Id solum contra Caluinum docere voluimus, ex Paulo colligi non posse, electionem Dei ad gloriam omni operum consideratione carere: idq; insensu Caluini, qui non solùm Dei electionem ad gloriã, omnia media, quibus eò peruenitur, antecedere vult, vt prius de fine ac postea de medijs secundùm nostrum intelligendi modum Deus disposuerit (quam sententiam, etsi nobis improbabilis videatur, nõ damnamus tamẽ) sed absque vlla mediorũ consideratione, solam, vnicã, plenã atque integram salutis causam esse vult. Alioqui si vllã mediorum cõsiderationem in Dei electione admittit Caluinus, cùm salutis media non secus bona opera sint quàm fides (quia fides salutifera illa demum est quæ per dilectionem operatur) profectò & operum considerationem admittere cogetur. Sed & illud videant Caluinistæ, qui ex sola Dei electione absque mediorum consideratione salutem electorum pendere volunt, an non eâdem operâ & totam Christi redemptionem ad humani generis salutem procurandam à Deo præuisam excludant. Quod vno verbo lectorem admonuisse satis erit.

Electio si sola salutis causa est, Christi redẽptio excluditur.

Iam verò quia tum Beza in hunc locum, tum

tum Caluinus in sua pestilenti Institutione, S. Augustinum pro sua sententia proferunt; quàm id iniquè ac fallaciter faciāt, vno verbo ostendam. *Augustinus* (inquit Caluinus) *in ea aliquando fuit sententia, Deum suam gratiam inter homines dispensare, prout ea quemque bene vsurum præuiderit: sed quum melius in Scripturæ cognitione profecisset, eam non retractauit modò, vt euidenter falsam, sed fortiter confutauit.* Notatq; in margine, Retract. lib. 1. cap. 11. Quo sanè in loco nihil huic rei affine apud Augustinum inuenitur. Sed designare voluit lib. 2. cap. 23. vbi aliquid simile retractauit Augustinus, nempe quòd olim in expositione quarundam propositionum in epist. ad Rom. hæc eadem verba tractans, *Iacob dilexi, Esau odio habui*, scripserat, *elegisse Deum non quidem opera cuiusquam in præscientia quæ ipse daturus est, sed fidem elegisse in præscientia; vt quem sibi creditu-rum esse præsciuit, ipsum elegerit cui Spiritum S. daret.* Quod ibi quoad fidem retractat, agnoscens fidem non secus esse donum Dei quàm opera fidei. Quare hoc in loco planè contrarium ei quod dixit Caluinus, docuit Augustinus. Nempe nunquam se existimasse, elegisse Deum opera cuiusquam in præscientia, vt quos bene operaturos præsciuerat, illis Spiritus sui gratiam daret. Ita hactenus in Augustini sententia proferenda penitus aberrauit à vero Caluinus. Videamus nunc alia Augustini loca à Caluino in eandem prorsus

Instit. lib. 3. cap. 22. nū. 8.

Augustini sententia à Caluino aut nō intellecta, aut depraua-ta.

prorsus sententiam prolata. *Quin & post retractationem Pelagianos perstringens, quòd in eo errore persisterent, Quis istum,* inquit, *acutissimum sensum Apostolo defuisse miretur? Nam quum rem stupendam proposuisset de illis nondum natis, & deinde sibi quæstionem obiceret, Quid ergo? Nunquid est iniquitas apud Deum? erat locus vt responderet Deum præuidisse vtriusque merita* (sic citat Calvinus, quum illa Augustini verba non sint, sed ista, *Hic erat locus vt diceret, Futura Deus opera præuidebat:*) *non tamen hoc dicit, sed ad Dei iudicia & misericordiam confugit.* Sic Calvinus, quum nec sic Augustinus loquatur: *sed sententiam suam magis confirmat dicens, Miserebor cui misertus ero,* &c. Alium rursus Augustini locũ citat Calvinus: *Quum omnia* (inquit) *ante electionem merita sustulisset, Hic certè, inquit, vacat vana illorum ratiocinatio, qui præscientiam Dei defendunt contra gratiam Dei: & ideo dicunt nos electos ante constitutionem mundi, quia præscivit Deus futuros nos bonos, non seipsum nos facturum bonos. Non hoc dicit, qui dicit, Nõ vos me elegistis, sed ego elegi vos. Nam si propterea nos elegisset, quia bonos futuros prænouerat, simul etiam præstituisset quòd eramus eũ electuri:* & quæ in eam sententiam sequuntur. Citat postea verba Ambrosij ex Augustino, dicentis: *Christus, quem miseratur, vocat. Si voluisset, ex indeuotis fecisset deuotos: sed Deus, quos dignatur, vocat; & quem vult, religiosum facit.* Denique concludit Calvinus: *Si ex Augustino integrum volumen contexere libeat,*

Epist. 106.

Homil. 86 in Ioan.

Libro de bono perseuerant. cap. 19.

libeat,

libeat, lectoribus ostendere promptum esset, mihi non nisi eius verbis opus esse. Hæc Caluinus. Beza quoque, ne omnia à magistro suo didicisse videatur, alium adhuc Augustini locum citat, eumque premit. *Audiamus* (inquit) *ipsum Augustinum, ne quis nos existimet ex nostro sensu loqui. Sic igitur ille in Enchiridio ad Laurentium: Sentiens Paulus quomodo hoc quod dictū est* (Iacob dilexi, Esau autem odio habui,) *posset eos permouere, qui penetrare intelligendo non possunt hanc altitudinem gratiæ; Quid ergo dicemus? an. Nunquid iniquitas est apud Deum? Absit. Iniquum enim videtur, vt sine vllis bonorum malorúmue operum meritis vnum Deus diligat, odiátque alterum. Quæ in re si futura opera, vel bona huius vel mala illius, quæ Deus vtique præsciebat, vellet intelligi, nequaquam diceret, non ex operibus, sed diceret, ex futuris operibus, eóque modo istam solueret quæstionem, imò nullam, quam solui opus esset, faceret quæstionem.* Hæc Augustinus. Sed hæc omnia Augustini loca, & quæcunque alia afferri possunt, nec Caluini ac Bezæ sententiam iuuant, nec à nobis antea explicatam infirmant: idque duplici ex causa. Primùm, quia hæc omnia Augustinus loquitur & disputat de electione ad primam gratiā, quam ex præcedentibus ac præuisis meritis dari impius Pelagius voluit, & de qua Apostolū hic disputare Augustinus semper censuit, non autem de electione ad gloriam seorsim accepta, vt Caluinus ac Beza volunt; nec de toto

Vers. 12.

Cap. 98.

Augustinus Caluinianæ sententiæ nullo modo fauet.

de toto effectuum prædestinationis cõplexu. In loco ex Retract. citato, loquitur de electione illa, qua eum *Deus eligit, cui Spiritum*
Epist. 105. *S. daret.* In epist. ad Sixtum, loco secundo à Caluino citato, ita scribit: *Quid hinc dicturi sunt, qui, vt gratia dari possit, nonnulla præcedere merita humana contendunt, ne sit personarum acceptor Deus?* Et paulò pòst: *Quid agebatur, vt hoc Apostolus diceret, vt eorum geminorum commemoraret exemplum? Quid persuadere moliebatur? Quid inculcare cupiebat? Nempe hoc quod ipsorum* (Pelagianorum) *oppugnat amentia, quod superbiâ non capiunt, quod sapere nolunt. De ipsa quippe gratia satagebat Apostolus, & ideo promissionis*
Tract. 26. *filios commendabat.* Rursum in loco ex tractat. in Ioannem, de prima electione ad gratiam Augustinum disputare, ipsa verba allegata manifestè docent. Eos refutat qui *præscientiam Dei defendunt contra gratiam Dei*; & qui ideo ad gratiam electos à Deo volunt, quia eos futuros bonos Deus præuiderat; denique de electione illa *qua Apostolos suos in hoc mundo elegit*, quæ fuit prima vocationis gratia. In loco quoque de bono perseuerantiæ apertissimè de prima vocationis gratia loquitur.
Cap. 19. *Deus* (inquit) *quos dignatur, vocat; & quem vult, religiosum facit.*

Bezæ impudẽtia. Denique in loco quem citat Beza, tam clarè hanc causam primæ gratiæ agit, vt nihil sit illo hæretico impudentius, qui ad vltimum & vnicum prædestinationis effectum illa

illa verba trahit. Citatis illis Apostoli verbis, *Cuius vult, miseretur; & quem vult, indurat*; Hoc *quum diceret Apostolus* (ait Augustinus) *gratiam commendabat, ad cuius commendationem de illis in Rebeccæ vtero geminis fuerat iam locutus.* De electione ad gratiam Apostolum disputare affirmat, non de electione ad gloriam. Et ne hæc apud Augustinum non distingui existimes, vide apud illum duplicem electionem, vnam gratiæ, alteram iustitiæ: vnã sine operibus præuisis, alteram ex operibus præuisis. Sic enim scribit, hæc ipsa Pauli verba pertractans: *Non ergo secundùm electionem* (scilicet alicuius operis præcedentis, vnde discrimen electionis acciperetur) *propositum Dei manet, sed ex proposito electio: id est, non quia inuenit Deus opera bona in hominibus quæ eligat*, (supple, ad propositum gratiæ) *ideo manet propositum iustificationis ipsius; sed quia illud* (supple, propositum gratiæ) *manet vt iustificet credentes, ideo inuenit opera* (supple, iustificatorum) *quæ iam eligat ad regnum cælorum. Nam nisi esset electio, non essent electi. Non tamen electio* (ad regnum cælorum) *præcedit iustificationem, sed electionem iustificatio*, præuisa videlicet in mente diuina. *Quos enim iustificauit secundùm propositum gratiæ suæ*, id est, ab æterno iustificare decreuit, *illos glorificauit*, id est, ad gloriam prædestinauit. Ponit manifestè duplicem electionem Augustinus: vnam, peccatores iustificandi, in qua non inuenit bona opera quæ eligeret, &

Cap. 28

Electio duplex apud Augustinũ.

Ad Simplic. lib. 1. q. 2.

ropter

propter quæ iustificaret, hoc est, ex impiò iustum faceret; alteram, ad regnum cœlorum eligendi, in qua inuenit opera iam iustificatorum, quam propterea electionem ad regnum præcesisse in mente Dei iustificatio peccatoris.

Serm. 7. de verbis Domini.

Eandem duplicem electionem alibi docet his verbis: *Elegit Deus & secundùm suam gratiam, & secundùm hominum iustitiam. Talia sunt verba Apostoli: Clamante Elia, Ego sum solus, respondit ei Deus, Reliqui mihi 7000. virorum. Sic & in hoc tempore reliquiæ saluæ factæ sunt per electionem gratiæ. Hoc est, idem Christus est nunc qui tunc erat. Quid est quod dicit, Reliqui mihi? Ego illos elegi,* (scilicet secundùm iustitiam & ad gloriam) *quia vidi mentes eorũ de me præsumentes, non de se, nec de Baal. Nõ sunt mutati, sic sunt, vt à me facti sunt.* Hæc Augustinus. Rursum alio in

De præd. sanct. cap. 17.

loco, tractãs illa Christi verba, *Non vos me elegistis, sed ego elegi vos*; & docens non propterea Apostolos electos fuisse quia crediderũt, sed vt crederent; & ex Apostoli verbis hoc cõfirmans, vbi dicitur, *Elegit nos ante constitutionem mundi*; *quod profectò* (ait Augustinus.) *si propterea dictum est, quia præsciuit Deus credituros, non quia facturus erat ipse credentes, contra istam præscientiam* (scilicet quæ negat præuenientem Dei operationẽ in fide credentium) *loquitur Filius Dei dicens, Non vos me elegistis, sed ego elegi vos,* (in quibus omnibus verbis electionem gratiæ gratuitam corroborat) subnectit statim:

Cùm

Cùm hoc potiùs præsciuerit Deus, quòd ipsi eum fuerant electuri, vt ab illo mererentur eligi. Nempe ad gloriam. Quis enim putabit Augustinum dicere homines mereri electionem ad gratiam, idque eo in loco vbi fortissimè pugnat pro gratia? Imò disertè docet in sequentibus, Deum præscire iustorum merita propter quę eligat eos ad gloriam. Citatis Iacobi verbis, *Nonne Deus elegit pauperes in hoc mundo, diuites in fide, & hæredes regni?* ex eis ita concludit: *Eligendo ergo facit diuites in fide, sicut hæredes regni. Rectè quippe in eis hoc eligere dicitur, quod vt in eis faciat, eos elegit.* Quid est illud, quod vt Deus in electis suis faciat & operetur, eos priùs eligit? An non est hoc ipsum, *esse diuites in fide & bonis operibus?* Non enim de fide inani loquebatur Iacobus. Deus igitur vt faciat diuites in fide & operibus bonis, eligit pauperes, vacuos fide, planeque impios; & sic eligendo facit diuites in fide. Rursum, *hoc ipsum in eis elegit* (ait Augustinus:) *& rectè hoc dicitur eligere*, sed ad quod, nisi ad gloriam, & vt sint hæredes regni? Nam sic eligendo facit hæredes regni. Vtrumque dixerat Augustinus, & vtrumque probat, duplicem electionem constituens. Sic alibi scripsit: *Quum nos prædestinauit Deus, opus suum præsciut, qui nos sanctos & immaculatos facit.* Ponit præscientiâ bonorum operũ, nõ contra gratiã Dei, sed ex gratia Dei. Sit ergo hæc prima responsio contra Caluinum & Bezam, Augustinum, quum

De præd. sanctor. cap. 19.

operum præscientiam negat, de electione ad primam gratiam loqui, non de electione ad gloriam præcisè & seorsim accepta.

Opera præuisa quæ & qualia negat Augustinus.

Alia responsio est, Augustinum, quum operum futurorum præscientiam in diuina electione negat, non de operibus gratiæ disputare, quæ Deum præscire & eligere iam ex ipso Augustino docuimus, sed de operibus liberi arbitrij, quæ ponebant Pelagiani pro causa electionis ad gratiam, contra quos semper in hac materia disputat Augustinus. Quare in epist. ad Sixtum, loco à Caluino citato, citatis illis Pauli verbis, *Non est volentis, neque currentis, sed Dei miserentis: Vbi* (inquit) *nunc merita, vbi opera, vel præterita vel futura, tanquam liberi arbitrij viribus adimpleta vel adimplenda? Nónne apertam protulit Apostolus de gratuitæ gratiæ, hoc est, veræ gratiæ commendatione sententiam?* Talia opera præuisa in causa prædestinationis meritò excludit Augustinus.

Epist. 105.

De prædest. & grat. c. 17. & 18.

Rursum alio in loco quum dixisset, *Quòd si futuros eorum mores* (Iacob & Esau) *dicitur diuinum discreuisse iudicium, profectò illud euacuabitur quod præmisit Apostolus, Non ex operibus*, &c. paulò pòst subiungit: *Ne fortè vasa in honorem prædestinata suis aliquid viribus tribuendo negarent gratiam Creatoris, alio eos loco Apostolus vasa misericordiæ nominauit.* Vbi iterum ostendit qualia futura opera à Deo præuisa semper intelligat. Nempe hæc propria Pelagianorum impietas fuerat, præuidere Deum hominum

opera

opera proprijs viribus laudabiliter facta, & secundùm ea ad fidem & gratiam suam illos vocare. Sic eorum sententiam refert Augustinus his verbis: *Præsciebat, ait Pelagianus, qui futuri essent sancti & immaculati per liberæ voluntatis arbitrium, & ideo eos ante mundi constitutionem in ipsa sua præscientia, qua tales esse futuros præsciuit, elegit. Elegit ergo, inquit, antequã essent, prædestinauit filios, quos futuros sanctos immaculatosque præsciuit: vtique ipse non fecit, nec se facturum, sed illos facturos esse præuidit.* Hæc Pelagianorum impia fuit sententia, qua in electione iustorum Dei præscientiam ponebant contra Dei gratiam. Et contra hanc impietatem ex his Apostoli verbis fortiter semper ac salubriter disputat Augustinus. Bigitur Augustini doctrina contra præscientiam operum in electione diuina, pro Caluino & Beza nihil facit hac duplici ex causa; tum quia de electione ad primam gratiam semper disputat, tum quia opera præuisa, quæ excludit, liberi arbitrij opera sunt, non opera gratiæ, quæ excludi Caluinus & Beza volunt. Ex eadem quoque duplici causa, præscientiæ operum à nobis antea explicatæ B. Augustini doctrina non aduersatur, tum quia de electione ad gloriam præcisè loquimur, quam sine vlla operum consideratione factam voluit Caluinus; tum quia non nisi opera gratiæ intelligimus, ideóque cooperationis præscientiam potiùs quàm operum asseruimus.

De præd. sanct. cap. 18.

Præscientiam Dei contra gratiam, Pelagianorum propria.

Sed nunc vt ad alia pergamus, aliam Caluini ac Bezæ non improbabilẽ tantùm sed prorsus impiam ac blasphemã sentẽtiam in alijs Apostoli verbis expendemus, simúlque reliqui contextus Apostolici veram ac sanam intelligentiam aperiemus.

14. *Quid ergo dicemus? Nunquid iniquitas apud*
15. *Deum? Absit. Moysi enim dicit, Miserebor*
cuius misereor; & misericordiam præstabo
16. *cuius miserebor. Igitur non volentis, neque*
currentis, sed miserentis est Dei. Dicit enim
17. *Scriptura Pharaoni: Quia in hoc ipsum exci-*
taui te, vt ostendã in te virtutẽ meã, & vt an-
18. *nuntietur nomen meũ in vniuersa terra. Ergo*
cuius vult, miseretur; & quem vult, indurat.

HOrum verborum magna ex parte simplicem & apertam intelligentiam antè aperuimus. Nunc vt illa peruertat Caluinus, & quid ex illis venenati dogmatis suxerit, aperiendum nobis est. Ad hanc Apostoli quæstionem, *Nunquid iniquitas apud Deum?* ita scribit Caluinus: *Obiectio ista clarè testatur, quòd alios eligit Deus, alios reprobat, causam non alibi quàm in eius proposito quærendam esse. Nam si in operum respectu fundatum esset discrimen, frustra quæstionem de iniustitia Dei Paulus mouisset, cuius nulla potest esse suspicio, vbi Deus quemque pro merito tractat.* Fallit hîc lectorem impostor, de ea semper electione & reprobatione disputãs, quæ nisi vltimum eius effectum respicit,

vitam

vitam æternam in electis, & damnationem in reprobis. Atqui quũ aliæ innumeræ Scripturæ ex parte vitæ æternæ cõsequendæ vel pœnæ æternæ subeundæ apertissimè doceant *vnumquemque pro merito tractari*, (vt hîc Caluinus loquitur) & operum rationem disertè haberi, sicuti in præcedentibus ostendimus; certo certius est, hanc Apostoli obiectionem de electione & reprobatione quoad vltimum eius effectum non loqui, sed de vtraque quoad primum eius effectum, qui est, alios misericorditer vocare, & auxilijs gratiæ maioribus præuenire; alios verò iustè deserere, & paribus gratię donis non donare. Et hunc Apostoli sensum verba subsequentia manifestissimè docent; *Moysi enim dicit, Miserebor cuius misereor, & misericordiam præstabo cuius miserebor*: aliáque mox subsequens Apostoli cõclusio; *Ergo cuius vult, miseretur; & quem vult, indurat.* Hæc quippe verba manifestissimè loquuntur de misericordia Dei hominibus indignis peccata remittente, & de iustitia Dei homines similiter indignos indurante, hoc est, deserente in peccatis suis. Rursum illa verba idem docent, *Non est volentis, neque currentis, sed Dei miserentis.* Nam de misericordia Dei circa præsentis vitę cursum illa loquuntur: quæ quidẽ misericordia hominem peccatorẽ misericordissimè præueniens, non ab aliqua hominis præuia voluntate aut conatu pręuio (vt olim Pelagiani impiè dogma

Dei gratuita misericordia omni caret iniquitate.

tizabant) sed ex Dei beneplacito & mera bonitate originē suā & causam accipit. Et sic hunc locum contra Pelagianos tractat S. Augustinus, quo vafre abutitur impius Caluinus: quod hîc obiter demonstrare non abs re erit. Quod enim de principio vocationis & conuersionis Paulus hîc dixit, hoc etiam de toto progressu iustitiæ totóque electionis effectu dicere Apostolum Caluinus vult, & in eam sententiam S. Augustinum trahere contendit. *Verè* (inquit) *hîc locum habet illud Pauli, Non est volentis, neque currentis, &c. non quomodo id vulgo accipiunt, qui inter Dei gratiam hominisq; voluntatem ac cursum partiuntur. Exponunt enim desiderium hominis ac conatum nihil per se quidem habere momenti, nisi Dei gratia prosperentur; sed cùm adiuuantur illius benedictione, habere suas quoque partes in comparanda salute contendunt: quorum cauillum Augustini verbis refeliere quàm meis malo: Si enim nihil aliud voluit Apostolus, nisi non esse solius volentis aut currentis, nisi adsit misericors Dominus, retorquere è conuerso licebit, non solius esse misericordiæ, nisi adsit voluntas & cursus: quod si aperte impium est, non dubitemus Apostolum omnia misericordiæ Domini dare, nostris autem voluntatibus aut studijs nihil relinquere.* Hæc ex Augustino Caluinus. Sed Augustinus loco citato non, disputat contra liberam voluntatis nostræ cooperationem, sed disputat contra Pelagianam illam voluntatis nostræ præuentionem. Nam contra Pelagium

Institut. libro 3. cap. 24.

Voluntatis præuētio, non cooperatio ab Augustino tollitur.

gium disertè disputat, qui principium boni operis in hominis voluntate posuit. Ait enim in verbis proximè præcedentibus: *Ne quisquam de ipso glorietur libero arbitrio, tanquã ab ipso incipiat meritum, cui tanquam debitum reddatur præmium bene operandi, audiat Apostolum: Igitur non volentis*, &c. quod ergo postea concludit Augustinus, *ideo ab Apostolo dictum esse, Non est volentis*, &c *vt totũ Deo detur*, idcirco cõcludit, vt Pelagium confutet, qui non totum Deo, sed principiũ voluntati, & progressum gratiæ Dei cum voluntate tribuebat; & præterea vt saluberrimè doceat, totum cursum nostrum, quo in vitam æternam tendimus, esse à Deo, tam ipsum principium quàm totum progressum iustitiæ. Et sanè si (secundùm Pelagium) primũ velle, quo iusti esse incipimus, à nobis solis esset sine Dei gratia; tunc huius respectu è conuerso dici potest, Non est Dei miserentis, sed hominis volentis: quia nisi priùs homo velit, Deus postea non miseretur: quod nullus Christianus dicere audebit. Rursum, in sensu Pelagij iam dicto falsum est dicere, *Ex vtroque fit salus*, quasi videlicet vnam partem salutis faceret hominis voluntas sola, principium videlicet; & alteram partem faceret Deus cum hominis voluntate. In eodem quoque sensu falsum est dicere: *Non sufficit sola misericordia Dei, si non sit etiam voluntas hominis*, scilicet à seipso bonum incipiens. Neque enim aut velle aut

currere bene potest, cuius non est à Domino præparata voluntas. Sed verò vt illa diuina præparatio in nobis fiat efficax, & gratia operans fiat cooperans, vtrumque fit ex Dei misericordia & hominis voluntate libera: vnde ipse Augustinus de prima nostra iustificatione disputans ait: *Vbi quidem operamur & nos, sed illo operante cooperamur, quia misericordia eius præuenit nos.* Rursum alio in loco: *Non ego, ait Paulus, sed gratia Dei mecum, ac per hoc nec gratia Dei sola, nec ipse solus, sed gratia Dei cũ illo.* Iterũ de verbis Apostoli: *Esse potest iustitia Dei sine voluntate tua, sed in te esse non potest, nisi per voluntatem tuam.* Denique S. Bernardus in tract. de gratia & lib. arbitrio, circa principium: *Quod à solo Deo & soli datur libero arbitrio, tam absque consensu non potest esse accipientis quàm absque gratia dantis.* Sic principium conuersionis à solo Deo esse, qui misericorditer præuenit peccatores quibus misereri vult, hic locus docet: vt quibus vult, misereatur; quos vult, induret. In hac ergo gratiarum Dei distributione circa æquales inæquali, qua quibusdam miseretur Deus peccata remittens, & gratiam largiens; quibusdam non miseretur, suæ gratiæ maiora auxilia illis denegans; est quædam apparens iniquitas quoad homines carnales, & sui amãtes, quorum hîc nomine obiectionem hanc sibi mouet Apostolus. Et hanc quidem obiectionem statim non soluit, sed (vt ait hîc Caluinus)

De nat. & grat. c. 32.

De grat. & lib. arb. cap. 5.

Serm. 15.

Iniquitas in Deo carnalib. apparens.

nus) *in Dei iustitia asserenda pergit inflexibili constantia; nec in quærendis rationibus, quæ asperitatem molliant, laborat, sed satis habet Scripturæ testimonijs impuros latratus compescere.* Hęc in proximi verbis, adducto ex Moyse testimonio, & Pharaonis exemplo, Paulum tantisper agere, cum Caluino agnoscimus; sed in illo obiectionis Apostolicæ sensu quem ex Apostoli verbi ostendimus, non in sensu Caluini: nec nisi tantisper agere, quia postea (vt mox videbimus) obiectionem soluit, etiam ipso attestante Caluino.

Sed interea conclusionem Apostoli hoc loco quàm nequiter exponat Caluinus, aperiendum est. Illa enim explicatio ad nefariũ quod postmodum infert dogma viam sternet. Illa Apostoli verba, *Ergo cuius vult, miseretur; & quem vult, indurat*; hunc in modum deprauat: *Insistere debemus in illas particulas, Cuius vult, & quem vult, vltra quas procedere nobis non permittitur, vt in ea quæ apparet inter electos & reprobos diuersitate mens nostra contenta sit, quòd ita visum fuerit Deo alios illuminare in salutem, alios in mortem excæcare, neque superiorem causam eius voluntate inquirat.* Verum quidem hoc totum est de prima illuminatione ad salutem in quolibet peccatore, qui iam in ira Dei manet, seu propter originale seu propter actuale peccatum, idque siue ante semel acceptam gratiam, siue in relapsu pòst. Verum quoque est de excæcatione illa ad mortem, quæ sub-

Deus quo sensu quos vult indurat.

tractionem gratiæ significat, siue primæ ante vllam ad Deum conuersionem, siue posterioris cuiusq; post recidiuam congruæ: cuius quidem superior causa ipsa Dei voluntate quærenda non est, sed voluntate iusta, & propter peccatoris demeritum, vt ipse postea Paulus nos docebit. Sed Caluinus excæcationem & indurationẽ in Deo intelligi vult, quæ nec iustitiæ in Deo respectum habeat, sed solius voluntatis; nec simplicem gratiæ subtractionem, sed ipsam ex parte Dei in malum impulsionem significet. Sic enim homo impius prosequitur totumque venenum effundit suum: *Indurandi verbum quum Deo in Scripturis tribuitur, non solùm permissionem (vt volunt diluti quidam moderatores) sed diuinæ quoque iræ actionem significat. Nam res omnes externæ, quæ ad excæcationem reproborum faciunt, illius iræ sunt instrumenta. Satan autem ipse, qui intus efficaciter agit, ita est eius minister, vt non nisi eius imperio agat. Corruat ergo friuolum illud effugium, quod de præscientia Scholastici habent. Neque enim præuideri ruinam impiorum à Domino Paulus tradit, sed eius consilio & voluntate ordinari, quemadmodum & Salomon docet, non modò præcognitum fuisse impiorum interitum, sed impios ipsos fuisse destinatò creatos vt perirent. Prouerb. 16, 4. Vniuersa propter semetipsum operatus est Dominus; impium quoque ad diem malum.* Hæc ille. Sic Caluinus tum in indurationẽ actionem Dei ponit, solam permissionem negat; tum homines à Deo ad æter-

Deus iuxta Caluinum homines ad exitium destinatò creauit.

ad æternum exitium destinatò creatos fuisse, ore blasphemo affirmat. Quod posterius in sequentibus fortius asserit, & Apostolicàm disputationem totis viribus eò contorquet. Sequentia igitur apud Apostolum vno contextu discutienda sunt, vt tota hominis impietate patefacta, eam semel plenius refutemus, sententiámque Apostoli genuinam ac germanam contra impias eius corruptelas asseramus. Sequitur in Apostolo:

19. *Dicis itaque mihi, Quid adhuc queritur?*
20. *voluntati eius quis resistit? O homo, tu quis es qui respondeas Deo? Nunquid dicit figmẽtum ei qui se finxit, quid me fecisti sic?*
21. *An non habet potestatem figulus luti ex eadem massa facere aliud quidem vas in honorem, aliud verò in contumeliam?*

AD hanc Apostoli prosequutionem instat gnauiter Caluinus, vt suas lectori impias blasphemias obtrudat. *Hîc* (inquit) *præcipuè tumultuatur caro, quum audit ad Dei arbitrium referri quòd ad mortem destinati sint qui pereant.* Et paulò pòst, interiecta hîc contrà Scholasticos putida calumnia, nulla refutatione digna: *Quærunt* (inquit) *hoc loco impij, Quid habet causæ Deus cur nobis irascatur, quum nos tales formauerit, quum pro suo nutu agat quòd libuerit? quid aliud nos perdendo quàm opus suum in nobis vlciscitur? Neque enim nostrum est cum eo belligerare: vt maximè repugnemus, ipse superior*

euadet.

euadet. Proponit impiorum nomine impius Caluinus talem quæstionem, non qualem Apostolus per modum obiectionis formar, sed qualem vix aliquis impius, *nisi atheus aliquis aut dementia plenus*, formare vellet.

Apostoli vera obiectio de iniquitate in Deo apparente

Obiectio ab Apostolo proposita hoc solùm habet, *Si Deus, cuius vult, miseretur; & quem vult, indurat*; id est, quem vult, in suo peccato relinquit; quid causæ habet Deus cur nobis irascatur? *voluntati enim eius quis resistit?* Si vult nos deserere, quomodo *possumus* quod rectum est operari, velad salutem pertingere? Hæc obiectio est ab Apostolo proposita, ad quam postea duo respondet, vt mox videbimus. Nunc hanc quæstionem & obiectionem aggrauat impius Caluinus, vt non solùm de voluntate Dei permittente quosdam perire, (volens enim permittit Deus quicquid permittit) sed etiam de voluntate Dei homines ad malum formante, & impellente ad interitum, obiectio procedat. Ait enim impiorum nomine, *Quum nos tales formauerit, quum pro suo nutu nos agat quò libuerit.* Hæc sanè obiectio non solùm iniqua & temeraria est, sicut altera; sed prorsus impia & falsa, quam Apostolus non proposuit, & cuius occasionem verba Apostoli subministrare non poterat. Sed quia verum hoc esse Caluinus vult, & pro vero sustinet, Deum reuera formare impios vt tales sint, eosque pro suo nutu agere, id est, ad peccandum

Deũ formare impios, & eos pro nutu suo agere Caluinus vult.

dum impellere, quòd libuerit (sic enim alibi diserte scribit de Deo, quòd *impiorum voluntates ad malum excitat, & conatus firmat*) vult hunc esse Apostolicæ obiectionis sensum, vt hac obiectione ab Apostolo non soluta, sed potius confirmata (sic enim Caluin⁹ & prius docuit, & mox docebit) impia quoque obiectionis sententia firma ac valida permaneat. Quare primam Apostoli responsionem obiurgatoriam, *O homo, tu quis es qui respondeas Deo?* &c. his verbis glossat Caluinus: *Hoc quidem patet, nullam Dei arbitrio causam superiorem adduci. Quum in promptu solutio esset, ex iustis rationibus pendere discrimen; cur hoc compendio nō vsus est Paulus, sed Dei voluntatem in summo gradu locauit, vt nobis pro causis omnibus vna sufficiat? Certè si falsa fuisset obiectio, Deum reprobare vel eligere pro suo arbitrio, quos vel fauore non dignatur, vel quos gratuitò amat, refutatio non fuisset à Paulo neglecta. Obijciunt impij, reatu eximi homines, si in eorum salute vel exitio primas partes tenet Dei voluntas. An negat Paulus? Imò sua responsione confirmat, Deum, quod visum est, de hominibus statuere: frustra tamen ac furiosè insurgere homines ad litigandum, quia figmentis suis Deus quamcunque voluerit sortem iure suo assignat.* Hæc Caluinus, in eo acriter insistens, vt doceat obiectionem factam non solui ab Apostolo quasi falsam, sed confirmari quasi veram; idque in eo obiectionis sensu, quem ipse aggrauando confinxit, vt iam ostendimus. Cæterùm

Institut. l. 2. cap. 4. num. 3.

in his

in his quidem verbis adhuc obiectionem non soluit Apostolus, sed voluntatis diuinæ (qua quibusdam miseretur, quosdam indurat) scrutatores, temeritatis & audaciæ meritò arguit. Soluit tamen in proximè sequentibus verbis, vbi alteram responsionem attexit, vt ipsemet Caluinus agnoscit, moxque explicabitur. *Hæc autem Apostolica obiurgatio, ab ipsa hominum vilitate desumpta, iustissima & grauissima est, huncque sensum habet: Non debet figmentum cum suo factore contendere, nec operum eius rationem exigere, iuxta illud Esaiæ: Væ qui contradicit fictori suo, testa de samijs terræ. Nunquid dicit lutum figulo suo, quid facis? & opus tuum absque manibus est?* Si ergo potestatem habet figulus ex eadem massa facere quædam vasa honoratis vsibus deputata, quædam verò vilioribus; quanto magis ex duobus peccatoribus tam quoad naturam figmentis & creaturis Dei, quàm quoad contractam ab origine prauitatem aut etiam propriam superadditam quouis luto vilioribus, potest Deus absque vlla iniuria, vel iniquitate, vnius misereri, alterius non misereri, aut certè non perinde misereri, sed vni maiora auxilia dare, quibus præuidet eum conuertendum, & vas in honorem futurum, alijs huiusmodi auxilia denegare! Huius discriminis ratio à sola Dei voluntate pendens, non tamen iniusta, sed æquissima, ab homine petenda non est, neque

Obiurgationis Apostolicæ sensus.

Esa. 45. 9.

neque cum Deo huiusmodi profanis vocibus altercandum, *Quid adhuc queritur*, quare peccatores punit? *voluntati eius quis resistit?* Hæc sunt enim verba arrogantiæ & temeritatis plena: non quòd nulla ratio electionis ac reprobationis diuinæ ex parte ipsius Dei dari queat (dabit enim aliquã statim Apostolus) sed quòd huiusmodi hominum expostulatio cum Deo, creaturæ contra Creatorem, indignissima & non ferenda est. Neque verò (vt id obiter dicam) hæc Apostolica obiurgatio ad quaslibet absurdas sententias absque legitima discussione & examine asserendas trahi debet, vt non rarò Caluinus facit; quasi hic locus vnus cuneus esset ad omnes nodos dissoluendos, & ad omnem absurdam & indignam Deo sententiam tuendam perpetuus clypeus; sed ad præsentem tantùm Apostoli disputationem aptanda est, si ex Apostoli mente, & non ex proprio cerebro, disputare volumus. Nempe vt circa occultã illam, sed iustissimam, auxiliorum gratiæ distributionem inæqualem, & circa permissionem peccati, contra Deum disputare nemo præsumat. Exemplum porrò & similitudo figuli non ita accipienda est, quasi quẽadmodum figulus ex luto facit vasa in cõtumeliam, ita etiam Deus ex hominibus vasa in contumeliam efficiat. Cùm enim vasa in contumeliam non sint alia quàm vasa iræ aptata in interitum æternum, atque per hoc non sint alia

Instituț. libro 3. cap. 24. in fine & cap. 23. num. 4.

Figuli similitudo quomodo accipiẽda.

alia quàm peccatores in lethali peccato existentes, ratione cuius vasa sunt contumeliæ (etsi Caluinus vtrumque doceat, illudque prius propter hoc posterius consequenter affirmet) sed ipsi sua libertate seipsos talia efficiunt, possuntque seipsos mundare interim dum sunt in via auxilióque Dei, quod nulli vnquã deest, efficere vasa in honorem, iuxta illud Apostoli. *Si quis se emundauerit ex istis, erit vos in honorem*; vbi loquitur de vasis contumeliæ adhuc in via positis, & in hac militante Ecclesia, quam vocat *domum Dei magnam*. Similitudo ergo hoc docet, quòd sicut figulus absque vlla iniuria aut nota sua habet potestatem efficiendi ex eadem massa luti aliud vas in honorem, aliud in contumeliam; ita multo magis absque cuiusquam iniuria aut indecentia ex parte Dei, est potestas in Deo ex duobus peccatoribus luto vilioribus efficere vnum vas in honorem, præbendo auxilia quibus præuidet sanctificandum, relinquere verò alterum vas in contumeliam, quale ipse se effecit, non tribuendo illi subsidia quibus præuidet conuertendum, relinquens tamen ac tribuens semper auxilia sufficientia quibus potuit conuerti si vellet, vt verum semper sit, quia verum est, *Perditio tua ex te*. Sic apud Hierem. cap. 18. vnde hanc similitudinem Apostolus accepisse videtur, postquam dixisset Deus, *Sicut lutum in manu figuli, sic vas in manu mea*, &c. *Repentè lo-*

2. Tim. 2.

Osee 2.

quat

quæ ad gentem vt eradicem & destruam; statim subiungit: *Si pœnitentiam egerit gens illa, agam & ego pœnitentiam, & subitò loquar de gente vt ædificem & plantem illam.* Quo in loco disertissimè docet Propheta, Deum facere vasa contumeliæ qui pœnitentiam non agunt, facere vasa gloriæ qui agunt: illos, quia gratiam Dei liberè abiecerunt; istos, quia eadem liberè rectè vsi sunt.

Reprobatio an ex solo Dei beneplacito.

Nunc igitur quo sensu Deus *cuius vult, miseretur; & quem vult, indurat*, contra nefariam Caluini corruptionẽ breuiter explicabimus, posteaque de tota eius circa reprobationem impiorum blasphema sententia plenius dicemus. Germanus sensus horũ verborum est, quòd quando ex duobus peccatoribus, Dei misericordia indignis, vnius Deus miseretur, præordinando ex æternitate auxilia gratiæ cõgrua, eademque in tempore cõferendo; alterũ verò obdurat, similia auxilia non conferendo, relinquendo tamen semper sufficientia; quòd hoc totum sit non volentis, neque currentis hominis, quasi ex aliquo vel merito vel præuio conatu eius, sed miserentis Dei, vt cuius vult, misereatur; & quem vult, induret. Talis enim distributio auxiliorũ non aliam habet causam, quàm liberam Dei voluntatem, vnde Augustinus: *Indurare dicitur Deus eum quem mollire noluerit.* Rursum alio in loco: *Obdurat Deus deserendo, & non adiuuando* (efficaciter scilicet intelligit) *quod occulto iudi-*

De præd. & grat. c. 4. Tract 53. in Ioã.

cio *facere poteſt, iniquo non poteſt.* Sanè ex Auguſtini ſententia etiam ipſum primum reprobationis effectum, qui eſt, non miſereri, & non dare gratiam qua peccator efficaciter conuertitur, ex præcedentibus peccatis cauſam accipere, luculenta & frequentia eius teſtimonia manifeſtum faciunt. *Voluntate* (inquit) *ſua quiſque deſerit Deum, vt meritò deſeratur à Deo. Quis hoc negat?* Et in eodem libro iterum: *Inueſtigabilis eſt miſericordia, qua, cuius vult, miſeretur, nullis eius præcedentibus meritis; & inueſtigabilis veritas,* (id eſt, iuſtitia) *qua, quem vult, indurat, eius quidem præcedentibus meritis, ſed cum eo, cuius miſeretur, plerumque communibus.* Et paulò pòſt: *Itaque miſericordiam eius in his qui liberantur, & veritatem in ijs qui puniuntur, ſine vlla dubitatione credamus.* Hæc ille. Rurſum alio in loco hæc Pauli verba proferens ait: *Quãdo auditis quòd ait Apoſtolus, Cuius vult, miſeretur; & quem vult, indurat; in eo quem permittit ſeduci vel indurari, mala eius merita credite; in eo verò cuius miſeretur, gratiam Dei,* &c. Iterum in alio libro: *Qui liberatur, gratiam diligat; qui non liberatur, debitum agnoſcat.* Et in epiſt. ad Sixtum: *Quærimus meritum obdurationis, & inuenimus. Meritò namque peccati vniuerſa maſſa damnata eſt.* Et paulò pòſt ibidem: *Quibus Deus miſericordiam non impertitur, vt non impertiatur merentur.* Tota igitur obduratio vel in pœnam peccatorum præcedentium eſt, idque communiter & ſæpiſſime, vel etiam ex ſolo Dei beneplacito

De bono perſeuer. c. 6. & 11.

De grat. & libero arbitrio cap. 21.

De bono perſeuer. cap. 8.

Epiſt. 105.

cito esse potest. Sic & ipsa permissio peccati in reprobis potest sanè esse à sola Dei voluntate, vt permissio peccati originalis fuit; post gratiam tamen amissam non nisi in pœnam delictorum præcedentium esse solet. Quare hæc duo diuinæ quidem prouidētiæ effectus sunt, non tamen ipsius reprobationis, quæ propriè reiectionem significat, in pœnam peccati iustè inflictam aut decretam, (vt ad Hebr. 6. *Terra proferens spinas ac tribulos, reproba est*: & 1. Cor. 9. *Castigo corpus meum, ne fortè reprobus efficiar*) nisi fortè in genere causæ finalis, eò quòd pars integri finis, ob quem peccata permittere Deus vult, est, vt iusta detur impiorum reprobatio, & consequenter diuina iustitia eluceat. Vnde apud Paulum sequitur. *In hoc ipsum excitaui te*, &c. quæ sanè Pauli verba non id docent, Deum sua sola simplici voluntate, & ad solā ostentationem potentiæ suæ, Pharaonē aut alios reprobasse, vt impius Caluinus ex illis verbis deducit; sed docet permissionis peccati & obdurationis in sensu iam dicto inter alios fines hunc vnum esse, vt splendor diuinæ iustitiæ magis eluceat. Sunt etiam alij quoque huius rei fines. Primus, vt creaturas libertate præditas propriæ naturæ conformiter agere sinat: deinde, vt hac occasione fieret Christi incarnatio, & generis humani redemptio: tum vt certamina & victoriæ iustorum ciuitatem Dei celestem illustrarent. Alia bona

Pharao quomodo à Deo excitatus.

Permissionis peccatorum fines.

permissionis malorum vide in Damascenō lib. 2 cap. 29. de orthodoxa fide.

Nunc ad propriam Caluini disputationem veniamus. Quia Apostolus dixit, *Non ex operibus sed ex vocante dictum est, Maior seruiet minori*; & rursum, *Iacob dilexi, Esau autem odio habui*; concludit Caluinus, in reprobatione Esau, & quorumuis aliorum, solam Dei voluntatem, absq; vlla operum consideratione, pro causa reprobationis ponendam esse. Sed huic loco respondetur, Paulum hîc de reprobatione locutum non fuisse, sed de sola electorum prædestinatione. Quod enim ex vocante Deo & secundùm propositum Dei factum est, non nisi electionem ex gratia significat. Vtrumq; sanè Apostolus coniunxit, quia de vtroque coniunctim Scriptura loquitur. Sed vocantis Dei propositum secundùm electionem non nisi ad prædestinatos pertinere posse, euidens & indubitatum est. Huc accedit quòd propositum Apostoli hoc vnum erat, vt ostenderet electionem fieri ex gratia, siue Gentium, respectu Iudæorum; siue paucorum Iudæorum, respectu cæterorum qui non crediderunt, vt antea ostensum est. Arguit rursum Caluinus vtrumq; ex solo vocante & sola Dei voluntate promanare, quia super hoc Pauli verbo proposita obiectione, *Nunquid iniquitas apud Deum?* Paulus eam non soluit, sed confirmat, addens & concludens, *Cuius vult, miseretur*;

Reprobationis solam causam Dei voluntatem esse, ex Paulo colligi nō potest.

retur; & quem vult, indurat. Sed huius obiectionis ille sensus est, videri posse Deum iniquum, non quia reprobauerit Esau & alios sine illorum demerito, sed quia non etiam illos gratis & absque merito prædestinauerit, sicut Iacob. Nam ad hoc respondet Apostolus, Deum non esse iniquum, quia potest pro suo beneplacito cuius vult, misereri, sine iniuria alterius cuius non miseretur. Hunc Apostolicæ obiectionis sensum intelligens Augustinus, ita scribit: *Nunquid iniquitas est apud Deum, exigentem à quo placet, donantem cui placet? Qui nequaquam exigit indebitum, nequaquam donat alienum.* Et rursum: *Propter illud quod inconcussum tenetur, non esse iniquitatem apud Deum, neminem obdurari nisi meritò nouerimus, quamuis nullus iustificetur suis meritis præcedentibus.* Similia habet lib. de corrept. & gratia cap. 11. & aliàs passim. Hoc igitur modo ac sensu iniquitas apud Deum non est. Illo autē modo ac sensu quem sibi Caluinus finxit, vt Deus absque vlla demeriti consideratione, & ex sola sua voluntate, omnes reprobos exitio deuouerit, ab iniquitate Deus non liberatur.

Ad Simplic. lib. 1. q. 2.

Epist. 106.

Imò Caluini execrabilem sensum ipsa Apostoli verba manifestè reijciūt. Ipse enim Apostolus multis modis indicat, peccata reprobi esse Deo causam cur illum absolutè reprobet. Primò, quia vocat illam *odium Dei.* Deus autem nihil odit in homine nisi pec-

Peccatum reprobationis causam esse docet Paulus.

Ad Simplic. lib. 1. q. 2.

cata, vt latè disputat Augustinus, tractans illa verba, *Esau odio habui*; vbi tandem concludit: *Deus igitur nõ Esau hominem odit, sed Esau peccatorem.* Fuit quidem hoc Dei odium ante peccata actu perpetrata, sicut & antequam homo esset Esau: sed quemadmodum præuidit Deus Esau nasciturum, eodem modo præuidit eum peccaturum & propter peccata merito suo reprobandum. Secundò idem docet Apostolus quum dicit, Deum, *quos vult, indurare.* Induratur quippe nemo nisi qui iam malam voluntatẽ habet, secundùm quam & propter quam induratur: sicut & nemini Deus miseretur, nisi in quo peccatum fuit, quod misericordia indigebat. Tertiò idem docet Apostolus quum dicit, *Sustinuit in multa patientia vasa iræ aptata in interitum. Per*

Libro 83. qq. q. 68.

hoc quod dicit, in multa patientia (ait Augustinus) *satis significare videtur priora peccata.* Neq; enim sustinet Deus in patientia nisi peccatores. Quartò, id quod Apostolus dicit, *Deus volens ostendere iram*, perpendens Fulgentius,

Lib. 1. ad Monimũ.

ita scribit: *Quæso, Monime charissime, vt hunc locum Apostoli diligenter attendas. Notum namque est, iram Dei dici non posse, nisi vbi creditur hominis iniquitas præcessisse.* Postremò (vt postea latiùs dicetur) causam reprobationis Iudæorum confert Apostolus partim in ipsorum superbiam & vanam de lege gloriationem, partim in incredulitatem: de illa dicens,

Rom. 9.

Israel, sectando legem iustitiæ, in legem iustitiæ non peruenit,

peruenit, quia non ex fide, sed quasi ex operibus: de hac dicens, *Propter incredulitatem facti sunt.* Rom. 11. Hæc ostendunt, peccata cuiusque reprobi esse Deo causam iustè & legitimè mouentem, cur illum absolutè reprobet. Dico absolutè: nam comparatiuè loquendo, cur hũc magis quàm illum Deus deserat, & peccare permittat, & paribus gratiæ auxilijs ad gratiam non vocet, cùm paria fortasse vtriusque peccata sint, nulla alia causa nobis cognita dari potest quàm pura Dei voluntas. Reprobationis cõparatiuæ sola Dei voluntas causa.

Quod quidem quia S. Augustinus frequenter docet, lib. de bono perseuerantiæ, *Cur illis potius quàm illis detur misericordia, quis cognouit sensum Domini?* Item alibi, *Cur illum potius quàm illum liberet, aut nõ liberet, scrutetur, qui potest, iudiciorũ eius tam magnum profundum, verùntamen caueat præcipitium*; existimauit Caluinus Augustini sententiam fuisse, cur Deus absolutè aliquem reprobet, nullã causam dari posse. A qua sententia Augustinum penitus abhorrere, ex ipsius verbis iam citatis perspicuum fecimus. Huius igitur comparatiuæ reprobationis, id est, cur ex vna & eadem massa pariter damnata, pariter indigna, pariter morti obnoxia, Deus quosdam misericorditer eligat, alios iustè reprobet, pro sua voluntate non pro conditione materiæ quosdam vasa in honorem faciat, alios vasa in contumeliam faciat, qualia ipsa materia postulabat, nullam à nobis causam efflagitari aut Cap. 11. Epist. 105.

inquiri debere, docuit Paulus; docuit Augustinus, qui in lib. ad Simplicianum ita scribit: *Quare huic ita, & huic non ita? Homo, tu quis es, qui respondeas Deo?* Et alio in loco: *Sed cur isti sic, illi aliter, atque alij aliter diuersis & innumerabilibus modis vocentur vt reformentur, absit vt dicamus iudicium luti esse, sed figuli.* Quare de absoluta cuiusquam reprobatione loquendo, qui eius causam ex parte reprobati præcessisse negat, ex sententia Augustini Deum iniquitatis & iniustitiæ arguit. *Si Deus (inquit) quemquam immeritum damnaret, immunis ab iniquitate non creditur.* Et rursum alio in loco: *Bonus est Deus, iustus est Deus. Potest aliquos sine bonis meritis liberare, quia bonus est: non potest quemquam sine malis meritis damnare, quia iustus est.* Caluinus ergo, qui ipsum vltimum reprobationis effectum non secus quàm primum (qui est negare gratiam, aut non velle auxilia congrua subministrare) soli Dei voluntati tribuit, Deum profectò ab iniquitate & iniustitia non liberat.

Lib. 1. q. 2

Epist. 106.

Contra Iul. lib. 3. cap. 18.

Sed ex Salomone probare vult homo impius *reprobos fuisse à Deo destinatò creatos vt perirent.* Salomon quippe dicit: *Vniuersa propter semetipsum operatus est Dominus, impium quoque ad diem malum.* Sed verba sanctissima nequiter inuertit Caluinus. Si enim Deus vniuersa operatus est propter semetipsum, vtique omnia fecit vel vt misericordiam suam vel vt iustitiam demonstrarent. In impio igitur ad diem

Prou. 16. 4

Impium ad diem malum quomodo Deus creauit.

ad diem malum facto, quum misericordia non reluceat, relucere iustitia debet. Diem igitur malum accipit impius ex Dei iustitia, & iusta damnatione, quæ demeritum necessariò præsupponit, non ex sola Dei voluntate ad hoc illum creante vt damnaretur. Dies malus hoc loco non nisi Dei vindictam iustè illatam significare potest, quum in tota reliqua Scriptura aliam significationem non habeat. Hoc verò in loco iuxta verbi Hebraici proprietatem dies malus diem mali, id est, afflictionis denotat, יום רעה. Sic Psal. 26. vers. 8. In die malorum, ביום רעה. Salomonis ergo sententia hæc est: Quoniam inter omnia quæ ad gloriam suam Deus fecit, impius, quatenus talis est, videri poterat non comprehendi, eò quòd impius, quatenus talis sit, cõtra Dei gloriam & ad Deum se non referat; ideo subijcit, *etiam ipsum impium operatus est*, id est, ordinauit, *ad diem vindictæ*: nam & in priori membro, *operari Deum vniuersa in semetipsum*, ordinare necessariò significat, ne, si operari propriam Dei actionem accipias, etiam ipsa peccata Deum propriè operari consequenter intelligas: quod etsi Caluinus prorsus doceat, docere tamen videri nõ vult. Sicut ergo omnia operatus est Deus ad semetipsum, id est, omnia sua opera ad gloriã suam ordinauit tanquam ad vltimum finem; sic etiam ipsum impium ordinauit ad diem malum, vltionis & vindictæ Dei, ad osten-

sionem iustitiæ suæ, in qua Dei gloria & potentia relucet, vt hîc disertè docet Paulus. Vbi autem est iustitia puniens, ibi necessariò intelligitur impietas punienda. Sic nec ipsum impium *sua voluntate Deus destinatò creauit vt periret*, sicuti impius affirmat Caluinus, sed iustè ordinauit vt periret.

Deum nõ creasse homines destinatò vt perirẽt.

Nunc hæc Caluini sententia quàm sit in sese impia atque blasphema, paucis ostendetur. Ac primùm omnibus illis Scripturis apertè refragatur, quæ manifestè docent, Deum, quantum ex se est, & ex parte suæ voluntatis, neminẽ prorsus velle perire, nedum multò maximam hominum partem (quales reprobi sunt) ad hoc ipsum, vt perirent, destinatò creasse. Clara quidem est Apostoli

1. Tim. 2. sententia: *Deus vult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem veritatis peruenire.* Sed illam dum suis glosis adulterant hæretici (quod illo in loco fusiùs ostendetur) eò tandem perueniunt, vt Christũ pro omnibus mortuum esse diserte negent, quod Beza fecit in re-

Art. 1. sponsione ad acta Concilij Montis-belgardensis. Sed apertam esse blasphemiam docet Prosper in libello ad articulos Augustino falsò impositos. Atque hanc generalem Apostoli

2. Petr. 3. sententiam luculenter confirmat D. Petrus ita scribens: *Patienter agit propter vos, nolens aliquos perire, sed omnes ad pœnitentiam reuerti.* Hîc enim quia negatio singularis in generali, affirmanti generali adijcitur, datur intelligi, generalem

generalem affirmantem prorsus generaliter absque vlla singularis exceptione accipiendam esse: idque more phrasis Hebraicæ, quæ quum propositionem generalem affirmantem sine vlla exceptione manifestè intelligi vult, addit etiã ipsius singularis negationem generalẽ. Verbi gratia: *Omnia quæ in domo mea sunt, viderunt; non fuit res quã non ostendi eis.* Esai. 39. Rursum: *Indicauit ei Samuel vniuersos sermones, & non abscondit ab eo quicquam.* 1. Reg. 3. Iterum: *Cõmodauit eum Domino cunctis diebus quibus fuerit commodatus Domino.* 1. Reg. 1. Sic Ioan. Euangelista more suo hebraizans, quum dixisset, *Omnia per ipsum facta sunt*, addit, *Et sine ipso factum est nihil quod factum est.* Ioan. 1. Petrus ergo tum generaliter affirmans, *Deus vult omnes ad pœnitentiam reuerti*, tum in particulari generaliter negans, *Nolens aliquos perire*, perspicuè docuit, prorsus generaliter & sine vlla exceptione se velle intelligi. Deinde illa Christi vox, *Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos*, Matt. 11. an vllam exceptionem admittit ex parte Christi? Aut quisquam mortalium est qui non laborat & oneratus est? id est, quem peccati reatus non constringit? Hoc enim est laborare & oneratum esse hoc loco, non eos solùm *qui sub onere gemunt, & peccatis suis confusi Dei iram metuunt*, vt glossat eo loco Caluinus: isti enim iam ad Christum per pœnitentiam inchoatam vnum passum fecerunt, & aliquatenus veniunt. Sed eos inuitat Christus, Caluini glossa reijcitur.

Christus, qui necdum onera suorum peccatorum sentiunt, vt sentiendo veniant, veniendo reficiantur. Deniq; an illa Scriptura mentitur, *Viuo ego, dicit Dominus: Nolo mortem impij, sed vt conuertatur impius, ac viuat?* An de solis electis hoc dicitur. An omnes peccatores reuertuntur ac viuunt, quorum morte Deus non vult? Quomodo ergo ad ipsos reprobos dicit Paulus, *Benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit; tu autem secundùm impœnitens cor tuum thesaurizas tibi iram in die iræ?* Ipsorum ergo reproborum mortem Deus non vult. Denique si vera est illa Scriptura, *Non est voluntatis meæ mors impij*; falsa est Caluini blasphemia, Deus vult mortem impij, & destinatò creauit impium vt periret. Aliæ sunt in hanc sententiam innumeræ Scripturæ. Sed quibus hæ non satisfaciunt, nullæ poterunt satisfacere.

Ezech. 33. 11.

Ezech. 18. 23.

Nunc vnum aut alterum argumentum subijciam. Si Deus ab æterno destinauit reprobos ad perditionem ex sua absoluta voluntate, non habito respectu ad præuisa eorum peccata (sicuti hîc docet Caluinus, deridens propterea Scholasticos, qui de absoluta Dei iustitia disputant, quæ absolutam damnandi voluntatem prædictam non admittit) sequetur necessariò ex his tribus vnũ: aut reprobationẽ impiorũ, quoad vltimum hunc effectum, non fore certam; aut posse illam mandari executioni sine peccatis reprobi;

Reprobatio ad interitum ex sola Dei voluntate refellitur.

probi; aut denique huiusmodi in Deo reprobationē certam & ineuitabilem peccandi necessitatem reprobo imponere: necessitatem dico, non solùm quæ libertatem tollat (in quo non laborat Caluinus) sed etiam quæ spontaneū excludat, quod solùm actionibus humanis ille tribuit. Nā stante hypothesi reprobationis à Deo factæ, & ex sola sua volūtate ab æterno determinatæ, aut reprobatus talis non potuit nō peccare, vt propter peccata damnaretur (quæ peccata proximam esse reprobationis causam fatetur ipse Caluinus, vt suprà accepimus) & sic necessariò absolutè peccat, quia illa hypothesis futuræ damnationis omnem prorsus antecedit ipsius reprobi libertatē, omnemq; futurorum eius peccatorum præuisionem (nam propterea & *ipsam massam humani generis considerari* vult Beza hoc loco, *non iam in statu peccati & damnationis positam post lapsum Adæ, sed in ipsa prima hominis conditione, ex qua Deus alios faceret vasa gloriæ, alios vasa contumeliæ*) aut stante illa hypothesi potuit non peccare, & sic talis reprobi reprobatio vel non esset certa, vel certè absque vllo peccato reprobi executioni mandaretur, & absque vllo peccato in gehennam conijceretur. Deinde, quum peccata reprobi sunt proxima reprobationis causa quoad vltimū eius effectum, hæc peccata quum Deum præuidisse negari non possit, aut præuidendo propter ea reprobum

Gregor. à Valentia in 1. part. Tho. q. 23. pun. 3. de reprobat.

Annotat. ad v. 21.

probum iustè damnare voluit, aut non obstante illa præuisione propter suam solam voluntatem. Si prius, ergo falsa est hæc Caluini sententia: si posterius, ergo nemo propter peccata damnatur; & falsum est illud aliud, quod iuxta omnes Scripturas fatetur Caluinus, ipsa peccata proximam esse damnationis causam. Sanè Beza in decreti diuini exequutione causas subordinatas ponit quibus reprobos iustè damnat; & Deum ab iniquitate liberari in reproborum damnatione vult, *quia iure damnat induratos, quum & ipsa indurationem Dei, peruersitatem præsupponat in indurato.* Rursum, si Deus non propter peccata hominum sed sua sponte & ex seipso homines reprobat, consequens erit, aut Deum magis esse propensum ad homines perdendos quàm saluandos, aut pauciores damnari quàm saluari. At vtrumque istud consequens Scripturis manifestè repugnat, ergo & antecedens. Sanè pauciores saluari quàm damnari, illa Christi verba perspicuum faciunt, *Multi vocati, pauci electi*; & iterum, *Lata est via quæ ducit ad perditionem, & multi ambulant per eam.* Ipsa quoque credentium toto orbe paucitas ad oculum istud demonstrat. Deum verò magis esse propensum ad saluandos homines quàm ad perdendos, tota Scriptura clamat.

Matt. 22. & 7.

Psal. 144. *Suauis Dominus vniuersis: Miserationes eius super omnia opera eius: Misericordia superexaltat iudicium.*

Iacob. 2. *Non concupiscit Deus multitudinem filiorum infidelium*

Eccle. 15.

lium & inutilium. deniq; & loca Scripturæ superiùs enumerata. Caluinianæ igitur sententiæ impietas maxima vel ex his paucis æquo cuiuis lectori manifesta fit. Nũc quæ in Apostolo sequuntur, videamus.

22. *Quòd si Deus volens ostendere iram, & notam facere potentiam suam, sustinuit in multa*
23. *patientia vasa iræ aptata in interitum; vt ostenderet diuitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ, quæ præparauit in gloriam.*

EST hæc sententia altera Apostoli responsio (vt ipsemet agnoscit Caluinus) ad illam obiectionem, *Quid adhuc cõqueritur?* &c. quam hactenus obiurgando retundit. *Nam quæ ad Dei æquitatem asserenda factura erant,* (ait Caluinus ad verba præcedentia, quibus interrogantem obiurgat Apostolus) *& ad manum illi suppetebant, initiò producere noluit, quia apprehendi non poterant. In summa, non quod dici poterat, sed quod ruditati nostræ expediebat, attulit Apostolus.* Nunc autem in his verbis, *secunda responsio est* (ait hîc Caluinus) *qua breuiter demonstrat, etiamsi incomprehensibile sit ex hac parte Dei consilium, elucere tamen inculpatam eius æquitatem nõ minùs in reproborum interitu quàm salute electorum.* Addit deinde Caluinus, *non ita reddi hîc diuinæ electionis rationem, vt causam assignet Apostolus, cur hic eligatur, ille reprobetur.* Hoc cum Caluino agnoscimus, sicuti suprà rem exposuimus. Attamen diuinæ electionis rationem

tionem in his verbis ita reddi, vt ipsius absolutè sumptæ (non comparatiuè) causa assignetur, & æquitas demonstretur, non abnuit hoc loco Caluinus; ait enim: *Ostendit Apostolus, quatenus se profert Dei prædestinatio, in ea meram iustitiam apparere.* Et ita quidem se res habet, vt ipsa verborum explicatio docebit; sed ita Caluinus verba Apostoli inuertit, vt hæc mera Dei iustitia circa reprobos nullo modo appareat. Ac primùm in verbis ipsis est quædam reticentia, & subaudiendum est, Quis propterea insimulare iniustitiæ Deum queat? Tota enim interrogatio vim affirmationis habet. Ait igitur Apostolus, contra Deum conquerendi, aut Deum iniustitiæ accusandi, nullam causam esse, si *ad ostensionē iræ ac potentiæ suæ*, quæ in iustè damnatis luculenter apparet, *sustinuit in multa patientia*, id est, non statim exarsit in peccatores, vt debitam illis pœnam infligeret, sed patiēter, imò *& in multa patientia*, eorum nequitiam tolerauit, & impunitam tantisper reliquit, eos interim ad pœnitentiam multis naturæ & gratiæ beneficijs inuitans, vt videlicet tam diu tamque longanimiter (quod vox Apostoli hoc loco εν μακροθυμίᾳ denotat) eos tolerans, eò iustiùs & maiori iustitiæ suæ euidentia in æternum puniret, nimirum tanquam *vasa iræ aptata in interitum*, id est, tanquam instrumenta iræ & vltionis diuinæ capacia, quæ seipsos aptauerunt *in interitum*, Dei longanimitate

Reprobi propter seipsos nullā cōtra Deum iustam querimoniæ causam habent.

mitate & patientia abutendo. Ex illis enim
isti sunt, *quos benignitas quidem Dei ad pœnitentiam adducit, ipsi verò secundùm impœnitens cor suum thesaurizant sibi iram in die iræ*, & vasa fiùt iræ diuinæ plena. Talis ipse Pharao erat, ab Apostolo in exemplum adductus, quem Deus præuidēs tyrannum fore, & multis plagis affectum resipiscere nolle, tamen nec in prima ætate sustulit, sed ad regni dignitatem euexit; nec post primam quam exercuit tyrannidem, antequam Moyses in Ægyptum mitteretur; aut post primam eius repulsam Moysi datam, primámue acceptam plagam, iustam suam in eum vindictam exercuit; *sed sustinens eum in multa patientia*, multis admirādis signis cor eius emollire volens (omnes enim plagæ illi inflictæ *misericordissima Dei voluntas erat* (ait S. Augustin.) *contra quā suo libero arbitrio pugnauit*) tandem vt qui emolliri nollet, sed semper induraret cor suū (nam quālibet cessante plaga, *videns quòd data esset requies, ingrauauit cor suum, & nō audiuit Moysen, & Aaron sicut præceperat Dominus*) alloquitur eum Dominus per Moysen, tanquam vas iræ aptatum in interitum: *Nunc extendens manum percutiam te & populum tuum peste, & peribis de terra. Idcirco autem posui te*, id est, huc vsque seruaui te (nam & hoc significat vox Hebræa apud Moysen, העמדתיך) *vt ostendam in te ortitudinem meam, & narretur nomen meum in omni terra*, id est, Idcirco tanta patientia vsus sui

Rom. 2.

De prædest. & grat.

Exod. 8. 15

Exod. 9. v. 15. & 16

erga te, vt præter iustitiæ meæ rationem, quæ sola singulare aliquod de te suppliciũ efflagitat, etiam gloriæ meæ subseruias; & ira mea iusta quanta peccatores maneat, tuo exemplo doceam, meamque præterea potentiam in puniendis impijs, & rebellibus affectibus castigandis, toti orbi demonstrem; inte, inquam, tuoque exemplo, qui tanquam vas iræ plenum totus in interitum aptatus & coagmẽtatus es. Sic enim hoc loco illud Pauli, κατηρτισμένα εἰς ἀπώλειαν, *Aptata in interitum*, vertit Beza, *Coagmentata ad interitum*. Atque hic quidem reprobationis impiorum finis est, in quo iustitia Dei maximè relucet: & hoc quidem modo, quo ad illos, Dei æquitatem defendit Paulus. Non enim habent quod de Dei iustitia cõquerantur impij, qui, tanta Dei benignitate abusi, thesaurizauerũt sibi iram in die iræ.

Reprobi propter electionẽ iustorum conqueri non possunt.

Ad electionem iustorum quod attinet, subiungit Paulus, ideo contra Deum conqueri impios non posse, quia in huiusmodi Deus *ostendere voluit diuitias misericordiæ suæ*, tanquam *in vasa misericordiæ, quæ Deus præparauit in gloriam*. In hoc quippe diuinæ misericordiæ immensitas apparet, quòd ex eadem peccatorũ massa quum alios iustè reprobet, non sine aliqua quoq; exhibita misericordia quæ eos in multa patientia sustinuit, alios specialibus & pluribus gratiæ auxilijs prosequatur, sic præparans eos in gloriam, tanquã vasa

vasa misericordiæ suæ, id est, quibus largiter & copiosè gratiarū suarum dona misericordissimè impertitur. Nam & ex ipsa reproborum tam acri animaduersione, diuinæ misericordiæ diuitiæ illustriores fiunt. Hic est Apostolicæ responsionis sensus germanus ac proprius.

Dei iustitiã à Paulo positam Caluinus euertit.

Nunc Caluinus, quũ, *sustinere Deum in patientia multa vasa iræ*, eodẽ modo exponat quo nos exposuimus, misericordiã quoque erga electos ex iusto reproborũ interitu luculẽter demonstrari affirmet; sic tamẽ totam expositionem concludit, vt totam Dei iustitiam subuertat, & Apostolicæ disputationis intentum penitus inane reddat: ait enim: *Etsi in hoc secundo membro expressiùs asserit, Deum esse qui electos suos præparat in gloriã; quum priùs simpliciter dixisset, reprobos vasa esse præparata in exitium: dubium tamen non est, quin vtraque præparatio ab arcano Dei consilio pendeat. Alioqui dixisset Paulus, reprobos se dedere vel proijcere in exitium. Nũc verò significat, antequam nascantur, iam suæ sorti addictos esse.* Vult iterum homo impius vtramque præparationem, tam ad interitum quàm ad gloriam, ab arcano Dei consilio pendere. Non patitur Apostolum dicere, reprobos omnes sibi ipsis exitiũ creare. Contradicere vult Prophetæ dicenti, *Perditio tua ex te, saluatio tua tantummodo ex me, ô Israel.* Hanc distinctionem tam claram, tam luculentam, vult ab Apostolo hîc negari, & ose. 13.

tam perditionem humanam quàm salutem à Deo præparari, & ab eius arcano consilio pendere. *Alioquin* (inquit) *dixisset Paulus reprobos se dedere in exitium.* At verò aliæ Scripturæ apertissimè hoc dicunt, & Paulus hic non negat. Imò Paulus præparationem *gloriæ* Deo tribuit, præparationem *in* interitum Deo non tribuit. Cur illam distinctionem Apostoli non tenet Caluinus? *vasa* quidem *gloriæ Deum præparasse; sed vasa iræ aptata fuisse in interitum, eosq; cum multa patientia Deum sustinuisse*; non autem aliquo decreto ab æterno in interitum præparasse absque præuisione indurationis impiorum; qua vna, post multam patientiam Dei, aptantur in interitum, id est, seipsos aptauerunt, obdurarunt, & confirmarunt, vt perirent. Nam vox illa, καταρτίζειν, hoc totum significat, & alibi apud Apostolum, *confirmare & corroborare* denotat: 1. Cor. 1. 10. Ephes. 4. ver. 12. Falsum igitur prorsus est, quod subiungit Caluinus, Apostolum hoc loco significare, *reprobos, antequam nascantur, suæ sorti addictos esse*. Istud hoc loco Apostolus non dicit; sed contrà, *post multam Dei patientiam ad interitum aptari* eos dicit. Superiùs quidem id dixit, sed non eo sensu quo vult Caluinus, vt iam latissimè ostensum ac demonstratum à nobis est. Sicut enim non sine præuisa natiuitate, ita non sine præuisis peccatis, antequam nascantur, & antequam peccent, sorti suæ addicti sunt reprobi.

Theo-

Theodorus Beza impietati Caluinianæ subscribens, & eius interpretationem (quem hoc loco more suo doctissimum interpretem tacito nomine vocat) suis notis illustrare contendens, in eodem hæret luto. Verbum illud Apostoli, *vasa iræ aptata in interitum*, vult sic ad Deum referre, vt non à seipsis sed à Deo sic aptata, seu (vt ille vertit) coagmentata fuerint. Et quum Dei actionem esse velit non secus coagmentare reprobos in interitũ, quàm præparare electos in gloriã, vult Paulum in Dei actione circa reprobos verbo magis vehementi & violento vsum fuisse, quàm circa electos. Nã de electis apertè dicit Paulus, *Quos Deus præparauit in gloriam*: προητοίμασε: quod verbũ mollius est, & de ipsa præparatione gratiæ, per quam ad gloriã electi præparantur, apertè intelligitur, quæ liberam hominis cooperationem non excludit. Nam, iuxta Scripturas, *hominis* quoque *est præparare cor suum, & facere sibi cor nouum, conuertere se ad Dominum*, &c. Iam circa reprobos cùm Paulus verbo vsus sit tum in forma passiua, vt non sit necesse ad Deum referre; tũ in sua significatione magis actiuo & violento; vult omnino Beza, hoc quoque verbum ad Dei actionem à Paulo referri. *Videtur* (inquit) *Paulus verbo* κατηρτισμένα *vti maluisse quàm* προητοιμασμένα, *vt in similitudine figuli perseueraret. Dicitur enim de ijs qui* κατὰ σωθεσιν *aliquid operis faciunt, vt ex partibus totum quippiam*

Beza primam peccati causam in Deo ponit.

Prou. 14. 16. Ezech. 18. 31. Ierem. 4. 1.

componatur. Hoc est eius futile argumentum. Verum sanè est quòd καταρτίζειν aliquid ex partibus componere significat, sed non ex quibuslibet partibus quodlibet cõpositum. Significat quippe vox illa resarcire & reficere, vt Matth. 4. & Marc. 1. καταρτίζοντες τὰ δίκτυα αὐτῶν, *resarcientes retia sua*. An non verò ridiculus ille apud Latinos esset, qui verbum sarciendi ad metaphorã artis figulinæ transferret, eo quòd significet aliquid operis, κατασκευασθὲν, per modum compositionis factum?

Bezæ græcismus ridiculus.

Non minùs ridiculus Beza, qui verbum καταρτίζειν à Paulo vsurpatum putat, vt in similitudine figuli perseueret. Eo sanè vtitur Paulus, vt impiorum hominum duritiem ac pertinaciam, καταρτισμὸν exprimeret, qui post multã Dei patiẽtiam qua eos sustinuit, καταρτίζονται εἰς ἀπώλειαν, vel aptantur & apparantur, vt noster vertit interpres; vel, vt Beza vertit, coagmentãtur & planè creantur, sicut in epist. ad Hebræos hæc vox vsurpatur, *Corpus aptasti mihi*, σῶμα κατηρτίσω μοι: & iterum, *Fide intelligimus aptata esse secula verbo Dei*, καταρτισθαι τοὺς αἰῶνας: vel vt ab ipso Paulo aliàs vsurpatum suprà ostẽdimus, *corroborantur & confirmantur*. Iam si hæc Dei actio est, plus agit Deus ad interitum reproborum quàm ad gloriam electorum. Nam hos præparat tantùm ad gloriam; illos coagmentat, fabricat, componit, confirmat, corroborat ad interitum. Hoc enim totum

Hebr. 4. & 11.

1. Cor. 1. 10. Ephes. 4.

vox

vox Pauli κατηρτισμένα in Scripturis, atque apud Paulum ipsum, significat. Quare vt huius verbi vim magis premeret Beza, ita subiungit: *Ac mihi quidem non aliter loqui videntur, qui vasa iræ dicunt καταρτίζεσθαι à seipsis, quàm si quis vas aliquod diceret non à figulo sed à seipso fingi.* Quid ergo? Deus fingit & fabricat reprobos ad interitum, sicut figulus lutum suum componit ad vasa contumeliæ fingenda? Omnino, ait Beza. *Est enim* (inquit) *hoc verbum ad creationem ipsam referendum.* Sed statim refutatur hoc commentum: loquitur enim Paulus de illis vasis iræ ad interitum aptatis, quæ iam *sustinuerat Deus in multa patientia.* Præcesserunt ergo hanc καταρτισιν & coagmentationem peccata reproborum quę Deus sustinuit, multo magis ipsa creatio. Sed probare vult Beza quod dixit. *Nã hoc ni facias* (inquit) *nulla causa erat cur ad Deũ ipsum Paulus assurgeret.* Atqui in his verbis, *Vasa iræ aptata in interitũ*, Paulus ad Deũ non assurgit, nec actionẽ aliquam Dei describit, sed passiuè & indefinitè loquẽs, verba sua iuxta subiecti materiã intelligenda relinquit. Denique hæc Bezæ probatio est ipsa principij petitio. Nam cõtra eos qui affirmãt vasa iræ à seipsis, non à Deo, aptari in interitum, probaturus Beza à Deo hoc fieri, non ab ipsis reprobis, vult probare à Deo hoc fieri, quia de Deo ista verba loquũtur: quod est dicere; Probo à Deo fieri, quia à Deo fit. Nam de Deo hæc

Beza petitio principium petit.

verba dici, aut Paulũ in his verbis ad Deum assurgere, affirmat tantùm Beza, non probat. Hac illi arte & impudentia sanctis Scripturis illudunt.

Sed quid? Deus ergo reprobos ad interitum fabricat, & coagmentat, & corroborat, non ipsi seipsos? Sanè idem dicens Beza quod Caluinus, *suam tamen impietatem* execrandam emollire conatur, quod non fecit Caluinus. *Quamuis* (inquit) *exitij veras causas minimè negem in ipsis vasis hærere: iuxta illud, Perditio tua ex te est. Sed Apostolum constat non de salute & exitio, sed de Dei decreto differere hoc loco.* Quò magis Beza magistri sui impietatem fucare studet, eò magis illam manifestauit. Si enim veræ exitij causæ in ipsis reprobis hærent, ergo verisimum & indubitatum est, quòd illi seipsos aptauerint in interitum; vnde sequitur, sensum nostrum ex ipsa aduersarij confessione esse verisimum. An autem vterque sensus verus esse possit, hoc illis probandum superest: sed in æternum probare nõ poterunt. Quod postremò subiungit Beza, *Paulum hic non de salute & exitio, sed de Dei decreto differere*, omnem impudentiam superat. *Præparari in gloriam vasa misericordiæ, & aptari in interitum vasa iræ*, ad illorum salutem, horum exitium pertinere, quis tam cæcus vt non videat, aut tam impudens vt neget, nisi alter Beza, & perfrictæ frontis bestia? Deinde, in hac sententia, & secunda Aposto-

Beza Impietatem suam inaniter fucat.

Apostoli responsione, non de ipso Dei decreto, vt in superioribus, sed de fine seu causa finali decreti diuini Paulum agere, tum Caluinus tũ ipsemet Beza interpretati sunt. Caluini verba suprà accepimus; Beza sic scribit: *Est in his verbis altera responsio, quæ à fine sumitur; & est maximi momenti, quum satis constet actiones ex fine imprimis esse æstimandas. Dicit ergo, neque exitium reproborum neque salutem electorum esse vltimum finem illius propositi, sed quiddam longè præstantius, ipsius Dei gloriam videlicet, qui suam tum potentiã tum misericordiam ita patefaciet.* Hæc ille. Quod ergo negauit Beza, hoc verum est; quod affirmauit, hoc falsum est. Negauit de salute & exitio Paulum hîc agere; quod verum esse ex ipsis verbis ostendimus: affirmauit de Dei decreto in his verbis Paulum disserere; quum non de ipso decreto, sed de eius fine Paulum disputare ipsemet Beza profiteatur. Non ergo (vt Beza vult) *vasa iræ aptata in interitum*, Dei creationẽ, qua condidit ipse & coagmentauit impios ad interitum, significare possunt (quod est per se ipsum dictu horrendum) sed hoc vnum significant, vasa iræ semetipsos aptare, coagmentare, obdurare ad interitũ, postquam in multa patientia Deus eos sustinuisset. Ita ad execrabiles blasphemias suas (Deum ab æterno multò maximam hominum partem absque vlla præuisione peccatorum, quæ decreti diuini causæ sint, sed

ex sola sua voluntate, tanquam vnica talis decreti causa, ad interitum & damnationem æternam decreuisse, & in tempore creare atque formare) ex hac Apostoli disputatione comprobandas & asserendas, frustra & inaniter, impiè & impudenter, falsò ac fallaciter contendit Caluinus, & post eum Beza.

30. *Quid ergo dicemus? Quòd Gentes, quæ non sectabantur iustitiam, apprehenderunt iustitiam; iustitiam autem quæ ex fide est:*
31. *Israel verò, sectando legem iustitiæ, in legem iustitiæ non peruenit. Quare? Quia non ex*
32. *fide, sed quasi ex operibus. Offenderunt enim in lapidem offensionis.*

Quæstionem initio capitis propositã soluere incipit.

COncludit hîc Apostolus præcedentem disputationem, & quæstionem soluit, (aut certè soluere incipit) quam sibi proposuerat, circa reiectionem & incredulitatem Iudæorum, an propterea Dei verbum exciderit, ac promissiones à Deo Iudæis factæ inanes & irritæ fuerint. Quum enim hactenus docuerit, promissiones istas non carnali semini Abrahæ, sed spirituali semini, sectantibus vestigia fidei Abrahæ, factas esse; ideóque Dei vocationem & electionem non ex carnali propagatione aut ex Iudæorum iudicio fieri (qui similiter natos, similiter à Deo vocandos, similique prærogatiua donandos carnaliter existima-

Totius capitis breuis recapitulatio.

ſtimabant, vt idcirco ad omnes, adeoque ſolos illos tanquam ſemen Abrahæ, promiſsiones pertinerent) exemplis Iſaac & Iſmael, Iacob & Eſau oſtendiſſet; ex hac occaſione generalem ſubijciens doctrinam de Dei miſericordia gratuita, qua quibus vult, miſeretur; & quos vult, indurat; alios in gloriam præparans, alios, quos in multa patientia ſuſtinuit ad oſtenſionem iuſtitiæ ſuæ, deſerens & puniens; vnde & Gentes miſericorditer à Deo vocatas, & quaſdam Iudæorum reliquias miſericorditer ſeruatas (iuxta veteres prophetias) ſubiunxit; nunc, cur maxima Iudæorum pars reiecta fuerit, docere vult. *Quid ergo dicemus?* inquit. id eſt: Ex his omnibus quid concludimus? Iſtud ſanè: *Quòd Gentes, quæ non ſectabantur iuſtitiam, apprehenderunt iuſtitiam iuſtitiam autem quæ ex fide eſt*: id eſt, Gentiles homines, qui Deum non quærebant, qui eum penitus ignorabant, aut certè eum non glorificabant, ſed ſeruiebant creaturæ potiùs quàm Creatori, per gratiam Euangelicæ prædicationis, quam audierunt, *apprehenderunt iuſtitiam*, id eſt, viam inuenerunt qua coram Deo iuſtificarentur: *iuſtitiam autem quæ ex fide eſt*: id eſt, non ex aliqua operum iuſtitia precedente iuſtificarentur, ſed ex fide in Chriſtum; quia à fide ſalutis viam incipere oportet; & hæc vna fides impetrat cætera quibus ſalus perficitur. *Iſrael verò, ſectãdo legem iuſtitiæ,* id eſt,

Gentium conuerſio qualis.

Iudæorũ reiectio qualis.

id est, Iudæi, audita fide Christi adhuc volentes manere in suis legalibus (nam de illo Israel loquitur, & de illis Iudæis qui Christo & Euangelicæ prædicationi credere noluerunt) & putantes per sua legalia se iustificari posse, siue obseruando semper ceremonias legales, siue quoad moralia seruanda legis doctrinam sibi sufficere arbitrantes; *in legem iustitiæ non peruenit*: id est, veram iustitiæ viam & rationem (est enim in verbo legis paronomasia) non peruenit, siue coram Deo iustificari non potuit. Quare autem hoc? ait Apostolus, moxque respondet: *Quia nõ ex fide, sed quasi ex operibus.* Quod quia concisiùs dictum, perspicuè adhuc non intelligitur, vtrumque statim exponit: *Non ex fide, quia offenderunt in lapidem offensionis*; id est, in Christum credere & Christi gratiam agnoscere noluerunt. *Quasi ex operibus*; quia, vt in exordio sequentis capitis prosequitur, *Ignorantes Dei iustitiam, & suam volentes constituere*, id est, non agnoscentes illam iustitiam quæ ex Deo est, & adiutorio gratiæ Dei, sed suam suis proprijs viribus factam iustitiam sibi arrogantes; *iustitiæ Dei non sunt subiecti*, id est, non seruiunt veræ iustitiæ, quæ ex Deo est. Statuitur hîc ergo proxima causa reiectionis Iudæorum, quia in Christũ credere, & Mediatoris gratiam amplecti noluerunt, sed propriæ & legali iustitiæ confidentes, malè quærendo iustitiam, ab omni vera iustitia & salute exciderunt.

ciderunt. Hunc sensum literæ prorsus inhærentem, fluentem, ac germanum, tradit non semel doctissimus Augustinus: *Quòd Ecclesiam Dei persequebatur Paulus secundùm æmulationem paternarum traditionum, in eo suam iustitiam constituebat, non iustitiam Dei quærebat. Vnde alio loco ait ipse: Quia Gentes, quæ non sectabantur iustitiam, scilicet quæ ex lege est, quasi propriam suam, quæ fit de timore pœnæ, non de amore iustitiæ, apprehenderunt iustitiam quæ ex fide est. Israel autem, persequens legem iustitiæ, in legem iustitiæ non peruenit. Quare? quia nõ ex fide. Quid est, quia nõ ex fide? Non speraut in Deum, non illam petiut à Deo, non credidit in eum qui iustificat impium; non fuit similis Publicano oculos in terrã deiẽcienti, sed similis Pharisæo de suis operibus superbè gloriãti. Offenderunt in lapidem offensionis. Ecce vnde Saulus persequebatur Ecclesiam: quando enim persequebatur Ecclesiam, in lapidem offensionis offendebat.* Hæc ibi Augustinus. Rursum alio in loco, tractans eadem verba, *Quare? quia non ex fide, sed tanquam ex operibus*; exponit, *Id est, tanquam iustitiam per semetipsos operantes, non in se credentes operari Deum. Deus est enim qui operatur in nobis & velle, & operari, pro bona voluntate: ac per hoc offenderunt in lapidem offensionis. Nam quid dixerit, Quia non ex fide, sed tanquam ex operibus, apertissimè exposuit dicens: Ignorantes Dei iustitiam, & suam volentes constituere, iustitiæ Dei non sunt subiecti. Finis enim legis Christus ad iustitiam omni credenti. Et adhuc dubitamus quæ sunt opera legis quibus homo*

Serm. 15. de verb. Apost.

De Spiritu & lit. cap. 28.

homo non iustificatur, si ea tanquam sua crediderit, sine adiutorio & dono Dei, quod est ex fide Iesu Christi, & circunciſionem cæteráque talia ſuſpicamur? Hæcille.

Quibus ita explicatis, nunc ad Caluini corruptelas animum attendamus. *Nunc* (inquit) *quo præcidat Iudæis omnem occaſionem obmurmurandi Deo, incipit cauſas oſtendere humano captui comprehenſibiles, cur gens Iudaica ſic abiecta fuerit.* Non ſolùm humano captui comprehenſibiles, ſed veræ & proximæ cauſæ ſunt quas Apoſtolus oſtendere nunc incipit: ipſam videlicet incredulitatem Iudæorum, vanamque de lege ſua gloriationem. *Faciunt autem perperam* (ait Caluinus) *& ordinem inuertunt, qui has cauſas ſtatuere & erigere conantur ſupra arcanam Dei prædeſtinationem, quam pro ſuprema cauſa habendam priùs docuit. Verùm quemadmodum illa cauſis omnibus eſt ſuperior, ita impiorum prauitas & malitia locum materiamq; præbet Dei iudicijs.* Vidit impius Caluinus, impiæ ac blaſphemæ ſuæ doctrinæ ſuperiùs traditæ, qua Deum homines ab æterno ad exitium decernere ſua ſola voluntate, abſque peccatorum præuiſione aut cõſideratione, docuit, hęc Apoſtoli verba ex diametro aduerſari; in quibus vera reiectionis Iudæorum cauſa ponitur nõ aliqua Dei voluntas qua eos voluit perdere, ſed ipſa Iudæorum incredulitas, improbitas, & pertinacia. Vult ergo huic malo occurrere, & Dei voluntatem eſſe ſupremam

Reprobationis prima cauſa peccata reproborũ.

premam & primam causam perditionis Iudæorum, cui diuinæ voluntati Iudæorum prauitas & malitia locum materiámque præbet. Hîc ergo iterum à Caluino quærimus, an hæc hominum prauitas & malitia, diuino iudicio locum & materiam præbens, fuit à Deo certò præcognita & præuisa, an non præcognita nec præuisa. Si non præcognita nec præuisa, ergo Dei iudicio aut voluntati nec locum nec materiam præbet; sed casu accidens, Dei iudicium ac voluntatem per accidens cohonestat, & æquiorem videri facit. Simile est, si Iudas Petrum perdere voluit, aliquod Petri flagitium interuenisse cur meritò perderetur, & sic Iudæ votis locum ac materiam Petri flagitium præbuisse. Vbi sanè Petrus iustè punitur, sed Iudæ voluntas ab iniquitate non excusatur. Si hominum prauitas ac malitia fuit à Deo præcognita ac præuisa, quæritur an propter eam sic præuisam Deus illos reiecerit ac reprobauerit, an verò non propter eam, sed propter suum decretum absolutum quo voluit tales reprobare. Si propter eam (vt hîc Paulus docet, & omnes Scripturæ attestantur) hæc ergo prima & suprema & sola causa est perditionis impiorum, non vlla Dei voluntas absoluta; & frustra hîc Caluinus conqueritur de ordine causarum inuerso. Si non propter eam, manet idem absurdũ quod priùs; & perinde est ac si eam Deus non præuidisset;

set; nec nisi per accidens fit, quòd homines propter peccata sua à Deo reprobantur atque damnantur; ideoque potissimùm pereunt, quia Deus vult eos perdere: denique negata peccatorum præuisione, aut negato quòd propter ea Deus homines dãnat; vera & indubitata erit illa impia & desperatissima vox: Siue rectè vitam instituero, siue secus, saluari non potero, si de numero reproborum sum. Nam iuxta Caluinum suprema reprobationis causa est sola Dei voluntas. Hominum autem malitia non nisi locum & materiam Dei iudicio tribuit, idque per accidens, nec à Deo præcogitatum, aut saltem non præordinatum. Cæterùm falsum & blasphemum hoc totum est; & ex Scripturis certissimum, Deum non nisi propter peccata impios perdere, nec vllos mortales nisi propter peccata odio habere; hominumque impiorum prauitatem & malitiam *non dare locum ac materiam Dei iudicio*, ac præexistenti voluntati, sed dare causam huiusmodi iudicio Dei; & ad tale iudicium iustum, Dei iustitiam prouocare ac voluntatem flectere; quod innumeræ Scripturæ passim docent, quarum aliquas suprà attulimus. Sic totum Apostoli intentum callidè inuertere voluit Caluinus, sed frustra.

Peccata non dant locum sed causã iudicio Dei.

Nunc vt textum ipsum pestilenter deprauet, aperiemus. Pauli sententiam ita explicat: *Docet Paulus, iustitiam, quam apprehenderunt Gentes,*

Gentes, constare fide. At vide quàm affinibus verbis egregiè lectorem ludit. Non enim ait Paulus, iustitiam, quam Gentes apprehenderunt, constare fide; sed dicit, *iustitiam, quam Gentes apprehenderunt, esse iustitiam ex fide.* Nunc autem, *esse iustitiam ex fide, & constare fide,* maximè differunt. *Constare fide iustitiam,* Caluino significat, ex sola fide & in sola fide consistere totam iustitiam quam Gentes apprehenderunt, non ex vllis bonis operibus in fide factis: sed, iustitiam quam Gentes apprehenderunt, *esse iustitiam ex fide,* significat, esse iustitiam quæ incipit à fide; esse iustitiam quæ est ex Deo & Dei gratia; denique esse iustitiam qualem fides adfert, non sola, sed *per dilectionem operans.* Caluini autem sensum quem diximus, ipsemet in sequentibus aperit: *Ideo pendere à Domini misericordia, non propria hominis dignitate. Studium autem illud legis, quo Iudæi tenebantur, præposterum fuisse, quia iustificari per opera studebant; sicque eò contendebant, quò peruenire non poterant.* Hæc ille omnia propter verbi Paulini artificiosam immutationem, *Constare fide.* Atqui *iustitia ex fide,* quam hîc Apostolus Gentibus iustificatis tribuit, tametsi pendet à Domini misericordia non tamen aut fide constat sola, aut propriam hominis dignitatem excludit, vt suprà contra Caluinum docuimus. Ex Domini misericordia pendent opera in fide facta non secus quàm fides: & vt in prima iustificatione im-

Verborū vicinitate fallit Caluinus.

pij nulla hominis dignitas consideretur, tamen in glorificatione iustificati magna eius dignitas expenditur, quia filius Dei talis est; nec per solam fidem filius, sed per charitatem inprimis. Nec studium legis in Iudæis reprehenditur, quòd per opera iustificari studebant; sed studium legis ideo in eis reprehenditur, quòd ex sola legis doctrina *suam volebant constituere iustitiam*, & nõ fide ad Christum accedere, vt sic iustitiæ Dei subijcerentur, id est, opera iusta ex Deo Deiq́ue dono facerent, vt sic ad iustitiam Dei peruenirẽt, & coram Deo iusti censerentur, sicuti ex Augustino nuper accepimus. Nec hanc causam, cur Iudæi ad legem iustitiæ non peruenerint, ponit Apostolus, quia *per opera iustificari studebant*, vbi iterum vicinitate verborum fallit lectorem Caluinus; sed, quia *non ex fide*; quod statim exponit, *quia offenderunt in lapidem offensionis*, id est, credere in Christum noluerunt, additq́ue, non, vt Caluinus vult, Sed per opera, verùm, *Sed quasi ex operibus*: vbi illud, *quasi*, modificat opera Iudæorum, non excludit opera verè bona credentium. Nam, *quasi ex operibus*, dicit, quia, vt postea exponit, *iustitiam suam constituere*, stabilire, iactitare *volebant*, id est, non per opera fidei, aut iustitiam ex fide, aut Dei iustitiam (hæc enim omnia idem valent) iustificari volebant, sed per iustitiam propriam, quasi per opera, aut quasi ex operibus absolutè sumptis,

Legis studium quo modo in Iudæis reprehenditur.

Vicinitate verborum iterũ fallit Caluinus.

ptis, absque fide præuia, absque dono & gratia Christi. Hæc est vera causa ab Apostolo posita, cur Iudæi studium legis præposterè affectabant. Caluinus callidè aliam causam posuit, moxque veram causam, quam penitus dissimulare non potuit, quasi ex abundanti adiectam recenser: *Quin & in Christum impingebant, per quem vnum ad iustitiam patet aditus.* Non *quin &*, sed simpliciter quia in Christum impingebant, ideo in legem iustitiæ non peruenerunt. Sic enim impingendo fide caruerunt, & consequenter iustitia fidei, quam Gentes credendo in Christum assequuti sunt.

Pergit fallere & impostorem agere Caluinus. *Cæterum* (inquit) *hoc priori membro propositum Apostolo fuit, meram Dei gratiam euehere, ne alia causa in Gentium vocatione quæratur, nisi quia indignos fauore suo amplecti dignatus est.* Est quidem hoc verum de causa vocationis Gentium; sed illam causam hoc loco euehere Apostolo propositum non fuit, quando non aliam ob causam illam Dei gratiam hoc loco euehit, quàm vt Iudæorũ iusta reiectio per hanc antithesim magis eluceſceret. Nempe propositum illi fuit, causam reiectionis Iudæorũ in medium proferre, sicut ipse nuper Caluinus professus est, non causam vocationis Gentiũ euehere. Et sanè si euehere illam causam Apostolus hîc vellet, pluribus id verbis & efficaciùs faceret. Sed quorsum

hoc sibi finxerit Caluinus, sequentia docebunt. De *iustitia* (inquit) *nominatim loquitur, sine qua salus non contingit. Sed Gentium iustitiam in gratuita reconciliatione positam esse significat, ex fide eam manare dicens.* Rursum vicinitate verborum fallit. Dixit Apostolus, *Gentes apprehendisse iustitiam, iustitiam autem ex fide.* Non dixit hanc iustitiam ex fide manare, vt illa tota in gratuita recõciliatione ponatur. Vocatur iustitia Gentium, quam Dei beneficio apprehenderunt, *iustitia ex fide*, vt distinguatur à *iustitia ex operibus*, quam sibi arrogabant Iudæi: id est, vocatur talis iustitia, cuius principium sit fides Mediatoris, non humanæ iustitiæ opera. Et eo sanè sensu ex fide manat iustitia fidelium, quatenus à fide ortum capit; sed non in sensu Caluini, quatenus gratuitam reconciliationem fide apprehendit. De qua re tota in præcedentibus latè disputauimus. Fides ex qua iustitia est, tum alia multa apprehẽdit & credit præter gratuitam reconciliationem, vt posit ad iustitiam valere; tum non illa sola, quantumlibet & quantalibet credens, ad iustitiam valet, sed *fides quæ per charitatem operatur in Christo ad iustitiam valet*, vt ipsemet Paulus definitè docuit. Nunc autem Caluinus propter solam gratuitam reconciliationẽ iustitiam ex fide manare, & istud hoc loco Apostolum docere vult. Sic enim prosequitur: *Nam si quis Gentes iustificatas esse fingat, quia fide adepta sunt Spiritum*

Verborũ vicinitate tertiò fallit.

Iustitia fidelium quomodo ex fide manat.

Gal. 5.

Spiritum regenerationis, lõgè discedat à Pauli mente. Obseruanda semper sunt Apostoli verba, & quomodo impostor Caluinus illa penitus dimittens, alia dicere Apostolum fingat, ac veluti lamia, vera prole sublata, suam ex incubo supponat. Apostolus hoc loco non docet aut dicit Gentes aliquid ex fide apprehendisse, seu gratuitam reconciliationem, seu Spiritum regenerationis, de quo hîc Caluinus quasi de Apostoli verbis studiosè contendit. De apprehensione ex fide Apostolus non loquitur, sed *de iustitia ex fide.* Illud, *ex fide*, non cum verbo, *apprehenderunt*, copulatur, sed cum verbo, *iustitiam.* Quum enim dixisset, *Gentes apprehenderunt iustitiam*: non statim adiunxit, *ex fide*: quod tamen si adiunxisset, dubitari nihilominus posset an illud, *ex fide*, cum verbo *apprehenderunt* copulandum foret. Nunc verò omni dubitatione sublata, repetit specificando quam iustitiam dicat: *Iustitiam autem ex fide*: id est, Iustitiam dico non legalem, non ciuilem, non moralem, non quomodocumque humanam, sed iustitiam quę *ex fide est Christi, quæ ex Deo est iustitia in fide,* Phil. 3. vt alibi loquitur. Docet ergo, quam & qualem iustitiã Gentes apprehenderint, non vnde aut quomodo apprehenderint. Videt nunc Lector à verbis Apostoli longè vagari Caluinum, & aliam Apostoli disputationem fingere, vt sua venenata dogmata quasi Apostoli ea disputatione fulciat atque corrobo-

Caluini impostura singularis in lucem extrahitur

ret. Planè ergo (vt ad eius verba redeamus) à Pauli mente lõgè discedit, qui docere eum hoc loco existimat, ipsa fide aut gratuitam reconciliationem apprehendi, aut Spiritum regenerationis. Neutrũ enim hîc docet Apostolus, de neutro disputat. Verum quidé est, gratuitam reconciliationé fide apprehẽdi, sed sensu quem nuper diximus, Spiritũ quoque regenerationis Gentes fide adeptas esse (quatenus non nisi credentibus ille Spiritus datur, vel potius vt crederent Gentes) & ideo iustificatas fuisse, verum est. Sed neutrum horum Apostolus hoc loco tractat, quia non de eo quod fide apprehẽderũt Gẽtes, sed de iustitia ex fide, quã apprehẽderunt, Paulus loquitur.

Audiamus tamen cur à Pauli mente (Caluini iudicio) lõgè discedat, qui affirmat ideo Gentes iustificatas esse, quia fide *adeptæ sunt* Spiritum regenerationis; quique docet ad iustificationem ex fide non secus requiri atque à Deo conferri Spiritum regenerationis quàm gratuitã reconciliationem. Hic enim Caluini scopus hoc loco est, vt in sola gratuita reconciliatione iustitiã ex fide ponat, quàm Gentes apprehenderunt. *Neque enim* (inquit Caluinus) *verum esset, apprehendisse quod non quærebant, nisi quia gratis vagos & errantes amplexus est Deus, iustitiámque, cuius incognitæ nullum vigere studium poterat, obtulit.* Videat hic (quæso) Lector, quàm insulso & putido argumento, Christianæ fidei dogma longè grauissimum

Caluini insulsum argum. in cauſa grauiſſima.

uissimum cæcus hæreticus impugnat. Sic enim se habet eius argumentum: Gentes apprehenderunt quod non quærebant, & iustitiam incognitam, ideóque non desideratam, Deus illis gratis obtulit: ergo non sunt ex eo iustificatæ, quòd Spiritum regenerationis fide adeptæ fuerint. Quasi videlicet hæc duo repugnarent, impium à Deo iustificatum Spiritu regenerationis donari vt iustus fiat, &, talē impium ante acceptū regenerationis Spiritum omni veræ iustitiæ cognitione ac studio caruisse. Nō repugnant hæc duo: imò adeò non repugnant, vt necessariò & indiuiduo nexu coniungantur, quatenus necesse est vnum præsupponi, vt alterum consequatur. Neque enim Spiritus regenerationis cuipiam datur, nisi veræ iustitiæ ignaro, & minimè studioso. Sicut gratuita recōciliatio nō datur nisi peccatoribus, & nouæ sanitatis beneficium non confertur nisi ægrotis, sic Spiritus regenerationis non datur nisi diuino Spiritu vacuis, & spiritualis iustitiæ penitus ignaris. Spiritu regenerantur qui in carne sunt, & secundùm carnem viuunt, vt carnali generatione & vetustate abolita (*quod enim natum est de carne, caro est*) nouam natiuitatem accipiant, facti *noua in Christo creatura, induentes nouum hominem, & ambulantes secundùm Spiritum*. Sic Gentes hoc loco omnes increduli & impij, non quærunt iustitiam, nec sectantur eam, sed per misericordiam Dei &

Regenerationis Spiritus confertur carnalibus.

Ioan. 3.

Gal. 6. Ephes. 5. Rom. 8.

Iustitia ex fide in duobus consistit.

gratiam Christi, accipientes iustitiam ex fide, tum facta remissione peccatorum gratuita reconciliantur Deo, tum accepto Spiritu regenerationis fiunt noua creatura in Christo. In vtroque consistit iustitia ex fide, non in alterutro: quia omnes in Christo iustificati non solùm desinunt esse filij tenebrarum, sed fiunt præterea *filij lucis*: non solùm desinunt esse in morte peccati, sed viuunt præterea *vita iustitiæ*: denique non solùm desinunt *esse in carne*, sed incipiunt *esse in Spiritu*, *ambulantes non secundùm carnem, sed secundùm Spiritum*; *Spiritu*, quem acceperunt, *facta carnis mortificantes*. Hoc posterius destruere hoc loco, Caluinus voluit, sed tam insulso argumento, vt vertiginem passus videatur. Spiritu (inquit) regenerationis iustificatas esse Gentes credendum non est, quia spiritualem iustitiam nec quærebant, nec sciebant. Quasi verò quisquam existimet (nisi forte Pelagianus aliquis) Spiritum regenerationis dari hominibus iam iustis, aut veram quærentibus iustitiam, ac non potiùs hominibus prorsus iniustis, nec iam quærentibus, sed vt quærant veram iustitiam. Huiusmodi aliquid Pelagianum somniasse hic videtur Caluinus, vt quia Catholicos non potuit, saltem Pelagianos perstringeret; & ex Pelagianorum principijs Catholicorum dogma infamaret. Sic enim prosequitur: *Quin etiam notandum est, non aliter Gentiles fide iustitiam adeptos esse, nisi quia*

Ephes. 5. 8

Rom. 5.

Rom. 8.

Pelagian. impugnat Caluinus, vt Catholicum dogma infamet.

quia Deus fidem eorum sua gratia antenertit. Nam si fide priores aspirassent ad iustitiam, hoc iam fuisset eam sectari. Itaque fides ipsa portio gratiæ fuit. Hæc ille: quæ omnia contra Pelagianos faciunt. Impostor nefarius saluberrimum & inprimis necessarium Christianæ fidei dogma, quòd Spiritu regenerationis accepto iustificamur coram Deo, & quòd ad iustitiam fidei adipiscendum Spiritus regenerationis concurrat, quum nullo iusto argumento impugnare posset, contra Pelagianorum principia quasi à Catholicis concessa disputat, vt aliquid disputasse videatur. Et tot quidem modis Apostoli verba hactenus inuertit, lectoremque suum delusit Caluinus. Videamus sequentia.

Ad illa Apostoli verba, *Israel, sectando legem iustitiæ, in legem iustitiæ non peruenit*, ita cõmentatur: *Quod dictu erat incredibile, Paulus liberè profert: nihil mirum esse, si Iudæi, strenuè iustitiam sectando, nihil profecerint.* Verum sanè hoc est. Sed quare sic liberè loquitur Apostolus? *Quia scilicet* (inquit Caluinus) *extra viam currendo, frustra se fatigarunt.* Hanc causam Apostolus non adfert, quasi *strenuè iustitiam sectari*, esset simpliciter *extra viam currere*: quod suo lectori bonus Caluinus insinuare voluit. Aliã causam subiunxit Apostolus: *Quia non ex fide*, &c. de qua mox plura. Nunc Caluinus, vt *strenuè sectari iustitiam*, qualis in lege præscripta est, lectori persuadeat esse planè *extra viam currere*,

Iustitiam strenuè sectari Caluino res infamis.

currere, & frustra se fatigare, format sibi ac fingit verborum Apostolicorum hypallages, eaque callidè inuertit. *Iam* (inquit) *priore loco legem iustitiæ per hypallagen posuisse mihi videtur pro iustitia legis: in repetitione secundi membri, alio sensu sic vocasse iustitiæ formam seu regulam.* Hypallage quam fingit Caluinus, tametsi non ita multum ad rem faciat, admittenda tamen non est. Aliud quippe est apud Apostolum *legis iustitia*, aliud *iustitia legis*. Legis iustitia significare videtur quod apud Apostolū est iustitia ex lege siue per legem, & qualem lex sola adfert iubendo, minādo, docendo, quam semper à iustificatione excludit Apostolus. Sic Augustinus: *Legis iustitia est, iubere quod Deo placet, vetare quod displicet.* Atqui iustitia legis est ipsa mandatorum legis executio, quam Apostolus à iustitia fidei nunquam excludit; imò quam per iustitiam fidei adimpleri docet. Vnde Augustinus ibidem: *Miro quodam modo, sed tamen vero, iustitiam legis non implet iustitia quæ in lege vel ex lege est, sed quæ in Spiritu gratiæ seu ex fide iustitia est.* Sed voluit Apostolum dicere Caluinus, Iudæos ideo reiectos, quia iustitiam legis sectabantur, id est, quia volebant per obedientiam mandatorum legis iustificari. Ideo subiungit: *Itaque summa est, quòd Israel in legis iustitiam insistens, eam scilicet quæ in lege præscripta est, veram iustificationis rationem nō tenuerit.* Fallit lectorem impostor. Non hoc dicit Aposto-

Legis iustitia aliud est à iustitia legis.

Contra 2. epist. Pel. libro 3. cap. 7.

Apostolus, ideo eos à iustitia excidisse, quia simpliciter in legis iustitiam insistebant, aut quia simpliciter obedientiæ mandatorum legis incumbebant, sed quia hoc totum absque fide Mediatoris, absque Spiritu gratiæ facere se posse præsumebant. Impostor Caluinus in his verbis facit plenam Apostoli sententiam, & nouum membrum constituit, *Non ex fide*, &c. omissa particula, *Quia*: quasi simpliciter dixisset Apostolus, Iudæos non peruenisse in legem iustitiæ, siue veram iustitiæ normam ac regulam non tenuisse, quia in iustitiam legis insistebant, & ex obedientia mandatorum iustificari volebant. Nunc autem Apostolus non dicit ideo eos non peruenisse in legem iustitiæ, *quia sectabantur legẽ iustitiæ*; sed ideo sectando non peruenisse, quia malè sectabantur, quia *non ex fide sectabantur, sed quasi ex operibus*. Quam Apostoli mentem pulchre his verbis explicat Augustinus: *Qui secundùm iustitiam quæ in lege est, sine fide gratiæ Christi viuit*, (hoc est sectari legis iustitiam non ex fide) *nullam veram putandus est habere iustitiam* (hoc est non peruenire in legem iustitiæ) *non quia lex vera & sancta non est, sed quia obedire velle literæ iubenti sine viuificãte Spiritu Dei, quasi ex viribus liberi arbitrij, iustitia vera non est. Iustitia autem secundùm quam iustus ex fide viuit, quoniam per Spiritum gratiæ homini ex Deo est, vera iustitia est.* Hæcille. Tenemus iam veram Apostoli mentẽ, Iudæos, sectan-

Scripturã mutilat Caluinus.

Contra 2. epist. Pel. libro 3. cap. 7.

sectando legem iustitiæ, seu quærendo iustificari in ipsa iustitia & obedientia legis, non in materia peccasse, sed in forma; non ideo à iustitia excidisse, quia vera legis obedientia iustificare non potuit, aut *quia sic extra viam currendo, frustra se fatigarunt* (vt impius Caluinus loquitur) sed quia *sine fide*, sine Spiritu gratiæ veram legis iustitiam aut obedientiam assequi non poterant. Sed grauius adhuc & pestilentius est, quo lectorem hîc fallit & Apostolum deprauat Caluinus.

Ad illa verba, *Non ex fide, sed quasi ex operibus*, ita glossat Caluinus: *Quia vulgo zeli præposteri iusta esse excusatio videtur, iustè eos reijci ostendit Paulus, qui salutem sibi tentant acquirere operum fiducia, quia fidem, quantum in se est, abolent, citra quam nulla speranda est salus. Itaque si voti compotes forent, talis successus veræ iustitiæ exinanitio foret. Porrò vides vt fides & operum merita comparentur, velut res penitus contrariæ. Quum ergo fiducia operum maximum sit obstaculum, quo via nobis intercluditur ad iustitiam consequendam, necesse est, vt, illa valere iussa, in vnam Dei bonitatem recumbamus. Terrere enim meritò debet hoc Iudæorum exemplum omnes eos, qui ad regnum Dei per opera obtinendũ cõtendunt.* Hæc Caluinus, bonorum operum ac pietatis studio ab omnibus strenuè abijciendo classicum canens. Sententiam Apostoli studio & data opera deprauat. Videt Apostolum Iudæorum legem iustitiæ sectantium, & in eam non peruenien-

Pietati profligandæ classicũ canit Caluinus.

uenientium, infelicitatem non in eo ponere, quòd legem iustitiæ piè & verè sectabantur, sed quia *non ex fide* non credentes in Mediatorem (*offenderunt enim in lapidem offensionis*) cuius gratia adiuti, legem iustitiæ verè possent implere, cuius merito & beneficio peccatorum remissionem consequerentur, cui per fidem vniti incorporarẽtur, vt sic bona iustitiæ opera Deo ad meritum grata & accepta forent, *sed quasi ex operibus*, id est, sed quasi operum suorum, absque fide & gratia Christi, valore ac præstantia, in legem iustitiæ, veramque eius executionem & fructum, peruenire se posse arbitrantes; & hoc modo (vt postea rem explicat) *suam iustitiam constituere volentes*, hanc ob causam id, quod sectabantur, assecutos non fuisse. Videt hanc esse perspicuam Apostoli sententiam, ab ipsomet Apostolo verbis subsequentibus explicatam. Homo tamen impius contra apertam veritatis lucem oculos claudẽs, vult Apostolum dicere, *ideo non ex fide*, vt solam fidem statueret, operum studio penitus reiecto: &, *quasi ex operibus*, vt eos terreat qui ad regnum Dei per opera obtinendum *contendunt*. Denique fidem & operum merita sic comparari, velut res penitus contrarias. Postremò, fiduciam operum hîc ab Apostolo excludi. Hæc 4. affirmat, quorum nec vnum in Apostoli verbis apparet. Paulus ait, *quia non ex fide*, vt fidei necessitatem doceret, sine

Caluinus contra apertam lucẽ oculos claudit.

1.
2.
3.
4.
1.

qua

qua nec opera Deo grata fieri, nec ad salutem valere possunt. Fidei necessitatem docet, non perfectionē, quasi vnica ad salutē via
2. ac ratio illa esset. Opera Iudæorū reijcit, non quia ad regnū Dei obtinendū in vniuersum bona opera nihil valent (quandò innumeræ Scripturæ ea plurimum valere, ac inprimis necessaria esse, luculentissimè doceant) sed quia ex illis solis absque fide, & ex sua quadam ac propria iustitia, non ex Dei iustitia, id est, ex ea quā Deus in pijs operatur, iustificari & saluari volebant. De operum meritis
3. nihil loquitur Apostolus. Et quomodo ea cū fide cōpararet, veluti rem fidei penitus contrariā? Itáne verò operū merita fidei sunt cōtraria? Ergo fides Christiana damnat bona opera? Non damnat (inquies) bona opera, sed operum merita. Atqui ostende *in toto* contextu Pauli meriti vocabulum. Id si ostendi non potest, quàm nefarius impostor Caluinus, qui operum merita hoc loco cum fide ab Apostolo veluti res penitus contrarias
4. comparari affirmat! Sed nec de fiducia operum bonorum, quæ verè talia sunt, Apostolus hîc loquitur, sed de inani & vanissima Iudæorū fiducia locutus meritò videri potest, qui *iustitiam suam constituere volebant*, de legali sua iustitia gloriantes, partim merè hypocritica, & ne morali quidē, (vt frequenter in Euangelio ijs, qui apud eos sanctissimi videbantur, Christus exprobrat) partim etiā verè nulla,

Operum fiduciam qualem Apost. damnat.

nulla, sed aperta iniquitate: qua plerosque eorum laborasse, illa Christi verba in Euangelio planum faciunt: *Nónne Moyses vobis dedit legem, & nemo ex vobis facit legem?* Ioan. 7. Huiusmodi sanè operum fiduciam & inanem iactantiam, quæ vel penitus falsa ac mendax est, vel hypocritica & ficta est, explodit diuina Scriptura. Sed impostor Caluinus temerariam & falsam operum fiduciam cum vera pietate ac sanctitate confundit: & vt omne bonorum operum studium à salutis causa longissimè propellat, contra inanem ac falsam fiduciam declamitat. In summa, totam Apostoli disputationem non inuertit modò ac depraua; sed &, vt Epicureæ eius impietati subseruiat, indignissimè & violenter contorquet. Quod in sequentis capitis textu primo magis adhuc & magis apparebit.

Argumentum Cap. X.

PROSEQVITVR hanc rationem casus Iudæorum, quam in fine cap. præcedentis breuiter attigerat. Mox in fidei Euangelicæ commendationem, quia eam Iudæi neglexerant, excurrit iterũ, & iustitiam ex hac fide prædicat. Tandem de huius fidei ac iustitiæ toto orbe propagatione,

tione, & quo medio illa propagatur, tam ex Moyse quàm ex Esaia disputat.

3. *Ignorantes iustitiam Dei, & suam quærentes statuere, iustitiæ Dei non sunt subiecti.*

Caluini artes serpentinæ.

IMposturæ suæ artificio in huius loci explicatione peregregiè Caluinus vtitur. Multa quippe bona & vera prælocutus, & blandam serpentis faciem indutus, in postremo sermone veluti cauda serpentina venenata spicula infixit; totamque Apostoli sententiam, quasi paululum à vero declinans, vnico penè verbo infectam, hæretico suo dogmati subseruire coëgit; sic enim scribit: *En quemodo inconsiderato Zelo aberrarint Iudæi: nempe quòd propriam iustitiam erigere voluerunt, quæ stulta fiducia ex diuinæ iustitiæ ignoratione prouenit. Obserua antithesim Dei iustitiæ & hominum. Primò, videmus opponi inter se quasi res contrarias, & quæ simul stare nequeunt. Vnde sequitur, cuerti Dei iustitiam simulac propriam statuunt homines.* Deinde, *vt inter se respondeant antitheta. Non dubium est vocari Dei iustitiam, quæ Dei donum est: sicuti rursum dicitur hominum iustitia, quam petunt à seipsis, vel se ad Deum afferre confidunt.* Omnia hæc bona & verissima sunt, & in quibus ad exactũ huius loci commentarium vix quicquam desideres. Nam antithesis Apostolica & illa ipsa est quã dixit, & illum sensum habet quem designauit. At nũc vide caudã serpentinam, quàm se molliter inflectit, vt incautum lectorem

ctorem feriat. Sic enim subiungit, adeóque concludit: *Iustitiæ ergo Dei non subijcitur, qui vult in seipso iustificari.* Ecce vnius verbi enallage totam Apostoli sententiam, quasi vna aspersa veneni gutta, intoxicauit. Quod enim antea iuxta Apostoli mentem dixerat, *Dicitur hominum iustitia, quam petunt à seipsis*; nunc vafre inuertit, *iustitiæ Dei illum non subijci, qui vult in seipso iustificari.* Atqui hæc duo, hominem à seipso iustificari, & in seipso iustificari; etsi verbis vicina, rebus tamen sunt disiunctissima. Quæ calefiunt ab igne corpora, in seipsis calefiunt; sed ab igne, non à seipsis. Aër lucidus in seipso lucidus est; sed à sole, non à seipso. Sanatus æger à medico in seipso sanus est; sed à medico, non à seipso. Sic Dei dono iustificatus (*vocatur quippe hîc iustitia Dei, quæ Dei donum est*, ait ipse Caluinus) charitate inflammatus, fide illuminatus, gratia sanatus, in seipso iustificatus est; sed à Deo, Deique dono, non à seipso: quod paulò pòst latiùs explicabitur. Nunc ne temere aut oscitanter Caluinum ita locutum esse, nec studio sed casu in alium loquendi modum verba deflexisse quis existimet, vide quid statim inferat. *Quia* (inquit) *iustitiæ Dei obtinendæ principium est, abdicare se propria iustitia. Quorsum enim iustitiam aliunde quærere attinet, nisi quia inopia nos cogit?* Hæc sanè verè dicuntur, si de iustitia loquatur quam homo à seipso petit. Qui enim vult à Deo iustificari, hoc inprimis agnoscere debet,

iustificari à seipso, & in seipso, multum differunt.

Iustitia propria quomodo abdicanda.

re debet, nō à seipso sed à Deo per Christum illam appetere, memor semper illius quod
Ioan. 15. Christus dixit, *Sine me nihil potestis facere*; &
1. Cor. 4. 7 illius quod Paulus dixit, *Quid habes quod non accepisti?* Sed hæc fallò ac fallaciter dicuntur, si de iustitia loquitur quam homo habere debet in semetipso. Nā qui sine Christi gratia nihil potest facere, cum Christi gratia potest omnem iustitiam facere, iuxta illud
Philip. 4. 13. Pauli, *Omnia possum in eo qui me confortat.* Rursum, *qui nihil habet quod non accepit*, vtique id quod accepit habet. In hoc ergo sensu falsum est, *iustitiæ Dei obtinendæ principium esse, abdicare se propria iustitia*, quasi videlicet perpetuò manens in propria sua iniustitia, impietate, turpitudine, qua ante iustificationē laborabat. Imò iustitiæ Dei obtinendæ princi-
Gal. 6. 15. piū est, esse *nouā in Christo creaturā*, & sic propriā quandā, non quidē à seipso, sed *in seipso*,
1. Cor. 6. 11. iustitiam habere; iuxta illud Pauli: *Et hæc quidem olim fuistis, raptores, adulteri*, &c. *Nunc autem ablati estis, sanctificati estis, iustificati estis in nomine Christi* (quia non à vobis ipsis, sed à virtute Christi) *& in Spiritu Dei nostri*, quem videlicet accipiunt credentes in Christum, & sic in vobis ipsis iusti ac sancti estis, qui olim impuri & impij eratis. Et sic quidem *inopia cogit impios atque iniustos, vt aliunde iustitiam quærant*, id est, non à seipsis eam petant; sed non cogit vt in seipsis tales semper maneant. Atque hunc posteriorem sensum falsum &

sum & execrabilem tenuisse in illis verbis Caluinum, id quod statim attexit, manifestum facit. *Diximus* (inquit) *alibi, quomodo Dei iustitiam fide induant homines, quia scilicet imputatur illis Christi iustitia.* Hîc iam suum venenum apertè profudit serpens. Quod Paulus docuit, Dei iustitiam obtinere non posse, nec ex Dei dono iustificari, qui suam iustitiam quærunt, id est, à seipsis iustificari volunt; hoc ille inuertit, Dei dono iustificari non posse, qui in seipsis iustificari volunt; vt sic Dei donum penitus eludat, ipsamque Dei iustitiam prorsus euertat. Qui enim homini impio alienam iustitiam imputat, nullam illi iustitiã dono dat: tum quia talis in seipso impius est, ideoq; nullã iustitiã accepit; tum quia quæ imputatur iustitia, non datur. Nã si datur iustitia, accipitur: si accipitur iustitia, inhæret illi qui eam accepit, iamque in seipso iustificabitur. Tenemus iam Caluini imposturam, qua vtrumque sententiæ Apostolicæ membrum inuertitur. Dei iustitiam, quam Dei donum esse Paulus intelligit, à Deo non dari concludit: hominũ iustitiam, quã homines à seipsis petunt, iustitiæ Dei oppositam, transuertit in illam iustitiam quam homines in seipsis Dei beneficio habent; vt ita Dei iustitiam, quæ à Deo datur, penitus euacuet.

Apostolicæ doctrinæ corrupta Caluiniana.

Imputatiua iustitia nulla iustitia.

Nunc quæ sit iustitia Dei quam Paulus hîc statuit, & quæ iustitia humana quam

Paulus reijcit, relicto impostore Caluino, ex sanctissimo Augustino docebimus. *Commendat* (inquit) *hæc assiduè Apostolus, commendans fidem Gentilibus, qua fide impetrant adiutorium vt impleant legem, non per legem, sed vires implendi impetrantes per fidem: ad hoc assiduè adducat & commendat ista Apostolus, propter Iudæos qui de lege gloriabantur, & libero suo arbitrio legem sufficere arbitrabantur. Ac per hoc quia libero suo arbitrio legem arbitrabantur, ignorantes Dei iustitiam, id est, ex fide iustitiam datam à Domino* (non imputatam à Deo) *& suam volentes statuere, quasi suis viribus impletam, non dante fide impetratam; iustitiæ Dei, sicut dicit, non sunt subiecti.* Hæc August. Iustitiam Dei exponit, quæ mediante fide datur à Christo; nõ quæ est ipsius Christi imputata à Deo. Iustitiam propriam vocat, proprijs viribus sola doctrina legis accepta impletam. Sed alio in loco apertiùs: *Ego* (inquit) *non habeo meam iustitiam, sed eam quæ est per fidẽ Christi, iustitiã ex Deo, iustitiã* (inquam) *ex Deo qui iustificat impium. Tolle te: tolle, inquam, te à te, impedis te: si tu te ædificas, ruinam ædificas. Noli velle habere iustitiam tuam. Certè ex lege est, & Deus dedit legem: & quia iustitia ex lege est, non sit tua. Tuam iustitiam noli habere. Stercora illam deputat Apostolus: quamuis sit ex lege, tamen quia suam.* Tota hæc hactenus oratio Caluinistis placebit. Audiunt negari iustitiam propriã, idque ex lege. Audiunt commendari iustitiam ex Deo, ex Deo (inquam) qui iustificat impium.

Serm 13. de verb. Apostoli. Iustitia Dei & hominum ex Pauli sententia.

Serm. 15. de verb. Apost.

impium. Clamabunt igitur, nihil aliud docere Caluinum quàm quod Augustinus, imò quod Apostolus docuit: nempe imputari nobis iustitiam, ex legis autem obseruatione nullã haberi posse iustitiam, quia hæc propria cuiusque est, illa iustitia Dei est. Sed audiant quæ in Augustino adhuc sequũtur, & longè aliud ab Apostolo & Augustino doceri deprehendent. Prosequitur August. & dicit: *Ignorantes enim Dei iustitiam, & suam volentes constituere, iustitiæ Dei non sunt subiecti. Noli putare, quia Christianus vocaris, ideo te non posse offendere in lapidem offensionis. Cuius gratiæ derogas, in ipsum offendis. Iustitia sit, sed ex gratia sit; à Deo tibi sit, non tua sit. Sacerdotes (inquit) tui induantur iustitiam. Vestis accipitur, non cum capillis nascitur. Pecora de suo vestiuntur. Hanc prædicat Apostolus Paulus, à Deo tibi sit. Geme vt impetres, plora vt impetres, crede vt impetres.* Apertè rem explicuit. Commendatur iustitia Dei, nempe quæ ex gratia Dei orantibus & credentibus datur, non quæ imputatur; de qua imputata Christi iustitia nec Augustinus nec vllus vnquã in Ecclesia Doctor loquutus est. Cum impio Luthero nata illa vox est. Reprobatur iustitia propria quæ absque gratia præsumitur: asseritur tamen iustitia propria quæ ex gratia confertur. Hac induimur quasi *veste nuptiali*, ne fortè venien- Matth.
te Patre-familias vt videat discumbentes, 22. 12.
si nudi & non vestiti inuenimur, eijciamur

in tenebras exteriores. Pecora de suo vestiũtur: homines sine fide Christi moraliter viuentes, de suo ornantur, in semetipsis laudem habent, non apud Deum. Iustitiæ Christianæ vestis nec nascitur cum capillis, aut ex naturæ igniculis ac propensionibus perficitur, vt Philosophi ac Pelagiani dogmatizabant; nec externa quædam iustitiæ denominatio est, quatenus aliunde imputata, vt hæretici hodie somniarunt; sed est illa *noua creatura* qualis *in Christo creati sumus in operibus bonis, vt ambulemus in illis*: qua verè induimur, & quæ nobis verè inhæret: quod adhuc in sequentibus magis explicat Augustinus. *Paulus* (inquit) *qui de iustitia loquebatur non sua, sed illa quæ ex Deo est, ibi nominauit virtutem resurrectionis Christi. Iustitiam, inquit, ex fide, ad cognoscendum eum, & virtutẽ resurrectionis eius. Agnosce ibi iustificationem tuam. Ex illius enim resurrectione iustificamur, tanquã à petra circuncidamur. Propterea inde cœpit, Nos sumus circuncisio qui spiritu seruimus Deo. Hanc ergo iustificationem & habeamus in quantum habemus, & augeamus in quantum minores sumus, & perficiamus cùm illuc venerimus vbi dicetur; Vbi est, mors, victoria tua? Sed totum ex Deo: non tamen quasi dormiẽtes, non quasi non conemur, non quasi vt non velimus. Sine voluntate tua non erit in te iustitia Dei. Voluntas quidem non est nisi tua: iustitia non est nisi Dei. Esse potest iustitia Dei sine voluntate tua, sed in te esse non potest nisi per voluntatem tuam. Demonstra-*

Ephes. 2.

Ser. 15. de ver. Apost

Phlip. 3.

tum

tum est tibi quid agere debeas, iussit lex. Si tibi est cor, intellexisti quid facias; roga vt facias, si cognoscis virtutem resurrectionis Christi. Traditus enim est propter delicta nostra, & resurrexit propter iustificationem nostram: id est, vt iustificet nos, & iustos faciat nos. Eris opus Dei, non solùm quia homo es, sed etiam quia iustus es. Melius est enim iustum esse, quàm te hominem esse. Si hominem te fecit Deus, & iustum tu te facis, melius aliquid facis quàm fecit Deus. Sed sine te fecit te Deus. Qui ergo fecit te sine te, non te iustificat sine te. Ergo fecit nescientem, iustificat volentem. Tamen ipse iustificat, ne sit iustitia tua ne redeas ad damna, ad detrimenta, ad stercora. Hæc Augustinus. Sic iustitiam propriam, quæ à nobis ipsis est, contra Pelagianos exagitat, vt tamen iustitiam propriam quæ in nobis est ex gratia Dei, & cui nos cooperamur, contra Caluinum stabiliat. Idem alibi docet, hunc ipsum Pauli locum exponens: *Suam iustitiam volentes constituere, dicit de Iudæis Paulus, quæ iustitia est ex lege, non quia lex ab ipsis est constituta, sed in lege quæ ex Deo est, suam iustitiam constituerunt, quãdo eandem legem suis viribus se implere posse credebant, ignorantes Dei iustitiam, non qua iustitia Deus iustus est, sed quæ iustitia est homini ex Deo* & paulò pòst: *Ignorantes Dei iustitiam, id est, quæ est ex Deo. Hanc enim dat non litera occidens, sed viuificãs Spiritus.* Hæc iterum celeberrimus & in doctrina Apostolica exercitatissimus Doctor sanctus Augustinus.

De grat. & libero arbitrio cap. 12.

4. *Finis enim legis Christus ad iustitiam omni credenti.*

QVum his verbis veram causam aperiat Apostolus, cur Iudæi, *sectando legis iustitiam, in legem iustitiæ non peruenerint*; & cur, *iustitiam suam statuere volentes, iustitiæ Dei non sunt subiecti*; hanc veram causam artificiosè inuertit & auertit Caluinus, vt aliam à suis adinuentam callidè introducat, quasique germanã prolem suffuratus, supposititiũ suum fœtum sagarum more obtrudat. *Occurrit* (inquit) *obiectioni Apostolus quæ contrà moueri poterat. Videri enim poterant Iudæi rectam viam tenuisse, quia in legis iustitiam incubuerant. Hanc falsam opinionem refellere necesse habuit, quod hîc facit.* Hæc hactenus rectè. Nunc fraudem aduerte. *Indicat enim legis præpositerum interpretem esse, qui per eius opera iustificari quærit.* hîc fallit, hîc imponit lectori Caluinus. Non ideo Iudæi rectam viam non tenuerunt in legis iustitiam incumbẽdo, quia per opera legis iustificari volebant, sed quia sine fide & gratia Christi per opera legis iustificari se posse existimabant, quia *suam iustitiã statuere volebant, nõ Dei iustitiã.* Quæ omnia superiùs ostensa sunt; nec in his verbis hoc Paulus agit, sed causam dare vult, cur absque fide Christi iustitiam legis assequi non potuerant, vteũque in eam incumberent. Nempe quia Christus est finis & perfectio *legis ad iustitiam omni credenti*, id est, lex ad iustitiam

Caluini impostura aduertẽda

Fidei necessitas ad iustitiam legis probatur.

stitiam non perficitur neque impletur, nisi à credente in Christum, & per gratiam Christi, sicuti postea latiùs explicabimus. Pergamus nunc in Caluini corruptelis à textu Apostolico longissimè abarcendis. Volens probare quod dixerat, subnectit: *Quoniam in hoc lex data est, quæ nos ad aliam iustitiam manuduceret.* Iterum fallit impostor. *Data est lex ad vitam* (vt suprà Apostolus dixit) & vt, *qui faceret eam, viueret in ea*; sicut statim dicet. Hic est finis legis datæ, & ob quem lex est data: sed hęc nõ est virtus, facultas, aut efficacia legis datæ. *Lex non est data vt iustificaret*; id est, vt sua vi, sua sola externa doctrina (qua tantùm iubet, docet, cõminatur, promittit) posset hominem iustum corã Deo reddere, id est, efficere possit vt homo iustè viuat. Quare lex est quidẽ pædagogus ad salutem, sed per se salutem non adfert; quia per eius solam doctrinam seruari mandata non possunt, vt seruando mandata vitam æternam habeamus. Quare lex manuducit nos quidem ad Christum, vt, eius gratia per fidem impetrata, legem possimus implere (quod passim docuit S. Augustinus) sed non manuducit nos ad aliam iustitiam, vt vafre & falsò affirmat Caluinus, vicinitate verborũ lectorem decipiens. Manuducit lex ad Christum, & ad gratiam Christi, vt, ea in nobis operante, iustitia legis impleatur. *Ideo quippe* (ait Augustinus) *proponitur iustitia legis, quòd*

Impostura Caluini alia.

Rõ. 7. 10. Infrà v. 5.

Gal. 3. 21. Lex quomodo ad vitã data.

Lex quomodo pædagogus ad Christũ

De spir. & lit. cap. 28.

qui fecerit eam, viuet in ea; vt cùm quisque infirmitatem suam cognouerit, non per suas vires, neque per literam ipsius legis (quod fieri non potest) sed per fidem concilians iustificatorem. præueniat, & faciat, & viuat in ea. Non manuducit lex ad aliam iustitiam quàm quæ ipsius legis iustitia est; quia manuducit ad Christum, cuius gratia lex impletur, & legis iustitia comparatur. *Sic enim lex non euacuatur sed statuitur per fidem* (ait Augustinus) *quia fides impetrat gratiam qua lex impleatur.* Si fides impetrat gratiam qua lex impleatur, & lex manuducit ad fidem, quia manuducit ad Christum; profectò non ad aliam iustitiam, sed ad ipsam iustitiæ, quam lex docet, debitam obseruationem lex manuducit.

Lex non manuducit ad aliam iustitiã quàm ipsius legis iustitiam. Ibidem cap. 29.

Sed pergamus cum Caluino: *Imò quicquid doceat lex, quicquid præcipiat, quicquid promittat, semper Christum habet pro scopo; ergo in ipsum dirigendæ sunt omnes partes.* Verum hoc totum est; quia fides in Christum intelligit, quicquid lex docet: gratia Christi implet & facit, quicquid lex præcipit: meritum Christi præstat & exhibet, quicquid lex promittit. Sic semper Christum habet pro scopo. Sed alius est Caluini sensus; ait enim: *Id autem fieri nequit, quin omni iustitia spoliati, peccati agnitione confusi, ab ipso vno iustitiam gratuitam petamus.* Vult ergo neminem Christum pro fine ac scopo habere posse, nisi qui turpiter ac scelerate viuat, vt omni virtute vacuus à Christo iu-

Lex quomodo Christũ habet pro scopo.

sto iustitiam expectet. Vult Christũ sic esse *finem legis*, vt lex ipsa à nemine per gratiam Christi impleatur; vt cum perpetua legis transgressione, in perpetuo statu peccati, nostram perpetuam turpitudinem profitentes, nullam in nobis ipsis honestatem aut iustitiam colamus, sed gratuitam à Christo iustitiam petamus; & eam, quæ in illo erat, nobis imputari rogemus. Aduersatur hic sensus non communi tantùm piorum sensui, sed vniuersis Scripturis Euangelicis & Apostolicis, quæ Christi aduentum & gratiam in eo potissimùm describunt, vt omni depositio peccati affectu, vel (vt cum Apostolo certiùs loquamur) *vt omnem abnegantes impietatem & secularia desideria, sobriè, iustè, & piè viuamus in hoc seculo*: quod est omnem iustitiam legis accuratè obseruare; quando quicquid sobriè, iustè, ac piè faciendum est, lex diuina doceat atque præcipiat. Absurda ergo & impia hactenus Caluinus dixit.

Caluini impius & & Epicureus sensus.

Christi aduentus vt legem impleamus.

Nec minùs vel absurda vel impia quæ sequuntur. *Iudæos* (inquit) *legem turpiter mutilasse apparet, qui, reiecta eius anima, mortuum literæ corpus arripuerint.* Verum quidem hoc de Iudæis est. Sed quomodo literæ corpus mortuum arripuerint, anima legis reiecta, absurdissimè Caluinus explicat. *Quamuis enim* (inquit) *mercedem lex iustitiæ suæ obseruatoribus promittat; postquam tamen omnes in reatum coniecit, nouam substituit in Christo iustitiam, quæ operum*

rum meritis non acquiritur, sed gratis donata fide recipitur. Ita fidei iustitia (quemadmodum vidimus primo capite) testimonium à lege habet. Sic iuxta Caluinum corpus literæ legis est, mercedem promittere obseruatoribus iustitiæ suæ: anima eius est, omnes in reatum conijcere, & nouam in Christo substituere iustitiam, quæ gratis donata fide accipiatur. Hoc alijs verbis ita efferri potest: Corpus literæ legis est purum mendaciū, fallax & falsa promissio. Quam enim promittit obseruatoribus iustitiæ suæ mercedem, illam adeò non præstat, vt huiusmodi obseruatores in reatum conijciat, id est, certæ damnationi subijciat. Ita non solùm lex mendax ac fallax erit, vt suas Manichæus blasphemias authore Caluino audacter iterum obtrudat, sed & mendax. Apostolus erit, qui, vt suprà cap. 7. *accepimus*, magno studio & conatu legem ab iniquitate & mendacio asseruit. Falsum deniq; erit quod disertis verbis pronunciauit; *Factores legis iustificabuntur.* Iā enim secundùm Caluinū factores & obseruatores legis in reatum conijciuntur, idque ab ipsa lege; atque adeò, vt hic effectus anima legis sit. Hæc sunt portentosa Caluini paradoxa. Quòd lex nouam substituat iustitiam, quæ absque operum meritis gratis donata fide recipiatur, multipliciter quoque falsum & absurdum. Neque enim aut lex aliquā nouam substituit iustitiam, vt iam ostensum, sed Christi gratia; nec hæc noua iu-

Lex iuxta Caluinū mentitur.

Rom. 2.

Lex non substituit nouam iustitiam absque operum meritis.

ùa iuſtitia abſque operũ meritis acquiritur, ſed per operum merita tam acquiritur quàm augetur; noua, inquam, illa iuſtitia, quam Chriſti gratia in credentibus operatur, dum, quod lex iubet, illa implere facit. *Opus enim* (ait Auguſtinus) *quod qui fecerit, viuet in eo, non fit niſi à iuſtificato. Iuſtificatio autem ex fide impetratur.* Eſt quidem alia noua iuſtitia gratis donata, qua iuſtificatur impius, quæ operum meritis non acquiritur: ſed illa cum iuſtitia legis nihil commune habet: nec de illa Paulus hoc loco diſputat, quum ait, *Chriſtũ eſſe finem legis ad iuſtitiam omni credenti.* Quum enim dicit, *omni credenti*, intelligit omni iam ex fide iuſtificato. Huiuſmodi enim iam credenti, iam iuſtificato, Chriſtus eſt finis legis ad iuſtitiam; id eſt, Chriſtus per ſuam gratiam eſt perfectio & complementum legis ad iuſtitiam: vel (quod planiùs dicitur) facit perficere & implere legem, vt iuſtitiæ inde conſequatur executio, augmentum, atque perfectio. Sic hæc verba explicantem audiamus nunc Auguſtinum, & contra corruptelas Caluinianas hunc adhibeamus ἔλεγχον. *Ipſum* (inquit) *Non concupiſces, & cætera mandata legis ſancta & bona, ſibi tribuebant Iudæi; quæ vt poſſit homo facere, Deus operatur in homine per fidem Ieſu Chriſti, qui finis legis eſt ad iuſtitiam omni credenti, id eſt, cui per Spiritum incorporatus, factuſq; membrum eius, poteſt quiſque illo incrementum intrinſecus dante operari iuſtitiam.*

De Spir. & lit. cap. 29.

Chriſtus quomodo finis legis ad iuſtitiã

De Spir. & lit. cap. 29.

stitiam. Sic & hoc sensu finis legis Christus est ad iustitiam, quia facit Christus impleri legem ad iustitiam. Facit autem Spiritu gratiæ suæ, quem credentibus impertit. *Sic* 1.Tim. 1. alibi ab Apostolo dicitur, *Finis præcepti charitas*, quia videlicet facit charitas vt præceptum impleatur: quo etiam sensu iterum dixit, *Plenitudo legis dilectio*: de quibus verbis postea cum Caluino luctandum erit. Quomodo verò fidei iustitia à lege testimonium habeat, suprà contra Caluinum cap. 2. disputauimus.

5. *Moyses enim scripsit, quoniam iustitiam quæ*
ex lege est, qui fecerit homo, viuet in ea. Quæ
6. *autem ex fide est iustitia, sic dicit: Ne dixeris*
in corde tuo, Quis ascendet in cælum? id est
Christum deducere. Aut quis descendet in
abyssum? hoc est Christum à mortuis reuocare.
Sed quid dicit Scriptura? Propè est verbum
7. *in ore tuo, & in corde tuo. Hoc est verbum*
8. *fidei quod prædicamus.*

PLacuit hic vnus locus supra modum Caluino, qui de eo gloriabundus hunc Lib. 3. c. 11. n. 17. in modum in sua Institutione scribit: *Locus insignis, & qui nos à multis difficultatibus explicare queat, si intelligamus, eam, quæ nobis per Euangelium datur, iustitiam, legis conditionibus solutam esse. Vides enim quod legis & Euangelij discrimen hic facit Apostolus, quòd illa operibus iustitiam tribuat, hæc citra operum subsidium gratuitam iustitiam*

tiam largiatur. Hæc ille ibi. Vnde & in suis hic commentarijs accuratissimè magnaque vafricie & astutia hunc textum pertractat, vt discrimen illud legis & Euangelij, omnibus hodie sectarijs & bonorum operum hostibus iuratis tantopere adamatum, ex eo statuat, stabiliat, atque corroboret. Cæterùm hic vnus locus, vt & tota hactenus B. Apostoli disputatio, discrimẽ istud impium & Epicureũ (hæreticorum hodie proprium figmentum) adeò non statuit, vt euertat. Primùm igitur verum & germanum Apostolicę sententiæ sensum enucleabimus; postea toxico Caluiniano suam Antidotum tribuemus, Postquam Apostolus Iudæorum carnalium & Christi Euangelio reluctantium maximum peccatum & errorem hac in parte cum Gẽtibus communem perstrinxisset, quòd *ignorantes Dei iustitiam*, id est, eã quæ ex Deo est, eiusque gratia ac dono; *& suam quærentes statuere*, id est, ea sola contenti, & in ea sola sibi placentes, quam ex legis acceptæ doctrina suisque naturæ viribus præstare poterant; hanc prorsus ob causam *iustitiæ Dei* in Euangelio reuelatæ *nõ essent subiecti*, id est, eius participes non erant, ei se subijcere nolebant; moxq; hoc eorum peccatum atque errorem hoc argumento impugnasset, quia *finis legis Christus est ad iustitiã omni credenti*, id est, lex à Deo data perfici & impleri non potest ad veram coram Deo iustitiam

Loci sensus germanus.

ſtitiam conſequendam abſque fide in Chriſtum, & abſque gratia Chriſti; hoc ſuum argumentum, quod Iudæis adhuc in Chriſtum credere recuſantibus paradoxum videbatur, ex Moyſis quadam ſententia (cuius illi verbis libenter credebant) confirmat Apoſtolus, dicens: *Moyſes enim* (quem Iudæi libenter audiunt) tanquam legiſlator *ſcripſit, quoniam* (vel quòd) *iuſtitiam quæ ex lege eſt, qui fecerit homo, viuet in ea*: id eſt, iuſtitia quæ ex lege eſt, quæ ſolo beneficio legis comparatur, aliam vocem non habet, niſi iubendi, mandandi, promittendi factori vitæ præmium, tranſgreſſori mortis ſupplicium. *Qui fecerit homo, viuet in ea.* Hæc eius vox, hoc mandatum, hæc pollicitatio eſt. Sic per Moyſen Deus
Leu. 18. 5. loquebatur: *Ego Dominus Deus veſter. Cuſtodite leges meas atque iudicia, quæ faciens homo viuet in eis.* Hîc eſt mandatum & adiuncta promiſsio. Hæc eſt tota vox legis. In qua voce altera intelligitur antitheſis de tranſgredientibus eam: *Maledictus omnis qui nõ permanſerit in*
Deut. 27. Gal. 3. *omnibus quæ ſcripta ſunt in libro hoc.* Nam & in fine eiuſdem capitis, poſt varia à Deo mandata propoſita, concludit Deus: *Omnis anima*
Leuit. 18. 29. *quæ fecerit de abominationibus his quippiã, peribit de medio populi ſui.* Hæc eſt ergo tota iuſtitia
Iuſtitia ex lege & iuſtitia legis ex lege, id eſt, ex voce & doctrina legis, ſiue quam lex ſuo proprio officio ac munere efficere poteſt; nempe vt doceat, mandet, promittat, terreat. Eſt, inquam, tota iuſti-

tia

tia ex lege, non tota iustitia legis. Cuius latum discrimen his verbis docet Augustinus. *Miro* (inquit) *quodam modo sed tamen vero iustitiam legis non implet iustitia quæ in lege vel ex lege est, sed quæ ex Spiritu gratiæ est. Quod planius & breuius ita dici potest: Iustitiam legis non implere quando lex iubet, & homo quasi suis viribus facit, sed quãdo Spiritus adiuuat. Legis enim iustitia est iubere quod Deo placet, vetare quod displicet. In lege vel ex lege iustitia est seruire litera, & extra eã nullum Dei adiutorium ad rectè viuendũ requirere.* Rursum alio in loco: *Tantum inter legem distat & gratiam, vt cùm lex esse non dubitetur à Deo, iustitia tamen quæ ex lege est, non sit à Deo; sed iustitia quæ per gratiam consummatur, ex Deo est: quia ex lege iustitia dicitur, quæ fit propter legis mandatum; iustitia ex Deo dicitur, quæ datur per gratiæ beneficiũ, vt non sit terribile sed suaue mandatum.* Hæc iterum Augustinus. Distinguendo inter iustitiam legis & iustitiam ex lege, siue in lege, sapienter docet quomodo Apostolus iuxta Moysen dixerit, *Iustitiam quæ ex lege est, qui fecerit homo, viuet in ea:* nempe iustitiam quæ ex lege est, ita loqui, ita proponi, ita sonare, *Qui fecerit eam, viuet in ea.* Sed quia ex hac vna voce & doctrina legis, iustitia legis nõ impletur; audiẽda est alia vox iustitiæ quæ est ex fide, & nõ ex sola lege. Hãc ex fide iustitiam ex ipso quoque Moyse docere volens Apostolus (neque enim illã spirituales Iudæi ignorauerant, sed ex eâ vixerant) *& per gratiam Christi*

Contra 2. epist. Pel. lib. 3 c. 7.

De gratia Christi cap. 13.

Act. 15. 11

ſaluati ſunt, ſicut & nos, vt Petrus in Actis profitetur, noſque eo loco latè explicauimus) ita proſequitur: *Quæ autem ex fide eſt iuſtitia, ſic dicit*, id eſt, de iuſtitia ex fide ſic dicitur, ſic apud Moyſen ſcribitur: *Ne dixeris in corde tuo, Quis aſcendet in cælum?* id eſt: Ne putes totam hanc legem mandatorum, quam tibi propoſui, ſic eſſe difficilem, vt vires humanas omnino ſuperet, quaſique in cælum conſcendendum ſit vt impleatur; nec vllum in terra medium aut adiutorium ſit, quo impleri poſsit. Sic enim latiùs & apertiùs apud Moysẽ legimus:

Deuter. 30. 11. *Mandatum quod ego præcipio tibi hodie, non ſupra te eſt, neque procul poſitum, nec in cælo ſitum, vt poſsis dicere, Quis noſtrùm valet ad cælum aſcendere, vt deferat illud ad nos, vt audiamus, atque opere compleamus?* Diſertè affirmat Moyſes, mandatum & legem nõ fuiſſe à Iudæis ita procul poſitum, vt opere compleri nequeat. Affirmat, non eſſe quod cogitent quaſi in cælum eſſe conſcendendum, *vt illud opere compleant*. Cui dicto Moſaico addit hîc Apoſtolus, veluti eius cauſam & rationem à ſpiritualibus iam Iudæis non ignoratam, *Id eſt Chriſtum deducere*. Hoc eſt, id eſſet Chriſtum incarnatum negare, & iterum è cælo euocare. Chriſti quippe nunc incarnati & olim incarnandi fides illum gratiæ Spiritum adfert, quo lex impleatur. Proſequitur adhuc ex Moyſe Paulus: *Aut quis deſcendet in abyſſum?* quod apud Moyſen verba præallegata continuantem ſic legimus:

Gratiæ Chriſti ad ſeruandã legem negatio Chriſtum incarn. negat.

Deuter. 30. 13. *Neque*

Neque trans mare positum, vt causeris & dicas, Quis è nobis poterit transfretare mare, & illud ad nos vsque deferre, vt possimus audire & facere quod præceptum est? Quæ verba sub alia metaphora eundem sensum habent cum prioribus, videlicet ne causentur Iudæi legis, quam acceperant, obseruandæ difficultatem aut impossibilitatem, quasi illam opere complere, res esset ab illis remotissima; veluti quæ transmarina sunt, ad obtinendum difficiliora esse solent. Quod *abyssum* hîc Paulus vocat, apud Moysen mare vocatur. Ad hanc igitur secundæ querimoniæ metaphoram iterũ subiungit Paulus: *Hoc est Christum à mortuis reuocare*, id est, Christi resurrectionem in dubium vocare; quando ille *sicut mortuus est propter delicta nostra, ita resurrexit propter iustificationem nostram*; videlicet, *vt iustificatio legis impleretur in nobis*, sicut paulò pòst idem Apostolus loquitur. Hac igitur duplici, quam remouet Moyses, querimonia concisis verbis ab Apostolo recitata, & vtriusque absurditate ab Apostolo reiecta, pergit Apostolus in sequentibus Moysi verbis, quæ propriè ad rem præsentem faciunt, proferendis. *Sed quid dicit Scriptura?* scilicet, Moysaica loco eodem: *Propè est verbum tuum in ore tuo, & in corde tuo.* Vel, vt apud Moysen legimus, *Sed iuxta te est sermo valde, in ore tuo, & in corde tuo* (vbi 70. interpretes addunt, *& in manibus tuis*) *vt facias illum.* id est, Sermo seu mandatum quod ego Rom. 4. Rom. 8. Deuter. 30. 14.

Mandati facilitatē docet Moyses.

præcipio tibi, siue tota hæc lex mandatorum, totus hic sermo, *est valde iuxta te*, id est, valde facilis tibi est, *vt facias* & opere compleas illum; (hebraismus est, quo ea iuxta nos esse dicuntur quæ præstò nobis sunt, quásique in potestate nostra posita) *tum in ore tuo, tum in corde tuo*; non solùm vt profitearis te facturum, sed & verè ac sincerè facias. Apostolus verò, volens ostendere vnde hæc facilitas & promptitudo exequendi legem iuxta Moysen in Iudæis erat, addit: *Hoc est verbum fidei quod prædicamus*, id est, hanc ex fide iustitiam, qua lex suauiter & faciliter impletur, prædicamus. Illam ex fide iustitiam, quam Moyses hic Iudæos olim docuit, nos quoque docemus & prædicamus. Neq; enim quum Moyses hæc Iudæis dicebat, existimādum est eum ita dixisse, quasi ex solo naturæ beneficio mandatum tam iuxta Iudæos esset, tam vicinum tam propinquū, tam facilè, tam præstò ad exequendum; sed hoc totum dixit Moyses *de iustitia ex fide*, & ex dono Dei.

Sed dicat aliquis: Vnde constat hoc sensu Moysen ista dixisse? Neque enim aliquid in Moyse sequitur de Dei dono, aut de gratia Spiritus quæ credentibus datur. Imò quæ apud Moysen sequuntur, nihil nisi liberam eorum voluntatem ad obsequendum legi informant. Verum sanè hoc totum est: attamen in eodem capite, & verbis paulò præcedentibus, hanc Dei gratiam, quæ facit man-

Dei gratiā qua mandatum fit facile, docet Moyses.

datum

datum ita iuxta nos esse, ita facile, suaue, ac iucundum, Moyses disertè expresserat. *Circuncidet* (inquit) *Dominus cor tuum, & cor seminis tui, vt diligas Dominum Deum tuum in toto corde tuo, & in tota anima tua, vt possis viuere*, id est, vt diligendo Deũ, facias legẽ; & *faciendo legem, viuas in ea.* Hæc videlicet est *circuncisio cordis in spiritu, cuius laus non ex hominibus sed ex Deo est.* Hæc est propriè gratia Christi, non secus data veteribus quàm nobis. *Nos sumus circuncisio* (ait alibi Paulus) *videlicet spiritu, non litera, qui spiritu seruimus Deo.* Huiusmodi igitur Iudæis iam corde circũcisis, Deumq; toto corde diligentibus, loquens Moyses, verissimè dixit: *Prope est verbum in ore tuo, & in corde tuo.* In illis quippe erat *verbũ fidei quod Paulus prædicauit*; in illis erat gratia Christi, & *iustitia ex fide*, non ex lege tantùm. Vnde hæc verba de circuncisione cordis, quam Moyses scripsit, tractans B. Augustinus, ait: *Conuersus quisque, sicut ibi præcipitur, ad Dominum Deum suum ex toto corde suo, mandatum Dei non habebit graue. Quomodo enim est graue, quum sit dilectionis mandatum? Aut enim quisque non diligit, & ideo graue est; aut diligit, & graue esse non potest.* Hæcille. Denique totum hunc præsentem Apostoli locum sapienter expendẽs idem alibi clarissimus Doctor, ita scribit: *Ideo proponitur iustitia legis, quòd, qui fecerit eam, viuet in illa; vt cùm quisque infirmitatem suam cognouerit, non per suas vires, non per literam ip-*

Deuter. 30.6

Rom. 2.

Phil. 3.

De nat. & grat. c. 69.

De Spir. & lit. cap. 28

sius legis (quod fieri non potest) sed per fidem concilians iustificatorem, præueniat, & faciat, & viuat in ea. Opus enim, quod qui fecerit, viuet in eo, non fit nisi à iustificato. Iustificatio autem ex fide impetratur: de qua scriptum est, Ne dixeris in corde tuo, Quis ascendet in cælum? hoc est Christum deducere. Aut quis descendet in abyssum? hoc est Christum à mortuis reducere. Sed quid dicit? Prope te est verbum in ore tuo, & in corde tuo: hoc est (inquit) verbum fidei quod prædicamus: quia si confitearis in ore tuo quia Dominus est Iesus, & credideris in corde tuo quia Deus illum suscitauit à mortuis, saluus eris: in tantum iustus, in quantum saluus. Per hanc enim fidem credimus, quòd etiam nos Deus à mortuis excitet interim spiritu, vt in nouitate eius gratiæ temperanter, & iuste, & piè viuamus in hoc seculo: pòst etiam in carne nostra ad immortalitatem resurrecturi: quod meritum Spiritus est, qui eam in resurrectione sibi congrua, hoc est, in iustificatione præcedit. Hæc ibi Augustinus. Docet, iuxta explicationem à nobis præmissam, legem quidem proponi, non quòd ea proposita & audita quenquam ad iustitiam, id est, ad legis obseruationem perducat; sed vt nostra (per legis literam occidentem, non viuificantem) infirmitate perspecta, *per fidem in Christũ conciliemus iustificatorem*; id est, eum nobis propitium faciamus, *qui solus iustificat impium*, & à iustificato legem impleri facit, vt viuat in ea: denique hoc isto loco Moysen & Paulum docuisse, legem ideo *esse iuxta nos* iam credentes in

Regeneratio duplex.

Rom. 4.

tes in Christum, quia credentibus datur nouitas gratiæ, vt iustè ac piè viuamus. Ita hic maximè locus iustitiam bonorum operum docet, sed quæ ex fide fiat, non ex sola audita & cognita lege. Hic huius loci sensus perspicuus atque germanus est.

Nunc, vt Caluinus hunc locum tractet, videamus. *Vt appareat* (inquit) *quantopere inter se pugnent iustitia fidei & operum iustitiæ, eas nunc inter se confert. Comparatione enim magis elucescit repugnantia quæ est inter res contrarias.* Hæc prima eius impostura est, eáque duplex, qua lectorem fallit. Non confert inter se Apostolus *iustitiam fidei, & iustitiam operum*, sed iustitiam ex fide, & *iustitiam quæ ex lege est*: quæ quantum à iustitia operum & iustitia legis differat, iam ex Augustino explicatum dedimus. Tum non hæc duo inter se confert veluti contraria aut repugnantia, sed vt diuersa, & veluti perfectum ab imperfecto distinguit, alteriusque præ altera excellentiam docet. Vox enim illa legalis, *Qui fecerit legem homo, viuet in ea*, non est vox falsa aut mala, aut ad veram iustitiam impertinens (nam & Christus in Euangelio ita loquitur, *Hoc fac, & viues*) sed est vox adhuc imperfecta aut insufficiens ad veram iustitiam consequendam sine gratia & fide Mediatoris. *Israel, sectando legem iustitiæ, in legem iustitiæ non peruenit. Quare?* An quia legem iustitiæ sectabantur, quasi hoc per se malum aut impertinens esset ad veram

Caluini impostura duplex.

1.

2. Iustitia ex lege non est contraria iustitiæ fidei.

Luc. 10.

iustitiam? Nihil minùs, sed quia malo modo sectabantur. Audiatur Apostolus. *Quia* (inquit) *non ex fide, sed quasi ex operibus*, id est, (ait B. Augustinus) *tanquam hanc legem iustitiæ per semetipsos operantes, non in se credentes operari Deum. Cur enim hoc dixerit, ipse Apostolus apertissimè exposuit dicens, Ignorantes Dei iustitiam, & suam volentes constituere, iustitiæ Dei non sunt subiecti.* Iustitiæ ergo fidei contraria est ipsa iniustitia: sedà iustitia fidei abest & deficit, qui humanam solùm iustitiâ ex solis operibus sine fide & gratia Mediatoris exercet. *Aliud est non iustificari* (ait alibi Augustinus) *aliud non iustificari apud Deum. Qui omnino non iustificatur, nec illa seruat quæ temporale habent præmium, nec illa quæ æternum: qui autem in operibus iustificatur* (absque fide & gratia Mediatoris) *non apud Deum iustificatur, vt de Abraham dictum est ad Rom. 4. quia temporalem inde expectat mercedem, sed tamen etiam ista quædam, vt sic dicam, terrena est carnalisque iustitia.* Hæc rursum Augustinus. Iustitia igitur ex lege, quâ homo ex sola doctrina legis suis naturæ viribus quoquo modo exequitur, non est mera iniustitia, væræ; ex fide iustitiæ contraria, sicut malum bono; sed est ab eo diuersa, imperfecta, & insufficiens ad iustificationem coram Deo. Dupliciter igitur Caluinus in primis his suis verbis lectori imposuit, sed grauiùs in eo quod priùs posuit.

De Spir. & lit. c. 28.

In exposit epist. ad Gal. cap. 3

Pergit Caluinus: *Agit autem Paulus non Prophetarum*

phetarum oraculis, sed ipsius Mosis testimonio, ob hanc vnam causam, vt intelligerent Iudæi non esse datam à Mose legem quæ ipsos in operum fiducia detineret, sed quæ ad Christum potius duceret. Nam etiamsi Prophetas sapiæ sententiæ citasset, hærebat tamen hic scrupulus, cur lex aliam iustitiæ formulam præscriberet. Hunc ergo optimè discutit, quum ex ipsa legis doctrina stabilit fidei iustitiam. Hoc totum ijs quæ nuper attigimus, ipsíque veritati conforme est. Sed nunc venena aspergit sua. *Porrò quòd Paulus consentientem facit legem cum fide, & tamen illius iustitiam huius iustitiæ opponit, eius est intelligenda ratio.* Animaduertit nempe Caluinus id quod nuper dixerat, *Apostolum iustitiam fidei & iustitiam operum inter se ideo conferre, vt appareat quantopere inter se pugnent*, absurdum inprimis hoc nomine videri, quòd Paulus ipse in hac eadem epistola *consentientem facit legem cum fide*: nempe in fine cap. 3. vbi dixit: *Quid ergo? legem per fidem destruimus? Absit: sed legem statuimus.* Hanc igitur veram & magnam absurditatem (quomodo enim inter se pugnant, quæ ita consentiunt, vt vna per alteram statuatur, lex per fidem impleatur?) remouere cupiés Caluinus, eam proponit, & eius rationem intelligendam esse ait. Vide nunc & attende, lector, an vllam eius rationem, quam intelligis, proferat. *Lex (inquit) bifariam accipitur. Nunc enim significat vniuersam doctrinam à Mose proditã, nunc partem illam quæ ministerij eius propria erat; quæ scilicet*

Lex cum fide consentit.

præceptis, præmijs, & pœnis cõtinetur. Demus Caluino hanc distinctionem, vt lex mãdatorum & ceremoniarum ad Moysis ministerium propriè pertineat, & lex Mosaica propriè dicatur: quod sanè quo ad literã forinsecus docentem, iubentem, terrentem, verissimum est. Quomodo ad rem præsentem hãc distinctionem (quam multis verbis prosequitur) accommodet tandem, atque concludat, videamus. *Quod ergo* (inquit) *de iustitia legis hic dicitur, referre conuenit non ad totã Mosis functionem (quæ totam pietatis regulam, ipsamq; fidem & pœnitentiam populum erudiebat) sed ad partem istam quæ peculiariter ei commissa fuit, quæ præceptis, & præmijs, & pœnis continetur, quæ restrictè legis nomen habet, & secundùm quam tacitè opponitur Moyses Christo: vbi Ioannes dicit, Lex per Moysen data est, gratia & veritas per Christum facta est.* Placet inprimis hæc Caluini distinctio, & distinctionis factæ resolutio. Sed obiectioni propositæ neutra satisfacit. Paulus enim quando *legem* Rom 3. facit *consentientem fidei*, dicens, *Legem per fidem non destruimus, sed statuimus*, prorsus de lege loquitur strictè accepta, propriè Mosaica, de lege, inquam, mandatorum, *quæ præceptis, præmijs, & pœnis continetur*; quod ipsemet Caluinus eodem in loco his verbis affirmat: *Hanc* Ad Rom. 3. 31. *Pauli excusationem, quòd legem per fidem non destruit, sed statuit, neque de ceremonijs seorsim, neq; de mandatis (vt vocant) moralibus, sed in vniuersum de tota lege accipio.* Paulus ergo dum legem fidei

dei consentientē facit, de tota lege mandatorum loquitur, tā ceremoniali quàm morali. Vtramque enim Christus impleuit per gratiam quam dedit, & veritatem quam fecit. Legem mandatorum per Moysen datam, sua gratia facit impleri: legem ceremonialem per Moysen latā, præstita in suo corpore veritate impleuit. Si ergo tota lex mādatorum & tota iustitia legis per fidem Christi statuitur ac roboratur, manet illa absurditas, *iustitiam legis & iustitiam fidei inter se pugnare.* Sed, vt satis ostensum est, inter se ista duo non pugnant: ea inter se pugnare affirmauit absurdè Caluinus; & absurditatem recognoscens, eam diluere non valet.

Gratia & veritas quomodo per Christum.

Difficultatem à se propositā Cal. non soluit.

Hæc præfatus ad textum venit. *Nunc* (inquit) *ad verba ipsa venio. Ex verbis Moysi Leuit. 18. Qui fecerit ea homo, viuet in ipsis, Paulus sic arguit: Quum nemo iustitiam à lege præscriptam consequatur, nisi qui exactè omnes eius partes impleuerit, ab ea autem perfectione omnes homines semper longè abfuerint; frustra quis ad salutem hac via contendat. Perperam ergo fecit Israel, qui legis iustitiam sperauit se posse adipisci, à qua omnes excludimur.* Vide, Lector, quomodo Scripturam Apostolicam hæretici deprauant, quomodo ad sua placita eam impiè contorquent. Aduerte quàm multa hîc Paulo affingit in hoc textu Caluinus, quorum nullum in textu vestigium apparet. *Paulus* (inquit) *sic arguit.* Mentitur: Paulus hoc non arguit. Nemi-

Paulo multa affingit Caluinus. Mend. 1.

nem

nem in hac vita iustitiam à lege præscriptam consequi, nisi qui exactè omnes eius partes impleuerit, nec Paulus hoc loco dicit, nec verba Mosaica à Paulo citata dicũt. Verba Moysis, vel potiùs Dei apud Moysen, hæc sunt: *Custodite leges meas atque iudicia, quæ faciens homo viuet in eis.* Populum illum Dei leges atque iudicia facere oportere, & illa faciendo victurum per ea, Deus dicit. De exacta impletione, aut sine exacta impletione iustitiam neminem consequi, hęc verba non dicunt. Facit Dei leges ac iudicia, eaque faciens viuit in eis, iustificatur per illa, qui illa præstat sicut ea præstari oportet, sicut ab humana fragilitate ea præstari Deus iubet. Exactam per omnes partes adimpletionem in sensu Caluini, qui etiam quodlibet prauum desiderium sine vllo consensu in mente exortum pro transgressione legis mortifera reputat, nec hic locus nec vlla alia Scriptura præscribit. Hoc eius de Paulo primum mendacium est.

Leuit. 18.

Legẽ facere iubemur, non exactè per facere.

Mẽdac. 2. Sequitur crassius ac fœdius. Ait Paulum hîc arguere, *à perfectione legis, qualem Moyses hic docet, omnes homines semper longè abfuisse.* Magnum & impium mendacium. Nam ne longè abeamus, hoc ipso in loco apud Moysen sic Deus populum suum alloquitur: *Facietis iudicia mea, & præcepta mea seruabitis, & ambulabitis in eis. Ego Dominus Deus vester:* supple, quo iubente & iuuante illa præstabitis. Sed con-

Leuit. 18. 4.

tra

tra hoc impium Caluini mendacium super Acta Apostolorum latè disputauimus. His duobus mendacijs superstructa conclusio corruat necesse est. Non ideo perperam fecit Israel, quòd legis iustitiam iperabat se posse adipisci; sed ideo perperam fecit, quia ex sola doctrina legis absq fide & gratia Christi eam sperabat se posse adipisci, *quia non ex fide sed quasi ex operibus sectabatur legem iustitiæ*, quod nuper explicatum dedimus Act. cap. 15. 10.

Pergamus cum Caluino. *Vide* (inquit) *quomodo Paulus à promissione ipsa arguat, nihil eam nobis prodesse, propter conditionem scilicet impossibilem.* Iterum mentitur, Paulum à promissione arguere, legem nihil nobis prodesse. Si sic argueret Paulus, nihil aliud quàm promissionem esse fallacem, ridiculam, inanem, ab ipsa promissione argueret. Promissio de lege sic habet: *Qui fecerit eam homo, viuet in ea.* Iam qui ex ea sic arguit, Faciendo eã nemo viuet ex ea, quia facere legem nemo potest, nónne ille ipsam promissionem fallacem, inanem, ac ridiculam faciet? Quæro à Caluino & Caluinistis omnibus, an hæc promissio inanis, ridicula, ac fallax non est, Qui euolat in cælum homo, euolando penetrabit illud, quia illuc euolare nemo mortaliũ potest? An Dei promissiones toties in Scripturis repetitas huiusmodi fallaces, inanes, ac ridiculas promissiones facimus? An Paulũ sic ex promissione arguere cogitabit Mãdac. 3. Promissionẽ Dei fallacẽ & ridiculã Cal. facit.

bit sanus quispiam? Imò B. Paulus disertis-
Rom. 7. 10. & 12. simè affirmat, *mandatũ esse sanctum & bonum, & datũ ad vitam*; legisq; conditionem impossibi-
Rō. 13. 8. lẽ adeò non facit, vt disertè scribat, *Qui diligit proximũ, legem impleuit.* De quibus eius verbis paulò pòst dicendum erit. Liquida ergo & manifesta est Caluini impietas, qui *ex ipsa Dei promißione arguere Paulum* ait, *illam Dei promißionem nihil prodesse, quia conditio promißioni annexa impoßibilis est.* Sanè si promissio aliqua magnæ mercedis propter conditionem impossibilem annexam inanis & inutilis foret, hæc eius inanitas non à promissione facta, sed à conditione annexa, inanis atque inutilis argui deberet. Causa, inquam, & ratio cur talis promissio nihil prodesset, non ab ipsa promissione, sed à conditione annexa petenda foret. Verbi gratia: Promittit pater hæreditatem filio, ea conditione vt regnum adiacens patris imperio subijciat. Hæc promissio propter conditionem annexam filio impossibilem nihil filio prodest. Sic in causa præsenti, quum conditio annexa non vitio promittentis, sed vitio illorum quibus promittitur vita, impossibilis reddatur (vt hæretici impiè supponunt) certè vt Deus promittens ab omni temeritatis specie ac suspicione liberetur, (promittere enim quod nunquã præstandum scias, in quouis homine temeritatis suspicionem & speciem habet) à conditione annexa arguere potuit Paulus, ab ipsa promis-

promissione arguere non potuit Paulus. Sed absurditatis Caluinianæ demonstrandæ nullus est finis.

Vide tamen, Lector, quàm multa, quàm acriter, ex hac vna breui & concisa sententia, tam varia absurditate grauida, concludit. *Quàm ergo* (inquit) *futilis argutia est, promissiones legales citare ad statuendam operum iustitiam! Cum ijs enim manet nos certa maledictio: tantum abest vt inde ad nos salus perueniat. Quo putidior est stupiditas Papistarum, quibus satis est ad probanda merita nudas promissiones arripere. Non frustra* (*inquiunt*) *vitam suis cultoribus promisit Deus: sed interim non vident, ideo promissam esse, vt omnibus mortis terrorem incuteret suarum transgressionum sensus: atque ita defectu suo coacti, ad Christum confugere discerent.* Fallax, & insidiosa, variâ impostura & nequitiâ hæc tota oratio plena est. Primùm, illatio vana ac nulla est, quia ex antecedente vanitatis ac dementiæ pleno concludit. Deinde, ad statuendam operum iustitiam, quoad eorum executionem posibilẽ, non citantur legales promissiones, sed legis præcepta. Legales promissiones ad statuendam mercedem bonorum operum citantur. Credimus enim promittenti Christo: *Si seruaueritis præcepta mea, manebitis in dilectione mea.* Credimus promittenti Paulo, *Si compatimur, & conglorificabimur*; & rursum, *Si Spiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis.* Credere debuerũt Iudæi Deo promittenti,

Caluinus ex vno absurdo multa cõcludit.

Promissiones legales mercedẽ probãt non executionem legis.

Ioan. 15. Rom. 8. 13. 17.

Esai. 1.19 tenti, *Si volueritis, & mandata mea seruaueritis, bona terræ comedetis.* Promissiones legales mercedem respiciunt ipsis operibus designatam. Illa promissio, *Qui fecerit legem, viuet in ea,* nō ipsam operum iustitiam quoad executionem, sed iustitiæ operum mercedem aut certè fructum respicit, vitam videl. seu temporalem, quia pœnam trāsgressionis euadit; seu potiùs æternam, quæ bonis operibus in Scripturis promitti solet; seu etiam spiritualem, vt sensus sit, Viuet vita iustitiæ, vt iustus coram Deo habeatur. In his omnibus aut merces aut fructus iustitiæ operum, non ipsa executio possibilis ex hac promissione legali colligitur. Ad statuendam ergo operum iustitiam possibilem, non huiusmodi promissiones legales (quæ nisi præmium proponunt, & forinsecus docent) sed aliæ promissiones Euangelicæ citari solent ac debent. Quales illæ sunt: *Dabo vobis cor nouum, & spiritum nouum ponam in medio vestri; & auferam cor lapideū de carne vestra, & dabo vobis cor carneum: & Spiritum meum ponam in medio vestri, & faciam vt in præceptis meis ambuletis, & iudicia mea custodiatis, & operemini.* Ad statuendam operum iustitiam quoad eius executionem possibilem, imò facilem, hæc citatur Dei promissio, non legalis, sed Euangelica. Similem quoque habet Ieremias de propria gratia filiorum noui Testamenti, vt Paulus ad Hebræos, eandem proferens, diserte docet: *Hoc*

Leuit. 18.

Iustit. operum possibilis ex quibus promissionibus.

Ezech. 36. 26.

Hebr. 8. 8. Ierem. 31. 33.

erit

erit pactum quod facia cum domo Israel post dies illos, dicit Dominus: Dabo legem meam in visceribus eorum, & in corde eorum scribam eam; & ero eis in Deum, & ipsi erunt mihi in populum. Fallit igitur crasse & impiè lectorem Caluinus, qui ad statuendam operum iustitiam quoad executionem possibilem, legales promissiones citari affirmat. Dixerit aliquis: Citatur ergo saltem præcepta legis ad statuendam operum iustitiam possibilem, & concludere solemus non esse impossibile quod Deus præcepit; ex ijs autē quæ Caluinus disputat, hāc collectionē refelli. Subiungit enim: *cum istis manere nos certam maledictionem; ideoque putidos esse Papistas, quibus satis est ad probanda merita nudas promissiones arripere:* legales videl. Sequitur enim: *Non fructia* (inquiunt) *vitam suis cultoribus promittit Deus.* Moxque addit: *Sed interim non vident ideo promissam esse (legis cultoribus vitam) vt omnibus mortis terrorem incuteret suarū transgressionum sensus; atque ita defectu suo coacti, ad Christum confugerent.* Hæc Caluinus. Cui respondeo: Cum solo præcepto legis, vel cum sola promissione vitæ aciustitiæ seu salutis (vt sic eam nunc cum Caluino intelligamus) stat adhuc certa maledictio, nisi ad Christū confugiatur; quia quod lex fieri iubet, & factoribus legis promittit, seu mercedem seu fructum seruatæ legis, hoc totum à gratia Christi promanat, quæ suo Spiritu facit impleri legem; & sic impleri, vt iustificet, iustum ac

Præceptū legis non facit legē possibilē.

rectum coram Deo illum constituat, qui ex Christi gratia legem seruat. Ac mentitur quidē apertè Caluinus, qui ait, *Papistas adprobanda merita nudas promissiones legales arripere*, quasi ex illis solis operum iustitiam ac merita statuerent, nec homines, qui legalia illa audiūt, ad Christum confugere docerent. In hoc apertè calumniatur. In eo autem quod addit, *ideo promissam esse legis cultoribus vitam, vt omnes terrore mortis perstricti, & suarum transgressionum conscij, ad Christum confugerēt*, lectori molliter imponit, eumque mellitis verbis intoxicat. Apud Caluinum quippe, confugere ad Christum, nō est gratiam Christi per fidem implorare, qua lex impleatur, non est habere *Spiritum Christi in medio cordis, qui faciat* credentem *in præceptis Dei ambulare*, quem per Ezechielem se daturum Deus promisit; non est habere *leges Dei scriptas in cordibus*, vt simus *epistola Christi scripta Spiritu Dei viui in tabulis cordis carnalibus*, id est, mollibus, & ad ductum diuini Spiritus flexilibus; denique non est esse *nouam creaturam in Christo, qua creamur in illo in operibus bonis, quæ Deus præparauit vt ambulemus in illis* (quæ omnia iustitiam operum statuunt quoad eius executionem possibilem, imò facilem ac suauem) sed est, vt manente perpetua legis transgressione (quæ videlicet impleri à nemine potest, quicquid de Spiritu Dei & gratia Christi Scriptura dicat) sola Christi iustitia, & quæ in illo personaliter

Legalis promissio sola non statuit meritum.

Mellitum Caluini toxicum.

Ezech. 36. 26.

2. Cor. 3. 3

Gal. 5.

Ephes. 2. 10.

Ad Christum confugere in sensu Caluini.

naliter fuit, per fidem apprehensa, credentibus imputetur. Hoc sensu iuxta Caluinum ad Christum confugere, legis promissiones & comminationes docent, non vt lex à quoquam impleatur, sed vt solo Christo contentus quisque legem impleri à nemine posse firmissimè credat: quod quum crediderit, legem inane terriculamentum post tergum abijciat. Hæc est hoc loco Caluini pestilens & venenata doctrina, fuco & colore *confugiendi ad Christum* artificiosè incrustata. Tenemus interim cur nec ex solo præcepto nec ex promissione legali operum iustitiâ quoad eius executionem possibilem statuimus, sed ex promissionibus gratiæ. Solum quidem Dei præceptum legem nõ esse impossibilem conuincit, quia cogitari non debet, Deum bonum & iustum impossibilia præcipere: sed rursum non solum præceptum facit legẽ Dei possibilem, quia cogitari non debet, ea quæ Deus fieri præcepit, sic præcepisse, vt ea per nos ipsos absque eius adiutorio præstare valeamus: sed vt sapienter Augustinus scripsit, *quòd iubendo admonet & facere quod possumus, & petere quod non possumus.* Et iterum alibi: *Eo ipso quo firmissime creditur, Deum iustum & bonum impossibilia non potuisse præcipere, hinc admonemur, & in facilibus quid agamus, & in difficilibus quid petamus. Omnia quippe facilia sunt charitati, cui vni Christi sarcina leuis est.* Dicit pater filio, Da operam literis strenuam, & te prę cæteris liberis dili-

De nat. & grat. c. 43. Ibidem cap. 69.

ris diligam, te hęredem meum constituã. Hic filius, qui absque liberalitate paterna literis operam dare non potest, de patris ita iubentis ac promittentis liberalitate ac subsidio perpetuo nihil dubitabit. De eo nõ dubitans strenuam literis operam nauabit. Idem de iubente ac promittente Deo credere, si nõ humana ratio, certè Scriptura nos docuit, quæ

Ezech. 36. Ierem. 31. Rom. 8.

Dei Spiritum, vt ambulemus in præceptis Dei, tam luculenter, tam frequenter nos docuit. Dei igitur præceptũ solum tametsi non facit impleri legem, admonet nos tamẽ & conuincit, legem Dei non esse impossibilem, quia docet nos, eum, qui præcepit facere, vires & adiutoriũ gratiæ daturũ vnde fiat. Sic lex est pædagogus ad Christũ, eiusque gratiã. Sic ex ipso præcepto & promissione Dei, qua legis suę cultoribus vitam promittit, colligimus, hoc Deũ non frustra promisisse; sed & quod promisit, indubitanter præstiturũ; & quod ad obtinendã promissionẽ præcepit, vt id de facto exequamur, suæ gratiæ adiutoriũ, Spiritũ gratiæ suæ nobis largiturũ. Hæc hactenus contra Caluini corruptelas circa vocẽ illã legalẽ ab Apostolo citatam, *Qui fecerit homo, viuet in ea.*

Lex quomodo pædagogus ad Christum.

Nunc quid circa alteram *de iustitia ex fide* partem ad veritatem orthodoxam labefactandam adfert, dispiciendum est. *Hic* (inquit) *locus eiusmodi est, qui lectorem non parum torquere possit, tdq; duabus de causis. Nam & impropriè videtur à Paulo detortus, & verba ipsa in alienum sen-*

sum

sum commutata: sed de verbis postea videbimus; priùs animaduertamus ad applicationem. Diligentem & veri studiosum interpretem agere videtur. Sed quàm egregiè impostorem agat, Deo dante aperiemus. *Locus est* (inquit) *Deuteron. 30. 12. vbi, quemadmodum in superiore, de legis doctrina loquitur Moyses, Paulus autem ad Euangelicas promissiones trahit.* Aduerte Lector. Moses quidem in illo capite de legis doctrina loquitur, quia de præmio & mercede agit obedientiæ mãdatorum Dei. Sed in verbis à Paulo citatis legis doctrinam non tradit, nec præceptũ dat, nec præmium aut pœnam comminatur (quibus omnibus *legale ministerium contineri* definit Caluinus) sed prorsus gratiam Euãgelicam illis tradit, quia cordis circuncisionem spiritualem, & exequendi diuini mandati facilitatem ac promptitudinem (quæ propriè ad Euãgelicam gratiam pertinet) Iudæis exponit. Quare non ea Paulus ad gratiam Euangelicam trahit, neque locus hic à Paulo detortus est (vt Caluinus improbè fingit) sed iuxta mentem Moysis literam Mosaicam tractat, & verba planè Euangelica ad gratiæ Euangelicæ doctrinam accommodat. Nunc tamen, vt fictitiam hanc Pauli detorsionem excuset Caluinus, videamus. *Hic* (inquit) *nodus sic bene expedietur. Moses facilitatem illic ostendit perueniendi ad vitam, quia iam Dei voluntas Iudæis occulta non est, nec longè disita, sed sub aspectum po-*

Gratiam Euangelicã Moses docuit.

sita. Fallit iterum Caluinus. Non facilitatem perueniendi ad vitam directè & immediatè, sed facilitatē exequēdi mandatum ostendit hîc Moyses. Ait enim: *Mandatum hoc quod ego præcipio tibi hodie, non supra te est, neque procul positum, nec in cælo situm, vt possis dicere, Quis nostrûm valet ad cælum ascendere?* &c. Rursum hanc facilitatem siue perueniendi ad vitam, vt Caluinus fingit; siue exequēdi mādatum; non in eo ponit Moyses, *quòd iam Dei voluntas illis occulta non est*, sed quòd, *circuncidente Deo cor eorum vt diligerent Deum*, ita demum beneficio circuncisionis spiritualis & dilectionis Dei (quæ aufert cor lapideum, durû, immorigerum, & facit cor carneum, molle, *ad omne opus bonum paratum*) mandatum hoc *propè esset in ore eorum, & in corde* eorum (*& in manibus eorum* iuxta lectionem 70. Interpretum) *vt facerent illud.* De executione mandati loquitur, non de cognitione voluntatis Dei per mādatum: quæ quidem notitia merè legalis est, & legis beneficio comparatur. Hoc posterius Caluinus ipse satis aduertit, ideoque sic prosequitur: *Si de sola lege* (scil. strictè accepta, vt antea distinxit) sermo esset, *friuolum fuisset argumentum; quum nihilo facilior sit facta lex Dei ante oculos posita, quàm si procul abesset:* (saltem sola legis notitia sine Dei gratia non facit legem facilem) *Ergo non solam legem designat, sed totam in genere Dei doctrinam, quæ Euangelium sub se comprehendit.* Vide vt iterum fallit Caluinus.

Deuter. 30. 11.

Caluini impostura egregia. Deuter. 30. 6.

2. Tim. 2. 21.

Deuter. 30. 14.

Ne

Ne fateri cogatur de ipsa lege & mandato legis loqui hîc Moysen, distinctione sua præmissa vsus, ait eum de tota in genere doctrina loqui, quæ Euãgelium sub se comprehendit. Sed aduerte lector. Hæc verba, *Neque procul positũ, nec in cælo situm, vt possis dicere, Quis nostrûm valet ad cælum ascẽdere?* (quæ nunc Caluinus tractat) de ipso mandato quod præceperat illis Moyses, de ipsa lege iubente, promittente, comminãte, Mosen locutum fuisse, ipsa verborum aperta positio & constructio inuictè demonstrat. *Mandatum hoc* (inquit) *quod ego præcipio tibi hodie, non supra te est, neque procul positum*, &c. Falsum est igitur, in his verbis loqui Moysen de tota in genere Dei doctrina, cuius pars Euangeli um seu gratia Euãgelica est. Sed verò in sequentibus verbis, quibus hanc Iudæorum veluti obiectionem circa mandati difficultatẽ remouet, in illis (inquam) verbis, *Propè est verbum in ore tuo*, &c. doctrina Euangelica, gratia noui Testamenti docetur, non legale aliquid. Ita fallit egregiè lectorem Caluinus. Sed ideo fallit, ne, si hæc priora verba de ipsa lege, de ipso mandato, de obseruandi & faciendi mandati difficultate intelligãtur, necessariò consequatur id quod Moyses subiecit, *Propè est verbum in ore tuo*, &c. ad hanc difficultatem tollendam, & ad exequẽdi mandati facilitatem probandam, à Mose subiunctam fuisse. Ideo non vult hæc verba de ipso mandato

Mandati executionem faciles Moyses docuit

Impostura Caluiniana cauta.

dici (apertè contra textum) sed de vniuersa Dei doctrina, cuius Euangelium pars est. Aduerte nunc quomodo hanc tam apertam textus Moysaici inuersionem probare contendat. *Verbum enim* (inquit) *legis per se nunquam in corde nostro est, ac ne minima quidē eius syllaba, donec per fidem Euangelij inscribitur.* Verissimum hoc est, ideoque Moyses tum præmiserat *de circumcisione cordis, & dono dilectionis*; tum subiunxit, hoc *verbum legis propè esse in ore & in corde, vt faciant illud:* beneficio videl. *gratiæ*, quam *fidem Euangelij* Caluinus vocat. Hoc si ita est, cur reluctatur Caluinus? Cur non agnoscit *iustitiam ex fide* (vt sine vlla deflexione optimè collegit Apostolus) & gratiam Euangelicam hìc à Mose prædicari, qua fit mandatum, *vt facias illud.* Aduerte Lector (vt Lutherani cuiusdam contra Caluinum verbis vtar) *quàm tortuoso reflexu & serpentinis gyris hic spiritus tenebrarum sese torqueat*, ne plenam hanc laudem Christi gratiæ concedere cogatur, inseri cordibus fidelium, eius beneficio, omnem Dei legem, vt opere compleatur. Sic sese nunc in alterā partem reflectit: *Deinde etiam post regenerationem verbum legis propriè in corde nostro non esse dicetur.* Mētitur ergo Moyses, mentitur Paulus, qui de ipso mandato & verbo legis dixerunt, *Propè est verbum in ore tuo, & corde tuo, vt facias illud.* Mentitus & tu quoque, Caluine, es, qui *verbum legis per fidem Euāgelij in corde nostro inseri* iam iam fatebaris.

Deuter. 30. 14.

Aegidius Hunnius V Vittemberg. in libello, *Caluinus Iudaizans.*

Caluinus serpens tortuosus

Sed

Sed hic est reflexus eius serpentinus, & contra manifestæ veritatis lucem hæretica lucta. Atquare tandem, post ipsam etiam regenerationem nostram spiritualem, verbum legis in corde fidelium propriè non erit, vt faciant illud? *Quia* (inquit Caluinus) *perfectionem requirit lex, à qua longè fideles quoque ipsi distant.* At hoc tuum, Caluine, mendacium est; diuinæ scripturæ hoc verbum non est. Vide, Lector, hæreticorum hodie summam impietatem. Quod apertè Scriptura dicit, Scripturam dicere nolunt; quia aliter se habent illorum placita, quàm Scriptura loquitur. Scriptura hîc apertè dicit, *Propè est verbum* (id est, mandatum legis, nam de eo Moyses loquebatur) *in corde tuo, vt facias illud.* Non est hoc verum, dicit hæreticus; & verbum legis sine mandatum legis non est propriè in corde nostro, quia (iuxta nostra placita) nec ipsi fideles seruant legem. Isti scilicet homines Euangelici sunt, isti Scripturam vt vnicam & perfectissimam omnis veritatis normam reuerentur; qui ad quodlibet ipsorum placitum firmandum audacter se Scripturæ opponunt. Non est verum (inquiunt) quod Scriptura dicit, quia nos aliter sentimus. *Verbum legis esse in corde regenerari* & circuncisi spiritu fidelis, *vt faciat illud*, non est verum; quia nostra sententia est, *legem à nemine posse impleri.* Agitur de dogmate grauissimo. Ideo paulò pluribus hunc locum

Hæreticorum summa impietas circa S. Scripturas.

premo. Pergamus adhuc cum astuto isto serpente, & *vt torqueat sese atque in gyros conuoluat hic coluber* (Lutherani aduersus Caluinum verbis iterum vtor) videamus. *At verbum Euangelij in corde sedem habet, etiamsi cor non impleat.* An non vides, lector, alium tortuosum reflexum? Si enim verbum legis per fidem Euangelij *in corde nostro* inseritur, & tamen in corde nostro verbum legis propriè non est; quomodo iam *verbum Euangelij*, seu fides Euangelij, *in corde sedem habet*, vbi verbum legis sedem non habet? Habet (inquit) verbum Euangelij sedem in corde, sed non plenam, quia cor non implet. Primùm, satis est quòd verbum Euangelij, seu fides Euangelij, seu gratia Euãgelica, seu Christi gratia, seu Spiritus regenerationis (hæc enim omnia idem valent) sedem in corde fidelis habeat, vt legem opere compleat. *Verbum legis prope est in corde tuo* (ait Moyses) *vt facias illud.* Et, *Qui fecerit legem, viuet in ea.* Sufficit ergo ad caulam præsentem quòd *verbum Euãgelij* (cuius beneficio *verbum legis cordi inseritur*) in ipso *corde* fideliũ *sedem habeat*, tametsi non impleret illud. Nunc autem cor fidelis etiã implet verbum Euangelij, seu Christi gratia, quod hæ in Scriptura voces docent: *Dilata os tuum, & ego implebo illud. Damnauit peccatum in carne, vt iustificatio legis impleretur in nobis. Qui diligit proximum, legem impleuit. Omnis lex in vno sermone impletur: Diliges proximum tuum sicut*

Gratia Euangelica implet cor.
Psal. 80. 11.
Rom 8. 4.
Rom 13. 8.
Gal. 5. 14.

ſicut te ipſum. Chriſtum habitare per fidem in cordibus veſtris. In charitate radicati & fundati, vt impleamini in omnem plenitudinem Dei. Implemini Spiritu S. loquẽtes vobiſmetipſis in pſalmis, & hymnis, & canticis ſpiritualibus Denique hæc eſt *abundantia iuſtitiæ & donationis per Chriſtum*, quam nuper contra Bezam ex Scripturis ſtabiliuimus. Sic *verbum Euangelij* non ſolùm *in corde ſedẽ habet*, ſed & *cor implet*, vt lex impleatur. Sed vtraque plenitudo talis eſt, quæ huic vitæ conueniat, quæ viatorum ſit adhuc peregrinantium, non quæ beatorum ſit, plenam illam puritatem, cui nihil adijci queat, comprehendentium.

Ephes. 3. 16. Ephes. 5. 18. Suprà ad Rom. 5. 18.

Atqui verbo Euangelij cor impleri cur negat Caluinus? *Nam* (inquit) *imperfectionis ac defectus veniam offert.* Veriſsimũ hoc eſt, quia perfectio aut legis impletio talis in hac vita non eſt, vt ei nihil adijci queat, vt nulla imperfectione, nullo defectu laboret, vt nihil ſit quod venia indigeat. Omnis tamen iſta imperfectio, omnis hic defectus, omnis hæc veniæ neceſsitas nihil impedit quò minùs & cor fidelium gratia impleat, & lex à fidelibus per adiutorium gratiæ impleatur, quatenus in hac vita cor impleri expediat, & legem impleri conueniat. Qua de re ſuper Acta latiùs contra Caluinum egimus. Pergamus nunc cum Caluino ſuos iam gyros nõnihil explicãte, & paulò explicatiùs agẽte: ita tamen, vt ad reflexus ſuos tortuoſos

Imperfectione ſtãte, lex impletur.

mox rediturus sit. *Ac omnino* (inquit) *Moyses illo capite (quemadmodum & quarto) insignem Dei beneuolentiam populo commendare studet, ex eo quòd eum in suam disciplinã & magisterium susceperat: quæ commendatio à nuda lege sumi non poterat.* Verum hoc totum est, quia non solum nudum legis mandatũ in hoc capite Moyses proponit, sed præterea *cordis circuncisionem, & Dei dilectionem*; mediantibus quibus verbum legis non solùm foris sonabat quasi longè positum, réque supra eorum vires constituta, sed *prope eos valde erat, in ore & corde ipsorum, vt faciant illud.* An hoc nobiscum, imò cum ipsa Scriptura agnoscet Caluinus? Vide, lector, vt veritate cogente modò agnoscat, propria hæresi impellente; modò refugiat, atque in nouos rursum gyros sese conuoluat.

Caluini gyri serpentini.

Nec obstat (inquit) *quòd illic Moyses de vita ad legis regulam formanda concionatur.* Vidit ergo Caluinus hoc à Moyse in hoc capite agi, vt lex de facto seruetur, & opere compleatur. Sic enim & cap. 4. dixerat Moyses: *Scitis quòd docuerim vos præcepta atque iustitias, sicut mandauit mihi Dominus Deus. Sic facietis ea, & obseruabitis, & opere complebitis.* In vtroque capite de seruanda lege de facto, de vita ad legis regulam formanda, mediante gratia Dei & cordis circuncisione, concionatur. Hoc totum videt & agnoscit Caluinus. Sed ait, *hoc totum non obstare*, id est, non impedire quò minùs verum sit quod ille vult, legem

Deuter. 4. 5.

à ne-

à nemine impleri, ideoque ex legis aut operum iustitia neminem vita viuere, neminem iustificari. Attende nunc quomodo, quod tam audacter affirmat, probet. *Nam* (inquit) *cum gratuita fidei iustitia cõiunctus est regenerationis Spiritus. Itaque alterum ex altero colligit, quia legis obseruatio ex Christi fide est.* Hæc si vera sunt, vt sunt verissima, profectò Caluinianæ doctrinæ (quòd nemo legem obseruat, & ex obseruatione legis nemo viuit, nemo iustificatur) maximum hîc obstaculum iniectũ est, maxima vis, imò certa pernicies illata est. Spiritus quippe regenerationis cum fidei iustitia coniunctus adeò facit legem; vt alterum ex altero necessariò consequatur, quia (vt ipse iam Caluinus fatetur) *obseruatio legis ex Christi fide est, cui iste Spiritus regenerationis semper coniunctus est.* Qui enim in Christum credunt, per Christi Spiritum regenerantur, renouantur, *noua creatura fiunt, creati in Christo in operibus bonis* (vel, vt Caluinus vertit, *ad opera bona*) *quæ Deus præparauit, vt ambulemus in illis.* Ita iam non solùm Scriptura attestante, sed & Caluino suffragante, *iustitia quæ ex fide est*, legis obseruationem coniunctam habet: quod adhuc magis prosequitur. *Nec dubium*, inquit, *est quin hæc sententia ex illo principio pendeat, Circuncidet Dominus cor tuum: quod paulò antè posuerat eodem capite.* Pulchre admodum & egregiè confirmat, *obseruationem legis ex fide Christi fieri, cui Spiritus regenerationis coniunctus est,*

Legis obseruatio à Caluino agnita.

Gal. 5. Ephes. 2. 10.

est, quia (etiã ex Moysis sententia) *circuncidit Dominus cor fidelium suorum*, & Spiritu regenerationis purgat. Quid ad hanc nunc veram & liquidam confessionem tortuosus iste serpens? In quos nunc se gyros reflectet? Attende hominis audaciam. *Quare* (inquit) *nullo negotio refelluntur, qui Mosen illic de bonis operibus agere dicunt. Fateor id quidem esse verum: sed absurdũ esse nego, legis obseruationem ex suo fonte, hoc est, ex fide iustitia deduci.* Hæc est tota hoc loco Caluini resolutio, in hunc tandẽ circulũ reuolutus his serpẽs cõquieſcit. Cõcludit, *illos refelli, qui Mosen hoc capite de bonis operibus agere dicunt.* Moxque pedem referens, & in aliud se reflectẽs latus, *fatetur hoc verũ esse, quod Moyses de bonis operibus hîc agit.* Si verũ est, Mosen in hoc capite de bonis operibus agere, quomodo refelluntur qui hoc dicunt? Vel si refelluntur qui hoc dicunt, quomodo verum esse fateris quod dicunt? *Quo tencam vultus mutantem Protea nodo?* Cæterùm Mosen de bonis operibus hoc capite agere, *vbi de vita ad legis regulam formanda* (ipso attestante Caluino) agit; *vbi de cordis circunciſione, vt Deus toto corde diligatur*, agit; vbi verbum *legis non procul positum, sed propè valde in ore & corde eorum esse* affirmat, *vt faciant illud*; adeò verum, clarum, & liquidum est, vt ipse Caluinus semel negans, eodem statim halitu pronunciare coactus fuerit, *Fateor id quidem esse verum.* Verum ergo & verissimũ hoc quum sit, quò elaberis,

Caluinus vno halitu pugnantia dicit.

elaberis, Caluine, ne bonorum iustitia hoc loco statuatur? *Absurdum* (inquit) *esse nego, legis obseruationem ex suo fonte, hoc est, ex fidei iustitia deduci.* Rectè sanè istud absurdum esse negas; negamus & nos; adeóque absurdū esse negamus, vt conuenientissimum planeque necessarium esse credamus & affirmemus, *vt legis obseruatio ex suo fonte, hoc est, ex fidei iustitia deducatur*: vt (inquam) sine fidei iustitia, sine Spiritu regenerante, sine cordis circuncisione, qua Deus toto corde diligatur, nulla planè obseruatio legis fiat quæ ad iustitiam coram Deo faciat, & qualem facere oportet, *vt faciens legem viuat in ea.* Sed sicut fontem Caluinus agnoscit, ita riuulos ex fonte manantes cur non agnoscit? Sicut fidei iustitiā prædicat, cur non & legis obseruationem ex ea manantem profitetur? Bona opera, legis iustitiam, obseruationem, adimpletionem, non nisi ex hoc fonte agnoscimus. Hunc fontem tam Paulus quàm Moyses hoc loco designarunt. Huc ergo tota Caluini lucta, tota concertatio, totus & tam varius eius flexus ac reflexus recidit, vt bonorum operum iustitiam legisque obseruationem prorsus fateri cogatur, sed ex fonte iustitiæ fidei, quod nemo illi Catholicus negat, quod omnes illi Catholici vltro dabunt.

Legis obseruatio ex fidei iustitia deducitur

Caluini resolutio contra Cal. concludit.

Pergit iam ad verborum Pauli ex Mose explicationem, quæ, nisi cum Apostoli iniuria, & varijs adhuc sanæ doctrinæ corrup-

telis

telis coniuncta foret, omitti hoc loco potuisset: nunc prætermitti non debet. *Nunc* (inquit) *quærenda est verborum explicatio. Ne dixeris in corde tuo, Quis ascendet in cælum? Hoc est Christum deducere. Aut quis descendet in abyssum? Hoc est Christum ex mortuis reducere. Moses cælum & mare nominat, tanquam loca remotiora & aditu difficilia.* Verum hoc est, quia difficultatis opinionem circa mandati exequutionem Iudæorum animis eximere voluit. *Paulus autem* (ait Caluinus) *perinde ac si aliquid spiritualis mysterij lateret sub his vocibus, ad mortem & resurrectionem Christi trahit. Si quis istam interpretationem nimis coactam & argutam esse causetur, intelligat non fuisse Apostolo propositum, Moysis locum anxiè tractare, sed ad præsentis causæ tractationem duntaxat applicare. Non ergo syllabatim recenset quid sit apud Moysen, sed expolitione vtitur qua instituto suo testimonium Moysis propiùs accommodat. Ille de locis inaccessis locutus erat: Paulus ea loca expressit, quæ & ab aspectu nostro maximè omnium sunt abscondita, & fidei tamen nostræ respicienda sunt. Quare si per amplificationem vel per expolitionem hæc dicta accipias, non poteris dicere quòd Paulus violenter aut importunè detorserit verba Moysis: sed potiùs fateberis, citra vllam sensus tacturam eleganter ad vocabula cœli & maris alluisse.* Tota hęc veluti apologia minimè necessaria erat, nisi quòd insidias struit Caluin. ad futuram textus Apostolici deprauationē. Paulus quidem Moysis verba syllabatim non recen-

recenſet: neque id Apoſtolo neceſſe fuit: ſed nec ad vocabula cæli ac maris alluſit, aut perinde ac ſi aliquid myſterij ſub his vocibus lateret, ad mortem & reſurrectionem Chriſti verba Moſis trahit. Sed Paulus vocabula *cæli & maris*, quæ Moſis verba erant, ſimpliciter allegat, tametſi breuiùs ac ſuccinctiùs: plané que in eodem ſenſu quo Moyſes; videlicet vt doceat per iuſtitiam ex fide tolli difficultatem ſeruandi mandatum, vt non ſit opus de ea difficultate conqueri, quaſi aut cælum conſcendere aut mare tranſmeare debeant ad illud mandatum opere complendum. Quòd autem Paulus verbis Moſaicis interſerit, *Hoc eſt Chriſtum deducere*, non ſic ea interponit, veluti aliquid myſticũ in verbis Moſaicis latens aperirent; ſed ideo ea interpoſuit, vt illius querimoniæ Iudaicæ, quam ibi per hypotypoſin commemorat Moſes, abſurditatem & indignitatem (maximè iam poſt aduentum Chriſti, in quem credere Iudæos oportebat) clariùs demonſtraret. Sic quippe nunc de mandati difficultate conqueri, nunc (*inquam*) accepta ex fide iuſtitia, nihil aliud eſſet, quàm Chriſtum incarnatum, Chriſtiq; à mortuis reſurrectionem negare. Paulus igitur Moſis verba in priori membro nullo modo immutauit, in poſteriori membro deſcenſum in maris profundum ponit pro transfretatione maris (*abyſſus* quippe mare, ſeu maris profunditatem, in Scriptu-

Paulus à ſenſu Moyſis nõ deflectit.

ris passim significat) nec pro alijs inaccessis locis accipit quàm accepit Moses, nec denique vllum in illis mysticum latentem sensum reuoluit. Pergamus nunc cũ Caluino. *Simpliciter nunc* (inquit) *verba Pauli enarremus.*

Caluiniana figmẽta Paulo attributa.

Quia duobus fundamentis salutis nostræ securitas incumbit, dum & acquisitam vitam intelligimus, & mortem deuictam, vtroque per verbum Euangelij fidem suffultã esse docet. Christus enim moriendo mortẽ absorbuit, resurgendo vitam in potestatem suam accepit. Iam Euangelio mortis ac resurrectionis Christi beneficium nobis communicatur: ergo non est quòd vltrà quippiam appetamus. Itaque vt constet fidei iustitiam abunde ad salutem sufficere, duo illa membra contineri sub ea docet, quæ sola ad salutem desiderantur. Hæc ille. Atqui non est hoc *Pauli verba simpliciter enarrare*, sed est sua somnia fraudulenter narrare. Nihil horum omnium in Pauli verbis apparet. *De salutis nostræ securitate* nec vnum hîc verbum, atque adeò nec tota hac epistola Paulus facit. Eius *securitatis fundamẽta* multò minùs exponit. Salutis quidem nostræ fundamenta hæc duo sunt, mors peccati, & vita iustitiæ, vt in sexto huius epistolæ capite latiùs ex Apostolo disputatum est. Quod de salute dicitur, ad salutis securitatẽ detorquet. Securitas salutis, qualem Caluinus somniat, in hac vita nulla est, tametsi *spes gloriæ* non desit. Nec Euangelij fide hęc spes, quam securitatem esse vult, Caluinus nititur; sed *vt spes ista non confundat, patientia in tribula-*

Salutis fundamẽta in securitatis fundamẽtũ vertit Caluinus Rom. 5. 2. Col 1. 27. Rom. 5. 4.

tione

tione probatio facit, vt Apostolus docet, iterum dicens; *Si compatimur, conglorificabimur.* Et quia *beatus non est, nisi qui in finem perseuerauerit*, securus in hac vita nemo, quantumlibet pius, esse potest. Deinde, de Christi morte Paulus in his verbis (quæ se *simpliciter enarrare* impostor Caluinus affirmat) nihil loquitur. *Christum è cælo deducere*, non est Christi mortem quoquo modo turbare, sed aduentum & incarnationem eius attingere. Iam verò mortis ac resurrectionis Christi beneficium non Euangelio in sensu Caluini, id est, solis promissionibus Euangelicis, sed pœnitentia, fide, charitate, baptismo, alijsque virtutibus ac Sacramentis nobis communicatur, vt ter impium sit quod addit, *non esse quòd vltra Euangelicas promissiones aliquid appetamus.* Tandem duo hæc membra, Christi incarnationem & resurrectionem, Paulus hoc loco posuit, vt doceat quidem *sub fidei iustitia illa contineri*, atque adeò ita contineri, vt constet nobis, *fidei iustitiam abunde ad salutem sufficere*, sed non vt doceat hæc duo sola membra aut sola fidei capita ad salutem desiderari: quando & multa alia necessariò credi debeant præter hæc duo capita, & *fidei iustitia, quæ ad salutem abunde sufficit*, omnia in vniuersum complectatur, quæ, vt in Christo iustificemur, fides aut docet, aut impetrat, aut promittit. Tam multa in his verbis falsa & inania effutiuit Caluinus, non Pauli verba simpliciter enarrans,

Rō. 8. 17. Mat. 10. 22

Mortis Christi beneficium quomodo communicatur.

Fidei iustitia quo modo abunde sufficit.

sed sua venena pestilenter instillans, quibus Pauli verba fraudulenter inuertat. Quod nunc vide quàm dextere faciat, *suis veluti prolegomenis consequentem epitasin subijciens*: *Quis ergo ascendet in cælum? tantundem valet, ac si dicas, Quis scit an nos hæreditas illa æterna & cælestis vitæ maneat? Quis descendet in abyssum? ac si dicas, Quis scit an mortem corpoream sequatur etiã sempiternus animæ interitus? Vtramque dubitationẽ docet esse fidei iustitia sublatã. Nam altera Christum è cælo deduceret, altera è morte reduceret. Christi enim in cælum ascensio fidem nostram de æterna vita sic firmare debet, vt Christum penè ipsum è cælorum possessione detrahat, qui dubitat an cæli hæreditas parata sit fidelibus, quorum nomine & causa illic ingressus est. Similiter quum inferorum horrores subierit, vt nos inde liberaret; reuocare in dubium an adhuc huic miseriæ obnoxij sint fideles, est irritam facere eius mortem & veluti abnegare.*

Caluini figmenta textui Apostolico assuta.

Habes nunc, lector, totam huius loci tam prolixam tam accuratam Caluinianam deprauationem. Vides quã demum ob causam tam multa præfatus, tam diu parturiens, tam varium & versipellem impostorem egerit. Sanè vt hanc tandem absurdissimam & impiam textus Apostolici deprauationem, fœtum monstrosum, pareret. Totam Apostoli literam ad cælestis vitæ securitatem persuadendam, ad mortis sempiternæ periculum remouendum contorquet. Verum quidem est, qui negat reponi fidelibus vitã æternam,

aut

aut mortis æternæ periculum illis imminere ait, Christi resurrectionem & ascensionem irritam & inanem facere. Sed hac de re nec Moyses in Deuteronomio nec Apostolus hîc disputat. *De fidei iustitia* disputat Apostolus, quæ iustitiæ, quæ est ex lege, imperfectionem & debilitatē corrigat. Vult ex Mose docere, *finem legis ad iustitiam esse Christum omni credenti.* Vult ex Mose docere, Iudæos *Dei iustitiæ subiectos non fuisse*, quia suam ex sola lege iustitiam volebant constituere. Denique vult ex Mose docere, *Israelem, sectando iustitiã, in legem iustitiæ non peruenisse, quia non ex fide, sed quasi ex operibus* sine fide, eò peruenire volebat. Totum hôc ex Mose docet, quia iustitia ex lege iubet & promittit tantùm, iustitia ex fide propinquitatem & facilitatem exequendi mandati beneficio circuncisionis spiritualis in corde (quæ est iustitia ex fide) ipse Moses hoc loco docuerat, sicuti vbertim iam contra Caluinum ostēdimus. Ita & tota Apostoli præsens disputatio, & ipse contextus Mosaicus ab Apostolo citatus, luculenter demonstrant, sensum à Caluino excogitatum prorsus commentitium & inanem esse, à mente Mosis atque Apostoli remotissimum. Quod adhuc sequentium verborum fœdissima deprauatio luculentiùs docebit.

Apostolica disputatio explanatur.

Verba Mosis ac Pauli, *Propè est verbum in ore tuo, & in corde tuo*, huncin modum tractat: *Primò* (inquit) *hoc notandum est: ne ambagibus ab-*

Caluini alia figmenta Paulo mẽdaciter assuta.

dactæ hominum mentes à salute aberrent, verbi metas illis præscribi, intra quas se contineant. Perinde enim est ac si iuberet vno verbo contentas esse, & moneret in hoc speculo contemplanda esse cælorum arcana, quæ & aciem oculorum perstringerent suo fulgore, & aures obstupefacerent, & mentem ipsam redderent attonitam. Itaque insignem ex hoc loco consolationem percipiunt fideles animæ de verbi certitudine, quòd id in eo non minùs tutò acquiescant, quàm in præsentissimo rerum aspectu. Deinde notandum est, proponi verbum à Mose, in quo stabilis & tranquilla salutis fiducia nobis constet. Hæc impostor iste audax, & mendax magister. Quid enim audacius fingi, quid mendacius proferri potuit, quàm hæc à Caluino cõtexta fabella? Garrit de verbi metis intra quas se homines cõtineant, &, vt vno verbo contenti esse debeant, hoc loco iuberi affirmat. Addit proponi verbum à Mose, in quo salutis fiducia constet. Mentitur ac fallit. Nec de verbo scripto, intra cuius metas homines contineri, & quo vno contentos esse fideles Caluinus vult, nec de verbo Euangelij in sensu Caluini (quod certam salutem fidei promittat) sed de verbo mandati, de verbo & sermone mandatorum Dei, ac de facilitate seruandi hoc mandatum, apertissimè loquitur Moses: *Propè est verbum in ore & corde tuo, vt facias illud. Mandatum quod ego præcipio tibi hodie, non est vltra te, aut procul à te positum,* non excedit vires. *Propè valde est verbum, &*

Caluini mendacia duo.

Verbum mandati in verbũ scriptũ & verbũ fiduciale transformat Cal.

manda-

mandatum istud, *in ore tuo, & corde tuo,* ἐν τῷ στόματί σου, καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ σου, *& in manibus tuis*, vt est apud 70. *vt facias illud.* De faciendo & exequendo Dei verbo, Dei mãdato, loquitur Moses, loquitur Paulus, non de aliquo verbo Scripturæ, aut verbo fiduciali, quale fingit Caluinus. Ita Græci Patres annotarunt in illa sententia Mosaica, *legis facilem sensum facilemque obedientiam demonstrari.* In catena veter. Græcorum.

Neque verò, quod apud Paulum sequitur, audax Caluini figmentum quicquam iuuat: *Hoc est verbum fidei quod prædicamus.* Propinquitas nempe & facilitas exequẽdi mandati, quam Moses illis verbis docuit, idque propter circuncisionem cordis, de qua priùs locutus Moses fuerat (*Nec enim dubium est*, ait ipse Caluinus, *quin hæc sententia ex illo principio pendeat, Circuncidet Dominus cor tuum*) est verbum fidei quod Paulus prædicauit; est iustitia ex fide, nõ ex legetãtùm; est gratia Christi, credentibus in eum concessa; est dilectio Dei ex toto corde, quam Deum, circuncidendo corda suorũ, dare Moses dixerat, quã *per Spiritum S. in cordibus nostris diffusam* Paulus apertiùs scripserat. *Hoc est verbum fidei*, ait Paulus: id est, hæc doctrina Mosaica de propinquitate mandati in corde, vt fiat illud, est doctrina fidei, seu gratiæ ex fide, *quam nos prædicamus.* Vnde subiungit: *Quia si confitearis in ore tuo Dominum Iesum*, id est, Iesum esse Dominum ac Deum tuum, *& in corde tuo credideris quòd* Verbum fidei quid & quale. Rom. 5.

ris quòd Deus illũ ſuſcitauit à mortuis, ſaluus eris: id eſt, ad veram ſalutem, ad veram vitam ex iuſtitia fidei conſequẽdam, hæc tua in Chriſtum, eiusque reſurrectionem, fides perducet.

Act. 15. Hæc enim *fides & cor tuum purificabit*, vt depulſis tenebris, omnia quæ de Deo credenda ſunt, credas, & gratiam ſeu Spiritum regenerantem (qui non niſi credentibus datur)

Rom. 8. tibi impetrabit: quo Spiritu vitæ accepto, *liberaberis à lege peccati, facta carnis mortificabis, ſolutus eris à lege mortis in qua detinebaris, vt ſeruias in nouitate ſpiritus, & non in vetuſtate literæ.* Hic eſt clauſulæ Apoſtolicæ de verbo fidei, quod prædicabat, ſenſus apertus, fluens, germanus; reliquæque Apoſtoli diſputationi in hac ipſa epiſtola conformis.

Nunc, vt illam deprauet Caluinus, videamus. *Meritò* (inquit) *id aſſumit Paulus: nam legis doctrina pacatam ac tranquillam conſcientiam minimè reddit, nec ei ſuppeditat quibus contentam eſſe oporteat.* Rurſum de pacanda ſua inquieta conſcientia garrit homo inquietæ (vt apparet) & ſordidæ ſemper conſcientiæ. At Paulus de ea ne gry quidem hoc loco. Sic extra chorum ſaltat, vt ludat ac ludificet.

Caluinus extra chorum ſaltat

Audiamus tamen reliqua: *Interim tamen non excludit reliquas verbi partes, ac ne præcepta quidem ipſa legis: ſed vult ſtatuere peccatorum remiſſionem pro iuſtitia, etiam citra exactam obedientiam, quam lex requirit. Sufficit ergo ad pacandas mentes, & ſtabiliendam ſalutem, Euangelij verbum: quo non*

iubemur

iubemur operibus iustitiam promereri, sed gratuitò oblatam fidem amplexari. Eundem semper voluit lapidem, quem ipse sibi voluendum & agitandum delegit, cuius in textu Apostolico nulla apparet particula; quum non de verbo Euangelij in sensu Caluini, sed de verbo fidei, de verbo gratiæ ad sensum Moysis, locutus hîc Paulus fuerit, vt suprà explicatum dedimus. De verbo quoque Euangelij suo more mentitur, quæ olim satis refutata reliquimus. Videamus quæ sequuntur, vbi ipsa Apostoli verba explicare velle videtur. Nam hactenus ab eis longissimè diuagatus est. *Verbum* (inquit) *fidei pro verbo promissionis, hoc est, pro ipso Euangelio μετωνυμικῶς dictum est, quoniam relationem habet cum fide. Subaudienda enim est antithesis qua discernitur lex ab Euangelio: atque ex hac distinctionis nota colligimus, sicuti lex opera exegit, ita Euangelium nihil aliud postulare, nisi vt fidem afferant homines ad recipiendam Dei gratiam.* Prodit hîc Caluinus artes & technas quas in promptu habet ad deprauandas, quoties volet, diuinas Scripturas. Metonymias fingit, antitheses subornat, distinctionis notas fabricat, vbi harum omnium nullus prorsus locus, nullum vestigium apparet. Hîc vt lectorem à vero, germano, perspicuo verborum Pauli sensu longissimè abducat, primùm in verbo *fidei* metonymiam fingit. *Verbum* (inquit) *fidei pro verbo promissionis, hoc est, pro ipso Euangelio per metonymiam accipitur.*

Caluini artes ad deprauandas Scripturas.

tur. Et vnde hoc commentum ab huius loci sensu alienissimum? Quomodo probat per verbum fidei hoc loco verbum promissionis significari? An fides & promissio synonyma sunt, aut apud Paulum æquiualent? An nihil creditur nisi promissio? Aut quæ tandem ista est promissio? An vnica in Scripturis legitur promissio? An non promissiones variæ leguntur, non solùm remissionis peccatorum gratuitæ, quam solam intelligit Caluinus, vt antithesis eius subiuncta manifestat, sed etiam renouationis internæ charitatis in cordibus diffusæ, legis in cordibus scribendæ, Spiritus Dei regenerantis, inhabitantis, à lege peccati liberantis, gratiæ Dei effusæ abunde, noua creaturæ in Christo, mercedis vitæ æternæ? Si tot & aliæ adhuc multæ in Scripturis promissiones leguntur, non secus ad salutem firmiter credendæ quàm illa vna promissio gratuitæ remissionis peccatorum, cur vnam solam promissionem nominat? Deinde, cur illam vnam promissionem per epexegesin Euangelium vocat? Hoc est (inquit) pro ipso Euangelio. Euangelium quoque nihil quam vnam hanc promissionem docet? At (inquit) μετωνυμικῶς ita dicitur, quia videl. in Euangelio hæc vna promissio continetur. Sit ita. Nunquid tamen in Euangelio, eiusque prædicatione, illa sola continetur? Nunquid prædicatio Euangelica aliud nihil affert præter vnam promissionem, seu antedictam,

Fides & promissio non sunt synonyma

Promissiones variæ.

Tit. 3. Rom. 5. Ierem. 31. Rom. 8. Tit. 3. Gal. 5.

dictam, seu aliam quamlibet? Quid portè totius contra vniuersam Scripturam cogitari potuit? Deinde hîc esse metonymiæ locum quis Caluino concedet? Aut si metonymiæ locus hîc sit, vt in verbo fidei vnum aliquod fidei aut Euangelij obiectum intelligatur; cur verbum promissionis antedictæ hoc erit, de qua promissione totus hic textus nihil loquitur, nihil insinuat, & non potiùs verbum gratiæ Christi regenerantis, ac intus renouantis; verbum (inquam) circũcisionis spiritualis, quam facit gratia Christi, hoc verbum fidei erit propter quam & ex qua mandati verbum, *Propè est in ore & corde nostro, vt faciamus illud*? Sanè illud verbum fidei ab Apostolo hîc intelligi, ex Augustini verbis nuper prolatis, nostraq; antegressa explicatione, liquidò cõstat. Sed Caluinianæ impostur̃ technas magis aperiamus. Cur in verbo fidei promissio, hoc est, Euangeliũ metonymicè intelligetur? *Quoniam* (inquit) *relationem habent cum fide*, id est, quia hanc promissionem fides respicit, Euãgelium prædicat. Atqui multas alias promissiones (vt iam ex parte recensuimus) fides respicit, Euangelium prædicat: quæ omnes idcirco relationem habent cum fide. Nihil ergo hæc techna metonymica ad Scripturæ huius deprauationem Caluinum iuuat. Qua submota, corruit quoque quam illi substernit antithesis. *Subaudiendum*, ait, *antithesim quã lex*

Antithesis subaudiẽda euertitur.

lex discernitur ab Euangelio. Atqui talem hîc antithesin subaudire necesse non est, quando verbum fidei Euangelicæ tametsi à doctrina purè legali distinctum sit, eaque multò perfectius & excellentius, vt nuper explicuimus, tamen hoc loco non per modum distinctionis aut comparationis, sed positiuè & simpliciter ab Apostolo enunciatur, veluti enunciatiuum eius quod Moyses obscuriùs dixerat, *Propè est verbum in ore tuo, &c.* Sed nota distinctionis, quam ex hac antithesi Caluinus fabricat, ad vniuersum Apostoli textum deprauandum efficacior est. Ex *hac* (inquit) *distinctionis nota colligimus, sicuti lex opera exigit, ita Euangelium nihil aliud postulare, nisi vt fidem afferant homines ad recipiendã Dei gratiam.* Huc videlicet & ad hunc scopum tota hactenus tam prolixa tam, varia in hunc locum Caluini disputatio collineauit. Hac tandem arte totã Apostoli disputationem subuertere se posse confidit. Hæc quippe *distinctionis nota*, si vera esset, omnem hîc Pauli sententiam, quam ex Mose desumpsit, funditus euerteret. Apostolus hactenus iuxta Mosen docuit, iustitiam ex lege hanc vocem habere, *Qui facit eam homo, viuet in ea*: nihil quàm docere ac promittere: iustitiam autem ex fide longè aliam vocem habere, *Propè est verbum in ore tuo, & in corde tuo, vt facias illud*: quæ sententia *ex illo principio pendet* (ait ipse Caluinus) *Circuncidet Deus cor tuum, vt diligas*

Legis & Euangelij distinctio Caluiniana Pauli disputationem euertit.

1.

2.

3.

ligas eum toto corde. Talis autem non habebit mandatum Dei graue, subinfert Augustinus. Ita 4.
iustitia ex fide, & verbum fidei quod Apo- 5.
stolus se prædicare dixit, hunc inprimis effectum habet, ad hoc præcipuè valet, vt lex mandatorum Dei opere compleatur. Nunc Caluini maledicta distinctio totũ hoc euertit, totum beneficium gratiæ Christi hominibus Christianis eripit. *Lex* (inquit) *opera exigit: Euangelium nihil aliud quàm fidem postulat ad recipiendam Dei gratiam.* Pernicio sissimè fallit. Lex opera requirit: Euãgeliũ gratiã adfert, qua hæc opera præstẽtur. Euangeliũ innumera alia docet, postulat, requirit, quàm fidẽ. Ipsa quoq; fides nõ ad recipiẽdã Dei gratiã veluti olla quædã, vt alibi Caluinus loquitur (quã alibi cõminutã reliquimus) sed ad disponendũ peccatorẽ vt corã Deo iustificetur, in Scripturis cõmẽdatur. De hac re tota alibi multa disputauimus, & quidẽ in capite ac frõte ipsa Antidotorũ nostrorũ. Hoc loco id tantùm notare conuenit, sic Caluinum concludere, vt totam Apostoli disputationem presentem funditus euertat.

Restant adhuc paucula, quæ tribus verbis expediemus. *Particula ista* (ait Caluinus) *Quod prædicamus, ideo adiecta est, ne quis suspicaretur Paulum à Mose dissidere. Testatur namque, in Euãgelij ministerio sibi cum Mose optimam esse consensionem: quandoquidem ille quoque non alibi quàm in gratuita promissione diuinæ gratiæ felicitatem nostram*

ſtrã locauerit. Huius adiectæ particulæ obſeruatio adeò Caluini corruptelæ nõ fauet, vt eã prorſus iugulet. Quantò enim certior & arctior eſt Pauli cũ Moſe in Euangelij miniſterio cõſenſio, tantò certiùs & fortiùs probatur, verbũ fidei, ſeu iuſtitiã ex fide quã Paulus prædicauit, eſſe bonorũ operũ iuſtitiã ex fide & gratia Chriſti. *Moſes* enim non alium ob finem nec alio ſenſu dixit, *Verbum mandati diuini propè eſſe in ore & in corde*, adeoque *in manibus*, quàm (quod ſubiunxit) *vt facias illud*. Mandati exequutionem reſpexit; promiſſionem gratuitam, quam Caluinus ſibi fingit, non attingit. Aſſeuerat quidem homo ad quidlibet aſſeuerandum audax, *Moſem quoque non alibi quàm in gratuita promiſſione diuinæ gratiæ felicitatem noſtram locare*; ſed vbi tãdem, aut quibus verbis, non deſignat, quia deſignare non potuit, ſed aſſeueranti hoc ſibi ſuperbus hæreticus credi voluit. Sanè ex aduerſo Moſes in verbis proximè ſequentibus hoc modo populum affatur: *Conſidera quòd hodie propoſuerim in conſpectu tuo vitam & bonum, & econtrario mortem & malum, vt diligas Dominum Deum tuum, & ambules in vijs eius, & cuſtodias mandata illius ac ceremonias atque iudicia, & viuas, atque multipliceris, benedicátque tibi in terra ad quam ingrederis poſſidendam*. Collocat clariſsimis verbis *vitam & bonum*, felicitatem populi Dei, non in fictitia promiſſione Caluiniana, ſed in iuſtitia bonorum operum

Paulus cũ Moſe conſentiens, operũ iuſtitiam ex fide docet

Caluinus aſſertor audax nihil probat

Deuter. 30. 15.

operum ex fide, in dilectione Dei, in obseruatione mandatorum eius. Sic vndique apparet, locum hunc insignem, qui Caluino visus est ad astruendam solius fidei iustificationem, & ad omnem bonorum operum iustitiam à causa salutis longissimè remouendã accõmodatissimus; quique, vt loquitur, *à variis difficultatibus eum ac suos expediret*; prorsus è contrario iustitiam bonorum operum ex fide clarissimè astruere, & inuictè probare. Non sine fastidio huic vni loco tam diu immoratus fui: sed ad id me coëgit partim tam necessarij dogmatis orthodoxa explicatio, partim importuni & versipellis aduersarij tam prolixa & accurata deprauatio. In sequentibus locis breuiores, Deo donante, erimus.

10. *Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem.*

PErspicuè & inuictè docet hic locus, non ex sola fide Christianos iustificari aut saluari, sed præter ipsam fidem, quæ corde tenetur, externam quoque oris confessionem (quæ sanè multiplex est, & latè patet, multosque pietatis actus coniunctos habet) ad salutem quoque valere, & salutis nostræ per Christum vnam causam, vnum medium esse, nõ secus quàm fidem. Nam si hæc propositio, *Corde creditur ad iustitiam*, probat perspicuè, ex fide homines iustificari, & vnam iusti-

Fides sola ad salutẽ non sufficit.

tiæ

tiæ causam fidem esse; pariformiter altera propositio, *Ore fit confessio ad salutem*, probat perspicuè, ex confessione fidei homines saluari, & vnam salutis causam esse ipsam fidei confessionem: quam videlicet non *illi* tantùm faciunt, qui quauis data occasione fidē Christi ore profitētur, etiam propositis tormentis, vitæque ac fortunarum discrimine, sed etiam *qui quolibet opere bono*, & quolibet cultu externo *Christianis hominibus* proprio, Christianos se esse, *Christi se fidem* tenere ac nomen colere, opere profitentur. Ita hæc omnia pietatis opera iuxta Paulum ad salutem valent, non secus quàm fides ad iustitiam. Inter iustitiā autem ac salutē aliquid discriminis esse, aut iustificari in Scripturis aliquid aliud esse quàm salutē adipisci, nemo (quamlibet hæreticus) negauerit; & vt neget, ex varijs Scripturis facilè refutabitur, quas alio in loco produximus. Sed & hoc ipso in loco quum prius Apostolus dixisset, *Si confitearis in ore tuo D. Iesum, & in corde tuo credideris quòd Deus illum suscitauit à mortuis, saluus eris*, vbi fidei in corde salutem tribuit, nunc dicit, *Corde creditur ad iustitiam*: apertè docens, iustitiam & salutem apud illum pro eodem haberi. Iustificamur ergo iuxta hæc Pauli verba non secus ex bonis operibus quæ fidei confessio facit, quàm ex ipsa fide qua corde creditur.

De Iustificat. lib. 5. cap. 7.

Salus & iustitia idem valent.

Nunc vide vt clarissimam Apostolicæ doctrinæ

ctrinæ lucem omnibus ingenij sui viribus offuscare, premere, extinguere contendit Caluinus. *Mirum* (inquit) *videri queat, cur nunc salutis nostræ portionem fidei tribuat, toties antehac testatus sola fide nos saluos fieri.* Hoc Apostolum antehac & sæpe testatum esse fingit & asseuerat audacter Caluinus. Sed Apostolum antehac nunquam hoc testatum esse, contra Caluini corruptelas, vbi hoc Apostolum testari voluit, luculenter ostendimus. Nunc ad præsentem difficultatem quid respondeat, vide. *Sed*, inquit, *ex eo colligi non debet, confessionem salutis nostræ causam esse: tantùm significare voluit quomodo salutem nostram Deus perficiat; nempe dum fidem, quam pectoribus nostris indidit, emergere per confessionem facit.* Vide vt hæc euasio in caput impostoris recidat. Iuxta eam quippe nec fides vlla causa salutis erit. Sic enim cum Caluino Apostolum glossabimus: Quod Apostolus hîc ait, *Corde creditur ad iustitiã*, vel toties alibi, *Ex fide iustificamur*; ex eo colligi non debet fidē salutis nostræ causam esse: tantùm significare Apostolus voluit quomodo salutem nostram Deus perficiat; nempe vt fidem pectoribus nostris inserat antequam ab ea iustificamur. Si enim causa salutis confessio fidei non est, nec causa iustitiæ fides erit; quando eodem modo Apostolus loquitur de confessione fidei respectu salutis, quo de ipsa fide respectu iustitiæ. Hæc igitur euasio aut nulla est; aut, si

Caluini euasio in caput suũ recidit.

aliquid est, non secus cõtra fidem iustificantem valet. Aliam nunc decipulam impostor tendit, si prior non succedat. *Imò* (inquit) *notare Apostolus voluit quæ sit fides vera, ex qua hic fructus emanat, ne quis inanem fidei titulum pro ea prætenderet. Nam cor ita accendere debet studio gloriæ Dei, vt flammam suam extrà egerat.* Sed nec hæc decipula vigilantibus imponet. Non quæ sit fides vera, sed quid præter fidem veram ad salutem requiratur, Apostolus docere voluit. Non dicit, Corde creditur ad iustitiam; &, si verè creditur, oris confessio necessariò nascitur, vt fides ad salutem valeat; qui sermo figmento Caluini conueniret: sed ait Apostolus duo distincta. Vnum, *corde credi ad iustitiam*: alterum, *ore confessionem fieri ad salutem.* Deinde, tametsi confessio fidei sit veræ fidei fructus, & cor ita accendere fides deberet, vt flammam suam extrà egerat; aliud tamen est radix, aliud fructus ex ea progerminans. Diuersæ actiones ac virtutes sunt, quarum vtraque suam habet certã ac propriam vim: sanè vt vtraque coram Deo iustificet, vtraque salutem adferat. Cuiusq; boni operis radix est bona voluntas, quam *arborem bonam* Christus vocat. Et vt vnius radicis atque arboris multi sunt fructus; ita non solùm à radice distinctam, sed & quilibet seorsim fructus distinctã ac propriam domino vtilitatem, propriũ gustum, propriã delectationem affert. Ita bonæ voluntatis quodlibet opus

Impostura Caluini alia.

Fidei confessio virtus à fide distincta.

Matth. 7.

opus bonum suam apud Deum mercedem habet. Tandem & hoc ipsum falsum est, confessionē oris esse solius fidei fructum, quum multò magis charitatis sit fructus, & ex charitatis radice magis nascatur quàm ex fide: quod suprà contra Caluinum de omni opere bono in genere demonstrauimus. Postremò, fides vera est, tametsi non viua, quæ hoc fructu caret, de quo mox plura. Tertiū nunc effugium fabricat sibi Caluinus: *Et sanè qui est iustificatus, salutē iam obtinet. Nō ergo minus corde creditur ad salutem, quàm ore fit confessio. Vides sic distinxisse, vt iustificationis causam ad fidē referret; deinde ostenderet quid ad salutē consummandam sit necessariū. Neque enim corde credere quis potest, quin ore confiteatur: & necessitas quidem est perpetuæ consequentiæ, non quæ salutem confessioni ascribat.* Vide & attēde, Lector, quid Caluinus cōcludat. Videl. *salutem confessioni oris non ascribi*, id est, nō esse verū sed planè falsum quod Apostolus dixit, *Ore fit confessio ad salutē.* Hæc quippe verba, *salutē confessioni ascribunt*, non secus profectò quàm iustitiam fidei ascribit altera Pauli propositio, *Corde creditur ad iustitiā* Ita Caluiniana resolutio est textus Apostolici manifesta contradictio. An isto īmpostore aliquid magis impium hæc ætas vidit?

Supr. c. 8. ver. 8.

Effugium Caluini tertium.

Caluinus Apostolo contrariū concludit

Sed expendamus nunc qua arte ad hanc conclusionem peruenit. *Qui iam iustificatus est, salutem obtinet.* Verum est: sed quam nūc obtinet salutem, eam conseruare & ad finem

cum ea perseuerare debet. *Atqui* (ait Caluinus) *sic inter vtraque distinxit Apostolus, vt causam iustificationis & salutis poneret in fide: postea ostenderet quid ad eam consummandam sit necessarium.*

Sola fides salutē non perficit.

Optimè. Confessio fidei, aliaque bona opera post primam ex fide iustificationem, ad consummandam salutem sunt necessaria; ergo sola fides ad consummandam salutem non sufficit. *Si ad consummandam salutem sola nō sufficit, ergo nec simpliciter ad salutē sola sufficit: nisi fortè saluus esse possit, cuius salus inchoata quidē sit, sed non cōsummata.* Pulchre Caluinus suā solā saluātē fidē ipsemet euertit. Dices Caluinū in proximis verbis huic malo occurrere, subiūgit enim: *Corde credere nemo potest, quin ore cōfiteatur. Ita necessitas quidē est perpetuæ cōsequētiæ*; vna ab altera diuelli non potest; *sed ista necessitas*, aut ista perpetua cōsequētia, *salutē cōfessioni nō ascribit.* Respondeo: Tametsi vera hæc esset necessitas perpetuæ cōsequentiæ quā Caluinus fingit; tamen falsum penitus est quod addit, *qua confessioni salutē nō ascribit*, quia verū certissimè est quod Apostolus dicit, *Ore fit cōfessio ad salutē.* Videt vt hæc oris confessio, siue necessariò ex fide sequatur siue non, siue perpetuam consequentiam cum fide habeat siue non, ipsamet ad salutem valet; & ipsi confessioni salus ascribitur. Ita inanis est tota Caluini lucta, inanis & vana cōtra perspicuam verbi Apostolici veritatem tota & tam varia eius tergiuersatio.

giuersatio. Tandem stultitiæ ac dementiæ plenum est quod asseuerat, & non probat; neminem posse corde credere, quin ore confiteatur. Credidit in Christum Petrus, quando eum ad vnius ancillæ vocem ore confiteri noluit. An mentitur Ioannes quum scripsit: *Veruntamen & ex principibus multi crediderunt in eum; sed propter Pharisæos non confitebantur, vt è synagoga non eijcerentur, dilexerunt enim gloriam hominum magis quàm Dei?* Postremò, si omnis qui credit in Christum, necessariò confitetur illum, vt quid in Euangelio Christus Apostolos suos in eum credentes tam vigilanter ac seriò hortatur, vt eum coram hominibus confiteantur? *Dico vobis amicis meis, ne terreamini ab his qui occidunt corpus*, &c. *Dico vobis, Omnis quicunque confessus fuerit me coram hominibus, & Filius hominis confitebitur illum coram Angelis Dei. Qui autem negauerit me coram hominibus, negabitur coram Angelis Dei.* Omnes illas ad fidei confessionem hortationes cessare oportuit, veluti superuacaneas, & ad solam fidē hortari suos Christus debuit, quando qui corde credit, ex necessaria & perpetua consequentia ore confitetur. Sed ineptias & insanias Caluinianas refutandi nullus finis foret. Tenemus interim Apostoli sententiam: non solam ex corde fidem ad iustitiam ac salutem valere, sed & oris confessionem, aliáque pietatis opera ei coniuncta, adeóque quodlibet opus bonum (quando non est eorum

Credere potest qui non confitetur. Luc. 22.

Ioā. 12. 42

Luc. 12. 4. & 8.

rum, quæ eiusdem generis sunt, diuersa habenda ratio) ad iustitiam quoque & salutem coram Deo magnam vim habere; adeóque ex illis, non secus atque ex fide, homines iustificari ac saluari.

14. *Quomodo inuocabunt in quem non crediderunt?*

SÆpe monui, vocem fidei quoties hæretici in Scripturis legũt, sũa eos specialem fidem, fiduciam, securitatem, impiam præsumptionem semper somniare. Facit id hoc loco Caluinus strenuè: cuius ineptia paucis refutabitur. *Vult hîc* (inquit) *coniungere Paulus inuocationem cum fide, vt sunt profecto res inter se coniunctissimæ. Qui enim Deum inuocat, se quasi ad vnicum salutis portum recipit: &, quod certissimi refugij genus est, velut filij in optimi atque amantissimi patris sinũ se confert, vt eius cura protegatur, indulgentia ac charitate foueatur, benignitate subleuetur, virtute fulciatur.* Hæc hactenus vera ac bona sunt; mel & lac Caluinianum, quo lectorum ora primò suauiter illinit ac lactat, vt mox sine vlla amaritudine pestilens venenum infundat. Sic enim prosequitur: *Id facere nemo poterit, qui non antè de paterna Dei erga se beneuolentia tantam persuasionem animo conceperit, vt ab ea qui duis ausit expectare.* Ecce tibi, Lector, pro fide Euangelica, quam Paulus hîc designat, fides Caluiniana, sola diuinæ beneuolentiæ indubitata persua-

Fidẽ Euãgelicã in suam fidẽ transformat Cal.

ta persuasio, sine qua nemo Deum vt filius patrem inuocare potest. Id si ita est, mentitur Scriptura quæ dicit, *Sentite de Domino in bonitate*; quod est in Dei bonitatem veluti in salutis portum se recipere; & *in simplicitate cordis quærite illum: quoniam inuenitur ab his qui non tentant illum*. Sic igitur de Domino in bonitate sentire oportet, vt non in securitate, sed in simplicitate & humilitate cordis, *cum timore & tremore salutem nostram operantes*, quæramus illum: quia ab his inuenitur qui non tentant illum; quod sua fiducia & præsumptione hæretici faciunt, qui in medijs sceleribus ac flagitijs fiducia hac sua carere nolunt, vt alibi explicatum dedimus. De hac persuasione & fiducia Apostolus hîc nihil loquitur. De fide loquitur Euangelica, & quam tota Euangelij prædicatio de Deo, de Christo, de gratia, de peccato, de Sacramentis, de vitę nouitate, suo ambitu complectitur. Sed cum Caluino pergamus: *Ergo qui Deum inuocat, in eo præsidium sibi esse repositum confidat necesse est*. Confidere sanè & optimè confidere oportet, sed absque persuasione illa Caluiniana, quæ simplicitatem cordis, timorem & tremorem, sui ipsius probationem & examen (à Scripturis desiderata) longissimè remouet. Aliud spes bona fidelium, quæ pietatis conditionem adiunctam habet (*probatio enim spem adfert, quæ non confundit*) aliud certa persuasio Caluiniana, quæ om-

Sap. 1.

Philip. 2.

In Antid. Euangel. ad Ioā. c. 20. v. 28.

Rom. 5.

nem à noſtra parte pietatis cõditionem peni-
Suprà pag. 32. tus excludit, vt alibi ex eius verbis patefeci-
mus. Sed nunc, vt ſuã certam perſuaſionem
Caluinus ex hoc loco velut ex igne aquam
elicere contẽda, t videamus. *Siquidem*, inquit,
de ea inuocatione loquitur Paulus quæ à Deo appro-
Iac. 1. *batur*. Haud dubiè: nã *qui poſtulat in ſpe nihil*
hæſitans, ita inuocat, vt eius inuocatio à Deo
approbetur: quod eius in Euangelio oratio
Mat. 8.2. docuit: *Domine, ſi vis, potes me mundare*. De po-
tentia Dei nihil hæſitauit, de voluntate Dei
bene ſperauit. Pergit Caluinus: *Nam hypocritæ*
quoque inuocant, ſed nõ in ſalutẽ, quia ſine vllo fidei
Caluiniſt. fides inuocationem parit hypocriticã. *ſenſu*. Hypocritæ ſine fructu inuocant, non
quia ſenſu fidei Caluinianæ carent, ſed quia
illo ſenſu nimis abũdant. Suis enim adhuc in
flagitijs ac ſceleribus manẽtes, inuocare au-
dent, & Deum ſibi propitium confidunt,
quod Caluiniſtarum fides facit. Ille enim
Matth. 15 verè hypocrita eſt, *qui labijs ſuis Deum honorat*,
voce inuocat, *cor autem eius longè à Deo eſt*, cor
habet affectu & reatu peccati plenũ. Conclu-
dit iam Caluinus: *Vnde apparet quàm nihil ſa-*
piant omnes Scholaſtici, qui Deo ſe dubitanter of-
ferunt, nulla fiducia ſubnixi. Calumniatur & fal-
lit. Scholaſtici cum bona & firma ſpe ſe Deo
offerunt, omni dubitatione remota ex parte
bonitatis diuinæ, ſentientes de illo in boni-
tate, ſed ſentientes de ſeipſis in humilitate, à
fiducia & certa perſuaſione Caluiniana ve-
luti à certo præcipitio & altero deſperationis

extre-

extremo abhorrent. *At* (inquit Caluinus) *longè aliter Paulus, qui illud tanquam confessum axioma sumit, non posse nos vite precari, nisi de successu certo persuasos.* Vide frontē meretriciam audaciſsimi impoſtoris. Dixit Paulus, *Quomodo inuocabunt in quem non crediderunt?* ergo docet non aliter poſſe nos Deum rite inuocare, niſi de ſucceſſu certo perſuaſos. Ita credere apud Paulum hoc vnum & propriè Caluino ſignificat, *esse de successu certo persuasum.* Sed expectamus vt hanc ſuam prophanam & nouellam gloſſam confirmet ac probet. *Neque enim* (inquit) *fidē implicitam designat, sed eam certitudinem, quam de paterna eius beneuolentia cōcipiunt animi nostri, vbi per Euangelium reconciliat nos sibi, & in filios adoptat.* At hæc probatio nulla eſt, ſed mera petitio principij qua idem per ſe ipſum probatur. *Credere* (inquit) *significat de successu certo esse persuasum, quia significat certitudinem de paterna Dei beneuolentia conceptā.* Atqui hæc ipſa certitudo concepta nihil eſt aliud quàm de ſucceſſu certa perſuaſio. Non ſecus illam quàm hanc negamus: non ſecus illa quàm hæc prophana & impia nouitas eſt. Vide igitur & attende Lector. Caluinus vt Scripturas deprauet, nouóſque illis & peregrinos ſenſus affingat, ſua placita ſumit, illa affirmat, aſſeuerat, ponit, repetit, inculcat. Sic exponendæ Scripturæ nec loci circunſtantia, nec aliarum Scripturarum collatio, nec antiqua fidei re-

Caluinus idē per ſe ipſum probat.

Scripturas deprauādi ars Caluiniana.

gula; nec veterum Patrum iudicia, sed sola cuiusque hæretici propria placita, priuata dogmata, regula deinceps & norma (Caluini exemplo) erit. De qua fide Paulus hic loquatur, & quid apud eum vox *credere* hoc loco significet, tota eius disputatio manifestum facit. De fiducia aut certitudine beneuolentiæ diuinæ, de certi successus persuasione, ne gry quidem hoc loco Paulus. Præmiserat generalem sententiam: *Omnis qui inuocauerit nomen Domini, saluus erit.* Hæc inuocatio omnem Dei cultum legitimum ac necessarium significat. De Enos dicitur, Gen. 4. *Hic cœpit inuocare nomen Domini*, quia primus post impiũ Cain seruire Deo cœpit. Psal. 98. *Samuel inter eos qui inuocant nomẽ Domini*, ait alia Scriptura, id est, inter veros Dei cultores. Atqui nullus Dei cultus absque fide est, & omnis Dei cultus à fide orditur. Sed hæc fides ad inuocationis & cultus exordiũ generalissima quædam fides esse potest, nondum per quoslibet fidei articulos distinctè traditos instructa. *Accedentem ad Deum* (ait Apostolus) *oportet credere quia est, & quia inquirentibus se remunerator est.* Hæc fides satis adhuc generalis & implicita est. Hac tamen ad Deum acceditur, hac Deus inuocari potest. Prima enim ad Deum accessio per inuocationẽ fit, quæ vt sine fide esse non potest ad omnia credenda parata, ita fidem plenissimè de omnibus instructã nõ exigit. Quũ

Inuocatio esse potest cũ fide generali & implicita.

Hebr. 10.

Ana-

Ananias Paulo diceret, *Exurge, & baptizare, & ablue peccata tua, inuocato nomine Iesu*; an Paulus inuocare iussus, omnem tunc & explicitam, claram atque distinctam eorum, quæ credenda sunt, notitiam aût reuelationem habuit? Imò verò hoc vnum de cælo edoctus, *Iesum Nazarenum* Dominum ac Messiam *esse quem persequebatur*, ad reliqua perdiscenda Ananiam audire iubetur: *Surge vade Damascum, & ibi tibi dicetur de omnibus quæ te oporteat facere. Christus quoque ei dixit: Ad hoc apparui tibi, vt constituam te ministrum & testem eorum quæ vidisti, & eorum quibus apparebo tibi*, id est, eorum quæ te postea per inspirationes & visiones docebo. Paulus ergo cum fide adhuc implicita, & multarum rerum, quæ ad fidem pertinebant, ignara; cum fide tamen quæ ad omnem reuelationem credendũ parata fuit, inuocare nomen Iesu iubetur. Sic igitur Paulus hoc loco manifestè docet inuocari Deũ non posse, nisi ab eo qui iam in Deum credit, seu fide plena & explicita, seu generali aliqua fide & implicita. De certitudine fidei Caluinianæ nihil aut Paulus hîc aut alia vlla Scriptura insinuat. Fidem implicitam vt non apertè hoc loco designat Apostolus, ita sub generali fidei nomine eam designari, ipsius Pauli prolatum exemplum manifestè conuincit.

Act. 22. 16

Act. 22. 10.

Act. 26. 16.

Alia nunc ex parte hæreticis hoc loco occurrendum est. His quippe Pauli verbis alij abutun-

abuntur, vt Sanctorum inuocationem impietatis arguant, quia in Sanctos, quos inuocamus, nequaquam credimus, nequaquam credere oportet. Sed in promptu solutio est, quæ apud Scholasticos trita est, inuocationem cum fide cõiunctam, eam esse, quæ, quod petit, ab eo implendum petit quem inuocat; quæ soli Deo propria est, bonorũ omniũ authori & largitori: Sanctorum inuocationẽ huiusmodi esse, vt nõ per eos impleri roget quæ petimus, sed tantùm per eos impetrari velit quæ desideramus.

S. Thom. 2. 2. q. 83. art. 4.

14. *Quomodo credent sine prædicante?*
15. *Quomodo prædicabunt, nisi mittantur?*

LVculenta est hoc loco Apostoli gradatio. Sicuti radix inuocationis est fides, & sine fide nulla est Dei inuocatio, sicuti fidei radix & principium externum (nam interna & præcipua radix, Dei gratia est) auditus doctrinæ fidei, seu prædicatio Euangelij est; & sine externa prædicatione (ordinariè loquendo) fides non addiscitur: sic radix legitimæ prædicationis est missio: nec prædicandi Dei verbum vlla legitima potestas est, vbi legitima missio non præcesserit.

Missio legitima prædicãti necessaria

Valet hic locus contra hæreticos omnes fures ac latrones, qui ascendunt aliunde, qui prædicandi officium sibi arrogarunt à nemine missi, quia nec à Deo extra ordinem (vt ex eo patet, quòd extraordinariæ missionis

sionis signis careat) nec ab Ecclesia iuxta ordinem à Christo institutum missi sunt: de qua re tota latè & copiosè disputauimus in Promptuario nostro Catholico. In festo S. Andreæ, & S. Mar. & in fer. 3 Pentec.

Quid ad hunc locum Caluinus, qui se suíque similes, verbum Dei prædicantes, & omni legitima missione destitutos, hîc perstringi facilè sentiebat? Habet in promptu qua elabatur. De missione diuina loqui Paulum vult, non Ecclesiastica. *Nequaquam hic*, inquit, *de legitima cuiusque vocatione agit Paulus. Tantùm hoc docet, non fortuitò pluere Euangelium ex nubibus, sed per manus hominum afferri, quò diuinitus missum est: denique nullum esse verbi Dei præconem, quem non peculiaris sua prouidentia Deus suscitarit.* Sanè quia Ecclesiastica missione hic latro caruit, qualem Christus in Ecclesia sua instituit, de diuina tantùm vocatione ac missione veluti ad verbi prædicationem necessaria loqui Apostolum vult. Sic pecuniarius latrunculus furti redarguitus, quia bonæ fidei possessionem, qualem leges instituunt, allegare nō potest, arte tamen Caluiniana (si fides ei habeatur) facilè elabetur; dicens bonorum temporalium possessionem legitimam nec ab humanis legibus pendere, nec fortuitò pluere ex nubibus, sed per manus hominum comparari, in quorum manus diuinitus mittuntur: nec vllum esse pecuniarum legitimum possessorem, cui non peculiaris sua prouidentia Caluinus sicut latro euasiones quærit.

Deus

Deus eas largitus sit. Sanè non secus latro ad rei furto sublatæ legitimam possessionem Dei prouidentiã & Dei largitionem, secluſis humanis legibus, allegare potest, quàm iſte animarum latro ad verbi Dei legitimam prædicationem (cui se intrusit, legitimo detruso Geneuensi Episcopo, cum Pastoribus illic Catholicis) Dei prouidentiam & Dei missionem, secluſa Ecclesiastica, allegat. Atqui contra hanc diuinam (quam sibi Caluinus finxit) missionem, alio in loco, quod satis videri potest, disputauimus, vbi & ostendimus, eos, qui à Deo extra ordinem tempore Apostolico vocati sũt, Ecclesiastica tamẽ ordinatione, manuũ impositione ac missione vsos fuisse. Paulus verò hoc loco vt de prædicatione verbi ordinaria loquitur, quæ ad fidem propagandam ordinarium medium est; sic de missione ordinaria, quæ non solùm diuina sed & Ecclesiastica est, nemine hactenus dubitante, locutus est.

Ad Act. c. 13. v. 3.

17. *Ergo fides ex auditu : auditus autem per verbum Christi.*

COnclusio hæc est gradationis Apostolicæ antegressæ; fidem, tametsi Dei donum sit, qui spirat vbi vult, & quomodo vult, ordinario tamen & constituto quodam modo ex auditu prædicantis Ecclesiæ, cuius ministerio Deus vtitur, hominum animis inge-

ingenerari. Hanc Apostoli conclusionem diserte agnoscit Caluinus. *Est* (inquit) *notabilis hic locus de efficacia prædicationis, quoniam ex ea fidem nasci testatur. Confessus nuper quidem est, per se nihil proficere (quia non omnes obediunt Euãgelio) sed vbi Domino operari placet, hoc instrumentum est potentiæ ipsius. Et certè vox hominis vsque in animam penetrare sua virtute non potest; & nimium extolleretur mortalis homo, si diceretur vim habere nos regenerandi. Lumen etiam fidei sublimius quiddam est, quàm vt humanitus conferri possit. Verùm hæc omnia nõ obstant quin Deus per hominis vocẽ efficaciter agat, vt eius ministerio fidẽ in nobis creet.* Hæc omnia sana & orthodoxa sunt, ipsissimámque Apostoli conclusionem explicant. Sed vide nunc quale venenum infundat. *Præterea*, inquit, *notandum est, non alia quàm Dei doctrina fidem fundari. Neque enim ex qualibet doctrina fidem oriri tradit Paulus, sed nominatim ad Dei verbum restringit: quæ restrictio absurda foret, si in hominum placita recumbere fides posset. Quare facessant omnia hominum commenta, vbi de certitudine fidei agitur. Hoc modo etiam concidit Papale illud phantasma fidei implicitæ, quod fidem à verbo auellit: ac multo magis execranda illa blasphemia, suspensam manere verbi fidem, donec eam fulciat Ecclesiæ authoritas.* Habes Caluini toxicum, sanæ doctrinæ (quam præmiserat) pestilenter admixtũ. Sed vide paucis fraudem & impietatem. Paulus docet, *fidem esse ex auditu prædicantis Ecclesiæ, per cuius* Eccl. prædicationis efficacia.

mini-

ministerium efficaciter agit. Addit hunc *auditum esse per verbum Dei*, quia non nisi verbum Dei Ecclesia prædicat, docet, annunciat. Duo ergo fidei generandæ externa media ponit Paulus, Ecclesiam prædicantem, Dei verbum prædicatum. Vnum ab altero diuelli non debet. Nec verbum ab Ecclesia separari potest, quia illa Dei verbum infallibiliter & perpetuò habet; *iuxta apertissimas & varias Christi promissiones, quod & ipse dati* ministerij finis necessariò *conuincit*; nec Ecclesia à verbo separari debet, quia per Ecclesiæ ministerium hoc verbum omnes audire Deus voluit. Nunc Caluinus, alijque hodie hæretici, sic verbi auditum vrgét, vt ab illo quomodocumque vel lecto vel audito, siue per Ecclesiæ vocem siue non, fidem esse pertinacissimè velint. *Nos Catholici* sic verbi auditum vrgemus, vt ex illo fidem quidem esse libentissimè agnoscamus, sed ex illo ab Ecclesia prædicante (cuius ministerio Deus vti voluit) nobis tradito & explicato; à verbo, inquam, per os Ecclesiæ audito. Duplicem auditum ponit Paulus; vnum verbi Dei, alterum verbi Dei ab Ecclesia prædicati. De priori dixit, *Quomodo credent quem non audierunt?* id est, cuius verbum non audierunt? de altero dixit, *Quomodo audient sine prædicante?* id est, ipsum Dei verbum vnde vel à quo audient, *nisi* à prædicatore legitimè misso? Aduerte, Lector, hunc duplicem

Fidei generandæ medium externum auditus duplex.

Ephes. 4. 12. & 13.

cem auditum. Nec solùm per se verbum, nec solam per se Ecclesiã, sed verbum & Ecclesiam, verbum per os Ecclesiæ audire oportet, vt fidem habeas. Nunc attende Caluini venena. *Fidem* (inquit) *ad Dei verbum nominatim restringit Paulus.* Fallit impostor. Non ad Dei verbũ simpliciter ac quomodocumque prolatum, aut vbicumque vel lectũ vel inuentum, sed ad *Dei verbum auditum*, & à prædicante Ecclesia auditum (*Quomodo enim audient sine prædicante?*) fidem restringit Paulus. Addit Caluinus, *hanc restrictionem absurdam fore, si in hominum placita recumbere fides posset.* Iterum fallit. Hæc restrictio ad verbum Dei in suo ambitu complectitur verbũ Dei auditum ex ore prædicantis. Nunc, qui verbum prædicant, homines quidem sunt, sed homines Dei sunt, à Deo iuxta ordinem ab ipso constitutum missi (*Quomodo enim prædicabunt, nisi mittantur?*) à Deo testes veritatis constituti, à Deo *ad consummationem Sanctorum dati.* Nec isti homines sua placita sed ipsum Dei verbũ docẽt. Quia nõ sua placita sed Dei verbũ docẽt ac docebũt, ideo Apostolus dixit, *Quomodo audiẽt sine prædicãte?* ideo credituros ad vocẽ prædicãtis Ecclesiæ misit. An cõtra Paulũ sic obgãniet Caluinus? Cur dicis, *Quomodo audiẽt sine prædicãte?* Cur ad homines prędicãtes audiẽdos nos mittis? Cur in hominũ placita fidẽ nostrã recũbere doces? Cur illã restrictionẽ non tenes, *Fides est ex auditu*

Eph. 4. 12.

Ecclesiæ prædicatio nõ est humana aut fallax doctrina.

ditu verbi Dei? Cur addis, *audito prædicante?* Atqui optimè sciebat B. Apostolus Christum pro sua sapientia prædicantes in Ecclesia ita posuisse, ita misisse, ita dedisse, vt ad omnem diuini verbi veritatem docendam *Spiritum S. apud se in æternum manentem haberent, vt verba sua in ore eorũ & in ore seminis eorũ ponerent,* non recessura ab eis, vt ad hunc finẽ cum illis prædicantibus ac docentibus *omnibus diebus, vsque ad consummationem seculi,* futurus esset, ideóq; non sua placita sed Dei verbũ semper & infallibiliter doceret. Nunc igitur cum Caluino rectissimè nos dicimus: Hæc restrictio, *Fides est ex auditu verbi Dei, prædicante hoc verbum Ecclesia,* absurda foret, si in aliud recumbere fides posset quàm in verbum Dei ex ore prædicantis Ecclesiæ auditum. Ita sanè est. Qui verbum Dei ab alio quàm ab Ecclesiæ prædicantis ore accipit, ordinem à Christo constitutum inuertit, & mille se periculis exponit. Itaque (vt reliqua Caluini venena expediamus) *facessant sanè oportet omnia hominum commenta,* hominum sanè vel infidelium, vel hæreticorum, vel priuatorum quæcumque iudicia, vbi de fidei certitudine agitur, & eam petere oportet *à verbo Dei ex ore prædicantis Ecclesiæ audito.* Nec execranda blasphemia, sed Apostoli hoc loco doctrina est, *suspensam manere verbi fidem, donec eam fulciat Ecclesiæ authoritas.* Ait enim: *Quomodo verbum audient*

Ioan. 17.
Esai. 59.
Mat. 28.

Ecclesiæ prædicãtis certa authoritas.

dient sine prædicante? id est: Donec accesserit prædicātis Ecclesiæ vox, suspensus, dubius, incertus omnis auditus est. Sanè hæc prædicantis Ecclesiæ vox si nullam authoritatem habet, quæ audientium fidem fulciat; nunquam idem Apostolus Ecclesiam vocasset *columnā & firmamentum veritatis*. Sanè si veritatis colūna est Ecclesia, fulcit veritatem. Si veritas est verbi Dei fides, fidem verbi fulcit Ecclesia. Non ergo execrāda blasphemia est hoc dicere, sed execrāda blasphemia est hoc negare. Rursum hęc prædicātis Ecclesiæ vox si nullā authoritatē habet, quæ audiētiū fidē fulciat; cur eius necessitas ab Apostolo hoc loco tā luculēter asseritur? Illa verba Apostoli, *Quomodo audiēt sine prædicāte?* hūc omnino sensum, hāc vim habēt, Verbū Dei audire nō possunt, nec debent (ordinariè loquēdo) nisi ex voce prædicantis Ecclesiæ. Sanè sicut illa verba, *Quomodo prædicabūt, nisi mittāntur?* hunc sensum, hanc vim habēt, Verbum Dei prædicare nec possunt, nec debent, nisi legitimè mittāntur. An non igitur eorum est in causa fidei certa authoritas, quos necessariò audire oportet vt credamus? Execranda igitur rursum est Caluini blasphemia, qui hoc negat. De implicita fide quod hic iterum garrit, nihil ad rem præsentem. Fides Christianorum quæ audit prædicantem Ecclesiam, siue, quum illam audit, implicita adhuc & minùs perfecta generetur, siue

1. Tim. 3. 15.

Fides Ecclesiæ data à verbo Dei non diuellitur

siue explicita, plena atque perfecta capiatur, nunquam à verbo Dei auellitur, quia Ecclesia docens nunquam verbo Dei destituitur. In summa, tenenda tota Apostoli sententia, *Fides est ex auditu prædicantis Ecclesiæ*; & auditus ille, quem qui audit, Ecclesiam habet, est per verbum Dei: quia neque sinè prædicante Ecclesia verbum audiri debet (*Quomodo enim audient sine prædicante?*) neque Ecclesia prædicãs ac docens, aliud quã verbum Dei docere potest, quia hæc verbi Dei *custos, testis, columna, & firmamentum est.* Videat Lector quæ de hoc verbi & Ecclesiæ docentis nexu indiuiduo & inseparabili in alijs Antidotis nostris, varia data occasione, contra Caluinum disputauimus, tam in Euangelia quàm in Acta Apostolorum. Verbi prætextus hæreticorum asylum est: Ecclesiæ à Christo data authoritas, columna & firmamentum orthodoxorum est. Verbum, neglecta Ecclesia, volunt illi: verbum nisi cum Ecclesia & per vocem Ecclesiæ volumus nos. Doctrinam cælestem clamant illi: doctrinam cælestem ex ore docentium, qui docere iubentur, profitemur nos. Vide potissimùm quæ ad Ioann. cap. 19. ver. 23. scripsimus.

In Matth. c. 5. v. 13. Luc. c. 10. v. 16. Ioan cap. 7. v. 48. & c. 10 v. 16. & c. 19. v. 23. In Acta c. 15. v. 28. & c. 16. v. 17.

Verbi prætextus hæreticorũ asylum.

6. *Tota die expandi manus meas ad populum non credentem & contradicentem mihi.*

DOcet hic locus, gratiam diuinam sic in homine operari, vt ei homo vicissim liberè cooperetur aut non cooperetur. Hîc enim Apostolus volens docere Iudæos sua culpa reiectos à Deo esse, eò quòd in Christum nõ crediderunt (saluari enim non posse nisi qui credunt, siue sit Iudæus siue Græcus) postquam dixisset illos audiuisse Euangelium (nam *in omnem*, inquit, *terram exiuit sonus prædicantium*) quo audito credere potuissent, si voluissent; nunc docet de hac eorum voluntaria incredulitate olim prædixisse Esaiam; docet hunc esse veterem huius populi morbum, quòd cum maximis auxilijs gratiæ Dei conuerti tamen noluerint, sed semper cõtradixerint, & (vt S. Stephanus illis in os dixit) *Spiritui S. semper restiterint*. Illud enim, *Expandi manus meas*, copiosam & præsentem illis Dei gratiam significat. Illud, *tota die*, perseuerantem & perpetuò pulsantem Dei gratiam docet; dum interim ipsi Deo non crederent, sed contradicerent. Quòd si hæc Dei gratia tam copiosa & tam perseueranter oblata non fuisset auxilium sufficiẽs, & gratia ex se efficax; profectò nec illi contradicendo peccassent, nec illorum incredulitatem vel per Esaiam Deus conquerẽdo redarguisset, vel

Gratiæ Dei increduli resistunt.

Act. 7.

Apostolus in sequenti capite ruinæ eorum causam fuisse docuisset. Peccatum enim incredulitatis positiuæ seu pertinaciæ (quale hoc Iudæorum erat) sicuti absque externa prædicatione sufficienter facta non fuisset (ideoque, qui de Euangelio nunquam audierunt, illo infidelitatis positiuæ peccato non peccarunt) sic absque interna gratia sufficienti, (sine qua externa prædicatio nihil ad salutem operatur) idem peccatum nō fuisset. Nam vt qui ex prædicatione manca aut imperfecta, aut falsa & corrupta, fidem totam & integram non didicit, à peccato infidelitatis positiuæ excusatur (vnde Paulus, vt suos Ephesios inexcusabiles redderet si in tota vera fide post eius discessum non perfisterent, dicit illis: *Non subterfugi quò minus annunciarem omne consilium Dei vobis*) sic planè per auxilium gratiæ insufficiens, qui non fuit conuersus, ab eodem peccato excusatur. Vnde Christus in Euangelio de Iudæorum incredulitate sic loquitur: *Si non venissem & locutus fuissem eis, peccatum non haberēt, nunc autem excusationem non habēt de peccato suo. Si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit* (hæc fuerunt opera gratiæ, externis miraculis coniuncta) *peccatum non haberent*; magnum videl. hoc infidelitatis & pertinaciæ peccatum. Qui ergo auxilio gratiæ contradicendo, pertinaciæ & positiuæ incredulitatis peccato peccauit, ille haud dubiè gratiæ sufficien-

Act. 20.

Ioan. 15.

sufficiēti & per se efficaci cōtradixit. Contradixit autem, quia credere & obedire noluit. Sic de Iudæis iterum Christus profitetur: *Quoties volui congregare vos, vt gallina congregat pullos suos, & noluistis!* Illud *quoties* multiplicationem auxiliorum notat. Illa *gallinæ similitudo* tenerrimam dilectionem ex parte Dei, & synceram gratiæ inspirationem significat. Sed congregari ad Christum noluerūt, cōtradicere voluerunt. Sanè auxilij gratiæ sufficientia, &, quantum ex se est, efficacia, sed ex hominum malè libera voluntate inefficacia, ex illis Scripturis manifestè colligitur, quæ docent cum æqualibus gratiæ auxilijs alios conuersos non fuisse cùm illa haberent, alios conuerti voluisse si habuissent. Apud Ezechielem dicit Deus: *Non ad populum profundi sermonis & ignotæ linguæ tu mitteris; & si ad illos mitteretis, ipsi audirent te. Domus autem Israel nolunt audire te, quia nolunt audire me.* Hæc ille. Patet, ex illa prædicatione alios conuertendos fuisse, ex qua Iudæi conuerti noluerunt. Sic in Euangelio Christus dicit, *Tyrios & Sidonios in cilicio & cinere pœnitentiam acturos fuisse*, si illa signa vidissent quæ in Bethsaide & Capharnaū facta fuerant: cum quibus tamen ipsi Bethsaiditæ & Capharnaitę cōuerti noluerunt. Nempe hoc est quod Apostolus hîc dicit, *Non omnes obediunt Euangelio*, quia ad eandem prædicationem cum eadem excitāte gratia (alio-

Mat. 23.

Ezech. 3.

Mat. 11.

qui, non obedire, nullum esset nouum peccatum; quia naturæ vires excedit fidei donum) alij captiuare intellectum in obedientiam fidei gratiæ ductum sequentes nolunt, alij volunt.

Argumentum Cap. XI.

DOCET reliquias Iudæorum saluatas esse beneficio gratiæ Christi, reliquos in sua cæcitate mansisse: Gentes tamen ad fidem vocatas illis insultare non debere, ne & illi excidantur. Denique & ipsos Iudæos tandem ad fidei notitiam & complexum peruenturos exemplo Gentium, sicut Gētes ob incredulitatem Iudæorum venerunt. In qua gratiæ dispositione altitudinem diuinæ sapientiæ admirando concludit.

2. *Non repulit Deus plebem suam quam præsciuit.*

Prædestinatio cur modò electio modò præscientia vocetur.

QVum ad prædestinationem cuiusque adulti duo necessaria sint, nempe & Dei electio secundùm propositum suum per gratiam (hoc est, voluntas conferendi ea auxilia gratiæ, quibus prævidet prædestinatum ad vitam æternam peruenturum) & præterea ipsa Dei præscientia, quòd talibus gratiæ auxilijs

xilijs prædestinandus ipse de facto ita sit vsurus, vt ad beatitudinem perueniat, quorum prior vera & vnica causa est prædestinationis, ratione ipsius prædestinati; altera nec causa nec origo, sed ei coniuncta: propterea Scripturæ sanctæ prædestinationem hanc diuinam modò ex vno capite appellant *electionem secundùm Dei propositum*; modò ex alio capite eam nominant *præscientiam*, & prædestinatos appellant præscitos à Deo, vt hìc Paulus Iudæos electos vocat *præscitos*: præscitos nempe, quòd in beatitudinem (mediantibus certis gratiæ auxilijs, & eorum recto vsu) liberè peruenirent. Caluinus hoc loco ab hoc legitimo sensu abhorrens, ita scribit: *Præcognoscendi verbo non intelligo speculationem nescio quam, qua præsciuerit Deus qualis quisque futurus esset; sed beneplacitum, quo sibi delegit in filios, qui nondum nati in eius gratiam se insinuare non poterant.* Ita ille præscientiã cum electione confundit, nec alteram ab altera distingui patitur. Atqui eas distinguit Paulus, distinguit & Petrus. Paul. his verbis: *Quos præsciuit, & prædestinauit cõformes fieri imagini filij sui:* quæ verba, quomodocũque cõstruantur, præscientiã à prædestinatione distinguunt; atque ita distinguunt, vt vel eam designent quæ secundùm nostrũ intelligendi modum prædestinationem præcedit, de quã cap. 9. dictum est; vel eam quæ cum ipsa prædestinatione coniuncta est, de qua mox dicemus,

Præscientia & electio distinguuntur. Rom. 8.

Præscientia in Deo duplex.

1. Pet. 1. & de qua Petrus hoc modo loquitur, *Electis aduenis secundùm præscientiam Patris.* Manifestè affirmat electos secũdùm quandam Dei præscientiã tales esse, id est, esse in diuina electione vel circa ipsos electos quandã Dei præscientiam, non quæ ipsa sit electio, sed cui electio conformis respondeat ac conueniat. Quæ qualis sit, *quia de ea loquitur hoc loco Apostolus, paucis explicabo.*

Præscientia prædestinationi cõiuncta quæ.

Præscientia in Deo, secundùm quam fit electio, est cooperationis humanæ *futuræ* & perseuerantiæ simul electorum præuisæ, non illa simplicis intelligentiæ, qua nouit cooperationem vt possibilem, aut vt futurã conditionaliter, si hæ aut illæ circũstantiæ ponãtur (quæ, vt dixi, secundùm nostrũ intelligendi modũ ipsam prædestinationem præcedit, & ad Dei prouidentiam electis ac reprobis communem, non ad ipsam prædestinationem propriè pertinet, vt suprà cap. 9. explicatum est) sed est illa quæ visionis dicitur, qua Deus nouit cooperationẽ futuram in actu absolutè, ideóque præscientia quædam non simpliciter speculatiua sed practica est, sine qua nullos adultos prædestinat. Hãc præsciẽtiã futuræ cooperationis actualis in quolibet prædestinato (à qua tantopere abhorret Caluinus, cum ipsa Dei prædestinatione perpetuò coniunctam esse, ne à nobis fingi videatur) à S. Augustino, qui vnus maximè causam prædestinationis aliquam

quam quoad omnes eius effectus in præuisis electorum bonis operibus sapientissimè semper negat, agnitam ac traditam fuisse docebo. Sanè in libro de prædestinatione Sanctorum ita scribit: *Quod Apostolus dicit de bonis operibus, quæ præparauit Deus vt ambulemus in illis, prædestinatio est, quæ sine præscientia non potest esse. Prædestinatione quippe Deus ea præscit quæ erat ipse facturus.* Et iterum paulò pòst: *Cùm nos prædestinauit, opus suum præscit, qui nos sanctos & immaculatos facit.* Hæc ille. Rursum in libro de bono perseuerantiæ: *Hæc dona Dei, in quibus est incipere credere, & in fide perseuerare, si nulla est prædestinatio, non præsciuntur à Deo. Præsciuntur autem. Hæc est igitur prædestinatio quam defendimus.* Atqui hæc dona Dei, & hæc opera Dei, in electis suis non fiunt absque electorum suorum cooperatione libera, vel saltem (vt Caluinistæ volunt) actione spontanea. Vtrumque igitur Deus prædestinando præscivit, & præsciendo prædestinauit. Vnde alibi idem Augustinus: *Qui omnes rerum causas præsciuit, profectò in eis causis nostras voluntates ignorare non potuit, quas nostrorum operum causas esse præsciuit.* Quare iterũ atque iterum hanc doctrinam, vt indubitatè clarissimam, idẽ celeberrimus gratiæ diuinæ Doctor tradit. *An quisquam (inquit) dicere audebit, Deum non præscisse quibus esset daturus vt crederent? aut quos daturus esset filio suo, vt ex eis nõ perderet quẽquam? Quæ vtique si præsciuit (non personas tan-*

Cap. 10.

Cap. 19.

Cap. 19.

De libero arb. lib. 3. cap. 4.

De bono perseuer. cap. 17.

tantùm, sed & fidem atque opera) *præcedit beneficia sua, quibus nos dignatur liberare, præscit.* Móxque ipsam prædestinationem ita definit, vt præscientiam cũ ea individuo nexu coniungat: *Hæc prædestinatio sanctorum nihil aliud est, quàm præscientia & præparatio beneficiorum Dei, quibus certissimè liberantur quicunque liberantur.* In prædestinatione non solùm est præparatio ex beneplacito, sed etiam præscientia cum beneplacito. Tandem hunc ipsum Pauli locum pertractans B. Augustinus, Ibid c. 18. vbi disertè docet ex his Pauli verbis præsciẽtiæ nomine significari prædestinationem, quia *Dei dona, quæ electis conferuntur vt salui fiant, à prædestinante Deo præsciuntur*, post aliquâ disputationem ita concludit: *Nullus igitur, qui hæc intelligit, negare vel dubitare permittitur, vbi ait Apostolus, Non repulit Deus plebem suam quam præscíuit, prædestinationem significare voluisse. Præscíuit enim reliquias quas secundùm electionem gratiæ fuerat ipse facturus: hoc est ergo, prædestinauit. Sine dubio enim præsciuit, si prædestinauit: sed prædestinasse, est hoc præscisse quod erat ipse facturus.* Opera gratiæ intelligit, quæ in suis electis operatur Deus, vt ad salutẽ perCap. 21. ueniant. Vnde paulò pòst ita scribit: *Hæc omnia, initium scilicet fidei, & cætera vsque in finem dona sua, Deus largiturum se vocatis suis esse præsciuit.* Hæc ille. Deus ergo, quoscunque prædestinat, non solùm ex beneplacito prædestinat, quoad personas ipsas electas; nec vt abso-

absolutè saluandos, qùia electos; sed cum præscientia eorum omnium quæ Deus in illis operaturus est; cum præscientia, inquam, beneficiorum gratiæ, fidei, charitatis, perseuerantiæ, eos prædestinat: quibus mediantibus saluantur, quicunque adulti saluantur. Sic non finem præcisè, sed finē per media, nec priùs finem quàm media, Deus prædestinat. Hac de causa ipsa prædestinatio, non solùm electio, sed & interdum præsciētia in Scripturis vocatur, vt ex hoc ipso Pauli loco B. Augustinus loco nuper citato accuratè probat. Cap. 18. suprà.

Quæ sanè omnia idcirco contra Caluinum ex B. Augustino hoc loco accumulaui, quia *præscientiæ velo electionem non modò obscurari, sed & aliunde quàm ex Dei beneplacito originem accipere*, Caluinus conqueritur; ideoque Deum *absque vllo respectu ad hominum futuram cooperationem quascumque voluntates, consilio ac decreto suo, quod earum omnium considerationem antecedat, prædestinare* affirmat, in hanc suam sententiam vnum Augustinum trahens, quum *seculis omnibus alios magnos authores sibi aduersari* fateatur. Atqui ex præcedentibus apparet, non secus Beatum Augustinum quàm alios Doctores omnes, præscientiam fidei, charitatis, perseuerantiæ, aliorumque bonorum operum & beneficiorum Dei, quibus ad salutem prædestinati perueniunt, cum ipsa prædestinatione Instit. l. 3. c 22. n. 1. & seqq.

diui-

diuina intimè & indiuiduo nexu cõiunctam agnoscere ac docere. Qui huius præscientiæ doctrinam à Scholasticis Theologis latiùs explicatam & solidè confirmatam videre cupit, legat Gregoriũ à Valentia in Sanctum Thomam.

Valen. in 1 par. q. 23. puncto 4.

4. *Reliqui mihi septem millia virorum qui non curuauerunt genua ante Baal.*

INeptè & pertinaciter his verbis & hoc exemplo abutuntur horum temporum hæretici, vt similem Christianæ Ecclesiæ statum esse hodie ostendant, postquam illi suas hæreses, Ecclesiæ Christianæ ante tot secula incognitas, propalare & propagare cœperunt. Caluinus, cum cæteris insaniens, ita in hunc locum scribit: *Hoc animaduertant lectores: quòd Paulus temporis sui statum diligenter cum vetusta Ecclesiæ conditione tum hoc loco tum etiam alibi comparat, non mediocriter hoc ad fidei confirmationem valere, dum reputamus nihil nobis hodie accidere, quod non olim experti sint sancti Patres. Scimus enim quàm grauis machina sit ad turbandos infirmos animos nouitas.* Sed & in sua pestilenti Institutione idem exemplum his verbis premit: *Quamuis tristis vastitas quæ nobis vndique occurrit* (Catholicæ Ecclesiæ toto orbe diffusæ faciem suorumque paucitatem intelligit) *nihil residuum esse clamet, sciamus tamen fructuosam esse Christi mortem, Deumq; mirabiliter Ecclesiam suam quasi in latebris seruare,*

Inst. lib. 4. cap. 1. n. 2.

sicut

ficut Eliæ dictum est, Seruaui mihi septem millia virorum, &c. Sed hoc de Eliæ tempore exemplum, tametsi ad primordia nascentis Ecclesiæ, vel potiùs ad gentis Iudaicæ seruatas reliquias, sapienter ab Apostolo accommodatum fuit; tamen ad Ecclesiam Christi iam propagatam, & ad plenitudinem Gentium quæ ex delicto Iudæorum intrauit, idem exemplum nullo modo accommodari potest aut debet. Primùm, quia non in Samaria, vbi ista paucitas occulta erat, & Elias sibi solus, qui legem Dei teneret, videbatur, vera Iudæorum Ecclesia erat, aut publicus aliquis Dei cultus, vel Synagogæ status, sed in regno Iudæ & Ierusalem: idque tanta frequentia, vt cùm in idololatrica Samaria penè solus videretur Elias qui verum Deum coleret, in illo tamen regno, Rege Iosaphat tum tẽporis regnante, pio admodum Rege & diuini cultus studiosissimo, præter vniuersam plebem plusquam decies centena millia pugnatorum fuerint, qui omnes veram Synagogam satis amplam & copiosam & spectabilem constituerunt. Imò hoc exemplum aduersum hæreticos hodie valet. Nam vt Lutherus in Saxonia, Cinglius in Heluetia, Caluinus in Sabaudia, quum suas hæreses primò propalabant, penè soli videbantur qui illas nouitates amplecterentur (ob quam maximè causam hoc Samaritanæ vastitatis exemplum auidè arripiunt) ita eodem tempore

Eliæ exẽplum Ecclesiæ Christi propagatæ accommodari nõ potest.

2. Par. 17.

pore in Catholica, Apostolica, & Romana Ecclesia numerosissimæ gentes Christum coluerunt, & veram Christianam Ecclesiam florentem & spectabilem reddiderunt, sicut in regno Iuda ac Ierusalem credentes & pij Iudæi Samaritani schismatis tempore. Et obseruandum, nostros hodie hæreticos ac schismaticos à schismate Samaritano exemplum capere. Deinde, defectus iste seu eclipsis Synagogæ non solùm ex parte Samariæ iam tum à vero Dei cultu abalienatæ, sed etiam ex parte reliquarum tribuum, atque ipsius adeò Hierosolymæ, (quod non adeò diu pòst sub Manasse impio Rege accidit) in exemplum trahi non debet, vt eadem vastitas in Ecclesia Christi per totum semel orbem propagata, futura videatur; tum quia *in melioribus repromissionibus noui Testamenti status* sancitus est, dicente Christo ipso de Ecclesia sua per omnes gentes diffundenda, *Portæ inferi non præualebunt aduersus eam*; tum quia (quod ex hoc ipso capite aduertere hæretici debuerunt) non sicut delictum Iudæorum salus erat Gentibus, & per ruinam eorum plenitudo Gentium intrauit (quod Prophetarum vaticinijs prædictum Paulus hîc demonstrat) sic Catholicæ per orbem Ecclesiæ delictum salus futura est nescio quorum aut Lutheranorum, aut Caluinistarũ, aut alicuius alterius secte, aut per ruinam Catholicorum, plenitudo quorum-

Synagogę eclipsis Ecclesiæ non præiudicat.

Hebr. 9.

Mat. 16.

quorundam, qui se Euangelicos, Reformatam Ecclesiam, Protestantes venditarent, similiter intraret; aut vlla de hac re vaticinia prophetica extant. Terret quidem salubriter & sapienter Apostolus hoc ipso capite Christianos Gentiles, qui *veluti oleaster insérti sunt in oliuam*, ne glorientur aduersus veræ oliuæ ramos, ne & ipsi propter incredulitatem frangantur; & qui nunc excisi erant, propter incredulitatem Gentium iterum inserantur: potens est enim Deus iterum inserere illos. Sed tota hæc comminatio Iudeis quidem patrocinari poterit propter variarum Gentium apostasiam (quam oculis nostris cernimus) ad Christi fidem conuertendis, nostris autem hodie Lutheranis, Caluinistis, aut alijs quibuscunque Euangelicis patrocinari non potest; nisi se Iudæos esse profiteantur, qui Gentibus propter incredulitatem excisis, easque æmulati, Euangelium regni tandem complectentur. Tandem, adeò hoc exemplum de tempore Eliæ quamlibet hodie Protestantum sectam non iuuat, vt quum illi in orbe mussitare cœpissent, magnámque illam vastitatem cernerent de qua Caluinus loquitur, nec septem millia nec septem homines toto orbe numerari potuerint ipsorum religioni per omnia conformes, quos Deus veluti puras & immaculatas reliquias seruauerit. Quam ob causam quū nisi quatuor essent qui anno

1521. à duce Saxoniæ Ioãne Frederico Miſſæ abolitionem peterẽt, illéque paucitatem illã exhorreret, quatuor illi, de reliquijs occultis nihil ſomniãtes, Duci fortiter perſuadent, *quòd numero ſuperentur, nihil eſſe nouũ; ſemper inde à mundo condito maiorem hominum partem reſtitiſſe veræ doctrinæ, ac veritatem paucorum eſſe.*

Sleidanus lib. 3.

5. *Reliquiæ ſecundùm electionem gratiæ ſaluæ fa-*
6. *ctæ ſunt. Si autem ex gratia, iam non ex operibus: alioquin gratia iam non eſt gratia.*

QVæ de præſcientia bonorum operum ſeu futuræ cooperationis humanæ, diuinæ prædeſtinationi coniuncta, nuper hoc ipſo capite & ſuprà cap. 9. diximus, ex his Apoſtoli verbis, à corruptela Caluiniana repurgatis, fortiùs & ſolidiùs ſtabilientur. Sanè omnem in negotio prædeſtinationis, adeóq; totius iuſtificationis ac ſalutis humanæ, bonorum operum præſcientiam, reſpectum, conſiderationem, ex hoc loco valde refutari poſſe iudicauit Caluinus, qui idcirco multis verbis hunc locum premit: quorum nihil prætermittemus; ac breuiter tamen (Deo dante) expediemus, quia de tota cauſa in præcedentibus vbertim ſatis diſputatum eſt. *Amplificatio* (inquit) *hæc eſt ſumpta ex comparatione cõtrariorum. Sic enim habent inter ſe Dei gratia & meritum operum, vt, qui alterum ſtatui, alterum euertat.* In cauſa electionis diuinæ ad primã gratiam, de qua hîc Apoſtolus loquitur,

tur, verissimum hoc est. Quid ex eo inferet Caluinus? *Porrò si nulla operum consideratio in electione admitti potest, quæ nō obscurat gratuitam Dei bonitatem, quam nobis tātopere in ea commendatam voluit; viderint phrenetici quid Paulo respondeāt, qui causam electionis faciunt quam in nobis dignitatem Deus præuidet.* Vide impostoris fraudem. Ab exclusis operum meritis transit astutè ad omnem operum consideration excludendam. A simplici operum præscientia cū ipsa electione coniuncta, transit astutè ad causam electionis in ipsis operibus ponendā. Atqui iā ostēdimus, esse quidē bonorū operū (quæ Dei dona sunt) in Deo præscientiā electioni coniunctā, non tamē quæ ipsius electionis aut causa, aut origo sit, aut conditio sine qua non Deus tales eligeret; sed huiusmodi, vt stante tali præscientia, ex solo tamē suo beneplacito tales Deus delegerit, quos ex suę gratię donis crediturōs & perseueraturos præsciuit: posset́que tales ex suo beneplacito non eligere. Ita hæc operū consideratio & præscientia in Deo, vt nulla electionis causa est, sic gratuitā Dei bonitatem nullo modo obscurat, sed eius admirabilem iustitiam ac sapientiam excellenter commendat. Pergit Caluinus: *Nam siue futuris siue præteritis operibus locum aliquem dederis, reclamabit hæc Pauli sententia, quæ dicit gratiam operibus nihil facere reliquum.* Pauli sententia hæc est: *Si ex gratia est electio, iam non ex operibus.*

Caluini astutia retegitur.

Operum præscientia, Dei beneplacitum non obscurat.

Opera electionis causa non sunt.

id est: Si causa electionis ex parte Dei est gratia, profectò causa eiusdem electionis ex parte Dei non possunt esse opera hominum, seu futura, seu præterita. Illa particula, *ex*, apud Paulum causalis est. Hæc sententia nostræ non reclamat, qui non alium operibus locũ damus in electione diuina, quàm quòd ea singula à Deo præcognosci & à Deo præuisa fuisse asserimus, iuxta apertissimam B. Augustini doctrinam ex Scripturis deductam, vt nuper explicatum reliquimus. Pergit Caluinus: *Non hic de nostra cũ Deo reconciliatione disputat Paulus, nec de medijs vel propinquis salutis nostræ causis; sed altiùs conscendit, cur Deus ante conditum mundum quosdam elegerit, alijs præteritis.* Vera sunt hæc: agit Paulus de electione Dei æterna, quæ ex pura gratia & ex solo eius beneplacito facta est, quatenus vel ipsam primam vocantis & præuenientis Dei gratiam significat, vel omnes simul electionis effectus complectitur; non de iustificatione aut glorificatione in tempore seorsim acceptis, quæ alias medias & propinquas causas ex parte nostra habent; quas & singulas Deus præuidit, quia singulę ipsius Dei opus sunt, quatenus ex eius gratia, donis, & auxilijs promanant. Pergamus: *Deum aliunde adductum esse negat ad hoc discrimen, quàm mero suo beneplacito.* Non aliunde, id est, non ex alia causa, verum est. *Nam si quis operibus detur locus, tantundem gratiæ detrahi contendit.*

Omni-

Omnino si opera ponantur vt causa electionis, quæ prorsus gratuita est, tantũdem gratiæ detrahitur. Sed hoc dato operibus loco, vt ea à Deo præuideantur, veluti vnus partialis effectus (non causa) electionis diuinæ, quæ vicissim alterius effectus eiusdem electionis causa quædam sint, gratiæ diuinæ nihil detrahitur, sed gratia diuina plurimũ illustratur; quæ sic suos electos ab æterno saluare decreuit, vt eisdem gratiæ suæ auxilia ab æterno præordinauerit; atque vt ipsi suæ salutis cooperatores essent, incredibili bonitate disposuerit. Cõcludit Caluinus: *Vnde sequitur, operum præscientiam cum electione perperam misceri.* Ex operum consideratione antedicta, eorum præscientia adeò cum electione perperam non miscetur, vt (quemadmodum disputat S. Augustinus) *si nulla esset operum præscientia, nulla esset prædestinatio.* De prædestinat. SS. cap. 17. Sed premit adhuc & vrget magis Caluinus: *Nam si Deus alios eligit, alios reprobat, prout salute dignos vel indignos fore præsciuit; iam posita operum mercede, non regnabit sola Dei gratia, sed dimidia tantùm ex parte causa electionis erit. Nam sicuti antea Paulus in iustificatione Abrahæ disseruit, vbi rependitur merces, non vltro conferri gratiam; ita nunc ex eodem fonte argumentum ducit, si in rationem veniant opera, vbi Deus certum numerum in salutem adoptat, deberi mercedem: itaque non fore gratuitum beneficium.* Respondeo: Præscientia operum in Deo prædestinãte si ita ponatur,

vt certos homines prędestinauerit, prout eos dignos vel indignos fore præsciuit, intelligendo illud, *prout*, per modum causę, aut originis, aut conditionis sine qua non; sequeretur sanè quod Caluinus dicit, non solam Dei gratiam in causa electionis regnaturam, sed quòd ex aliqua tantùm parte causa electionis gratia foret. Nunc verò hæc operum præscientia non ita in Scripturis citatis aut à D. Augustino ponitur, vt sit ipsius electionis aliqua causa, origo, aut conditio, sine qua Deus non prædestinaret quos prædestinauit, sed tantùm vt sit ipsi prædestinationi coniuncta; quando quæ Deus in electis suis facturus erat, ignorare non potuit, sed necessariò ab æterno præsciuit. Hoc modo sola Dei gratia in Dei electione regnat, & operum tamen præscientia in Deo necessariò ponitur. Semper Augustinus, vt prędscientiam causalem & quorumlibet operum à Dei electione remouet, ita præsciętiam de facto & operum gratiæ cum ea coniungit. Quod vno adhuc in loco distinctiùs facit: *Quod Apostolus dicit, Elegit nos ante mundi constitutionem, si propterea dixit, quia præsciuit Deus credituros, non quia facturus erat ipsos credentes, contra istam præscięntiam* (scilicet partim causalem, &, quia præsciuit, partim quorumlibet operum) *loquitur Filius dicens; Non vos me elegistis, sed ego elegi vos: cùm hoc potius præscierit Deus* (hæc est iam alia præsciętia ope-

Gratia sola in electione regnat.

De prædestinat. SS. cap. 17.

operum gratiæ & de facto) *quòd ipsi eum fuerant electuri, vt ab illo mererentur eligi.* Tollit vnam præscientiam, causalem scilicet, fidei; & operum ex proprijs viribus, in electione gratiæ; & ponit statim aliã præscientiam operum gratiæ; de qua etiam addit, quòd rationem meriti habeat respectu alterius electionis; scilicet ad gloriam. *Quòd ipsi eum erant electuri,* est opus gratiæ in Apostolis, *vt ab illo mererentur eligi;* supple ad gloriam, quæ cadit sub merito; non ad ipsam primam gratiam, quam nemo mereri potest.

Præscientiam operũ quam admittit, quam reiicit Augustinus.

Iam verò disputatio Pauli de iustificatione impij, quam ex iustificatione Abrahæ deducit, cum hac præsenti hoc cõmune habet, quòd neque illius iustificationis neq; huius electionis opera aliqua humana sint causa, sed sola Dei gratia vera vtriusque causa existat. Hoc tamen discrimen est, quòd quum ibi de prima iustificatione in tempore agatur, quæ ex primis est prædestinationis effectibus, hîc verò de electione æterna in mente diuina: in illa, opera præcedentia excluduntur, partim veluti iustificationis meritum, (eò quòd primam iustificationem nemo mereri queat) partim vt opera sine fide & gratia Christi; quibus si iustificatio coram Deo penderetur, merces esset, nõ gratia: in hac verò, opera præuisa remouentur; propter quæ si electio fieret, non illa esset

Rom. 4.

Opera à prima iustificatione & ab electione vario sensu remouentur.

gratuita, sed per modum iustæ mercedis rependi videretur. Vtrobique opera à ratione causæ remouentur: sed illic opera de facto præcedentia, hîc de futuro præuisa; illic quoad rationẽ meriti, hîc quoad causam quamcunque mouentem; illic opera sine auxilio gratiæ merè humana, hîc opera ipsius gratiæ Dei. Illorum enim præscientia cum electione diuina coniuncta est. Sed vafer Caluinus de mercede operum in hac causa electionis diuinæ loquitur, quasi diuina electio quomodocunque considerata omnem mercedem operum remoueret; sic enim prosequitur, locumque tandem concludit: *Tametsi autem hic de electione sermo est; quia tamen generalis est ratio qua Paulus vtitur, ad totam salutis nostræ rationem extendi debet: vt intelligamus toties pronunciari, nulla esse operum merita, quoties salus nostra Dei gratiæ tribuitur: vel potiùs vt credamus toties in nihilum redigi operum iustitiã, quoties gratia nominatur.* Hic fuit Caluinianæ hoc loco disputationis scopus, hic finis, hæc meta ad quã hactenus collineauit. Quod Paulus de electione dixit, vult ad totam salutis nostræ rationem extẽdi, id est, de singulis diuinæ electionis effectibus seu medijs ad salutem intelligi. Sed quis hoc ei dabit? aut quomodo hoc probat? *Quia* (inquit) *generalis est ratio qua Paulus vtitur.* Intelligit propositionem Pauli esse generalem qua sic arguit: *Si ex gratia, iam non ex operibus.* Est quidem,

dem, est propositio generalis, & perpetuò vera; sed pro ratione subiectæ materiæ, de qua effertur, aliter & aliter intelligenda. Electio æterna, de qua hîc Paulus agit, *non ex operibus est, quia ex gratia*, hoc sensu: Nulla opera, vel futura, vel præterita, electionis Dei æternæ causa esse potuerunt: de quo iam satis diximus. Iustificatio impij de qua ad Rom. 4. Paulus agit, *non ex operibus est, quia ex gratia*, hoc sensu: Nulla præcedentia opera causa esse possunt meritoria iustificationis impij: vel (quod idem est) iustificatio impij nunquam redditur operibus præcedentibus tanquam merces. Sic in æterna Dei electione, & in prima hominis iustificatione, sola regnat Dei gratia, vt sola & vnica efficiens causa vtriusque. Atqui in tota salutis nostræ ratione alius adhuc est diuinæ gratię nobilissimus effectus præter hæc duo; nempe ipsa in tempore glorificatio. *Quos enim prædestinauit, hos & vocauit: quos autem vocauit, hos & iustificauit: & quos iustificauit, hos glorificauit.* Ad glorificationem electorum sic concurrit gratia, vt etiam concurrāt opera: opera quidem ipsius gratiæ, cuius auxilio fiunt, ipsorum tamen glorificandorum opera, qui *Dei gratiam in vacuum non acceperunt*, sed, acceptis gratiæ talentis, *sicut boni serui ac fideles superlucrati sunt*; & fideliter in vinea Domini sui laborantes, recipiunt mercedem. In hac glorificatione, electionis di-

Gratia diuerso sensu opera excludit.

Rom. 8.

2. Cor. 6. 1. Matth. 25

uinæ vltimo effectu, non habet præcisè & generaliter locum hæc consequentia, *Si ex gratia, non ex operibus*; dico non præcisè, quia & ipsa opera, gratiæ Dei opera sunt; vt sic operum mercedem accipientes, *gratiam pro gratia accipiamus*: quæ propterea, vt à Dauide *corona misericordiæ & miserationis*, sic à Paulo *corona iustitiæ* vocatur; & vt ab ipso Paulo *Gratia Dei*, sic à Christo *operariorum merces* núcupatur. Quare plenum fallaciæ ac dementiæ est quod concludit Caluinus, *toties in nihilum redigi iustitiam operum, quoties Dei gratia nominatur*: de qua re iam sæpius & vbertim contra Caluinum in hac epistola disputatum à nobis est. Sanè operum humanorum iustitia quæ sine fide Christi, & solis naturæ viribus, aut ex sola doctrina legis fiunt, toties in nihilum redigitur, quoties Dei gratia prædicatur: sed operum iustitia quæ in fide Christi & ex gratia Christi fiunt, per gratiæ Christi prædicationem non secus statuitur, ac stabilitur, quàm effectus per causam, aut quodlibet mouens per principium sui motus, aut denique quodlibet agens per actionis suæ adiuuantes & cooperantes causas. Denique non hîc de operum iustitia ratione vitæ æternæ consequendæ, sed de operibus reliquiarum Iudaicarum vocationem ad fidem præcedentibus agit Paulus; ex quibus negat eos vocationem hanc adeptos, quia *secundùm electionem gratiæ*, siue gratuitam, vocati

Gratia & opera in glorificatione electorum cõueniũt. Ioann. 1. Psal. 102. 4. 2. Tim. 4. Rom. 6. Matth. 22.

cati sunt. *Quòd si ex gratia, non ex operibus* hanc vocationem præcedentibus. Ita *non ad omnes salutis nostræ partes* hæc Apostoli disputatio trahēda est; quę de prima tantùm eius parte, primaque gratuita vocatione ad fidem agit.

8. *Dedit illis Deus spiritum compunctionis, oculos vt non videant, & aures vt non audiant, vsque in hodiernum diem.*

IMpius & execrabilis Caluinus, vt horrendam suam in Deum Optimum Maximum blasphemiam tueatur, esse Deū actiuam peccati causam, & sola sua voluntate homines ad exitium destinasse, idem ex hac Apostoli disputatione non minori cum impudentia quàm impietate probare contendit. Quod Apostolus in præcedenti sententia de incredulis Iudæis dixerat, *Cæteri verò excæcati sunt*, hoc Esaiæ vaticinio, alioque Dauidico, confirmat. *Sicut* (inquit) *scriptum est, Dedit illis Deus spiritum compunctionis; oculos vt non videant, aures vt non audiant. Et Dauid dicit: Fiat mensa eorum in laqueum, & in captionem, & in scandalum, & in retributionem illis. Obscurentur oculi eorum ne videant, & dorsum eorum semper incurua.* Hæc autem omnia partim de futura Iudæorum incredulitate veniente Christo, partim de huiusmodi incredulitatis certissima pœna, Prophetæ vaticinantur. Esaias de ipsa futura incredulitate prædicāte Christo loquitur, quæ ab ipsorum propria & voluntā-

luntaria pertinacia ortum accepit. Vnde Matthæus, Ioannes, & Paulus illam prophetiam quasi hoc modo impletã allegauerunt. Ac apud Matthæum quidem & Ioannem huius eorum incredulitatis nullam in Deo causam resedisse, contra impium Caluinum in istis nostris Antidotis demonstrauimus. Dauid de *futura* Iudæorum post Christi glorificationẽ cæcitate loqui, quam hîc Apostolus sicuti & aliam designat (de eorum quippe incredulitate disputat tam prædicante Christo quàm prædicantibus Apostolis) quæ in pœnam crucifixi Messiæ illis inflicta est, non illos actiuè excæcante Deo, sed illos iustè deserente Deo, proximè præcedentia apud Dauidem verba luculenter docent: *Dederunt in escam meam fel, & in siti mea potauerunt me aceto. Fiat mensa eorum, &c.* Vtroque igitur in loco Dei bonitas ab omni huius cæcitatis Iudaicæ causa liberatur.

Matth. 13. 11. Ioann. 12. 39. Actor. 28. 26. Rom. 10. Psal. 21.

Vide nunc vt Paulum ac Prophetas impius Caluinus ad suas execrandas blasphemias detorqueat. *Hoc* (inquit) *vult Paulus, quantum ad reprobos spectat, principium ruinæ ac damnationis esse ex eo quòd sunt à Deo derelicti.* At aliud Prophetæ à Paulo citati docuerunt. Esaias quidem, quòd Iudæi *suos oculos clauserunt*, vt cæci fierent, sicuti Esaiæ verba Matthæus & Paulus proferunt; Dauid quòd propter crucifixum Christũ *obscurati sunt oculi eorum*, sublato & denegato gratiæ lumine.

Damnationis causa suprema Deus non est.

Matth 13. 12. Actor. 28. 26.

Princi-

Principium ergo ruinæ ac damnationis in ipsorum Iudæorũ propria malitia, propter quam à Deo deserti sunt, non in ipsa primitus Dei derelictione, iuxta Prophetas quos allegat, Paulus ponit. An Pauli sententia melius explorari potest, quàm ex Scripturis quas ad eius confirmationem allegat? Quid ad hanc allegationẽ Caluinus? *Qua* (inquit) *Paulus adducit testimonia, quanquam ex variis potiùs Scripturis collecta quàm ex vno loco desumpta sunt* (quid hæc exceptio ad rem, quũ sint duo integra testimonia, Esaię vnum, Dauidis alterum, qui & nominatim citantur?) *omnia tamen videntur aliena esse ab eius proposito, si ex circumstantijs suis ea propria expendas. Vbique enim videas excæcationem & indurationem commemorari, tanquam Dei flagella quibus admissa ab impijs flagitia vlciscitur. Paulus autem probare hic contendit, excæcari non eos qui sua malitia iam id meriti sunt, sed qui ante mundi creationem reprobati sunt à Deo.* Hanc sibi hoc loco difficultatem Caluinus proponit. Contra Pauli consilium, à se confictum, apertè pugnare videt Scripturas à Paulo citatas. An propterea sententiam mutabit suam, & manifestæ veritati locum dabit? Paulum videl. non de æterna Iudæorum reprobatione à sola Dei volũtate profecta, sed de temporali illa Iudæorũ reiectione (prędicato primùm Euangelio) disputare, cuius ipsorum propria pertinacia & nequitia ab Esaia ac Dauide prædicta,

Scripturarum apertis verbis Cal. non cedit.

dicta, vera & vnica causa fuerat? Illud nunc videbimus. *Hunc* (inquit) *nodum ita breuiter soluas, quòd origo impietatis, quæ ita in se prouocat Dei furorem, est peruersitas naturæ à Deo derelictæ.* Vide, lector, ne te fallat Caluinus. Aliquid hîc pietati consonum dicere videtur; sed mentitur ac fallit. Verum sanè est, remotam quandã omnis impietatis causam esse peccatum originale, & depraua tam ex eo naturam humanam sibi derelictam. Sed propria cuiusque impietatis causa vera, & proxima, est mala cuiusque voluntas; quæ non à Deo sed ab ipso impio ortum suum & originem suam accipit. Impiè hoc loco ac fraudulenter Caluinus impietatis Iudaicæ, quæ tantum in se Dei prouocauit furorem, originem peruersitatis naturæ tribuit; quando hæc naturæ peruersitas non nisi remotissima & maximè impropria causa huius impietatis fuerit. Imò hæc naturæ peruersitas in Iudæis, in fœdus filiorum Dei mediante circuncisione cooptatis, aut correcta fuit, aut corrigi potuerat; nisi proprio suo vitio obsistentes, huiusmodi impietatis fructus postea protulissent, qui irã Dei & derelictionem tantam prouocauerunt. Hæc prima Caluini impostura est. Quid ex ea deducat, videamus: *Quare non abs re Paulus de æterna reprobatione hæc citauit, quæ ex ea prodeunt vt fructus ex arbore, & vinus ex sua scaturigine.* Vide vt iterum magis improbè fallat. Ait Paulum de æter-

Caluini impostura retegitur.

de æterna reprobatione hæc citare, quum tota disputatio manifestè doceat, eũ de vasta illa præsentium Iudæorum reiectione, sicut & de præsenti paucorum Iudæorum ac innumerorũ Gentilium ad fidem vocatione, hoc loco & hoc capite agere. *Sic* (inquit) *in hoc tempore reliquiæ* (scil. Iudæorum credentium) *secũdùm electionem gratiæ saluæ factæ sunt. Quid ergo? Quod quærebat Israël, hoc non est consecutus? Electio quidem* (id est, pauci electi) *consecuta est: cæteri verò excæcati sunt, sicut scriptum est*, &c. Quis nõ videt Paulum de præsenti tunc temporis Iudæorũ ex maxima parte excæcatione agere, & ad præsentem illius temporis excæcationem vaticinia illa prophetica applicasse, quæ Caluinus fatetur huiusmodi esse, vt excæcationem Iudæorum prædicent ex propria eorum impietate ortam, & iusto Dei iudicio illis inflictam? Hic ergo semel apertè mentitur & fallit. Adhuc iterum in eisdem verbis fallit dicens; *hæc Dei flagella, ab Esaia & Dauide commemorata, ex æterna Dei reprobatione prodire, sicut fructus ex arbore, & riuum à scaturigine*: quod est dicere, excæcationis & indurationis Iudæorum ab illis Prophetis commemoratæ radicem ac fontem esse, non iam Iudæorum partim maleuolentiam & pertinaciam, vt Esaias, partim Messiæ crucifixionem, vt Dauid scripserunt; sed ipsam æternam Dei reprobationem, qua ab æterno decreuit & voluit sua sola voluntate eos ita ex-

Apost. intentum Cal. inuert.

Peccata Iudæorum Deo imputat Cal.

ita excęcare & indurare. Vides ergo, lector, quod Caluinus nodũ non soluit, sed arctiùs constringit. Vaticinia prophetica cum suo figmẽto adeò conuenire nõ docet, vt suum figmẽtum illis ex diametro repugnare manifestè appareat. Vide tamẽ quẽadmodum suas adhuc blasphemias euomit: *Impij quidẽ propter sua scelera iusto Dei iudicio puniuntur: sed si fontem exitij eorum quærimus, eò deueniendũ erit, quòd à Deo maledicti, nihil omnibus factis, dictis, consilijs suis quàm maledictionem accersere & accumulare possunt. Imò æternæ reprobationis ita abscondita est causa, vt nihil aliud nobis superesit, quàm admirari incomprehẽsibile Dei consilium, sicuti tandem ex clausula patebit.* Est horrenda & apertè blasphema doctrina. *Fontem exitij impiorum* ponit *in ipsa Dei maledictione*, quæ facit vt homines impij nihil nisi maledictionem & impietatem proferant. Ita tamẽsi causam proximam iusti Dei iudicij, quoad pœnam, agnoscat impiorum scelera, ipsorum tamen scelerum fontem, quoad culpam, ipsius impietatis primam causam ponit in ipso Deo maledicente quibus vult maledicere, & ad omnem impietatem impellente quos vult esse impios. Vnde & alibi sic scribit: *Egreditur populus ex Ægypto. Prodeunt obuiam infesti regionis incolæ. Vnde excitati? Moyses certè populo asfereba: Dominum fuisse qui corda eorum roborasset: Propheta verò, eandẽ historiam recitans, dicit ipsum vertisse corda eorum, vt odio haberẽt populum suum.*

Nodum suũ Cal. non soluit.

Blasphemia aperta & horrẽda Cal.

Culpæ causam in Deo, pœnæ causam in homine, ponit Cal.

Inst. lib. 2. cap. 4. num. 4.

Iam

Iam dicere non possis destitutos Domini consilio impegisse. Nam si roborantur & vertuntur, destinatò inflectuntur ad idipsum. Adhæc, quoties in populi transgressiones vindicare illi placuit, quomodo opus suum in reprobis adimpleuit? Vt videas efficaciam agendi penes ipsum fuisse, illos ministerium dumtaxat præbuisse. Hæc ille impius. Sic fontem impietatis in Dei maledictione ponit, vt efficaciam impiè agendi penes ipsum Deum statuat; ipsos impios ministros tantùm & executores esse illius impietatis, quã Deus in illis efficaciter operatur. Sic impios Chananæos non Dei consilio destitutos, sed *ab ipso Deo destinatò huc inflexos* affirmat, vt populum Dei odio haberent. Ita hæc duo loca manifestam & luce meridiana clariorẽ reddunt execrabilẽ Caluini blasphemiã (quam toties palliare contẽdit) Deum esse propriè & efficaciter authorem peccati in impijs: nam & adhuc paulò pòst ita scribit: *Nõ recitat hic Paulus quæ apud Prophetã habẽtur, sed tantùm sentẽtiã colligit spiritu, amarulẽtiæ esse diuinitus imbutos, vt videndo & audiendo stupidi permaneãt:* Ecce, ait *impios spiritu amarulentiæ diuinitus esse imbutos*: id est, ab ipso Deo spiritum amarulentiæ accepisse. Quo enim diuinitus imbuti sumus, id haud dubiè à Deo accepimus. Et iterum: *Iubetur quidem Propheta obdurare cor populi: sed Paulus ad fontem ipsum penetrat, quòd scilicet sensus omnes occupet brutus stupor, postquam in hanc amentiã traditi sunt homines, vt contra veritatem*

Deũ authorẽ peccati manifestè docet Calu.

ritatem virulentis ſtimulis (exempli cauſa Caluinus) *ſe acuant*. Rurſum fontem amarulentiæ & ſtuporis in pertinacibus incredulis ponit in Deo, eiuſq; æterna reprobatione, de qua hic Paulum agere ſuſtinet. Denique vide quanto ſtudio hanc omnis impietatis primã in Deo cauſam vrgeat. *Stultè autem faciunt, qui, ſimul ac verbum factum eſt de propinquis cauſis, earum prætextu hanc primam, quæ ſenſum noſtrum latet, obtegere tentãt: ac ſi Deus non liberè ante Adæ lapſum ſtatuiſſet de toto humano genere quod viſum eſt, quia damnat vitioſum ac prauum eius ſemen; deinde, quia peculiariter ſingulis, quam meriti ſunt, ſcelerum mercedem rependit.* Vide vt homo planè impius totius impietatis primam cauſam, *tametſi ſenſum noſtrum lateat*, in Deo ponat; alias in ipſis impijs propriæ impietatis veras & proprias cauſas, quas quotidie cernimus, *propinquas* vocet; quaſi alia altior ac remotior eſſet. Damnationis quidem & ſupplicij impiorum propinqua cauſa eſt cuiuſque impietas, altior cauſa iuſtum Dei iudicium: ſed ipſius impietatis actualis, ipſius amarulentiæ cordis, ipſius pertinaciæ, cęcitatis, incredulitatis, (de qua tota hic diſputat Caluinus) nulla planè cauſa actiua aut operatiua Deus eſt; vnica & vera cauſa actiua & operatiua cuiuſq; increduli & pertinacis hominis propria mala voluntas eſt. Addit adhuc magis apertè magiſque impiè, *Deum ante Adæ lapſum homines liberè, & prout*

ipſi

ipsi visum est, reprobasse, id est, ex libera sua voluntate, absq; futuri lapsus consideratione, quos voluit, damnationi æternæ adiudicasse. De qua eius horrenda blasphemia cap. 9. diximus. Hanc suam blasphemiá iucare conatur, addens, *prauum ac vitiosum semen damnasse, posteaq; singulis scelerum mercedem rependisse*. Atqui si prauum ac vitiosum semen damnauit, quod verum est; non ante Adæ lapsum (vt modò dixerat) videl. à Deo prænognitum & prouisum, sed post Adæ lapsum, prouisum dico & prænognitum, statuit de toto humano genere Deus quod ipsi visum est; alios ex bonitate & beneplacito suo ad gratiam & gloriam eligens, alios ex iustitia sua propter damnationis statum, in quo erant, & quem adhuc deteriorem facturi plerique erant, iusto iudicio suo æternæ damnationi addicens. Sed hæc orthodoxa Caluino doctrina displicet, & *fontem omnis impietatis, primam causam omnis excæcationis ac damnationis, solam Dei voluntatem ab æterno, quos voluit, damnantẽ, & in tempore, quos vult, ad impietatis actus efficaciter impellentem*, esse vult; impietate quidem maiori quàm dici queat, sed hoc loco aperta magis & patenti pertinacia quàm de more: dũ Pauli verba iuxta prophetica, quæ Paulus citat, vaticinia intelligenda, à sensu prophetico (quẽ & ipse Cal. recognouit) penitus diuulsa atque abstracta, nefandis & execrãdis suis blasphemijs cogit subseruire.

Caluini fucus abstergitur.

19. *Dicis ergo: Fracti sunt rami vt ego inserar.*
20. *Bene: propter incredulitatem fracti sunt; tu autem fide stas. Noli altum sapere, sed time.*
21. *Si enim Deus naturalibus ramis non pepercit, ne forte nec tibi parcat.*

Certitudo gratiæ & fides Caluin. euertitur.

QVod tam seriò, tam acriter, tam multis verbis (vt totus inspectus locus docebit) Gentes ad fidem conuersas Apostolus monet, hortatur, docet, ne ad Christi fidem veritatisque agnitionem misericordissima Dei gratia (Euangelica mediante prædicatione) perducti, perfidis interim Iudæis in sua incredulitate relictis, inde efferantur aut insolescant, aut sibi placeant, tanquam de salute adepta securi, & extra omne amittendæ salutis discrimen positi ac constituti, sed potiùs timeant; & hoc ipsum timeant, ne à salute excidant; ne propter incredulitatem frangantur, & illi in oliuam inserti; (Deo illis non magis parcente, quàm Iudæis pepercerat) sicut propter incredulitatem, Iudæi, qui ipsi oliua erãt, ac naturales rami, excisi fuerant: hoc sanè totum ad commentitiam Caluiniana fidem, quæ est *diuinæ beneuolentiæ nunquam amittendæ certa persuasio*, & ad ipsam electorum fidem indelebilem (quam conformiter finxit Caluinus) denique ad totam illam certitudinem gratiæ ac salutis, quam veluti propriã Christianismi notam omnes hodie hæretici arctissimè

ctissimè complexi sunt, penitus euertēdam, & certissimè refutandam, manifestè & inuictè valet. Vbi enim homini iam credenti ac fide stanti timor adhuc futuri casus supereſt, ibi nec persuasio illa commentitia, nec indelebilis fides, nec certitudo præsumpta vllum locum habere potest: quando nihil magis securitati aduersatur quàm timor, nihil certiùs salutis certitudinem tollit quàm facilè possibilis à salute lapsus: nec denique indelebile dici possit, cuius delendæ & amittendæ certum periculum imminet.

Vidit hoc totum Caluinus, & omnibus ingenij viribus doctrinam Apostolicam obscurare, deprauare, penitusque euertere contendit. *In Gentium*, inquit, *persona profert Apostolus quicquid illæ prætendere pro se poterant.* Hoc primum falsum est. Non quicquid prætendere Gentes poterant, sed quod verisimiliter prætexturi erant, vel fortè iam eos prætendisse Apostolus aduerterat, hoc in eorum hîc persona Apostolus profert. *Id autem tale erat* (ait Caluinus) *quòd adeò inflare illos non deberet, vt potiùs humilitatis præberet materiam.* Verum sanè istud est, si illud quale & quantum Dei beneficium esset, rectè intelligerent, & attentè aduerterent: quod vt Gentes facerent, beneficij magnitudinē multis hacten⁹ verbis tractauit Apostolus, & nunc pertractat magis. Sed quomodo hoc totum intelligat Caluinus, videamus.

Nam (inquit) *excæcatio Iudæorum si ob incredulitatem facta est, Gentium verò insitio per fidem; quid restat, nisi vt Dei gratiam recognoscendo, inde ad modestiam ac submissionem formentur?* Verum quidem & istud. Sed Paulus non exprincipio & radice fidei ad submissionem Gentes hortatur hoc loco, sed ex natura fidei quatenus amitti potest (sicut Iudæi eam amiserunt) ad timorem & tremorem Gentes hoc loco hortatur. Qua in re fallit lectorem Caluinus. Sed cætera videamus: *Siquidem istud ex fidei natura consequitur, & proprium illi ineſt, vt deiectionem nostri generet ac timorem.* Est hoc non soli fidei sed omnibus Dei donis ac beneficijs commune, vt nostri deiectionem (quatenus Dei dona sunt) & timorem (quatenus à gratuito perseuerantiæ dono eorum in nobis conseruatio pendet) in nobis generent. Idcirco Paulus quum dixisset Philip. 2. *Cum metu & tremore salutem vestram operamini*, subiecit, velut huius timoris iustam causam, *Deus est enim qui operatur in vobis & velle & perficere.* Non est igitur hoc fidei proprium, vt fingit Caluinus; sed omnibus bonis operibus commune. Imò fidei Caluinianæ, vt timorem generet (quicquid sit de animi deiectione) prorsus repugnat: quum illa sit certa & indubitata salutis persuasio, timor autem aliquam dubitationem coniunctam habeat. Sed quid? An disputationi Paulinæ conceder Caluinus? An patietur

Impostura Caluini retegitur.

tietur Christianorum hominum fidem cum timore esse coniunctam, cum timore (inquam) non perseuerandi? quia à fide possunt excidere; nec omnis qui fidei donum accepit, perseuerantiæ quoque donum accipit, quod vel hic maximè locus docet? An hoc iuxta perspicuam Apostoli doctrinam admittet Caluinus? Nequaquam. Sua habet effugia, quibus honestè reluctari videatur. *Sed* (inquit) *timorem intellige qui cũ fidei securitate minimè pugnet.* Atqui talem timorem quomodo possum intelligere, quando Apostolus eum explicans & exponens addit, *ne fortè nec tibi parcat?* Quid est hoc aliud dicere, quàm, Time ne à fide tua per incredulitatem excidas; & vbi excideris, à Deo reproberis, & penitus excindaris, sicuti Iudæi propter suam incredulitatẽ excisi sunt? Attende tibi Lector. Iubet te Caluinus Apostoli verbis non credere, sed suis. Iubet te *timorẽ intelligere* non qualem Apostolus docet, qui securitatem fidei semper cõseruandæ apertissimè tollit; sed timorem intelligere *qui cum fidei securitate non pugnet.* Nunc etiam attende quomodo id probare conetur quod suadet. *Non enim* (inquit) *vult Paulus vt vacillet fides nostra, aut aliqua dubitatione alternet: tantũ abest vt cõsternari nos aut trepidare velit.* Fallere nos vult in æquiuoco Caluinus. Non vult sanè Paulus vt fides nostra vacillet circa aliquod proprium suum

Cal. iuber suis verbis credere, nõ Pauli.

obiectum, vel vt aliqua dubitatione alternet circa id quod credere debet. Sed securitas salutis particularis, quam fingit Caluinus, fidei obiectum non est, quia nullo Dei verbo reuelata est. Deinde, non vult ipsam fidem in nobis vacillare, sed vult nos stantes timere ne ea excidamus. Iubet timere non circa ipsam fidem quam tenemus, vt de illis, quæ fides docet, dubitemus; sed de conseruatione fidei, ne ea tandem excidamus, vt adhuc paulò pòst expressiùs docet, sicut mox videbitur. Talis igitur timor cum securitate conseruandæ salutis prorsus pugnat. At alium timorem hîc significari, alia adhuc arte suadere Caluinus vult. *Qualis ergo*, inquit, *erit iste timor? Nimirum vt in duarũ rerum consideratione versari nos iubet Dominus, ita duplicem inde affectum generari necesse est. Vult enim miseram naturæ nostræ considerationem à nobis perpetuò reputari. Illa nihil quàm horrorem, tædium, anxietatem, desperationem parere potest: atque ita sanè expedit prosterni nos penitus ac conteri, quò tandem ad ipsum ingemiscamus. Cæterùm nihil obest horror ille à nostri recognitione conceptus, quin animi nostri, eius bonitate freti, placidè resideant: nihil obstat tædium illud, quò minùs plena in ipso consolatione fruamur. Itaque hunc, de quo loquitur, timorem non nisi fastuoso contemptui tanquam antidotum opponit: quia vt quisque sibi plus æquo arrogat, nimis securus est, & tandem contra alios insolescit: ergo eatenus timendum est ne cor nostrum*

superbia

superbia inflatum se attollat. Aduerte, Lector, tam prolixæ fabulæ (de qua mox plura) cõclusionem, quod disputationem Apostolicam adhuc non attingit. Nam Apostolus iubet quidem eos, *qui tam fide stant, non altum sapere*; non sibi ex fide, quam habent, placere, non ex ea inflari; denique ne cor superbia inflatum se attollat; sed ideo hoc totum iubet, ne per talem superbiam & securitatem ab ipsa fide, quam habent, excidant. Hic est propriè timor quem Apostolus docet. Timere iubet ne superbiendo contra alios à Deo derelictos, ipsi quoque à Deo deserendi à fide excidant Quid ad huius excisionis timorem à fide Caluinus hoc loco? Dissimulare tam apertam Apostoli disputationem non potuit. Ait igitur, & aduersus se ipsum excipit: *Sed videtur Apostolus salutis dubitationem iniicere, dum cauendum admonet ne illis quoque non parcatur.* Prorsus talem dubitationem inijcit, talem timorem docet Apostolus. *Respondeo* (inquit) *cùm hæc exhortatio ad carnem domandam pertineat, quæ semper in filijs Dei insolescit, fidei certitudini nihil derogare.* Vides iam, Lector, quorsum fabulam illam suam *de duplici consideratione, hinc naturæ nostræ, illinc bonitatis diuinæ*, antea texuerit. Sanè vt per hanc rimam euadat, documentum hoc Apostoli, *Time ne & tibi non parcat*, ad solam carnem domandam pertinere, non ad aliquod fidei amittendæ periculum. Sed hîc

Timorem salutis amittendæ docet Paulus.

Timor ad fidei amittendæ periculum pertinet.

quæro à Caluino, an filij Dei, qui iam fide ſtant, carnem domare debeant, vt ab hoc periculo immunes ſint, an non debeãt? Item, an carnem domare ſit res neceſſaria, vt *in* fide ſtent filij Dei, vel non neceſſaria? Si non debent carnem domare filij Dei, vt ab hoc periculo immunes ſint; nec ad fidei perſeuerantiam (vt *in fide ſtent filij Dei*) neceſſariũ eſt carnem domare; quorſum *illud* Apoſtolus dixit? quorſum hortatus eſt? Facilè enim reſpondetur: Ego fide ſto. Siue altum ſapiam, ſiue non ſapiã; ſiue carnem domauero; ſiue nõ domauero; excidere à fide aut ſalute nõ poſſum. Ita tua exhortatio inane terriculamentum eſt. At ſi debẽt carnẽ domare filij Dei, vt in fide ſtantes in fide perſeuerent, & ne à fide excidant; itẽ ſi Apoſtoli exhortatio ad carnẽ domandam ſic pertinet, vt, ſi verè caro non domatur, futurũ ſit quòd à fide excidã, & per incredulitatẽ excidẽti nõ parcat Deus; iam habemus (etiã ſtante Caluini effugio) contra ſolã Caluini fidẽ ſaluantem, contra fidem eius indelebilẽ, contra firmam eius & infallibilem diuinæ beneuolentiæ perſuaſionem, contra certitudinem gratiæ, & ſalutis ſecuritatem, inuictum ab Apoſtolo argumentum. Vbi enim tam certa conditio edomandæ carnis apponitur (quæ vna res multa in ſe complectitur ex parte noſtra ad ſalutis noſtræ certitudinem præſtanda) profectò nulla ſalutis ex ſola fide ſecuritas, nulla certitudo

Caluini euaſio cõtunditur.

Caluini fides, ſtãte eius effugio, euertitur.

titudo qualis hodie conficta est, consistere potest. Atqui Caluini sententia est, carnem hanc edomari à nemine posse. Dixit enim disertis verbis, de carne edomanda loquens, *Quæ semper etiã in filijs Dei insolescit.* Ita Caluini responsio, est sententiæ Apostolicæ mera delusio. Cæterùm impia & execranda doctrina est, *carnem à nemine domari posse*, aut carnem etiam in filijs Dei insolescere, & contra Apostolicæ doctrinæ in hac ipsa epistola crebra & luculenta testimonia: *Qui in carne sunt, Deo placere non possunt*: Rom. 8. 8. 13. *Si secundùm carnem vixeritis, moriemini*: *Peccatum vobis non dominabitur*: Rō. 6. 14. *Lex Spiritus vitæ liberauit me à lege peccati & mortis*: Rō. 8. 1. 2. *Nihil damnationis ijs qui nō secundùm carnem ambulant.* Imò, ait Caluinus, saluari possunt, & filij Dei sunt, qui secundùm carnem ambulant, & in quibus *caro semper insolescit.* Quare tota prior eius fabula falsa ac perniciosa est. Regeneratos quippe in Christo non iubet Dominus *miseram naturæ suæ conditionem perpetuò reputare*, sed spiritualem naturæ suæ reformationem perpetuò cogitare. *Hæc quidem fuistis, sed abluti estis, sanctificati estis, iustificati estis in nomine Domini nostri Iesu Christi, in Spiritu S. Vetus homo noster simul crucifixus est, vt destruatur corpus peccati, vt vltrà non seruiamus peccato. Noua creatura sumus in Christo. Liberati à peccato, serui facti sumus iustitiæ.* Postquam *Filius Dei liberauit nos, verè liberi facti sumus*: certè à peccato, *quod qui facit, seruus eius est*; certè à carnis dominio, 1. Cor. 6. 11. Rom. 6. 6. Gal. 6 15. Rom. 6. 22. Ioan. 8. 36

cui

Rom.8.6. cui qui seruit, in morte est. Nam *prudentia carnis mors, & inimica Deo.* Impius Caluinus cum tota sua secta totam hanc liberationem à Filio Dei factam, totam hanc nouitatem spiritus, totam in Christo regenerationem impiè tollit. Apostoli igitur exhortatio timorem docet, non solùm *qui fastuoso contemptui quasi antidotus opponatur* (est quippe talis cõtemptus eorum qui ad impietatis pro-
Prou. 17. fundum delapsi sunt, iuxta illud, *Impius, quum in profundum venerit, contemnit*) sed etiam qui ipsis filijs Dei adhuc *in fide stantibus*, & *facta carnis* studiosè *mortificantibus*, salubre
Philipp.2. documentum sit, vt *cum timore & tremore sa-*
1. Petr. 4. *lutem suam operentur, vt satagant per bona opera vocationem suam & electionem certam facere.* Hactenus igitur nihil quâm proteruè contra Apostolum, impiè contra Christianam pietatem, reluctatus Caluinus est.

Aliud adhuc effugium commentus est: hac enim Pauli disputatione valde se coarctatum sensit. *Præcipuè verò* (inquit) *notandum ac memoria repetendum est, quod nuper dixi, Pauli sermonem non tam ad singulos homines quàm ad totum Gentium corpus dirigi; in quo multi esse poterant frustra inflati, fidem profitentes magis quàm habentes. Horum causa Paulus excisionem Gentibus non abs re minatur, vt postea iterũ videbimus.* Nempe in proxima ferè sententia, quam nunc propterea expendemus, & huic secundo Caluini effugio occurremus.

23. *Vide*

22. *Vide ergo bonitatem & seueritatem Dei: in eos quidem qui ceciderunt, seueritatem; in te autem bonitatem Dei, si permanseris in bonitate: alioquin & tu excidêris.*

Certitudo gratiæ euertitur.

CONfirmat Apostolus quod priùs dixerat, *Noli altum sapere, sed time ne & non tibi parcat*: pauloque apertiùs docet cur meritò hoc timeri debeat, etiam ab ijs qui iam in fide stãt. In Iudæis reprobatis apparuit Dei seueritas, id est, iustum iudicium: in te Gẽtili ad fidem vocato apparuit Dei bonitas, χρηστότης, clemẽtia, lenitas, benignitas: sed si apparuit, vt in hac Dei bonitate & clemẽtia, id est, in hoc statu gratiæ, ad quẽ Dei bonitas te euexit, permanere debeas. Alioqui, si in eo statu non permanseris, si eius gratiam abieceris, aut in vacuum acceperis, tu quoque per Dei seueritatem & iustum iudicium excidêris. Confirmat hîc igitur Apostolus iustum illum timorem, quem in præcedentibus verbis incusit: docetque tum circa quid hic timor versetur, nempe circa status gratiæ perseuerantiam; tum propter quid hic timor suadeatur, nempe ne fortè non perseuerans in Dei bonitate & in statu gratiæ, ad quem Deus euexit, ab eodem statu excidat. Sic contra certitudinem Caluinianam, & vnicam electorum fidem indelebilem, fortiùs & expressiùs hic locus facit.

Nunc ad eum eludendum vt totis ingenij neruis

neruis intendit Caluinus videamus. Primùm ipsius loci breuem & magna ex parte salutarem explicationem ponit, vt hoc melle propinato, suum postea venenum incauto lectori oportunius instillet. *Hæc* (inquit) *verba perinde valent, ac si diceret: Si illorum calamitati insultas, cogita primùm quid fueris. Eadem enim Dei seueritas tibi imminebat, nisi gratuita eius lenitate ereptus esses. Deinde reputa quid nunc etiam sis: non enim aliter tibi salus constabit, quàm si Dei misericordiam cum humilitate recognoscas. Quòd si tui oblitus insolenter exultes, manet te eadem, in quã prolapsi sunt, ruina.* Non enim satis est, *Dei gratiam semel fuisse amplexum*, nisi perpetuo vitæ tenore *eius vocationem prosequaris. De perseuerantia enim semper cogitandum est ijs qui fuerint à Domino illuminati. Nam in bonitate Dei minimè permanent, qui postquam aliquantum temporis responderint Dei vocationi, tandem regnum cælorum fastidire incipiunt, sicque sua ingratitudine merentur iterum excæcari.* Tota hæc oratio paucis exceptis (vt parem Dei seueritatem Gentibus impendisse ac Iudæis, quum Iudæorum incredulitas & pertinacia (maximè qui Christum audierunt & viderunt) multò fuerit Gentilium ignorantiâ grauior, item quòd de insolenti exultatione iterum narrat, quasi illa ruinæ futuræ sola esset causa, bona ac salutaris videtur, & alijs Caluini placitis euertendis (saltem vt verba sonant) apprimè idonea. Si enim *de perseuerantia semper cogitandum ijs qui*

Perseuerãtiæ & gratæ obediẽtię necessitatẽ docere videtur Caluinus.

qui fuerũt à Domino illuminati; si *sua ingratitudine homines increntur iterum excæcari*; profectò sola fides semel accepta saluare non potest; & ad salutis certitudinem grata mãdatorum Dei obseruatio, grata dilectio, grata obedientia necessaria est. Hoc, inquam, Caluini verba sonant. Nam alium ille sensum tacite coquit, quem Beza hoc loco more suo audaciùs expressit. Secta quippe Caluiniana magis inualescente, audaciùs & liberiùs loqui Beza voluit. Ait igitur Beza: *Ita nos de nostra salute securos esse vult Dominus, vt tamen de retinenda fide dies ac noctes laboremus.* Perseuerantia igitur quam Caluinus hîc intelligit, non nisi fidei perseuerantia videtur; ingratitudo & fastidium regni cælorum, de quo loquitur, nihil aliud est, quàm fiducia remissa; nec satis audacter ac confidenter salutem sibi polliceri, sed animo ingrato ac fastidioso oblatam gratuitam salutem veluti fastidire. Hæc si Caluiniana hoc loco perseuerantia & ingratitudo est, suis quidem placitis conformiter scripsit, sed egregium impostorẽ egit, sub verbis Catholicis (quod omnes solent hæretici) sensum hæreticum porrigens.

Sed repetit nunc secundã huius difficultatis solutionem ad priorem sententiam datam, eique tenaciùs inhæret. *Porrò* (inquit) *non seorsim compellat vnumquemque priorum* (vt ante diximus) *sed Gentes cum Iudæis simul comparat.*

parat. Et iterum paulò pòst: *Tenenda est quam adduxi solutio, Paulum hìc non de speciali cuiusquam electione disserere, sed opponere Gentibus Iudæos: ideoque his verbis non tã electos alloqui, quàm eos qui falsò gloriabantur se Iudæorũ loca occupasse. Imò ad Gentiles simul verba facit, & totum corpus in commune appellat, in quo multi erant titulo tenus duntaxat fideles & Christi membra.* Sed tota Caluini euasio, de qua & Beza multum hoc loco gloriatur, affirmans *ideo ad hunc locum, veluti ad scopulum, nonnullos fœdè naufragium fecisse, quia Caluini datam solutionem non rectè attenderant*; ex ipsis Apostoli verbis perspicuè refutatur. Docent quippe Apostoli verba, sic eum ad Gentes in commune sermonem dirigere, vt tamẽ ipsos non fictos fideles, fidẽ magis profitentes quàm habentes, aut falsò gloriantes de sua in fidem vocatione, aut denique titulo tenus duntaxat fideles, vt Caluinus ineptissimè garrit, sed ipsos verè pios ac fideles alloquatur. Ait enim: *Tu fide stas.* Non stat autem fide fictus Christianus; quia fidem, qua stet, non habet, sed simulat. Rursum ait: *Dices: Fracti sunt rami vt ego inserar. Bene.* Si, qui hoc dixit, falsò gloriaretur se Iudæorum locum occupasse; non respondisset Apostolus, *Bene*: hoc est, verè dicis; verum est, & illos propter incredulitatem esse fractos, & te ex fide stare; sed contrà dixisset, Malè loqueris; quia vtcũque illi fracti sunt, tu tamen adhuc insertus non es, sed videris tan-

Paulus verè fideliter duntaxat minatur nisi perseuerent.

tum de numero eorũ esse qui inserũtur; tu fide non stas, quia, quam profiteris, non habes. Apostoli ergo responsio, confirmansillum, qui quòd insertus esset in oliuã gloriatur, bene & verè hoc dixisse, ac fide stetisse, manifestè conuincit, non ad hypocritas sed ad veros pios ac fideles hæc Apostoli verba pertinere: *Si permanseris in bonitate, alioquin & tu excidêris.* Tertiò, hoc ipsum verbum, *Si permansseris in bonitate*, idem non minùs luculenter conuincit. Permanere in bonitate Dei hoc loco, est (ipso Beza interprete) *in ea conditione manere, ad quam Deus te euexit.* Cui ergo ista dicuntur, iam fuit de facto euectus ad conditionem & statum filiorum Dei. Non fuit hypocrita, non fuit de numero eorum qui fidẽ profitebantur quam non habebant, non fuit titulo tenus dumtaxat fidelis, non falsò gloriabatur Iudæorum locum se occupasse. Sic ipsa Apostoli verba non semel, sed sæpius, glorioſum hunc Caluini Achillem, toties ab ipso repetitum & inculcatum, liquidissimè prosternunt.

Videamus nunc cætera. *Quia* (inquit) *de singulis electis non disputat, sed de toto corpore, additur conditio, Si in lenitate permãserint* Lenitatẽ vertit quam noster interpres bonitatem. Nempe de Dei seu bonitate, seu lenitate, seu, vt Beza vertit, *benignitate*, Paulus loquitur. In ea permanet, qui in ea conditione, ad quam Dei bonitas, lenitas, benignitas eum euexit,

Paulus singulos alloquitur.

euexit, manet. Ineptè ei dicitur, *Si permanseris in conditione*, qui eam conditionem necdum est adeptus. Iuxta Caluinum autem conditionem filij Dei nemo adipiscitur nisi electus. Vnicam enim statuit electorum fidem, qua sola fiunt filij Dei. Ergo iuxta Caluinum ipsos electos necessariò Paulus alloquitur; *& quia nulla est ratio cur magis hos quàm illos alloquatur, alloquendo electos in genere, singulos alloquitur.*

Pergit Caluinus: *Fateor quidē, simul ac Dei bonitate quispiam abutitur, dignum esse qui priuetur oblata gratia: sed impropriè de aliquo piorum hoc specialiter dictum foret, Deum eius misertum esse, quum eum elegit, si modò in misericordia permaneat.* Respondeo: Qui Dei bonitate, de qua hîc Paulus disputat, abutitur, non solùm *oblata* sed & accepta *gratia vt priuetur dignus est.* Dicit enim ei Paulus, *Si permanseris in bonitate.* Iam ergo in illa erat. Rursum, Deus eius, quem elegit ad primam gratiam, verè insertus est & simpliciter; ei tamen sic electo non impropriè sed proprijssimè & verissimè dicitur, *Si permāseris in misericordia.* Apostolis verè electis ad primā gratiā, imò etiā & ad gloriā, propriè & verè dixit Christus: *Si præcepta mea seruaueritis, manebitis in dilectione mea.* Et iterum: *Qui perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit.* Hoc de illis dicitur, qui iam cœperunt esse filij Dei. Perseuerare enim non potest, nisi qui cœpit. Sic & Apo-

Ioan. 15. Mat. 10. 22.

stolus:

stolus: *Participes sumus Christi, si tamen initium substantiæ eius vsque ad finem firmum retineamus.* Hebr. 3.
Sed probare vult Caluinus totum hoc de electis impropriè dici. Attendamus. *Nam* (inquit) *fidei perseuerantia, quæ effectum gratiæ Dei in nobis complet, ex electione ipsa manat.* Respondeo: manat ex electione ad gloriam, ad quam sinè perseuerantia non venitur; sed non manat ex electione ad primam vocationē & gratiam, de qua hîc Paulus disputat. *Multi enim vocati,* scil. ad primam gratiam; *sed pauci electi*, nempe ad gloriam, de qua ibi Christus disputat. Agnoscit tandem Caluinus, etiam ad ipsos electos hæc Pauli verba pertinere posse. *Tametsi* (inquit) *electis euenire hoc non potest vt excidant, opus tamen habent tali exhortatione ad edomandā carnis superbiā quæ vt est reuera contraria eorum saluti, sic meritò damnationis formidine terreri debet. Quatenus ergo illuminati sunt fide Christiani, audiūt ad certitudinem suam, sine pœnitentia esse dona Dei; quatenus verò carnem circumferunt, quæ lasciuit contra Dei gratiam, hac voce ad humilitatem eruditiuntur, Caue ne excidaris. Cæterū tenenda est,* &c. vt suprà. Hîc repetit Caluinus quę de carne edomāda in præcedenti contextu dixerat, quam iterum in ipsis actu filijs Dei (tales enim perpetuò sunt Caluini electi) lasciuire vult contra gratiam Dei: quam epicuream impietatem in eodem contextu iugulauimus. Electi autem opus habent exhortatione Matth. 20. Supra pag. 792.

Electi, cur necessariò ne excidã tur admonendi.

ista, *Caue ne excidaris*, non solùm ad edomandam carnem, quæ iam per Dei gratiam in illis ita edomita est, vt non regnet amplius peccatum in eorum mortali corpore; sed multis etiam alijs de causis. Primùm, vt in ipsa carnis & peccati victoria perseuerent: tum quia nemo, an de numero electorum sit, in hac vita cognoscit; tandem, quia vt hoc cognoscat, pariter tamen necessariò intelligat oportet, se non nisi per talia media electum ad gloriam esse; quæ propterea media necessariò illi tenēda sunt. Sic Christus suos Apostolos in vltima concione post vltimam cœnam habita, qui iam carnē domauerant, & se à Christo electos cognoscebant, hortatur plurimis verbis Christus *vt maneant in dilectione eius*. Qui autem illuminati sunt fide Christiani, non audiūt ad aliquam suam certitudinem, in sensu Caluini, illa verba, *Sine pœnitentia esse dona Dei* (quæ quantum valeant, paulò pòst dicemus) nec illa voce, *Caue ne excidaris*, ad solam humilitatem erudiuntur, sed ad studiosam mandatorum Dei obseruationem, ad boni operis perseuerantiam, ad permanēdum in statu & conditione ad quam Dei benignitate electi sunt, saluberrimè instigantur. Nequicquam ergo hactenus, tametsi operosè ac studiosè, contra apertam Apostoli disputationem reluctatus Caluinus est.

Ioan. 15.

Subiungit tandem, vt nihil intactum relinquat,

linquat, distinctionem quãdam eorũ qui Christo inseruntur, vt magis lectoris imperitia abutatur: de qua etiam distinctione hoc eodem loco Beza cum magna commendatione lectorẽ admonet. Sed ea quàm futilis ac merè commentitia sit, paucis docebimus. *Quòd si* (inquit) *de singulis hominibus quæritur, qualiter ex insitione excidi quis possit, & qualiter post excisionem rursus inseri; propone tibi formam insitionis triplicem, exsectionis duplicem. Inseruntur enim fidelium liberi, quibus promissio ex pacto cum patribus inito debetur.* Hæc prima insitio prorsus falsa & commentitia est, & diuinæ Scripturæ contradicit, quæ omnes per baptismum Christo inseri docet: *Quotquot baptizati estis, Christum induistis.* Hanc commentitiam insitionẽ, in capite Caluini natam, in Antidotis nostris Euangelicis refutatã reliquimus. Iam ad secundam transit: *Inseruntur qui semen Euangelij in se quidem concipiunt, sed, quòd radicem non ducit, vel antè suffocatur quàm ad frugem perueniat.* Hæc secunda insitio nulla adhuc est, non quia semen Euangelij fructus non protulit, sed quia semen illud radicem non habuit, quia semen illud animo quidem conceptum, sed pleno mentis assensu veraque cordis conuersione receptum non fuit. Vbi verbum Dei radice caret, nec corde creditur per fidem, nec voluntas renouatur per charitatem. Christus autem *habitat per fidem in cordibus nostris, in charitate*

Insitio triplex Cal. refellitur.

Gal. 3.

In Matth. cap. 28. vers. 20.

Ephes. 3. 17.

ritate radicatis & fundatis. Videamus nunc tertiam Caluini insitionem. *Tertio loco inseruntur electi, qui scilicet immutabili Dei proposito illuminantur in vitam æternam.* Atqui & hæc tertia insitio commentitia quoque est, quatenus ad solos illos restringitur qui ad gloriam illuminantur. Docet nos Scriptura, innumeros verè *inseri*, semen Euangelij non concipere tantùm, sed & recipere, in quibus & radicem ducit, & fructum ad tempus profert, qui tamen postea voluptatibus victi non perseuerant. Hos tertio loco posuit Christus in parabola seminis Euangelici: vbi verbum dicitur *cecidisse inter spinas*, &c. *Hic enim verbum Dei audit* (ait Matthæus) id est, diligenter audiens credit, (hoc enim sæpe est apud Matthæum, audire) *sed solicitudo huius seculi & fallacia diuitiarum suffocat verbum.* Non suffocatur autem, nisi quod accepta radice iam aliquantulum creuit. Tales etiam sunt *palmites Christo* quidem insiti, sed *non manentes in vite*, vt latiùs ibi contra Caluinum disseruimus. Denique quantum ad ipsam insitionem primam, eiusque veritatem, non minùs inseruntur Christo reprobi baptizati quàm electi baptizati: non minùs iustificantur in Christo postea relapsuri, quàm iustificantur in Christo in finē perseueraturi: quod iuxta diuinas Scripturas apertè docet S. Augustinus. *Ex duobus* (inquit) *pijs cur huic donetur perseueran-*

Christo inserūtur etiam nō electi.

Mat. 13.

In Antid. Euang. ad Ioan. 15.

De bono perseuer. cap. 8.

seuerantia vsque in finem, illi non donetur, inscrutabilia sunt iudicia Dei. Illud tamen fidelibus debet esse certissimum, hunc esse ex prædestinatis, illum non esse. Nam si fuissent ex nobis, ait vnus prædestinatorum, mansissent vtique nobiscum. Quid est, quæso, Non erant ex nobis? &c. Nónne vtrique à Deo creati, vtrique ex Adam nati, vtrique de terra facti erant? Nónne postremò vtrique vocati fuerant, & vocantem sequuti, vtrique ex impys iustificati, & per lauacrum regenerationis vtrique renouati? Sed si audiret ille qui sciebat procul dubio quod dicebat, respondere posset & dicere, Vera sunt hæc. Secundùm hæc omnia ex nobis erant: veruntamen secundùm aliam quandam discretionem non erant ex nobis. Nam si fuissent ex nobis, mansissent vtique nobiscum. Videsfuisse & vocatos & iustificatos, qui tamen non erant prædestinati. Imò sic iustificati erant non permansuri in iustitia, vt veram iustitiam, non simulatam, tenuerint. Quod ex eisdem Ioannis verbis idem Doctor alio in loco probat: *Cùm filij Dei dicũt de his qui perseuerantiam non habuerunt, Ex nobis exierunt, sed non erant ex nobis; & addunt, Quòd si fuissent ex nobis, permansissent vtique nobiscum: quid aliud dicunt, nisi, Non erant filij, etiam quando erant in nomine & professione filiorum, non quia iustitiam simulauerunt, sed quia in ea non permanserunt. Neque enim ait, Nam si fuissent ex nobis, veram non fictam iustitiam tenuissent vtique nobiscum; sed, Si fuissent* (inquit) *ex nobis, permansissent vtique nobiscum. In bono illos volebat procul-*

Reprobi iustificantur ad tempus.

De corrept. & grat. c. 9.

dubio permanere. Erant itaque in bono: sed quia in eo non permanserunt, non erant, inquit, ex nobis, etiam quando erant nobiscum; hoc est, non erant ex numero filiorum, etiam quando erant in fide filiorum: quoniam qui verè filij sunt, præsciti & prædestinati sunt conformes imagini filij eius, & secundùm propositum vocati sunt & electi sunt. Hæc iterum Augustinus, docens ex illo Ioannis loco multos reprobos qui non perseuerant vsque in finem, fuisse tamen ad tempus non vocatos tantùm, sed & iustificatos, idque *iustitia* vera, non simulata. At, inquies, negat Augustinus tales esse filios Dei, vtcumque ita à nobis vocentur ac vocandi sint. *Non erant* (inquit) *ex numero filiorum, quando erant in fide filiorum*, quod hoc ipso capite aliquoties repetit. Cæterùm ne ista Caluinum iuuare posse videantur, obseruandum, Augustinum huiusmodi ad tempus iustificatos, sed in iustitia non permanentes, negare quidem esse *verè filios Dei*, sicut Christus in Euangelio vocat *verè discipulos suos*, qui permanent in doctrina eius; *Si manseritis in verbo meo, verè discipuli mei eritis*, id est, perfecti & consummati discipuli: finis enim coronat opus; & *qui perseuerauerit, hic saluus erit.* Idem tamen Augustinus eodem in libro paulò superiùs, huiusmodi non permanentes in iustitia filios Dei esse disertissimè docet. *Mirandũ* (inquit) *est, multumque mirandum, quòd filijs suis Deus quibusdam, quos regeneauit in Christo, quibus fidem, spem,*

Reprobi sunt ad tẽpus filij Dei.

Ioan. 15.

Mat. 10.

De corrept. & grat. c. 8.

spem, dilectionem dedit, non dat perseuerantiam: cùm filijs alienis scelera tanta dimittat, atqui impertita gratia sua faciat filios suos. Vocat filios Dei quibus non datur perseuerantia, id est, qui non sunt electi: sed negat postea esse verè filios Dei, id est, veros hæredes vitæ æternæ, & in Dei præscientia tales. Sic Paulus Galatas baptizatos alloquens, ait: *Omnes vos filij Dei estis per fidē. Quotquot enim in Christo baptizati estis, Christum induistis.* Sed inter filios Dei per fidem, alij sunt alijs Dei coniunctiores, seu membra magis Christo coniuncta; vt doctè distinguit Thomas VValdensis noster. Denique excidere posse, ac de facto sæpius ad tempus excidere à statu filiorum Dei ipsos electos, (quod non nisi simulatis fidelibus accidere posse vult Caluinus, quia sine pœnitentia dona Dei sunt,) paulò pòst ex eodē Augustino iuxta diuinas Scripturas docebimus. Gal. 3. Doctrin. fid. lib. 2. cap. 8.

Nunc, vt hāc triplicem insitionem commentitiam præsenti instituto accommodet Caluinus, videamus. *Primi* (inquit) *excidūntur, vbi promissionem patribus datam respuunt, vel aliàs sua ingratitudine eam non suscipiunt.* De paruulis loquitur, qui ex sola promissione diuina, quatenus de semine filiorum sunt, inseruntur. Quod contra Caluinū plurimū valet. Nam aut isti paruuli, qui postea excidūntur, vbi iam adulti promissionem patribus datam respuunt, aut verè non fue- Paruulorū insitio Caluiniana fidem Cal. euertit.

runtinsiti promissionis beneficio; & sic merum nugamentum est, quòd *ex sola promissione patribus data*, vel ex pacto cum patribus inito, *fideliũ liberi inseruntur*: (illa quippe promissio & illud pactum diuinum, si diuinum est, ideoq́ue firmissimum, prorsus generale est, & ad omnes fidelium liberos extenditur) aut fuerunt verè *insiti*; & sic excidere possunt qui verè semel *insiti* erãt: vnde hoc primum genus confunditur cum secundo genere, & singulare Caluini axioma euertitur, de vnica electorũ fide indelebili; quo etiam affirmat, eos qui semel filij Dei sunt, aut fuerunt, immutabiliter tales permanere. *Secundi* (inquit) *quum semen exaresc it & corrumpitur, similiter exciduntur. Cuius mali periculum quum omnibus immineat, quantum attinet ad suam naturam; fatendum est, hanc admonitionem, qua Paulus vtitur, ad fideles aliquo modo pertinere, ne sibi in carnis torpore indulgeant. Sed ad presentem locum sufficere nobis debet, eandem, quam in Iudæos vindictam Deus exercuerat, Gentibus denunciari, si fuerint similes.* Hæc est tota Caluini resolutio. Cur de tertijs, id est, propriè electis, nihil loquitur? *Quia* (inquit) *omnibus idem periculum imminet, quantum attinet ad suam naturam.* Vide ergo. Si omnibus tam electis quàm non electis, sed ad tempus credentibus, hoc periculum excisionis imminet, & paruulis quoq; (quos in primo ordine collocauit) idem periculum immineat (exci-

Caluini operosa distinctio futilis & inanis.

duntur

duntur enim *vbi promissionem patribus datam respuunt*) quis non videt vanam, futilem, inanem, ac planè (ad hunc locum quod attinet) superuacaneam fuisse hanc triplicis insitionis distinctionem, vt ex ea intelligeremus qualiter ex insitione excidi quis possit, quum de singulis quæritur? ad quod intelligendum hanc distinctionem Caluinus fabricauit. Commune quippe omnibus est, quomodocumque insitis, periculum excidendi, & ad omnes ac singulos fideles hæc Pauli admonitio pertinet, ait nunc ipse Caluinus. Frustra igitur alij ab alijs distinguuntur. Quamobrem illa consideratione reiecta, fugit iterum ad generalem denunciationem Gentibus factam, quam ad præsentem locum sufficere vult. Sed illam sufficere non posse, in præcedentibus ostendimus.

Manet ergo firma & immota Apostoli disputatio, ipsos verè fideles, qui verè insiti sunt per fidem in Christum, qui vera fide stant, quibus Dei benignitas verè fuit impertita, vt ad statum filiorū Dei eueherentur, posse tamen excindi; habere vnde timeant, id agere oportere vt permaneant; quia si non permanserint, excidentur. Ex qua Apostoli disputatione (vt initiò ostendimus) & vnica fides electorum indelebilis, & ipsa fides Caluiniana, quæ beneuolentiæ Dei indelebilis firma persuasio est, & certitudo

Certitudo Caluiniana ab Apostolo euersa.

tudo gratiæ ac salutis, (qualem sibi secta fingit Caluiniana) prorsus euertuntur.

Gratia Dei liberè accipitur, liberéque reijcitur.

Docet præterea hic locus, quòd gratia Christi electis data (tales enim hîc Apostolus alloquitur) sic efficax est, & illam in eo, cui datur, efficaciam habet, vt in potestate semper sit eius, qui illâ donatur, eam deserendi, si vult; & in bono non perseuerandi, si perseuerare non vult. Ait enim hîc Apostolus, Gentes sic esse per Dei bonitatem & specialem gratiam electas, (Iudæis propter incredulitatem reiectis; vt nisi in hac bonitate permanserint, illi quoque excidentur. Potuerunt ergo non permanere, & gratiam acceptam abijcere, alioqui hæc conditio ab Apostolo appositа inane esset terriculamentum. Quis autem dubitat, quin eam gratiâ, quam homo cùm habet potest abijcere, potuerit quoque, cùm primùm acciperet, liberè non acceptare? Sanè ad retinendam Dei gratiâ semel acceptâ fortior iustus est, quàm ad eam primùm accipiendam impius. Sed planè certissimum est, renatos & iustos posse in bono perseuerare, si volunt; quia *Deus neminem deserit, nisi prius deseratur,* vt post Augustinum docet [a] Cõcilium Tridentinum, & ideo nõ perseuerare, quia nolunt. Vnde in Concilio [b] Arausicano contra Pelagianos collecto sic legimus: *Hoc secundùm Catholicam fidem credimus, quòd accepta per baptismum gratia, omnes baptizati, Christo auxiliante*

De nat. & grat. c. 26. a Sess. 6. cap. 11.

b Can. 26.

liante & cooperante, quæ ad salutem pertinent, possint & debeant, si fideliter laborare voluerint, adimplere. Hæc illi. Nota conditionem, *Si laborare voluerint*. Sic Concil. Tridentinũ: *Deus, nisi homines ipsi illius gratiæ defuerint, sicut cœpit opus bonum, ita perficiet.* Et pulchre D. Bernardus ad illa Apostoli verba, *Quis me separabit à charitate Dei?* &c. *Multa*, inquit, *hîc ponit Apostolus, non tamẽ adijciens, Nec nos ipsi. Nulla enim creatura nos à Deo auellere potest; soli id deserere possumus propria voluntate.* Hæc ille. Est ergo perseuerantia in bono singulare Dei donum, sicut & dilectio eius efficax: pendens tamen (saltẽ tanquam à conditione sine qua obseruatio mandatorum non sortietur nomẽ perseuerantiæ, nec efficacis dilectionis Dei) à libera hominis voluntate, qua vult permanere in bonitate, Deoque adhærere, nec ab eius amore deficere. Nam & electos deficere posse, probat Augustinus ex illis verbis, *Seruite Domino in timore, ne quando irascatur, & pereatis de via iusta. Non ait, Ne non veniatis ad viam iustam, sed, ne pereatis ab illa, ostendens nisi eos esse commonitos, qui iam ambulant in via iusta, vt in timore Deo seruiãt; id est, non altum sapiãt, sed timeant.* Hæc ille. Docet, electos & deficere posse, & hunc defectum timere debere, possibilem videlicet: non ex Dei donantis mutabilitate, sed ex accipientium Dei dona libertate & flexibilitate.

Sess. 6. cap. 13.

Rom. 8.

Serm. de triplici bo ptismo.

Psal 2.

De corrept. & grat. c. 9.

29. *Sine pœnitentiæ enim sunt dona & vocatio Dei.*

Caluinus sibi contrarius.

AD proximè præcedentia Pauli verba dixerat Caluinus: *Quatenus illuminati sunt fide Christiani, audiunt ad certitudinem suam, sine pœnitentia esse vocationem Dei.* Ita eo in loco ad singulos fideles, & ad singulorum certitudinem statuendam, hæc Pauli verba aptari vult: nunc verò hæc ipsa verba pertractans ait: *Tenendum est, non de priuata cuiusque electione nunc tractari, sed de communi adoptione totius gentis Iudaicæ, quæ externa specie collapsa videri potuit ad tempus, sed à radice excisa non fuerat.* nempe quia de reliquijs spes aliqua manebat, vt in subsequentibus docet. Vide nunc Lector. Tam Caluinus ad præcedentia Pauli verba, quàm alij passim omnes Protestantes, certitudinem gratiæ semel acceptæ indelebilis (quam sibi singuli finxerunt) ex hac Pauli sententia stabilire volũt, quòd *sine pœnitentia sint dona Dei & vocatio*: at nunc agnoscit Caluinus, *non de priuata cuiusque electione, sed de communi gentis Iudaicæ adoptione*, hanc sententiam loqui. Se ipsum igitur suosque sententiæ Apostolicæ in alienum sensum detortæ Caluinus apertè conuincit.

Dei dona quomodo sine pœnitẽtia

Ad rem ipsam quod attinet, sententiæ Apostolicæ hic genuinus, germanus, & perspicuus sensus est: *Sine pœnitentia sunt Dei dona & vocatio* id est, Quod semel Deus dedit, nunquam

quam vellet non dediſſe: quem Deus ſemel vocauit, nunquam vellet non vocaſſe. Hoc eſt enim de huiuſmodi non pœnitere, nec factũ mutare. Dona Dei vocat Paulus ἀμεταμέλητα, id eſt, quæ ſemel data Deus poſtea nũquã vellet non dari, circa quæ conſiliũ nũquam mutat; de quibus numquam dicet, Pœnitet me dediſſe; Vellem me nõ dediſſe. Sic ad Iudæos quod attinet, non pœnitet Deum quòd illum populum in genere elegerit; nã tametſi (vt priùs dixit) *quod quærebat Iſrael, hoc non eſt conſecutus*, id eſt, Iſrael in genere, & tota gens, ſalutẽ, quã in lege quærebat, non eſt conſecuta; *electio tamen conſecuta eſt*, id eſt, pauci electi Iudæorum; *reliquiæ per electionem gratiæ ſaluæ factæ ſunt*: ita generalis vocatio pœnitenda non fuit, quia ſaltem in reliquijs locum accepit. Nam hoc ſenſu & propter hunc effectum prolixè hactenus & operoſè ab initio cap. 9. verſ. 6 docuit Paulus *non excidiſſe verbum Dei*: non fuiſſe irritam & inanem promiſsionem Dei, *quòd in Iſaac vocabitur tibi ſemen*. Sic ſine pœnitentia ex hac vna parte fuit Dei vocatio, ad Iudæos quod attinet. Rurſum & ab altera parte oſtendit Paulus diuinam Iudæorum vocationem *ſine pœnitentia* fuiſſe, quia *illorum delictum ſalus erat Gentilibus*; *illorum diminutio*, Rom. 11. *diuitiæ Gentium*; *illorum cæcitas ex parte, vt plenitudo Gentium intraret*. Sic Dei dona ſunt ſine pœnitentia, quando dona reprobis conceſſa

Rom. 11.

ad

ad aliorum vtilitatem cedunt; quando *sublata à malis agricolis vinea datur genti facienti*
Mat. 21. 41 *fructum*; quando *auferetur ab eo qui habet, vt habenti plus detur*;
Mat. 25. 29 quando, *quam vnus amittit coronam, alius accipit*, denique quando qui ab vno
Apocal. 3. 11. ordine diuinæ voluntatis recedit, (gratiam eius in vacuum recipiẽdo) is in alium diuinę voluntatis ordinem relabitur, iustam eius vindictam sentiendo, vt sapienter docet Au-
De spirit. & litter. cap. 33. gustinus. *Tales sunt, quos Dei benignitas ad*
Rom. 2. *pœnitentiam adducit, ipsi autem thesaurizant sibi iram in die iræ.* Huius benignitatis Deum non pœnitet, etsi ea abutũtur impij. Nempe
August. in Enchirid. c. 100. quia *nouit ex ipsis malis bona facere*, ex perfidia Iudæorum vocationem Gentium ampliorem. Hunc sensum hoc loco respicere Apostolus videtur, iuxta totius huius capitis argumentum. Quare, vt ad hæc verba veniret, præmisit, *Secundùm Euangelium quidem inimici propter vos:* id est, quantum ad fidem Euangelicam, quam illi respuerunt, inimici Deo & mihi sunt, sed propter vestram salutem. *Secundùm electionem* autem, id est, quantum ad primam huius populi vocationẽ, *charissimi propter Patres*, tũ Deo grati, tum mihi, propter insignes illos Patriarchas, Abraham, Isaac, & Iacob, Dei amicos. *Sine pœnitentia enim sunt dona Dei & vocatio*, id est. Neque populi Iudaici hodierna incredulitas Deo ingrata, Dei erga illos dona & vocationem fecit pœnitendam, aut penitus inutilem, vt

propter-

propterea illam factam non fuisse satius fuerit, quia *propter vos*, id est, hac occasione vos plenissimè intrastis: neq; prima electio prorsus inanis aut pœnitēda fuit, *propter Patres*, insignes illos Patriarchas, alioſque Prophetas, Reges, Sacerdotes in electionis gratia his multis seculis cum innumero fideli populo persistentes; quorum omnium nomine charissimi Deo sunt homines Israelitæ. Hic est literæ Apostolicæ sensus genuinus ac germanus, ex tota Apostolica disputatione ac literæ contextu germanè fluens. Dona Dei sunt sine pœnitentia, non quia ea semel data amitti nequeant (vt de sua speciali fide somniant hodie hæretici) sed quia, tametsi amittantur eorum vitio qui acceperunt, Deum tamen sui facti nō pœniter, Deus consilium non mutat, nec vellet non dedisse, sed voluntatis suæ consilium seu hoc seu alio modo perpetuò & infallibiliter exequitur.

Aliqui Doctores *dona & vocationem Dei*, de quibus hîc Paulus loquitur, prædestinationis diuinæ, non solius prouidentiæ Dei, effectus esse arbitrantur; ideoq; *sine pœnitentia*, quia irreuocabili decreto certa & infallibiliter quoad euentum futura. Hic sensus, etsi literæ Apostolicæ non quadret, in se tamen verus est. Sed ad eius sanam intelligentiam aliqua explicatione opus est. *Certitudo ista & infallibilitas futuri euentus in

*Certitudo infallibilis euētuum non tollit libertatem actionum

vocatione & donis prædestinatorum, nihil prorsus ipsorum libertati detrahit, quò minùs, quicquid ex illis donis electi faciunt, liberrima electione faciant: ea sanè libertate, vt quando aliquid piè faciunt, possint idem non facere. *Id enim libera voluntate musquisque facit, quod, si vult, facit; si non vult, non facit.* Nam tametsi adultus à Deo electus & prædestinatus, certò, *hoc est*, absq; vlla Dei deceptione, *aut propositi mutatione*, vitam æternam consequetur, aliaque media eò perducentia accipiet; certitudo tamen *ista* non est ex parte mediorũ effectusque prædestinationis, quasi illa sic se habeant vt aliter se habere non potuerint aut possint, sed ex parte diuinæ præscientiæ, qua Deus altitudine & illimitata perfectione sui *intellectus*, supra id quod natura rei habet, certò cognoscit prædestinatum taliter pro sua libertate cooperaturũ per suum arbitrium, vt eisdem medijs in vitam æternam re ipsa debeat peruenire: cùm tamen, si velit, possit re ipsa ita operari, vt neque ea media effectusque prædestinationis in rerum natura sint, neque ipse in vitam æternam perueniat. Itaque cùm secũdùm se incertum sit, atque à libertate proprij arbitrij creati pendeat, prædestinatum in eo ordine *rerum*, in quo Deus eum statuit collocare, *tali* modo cooperaturũ cum auxilijs quibus eum decreuit adiuuare, vt ad vitam æternam perueniat; ideoque

Augustin. de Spir. & lit. cap. 30.

ideoque auxilia illi decreta, effectus prædestinationis rationem habeant; Deus tamen altitudine sui intellectus, ante vllum actum suæ voluntatis, & absque vlla determinatione suæ voluntatis, certò nouit quid pro libertate arbitrij illius sit futurum, cognitu-rus profectò contrarium si contrarium esset re ipsa futurum; & hâc ob causam, non quia præsciuit Deus, ideo taliter & taliter prædestinandus operaturus est; sed contrà, quia taliter & taliter operaturus de facto est, ideo Deus ita præsciuit. Qua præscientia præhabita, accedit determinatio diuinæ voluntatis, merè gratuita & libera, misericordiaque plena, qua in tali ordine rerũ eum collocare, taliaque auxilia ei donare statuit. Et ex hac determinatione, ex hoc libero Dei decreto remansit prædestinatus certò saluandus, certoque bene operaturus, qui alioqui non fuisset nisi præuisus, saluari possibilis, &c. Ordinẽ rerũ in quo vnũquẽque Deus collocat, intelligimus hoc loco totum cursum vitæ alicuius hominis à prima pueritia vsque ad mortis horam, vt sic educetur, sic adolescat, in tali ac tali vitæ instituto degat, tales & tales bene operandi occasiones habeat, tali modo extremum vitæ diem claudat, cum qua videlicet educatione, in quo vitæ instituto, cum quibus bene operandi occasionibus, quo denique mortis genere, præsenti semper auxilio gra-

tiæ, præuidet Deus eum ad vitam æternam peruenturum. Hoc vocamus ordinem rerum in quo quemlibet electum Deus collocat, quum etiam potuisset eum in alio ordine collocare, aut etiam præuiso bono vsu gratiæ in hoc ordine nihilominus non statuere, & huiusmodi auxiliorum collatione non determinare. *In quo* elucet electio Dei *gratuita, & inexplicabilis* erga electos misericordia. Cæterùm ex *tali electione* quæ præscientiam iam dictam *præ* ponit, nihil detrahitur de futuris eventibus *liberis*, quia etsi sit certissima & infallibilis electio, tamen non priùs hanc certitudinem accepit, non priùs à Deo determinata hæc electio fuit, quàm, quid liberè ab vnoquoque fieret, Deus præuidisset. *Qui existimant* nullam talem esse præscientiam conditionalium liberarum, vel mediam inter naturalem & liberam, qua ex hypothesi videt quicquid ex causis liberis fieri posit, nec iam solùm quæ fient, sed etiã quæ non fient, putantque Deum ea sola præscire quæ de facto fient, adeoque hanc præsciẽtiam causam esse omnium quæ fiunt; ex S. Scripturæ verbis manifestè refutantur, quæ suprà ad hanc epistolam c. 9. protulimus. Est ergo in Deo præter scientiam *naturalem, quæ* est omnium ab ipso Deo fieri posibilium, siue facturus ea sit, siue non; & præter scientiam liberam, quæ est eorum *quæ* certò fient post liberum

Sciẽtia in Deo media.

liberum actũ suæ voluntatis, liber ãquedeterminationẽ quòd fiet; alia scientia inter vtramque media, eorum quæ ex hypothesi tantùm euentus nouit, si talia & talia media antecedãt, aut in tali ac tali ordine rerũ creaturæ ponantur. Hæc enim scientia nec naturalis est, quia potuit scire oppositum eius quod per eam cognoscit, eò quòd liberum arbitrium potuit oppositum ei fecisse quod facturũ est, quo casu oppositum cognouisset; nec libera, tum quia antecedit omnem liberum actum voluntatis diuinæ, tum quia in potestate Dei non fuit scire per eam scientiam aliud quàm re ipsa sciuerit. Est ergo hæc scientia conditionalium liberarũ media quædã sciẽtia inter vtrãq. Habet enim ex vna parte conditionem scientiæ naturalis, quatenus præuenit actum liberum voluntatis diuinæ, neque in potestate Dei fuit aliud scire; ex alia parte conditionem habet scientiæ liberæ, quatenus quòd sit vnius potiùs partis contradictionis scientia quàm alterius, ex eo habet quòd liberum arbitrium (ex hypothesi quòd in hoc vel illo ordine rerum collocetur) hoc vel illud potiùs facturum sit, cùm vtrumuis indifferẽter posset facere: quod totũ omnino postulat libertas arbitrij creati, quæ nõ minùs est de fide quàm Dei præscientia & prædestinatio, vt latè ostendit Ludouicus Molina q. 14. ar. 13. disput. 23. Hoc totum

In Cõcordia gratiæ & lib. arb.

intelligere necesse est, vt hæc Apostoli verba, *Sine pœnitentia sunt dona Dei & vocatio*, libero arbitrio electorum nihil prorsus detrahere nihil derogare intelligantur.

35. *Quis prior dedit illi, & retribuetur ei?*

AButitur hoc loco tam Caluinus quàm Beza. Caluinus omne bonorum operum meritum, Beza omnem bonorum operum præscientiam in illis conuelli suadere volunt. Vterque desipit. *Est notabilis hic locus* (ait Caluinus) *quo docemur, non esse nostræ facultatis, Deum nostris benefactis ad conferendam nobis salutem prouocare, sed illum gratuita bonitate immerentes præuenire.* Docet sanè hic locus, *non posse nos Deum ad conferendam nobis salutem*, id est, primam vocationem, primam gratiam, primam reconciliationem, qua impij Deo reconciliantur (primã dico, non quia vnicã, quũ sæpius lapsi, sæpius per pœnitẽtiã resurgere & reconciliari possint, sed primam in ordine ad totius iustificationis cursum, siue ille de nouo incipiat, siue interruptus denuo ordiatur) *vllis bene factis prouocare*, id est, præuenire: *quia præuenit nos ille in benedictionibus.* Sed ita loquitur Caluinus, vt *salutis* nomine ipsam vitã æternam, quæ cadit sub merito, & quæ vera est benefactorum retributio, intelligi velit, aut certè à quolibet Caluinista intelligi possit. De prima autem & gratuita vocatione disputat hîc Paulus, non de vitæ

Prima gratia quæ vocatur.

Psal. 20. 4. Caluinus in ambiguo fallit.

æterne

æternæ retributione, vt tota præcedens disputatio ad oculum demonstrat.

Beza ad hunc modum declamat: *Est hic locus diligenter obseruandus aduersus eos qui fidei vel operum præuisionem faciunt electionis causam.* Atqui præuisionem operum quam Catholici statuunt, nullam esse electionis, quoad primam gratiam, causam aut originem, in præcedentibus satis explicatum est. Mox veteres Patres huius erroris incusat. *In quem* (inquit) *errorem sanè turpissimum Origenes veteres plerosque tũ Græcos tum Latinos adegit: donec tandem Dominus Augustinum per Pelagianos ad hunc cognoscendum & corrigendum errorem excitaret.* Hæc ille. Cæcus & audax hæreticus præstantissimos & sapientissimos Patres temere & falsò accusat. Nec Origenes, nec cæteri aut Græci aut Latini eum sequuti, præuisionem operum veluti electionis gratuitæ, quoad primam impij vocationem, causam docuerunt; sed electionem ad gloriam, & prædestinationem ad vitam æternam, ex præuisis nostrorum operibus (quibus illam vt mercedem rependi Scriptura docet) à Deo præordinatam fuisse, iuxta manifestas hac de re Scripturas tradiderunt. Sic Origenes in [a] Matthæum, & in hanc ad [b] Rom. epistolam Sic Chrysostomus in [c] Matthæum, & in Paulum [d] ad Romanos. Sic [e] Theodoretus, Oecumenius, Theophylactus. Sic Cyrillus Alexandrinus tum in [f] Thesaurorum libris,

De elect. ad glor. Patr. loq. sub.

Patres antiquiss. Beza maledicit accusat.

[a] Tract. 12.
[b] Lib. 7.
[c] hom. 20
[d] hom. 16
[e] in cap. 8 ad Rom.
[f] lib. 10. cap. 8.

tum super D. [g]Ioannem. Sic [h] Damascenus de orthodoxa fide. Sic Clemens [i] Alexandrinus. Sic inter Latinos D. [k] Hieronymus, [l] Ambrosius & [m] Hilarius. Porrò & D. Augustinum de electione ad gloriam in eadem sententia fuisse, nec nisi de electione ad primam gratiam contra Pelagianos disputasse, nec denique præscientiam operum nisi solius liberi arbitrij contra illos sustuliſſe, suprà cap. 9. ita latè ostendimus, vt hîc repetere nihil sit opus.

g Lib. 9. cap. 10.
h Lib. 2. c. 30. & lib. 4. cap. 20.
i Strō. l. 7.
k Ad Hedib. q. 10.
l De fide lib. 5. c. 13
m. In Psal. 64.

Argum. Cap. sequentium.

Recapitulatio præcedentiū.

IN sequentibus capitibus, terminata tandem longa & operosa disputatione de fide & gratia Christi; tum quoad eius necessitatem omnium hominū respectu, seu Iudæorum seu Gentium, tum quoad eius admirabiles effectus in carnis & peccati dominio; tum denique quoad eius excellentiam & principium ex parte Dei, quod in Iudæorum reiectione ac Gentium vocatione maximè eluxit, nunc de vsu gratiæ Christi ex parte nostra latissimè disputat, & parti dogmaticæ partē moralem ita subnectit, vt luculenter doceat, sic ex fide & gratia Christi tam Iudæorum reliquias quàm totius orbis Gentes gratuitam cum Deo reconciliationem & iustificationem accepisse,

vt

vt iam in Christo per fidem iustificati, non in ea sola iustificatione (quæ solùm exordium salutis est) saluari se in reliquo vitæ cursu posse existiment; sed in recto gratiæ Dei vsu magis ac magis se iustificari debere, acceptam iustitiam conseruare & augere, salutem denique suam perficere & consummare oportere, intelligant, Capite igitur 12. de ipsa cuiusque sanctificatione, de vario donorum Dei vsu, de varijs pietatis operibus multa præcepta accumulat. Cap. 13. de publica ac priuata iustitia erga Principes & erga proximũ, ac tandẽ de vitæ puritate alia adiũgit præcepta. cap. 14. veluti cõmunis pater Gentiũ ac Iudæorũ, quasi arbitrũ agit inter Gentilẽ Christianũ firmiorẽ, & Iudæũ Christianũ infirmũ. Christianũ Gentilẽ hortatur, ne contẽnat scrupulosum Iudæum circa cibos lege vetitos; Iudæum conuersum hortatur ne condemnet Gentilem sua libertate vtentem. Vt vterque paci & ædificationi proximi studeat, nec ille sua libertate fratrem scandalizet, nec hic fratris libertatẽ iudicet, multis verbis monet. Cap. 15. vlteriùs pergens, infirmos huiusmodi fratres à firmioribus placidè & amicè sustinendos esse docet. Cuius rei occasione iterum excurrit in vocationem Gentium: ac deinde quædam subiungit familiaria ad se pertinẽtia. Vltimo capite contexit varias salutationes, obiter monens vt ab hæreticis sibi caueant. Ita ab

Cap. 12. arg.

Cap. 13. arg.

Cap. 14. arg.

Cap. 15. arg.

Cap. 16. arg.

exordio Ecclesiæ hæc pestis inualuit: & hac saluberrima admonitione epistolam terminat.

CAP. XII.

1. *Obsecro vos, fratres, per misericordiam Dei, vt exhibeatis corpora vestra hostiam viuentem, sanctã, Deo placentem, rationabile obsequium vestrum.*

Sanctificatio Christiano necessaria.

EST adhortatio efficacissima ad rectum diuinæ gratiæ vsum assequendum, ac retinendum. *Per ipsam Dei misericordiam* (quam præcedentibus capitibus sublimiter prædicauerat) *per quam saluati*, id est, è statu damnationis erepti, ad statum salutis translati erant, per maximum & primum erga eos Dei beneficium, eos veluti adiurat & contestatur, vt loco externi sacrificij, & mactatæ victimæ, in quo summũ Dei cultũ Gentes ponebant, sui ipsius corporis sacrificium Deo offerant: *corpus suum* per actiones omnes externas Deo seu in Dei cultũ *exhibeant*, veluti *hostiam* quandam, *viuentem* quidé, non mactatam corporaliter, *sanctam* tamen, & quæ maculam non habeat, cuius nec oculus malum respiciat, nec lingua immodestè loquatur, nec manus iniquè perpetret: *Deo placentem*, ad Dei nutum atque mandatum sua membra mouentẽ, *vt sit rationabile obsequium*,

λογικὴ

λογικὴ λατρεία, id est, cultus Dei totus spiritualis & purus, ex puro Dei amore profectus; non (vt olim) corporeus, & in externis tantùm ceremonijs positus.

Iam quia exhortationis & *obsecrationis* verbo Apostolus hîc vtitur, non iubet, non præcipit; sua inspergendi venena occasionem Caluinus arripuit. *Docet*, inquit, *hæc contestatio, donec probè teneant homines quantum debeant misericordiæ Dei, nunquam serio affectu eum colere, nec satis acriter ad eius timorem & obedientiam stimulari. Papistis satis est, si coactum nescio quod obsequium terrendo extorqueant. Paulus autem, vt Deo nos non seruili metu sed voluntario hilarique iustitiæ amore deuinciat, eius gratiæ, quæ continetur nostra salus, dulcedine nos allicit; simulq; ingratitudinem exprobrat, nisi tam benignum ac liberalem Patrẽ experti, vicissim nos ei totos dicare studeamus.* Multa hîc latẽt venena. Primùm, ad pietatem & Dei cultum nullis esse opus præceptis; quia sola consideratio misericordiæ Dei primitus acceptæ, seu primæ & gratuitæ conciliationis nostræ cum Deo, ad hanc rem sufficit. Secundum, Catholicæ Ecclesiæ Præpositos nullis vti adhortationibus, sed solis præceptis terrere. Tertium, in prima illa gratia & gratuita Dei misericordia *contineri nostram salutem.* Quartum, hæc, ad quæ Paulus hortatur, non obedientiam ad salutem necessariam exigere, *sed ingratitudinem nostrã exprobrare*, si ista negligamus.

Caluini venena.

1.

2.

3.

4.

5. ligamus. Quintum, & postremum, id quod Paulus à nobis exigit, in eo consistere, *vt nos Deo diuare studeamus.* Hæc sunt hoc loco Caluini venena, quibus singula opponemus antidota.

Antidota singulis apposita.

1. Sola consideratio misericordiæ Dei in prima nostra conuersione exhibita, ingens haud dubiè stimulus est ad piè sanctèque viuendum, sicuti & quæuis alia beneficiorum Dei meditatio; sed adeò illa non sufficit, vt perpaucos ad virtutem capessendam moueat: & si quos mouet, *non ex ea* consideratione quæ nisi externum medium est, sed ex Dei charitate *in cordibus nostris per Spiritum S. diffusa*, piæ volûtatis proprio principio piè ac purè Deus colatur. *Si quis diligit me, sermones meos seruabit*, ait Christus, & infrà Apostolus, *Plenitudo legis est dilectio*: de quo paulò pòst. Catholicæ Ecclesiæ Præpositi, siue ad populum verba faciendo, siue de diuino cultu *in* scriptis disserendo, vt hîc Paulus, non nisi adhortationibus vtuntur. Dei quidem præcepta proponunt, suis præceptis non terrent. Quando in Pastorum conuentibus aut de fide aliquid statuendum aut disciplinæ ratio instituenda est, præceptis vtuntur iuxta potestatem illis à Christo datam: quam in suis maximè Consistorijs Caluinus & Caluinistæ summo rigore exercent.

Rom. 5.

Ioan. 15.

Rom. 13.

2.

3. In prima Christi gratia salutem nostram non contineri, sed post eam acceptam *in nouitate vitæ ambulandum, facta carnis mortificanda,*

iustitiæ

iustitiæ seruiendum esse, ex huius potissimùm epistolæ cap. 6. & 8. luculenter docuimus. Ad quæ hîc Paulus hortatur, necessariam obedientiam flagitare, non solùm operas à nobis gratuitas exigere, ex duplici capite manifestũ fit. Primùm, ex earum rerũ natura ad quas hortatur. Quũ enim tota hæc adhortatio sit de corporis mortificatione, & spirituali sanctificatione, de eadẽ alibi Apostolus sic scribit: *Si secundùm carnẽ vixeritis, moriemini: si Spiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis.* Rursum: *Nihil damnationis ijs qui sunt in Christo, qui non secũdùm carnẽ ambulant, sed secundùm Spiritum.* Vtroque in loco necessariã esse ad salutem carnis mortificationẽ, & spiritualẽ sanctificationem, Paulus docuit, vt ex illis verbis conuicimus. Deinde, ex ipso adhortationis modo. Solet quippe Paulus ad ea quæ inprimis necessaria ad salutem sunt, adhortationes & obsecrationes suas interponere: *Obsecro vos, fratres, per nomen Domini nostri Iesu Christi, vt id ipsum dicatis omnes, & non sint in vobis schismata.* An dicet Caluinus vnitatem fidei non aliter exigi, nisi vt operam quandam gratuitam, & ne simus ingrati Christo? Rursum: *Obsecramus pro Christo*, id est, per Christum, siue Christi nomine, vt vertit Beza; *reconciliamini Deo.* An hoc quoque vt ad salutem necessarium ideo declinabit Caluinus, quia simplici obsecratione vtitur non mandato? Imò quodam in loco diserte docet se

4. Obedientiã necessariã Paulus docet.

Rom. 8.

1. Cor. 1. 10.

2. Cor. 5. 20.

Obsecratio apud Paulum præcepti vim habet.

cet se ex modestia obsecrare, quod ex potestate sibi data potuit imperare: *Ipse ego Paulus obsecro vos per mansuetudinẽ & modestiam Christi; qui in facie quidem humilis sum inter vos, absens autem confido in vobis; rogo autem ne præsens audeam per eam confidentiam qua existimor audere in quosdam, qui arbitrantur nos tanquam secundùm carnem ambulemus.* Ostendit se Paulum, quem solebant dicere per epistolas quidem confidenter agere, & sua vti authoritate, præsentem verò demisse & abiectè agere, nunc etiam per epistolam rogare, ne ipsi fortè in causa sint, vt etiam præsens non minùs confidenter agat, non secus duriter increpet, quàm quibusdam videbatur per epistolas absens duriter redarguere, qui videlicet sinistrè de Apostolo iudicabant, quasi carnalium hominum more præsentibus abblandiretur. in solos absentes durius ageret. Tãdem, nónne Paulus erga Galatas, quos primò acriter obiurgauerat, postea obsecratione vtitur? *Estote sicut ego, fratres; obsecro vos?* Nónne Ephesios *obsecrat vt seruent vnitatem spiritus in vinculo pacis?* Nónne Thessalonicẽses *obsecrat in Domino, vt quemadmodum ab illo acceperunt,* sic ambularẽt? Atquis tã demẽs, vt in his omnibus Pauli adhortationem præcepti vim habere neget? aut, ad quæ in his hortatur Apostolus, non *nisi* ad ingratitudinis notam propellendam adhortari? nec nisi gratuitas & liberales operas illum expe-

2. Cor. 10. 1.

Gal. 4. 12.

Ephes. 4. 1.

1. Thessal. 4. 1.

tere,

tere, ad ipsorum salutē minimè necessarias? Hac videl. arte obedientiæ necessitatem collo suo ac suorum excutere Caluinus voluit. Meminisse debuit, varium esse Pastoris officium, etiam circa ea quæ omnino ad salutem necessaria sunt. *Arguere, increpare, obsecrare*, vt suum Timotheum Paulus docuit, habita videl. temporum, locorum, & personarum ratione. Denique Paulus & si nunc obsecrans, tamen in proximis ferè verbis, *Dico per gratiam quæ data est mihi*, ipso interprete Caluino, *authoritatem sibi datam commemorat, vt non aliter suæ quàm Dei ipsius voci auscultent. Tantundem enim valent eius verba ac si dixisset, Non loquor à me ipso, sed legatus Dei, quæ mihi mandata ille iniunxit, ad vos perfero. Ergo ita præfando authoritatem sibi comparans, Romanos parendi necessitate obstringit, nisi Deum in ministri sui persona velint contemnere.* Hæc ipse Caluinus. Ad hoc quartum eius venenum copiosius paulò antidotū dare libuit, quia toti subsequenti disputationi Apostolicæ istud subseruit: ne quisquam hîc consilia tantùm liberalia ab Apostolo suggeri, nihil ad salutē necessarium doceri, temere & pernicioſè existimet. Quintum Caluini venenum, *vt nos Deo dicare studeamus*, iuxta Caluinianæ iustitiæ mysteriū, studium & conatum quendam rectè piéque viuendi inanem & inefficacem insinuat, effectum & opus ipsum negat. Quod eius pestilentissimum dogma varijs iam in locis in lucem

2. Tim. 4. 2.

Ad Rom. cap. 7.

lucem proditum iugulatum reliquimus. Sed & hoc loco Apostolus nõ dicit, Obsecro vos vt exhibere studeatis corpora vestra, &c. sed dicit, *Obsecro vos vt exhibeatis*. Ad opus hortatur, non ad studium operis. Caluinus quia operis boni & mortificationis & sanctificationis in nobis impossibilitatem impiè ponit, idcirco Scripturas quæ opus exigũt, callidè ad operis *studium & conatum* inuertit. Sufficere sibi ac suis iudicat, *si voluntatem* aliquam habeãt rectè viuendi, *tametsi* nunquam rectè viuant.

3. *Non plus sapere quàm oportet, sed sapere ad sobrietatem, vnicuique sicut Deus diuisit mẽsuram fidei.*

VTilem & his temporibus necessariam doctrinam hic locus continet. Præfatus Apostolus de sua authoritate, hoc ante omnia præceptum ponit, ædificationi Ecclesiæ & paci atque vnitati conseruandæ in primis oportunum. Docet, quemadmodum in alimento corporeo non expedit plus sumere quàm oportet, sed sumere ad sobrietatem, ne lædatur vel stomachi vel totius corporis valetudo; sic in alimento spirituali (quæ est sapientia & scientia; homo enim naturaliter scire desiderat) non expedit plus sapere quã oportet, sed sapere ad sobrietatẽ, ne lædatur vel salus propria, vel totius Ecclesiæ pax & salus. Quid sit sapere ad sobrietatem

tem, ad propriam salutem conseruandam, pulchre explicat D. Bernardus serm. 36. in Cantica. Sed quia Apostoli intentio est, illâ sapiendi sobrietatem docere, quæ ad totius Ecclesiastici corporis pacē & bonum facit, vt tota subsequens comparatio corporis naturalis cum corpore Christi mystico, quod est Ecclesia, aperte ostendit; hunc sensum contra hæreticos potissimùm bene explicatum tenere, plurimum expedit. Sapere ad sobrietatē hoc loco est, vt nemo supra mensuram fidei, quam accepit, sapiat; quæ mensura cùm vocationi cuiusque respondeat, sicut in naturali corpore mēsura motus aptatur cuique membro iuxta functionem eius naturalem, sapere ad sobrietatem est, vt vocatus ad docendum doceat, non vocatus discat. Sicut enim in partibus corporis naturalis, & in elementis, omnia locū suum egressa vitam & operationem amittunt, sic *homini fideli* (ait S. Chrysostomus) *non satis, esse vitam corpori Ecclesiæ, sed præterea proprium locum seruare oportet, vtpote qui nec vnitus esse queat, nec Spiritum vitæ accipere, si loco cesserit.* Hæc ille. Non debet, qui inferiore loco est, sic sibi sapere, vt se ipsum in Ecclesia doctorem constituere, & Ecclesiæ magisterium respuere præsumat. Eleganter & sapienter Augustinus: *Quemadmodum si aliqui volare possent, tamen, ne cui sit periculo incitamentum, paulisper cogendi sunt incedere qua cæteris tutum est; sic ea via*

Sapere ad sobrietatē quid.

Homil. 11 in epist. ad Ephes.

De vtilit. cred. c. 10.

quisque ad fidem venire debet, qua cæteri quò primitus credunt. Hæc ille, & multa in hanc sententiam plura in aureo libro de vtilitate credendi. Rursum, *sapere ad sobrietatem*, est, ne quis singulariter sapiat, & sibi soli aliquam veritatem vendicet, quæ à communi fide aut recepta Doctorum sententia dissentiat. *Sumus* (inquit hîc Apostolus) *alter alterius membra.* Nemo ergo sibi debet sapere, sed toti communitati & corpori *Ecclesiæ*, iuxta sensum pacem, & bonum totius *Ecclesiæ*. Oculus non sibi tantùm sed & toti corpori videt. Si se solũ in speculo contueri oculus vellet, & alios corporis motus dirigere recusaret, erui mereretur: sic eijci ab Ecclesia dignus est qui sibi soli singulariter sapere vult, & non ad vtilitatem, pacem, & sensum totius Ecclesiæ.

Caluini artes.

Hunc locũ ita tractat Caluinus, vt tametsi aliquid ad rem præsentem dicat (hoc enim loci euidentia postulabat) tamen alia admisceat, nihil ad præsentem causam pertinentia, quibus, quæ huc propriè spectant, veluti offuscantur, certè minùs aduertuntur; & hoc ipsum quod orthodoxè dicit, nõ nisi mãcũ & mutilum proferat, ipso totius causæ cardine dissimulato. Hæ eius artes sunt. *Præceptũ* (inquit) *sequitur, quo & nos retrahit ab earum rerũ inuestigatione, quæ nihil quàm tormentum ingenijs afferre queat, nullã verò ædificationẽ* (nihil hoc ad Apostoli sensum, qui de superbis ingenijs

circa

circa causam fidei, non de curiosis ingenijs circa humanam sapientiam loquitur) *& prohibet ne sibi quis plus sumat, quàm ferat captus & vocatio* (hæc sola verba ad causam faciunt) *simulq; admonet vt ea tantùm cogitemus ac meditemur, quæ nos sobrios ac modestos reddere possunt.* Alterum affinxit, quod cum Apostoli disputatione nihil habet commune qui morales virtutes hîc non tradit, sed fidei ac religionis præcepta tractat. Tandem paulò post causæ præsenti accommodata profert, quibus vt ipsam veritatẽ, ita suam ac suorũ effrenem hodie temeritatem idoneis verbis profitetur. Ad illa verba, *Sicut enicuiq; Deus diuisit mensuram fidei*, ita scribit: *Hic exprimitur ratio illius sobriæ sapientiæ quam commemorat. Quando enim distributio gratiarum varia est, à sibi optimum quisque sapiendi modum statuit, dum se intra collatam sibi à Domino fidei grátiam continet. Ergo superflua sapiendi affectatio non est modò in rebus superfluis, ac cognitu inutilibus, sed etiã ijs quarum est vtilis alioqui intelligentia, vbi non respicimus quid nobis datum sit* (nempe iuxta cuiusque vocationem, pro ratione membri quod in corpore obtinet, vt Apostolica disputatio manifestat, quod sibi dissimulãdum Caluinus putauit) *sed temeritate atque audacia mensuram intelligentiæ* (addere debuit, membri cuiusque vocationis, ac loci in corpore Ecclesiæ) *excedimus. Quam importunitatem inultam non finit Deus.* Exempla Dathan, Core,

& Abiron in veteri populo, Arius & alij archihæretici in Ecclesia Christi. *Videre enim est vt plurimum, quibus delirijs circumferantur, qui se stulta ambitione vltra constitutos sibi fines efferunt.* Hæc omnia verissimè Caluinus, quę *in* ipsum omnium maximè aliosque *hodie* sectarios ad amussim quadrant.

6. *Habentes donationes, secundùm gratiam quæ data est nobis, differentes.*

PLacet hoc loco Caluini commentarius, quia ex ore aduersarij fortiùs sonat veritas. *Hinc*, inquit, *præcipuum habemus scopum quò tendit Apostolus, non omnia omnibus conuenire; sed ita esse distributa Dei dona, vt finitam singuli portionem habeant: atque suis donis in Ecclesiæ ædificationem conferendis sic oportere intentos esse singulos, vt nemo derelicta sua functione in alienam transeat.* Optima & saluberrima sunt ista; sed quæ contra Caluinũ, Bezã, aliosque sectarios omnes plurimum valent. Illi enim omnes, derelicta sua functione, in alienam transierunt. Caluinus, depulso Geneuensi Episcopo, in eius se cathedram intrusit, cum Farello & Vireto complicibus suis. Sui postea Consistorij formam ab illo quàm Beza omnibus alijs reformatis (vt vocant) Ecclesijs, Anglicis, Scoticis, Polonicis, & per totam Franciam obtrudere importunissimè contenderunt: nec adhuc in

Schismaticorũ reprehensio

Anglia

Anglia forma ac politia vetus à Puritanorum clamoribus, qui sua semper flagitant Consistoria, libera atque immunis est: de qua vna causa lis adhuc inter Anglo-caluinistas & Puritanos interminabilis feruet. Quotquot hodie sectarij, absque legitima in vna Ecclesia Catholica ordinatione, pascendi & docendi sibi munus sumpserunt, *derelicta sua functione in alienam transierunt.*

6. *Siue prophetiam secundùm rationem fidei.*

HAec etiam Pauli verba rectè & orthodoxè, sed contra caput suum, interpretatus est Caluinus. *Prophetia*, inquit, *hodie in Christiana Ecclesia nihil ferè aliud est quàm recta Scripturæ intelligentia, & singularis eius explicandæ facultas, ex quo veteres prophetiæ omnes & omnia Dei oracula in Christo & Euangelio ipsius sunt conclusa. Admonet igitur eos qui in Ecclesia prophetant, vt suas prophetias ad fidei normã conforment, necubi aberrent à linea. Fidei autem nomine significat prima religionis axiomata; quibus quæcumque doctrina deprehensa fuerit non respondere, falsitatis sic conuincetur.* Optimè istud, & prorsus iuxta Apostoli mentem: nec quicquam salubrius Apostolus monuit. Debet omnis S. Scripturæ interpretatio non ex priuato cuiusque iudicio ad noua cuiusque sectarij placita obtorto collo indignissimè trahi, sed ex cõmuni sensu pio-

Scriptura iuxta fidei regulã exponenda.

rum adferri, iuxta prima & recepta religionis Christianæ axiomata, iuxta analogiam & proportionem fidei orthodoxæ iam antea receptæ, traditæ, & cognitæ. Beza hoc loco Caluini sententiam ita repetit, vt fidei vocabulum & religionis axiomata valde restringat. *Verus* (inquit) *canon prophetiæ, id est, interpretationis Scripturarum veræ à falsa discernendæ ab Apostolo significatur: nempe si ad Christianæ fidei axiomata αὐτοπιςὰ exigantur, Symbolo comprehensa quod Apostolicum vocant, & quod iam inde ab initio Euangelicæ prædicationis veluti Euangelij epitome scriptum fuit, ideoque norma & regula fidei meritò à Tertulliano vocatur.* Veritus est Beza, ne, si prima religionis axiomata indefinitè à Caluino posita vltra Symbolum Apostolicum extenderentur, omnis illi præscinderetur libertas ad innumera sua placita, quæ Symbolo Apostolico apertè non contradicunt, Scripturas torquẽdi. Bonus igitur Christianus Beza pro religionis Christianæ axiomate αὐτοπιςῷ, certo & indubitato, nihil habet nisi quod in ipso Symbolo Apostolorum continetur. Ita de cæna Domini, de peccato originali, de gratia Christi, de Lege & Euangelio, de iustificatione siue ex fide siue ex operibus, de toto externo cultu, de tota politia & regimine Ecclesiæ, nullum erit axioma αὐτόπιςον quia de his articulis in dicto Symbolo ne gry quidem. Cæterùm ad regulam & normam fidei

Beza qualis Christianus.

ad

ad axiomata religionis Christianæ αὐλοπιζα, indubitata & per se nota, quàm plurima alia præter Symbolum Apostolicum pertinere, sanè ea inprimis omnia quæ contra varias variorum temporum hæreses, in varijs Episcoporum Concilijs definita sunt, eaque rursum omnia quæ tacito omnium piorum sensu & consensu ex traditione Apostolica ad nos vsque deriuata & creduntur & & aguntur, iam olim contra horum temporum hæreticos latè demonstrauimus. Sanè Paulus ipse suam doctrinam (qui multa extra Symbolum docuit) Corinthijs traditam, regulam fidei vocat: *Spem habentes, crescente fide vestra, secundùm regulam nostram in vobis abundanter magnificari.* Sic ad Galatas: *Quicumque hanc regulam secuti fuerint (Neque circuncisio neque præputium aliquid valet, sed noua creatura, & fides quæ per dilectionem operatur) pax super illos.* Denique de tota religione Christiana loquens, & vt vnitas in ea seruetur satagens; *Si quid* (inquit) *aliter sapitis, & hoc vobis Deus reuelabit. Veruntamen ad id quod peruenimus, vt idem sapiamus, in eadem permaneamus regula.* id est: Tenendo firmiter mensuram scientiæ & fidei ad quam pertigimus, vt vnanimes simus in eadem fidei regula, in communi ac recepta doctrina, in axiomatibus religionis nostræ certis & indubitatis immobiles persistamus. Docet ergo hic saluberrimus locus, in Scripturarum interpre-

Regula fidei latiùs patet quàm Symbolū Apostol.

De princip. fidei libro 7. cap. 1.

2. Cor. 10.

Gal. 6.

Gal. 5.

Philipp. 3.

tatione ita nos versari oportere, vt ad fidei analogiam oculos semper fixos habentes, ad certa & indubitata religionis Catholicæ axiomata perpetuò respicientes, nullum sensum illis repugnantem afferamus, quando (vt Caluinus ipse agnoscit) *quæcunque doctrina illis non respondere deprehensa fuerit, falsitatis manifestè conuincitur*; quæcunque autem fidei dogmatibus interpretatio conuenit & respõdet, tametsi fortè genuinum literæ sacræ sensum non attingat, imò tametsi ab ea multum aberret, noxia tamen & pernicioſa esse non poteſt. Enimuero hac vna ex causa tot in Caluini commentarijs Bezæque Annotationibus toxica inuenimus, toties Scripturam diuinam indigniſsimè deprauare deprehensi à me sunt, quia non ad fidei analogiam, non iuxta Christianæ religionis axiomata αὐλοπτίςα, in tota & Catholica Christi Ecclesia hactenus receptiſsima, sed ad sectæ suæ propria & nouella placita, interpretationem suam fabricarunt.

14. *Benedicite ijs qui vos persequuntur: benedicite, & nolite maledicere.*

SOlet perpetuò Caluinus, solentque alij hodie hæretici plerique omnes legem mandatorum Dei obseruatu impoſsibilem astruere, & ex hoc capite eius obligationem atque ad salutem necessitatem destruere. At

vide

vide nunc vt hoc Apostoli præceptum, quod sanè maximè arduum profitetur, necessariò tamen obseruandum doceat. *Hîc* (inquit) *aliquid difficilius requirit Apostolus, nempe ne quid mali imprecemur hostibus nostris, sed prospera omnia illis & optemus, & à Deo precemur, vtcumque nos vexent ac inhumaniter tractent: quæ mansuetudo quò est obseruatu difficilior, ita intentiori studio ad eam est nitendum. Nihil enim iubet Dominus in quo non reluceat nostram obedientiam. Nec admittenda est vlla excusatio, si eo sensu vacui sumus, quo voluit nos Dominus ab impijs & seculi filijs differre. Ardua res est, fateor, & naturæ hominis penitus contraria: sed nihil tam arduum, quod non virtute Dei superetur, quæ nobis nunquam deerit, modò ne ipsam inuocare negligamus. Et quanquam vix vnum reperias, qui tantos in lege Domini progressus fecerit, vt præceptum istud impleat, nemo tamen filium Dei iactare se potest, aut Christiani nomine gloriari, qui non animum istum ex parte induerit, & cum affectu aduerso quotidie pugnet.* Hæc ille. Obserua quàm multa hîc habet Caluinus pro mãdatorum Dei non possibili modò sed & debita obseruatione. Agnoscit *difficile præceptum esse, & rem arduã, naturæque hominis penitus contrariam; hostibus nostris prospera omnia optare & à Deo precari.* Haud dubiè cætera Dei mandata, maximè quæ decalogo continentur, tantam non habent difficultatem, quum sint omnia iuri naturæ & gentium consentanea. Ait tamen, *quò est præceptum difficilius, eò intentiori*

Præceptorũ Dei obseruat. necessaria.

tiori studio ad id nitendum esse Idem de omnibus aliis Dei mandatis sentiendum. Addit, *nihil iubere Dominum, in quo non requirat nostram obedientiam.* Est ergo in omnibus, quæ Deus iubet, nostra obedientia necessaria. An dicet Deum quidem requirere, id est, expetere quidem, optare, ac velle, sed non necessariò flagitare? Si talem latentē sensum coquit Caluinus, nefariam impostura quis non videt? In sermone quippe ac sensu vulgari id requirere Deus dicitur, quod prorsus & necessariò flagitat. Si apertum & germanum sensum verbi retinet, euertitur funditus impiū eius & perpetuum dogma, obediētiam mandatorum Dei nō esse rem ad salutem necessariam. Adiungit prēterea, ne quis propter rei difficultatem excusari se posse putet; *nihil esse tam arduum, quod non virtute Dei superetur.* Idem in omnibus aliis Dei mandatis valere debet, vtcumque sunt ardua, virtute tamen Dei, adiutorio & auxilio gratiæ diuinæ, omnem difficultatem posse superari; quæ est vera & legitima diuinæ gratiæ prædicatio, cuius beneficio tota lex impletur. Rursum, hāc Dei virtutem ne extra nos esse positam quisquam arbitretur, opportunè subiungit; *Quæ nobis nunquam deerit, modò ne ipsam inuocare negligamus.* Docet gratię diuinæ auxilium ad præceptū maximè arduum opere complendum, *ad sensum*, inquam, *illum dilectionis immitis eorum induendum, quo vacui esse non ebent filij Dei,*

Dei, veluti hac nota ab impijs & filijs seculi discernendi, pijs precibus à Deo impetrari posse, sanè iuxta illam diuinam Scripturam: *Sciens quia aliter non possem esse continens, nisi Deus det, adij Dominum, & deprecatus sum illum, & dixi ex totis præcordijs meis, Deus patrum meorum*, &c. Agnoscit nunc ergo Caluinus, beneficio gratiæ Dei, quæ oratione humili impetrari potest, arduum istud inprimis præceptum de benefaciendo persequentibus nos, seruari posse, nec quenquã propterea excusari, si hunc sensum dilectionis inimicorum non habeat; quando nihil iubet Dominus, in quo non requirat nostrã obedientiam. An non ergo hæc Caluini doctrina & cõfessio aliud eius nefarium dogma de mandatorum Dei obseruatione impossibili (quam in cap. 15. Actorum Apost. pertinacissimè asserentem Caluinum ibidem refutauimus) penitus refutat, conuellit, euertit? Quis ista hactenus legens, hoc sibi non persuadeat?

Sap. 8. 21.

Gratiæ auxilium ad implendũ præceptũ agnoscit verbo Caluini.

Vide tamen tortuosi huius colubri caudam serpentinam. *Negat vix vnum reperiri qui hoc præceptum impleat.* Si nemo implet, quomodo Deus, in ijs quæ iubet, obedientiam nostram requirit? An Deum aut tam iniustum finget Caluinus, vt obedientiam requirat qualem nullam esse posse bene sciebat? aut tam imprudẽtem, vt obedientiam requirat qualem fieri posse imprudenter &

Caluini cauda serpentina.

ter & falsò cogitabat? Si nemo implet, quomodo non excusantur qui hoc sensu vacui sunt? Si nemo implet, quorsum nobis de virtute Dei, quæ omnia superet, *hoc loco* occinitur? quorsum additur, illam *nobis* nō defore, modò ne ipsam inuocare negligamus? vide vt se euadere posse confidat. *Nemo tamen* (inquit) *filium Dei se iactare potest, qui non animum istum ex parte induerit, & cum affectu aduerso quotidie pugnet.* Ad notas foueas se recipit vulpes. Sed eum facilè extrahemus. Si saltem *ex parte hunc animum induere* debet omnis Dei filius, designet Caluinus *quantæ ex parte.* Illa parte designata, ostendat cur non æquè ex maiori aliqua parte aut cur magis ex hac parte (seu dimidiam illam, seu trientem, seu quamcunque tandem ponas) quàm ex alia aliqua parte animus iste benefaciendi inimicis necessariò indui debet, vt quis filius Dei censeatur. Tum qualiscumque ista pars sit, video solam fidem penitus pessundari. Iam enim *animus diligendi inimicos saltem ex parte*, qui certè actus fidei non est, adeò ad salutem necessarius est, vt absque eo *nec filius Dei esse, nec Christiani nomine gloriari* aliquis posset. Tandē, si nihil est tam arduū quod virtute Dei non superetur, eaque nobis nisi nostra negligentia deesse non potest; quæro à Caluinistis *omnibus*, cur nō tota difficultas diligēdi inimicū virtute Dei tollitur æquè bene atq, vna difficultatis

pars,

pars, vt sic non ex parte tantùm hæc dilectio animum occupet, sed hoc dilectionis præceptum animus pius verè impleat. Si totam difficultatem Dei virtus superare nō potest, falsum est quod dixit, *nihil esse tam arduum, quod Dei virtute non superetur.* Si totam difficultatem Dei virtus superare non vult, nobis eam suppliciter inuocantibus; ab alia parte falsum erit, *hanc Dei virtutem nobis nunquam deesse, modò ne ipsam inuocare negligamus.* Ita vndique Caluinus ipsa sua cauda serpētina constringitur; & aut mandatorum Dei possibilem obseruationem, accedente Dei gratia, ex ipsis verbis suis docere conuincitur; aut vt nefarius impostor suis ipse verbis vno ferè halitu contradicere, & lectorem iudificare deprehenditur. Atqui certa & vera est tota præcedens Caluini doctrina, Dei virtute, quæ nobis eam inuocantibus deesse non potest, quamlibet difficile Dei præceptum, in quo nostram semper Deus requirit obedientiam, præstari à nobis posse, omnem q; eius difficultatem tolli. Falsum & dementiæ plenum est, neminem hoc præceptum implere: fucus ineptus ac ridiculus est, hunc animum benefaciendi inimicis nostris ex parte tantùm induendum esse, vt filius Dei quis habeatur. De hac fucata & ridicula Caluini exceptione super Acta latiùs egimus. Porrò præceptum istud Apostolicum quod ab eo Christi apud Matthæum nihil differt,

Caluinus sua cauda constringitur.

Ad Act. 15. ver. 10.

Diligite

Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderũt vos, quatenus & quantum singulos obliget, in Antidotis nostris ad eum locum contra alias Caluini corruptelas explanauimus.

Ad Mat. cap. 5. ver. 44.

CAP. XIII.

1 *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit. Non est enim potestas, nisi à Deo Qui autem potestati resistit, Dei ordinationi resistit. Ideóque necessitate subditi estote; non solùm propter iram, sed etiam propter conscientiam.*

2

CAluinistæ aliter quàm Lutherani, aut etiam Cingliani, vt legum Ecclesiasticarum obligationem certiùs tollant, aut solius fidei iustificationem absque vlla operum obligatione fortiùs statuant, consequenter docent, nec Principum secularium leges in conscientia obligare. Idcirco Caluinus, vtcunque in hũc ipsum locum hoc suum dogma altissimè dissimulet, adeoque affirmet *ad obeundam submissionem Magistratui verbo Dei conscientiam obligari*, tamen in sua Institutione hæc Pauli verba totis viribus eludere conatur. *Quum libertatis*, inquit, *prærogatiua donatæ fidelium conscientiæ, id Christi beneficio consecutæ sunt, ne vllis obseruationum laqueis in ijs rebus implicentur, in quibus eas liberas esse Dominus voluit, omnium hominum potestate exemptas esse constituimus.*

Instit. l. 3. cap. 19. num. 14.

stituimus. Hoc eius infame dogma vt confirmet, distinguit de duplici hominis regimine; *altero spirituali, quo conscientia instituitur; altero politico, quo ad ciuilitatis officia eruditur.* Hac distinctione facta, concedit *secundum externum regimẽ humanis legibus subijci Christianos, tametsi coram Deo soluta sunt ipsorum conscientiæ.* Mox hanc sibi ex Paulo sententiam obijcit. *Difficultatem* (inquit) *anget quòd Paulus obediendum esse Magistratui præcipit, non pœnæ solùm metu, sed propter conscientiam. Vnde sequitur, politicis quoque legibus obstringi conscientias. Quod si ita esset, caderet quicquid paulò antè diximus, ac iam dicturi sumus, de spirituali regimine.* Vides, Lector, ad Caluini paradoxum refutandũ, ipsius Caluini iudicio quantam hic locus vim habeat. Attende nunc quid respondeat, aut qua tandem arte ab hac se difficultate explicet. *Vt hic* (inquit) *nodus soluatur, operæ precium est tenere quid sit conscientia. Ac definitio quidem ex etymo vocis petenda est: nam sicut quum mente intelligentiaque homines apprehendũt rerum notitiam, ex eo dicuntur scire, vnde & scientia nomen ducitur; ita quum sensum habeat diuini iudicij quasi sibi adiunctum testem, qui sua peccata eos occultare non sinit, quin ad iudicis tribunal rei pertrahantur, sensus ille vocatur conscientia: est enim quiddam inter hominem & Deum medium, quia hominem nõ patitur in se ipso supprimere quod nouit, sed eò vsque persequitur, donec ad reatum perducat.* Mox vbi ex Scripturis hunc vocabuli

Ibidem num. 15.

Ibidem.

Ibidem.

huius

huius sensum confirmasset, veluti concludit,
Num. 16. dicens: *Itaque sicut opera respectum ad homines habent, ita conscientia ad Deum refertur, vt conscientia bona nihil aliud sit quàm cordis interior integritas.* Optimè hæc omnia. Nunc attende
Ibidem. vt ad rem præsentem hoc totum accommodet. *Hinc fit* (inquit) *vt obstringere conscientiam lex dicatur, quæ simpliciter homine ligat: sine hominũ intuitu, vel nõ habita eorũ ratione. Exẽpli causa: Non modò castũ seruare animũ, purumq; ab omni libidine, Deus præcipit: sed quamlibet verborum obscenitatem & externam lasciuiam prohibet. Huius legis obseruatione, etiamsi nullus in mundo hominum viueret, conscientia mea subijcitur. Ita qui se intemperanter gerit, non tantum eo peccat quod malum exemplum præbet fratribus, sed conscien iam reatu obstrictam habet apud Deum.* Vera quoque sunt & ista. Mox de rebus medijs disputat, quæ quidẽ propter scandalum vitanda sunt, propter conscientiam vitare non est opus: vt de carne idolis immolata comedere; vbi fratris respectu necessaria erat abstinentia, conscientiæ tamen libertas retinebatur: qua explicatione facta, concludit: *Videmus vt lex ista, externum opus ligans, conscientiam solutam relinquat.* Sed quæ lex ista? Sanè *de non comedendis immolatitijs*, de quo vltimò disputauit, & quæ non nisi ad vitanda scandala ab Apostolis lata erat, vt super Acta dictum est. Sed quid hæc conclusio ad leges magistratuum politicas, quibus subditos

nos

nos esse Paulus iubet, *non solùm propter iram, sed & propter conscientiam?* Quid hoc *ad nodum hunc soluendum*, quem sibi ex hac Pauli sententia nexuit Caluinus? Prorsus nihil.

Vide ergo impostoris artem. Apostolicam sententiam proponit. Difficultatem contra suum paradoxum apparentem agnoscit. Politicis legibus obstringi conscientias ex hac sententia sequi profitetur. Nodi solutionem promittit: Atqui facta vocis conscientiæ explicatione, ipsaque legis distinctione, quòd alia conscientiam obstringere dicatur, alia non nisi propter offendiculum cauere iubeat; de ipsa sententia Apostolica, de difficultate tollenda, de nodo soluendo, de legibus politicis quomodo conscientiam non obstringant, nihil dicit, ne verbum quidem profert. Solemne hoc Caluino est, difficultates egregias & agnoscere & proponere audacter, longa & inani oratione lectorē detinere fraudulenter: vt soluisse videatur, quod proponere fuit ausus; & respondisse putetur, qui tam multa verba fecit. Manet ergo simplex Caluini assertio, nulla apparet difficultatis propositæ solutio. Affirmat quidem *parendum esse legibus humanis secundū externum regimen; conscientias tamen fidelium coram Deo ab omni vinculo solutas esse.* Sic apertè Apostolo contradicit, qui duplex vinculum ponit: alterum iræ seu vindictæ, quod est externū; alterū con-

Caluini impostura singulariter artificiosa.

Caluini fraus solemnis.

scientiæ, quod est coram Deo & internum. *Necessitate* (inquit) *subditi estote, non solùm propter iram*, id est, non solùm *quia vindex in iram ei est qui malum agit; sed etiam propter conscientiam*, id est, quia transgressio huiusmodi legum etiam Deum offendit: id quod ex præcedentibus etiã suis verbis Apostolus concluſit: *Omnis potestas à Deo est. Quæ autem à Deo sunt, ordinata sunt. Itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit. Qui autem Deo resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt.* Quid clarius, quid luculentius dici potuit, quò postea concluderet Apostolus: *Itaque necessitate subditi estote: non solùm propter iram, sed etiam propter conscientiam?* Est enim hæc Apostoli sententia non simplex assertio, sed ex antegressis axiomatibus inuicta & necessaria conclusio. Quò impudentior & nequior Caluinus, qui cauteriata conscientia apertissimo Dei verbo frontem obuertens, & negare audet politicis legibus obstringi cõscientias fidelium, & Apostolica disputatione visa, agnita, palpata, eam in conspectum profert, eam suo dogmati aduersam agnoscit, ei tamen se subijcere & intellectũ captiuare nolens, inanibus verbis lectorem ludificare contendit. Sic isti pestilentes seductores, Scripturas, Scripturas *clamitant*; Scripturas, Scripturas, quando ipsis aduersantur, naso adunco suspendunt.

Cal. cauteriata cõscientia Script. depraua.

Iam verò vt hæc Pauli sententia bilio-

sum

sum Caluini animum ab vna parte ægerrimè habuit, quia legum politicarum obligationem in conscientia luculenter docuit (vnde tota eius de Christiana libertate impia & pestilens doctrina veluti vno verbo subuertitur) sic vt ab altera parte bili suæ aliquo modo satisfaceret, Catholicos sibi in eadem sententia mordendos existimauit, ne prorsus illi impunes abirent. *Tota* (inquit) *hæc disputatio est de ciuilibus præfecturis. Itaque frustrà inde sacrilegam suam tyrannidem stabilire moliuntur, qui dominatum in conscientias exercent.* Satis altè dentem infixit, qui Ecclesiasticarum legum legitimam authoritatem *sacrilegam tyrannidem* vocat; & sanctis præceptis conscientias imbuere, *dominatum in conscientia exercere* nuncupat. Sed quid? An sacrilegus tyrannus ipse Paulus erat, aut dominatū in conscientias exercuit, quū sic ad Hebræos suos scriberet: *Obedite Præpositis vestris, & subiacete illis?* Sic opinor Caluini iudicio. Atqui ex hoc loco fortasse Ecclesiasticarū legū obligatio probari non potest, vt quamuis aspere, verè tamen Caluinus eos reprehendat, qui ex hoc loco eam stabilire moliuntur. Nec hoc Caluino dabimus. S. Basilius Græcanicę Ecclesię lumē, eā ex hoc loco stabilire non est veritus. *Paulus* (inquit) *Apostolus in ea epistola quā ad Romanos scribit, ipsis præcipit, vt excellentioribus illi potestatibus omnibus subiecti sint: potestatibus (inquam) mūdi, non*

Ecclesiast. legū obligatio.

Hebr. 13.

Constit. monast. cap. 23.

spiritualibus: quo in loco qui vel minimum potestati resistit, eum ait Deo ipsi resistere. Si igitur qui mundo huic præsunt, & ex lege humana illam imperandi potestatem habuerunt, ijs diuina lex pietatis cultores tantopere voluit esse subiectos, &, quod maius est, quorum vita tota tunc erat impietas; quàm magna tandem ei à pietatis cultore præstanda obedientia est, qui à Deo constitutus Præses sit, & imperandi potestatem à Dei legibus accepit! & quomodo defendi potest, eum Dei ordinationi non resistere, qui Antichristi resistat suo? Hæc Basilius. Nõ frustra sed aptè & validè argumẽtatur, veluti à minore ad maius. Politica enim potestas, tametsi à Deo sit, mediante tamen communitate ciuili, & (vt Basilius hic loquitur) *ex lege humana*, quæ suos sibi Principes constituit, à Deo est. Ecclesiastica potestas, nulla mediante potestate humana, sed immediatè ab ipso Deo & *à Dei legibus est*, vt Basilius notauit. Certo enim sacramẽto diuinitus instituto; & authoritate à Christo accepta, in Ecclesia Christi rebus Ecclesiasticis præsunt, quicumque præsunt. Est igitur illorum potestas non solùm à Deo, sed & per Deum. Sunt illi non *ministri Dei* tantùm, sed & *legati, pro Christo & vice Christi legatione fungẽtes*: quia, *sicut Pater misit Christum in mundum*, sic Christus Apostolos suos viua voce, & eorum successores Spiritu suo, *mittit in mundum*. Vnde de illis Paulus dixit, *Vos Spiritus S. posuit regere Ecclesiam Dei*. Multo igi-

2. Cor. 5. Ioan. 17.

Act. 20.

to igitur fortiùs (vt rectè iudicauit D. Basilius, sanior Caluino interpres) Apostoli argumentum pro legũ Ecclesiasticarum quàm pro legum politicarum necessaria obedientia facit. Sed Apostolus, quod suo instituto seruiebat, id solum hoc loco dicendum putauit.

8. *Qui diligit proximum, legem impleuit. Nam*
9. *non adulterabis, &c. & si quod est aliud*
mandatum, in hoc verbo instauratur: Diliges
10. *proximum tuum sicut te ipsum. Dilectio proximi, malum nõ operatur. Plenitudo ergo legis est dilectio.*

AD huncetiam locum cauteriata conscientia apertæ & agnitæ veritati obluctatur Caluinus. Agnoscit *omnia legis mandata reuocari à Paulo ad dilectionem, vt tum sciamus nos rite obtemperare mandatis, quum dilectionem seruamus.* Agnoscit, *tametsi Paulus secundæ tantùm legis tabulæ hîc meminerit, & de illis tantùm officijs loquatur, quæ nobis erga proximum demandantur à lege, tamen verum quoque illud esse, impleri totam legem quum proximum diligimus, quoniam vera erga homines charitas non nisi ex Dei amore fluit, atque eius est testimonium sicuti effectus.* Si ergo omnia legis mandata ad vnam dilectionem reuocantur, & totam legẽ implemus quum proximum diligimus; cõcludimus nos Catholici, legem ab homine Christiano impleri posse, quia proximum diligere, & ex vera

Cal. cauteriata cõscientia Script. deprauat.

Legis impletio inuictè probatur.

charitate diligere homo Christianus potest, An huic tam apertæ veritati concedet Caluinus? Non est hoc illi in more positum. Vide tamen quomodo sibi frontem hîc perfricuit: *Nugatorium* (inquit) *est Sophistarum cauillum, qui ex hac sententia elicere conantur operum iustificationem. Non enim tradit Paulus quid faciant aut non faciant homines; sed sub conditione loquitur, quam nullibi adimpletam reperias. Nos autē quum dicimus non iustificari homines operibus, non negamus quin legis obseruatio vera sit iustitia; sed quia nemo eam præstat, neque vnquam præstitit, dicimus omnes ab ea excludi, ac propterea vnicū esse in Christi gratia asylum.* Vide insignem hominis audaciam cum egregia impostura coniunctam. Dicit Paulus, *Qui diligit proximum, legem impleuit.* Caluinus vafre nō ait, Nemo vnquam diligit aut dilexit proximum; sed ait, *Nemo vnquam implet aut impleuit legem.* Sic Apostoli consequentiam, quòd lex impletur, fortiter negat. Antecedentem propositionem, quòd proximus diligitur, nec negat, nec admittit. Respondet quidem, *Paulum non tradere quid faciant vel non faciant homines*, sed *sub conditione loqui, quam nullibi adimpletam reperias.* Atqui quæ sit hæc conditio nullibi adimpleta, an ipsius proximi dilectio, an quæ ex ea consequitur legis adimpletio (vtrumque enim Paulus dixit) non aperit impostor. Conditio sanè videtur esse *ipsa* proximi dilectio. At in subsequentibus Caluinus non

Caluini astutia peregregia.

de

de proximi dilectione sed de legis obseruatione dicit, *Nemo eam præstat, neque vnquam præstitit.* Similiter & illud, *Quid faciant vel non faciãt homines*, potest ad vtrumque referri, ad proximi dilectionẽ, & ad legis adimpletionẽ. Sed ad vtram referatur, non aperit impostor. *Qui malè agit, odit lucem.* Tectè & ambiguè loquitur, cui fallendi non docendi animus est. Legis obseruantiam à nemine adimpleri, probabiliùs dici posse censuit Caluinus. Hoc enim perpetuò dicit ac docet. Dilectionẽ proximi à nemine præstari posse, à nemine vnquam præstitam fuisse, quia duriùs & absurdiùs dici aduertit, dicere apertè noluit; à suis intelligendum relinquere maluit. Nam & sic ab aduersario Catholico difficiliùs refutari se posse sperauit. Hæ eius artes sunt. Ioan. 3. Caluini artes.

Cæterùm breui & aperto sermone Caluinum constringimus. Non hîc quæritur, nec hîc agit aut disputat Apostolus, possitne lex impleri an non; sed hoc agit, hoc docet, hoc affirmat Apostolus, *eum qui proximum diligit, legem implere; eum qui proximum diligit, malum non operari; in dilectione proximi, omnia mandata instaurari*; seu, vt Caluinus vertit, *comprehendi*; Beza, *summatim comprehendi*: denique quòd *plenitudo legis est dilectio*. De hac igitur proximi dilectione respondere Caluinũ oportuit. An de hac dilectione proximi sua verba intelligi vult, *Non tradit Paulus quid*

faciant vel non faciant homines, diligántne proximos vel non diligant; *sed sub conditione loquitur, quam nullibi adimpletam reperias?* de dilectione (inquam) proximi, quæ est conditio implendæ legis, loquitur, quam dilectionem nullibi adimpletam reperias? An hic verborum Caluini sensus est? Si iste sensus non est, ad totam Apostoli disputationem seductor *callidus nihil respondit*. Si iste sensus est, quis hominem tam *impium* ferat, qui omnes pios vna voce condemnat, quòd nemo eorum proximum dilexerit, ideoque aut veluti stipites nullo affectu, aut veluti impij odio proximum semper prosequantur ac prosecuti fuerint? Caluinus igitur ipse neminem vnquam dilexit? Aut Ioannes ille dilectus discipulus Christi fefellit ac mentitus est, quum scriberet: *Quos ego diligo in veritate, & nec ego solus, sed & omnes qui cognouerunt veritatem.* An quoties Paulus dixit, *Fratres mei dilecti, Timotheo dilecto filio, Tito dilecto filio*, fefellit eos? mentitus est? non dilexit eos? An Petrus cæterique Apostoli Christum non dilexerunt? aut si Christum diligere potuerunt, sese mutuò diligere non potuerunt? An falsam & nunquam ac nusquam futuram discipulorum suorum notam Christus dedit quum diceret, *In hoc cognoscent omnes quòd discipuli mei estis, si dilectionem ad inuicem habueritis?* Ad quam tandem impietatem, barbariem, & portentosam feritatem totum

Dilectio proximi de facto impleta. Epist. 2.

1. Cor. 15. 58. 1. Tim. 1. 2. Tit. 1. 4.

Ioan. 13. 35.

totum Christianismum sceleratismus Caluinus reducet, qui à nemine piorum proximum diligi affirmat? *Non tradit* (inquit) *Paulus quid faciant vel non faciant homines*, diligántne vel non diligant proximum; *sed sub conditione* dilectionis proximi *loquitur*, *quam nullibi adimpletam reperias*. Vide quantus iste Timon, qualis μισανθρωπος, imò Timone centuplo odiosior. Timon neminem ipse dilexit; at alios sese mutuò diligere & vidit & doluit. Noster Timon nec ipse vnquam quenquam dilexit (quod enim nemo vnquam præstitit, hoc neque ipse præstare potuit) nec à quoquam quéquam diligi admittit. Caluinus alter. Timon.

Iam si hæc tam absurda & impia sunt, vt nemo post Caluinũ Caluinista ea (opinor) ampliùs affirmare velit: manet contra Caluinum & Caluinistas omnes, *non nugatorium caullum*, sed serium, solidum, & inuictum argumentum, ex bonis operibus hominem verè iustificari. Nam si (vt Caluinus hîc agnoscit) *legis obseruatio est vera iustitia*; qui autem diligit proximũ, legẽ obseruat, adeoque implet, & dilectio proximi in omnibus pijs negari nõ potest; inuictè sequitur, pios omnes tum legẽ implere, tum ex legis obseruatione veram iustitiam assequi. Atque hæc quidem contra fœdam Caluini corruptelã hactenus. Operum iustitia inuictè concluditur.

Beza hoc loco vno se verbo suauiter expedire posse sperauit. *Legem* (inquit) *impleuit*,

id est, non vnicum aliquod præceptum obijt, sed in genere præstitit quod lex iubet. Itaque non agit hoc loco Apostolus de perfecta vel imperfecta obseruatione legis, vt nugantur Sophistæ, sed charitatem vt legis summam commendat. Respondeo, hoc Catholicæ doctrinæ sufficere. Totam legem in genere & omnia mandata per dilectionẽ proximi impleri, ex *Apostolo* dicimus: seu perfectè seu imperfectè, *quoad* modum agẽdi, alia quæstio est. Sufficit totam legem impleri. Ita nouella hæresis (legem impleri non posse) ex hoc loco iugulatur.

Rezæ euasio obstruitur.

Dilectio triplici sẽsu legem implet.

Nunc, vt Apostoli doctrina magis intelligatur, breuiter monebo quomodo & in quo sensu vna dilectio totam legem implet. Facit hoc sanè tribus modis. Primùm, vt sic loquar, reductiuè, quia ad vnum dilectionis mandatum omnia alia mandata reducuntur, vt illo adimpleto, omnia seruentur, non solùm secundæ tabulæ, quæ hìc sola Apostolus enumerat, quia qui proximum diligit, nulli iniuriam facit, quo tota secunda tabula consistit; sed etiam primæ tabulæ mandata, siue totus veri Dei cultus: idque hanc ob causam, quia *vera proximi charitas nõ nisi ex amore Dei fluit* (vt ipse agnouit Caluinus) quãdo qui proximum verè diligit, propter Deum & in Deo eum diligere debet: quo vno vera Christianorum dilectio ab humana distinguitur amicitia. *Qui proximum diligit* (ait Augustinus) *consequens est vt Deum*

De Trinit lib. 8 c. 7.

quoque

quoque diligat. Ex vna quippe eademq; charitate Deum & proximum diligimus. Hunc sensum hoc in loco maximè respexit Apostolus. Hoc etiam sensu Christus in Euangelio dixit: *In his duobus dilectionis præceptis tota lex pendet & Prophetæ.* Alio modo dilectio proximi implet legem effectiuè, quia charitas Dei & proximi (quæ nisi vna & eadē virtus est ratione sui) donum illud Dei & gratiæ seu virtus est, cuius beneficio tota lex impletur, iuxta illud Apostoli, *Finis præcepti charitas*, videlicet quo præcepta perficiuntur, vt doctè exponit Augustinus. Hoc per multa particularia virtutum opera, quæ ex vna charitatis radice enascuntur, demonstrat Apostolus in priori ad Corinth. *Charitas patiens est, benigna est*, &c. quod suo loco explicabitur. Quod & D. Gregorius, Apostolum imitatus, pulchre & latè explicat in Moralibus in Iob. Tertio tandem modo dilectio implet legem, quia *plenitudo legis* est formaliter; id est, cæterarum omnium virtutum & actionum bonarum veluti forma charitas est; quatenus nulla obedientia, nulla actio, quantumlibet ex sua substantia honesta, vera virtus, Deoque placens, sine charitate censeri potest, nisi ad charitatem veluti finē ac scopum actiones per se honestæ dirigantur: si alium finem ac scopum habent, seu malum seu indifferentem, veræ virtutes non erunt. In Moralibus autem rationem formæ finis habet, vt

2.

1. Tim. 1.

Præfat. in Psal 31.

Cor. 13.

Lib. 10. c. 6. & 7.

3.

tale

tale vnumquodque denominetur ac censeatur, qualem sibi finé præfixum habuit. Hinc Apostolus toties monet *vt omnia ad ædificationem, omnia ad Dei gloriam fiant.* Tot ergo modis *plenitudo legis est dilectio; & qui diligit proximum* (idem quippe & Deum diligit) *totam legem impleuit:* sanè quatenus eam in hac vita impleri necesse est.

2. Cor. 13. 26.
1. Cor. 10. 31.

CAP. XIIII.

4. *Stabit autem: Potens est enim Deus statuere illum.*

Cal. duplicis cordis & linguę.

VErsipellis Caluinus paucis in hunc locum verbis duplici corde & lingua vtitur, volens & suis hæresibus consentaneum aliquid dicere, & apertam tamen ac liquidam veritatem non aspernari videri. *Quòd* (inquit) *Apostolus argumentatur à Dei potentia, non simpliciter id facit, ac si diceret posse id Deum facere si vellet, sed connectit Dei voluntatem cum potentia, more Scripturæ.* Hæc suis placitis consequenter Caluinus dixit. Quum enim certitudinem gratiæ perpetuam in omnibus semel per fidem iustificatis, & vnicam electorum fidem indelebilem ponat; perseverantiam in eisdem docere Apostolum vult, non quam Deus operari potest si velit, sed quam infallibiliter operabitur de *facto*; quia Dei voluntas cum sua potentia semper coniun-

cta est,

cta est, necaliud posse facere dicendus est, quàm quod de facto facturus sit. Ad hæc eius profana, & impia, & absurdissima dogmata aliquo modo stabilienda, hunc cõmentariũ adfert. Sed vide nunc vt in proximè subsequentibus verbis aliam cantilenam canat; quæ astruxerat, destruat; & ipsam liquidam atque apertam veritatem profiteatur. *Neque tamen* (inquit) *definit hic aliquid perpetuum, quasi necesse sit stare vsque in finem, quos semel Deus erexit, sed tantùm admonet vt bene speremus, iudiciaque nostra in hanc partem inclinent: sicut etiam alibi docet, Qui cœpit in vobis bonum opus, perficiet vsque in finem.* Optimè hęc & orthodoxè dicuntur, ipsumque sententiæ Paulinæ sensum exprimunt, qui id hoc loco agit, *ve infirmos in fide suscipiamus, vt fratrem nostrum, seruũ alienum, non iudicemus*, sed Dei iudicio ac bonitati eius aut casum aut perseuerantiã relinquamus. Sed si hæc vera sunt, vt sunt verissima; cur priùs negauit Apostolum à Dei potentia simpliciter argumentari, videlicet posse facere Deum vt perseueret in fide qui iam in ea stat, si Deus velit, si Deus hac eum gratia donauerit? Cur addit *Dei voluntatem cum sua potentia Apostolum* hoc loco *connectere*, id est, docere Apostolum, Deũ nõ solùm hoc posse præstare, sed & velle? Nõ alia de causa illa falsa præmisit, quã vt suis antiquis placitis aliquid consentaneum diceret, quia *ex abundantia cordis os loquitur*. Vt autem illis

Caluinus ex seipso refutatur.

falsis

falsis hæc vera subijceret, suóque ore seipsum refutaret, Dei iusto iudicio factum videtur, qui *comprehendit sapientes in sua sapientia*, & falsos Prophetas vertigine percutit, vt videntes non videant, *non intelligentes neque quæ loquuntur, neque de quibus affirmant.*

17. *Non est regnum Dei esca & potus.*

CAluinus quidem & Beza, aliorum (vt videtur) reprehensionibus prudentiores facti, contra delectum ciborum in Ecclesia Catholica vsitatum ex his verbis nihil disputant. Temperare sibi tamen Augustinus Marloratus non potuit, quin ex alijs vetustioribus Protestantibus, Bullingero, Melanchthone, Hyperio, antiquam & solemnem sectariorum ex hoc loco cauillationem suæ expositioni ex multis consarcinatæ infereret. Quare ex Bullingero hæc verba profert: *Ex hoc loco cernere licet, quanta iniquitate & tyrannide regnent hodie, qui miseram plebem propter ciborum delectum, & carnem pecuinam interdictis ab homine diebus comestam, nullis non tormentis ac mulctis excarnificant atque exugunt.* Ex Hyperio hanc annotationem ad hæc verba adfert: *Vt hæc ratio dicta sit potissimùm ad firmiores, qui Euangelicam suam libertatem Christi virtute partam videbantur ostentare in vsu ciborum & similibus; tamen peræque referri potest ad infirmiores, qui in hoc grauiter errabant, quòd ad leuicula essent nimium oculati, alios propter cibum & potum*

tum (quasi in his carnalibus rebus situm esset Euangelium) condemnantes, ad excellentiora autem bona animum minùs intenderent. Tandem ex Melanchthone adfert: *Hæc doctrina magnopere necessaria est in Ecclesijs, vt sciamus opera sine mandato Dei excogitata non esse cultus Dei, sed reuocentur animi ad opera diuinitus mandata.* Hi igitur omnes nobiles Protestantes his Apostoli verbis abuti voluerũt ad doctrinam Catholicam sugillandã circa discrimina ciborum in ieiunijs Catholicis obseruari solita, quasi Paulus docuisset huiusmodi obseruationem ad Dei cultum aut religionis vsum nihil facere, sed omnem ciborum vsum rem esse indifferentẽ & in mera Christianorum libertate positam; nec *regnum Dei*, id est, causam salutis nostræ, ex aliqua ciborum vel abstinentia promoueri, vel sumptione impediri; sed solam internam à Deo iustitiam requiri. Sic & vniuersam huius capitis disputationem ad ieiuniorum Ecclesiasticorum ritus subsannandos detorquent. Cæterùm Apostolum non de ieiunijs Christianorum, sed de cibis vetitis Iudæorum in toto hoc capite disputare, per se clarum est. Ex illa autem disputatione simile de ieiunijs Christianorum inferre absurdissimum est: Primùm, quia Christi Euangelio promulgato, illa Iudæorum obseruantia nõ erat ampliùs sub præcepto: nostra ieiunia ab Ecclesia iusta authoritate præcipiuntur. Secundò: illa Iudaica

Delectus ciborũ in ieiunijs Ecclesiast. defenditur

1.

2.

Iudaica quorundã ciborũ abstinẽtia ceremonialis tãtùm erat, & ad significationẽ tantùm instituta, quæ Iudæos obligabat tãquã ceremonia, non tanquã castigationis corporalis mediũ. Nam (verbi gratia) *bouina caro illis* permissa, æquè bene corpus *impinguabat* quàm caro porcina illis vetita: nostra ieiunia ad castigationẽ & *macerationẽ* corporis ex
3. professo *instituũtur. Tertiò: Iudaica* illa abstinentia perpetua *fuit* tanquã à *cibis immũdis*, nõ ex natura ciborũ, vt Manichæi delirabãt, sed ex ratione prohibẽtis Dei: ieiunia Christianorũ à nullis cibis perpetuò abstinent, sed
4. certis tantùm diebus. Deniq; Iudaica obseruatio nullam patiebatur dispensationem, sed irrefragabiliter obligabat: in ieiunijs Ecclesiasticis, sanitatis vel alicuius necessitatis causa, facilè dispensatur. Tam varium est inter vtramque obseruationem discrimen.

Cap. 33. Lege Augustinum de moribus Ecclesiæ. Ad verba Pauli quod attinet, *Esca & potus*, id est, libertas illa firmorum Christianorum, qua vetitos à lege cibos comedebant, non sic ad regnum Dei pertinebat, id est, non erat res ita salutaris & Christiano homini necessaria, vt propter illam libertatem obseruandam scandalum præbere deberent infirmo adhuc Iudæo conuerso, qui necdum *tam citò* legales obseruationes abijcere *potuit*. At ieiunia Christiana sic sanè ad *regnum* Dei pertinẽt, & ad salutem valent, *vt* propter hæreticos,

ea

ea violare volentes, violari à Catholicis nō debeant. Manducantes enim hæretici, non ex libertate & firmitate Christiana, sed ex licētia & audacia hæretica id faciunt: & abstinentes Catholici non ex infirmitate & scrupulo Mosaicæ legis obseruandæ, sed ex pietate & studio Ecclesiasticæ legis exequēdæ, & maximè ad corporis castigationem, Deique cultum, abstinent. Aduertere potius hæretici debuerunt quod Apostolus postea dicit, *Malum est homini qui per offendiculum manducat.* Quod illi faciunt, qui maximè diebus ab Ecclesia vetitis, & maximè in conspectu Catholicorum, carnes vorant. Et si enim vera esset illis libertas & facultas ita comedendi, solaque esset in Catholicis ad non comedendum infirma scrupulositas: tamen hîc ab Apostolo condēnantur, qui sic cū aliorum offendiculo manducant: & nihilominus huius cap. doctrinam pro sua non ieiunandi licentia valere hodie hæretici volunt. Sic illi videlicet Paulum intelligunt. Quòd si ieiunia ad Dei cultum non facerent, nec Christus 40. diebus ieiunasset, Matth. 4.
nec sublato sponso à nobis ieiunandum esse Matth. 15.
prædiceret, nec legitimum ieiunandi mo- Matth. 5.
dum docuisset, nec denique Anna prophe- Luc. 2.
tissa Deo ieiunijs seruijsse in Euāgelio diceretur. Vide Promptuar. Cath. Domin. infra Natalem Domini, & Domin. 1. Quadragesimæ; & Antidota nostra ad loca prædicta.

CAP. XV.

5. *Deus patientiæ & solatij det vobis idipsum sapere in alterutrum secundùm Iesum Christum, vt vnanimes vno ore honorificemus Deum.*

LOcus iste & moralis est, de seruanda vnitate fidei & animorum, ad hoc vt orationes nostræ Deo gratæ sint; & ad doctrinã valet, ne cum hæreticis aut schismaticis vnquam orationes iungamus. Hanc vnitatem ipsa oratio Dominica docet, in qua dicere iubemur, *Pater noster*. Hanc Christus in Euãgelio docuit, dicens: *Si duo ex vobis consenserint super terram, de omni re, quamcumque petierint, fiet illis à Patre meo.* In quæ verba Cyprianus: *Vnanimitatem priùs posuit, concordiam pacis antè præmisit, vt conueniat nobis fideliter & firmiter docuit. Quomodo autem potest ei cum aliquo conuenire, qui cum corpore ipsius Ecclesiæ & cum vniuersa fraternitate non conuenit?* Hæc ille in libro de vnitate Ecclesiæ. Sic & S. Augustinus: *Ille in templo Dei orat, qui orat in pace Ecclesiæ, in vnitate corporis Christi, quod constat ex multis credentibus in toto orbe terrarum.* Hæc ille. Orationem verò omnem quę extra vnitatem & charitatẽ fit, sacrilegam esse, non fructuosam, Propheta docet, dicens de malignante: *Fiat oratio eius in peccatum.* Denique hanc doctrinam annotauit ad hunc locum Caluinus,

Hæreticorũ in oratione socieras fugienda.

Matth. 17.

In lib. de vnit. Eccl.

Præfat. enarr. in Psal. 130.

Psal. 108.

nus, rectissimè quidem, sed in caput suum, vt ferè redundant omnia quæ rectè & orthodoxè scribit. *Quò magis* (inquit) *commendabilem reddat Apostolus consensionem in Christo, docet quantopere illa sit necessaria: quando non verè à nobis glorificatur Deus, nisi in ipsius laudem corda omnium consentiant, & linguæ etiam concinant. Non est ergo quòd iactet quispiam se Deo gloriam daturum suo more. Tanti enim Deo est seruorum suorum vnitas, vt inter dissidia & contentiones gloriam suam personare nolit. Hæc vna cogitatio satis cohibere debebat insaniam contendendi, rixandique lasciuiam, quæ multorum animos hodie nimium occupat.* Hæc ille, suas nobis maximè turpitudines & sordes decantans. Dissidia & contentiones in Ecclesia Dei nemo magis excitauit quàm Caluinus, qui Lutheranorum & Cinglianorum prætensa reformatione, sed profanis nouitatibus non contentus, sua nouta placita permulta in orbem induxit, nouamque Caluinistarum sectam, cæteris nunc potentiorem, sua contendendi & rixandi lasciuia erexit: qui sua Consistoria (nouum ac singulare ipsius commentum) non Geneuensibus tantùm maxima contentione obtrusit, sed & in totam Galliam, Angliam, Scotiam, ac Poloniam inferre totis viribus conatus est: qui denique precandi formulas toto genere à reliquis Protestantum conuenticulis diuersas præscripsit: qui postremò pauciss ima cum alijs cõmunia habere, sed in

Sordes suas Cal. deprædicat.

omnibus, quibus potuit, singulariter sapere voluit.

15. *Audaciùs scripsi vobis, fratres, ex parte; tãquam in memoriam reducens vos.*

Scripturæ omnẽ doctrinã non complectuntur.

HAereticorũ hodie temeraria sententia, qua omnem fidei doctrinam in Scripturis contineri asserunt, vel ex hoc loco refutari potest. *Hæc* enim verba docent, Paulum Apostolum in hac epistola, tametsi maximè dogmatica & valde morali, non tamen ita scripsisse, vt eorum quæ tractat vel dogmatum, vel ad mores, omnem necessariam doctrinam tradere & complecti voluerit, sed tantùm vt de huiusmodi Romanos iam credentes, &, vt ipse dicit, *omni scientia replctos*, commonefaceret de ijs quæ iam crediderant; & *scribens ex parte*, vt dicit, quasique compendio; quia verbum sapienti sat est. Sic D. *Matthæus à Iudæis recedens, scripsit illis suum Euãgelium, quasi aliquod memoriale doctrinæ & prædicationis suæ illis relinquere volens*, vt scribit Eusebius in Histor. Ecclesiast. Sic Marci Euangelium *monumentum erat prædicationis à Petro apud Romanos factæ, & illis relictum*, vt idem scribit Eusebius eodẽ in opere; & D. Chrysost. in Matth. vbi de omnibus Euãgelijs dicit, *admonitionis causa* illa scripta fuisse. Nempe tota fidei & morum doctrina per prædicationem tradita & explicata fuit; eius aliquæ partes, & quidem per compendium, ab

Lib. 3. cap. 24.

Lib. 2. cap. 14

Homil. 1.

Apostolis

Apostolis per occasionem scriptæ fuerunt, vt omnium epistolarum Apostolicarum argumenta declarant.

CAP. XVI.

11. *Salutate eos qui sunt ex Narcissi domo, qui sunt in Domino.*

ALiquid hîc fermenti admiscere Caluinus voluit, quò & hanc quoque massæ Apostolicæ partem inficeret. Quia hic Narcissus Neronis libertus fuisse videtur Romæ agens, ansam ex eo cauillãdi arripit. *Nimis indignum* (inquit) *esset, in tã longo catalogo Petrum præteriri, si tũc Romæ fuisset. Atqui fuisse oportet, si Romanẽsibus creditur. Porrò si in rebus dubijs nihil melius est quàm probabilem coniecturã sequi; nemo, qui mediocriter iudicabit, persuadebitur verũ fuisse quod affirmant. Nunquã enim à Paulo fuisset omissus.* Inepta & putida cauillatio est. Tametsi Petrum Romæ 25. annis cathedram tenuisse scribat D. Hieron., totaque Antiquitas Petrum Romæ & prædicasse & martyrium obijsse vnanimi cõsensu atteſtetur (ipsa testimonia alibi protulimus) non sequitur tamẽ (vt ineptè nugatur Caluinus) oportere eum Romæ tunc fuisse quum hæc Paulus scriberet; quando nemini dubium esse potest, sic Petrum aliosque Apostolos certis in locis sedes suas posuisse, vt non tamẽ in illis perpetuò residerent; verùm pro Apostolatus

Petrũ Romę sedisse

In 1. Petr. 5.

sui munere sæpe atque identidem alia terrarum loca peragrarent. Porrò quòd ait *in dubijs rebus nihil melius esse quàm probabilem coniecturam sequi*, verum sanè illud est. Sed nec hîc de re dubia agitur, quum *soli horum temporum hæretici* hac de re *dubitare* voluerint, remque omnium temporum consensu firmatam in dubium reuocauerint; nec *coniectura*, quam affert, vllam penitus probabilitatem habet, putida & insulsa collectio est. Tandem ad illa paulò
Vers. 17. pòst Apostoli verba, *Præter doctrinam quam vos didicistis*, scribit Theodoretus, author Caluino fide dignior: *Laudat Principis Apostolorum prædicationem.* Nempe quia ad Euangelicam prædicationem à Petro acceptam in illis verbis Romanos Paulus refert, eiq; firmiter & constanter inhærere pluribus verbis monet.

17. *Rogo vos, fratres, vt obseruetis eos qui dissensiones & offendicula, præter doctrinam*
18. *quam vos didicistis, faciunt. Huiusce modi enim Christo Domino nostro non seruiunt, sed suo ventri, & per dulces sermones & benedictiones seducunt corda innocentium.*

ADhortatione tanto Apostolo, tamque illustri ac longa disputatione digna, omnibus etiam temporibus necessaria, epistolam hanc concludit Paulus. Caluinum hîc audire operæprecium est; primùm, vt

Apostoli

Apostoli sententiam deducit; mox, vt homo impius, sui sibi sceleris conscius, semetipsum ac suos excusat. *Adhortationem* (inquit) *ponit, qua necesse habent subinde vellicari Ecclesiæ omnes: quia occasionibus perpetuò imminet ministri Satanæ, ad turbandum Christi regnum. Duobus autem modis turbationem hanc moliuntur. Nam aut dissidia somniant, quibus distrahantur animi ab vnitate veritatis; aut offensiones suscitat, quibus ab amore Euangelij alienentur. Illud fit, dum nouis & humanitus excogitatis dogmatibus dissipatur Dei veritas; hoc, dum variis artibus odiosa vel contemptibilis redditur. Quicumque ergo alterutrũ faciunt, eos iubet obseruari, ne decipiant, ac incautos deprehẽdãt; deinde vitari, quia noxij sunt. Nec absre attentionem hîc à fidelibus requirit; quia sæpe fit nostra socordia vel incuria, vt multum damni Ecclesiæ inferant praui nebulones, antequam illis obuiam eatur: deinde mira sæpe vafricie ad nocendum obrepunt, nisi prudenter considerentur.* Hæc hactenus Caluinus, vt veram Apostoli sententiã & adhortationẽ explicatiùs aperiat. Quæ omnia in ipsum maximè Caluinum aliosque hodie Nouatores quadrare facilè ad oculum Lector cerneret, si pro Euangelio (quod inaniter præexunt Euangelicæ doctrinæ fœdissimi corruptores) Ecclesiæ Catholicæ vocem posuisset. Dissidia quippe seminarũt, quibus distrahantur animi ab vnitate Ecclesiasticæ doctrinæ: & offensiones suscitarunt, quibus ab amore Ecclesiæ

Hæretici & schismatici Ecclesiã turbantes.

Catholicæ fideles alienentur. Quod vnum Caluinum in his suis commentarijs odiosissimè fecisse; dum modò Catholicam doctrinam venenatè corrumpit, suaque impia placita obtrudit, modò Ecclesiam Catholicam & ordines in ea omnes scelerate traducit; hæc nostra hactenus Antidota liquidũ & perspicuũ fecerunt. Certiùs adhuc & euidentiùs in Caluinum cæterosque Nouatores hanc Caluini explicationem quadrare lector aduertisset, si illud Apostoli verbũ, *Præter doctrinã quã vos didicistis*, in hac sua explicatione similiter illustrasset.

Ecclesiasticæ traditionis desertio, hæreticæ doctrinæ nota.

Hoc quippe vnũ verbũ docet, hæreticos & Nouatores hîc designari, qui à recepta, antiqua, generali, & Catholica doctrina fideles abducunt, & à traditione Ecclesiastica pios auellunt. Non enim dicit dissensiones istas & offendicula fieri præter Scripturas, aut præter ea quæ in Scripturis legerant, sed *præter doctrinã* (inquit) *quã didicistis*, ex Apostoli ca scilicet prædicatione & traditione; quæ & ipsam quoque Scripturã docet. Hæc est autẽ perpetua Pauli doctrina, perpetuus adhortãdi modus: *Si quis euãgelizauerit vobis præter-*
Gal. 1. *quam quod accepistis, anathema sit.* Rursum: *Quæ*
Philip. 4. *didicistis, & accepistis, & audistis, & vidistis in me,*
Coloss. 2. *hæc agite.* Adhuc iterum: *Sicut accepistis Iesum Christum, in eo ambulate, confirmati in fide, sicut*
2. Thess. 2 *didicistis.* Adhuc semel: *Tenete traditiones quas didicistis, siue per sermonem, siue per epistolam.* Denique

nique ad Timotheum: *Quæ audisti à me per multos testes, hæc commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt & alios docere.* Hæc est doctrina Euãgelica de manu in manum per Ecclesiæ Pastores tradita, à qua recedendum non est. Sic & D. Ioannes: *Vos quod audistis ab initio, in vobis permaneat.* Vide Irenæum libro 3. c. 4. Orig. in proœmio librorum de principijs, & multa alia Patrum loca in opere nostro de Princip. fidei, lib. 7. c 3. Hac igitur relictæ, reiectæ, atque despectæ Ecclesiasticæ traditionis nota, cognoscendi illi sunt, de quibus hic Apostolus loquitur, *qui dissensiones & offendicula facientes, cauendi ac fugiendi sunt.* 2. Tim. 2. 1. Ioan. 2.

Caluini cuasio, ne hæreticus videatur ab Apostolo notatus.

Sed nunc vt Caluinus hanc à se & suis suspicionem amoliatur (sibi quippe conscius, deseruiq; similibus ista dici facilè intelligebat) attendamus. *Obserua* (inquit) *sermonem ad eos haberi, qui in pura Dei doctrina instituti erãt. Impium enim & sacrilegum diuortium est, qui in Christi veritate consentiunt, distrahere. Sed impudens calumnia est, pacis & vnitatis prætextu conspirationem in mendacia & impias doctrinas defendere. Non est ergo cur fucum ex hoc loco faciant Papistæ ad conflandam nobis inuidiam: quia non Euangelium Christi, sed diaboli mendacia, quibus obscuratum hactenus fuit, impugnamus ac conuellimus.* Respondeo: Facile quidem Caluino, & cuiuis alij hæretico, seu nostri seu cuiuscunque temporis, his verborum phaleris suam impietatem palliare. Atqui nullum hic fu-

cum fieri, sed Apostoli verba in te, Caluine, cæteróſque horum temporum hæreticos aptiſsimè quadrare, periphraſis illa Paulina, *Præter doctrinam quam vos didiciſtis*, luculenter demonſtrat. Vos quippe *præter doctrinam quam nos didicimus*, quam maiores noſtri his quindicim ſeculis didicerunt, quam ex maiorum noſtrorum Eccleſiæ Chriſtianæ luminum ac Paſtorum *monimentis haurimus*, quam tota hactenus conſpicua & nota Chriſtianorum hominum Eccleſia accepit, didicit, tenuit, *diſſenſiones & offendicula feciſtis*. Ad hanc Apoſtoli periphraſin & circumſcriptionem quid Caluinus reſponderet? Diſsimulare penitus nō potuit. Videamus ergo quid dicat, & an aliquâ elabi queat. *Imò* (inquit) *clarè demonſtrat Paulus, ſe non quælibet diſsidia ſine exceptione damnare, ſed quæ orthodoxæ fidei conſenſum diſsipant. Pondus enim ſubeſt in verbo, Quam didiciſtis: quia antequam rite edocti eſſent Romani, eos à patrijs moribus maiorumque inſtitutis diſcedere oportuit.* Atqui, Caluine, totum pondus quod in illo verbo ſubeſt, minimè attigiſti, callidè diſsimulaſti. Quælibet ſanè diſsidia Paulus ſine exceptione non damnat; & illa verè damnat, quæ orthodoxæ fidei conſenſum diſsipant: ſed hāc orthodoxam fidem (quam quilibet ſibi inſanus hæreticus ex *Scripturis* malè intellectis venditat) circumſcribit Apoſtolus verbo traditionis, & prædicationis, & doctrinæ Eccleſiaſticæ. *Quam* (inquit)

vos

vos didiciſtis: vtique ab Eccleſia docente, cui dictum eſt, *Docete omnes gentes*. Hęc eſt ergo orthodoxa doctrina, cuius conſenſus diſsipari non debet; doctrina quam ab Eccleſia didicimus. Suam enim ſemper ſeruat Eccleſiam Deus. Cum illa docente *omnibus diebus vſque ad conſummationem ſeculi adeſt Chriſtus*: *Eccleſiæ Paſtores dedit ad conſummationem ſanctorum*, & corroborationem fidelium. Vt igitur quæ diſsidia orthodoxæ doctrinæ conſenſum diſsipãt, ideoque cauenda intelligamus, illa nobis doctrina tenenda eſt, quam ab Eccleſia docente didicimus; illa nobis diſsidia cauenda ſunt, quæ præter doctrinam ab Eccleſia traditam nouitates neſcio quas auribus noſtris ingerunt. Huiuſmodi nouitates, præter doctrinã ab Eccleſia acceptam, quia plurimas introduxit Caluinus, ab illo cauendum & fugiendum eſſe, veluti à ſeductore peſtilenti, qui *per dulces benedictiones ſeducit corda ſimplicium*; per verba mellita ac mollia, ſerpentina ſpargit venena; per dogmata carni placentia ſpiritum piorum exſtinguit; ex hoc Apoſtoli loco monemur. Et hoc ſaluberrimo documento diuiniſsimam hanc epiſtolam ſuã diuinus Apoſtolus conſilio planè diuino concluſit. Mat. 28. Ibidem Ephes. 4.

Laus Deo, qui dedit velle, & dedit perficere.

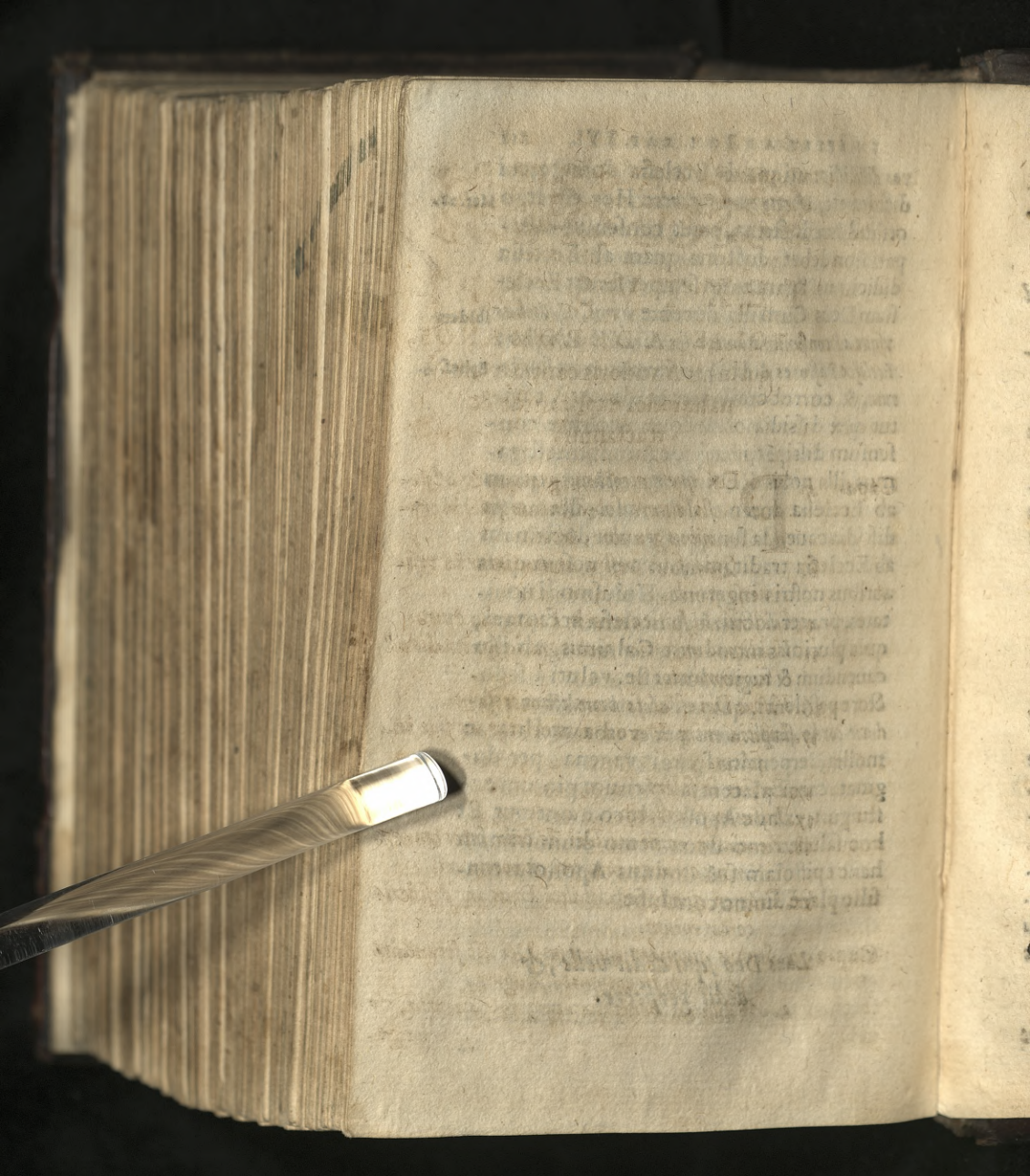

TEXTVS EPISTOLAE AD ROMANOS, qui in his Antidotis contra venena hæretica explicantur & tractantur.

Cap. 1. 5. PER *quem accepimus gratiam & Apostolatum ad obediendum fidei in omnibus gentibus, &c.*

8. *Quia fides vestra annuntiatur in vniuerso mundo.*

9. *Cui seruio in spiritu meo in Euangelio eius.*

11. *Vt aliquid impertiar vobis gratiæ spiritualis ad confirmandos vos.*

16. *Virtus Dei est ad salutem omni credenti.*

17. *Iustitia enim Dei in eo reuelatur ex fide in fidem.*

17. *Ex fide in fidem.*

17. *Iustus ex fide vivit.*

18. *Reuelatur enim ira Dei de cælo super omnem impietatem & iniustitiam hominum.*

24. *Propter quod tradidit illos Deus in desideria cordis eorum.*

Cap. 2. 2. *Scimus quoniam iudicium Dei est secundum veritatem in eos qui talia agunt.*

4. *An diuitias bonitatis eius, & patientiæ, & longa-*

longanimitatis contemnis, ignorans quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit?

6. Reddet vnicuique secundùm opera eius.

13. Non enim auditores legis iustificabuntur apud Deum, sed factores legis iustificabuntur.

26. Nonne præputium illius in circumcisionem reputabitur?

29. Circumcisio cordis in Spiritu, non in litera.

Cap. 3. 20. Quia ex operibus legis non iustificabitur omnis caro coram illo.

21. Nunc autem sine lege iustitia Dei manifestata est. Iustitia autem Dei per fidem Iesu Christi in omnes & super omnes qui credunt in eum.

23. Omnes peccauerunt, & egent gloria Dei.

24. Iustificati gratis per gratiam ipsius, &c.

27. Exclusa est gloriatio tua, non per legem factorum, sed per legem fidei.

28. Arbitramur hominem iustificari per fidem, sine operibus legis.

Cap. 4. 2. Si Abraham ex operibus iustificatus est, habet gloriam apud homines, sed non apud Deum.

3. Quid enim dicit Scriptura? Credidit Abraham Deo, & reputatum est ei ad iustitiam.

4. Ei qui operatur, merces non imputatur secundùm gratiam, sed secundùm debitum. Ei verò qui non operatur, credenti autem in eum qui iustificat impium, reputatur fides eius ad iustitiam.

5. Qui iustificat impium.

6. Sicut

6. *Sicut & Dauid dicit beatitudinem hominis, cui Deus accepto fert iustitiam sine operibus. Beati quorum remissæ sunt iniquitates,*
7. 8. *& quorum tecta sunt peccata. Beatus vir cui non imputauit Dominus peccatum.*
9. *Dicimus quia reputata est Abrahæ fides ad iustitiam.*
11. *Et signum accepit circuncisionis, sigillaculum iustitiæ fidei quæ est in præputio.*
11. *Vt sit pater omnium credentium per præputium, vt reputetur & illis ad iustitiam.*
13. *Non per legem promissio Abrahæ aut semini eius vt hæres esset mundi, sed per iustitiam fidei.*
15. *Lex iram operatur: vbi enim non est lex, nec præuaricatio.*
14. *Si enim qui ex lege hæredes sunt, exinanita est fides, abolita est promissio.*
16. *Ideo ex fide, vt secundùm gratiam firma sit promissio omni semini.*
25. *Traditus est propter delicta nostra, & resurrexit propter iustificationem nostram.*

Cap. 5. 1. *Iustificati ergo ex fide, pacem habeamus apud Deum, per Dominum nostrum Iesum Christum.*
3. *Gloriamur in tribulationibus, scientes quòd*
4. *tribulatio patientiam operatur, patientia autem probationem, probatio verò spem:*
5. *spes autem non confundit, quia charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis.*

18. *Igitur sicut per vnius delictum in omnes homines in condemnationem; sic & per vnius iustitiam in omnes homines in iustificationem*
19. *vitæ. Sicut enim per inobedientiam vnius hominis peccatores constituti sunt multi; ita & per vnius obeditionem iusti constituentur multi.*

Cap. 6. 2. *Qui mortui sumus peccato, quomodo adhuc viuemus in illo?*
3. *Quicumque baptizati sumus in Christo Iesu, in*
4. *mortem ipsius baptizati sumus. Consepulti igitur sumus cum illo per baptismum in mortem, vt quomodo Christus resurrexit à mortuis per gloriam Patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus.*
12. *Non ergo regnet peccatum in mortali corpore vestro, vt obediatis concupiscentijs eius.*
14. *Peccatum vobis non dominabitur: non enim estis sub lege, sed sub gratia.*
20. *Quum serui eratis peccati, liberi eratis iustitiæ.*
19. *Exhibete membra vestra seruire iustitiæ in sanctificationem.*
23. *Gratia autem Dei vita æterna.*

Cap. 7. 4. *Vos mortificati estis legi per corpus Christi, vt sitis alterius, qui ex mortuis resurrexit, vt fructificemus Deo.*
5. *Quum enim essemus in carne, passiones peccatorum, quæ per legem sunt, operabantur in membris nostris, vt fructificarent morti.*
6. *Nunc autem soluti sumus à lege mortis, in qua detinebamur; ita vt seruiamus in nouitate*

nitate Spiritus, & non in vetustate litera.

7. Concupiscentiam nesciebam, nisi lex diceret, Non concupisces.

9. Ego autem viuebam sine lege aliquando.

9. Sed cùm venisset mandatum, peccatum reuixit.

10. Ego autem mortuus sum, & inuentum est mihi mandatum quod erat ad vitam, hoc esse ad mortem.

11. Nam peccatum, occasione accepta per mandatum, seduxit me, & per illud occidit.

13. Peccatum, vt appareat peccatum, per bonum operatum est mihi mortem, vt fiat supra modum peccans peccatum per mandatum.

14. Scimus enim quia lex spiritualis est: ego autem carnalis sum, venundatus sub peccato.

15. Quod enim operor, non intelligo. Non enim quod volo, hoc ago; sed quod odi, illud facio.

16. Si autem quod nolo, illud facio; consentio legi quoniam bona est.

17. Nunc autem iam non ego operor illud, sed quod

18. habitat in me peccatum. Scio enim quia non habitat in me, hoc est, in carne mea, bonum.

18. Nam velle adiacet mihi, perficere autem bo-

19. num non inuenio. Non enim quod volo bonum, hoc facio; sed quod nolo malum, hoc

20. ago. Si autem quod nolo, illud facio; iam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum. Inueni igitur legem volenti mihi facere bonum, quoniam mihi malum adiacet.

22. Condelector enim legi secundùm interiorem hominem. Video autem aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati, quæ est in membris meis.

25. Itaque ipse ego mente seruio legi Dei, carne autem legi peccati.

Cap. 8. 1. Nihil nunc damnationis ijs qui sunt in Christo Iesu, qui non secundùm carnem ambulant, sed secundùm Spiritum.

2. Lex enim Spiritus vitæ in Christo Iesu liberauit me à lege peccati & mortis.

3. Nam quod impossibile erat legi, in quo infirmabatur per carnem, Deus filium suum mittens in similitudinem carnis peccati, &

4. de peccato damnauit peccatum in carne; vt iustificatio legis impleretur in nobis, qui non secundùm carnem ambulamus, sed secundùm Spiritum.

9. Vos in carne non estis, sed in Spiritu: si tamen Spiritus Dei habitat in vobis. Qui enim Spiritũ Christi non habet, hic non est eius.

12. Si secundùm carnem vixeritis, moriemini.

13. Si Spiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis.

14. Quicunque enim Spiritu Dei aguntur, hi filij Dei sunt.

15. Non enim accepistis Spiritum seruitutis iterum in timore, sed accepistis Spiritum adoptionis filiorum Dei, in quo clamamus, Abba Pater.

16. Ipse

16. *Ipse enim Spiritus testimonium reddit spiritui*
nostro quòd sumus filij Dei.
17. *Si filij, & hæredes: hæredes quidem Dei, cohæ-*
redes autem Christi: si tamen compatimur,
vt & conglorificemur.
18. *Non sunt condignæ passiones huius temporis ad*
futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis.
24. *Spe salui facti sumus.*
38. *Quis accusabit aduersus electos Dei? Deus qui*
iustificat? Quis est qui condemnet? Christus
Iesus, qui mortuus est, imò & qui resurrexit,
qui & est ad dexteram Dei, & interpellat
pro nobis?
38. *Certus sum quòd neque mors, neque vita, neque*
Angeli, neque Principatus, neque Virtutes,
&c. neque vlla creatura poterit nos separare
à charitate Dei quæ est in Christo Iesu.

Cap. 9. 11. *Quum nondum nati essent, nec quicquam bo-*
ni aut mali egissent, (vt secundum electio-
nem propositum Dei maneret,) non ex ope-
12. *ribus sed ex vocante dictum est: Maior ser-*
13. *uiet minori. sicut scriptum est: Iacob dilexi,*
Esau autem odio habui.
14. *Quid ergo dicemus? Nunquid iniquitas apud*
15. *Deum? Absit. Moysi enim dicit, Miserebor*
cuius misereor; & misericordiam præstabo
16. *cuius miserebor. Igitur non volentis, neque*
currentis, sed miserentis est Dei. Dicit enim
17. *Scriptura Pharaoni: Quia in hoc ipsum ex-*
citaui te, vt ostendam in te virtutem meam,
& vt annuntietur nomen meum in vniuer-

18. sa terra. Ergo cuius vult, miseretur; & quem vult, indurat.
19. Dicis itaque mihi, Quid adhuc queritur? voluntati eius quis resistit? O homo, tu quis es qui respondeas Deo? Nunquid dicit figmentum
21. ei qui se finxit, quid me fecisti sic? An non habet potestatem figulus luti ex eadem massa facere aliud quidem vas in honorem, aliud verò in contumeliam?
22. Quòd si Deus volens ostendere iram, & notam facere potentiam suam, sustinuit in multa
23. patientia vasa iræ aptata in interitum; vt ostenderet diuitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ, quæ præparauit in gloriam.
30. Quid ergo dicemus? Quòd Gentes, quæ non sectabantur iustitiam, apprehenderunt iustitiam, iustitiam autem quæ ex fide est: Israel
31. verò, sectando legem iustitiæ, in legem iustitiæ non peruenit. Quare? Quia non ex fide,
32. sed quasi ex operibus. Offenderunt enim in lapidem offensionis.

Cap. 10. 3. Ignorantes iustitiam Dei, & suam quærentes statuere, iustitiæ Dei non sunt subiecti.
4. Finis enim legis Christus ad iustitiam omni credenti.
5. Moyses enim scripsit, quoniam iustitiam quæ ex lege est, qui fecerit homo, viuet in ea. Quæ
6. autem ex fide est iustitia, sic dicit: Ne dixeris in corde tuo, Quis ascendet in cælum? id est Christum deducere. Aut quis descendet in abyssum? hoc est Christum a mortuis reuocare. Sed

7. re. Sed quid dicit Scriptura? Propè est ver-
8. bum in ore tuo, & in corde tuo. Hoc est ver-
bum fidei quod prædicamus.
10. Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio
fit ad salutem.
14. Quomodo inuocabunt in quem non crediderũt?
14. Quomodo credent sine prædicante? Quomodo
15. prædicabunt, nisi mittantur?
17. Ergo fides ex auditu: auditus autem per ver-
bum Christi.
6. Tota die expandi manus meas ad populum non
credentem & contradicentem mihi.

Cap. 11. 2. Non repulit Deus plebem suam quam præ-
sciuit.
4. Reliqui mihi septem millia virorum qui non
curuauerunt genua ante Baal.
5. Reliquiæ secundum electionem gratiæ saluæ
6. factæ sunt. Si autem ex gratia, iam non ex
operibus: alioquin gratia iam non est gratia.
8. Dedit illis Deus spiritum compunctionis, ocu-
los vt non videant, & aures vt non audiãt,
vsque in hodiernum diem.
19. Dicis ergo: Fracti sunt rami vt ego inserar.
20. Bene: propter incredulitatem fracti sunt: tu
autem fide stas. Noli altum sapere, sed time.
21. Si enim Deus naturalibus ramis non peper-
cit, ne forte nec tibi parcat.
22. Vide ergo bonitatem & seueritatẽ Dei: in
eos quidem qui ceciderunt, seueritatem: in te au-
tem bonitatem Dei, si permanseris in boni-
tate: alioquin & tu excideris.

29. *Sine pœnitentia enim sunt dona & vocatio Dei.*

35. *Quis prior dedit illi, & retribuetur ei?*

Cap. 12. 1. *Obsecro vos, fratres, per misericordiam Dei, vt exhibeatis corpora vestra hostiam viuentem, sanctam, Deo placentem, rationabile obsequium vestrum.*

3. *Non plus sapere quàm oportet, sed sapere ad sobrietatem, vnicuique sicut Deus diuisit mensuram fidei.*

6. *Habentes donationes, secundùm gratiam quæ data est nobis, differentes.*

6. *Siue prophetiam secundùm rationem fidei.*

14. *Benedicite ijs qui vos persequuntur: benedicite, & noli e maledicere.*

Cap. 13. 1. *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit. Non est enim potestas, nisi à Deo.*

2. *Qui autem potestati resistit, Dei ordinationi resistit. Ideoq; necessitate subditi estote: non solùm propter iram, sed etiã propter conscientiã.*

8. *Qui diligit proximum, legem impleuit. Nam*

9. *non adulterabis, &c. & si quod est aliud mandatum, in hoc verbo instauratur: Diliges proximum tuum sicut teipsum. Dilectio*

10. *proximi, malum non operatur. Plenitudo ergo legis est dilectio.*

Cap. 14. 4. *Stabit autem: potens est enim Deus statuere illum.*

17. *Non est regnum Dei esca & potus.*

Cap. 15. 5. *Deus patientiæ & solatij det vobis idipsum sapere in alterutrum secundùm Iesum Christum,*

flium, vt vnanimes vno ore honorificemus Deum.

15. *Audaciùs scripsi vobis, fratres, ex parte; tanquam in memoriam reducens vos.*

Cap. 16. 11. *Salutate eos qui sunt ex Narcissi domo, qui sunt in Domino.*

17. *Rogo vos, fratres, vt obseruetis eos qui dissensiones & offendicula, præter doctrinam quam vos didicistis, faciunt. Huiuscemodi enim Christo Domino nostro non seruiunt, sed suo ventri; & per dulces sermones & benedictiones seducunt corda innocentium.*

18.

FINIS.

INDEX MATERIARVMQVÆ IN ANTIDOTIS *Epistolæ ad Romanos tractantur.*

A.

ABraham habuit gloriá apud Deum. 154.

Abraham ex legis obedientia hæres factus. 146.

Abraham cur circunciſionem accepit tanquam ſignaculum iuſtitiæ. 226.

Abrahæ fides cur laudata, non opera. 150.

Abrahæ fides non erat ſpecialis de remiſsione peccatorum. 151.

Abrahæ fides laudata quale obiectū habuit. 159.

Abrahæ exemplo iuſtitia imputatiua non ſtatuitur, ſed euertitur. 238.

Abrahami opera erant ex fide. 146.

Abrenunciatio Satanæ in baptiſmo. 315.

Accuſare non eſt condemnare. 499.

Adoptionis Abrahæ teſtimonium non ſecus opera quàm fides. 164.

Adoptionis noſtræ in filios conditio apponitur. 486.

Adoptionis teſtimonium mandatorum obſeruatio. 485.

Adoptio-

Adoptionis testimoniũ non est de fide certum. 483.
Adoptionis testimonium non est à solo Spiritu. 482.
Ambulare secundùm Spiritum, est peccatum vincere. 445.
Anima tota nec regeneratur, nec seruatur, iuxta Caluinum. 419.
Antithesis Apostolica magis explicatur. 291.
Antithesis vera inter Christum & Adam. 296.
Apostoli argumentum lacerat Caluinus. 153.
Apostoli disputatio & argumentatio explicantur. 180.
Apostoli doctrina de iustificatione coram Deo. 71.
Apostoli doctrina de operum iustificatione magis explicatur. 75.
Apostoli clausula incredibiliter à Caluino detorta. 446.
Apostoli intentum Beza peruertit. 48.
Apostolica disputatio explicatur. 288.
Apostolicæ doctrinę corruptio. 50. 72. 611.
Apostolicæ disputationis series. 281.
Apostolicæ disputationis corruptio Bezana. 287.
Apostolicę disputationis sensus latè explicatur. 333.
Apostolicę Scripturę per Bezã corruptela. 308.
Apostolicæ Scripturæ deprauatæ conuincitur Caluinus. 337.
Apostolici sensus manifesta corruptio. 502.

Apostolici tetus corruptela varia.375.
Apostolicas antitheses corrigit Caluinus.447.
Apostolum de lege mandatorum loqui probatur.352.
Apprehensio per fidem res imaginaria.220.
Argumenta Caluini & Bezæ confutantur.279.
Augustini doctrina defenditur.54.
Augustini doctrina ad quē Beza appellat.299.
Augustini expositio de doctrina legis, non operibus, contra Caluinum defenditur.112.
Augustini explicatio contra Caluinum & Bezam.276.
Augustini explicatio luculenta.412.
Augustini expositio accommodatissima.329.

B.

BEza à seipso refutatur.319.
Beza Apostoli intentum peruertit.48. Eiusdem verba corrumpit.49.
Beza Caluino contrarius.317.
Beza Caluinum corrigit.343.345.449.
Beza Caluini hypocrisin propalauit.453.
Beza duo argumenta contra seipsum proponit, & neutri respondet.100.
Beza ex Caluino refutatur.32.
Beza fingit Paulum intendere quod nusquam in Paulo apparet.82.
Beza in ratione culpæ priores partes tribuit Deo.56.
Beza omnium suorum peccata iustificat.322.
Beza Pauli verba corrumpit.287.

Beza Paulinæ disput. ordinem inuertit. 80.
Beza pugnantibus assertionibus lectores ludificat. 455.
Beza Scripturæ literam commodè exponi non patitur. 59.
Bezana de Sacramentorũ effectu sententia. 222
Bezana flagitia. 50.
Bezanæ fidei absurditas. 29.
Bezæ arrogantia stulta. 98.
Bezæ argumentum alterum refutatur. 281.
Bezæ cauillum impudentissimum. 66.
Bezæ corruptelæ examinantur. 453.
Bezæ corruptela. 78.
Bezæ corruptela refutatur. 309.
Bezæ commentarius textum Pauli penitus immutat. 64.
Bezæ egregia impostura. 87. 293.
Bezæ explicatio Caluino contraria. 230.
Bezæ excusatio refellitur. 51. 56.
Bezę glossa Apostoli verbis contradictoria. 319.
Bezæ impostura. 14.
Bezæ impudentia. 147. 542.
Bezæ lux noua. 223.
Bezæ manifesta impietas. 127.
Bezæ nefandissima corruptela. 272. 318.
Bezę subterfugia occluduntur. 55.
Bezæ triumphus præproperus. 19.
Bezæ varia glossemata refutantur. 303.
Bonorum operum necessitas ex Beza concluditur. 326.
Bonũ quod renatus vult & nõ facit, quid sit. 388.

Bonum quod iustus non vult facere, est concupiscere. 392.
Bonum quod iustus vult & non perficit, quid & quale. 401.

C.

CAluini aperta impietas de libertate carnis. 337.
Caluini artes. 423. 481.
Caluini artes ad deprauandas Scripturas. 35. 37.
Caluini argumentatio insulsa. 113.
Caluini axiomata refutantur. 117.
Caluini conscientia cauteriata. 451.
Caluini conciones de victoria peccati. 169.
Caluini conclusio mendax & impia. 109.
Caluini cornutus paralogismus. 474.
Caluini corruptela ex ipso probatur Caluino. 473.
Caluini corruptela efficaciter refellitur. 399.
Caluini deprauatio singularis. 152.
Caluini deprauatio à Beza reijcitur. 328.
Caluini doctrina execrabilis. 197.
Caluini doctrina omnem virtutis actionẽ negat, peccati operationem ponit. 410.
Caluini disputatio cõtra Augustini sensum refellitur. 331.
Caluini & Bezæ non ferenda arrogantia. 498.
Caluini explicatio ipsum refutat. 216.
Caluini exceptio friuola. 262.
Caluini expositio propria absurdissima. 264.
Caluini expositio Paulo contradictoria. 265.
Caluini hypocrisis & impostura. 214.

Caluini impudentia in deprauandis Scripturis. 155.
Caluini impudentia prouecta. 69. 444.
Caluini ignorantia. 160.
Caluini impostura duplex. 433.
Caluini impostura. 70. 166. 188. 433. 596.
Caluini impostura aperitur. 263.
Caluini impia sententia refutatur. 367. 407.
Caluini impia doctrina de perpetua filiorũ Dei impietate. 120.
Caluini inuictum argumentum in fumos euanescit. 206.
Caluini in Paulum maledicentia. 424.
Caluini mendacium audax. 503.
Caluini lucta contra Paulum. 262.
Caluini ludus. 174. 500.
Caluini & Bezæ ludus. 437.
Caluini processus ridiculus ostenditur. 167.
Caluini propria hoc loco corruptela. 249.
Caluini proprium commentum refellitur. 282.
Caluini puerilis argumentatio. 459.
Caluini puridum mendacium. 482.
Caluini resolutio Pauli verbis prorsus contraria. 435.
Caluini ratio contra ipsum militat. 107.
Caluini ratiuncula, propter quam se Augustino opponit, refellitur. 363.
Caluini ratiuncula dupliciter stolida. 240.
Caluini sensus impius. 388.
Caluini sycophantria. 325.
Caluini techna vsitata. 419.

Caluini technæ euoluuntur.405.
Caluini tergiuersatio ex ipsomet refellitur.359.
Caluini tonitrua putida ac ridicula.460.
Caluini velata versutia expanditur.390.
Caluinus Apostoli verbum extrudit, vt suum supponat.109.115.283.
Caluinus ariolo comparatus.269.
Caluinus assumit, non probat.262.
Caluinus Augustini sententiam agnoscit & contemnit.111.
Caluinus bona opera facessere iubet.254.
Caluinus cauteriata conscientia Apostolum deprauat.468.
Caluinus diabolum iustificat.502.
Caluinus & Beza suam impietatē profiteri non audent.58.
Caluinus & Beza perfidi Scripturarum versores.509.
Caluinus & Beza seipsos refutant.247.
Caluinus conclusionem Apostolo contrariam infert.403.
Caluinus ex suis verbis refutatur.409.452.
Caluinus lectores ludificat.290.380.489.
Caluinus lucem verbi Dei extinguit.418.
Caluinus nihil probat, sed ponit probanda.162.
Caluin. pro operib. carnis carnē substituit.470
Caluinus suis traditionibus Dei verbum cōtaminat.158.
Caluinus sibi ex diametro contrarius.262.
Caluinus seipsum refutat.317.
Caluinus serpenti diabolo simillimus.471.

Caluinus textum sibi aduersantem dissimulat. 333.373.
Caluinus textus sibi aduersantes dissimulat. 404.408.
Caluiniana corruptio Apostolum mendacij arguit. 73.
Caluiniana distinctio ad obtegendam impietatem. 390.
Caluiniana impietas epicurea. 199.
Caluiniana iustitia. 391.
Caluiniana notitia & persuasio refellitur. 284.
Caluiniana techna. 405. 463. 470.
Caluinianæ corruptelæ cauta notanda. 370.
Caluinianæ corruptelæ duplex refutatio. 374.
Caluinianę doctrinę cõtradictio manifesta. 102
Caluinianæ doctrinæ absurda. 421.
Caluinianæ imposturæ causa. 448.
Caluiniani cerebri commenta propria. 173.
Caluiniani sensus absurditas. 353.
Caluinistarum de Sacramentorum effectu doctrina a Lutheranis damnata. 224.
Caluinistarum hodie suauis pugna contra peccatum. 320.
Caluinistæ in medijs scelerib⁹ filij Dei. 398.
Captiuatio seu mentis seu carnis non impedit veram iustitiam. 417.
Caro concupiscens quid significat. 394.
Carnis facta mortificandi facultas. 473.
Carnis nomine quid August. intelligat. 399.
Carnis opera mortificandi facultatis datę radix & ratio. 476.

Carnis ſedes iuxta Caluinum in mente renati. 396.
Certitudo fiducię ab Apoſtolo nō docetur. 478.
Certitudo gratię euertitur. 475.
Certitudo gratiæ à Paulo non docetur. 506.
Certitudinis gratiæ fundamentum. 503.
Charitas actiua nobis inhęrens, eſt lex ſcripta in cordibus. 278.
Charitas diffuſa *in cordibus noſtris*, eſt illa qua diligimus Deum. 276.
Charitas fiduciæ cordis fundamentum. 282.
Charitatis neceſſaria adiūctio ſpecialem fidem ſubuertit. 31.
Chemnitij collectio. 481.
Chriſti & Adami vera ſimilitudo. 303.
Chriſti mors mortificationis gratiā acquiſiuit. 263.
Chriſti mors à rigida legis exactione in ſenſu Caluini non liberat. 348.
Chriſti obedientia non eſt materia iuſtificationis noſtræ. 304.
Chriſti officium legalia non complectitur, ſed ſuperexcellit. 237.
Chriſto viro quomodo deſponde mur. 348.
Chriſtus & Adam ſunt cauſæ originales, nō formales. 302.
Chriſtus omnes in peccato inuenit, ſed non relinquit. 52.
Circunciſio cur & quomodo ſignaculum iuſtitiæ fidei in Abraham. 224.
Circunciſio cur vocatur ſignaculum. 228.

Commu-

Communicatio peccati & iustitiæ fictitia.301.
Cõclusio Caluiniana ex falsis medijs nulla.451
Conclusiones Caluini impudentissimæ.474.
Cõcupiscentia in decalogo prohibita quæ.360.
Concupiscentia in renatis verum peccatũ non est.382.
Concupiscentiæ primi motus in non renatis quomodo peccata.362.
Concupiscentiæ primi motus quomodo prohibentur.363.
Concupiscentiæ subiectum caro.394.
Concupiscentiã iustus nõ probat, sed odit.387.
Conditionem Caluinus agnoscit.487.
Conditionem Caluinus elidere conatur.488.
Condigni & congrui distinctio.494.
Conscientiarum propugnaculũ à Caluino confictum.430.
Conscientiæ carnificinam perpetuò docet Caluinus.121.
Conscientiæ hæreticorum.253.
Conscientię puritas causa est amoris diuini.175.
Corruptelæ Caluinianæ iustitiæ operum impossibilis fundamentum.
Corruptelarum Caluinianarum scopus.409.

D.

DEi mandata & possibilia & necessaria agnoscit Caluinus.324.
Deus non est author peccati.53.
Diabolus Dei carnifex est in ratione pœnæ, non culpæ.56.

E.

Ecclesiasticæ prædicationi obediendum. 5.
Electi non peccant apud Caluinistas. 321.
Electio in Dei solius arcano iudicio manet. 504
Euangelicæ prædicationis virtus. 8.
Euangelium arguit peccata. 44.
Externa pietatis opera. 6.

F.

Fidei & Euangelij mutua relatio. 39.
Fidei necessitatem in perfectionem transformant hodie hæretici. 83.
Fidei iustificantis iuxta Bezam refutatio. 26.
Fidei specialis Spiritus Sanctus author non est. 30.
Fidem cur Paulus vrget, non alia. 144.
Fides ad iustitiam perpetuò necessaria. 35.
Fides Caluiniana à Lutherana diuersa. 27.
Fides Dæmonum. 25.
Fides implicita defenditur. 21.
Fides hîc apud Paulum non significat fiduciam. 249.
Fides in nihilũ redigitur, nisi operibus fulciatur. 255.
Fides iustificans quid apud Apostolum significet. 18.
Fides iustificans apud Paulum quid. 24.
Fides iustificans iuxta Bezam. 25.
Fides iustificans cum charitate necessariò coniuncta. 32.
Fides iustificans Caluiniana nouella. 92.
Fides iustificans vitæ nouitatem respicit. 324.

Fides non est sola causa operum nostrorum. 207
Fides non propter vnum obiectum iustificat, sed propter multa. 118.
Fides quomodo imputatur ad iustitiam. 183.
Fides Romanorum. 6.
Fides sola non iustificat. 56.
Fides sola instrumentum iustitiæ consequendæ non est. 49.
Fides sola non sufficit. 77.
Fides sola à Caluino stabilita euertitur. 123.

G

GEneuensium arrogantia retunditur. 99.
Gloriatio & fiducia fidelium bonis operibus nititur. 274.
Gratiã bonorum operum mater, donũ Christi contra Adami delictum. 292.
Gratia Christi præstat quod lex præstare non potest. 442.
Gratia per iustitiã regnãs est operatrix iustitiæ.
Grãtia quomodo regnat per iustitiam. 297.
Gratiæ abundantia per Christum. 292.
Gratiæ Christi effectus ab aduersarijs agnitus. 312.
Græci Patres à Beza iniuriã reprehensi. 180.

H.

HAereditãtis ratio mercedis veritati non officit. 486.
Hæretici cur pugnantia loquuntur. 33.
Hæretici Scripturas committunt. 65.

Hæreticorum hodie cæcitas magna. 95.
Hæreticorum hodie execranda impietas. 256.
Hæreticorum ingenium. 451.

I.

IMpietatem perpetuam cum remissione perpetua docet Caluinus. 197.
Impium iustificari quid. 186.
Impios pro iustis apud Deum haberi Caluinus ac Beza docent. 184.
Impius nemo iuxta Caluinum nisi in summo gradu. 389.
Impius quo sensu à Deo iustificatur. 502.
Imputatiua hæreticorum iustitia cum summa impietate consistit. 129.
Imputatiua iustitia. 61. 129.
Imputatiua iustitia Paulo contradicit, & Dei naturæ repugnat. 162.
Imputatiua iustitia sine contradictione explicari non potest. 103.
Imputatiua iustitia euertitur. 298. 452.
Imputatiua iustitia non statuitur ex promissionis & fidei relatione. 173.
Imputatiua iustitia non potest in reatus vicem succedere. 307.
Imputatiua iustitia à Caluino reprobata. 458.
Imputatiuæ iustitiæ fundamentum euertitur. 306.
Imputatiuæ iustitiæ fœdum fundamentũ. 322.
Interioris & exterioris hominis distinctio. 421.
Iudaica Bezæ doctrina de paritate Sacramentorum veterum & nouorum. 236.

Iustificandi vocabulum.90.
Iustificandi vocabulum in sensu Catholico.90.
Iustificandi vox ab Hebræorum consuetudine non accipienda.94.
Iustificari in Christo, non est Christi iustitia indui.207.
Iustificari ex fide iuxta Caluini principia nemo potest.235.
Iustificari aliud quàm absolui.497.
Iustificari sine operibus per fidem multum differt à iustificatione per solam fidem.93.
Iustificatio ex bonis operibus.259.
Iustificatio causam absolutionis notat, non est ipsa.501.
Iustificatio ex operibus gratiæ à Caluino impugnata defenditur.114.
Iustificatio non est extra nos.124.
Iustificatio ex fide quare.117.
Iustificatio gratuita.119.
Iustificatio per fidē sine operibus qualis & quo sensu.143.
Iustificatio quomodo Christum perpetuò respicit.122.
Iustificatio merè gratuita, est prima reconciliatio cum Deo.130.
Iustificationem ex operibus legis cur Paulus reijcit.95.
Iustitia Christiani hominis.418.
Iustitia Dei quæ.11.
Iustitia Dei in sensu Pauli ex ipso Paulo.16.
Iustitia Dei iuxta Bezam.13.

Iustitia Dei ex fide. 244.
Iustitia Dei sine lege non est iustitia sine operibus legis. 106.
Iustitia fidei quatenus à peccatorum remissione pendet. 191.
Iustitia fidei includit conditionem implendæ legis. 244.
Iustitia in vno Christo quo sensu. 74.
Iustitia inhærens. 158. 295.
Iustitia inhærens est causa iustitiæ, non testis. 103.
Iustitia non statuitur ex promissionis & fidei relatione. 173.
Iustitia reputata iustis, est iustitia illis inhærés. 221.
Iustitiæ inhærentis abundantia probatur. 293.
Iustitiæ Dei iuxta Bezam refutatio. 15.
Iustitiæ fructus iustificant coram Deo. 98.
Iustitiam Christi imputari per fidem, nulla Scriptura dicit. 96.
Iustus ex fide viuit, quia non sine fide. 40.
Iustus ex fide, quia ex gratia. 40.
Iustus ex fide, futurorum bonorum viuit. 40.
Iustus quomodo carnalis. 385.
Iustus quomodo venundatus sub peccato. 386.

L.

LEges quatuor apud Paulum. 395.
Legis impletio per Christi gratiam luculenter probatur. 439.
Legis iustificationem impleri ostenditur. 450.

Legis ceremonialis rigida exactio non carebat Spiritu Sancto. 356.
Legis rigida exactio est seruilis timor legis. 358.
Legis nomine doctrinam legis intelligi demonstratur. 108.
Legis nomine quid Paulus intelligat. 242.
Legis obseruatio ad salutem necessaria. 252.
Legis obseruatio non est impossibilis. 253.
sub Lege esse quid. 334.
Legis opera iustificare cur Paulus negat. 83.
Legis iustitiam perfectam non exigi Caluin. agnoscit. 336.
Legis vita in carnalibus. 350.
Lex bona quomodo fiat lex mortis. 377.
Lex cerimonialis nullo modo obligat. 356.
Lex ad Angelicam iustitiam non obligat. 383.
Lex fidei præcipit opera. 134.
Lex impleri potest. 73.
Lex membrorum quomodo captiuat iustum. 416.
Lex mandatorum quomodo nobis mortua. 349.
Lex per Christi corpus mortua. 345.
Lex peccati dupliciter dissoluitur. 431.
Lex quibus mortua. 486.
Lex quid facit & non facit. 81.
Lex quibus viuit. 351.
Lex quomodo fidei oppponitur. 116.
Lex Spiritus vitæ quid. 432.
Liberi arbitrij cum gratia Dei cooperatio. 61.
Liberi arbitrij defensio. 339.

M.

MAndatorum obseruatio testimoniũ adoptionis.485.
Merita bonorum operum.65.343.494.
Meritum ad primam iustificationem nullum.136.
Misericordia Dei & iustitia per fidem differunt.110.
Misericordia Dei sola solam fidem iustificantem non probat.125.
Misericordia Dei non secus in operibus quàm in fide.213.
Misericordia Dei gratuita operum meritis non aduersatur.489.
Mœchia mẽtalis & furti libido cur in postremo præcepto distinctè prohibetur.364.
Mors in baptismo qualis.314.

N.

NEcessitas seruandę legis non facit conscientias inquietas.253.

O.

OBedientia vltronea non tollit obligationem legis.347.
Obedientiæ Abrahæ promissiones factæ sunt.243.
Obsignatio Sacramenti iuxta Caluinum refutatur.232.
Opera iustificant.67.
Opera cum fide iustificant.141.

Opera

Opera intelligi quæ fide carent, probatur. 148.
Opera iustitiæ nihil sibi arrogant. 138.
Opera vniuersaliter Paulum nõ excludere. 139.
Operantem à gratia qualẽ excludit Paulus. 179.
Operis boni patientia non ordo sed causa salutis. 490.
Operum bonorum conditio in iustitia fidei. 135.
Operum bonorum defensio. 178.
Operum bonorum non est arbor aut radix. 215.
Operum bonorum ad salutem necessitas. 461.
Operum bonorum conditio vim causæ habet. 491.
Operum bonorum conditio generaliter necessaria. 491.
Operum iustificatio reiecta non probat solius fidei iustificationem. 86.
Operum iustitia. 133.
Operum gloriatio sublata non tollit operum iustitiam. 137.
Operum iustitiæ promissio fortiùs facta quàm iustitia fidei. 170.
Operũ iustitia fidei iustitiam non subuertit. 210.
Operum iustitia non est effectus iustitiæ fidei. 210.
Opus supererogationis. 294.
Opus vnum potest iustificare. 204.

P.

PAuli & Caluini sententiæ contrariæ. 397.
Pauli clarissima verba qua arte eludit Caluinus. 462.

Pauli doctrina & corruptela Caluini obſeruanda. 472.
Pauli ſenſum corrumpit Caluinus. 429.
Pauli verba primùm mitigat & extenuat. 463. iterum extenuat. 463. eadem eludere conatur. ibidem.
Pauli verba in ſenſu Caluini. 467.
Pauli verbis præteritis, ſua vafre obtrudit Caluinus. 447.
Pauli verborum ſenſus germanus. 54.
Pauli vera concluſio. 85.
Paulini textus dementiſsima deprauatio. 66.
Paulo non plus virtutis Caluinus tribuit quàm Ethnicis. 427.
Paulo duo affingit Caluinus quæ non dixit. 428.
Paulum loqui de operibus legis quatenus præcipiuntur. 88.
Paulus cur iuſtificationē ex operibus legis reiicit. 83.
Paulus ante notitiam Chriſti iuſtus. 369.
Paulus Caluino nimis rigidus ac ſeuerus. 468.
Paulus iuxta Caluinum nullum bonum opus fecit. 406.
Paulus iuxta Caluin. fuit adulter, auarus, &c. 411.
Paulus ſeipſum explicat. 415.
Pœnitentiæ neceſsitas à Caluino fruſtra excluditur. 190.
Pœnam expoſci vbi peccatum nō imputatur. 194.
Peccati mors in renatis à Beza agnita. 316.
Peccatoris deſcriptio, qui audito mandato magis peccat. 371.

Peccatum non imputare, vna pars iustificationis est, non tota. 189.
Peccatum per legem detegi, non erat legis finis, 378.
Peccatum quo sensu non dominatur regeneratis. 330.
Permissio malorum in Deo non est odiosa. 57.
Petrum Romæ prædicasse. 7.
Phinees iustitiæ ex charitatis radice orta est. 208.
Precandi fiducia certitudinem gratiæ non probat. 479.
Probatur ex litera Apostolica. 277.
Promissio Abrahæ facta merè gratuita. 160.
Promissio hæreditatis cur ex fide, nō ex lege. 258.
Promissio facta Abrahæ an fuerit electionis testimonium. 163.
Promissio facta est Abrahæ magis luculenta ex obedientia quàm ex fide. 162.
Promissiones sine fide quomodo nō prosunt. 251.

Q.

QVæstio duplex necessaria. 387.
Quæstio altera, cuius illa vox est, Quod nolo, illud facio. 393.

R.

REgenerati in Christo ex qua causa non damnantur. 428.
Regenerationis gratia iuxta Caluinum studium pietatis inefficax. 435.
Remissio peccatorum gratuita cum operum conditione. 192.

Remissio peccatorum dimidia à Scholasticis non docetur. 193.
Remissio peccatorum sola non beatificat. 214.
Remissio peccatorum non imputatiua, sed vera. 218.
Remissionis peccatorum cur Paulus beatitudinem solùm ponit. 217.
Resurrectio Christi nostram *iustificationem* significauit. 259.
Resurrectio Christi quomodo causa *iustificationis* nostræ. 261.
Resurrectio Christi iustitia nostra imputatiua esse non potest. 165.

S.

SAcramenta fidei confirmandæ non subseruiunt. 234.
Sacramenta non possunt obsignare iustitiam fidei acceptam. 233.
Sacramentorum differentia à Christi excellentia dependet. 238.
Sacramẽtorum efficacia propria defenditur. 222
Salutis causæ aliæ præter fidem. 495.
Salutis confidentiã cur Paulus conceperit. 511.
Sanctificatio & iustificatio idem sonant. 341.
Satisfactio quo sensu requiritur. 191.
Scriptum verbum non est solum fidei obiectum. 21.
Scripturæ *literam* commodè exponi Beza non patitur. 59.

Securi-

Securitatis verbũ affingit Paulo Caluinus.480.
Sigillum Caluinianum in Sacramento euertitur.232.
Signaculum apud Paulum non significat sigillum aut obsignationem in sensu hæreticorum.229.
Soluti à lege mortis quomodo.355.
Specialis fidei Spiritus S. author non est.30.
Spiritus nouitas vetustati literæ quomodo opponitur.357.

V.

VAtabli scholia è schola Geneuensium prognata.454.
Verbi Dei corruptela sacrilega.467.
Vitæ nouitas ad salutem necessaria iuxta Caluinum.323.
Virtutes omnes theologicæ non secus gratuitæ quàm fides.220.
Viuere sine lege quid significat.367.
Vocabuli Apostolici vis & proprietas inhærentem iustitiam probat.290.

FINIS.

APPROBATIO.

In his Antidotis, quibus diuini verbi ab hæreticis nostri temporis factæ deprauationes egregiè demonstrantur & refelluntur, nihil esse testor quod fidei Catholicæ & Orthodoxæ repugnet.

Henricus Cuyckius, Pontificius & Regius librorum Censor.

Nr 509824 F

KSIĘGARNIA
ANTYKWARIAT
DOM KSIĄŻKI
509824 F

D. N. 1981

Hant Apostoli

